BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XLIII
D
26
NAPOLI

XLIII
D
26

AULI
GELLII
NOCTES ATTICAE
CUM
NOTIS
ET
EMENDATIONIBUS
JOANNIS FREDERICI GRONOVII.

LUGD. BATAVORUM,
Apud IOANNEM DE VIVIE,
M DC LXXXVII.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III
NAPOLI

3.12

Perilluſtribus, Splendidiſſimis & Ampliſſimis Viris

Academiæ Lugduno-Batavæ

CURATORIBUS

D. DANIELI VAN WYNGAERDEN, BARONI DE WYNGAERDEN, BENTHUYSEN, RUYBROECK, DOMINO DE WERCKENDAM, MOERMOND, RENESSE, ZUYDLAND, NOORDWELLE, &c.

D. HIERONYMO VAN BEVERNINGH J C. THEILINGÆ TOPARCHÆ.

D. CONRADO VAN BEUNINGEN J C.

Eorumque Collegis,

Reipublicæ Lugdunenſis

CONSULIBUS

D. JACOBO VAN DER MAES.

D. JOANNI VAN VESANEVELT JC.

D. JOANNI VAN BANCHEM.

D. CORNELIO PAETS JC.

Ac Prudentiſſimo Viro

D. PETRO BURGERSDICIO J.C. & Illuſtr. DD. Curat. à Secretis.

IACOBUS GRONOVIUS S.P.D.

Quas chartas non abſurda domeſtici & ſtudii & ingenii induſtria politas producere me reſpectus utilitatis publicę compellit, iis ut ipſe præfarer, eamque præfationem ad vos mitterem, mandat mihi & inculcat tum recor-

cordatio ejus, quem hæ lucubrationes meæ cum patrem nominamus, ac voluntatis ejus conjectura, tum præſens ratio. Si enim paſſim velut inſpirantibus muſis recte ab viris doctis legimus laudes grateſque reddi iis, qui bene volentes fecerunt; quæ poterit eſſe invidia, ſi quicquid Gronoviani nominis ſuperſumus, in corde, in lingua geramus illam ultra xx annos almam fautricem noſtram Minervam Lugduno-Batavam, hoc eſt, Benigniſſimos ejus conſervandæ & exornandæ Curatores? Erat quidem ea patris moderatio, ut ſatis amplam lautamque laboris mercedem ſibi reddi & bene ſecum agi putaverit, dum in illa primi loci ſui mediocritate, in reducto iſto amæni ad Iſalam ſeceſſus muſeo robur experiri ac ſedulitatis fidem mereri permitteretur. Negari tamen nequit, quin & multum referat, utrum Romæ an in municipio honorem geras, & optimus quiſque celebritatis luce gaudeat. Sic certe pro magnitudine theatri, cui per ſplendidam iſtam mutationem commiſſus fuit, accrevit ejus ſollertia ſeque ferventius intendit, ut eniteſceret loquendo & ſcribendo. Quanto enim fervore ille iſtam ſpecioſæ juventutis ſubolem quotidianis diatribis deterrere conatus fuit ab Tantalea calamitate? quot non in-

inficianda ſpecimina ſucceſſuum ejus in hoc inſtituto allegare poſſem? Quam ille inſudavit ut ab eo diſcerent etiam qui longe abſunt, vel his ſcediis illud docentibus? Quod dum glorioſius fortaſſis recenſeo, agnoſcite beneficium veſtrum, veſtri in bonas literas & hujus loci ſplendorem muneris unius donum. Veſtri enim collegii & deceſſorum veſtrorum id judicium fuit, ut ille potiſſimus videretur, qui huc inducendus eſſet; ac quem velut legitimum veſtræ Minervæ ἱερόδουλον, liberalitate publica in honorem Græcarum Latinarumque artium proſequi poſſent ita ut erogationis ratio conſtaret, licet peregrinum deligendum cenſuerunt, & honorato iſto otio coronandum. Ob hoc igitur ſolum permittite, ut quod ſæpe & ille & ego tacentes fecimus & ſancte usque faciam, quodque unum illi reſiduum conditio humana fecit, ipſius nomine Vobis gratias agam; ut ſic ne mortuus quidem ab agnoſcendo favore veſtro ceſſet. Sed hîc intelligo non licere mihi ſimplice gratiarum vice defungi. Non enim vivus modo per Vos tulit bonæ conſcientiæ fructum; ſed dum ſic ſub mandatu veſtro mundum univerſum & has regiones metatur, genium hujus urbis humanitatiſque ac miſericordiæ dotem venerans & ado-

rans,

fans, quum ſic gubernante Dei providentia inter Wiſmariam, Hamburgum, Daventriamque & aliam urbem eorum, quos propinquitate ſanguinis attingebat, diviſa eſſent oſſa; hujus dico urbis terram elegit, cujus pietati exuvias ſuas crederet. Ut propius ſtimulum, qui me urit, ſignificem; hanc electionem tunc exercuit, quum ſuſpicioſum tempus admoneret eum naturæ ac conditionis ſuæ. In hujus diſcriminis ſententia firmus manſit, dum hæc ipſa exarandi conſilium cepit, ac me ut qualiacunque ad hanc rem adjumenta circumſpicerem, in peregrinationem miſit; immo hæc tum ſcripſit, quum prævidebat non procul abeſſe, quando & hæc, & quidquid habebat humani, erat exuturus, quem mentis paternæ habitum fidemque fatetur hæc ipſa manus ejus, exceptionem D e i V o l e n t i s præfari diligens. Quæ quum ſic acta fuerint; quum hic ad reſtituendum Gellium labor memoriam meam ita retroagat ad cogitationem paternæ vitæ & actionis, patimini, Illuſtres Viri, ut Vobis præſidentibus, Deo Benefactori, qui per conſilia Veſtra operatus hæc omnia direxit, non modo propter vitæ non pœnitendæ finitum in hoc labore curſum, ſed propter ipſam quoque hanc præſentem

cineris paterni quietem dicam AMEN; & quum ſuo nequeat, filii ore utatur ad reddendas in æternum & Deo & Vobis laudes grateſque. Hic locus quum tantum non exigere videatur, ut mirificam benignitatis veſtræ propagationem in me juſto examine contempler, putans tamen melius eſſe, ut cummaximè ſanctitate præcedentium acquieſcam, enitar poſthac ſedulo, quod huc uſque eniſus ſum, ut mentis meæ veritas in Vobis & loci mei ſtudiis colendis appareat. Deus ter Opt. Max. faciat æternos pacem paciſque miniſtros. In Lugduno veſtra. Idibus Julii CIϽIϽCLXXXVII.

PRAE-

PRAEFATIO
AD LECTOREM.

Maxima rei literariæ commoda eveniſſe ex inſpectione codicum ante inventos typos ſcriptorum, atque adeo hos ſolos eſſe, qui, quum alia quædam parvi adiumenti loco haberi debeant, conſumment liberalium ſtudiorum apicem, quum multis aliis deprehenſum eſt documentis, tum præcipue manifeſtat hic Gellius. Qui licet compluribus vicibus in edendo ſit repetitus, tamen qualis fuerit, hic novus labor probabit; qui quidem non aliam æque ob cauſam neceſſarius fuit, quam quod vel plane non conſulti fuerint codices antiqui, vel quorum ea copia fuit, ab iis non niſi negligenter ac male, aut ipſi ab peritia Latinæ linguæ non ſatis validos ſe exhibuerunt, aut ab ipſis codicibus miſere decepti. Sed præcipue Gellius in exemplo eſt, ut non tam contendamus inſpicere codices ſcriptos, qui omnium fere auctorum complures paſſim occurrunt, ſatis vitioſi; verum id agatur, ut maxime attendatur optimis. Nam quum unaquæque Gellii editio, ſive Italicas ſive Gallicas intuear, crepet ſingularem ac ſtudioſam curam, qua ad libros veteres itum eſt; qualis tamen fuit Gellius, antequam publice innoteſceret pretium codicis, cujus cuſtodiam cælo placuit ſcriniis Regiis apud Gallos

com-

commendare? Non ipſius voluminis ordo ſalvus, quin caput pedibus ſubiiceretur inſtar portenti; non Latinitatis, cujus fuit diligentiſſimus hic auctor, ratio certa: ipſa Græca perquam vel lubrica vel ignorata vel acciſa. Hæc omnia ut poſt tantam fluctuationem ſtabilirentur vel in melius redigerentur, unius iſtius membranæ indicio & auxilio primum contigit. Nec vero id contigit temere. Nam quum ab tot inſignibus viris ea ſcrinia fuerint frequentata, nemo quidquam ea in re advertit aut advertere voluit præter unum illum heroicum prorſus virum Claudium Salmaſium. Ille eſt, qui & laborem primum ei impendit, & ut erat ſagaciſſimæ perſpicaciæ, grandem vulgatarum editionum mendam primus traduxit ac publicavit reſtitutionem & membranæ ejus pretium. Hinc incenſi alii diligenter eandem conſuluerunt; qualis poſt Salmaſium fuit Bourdelotius integra ejus collatione inſtituta: immo & poſt illum Lambecius, qui licet præ ſe ferat factum eſſe, ut aliud quid in bibliotheca quærenti Auli Gellii codex manu ſcriptus in manus ſibi inciderit, non opinor tamen ita temerarium iſtum caſum obventurum fuiſſe, niſi ab Salmaſio fuiſſet irritatus, & velut υδρόπαστον oculorum ejus fuiſſent prolegomena Plinianarum caſtigationum. Neque enim poteſt quidquam ab hac Salmaſii gloria per qualemcunque decerpi;

pi, nec patitur tale quid ἀφθονία muſarum. Sed neque faſtidium Gaſparis Scioppii deterrere parentem meum potuit, quin conſuetudine Gellii vehementer oblectaretur; & perfuſoria Lambecii opera acrius eum inſtigavit, ut ad collationem codicis Regii pervenire conaretur. Quæ tacita vota ſatis felici eventu ceſſerunt, quum nanciſceretur ipſum Salmaſii exemplar, cui hic varias illas lectiones commiſerat; eo uſque adigente illum venuſtate hujus ſcriptoris, ut anno LI *gratificatus fuerit Ludovico Elſevirio recenſionem & undique ſecus nitidam, & ad exemplar Regium digeſtam, & ita emendatam, ut priorum nulli decedere cogatur. Propterea hanc in paucis annis divenditam ſecutæ ſunt tum aliæ, tum ea ipſa, quam collega ejus, veluti veritus grandem famæ ſuæ jacturam, niſi ſelectis noviſque commentariis (ſic vocantur in præfatione, ut vocarunt alii, quum ſit ſtupida non ſane optimarum, immo nec ignotarum annotationum conſpurcatio) oneraretur quoque Gellius, ut reliqui Latini ſcriptores ita in his locis jactati. Quem in medio conatu mortuum excepit alius hilo non melior; qui quum non veritus fuerit in eadem præfatione teſtari, nonnullis in locis ab iſta editione ipſum diſceſſiſſe veterum (ſic jactat) & meliorum codicum ductu cujus rei in notis ubique ratio reddita ſit, nequeo hinc abire, quin iſte diſceſſus & ratio quæ*

red-

redditur,quam ſit illuſtris ac prægnans,exponatur planæ luci, ubi quidem ego obſervavi. Nempe IX,12 *in verbis Catonis occurrit* fabuloſus, *ut edidit pater, quum ante ipſum exſtiterit* famuloſus. *Id primus ex collectoribus neſcire ſe fatetur, an vitio typothetæ contigerit. Sic ſcilicet melius fuit illi ſcribere,quam rogare collegam,quem vivus quotidie videbat. Pergit bis teſtari ſe ſcribere* famoſus. *Potuerat ita ſaltem honeſtus eſſe,ut fateretur non id ſuum eſſe, ſed jam in Gryphiana anni* 1539 *& Pariſienſi anni* 1584 *occupaſſe margines: immo & ab H. Stephano in Pariſina anni* 1536,*qua ille uſus fuit& poſteaBourdelotius, & ab Salmaſio ex Nonio ſic annotatum eſt. Sed ut vocabuli* famoſus *bonitatem agnoſco: ita quum MSSti omnes habeant vocem quadriſyllabicam, non ita temere mutari debere in triſyllabicam merito ſtatuit cum aliis pater. Immo quod iſti collectores ita hic hærent, non alia cauſa fuit, quam quod quum ei negotio impares prorſus eſſent, voluerint tamen procudere Gellium. Antequam enim tale opus ſuſcipiatur, debebant fuiſſe frequentiores in legendis doctorum hominum ſcriptis, nec illis quotidianis tantum & ad centones ſuendos ab iſto viliſſimo genere uſurpari ſolitis, ſed etiam remotiora & iſta paucorum hominum evolviſſe. Ut autem ſuſpicioſus dicitur pro ſuſpecto; cur ſic fabuloſus non poteſt dici non tam pro*

ro qui fabulas concinnat, quam qui in fabulas & illas non benignas venit; quæ ſententia ſane huc congruit? an famoſus ſic dicatur, jam non diſputo. Poſthac autem ne quis habeat pro vitio typothetæ, ſciat eſſe Chriſtophori Coleri in Parergis 20.*cap*.72.*Rurſus quum excepiſſet hanc ignobilem operam ſucceſſor*, XIII, 30, *quum veteres codices omnes habeant de vino* efficere nigrum virus *vel* viris, *notat iſte omnino legendum cum vet. ed. Veneta* A. ,, CIƆIƆIX & *Aldina* A.CIƆIƆXV,*item Aſcen-* ,, *ſiana, quod & Moſellanus vidit*, vires, ,, *& male in vet. edit. Rom. quod & H. Ste-* ,, *phanus & Vir Doctiſſimus in ultima quam* ,, *procuravit editione retinuere* virus. *Mani-* ,, *feſta ſatis condemnatio, & judicium dignum, cui cathedra Profeſſoria crederetur. Cauſa ſententiæ eſt, quod identidem* θρεπτικὸν οἶνον *nigrum vocent deipnoſophiſtæ apud Athenæum: non ſecus ac ſi omnis* θρέψις *eat in vires, & non in ſaginam quoque ac adipem. Quid autem? an iſte tam abrupte judicium exercens ſic pronunciaſſet, ſi aut legiſſet aut meminiſſet apud Tertullianum* in ipſo ultimo voluptatis æſtu, quo genitale virus expellitur, nonne aliquid de anima ſentimus exire *&c? Quanto autem mendacio, ſed dubio, eum uti non puduit, quum ad lib.* XVI *cap.* 4 *notat in H. Stephani editione legitur* ,, Feriæve devicales, *niſi mendum ſit pro* de- ,, nicales,

inficianda ſpecimina ſucceſſuum ejus in hoc inſtituto allegare poſſem? Quam ille inſudavit ut ab eo diſcerent etiam qui longe abſunt, vel his ſcediis illud docentibus? Quod dum glorioſius fortaſſis recenſeo, agnoſcite beneficium veſtrum, veſtri in bonas literas & hujus loci ſplendorem muneris unius donum. Veſtri enim collegii & deceſſorum veſtrorum id judicium fuit, ut ille potiſſimus videretur, qui huc inducendus eſſet; ac quem velut legitimum veſtræ Minervæ ἱερόδουλον, liberalitate publica in honorem Græcarum Latinarumque artium proſequi poſſent ita ut erogationis ratio conſtaret, licet peregrinum deligendum cenſuerunt, & honorato iſto otio coronandum. Ob hoc igitur ſolum permittite, ut quod ſæpe & ille & ego tacentes fecimus & ſancte usque faciam, quodque unum illi reſiduum conditio humana fecit, ipſius nomine Vobis gratias agam; ut ſic ne mortuus quidem ab agnoſcendo favore veſtro ceſſet. Sed hîc intelligo non licere mihi ſimplice gratiarum vice defungi. Non enim vivus modo per Vos tulit bonæ conſcientiæ fructum; ſed dum ſic ſub mandatu veſtro mundum univerſum & has regiones metatur, genium hujus urbis humanitatiſque ac miſericordiæ dotem venerans & adorans,

rans, quum ſic gubernante Dei providentia inter Wiſmariam, Hamburgum, Daventriamque & aliam urbem eorum, quos propinquitate ſanguinis attingebat, diviſa eſſent oſſa; hujus dico urbis terram elegit, cujus pietati exuvias ſuas crederet. Ut propius ſtimulum, qui me urit, ſignificem; hanc electionem, tunc exercuit, quum ſuſpicioſum tempus admoneret eum naturæ ac conditionis ſuæ. In hujus diſcriminis ſententia firmus manſit, dum hæc ipſa exarandi conſilium cepit, ac me ut qualiacunque ad hanc rem adjumenta circumſpicerem, in peregrinationem miſit; immo hæc tum ſcripſit, quum prævidebat non procul adeſſe, quando & hæc, & quidquid habebat humani, erat exuturus, quem mentis paternæ habitum fidemque fatetur hæc ipſa manus ejus, exceptionem D E I V O L E N T I S præfari diligens. Quæ quum ſic acta fuerint; quum hic ad reſtituendum Gellium labor memoriam meam ita retroagat ad cogitationem paternæ vitæ & actionis, patimini, Illuſtres Viri, ut Vobis præſidentibus, Deo Benefactori, qui per conſilia Veſtra operatus hæc omnia direxit, non modo propter vitæ non pœnitendæ finitum in hoc labore curſum, ſed propter ipſam quoque hanc præſentem

cineris paterni quietem dicam AMEN, & quum ſuo nequeat, filii ore utatur ad reddendas in æternum & Deo & Vobis laudes grateſque. Hic locus quum tantum non exigere videatur, ut mirificam benignitatis veſtræ propagationem in me juſto examine contempler, putans tamen melius eſſe, ut cummaximè ſanctitate præcedentium acquieſcam, enitar poſthac ſedulo, quod huc uſque eniſus ſum, ut mentis meæ veritas in Vobis & loci mei ſtudiis colendis appareat. Deus ter Opt. Max. faciat æternos pacem paciſque miniſtros. In Lugduno veſtra. Idibus Julii CIↃIↃCLXXXVII.

PRAE-

PRAEFATIO AD LECTOREM.

Maxima rei literariæ commoda eveniſſe ex inſpectione codicum ante inventos typos ſcriptorum, atque adeo hos ſolos eſſe, qui, quum alia quædam parvi adiumenti loco haberi debeant, conſumment liberalium ſtudiorum apicem, quum multis aliis deprehenſum eſt documentis, tum præcipue manifeſtat hic Gellius. Qui licet compluribus vicibus in edendo ſit repetitus, tamen qualis fuerit, hic novus labor probabit; qui quidem non aliam æque ob cauſam neceſſarius fuit, quam quod vel plane non conſulti fuerint codices antiqui, vel quorum ea copia fuit, ab iis non niſi negligenter ac male, aut ipſi ab peritia Latinæ linguæ non ſatis validos ſe exhibuerunt, aut ab ipſis codicibus miſere decepti. Sed præcipue Gellius in exemplo eſt, ut non tam contendamus inſpicere codices ſcriptos, qui omnium fere auctorum complures paſſim occurrunt, ſatis vitioſi; verum id agatur, ut maxime attendatur optimis. Nam quum unaquæque Gellii editio, ſive Italicas ſive Gallicas intuear, crepet ſingularem ac ſtudioſam curam, qua ad libros veteres itum eſt; qualis tamen fuit Gellius, antequam publice innoteſceret pretium codicis, cujus cuſtodiam cælo placuit ſcriniis Regiis apud Gallos

com-

commendare? Non ipſius voluminis ordo ſalvus, quin caput pedibus ſubiiceretur inſtar portenti; non Latinitatis, cujus fuit diligentiſſimus hic auctor, ratio certa: ipſa Græca perquam vel lubrica vel ignorata vel acciſa. Hæc omnia ut poſt tantam fluctuationem ſtabilirentur vel in melius redigerentur, unius iſtius membranæ indicio & auxilio primum contigit. Nec vero id contigit temere. Nam quum ab tot inſignibus viris ea ſcrinia fuerint frequentata, nemo quidquam ea in re advertit aut advertere voluit præter unum illum heroicum prorſus virum Claudium Salmaſium. Ille eſt, qui & laborem primum ei impendit, & ut erat ſagaciſſimæ perſpicaciæ, grandem vulgatarum editionum mendam primus traduxit ac publicavit reſtitutionem & membranæ ejus pretium. Hinc incenſi alii diligenter eandem conſuluerunt; qualis poſt Salmaſium fuit Bourdelotius integra ejus collatione inſtituta: immo & poſt illum Lambecius, qui licet præ ſe ferat factum eſſe, ut aliud quid in bibliotheca quærenti Auli Gellii codex manu ſcriptus in manus ſibi inciderit, non opinor tamen ita temerarium iſtum caſum obventurum fuiſſe, niſi ab Salmaſio fuiſſet irritatus, & velut νδρόπτασιν oculorum ejus fuiſſent prolegomena Plinianarum caſtigationum. Neque enim poteſt quidquam ab hac Salmaſii gloria per qualemcunque decerpi;

pi, nec patitur tale quid ἀφθονία muſarum. Sed neque faſtidium Gaſparis Scioppii deterrere parentem meum potuit, quin conſuetudine Gellii vehementer oblectaretur; & perfuſoria Lambecii opera acrius eum inſtigavit, ut ad collationem codicis Regii pervenire conaretur. Quæ tacita vota ſatis felici eventu ceſſerunt, quum nanciſceretur ipſum Salmaſii exemplar, cui hic varias illas lectiones commiſerat; eo uſque adigente illum venuſtate hujus ſcriptoris, ut anno LI *gratificatus fuerit Ludovico Elſevirio recenſionem & undique ſecus nitidam, & ad exemplar Regium digeſtam, & ita emendatam, ut priorum nulli decedere cogatur. Propterea hanc in paucis annis divenditam ſecutæ ſunt tum aliæ, tum ea ipſa, quam collega ejus, veluti veritus grandem famæ ſuæ jacturam, niſi ſelectis noviſque commentariis (ſic vocantur in præfatione, ut vocarunt alii, quum ſit ſtupida non ſane optimarum, immo nec ignotarum annotationum conſpurcatio) oneraretur quoque Gellius, ut reliqui Latini ſcriptores ita in his locis jactati. Quem in medio conatu mortuum excepit alius hilo non melior; qui quum non veritus fuerit in eadem præfatione teſtari, nonnullis in locis ab iſta editione ipſum diſceſſiſſe veterum (ſic jactat) & meliorum codicum ductu cujus rei in notis ubique ratio reddita ſit, nequeo hinc abire, quin iſte diſceſſus & ratio quæ red-*

redditur,quam ſit illuſtris ac prægnans,exponatur planæ luci, ubi quidem ego obſervavi. Nempe IX,12 *in verbis Catonis occurrit* fabuloſus, *ut edidit pater, quum ante ipſum exſliterit* famuloſus. *Id primus ex collectoribus neſcire ſe fatetur, an vitio typothetæ contigerit. Sic ſcilicet melius fuit illi ſcribere,quam rogare collegam,quem vivus quotidie videbat. Pergit bis teſtari ſe ſcribere* famoſus. *Potuerat ita ſaltem honeſtus eſſe,ut fateretur non id ſuum eſſe, ſed jam in Gryphiana anni* 1539 *& Pariſienſi anni* 1584 *occupaſſe margines: immo & ab H. Stephano in Pariſina anni* 1536,*qua ille uſus fuit& poſteaBourdelotius, & ab Salmaſio ex Nonio ſic annotatum eſt. Sed ut vocabuli* famoſus *bonitatem agnoſco: ita quum MSSti omnes habeant vocem quadriſyllabicam, non ita temere mutari debere in triſyllabicam merito ſtatuit cum aliis pater. Immo quod iſti collectores ita hic hærent, non alia cauſa fuit, quam quod quum ei negotio impares prorſus eſſent, voluerint tamen procudere Gellium. Antequam enim tale opus ſuſcipiatur, debebant fuiſſe frequentiores in legendis doctorum hominum ſcriptis, nec illis quotidianis tantum & ad centones ſuendos ab iſto viliſſimo genere uſurpari ſolitis, ſed etiam remotiora & iſta paucorum hominum evolviſſe. Ut autem ſuſpicioſus dicitur pro ſuſpecto; cur ſic fabuloſus non poteſt dici non tam pro*

ro qui fabulas concinnat, quam qui in fabulas & illas non benignas venit, quæ ſententia ſane huc congruit? an famoſus ſic dicatur, jam non diſputo. Poſthac autem ne quis habeat pro vitio typothetæ, ſciat eſſe Chriſtophori Coleri in Parergis 20.*cap.*72.*Rurſus quum excepiſſet hanc ignobilem operam ſucceſſor*, XIII, 30, *quum veteres codices omnes habeant de vino* efficere nigrum virus *vel* viris, *notat iſte omnino legendum cum vet. ed. Veneta* A. „ CIↃIↃIX *& Aldina* A.CIↃIↃXV, *item Aſcen-*„ *ſiana, quod & Moſellanus vidit*, vires, „ *& male in vet. edit. Rom. quod & H. Ste-*„ *phanus & Vir Doctiſſimus in ultima quam* „ *procuravit editione retinuere* virus. *Mani-*„ *feſta ſatis condemnatio, & judicium dignum, cui cathedra Profeſſoria crederetur. Cauſa ſententiæ eſt, quod identidem* θρεπτικὸν οἶνον *nigrum vocent deipnoſophiſtæ apud Athenæum: non ſecus ac ſi omnis* θρέψις *eat in vires, & non in ſaginam quoque ac adipem. Quid autem? an iſte tam abrupte judicium exercens ſic pronunciaſſet, ſi aut legiſſet aut meminiſſet apud Tertullianum* in ipſo ultimo voluptatis æſtu, quo genitale virus expellitur, nonne aliquid de anima ſentimus exire *&c? Quanto autem mendacio, ſed dubio, eum uti non puduit, quum ad lib.* XVI *cap.* 4 *notat in H. Stephani editione legitur* „ Feriæve devicales, *niſi mendum ſit pro* de-„ nicales,

„ nicales, *quod tamen vocabuli monſtrum aliæ*
„ *editiones poſt Stephanicam retinuere. Certe paterna editio poſt Stephanicam omnibus ad manum eſt, nec ullam literam illic aberraſſe patet. Futilitas ejus hominis patentior eſt in capite ſequente, ubi dicit vett. codd. quorum lectionem hic revocandam duxerit ſapiens ſcilicet ille hac in re vir, ſic habere* quum dextra ſiniſtraque inter januam tectaque *&c. Et in hoc ipſo primum fingit, quum in MSS. ipſe viderim* τὸ inter *nullibi eſſe. Quum addidiſſet de Stephanica, pergit. unde & Vir*
„ *Doctus in poſtrema ſua editione fecerat*
„ cum dextra ſiniſtraque januarum tecta
„ *&c. Haud multo melius ſcilicet quam Stephanica, quam vix ſenſum admittere antea dixerat. Hoc nimirum & faciendum nuper fuit, & nunc plorat res literaria, quod ad illum acceſſus ultra non detur ad quærendum quid altero melius. Sed & in his quoties mentitur? Non enim ex Stephanica ſic fecit vir doctus ille (quæ ſane non fuit habita unquam tantæ auctoritatis, ut inde anſa corrigendi ab eo ſaltem arriperetur) ſed ex MSS. Tum non vir doctus fecerat, ſed alii doctiſſimi viri præierant virum doctum, qui credidit illos bene correxiſſe & ex arbitratu veterum librorum. Nec culpa viri docti fuit, ſi fatui & indocti iſti coacervatores non bene legerint bonos libros. Eſt autem Salmaſii de modo*

Uſura-

uſurarum cap. XV *Nec melior eſt, quum loquitur mox de* conſiſtione:*nam in veteribus codd. & quidem MSS. ipſe ita legi. Sed tam in his rebus miſer ille cæcutiit, quam in Latinitate, quum* XVI, 8 *non concoquat illud adeo Gellianum & optimi vere temporis Latinum,*ſui magis admonendi quam aliorum docendi gratia,*vocans inſolitum loquendi morem,&melius fore* alios: *æque ut* XVII,21 *ait melius forte ab lectore lectum iri* quod contra ſuum edictum pugnaverat,*quam* dictum, *quod aliter plane docent optimi Liviani MSS. Nam quid ego de correptis hinc inde laceris membris, quorum plerumque auctor ſupprimitur, dicam? Itaque merito deridens pater & ipſum primum operis ejus inceptorem, quam alterum ſucceſſorem, id tantum agebat, ut codicis Regii collationem adipiſceretur accuratiſſimam; eo uſque laborem, quem Gellio tacitus promiſerat, rejiciens. Cujus voti compos fieri non potuit, niſi poſtquam me illuc vela dare juſſit, præcipue monitum, ut tam Pariſiis, quam ſi quid alibi Gellianum deprehenderem, ſedulo inſpicerem. Nam & ipſe interea amicos ad partes vocans, ab Clariſſimo Joanne Scheffero impetraverat, ut patet, exemplaris antiqui uſum, qualem ante aliquot annos ab Ill. Bern Rottendorffio etiam obtinuerat. Ego autem id religioſe obſervavi in omnibus locis, quæ vivente ipſo ſecutus fui; & ſic obſervaſſe*

me gaudeo, ut hanc ſaltem lætitiam pater piiſſimus ex me haberet. Unde & Oxonii in collegii Lincolnienſis exemplari perluſtrando diligens ipſe fui; & ſimulatque abſolvi potuit, operam ipſi transmiſſam verbis lætis ac benignis proſequutus, nunc rebus oſtendit non eam fuiſſe parvi ab eo æſtimatam. Quum vero Pariſiis jam eſſem, in hæc verba mihi ſignificavit deſiderium ſuum. Tres habeo collationes Gellii Regii doctorum hominum manibus factas. hi omnes ſatis me docent præfationem in eo exemplari eſſe, quod olim poſtremi libri ultimum caput ponebatur: & huic præfationi ſubiici lemmata capitum per omnes XX *libros. Sed quid ſequatur ea lemmata, & unde incipiat contextus auctoris, quaſi de compacto ſilent. Suſpicor autem prima duo capita libri primi in eo volumine deeſſe; quando nihil a quoquam ibi varietatis notatum video, quum tamen habeant dignos vindice nodos. Codex a lib.* I *ad* VI *uſque pertinet; ſed tam, ut dixi, a principio, quam in fine aliquid deſiderari cenſeo. quod accurate cognoſcas velim, & a quo capite, quibus capitis ejus verbis & literis incipiat, quove capite libri* VIti *quibuſve verbis & literis ejus capitis finiatur, mihi perſcribas. Ad quæ omnia quum attendiſſem, & Gellium iſto pacto collatum miſiſſem, ita conditionem ejus libri concepit ſignavitque in fronte exemplaris,*

ris, quo uti ſolebat. Regius liber primum „ habet Julii Cæſaris bellum Gallicum. Dein- „ de Incipit Liber AGellii noctium Attica- „ rum. Hinc quæ in editis erat pars ultimi „ capitis libri poſtremi. Mox lemmata capi- „ tum libri primi uſque ad ιθ *de Sibyllinis. „ Græcis enim literis numerus ad ſingula lem- „ mata notatur. Poſt illud* ιθ *apparet DE- „ EST, & ſpatium columnæ (nam in eas divi- „ ſæ paginæ) dimidiatæ vacuum. In ſummo „ ſequentis columnæ prima ſunt:* ΔΕΙΚΥΕΕΠωϹ „ *(quod eſt in ſecundo editorum capite) uſque „ ad* ΜΕΤΑΠΕΛΛΨΗΤΑΙ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΙΝ. „ *Quibus hæret continenter:* Hic autem Chi- „ lo præſtabilis homo: *Deſiderantur igitur „ totum caput primum: & ſecundum uſque ad „* τὰ Δείκνυε πῶς εἴωθας *in verbis Arriani: „ quæque horum ſequuntur poſt* μεταπέμψηται „ κατηγορουμένων*: & capitis tertii principium, „ quod Guil. Cantero debemus. De Canteria- „ no tamen habet* Hic autem, *quod in vulgatis „ antea deerat. Quintum librum excipit ſe- „ ptimus: poſt hunc lemmata ſexti, deque ipſo „ capita tria integra; quartum uſque ad* τὰ ad- „ verſus ictus ſolis. *in quibus finitur pag. 203 „ collationis, quam mihi miſit filius. Hinc er- go progredienti inter varia faſtidia in adhi- bendo quibuſcunque varietatibus judicio, vi- tæ ſimul & hujus operæ filum ei ruptum eſt; poſtquam hæc, quæ vides, in mundum rede-*

 giſſet.

giſſet. Si recognoſcere hæc ipſa ſcripta, ſi examine altero collationem percenſere licuisſet, non poteſt eſſe dubium, quin & hæc ipſa pinguiora elaboratioraque fuiſſes habiturus, & uberiores etiam in Gellio emendationes. Reſtat enim bona pars, ſed nobis non licuit nunc ea veſtigia premere; qui hoc curaſſe pro tempore ſatis cenſuimus, ſi hæc ab vermibus & ſitu liberarentur, & hactenus per paternum laborem Gellio prodeſſemus: id etiam ſatis operoſe nobis injungentes, ut nec typorum lapſus pulchritudinem editionis hujus minuerent; quod res ipſa fatebitur. Spatium a patre relictum vacuum & Veiovis nummo deſtinatum, eo gemino replevimus. In quo ut nihil fieret, niſi quod pater ipſe vidiſſet, Pariſienſem familiarum Romanarum Vrſini editionem (ſed quæ non exacte retulit auctorem) uſurpandam ſculptori dedi, qua ille admodum licenter uſus eſt, præſertim in vertice Caſiani. Sed nos ſcimus ab Italis & Gallis mundo præberi ectypos potius multos, quam veros & rem ſuam exacte referentes, vel his nummis id probantibus, qui tam Cæſiano quam Liciniano præbent diadema ſatis clarum, & Vrſini editio id quoque expreſſit aliquo modo, ſed Pariſina plane omiſit. Sed multa alia in his ipſis animadvertenda reſtant, de quibus alibi.

Cæterum quum hæc ſit vera hiſtoria Gellii;

lii; quum viri probi & eruditi tantum ſta-
tuerint pretium codici illi Regio, & vel Sal-
maſio vel communi ſtudiorum cauſæ vel Gel-
lio tantopere gratulati fuerint inventionem
ejus; facile patior ab hoc publico plauſu abeſ-
ſe caput illud abbaticorum & equeſtrium
κοβάλων, *virum plane ſui prænominis ac no-*
minis, ideoque his ſolis appellandum Ra-
phaelem Fabrettum, meum lepidiſſimum κι-
νάδιον. *Quippe quum ejus literarum humanio-*
rum culturam obiter dixiſſem me agnoſcere
vel ex uſu τοῦ meridionalis, *in Iaſithei Apolo-*
gemate (digniſſimo Fabrettina Itàlia ſcripto)
paginas fere quatuor impendit ad ambitioſe
oſtentandum partim τὸ συῶδες, *partim* τὸ λε-
λυσσηκὸς τῆς ψυχῆς. *Legas modo oportet, ac pe-*
nitus patebit. Sed & ut ratio culturæ huma-
niorum literarum in ipſo palam conſtaret,
quo modo eſſet deducta; ſcribit in optimis co-
dicibus tam impreſſis ut Gryphii, Stephani, „
Aldi, Caballi, Ravani, Veneti, quam etiam „
MSS. ut in Vaticano num. 3453 *& ſex Me-* „
diceis pluteo 54 meridionalem ventum *ſe* „
legere. Glorientur oportet illi tam ſano ſani
Fabretti teſtimonio, ac reviviſcant fruentes
laude hac ad mathematicam regulam edita.
Hæc ſcilicet ſunt optima, hæc ad veritatem
& culturam illam Fabrettinam ſufficientia,
& quidem electiſſima. Nam ideo noluit ſex
ipſos codices Vaticanos & ſeptimum Medio-

 la-

lanenſem aut numero huic addere aut legere, Petro Servio & Lambecio notos, quia non ſunt judice Fabretto ex optimis, aut forſan præferunt meridialem. *Atqui exemplar Mediolanenſe ſignavit Lambecius ferri omnium optimum & antiquiſſimum. Sed non eſt, quod cedat quadratus ac* στερεὸς *Fabrettus. Quid enim cederet? Immo ſic ille pergit, ut crediderit primum diſſenſiſſe Salmaſium, & ex eo „noviſſimam Leidenſem Petri Lefferi (ſic enim mathematicus vir auferendam lineolam cenſuit; idque eodem jure facit; quo Pricæus citatur commentator Arnobii lib.* III *adv. gent. in Columna Trajana p.* 79) *„impreſſionem cum notis variorum. Utique enim hoc unum exemplar deerat ad ſtipandam in Fabretto impreſſionem iſtius culturæ, (cui accedens in Columna Trajana Petronius Hadrianidis* 193 *ac Montanus ad Cæſarem pag.* 194 *&* 214 *&* 227 *negari nequit, quin culturam iſtam abſolvant) quod ideo magnopere debet illi commendari & gratum eſſe; utpote unde didicerit Salmaſium diſſenſiſſe. Nam cur legeret ipſa Salmaſiana ſcripta, quem Notæ variorum ſatis inſtruunt? Sed quid horridius aut inſanius eſt illo quod ſequitur? non jam ineptiens ſed pro nefario „conſceleratoque dicens, Salmaſius lectionem „iſtam ex incerto quodam optimo, quem vo„cat, libro Vtopianæ, ut puto, bibliothecæ*

„no-

novavit. Talem ſive Neapolis ſive Roma, potuiſti exſpuere calumniam? ab tanto calumniatore nunc iſta erudita olim terra teritur? Et vobis, Superiores, quorum permiſſu editum ſe in cauda adulatur iſtud apologema, tam ferrea ſedet ira, ut tale quid apud vos liceat, & iſtos tantos manes impudentiſſima hac falſitate arceſſi patiamini? Certe in hac parte non id meritus fuit Salmaſius. Non Fabrettus veſter is eſt, quem imprudentem (bene enim de eo ſentio) ſic errori traderetis auferendum. Sed neque quum vos utique optima velitis judicio Fabretti poſſidere, invidete ita, ut nolitis aliqua magis optima extra Alpes veſtras cuſtodiri. Licuerit de me effundere quæ voluit; ego iſta non ſine riſu cognovi & libenter relego, quoniam ſunt Fabrettina vera, & prorſus paria illis, quæ olim faciebant

. . equites Aſiani
Quæque & Cappadoces faciunt equiteſque Bithyni.

Neque potui alia exſpectare; quippe quum jam in eadem Columna Trajana pag. 323 *de me inceperat mentiri, quaſi qui collegerim notas Tan. Fabri, quum eas Faber manu ſua ſcriptas miſerit patri tunc, quum ego nondum ſcriberem niſi* aliqualiter Fabrettine. *Quod ad rem, Lapponenſis equidem ego, piaculæ*

cula hujus calumniæ exigenda aliis relinquens,progrediar potius ex Salmaſii Utopianæ (itane loquetur iſte judicialis morio de Regia Pariſina ?) bibliothecæ codice tractare & exiſtimare Gellium, quam ex illis ſive Romanis ſive quibuſcunque Italiæ optimis Fabrettinè codicibus ; tam de hoc meridionalis *quam aliis omnibus mihi ad liquidum ſatisfacturus, ubi libuerit ; neque enim huic avernali & tam tetrico Salmaſianæ veritatis, mei ventris, crumenæ ac laboris in adoleſcentia, rerum verborumque ſycophantæ, ſed nimis indocto, arbitrium diei meæ diſponendæ dabo.*

Reſtabant alia ; & præſertim quod in hoc ævo tantis follibus jactant divini iſti viri, an genius ſcriptoris per has notas minus cognoſcatur, quam per illas auctorum comparationes ſine ulla prorſus hiſtoriâ & firmitate commiſſas. Sed liceat tandem bona fide ferias inchoare : illa ſuum tempus ferent. Vale, & paginam iſtam 203 *reſpondere ſcito libri* VI *capiti quarto.*

IN

IN
AULI GELLII
NOCTES ATTICAS
LIBRO COMMENTARIO
LUCULENTO

per

JOHANNEM FREDERICUM GRONOVIUM
clariſſimum ac celeberrimum virum
Illuſtratas
à
JACOBO GRONOVIO JOH. FR. F.
magni parentis hærede digniſſimo
editas ac divulgatas.

Quas tu ſcripſiſti Noctes, doctiſſime Gelli,
 Attica quîs tellus nomen habere dedit,
Mentis & ingenii radiis dum illuſtrat acuti,
 Judiciique ſui lumine, Gronovius,
Illum opere in medio merſit fatalibus umbris,
 Implicuitque ſuis ferrea Nox tenebris.
Non tulit, & nigro Genitorem educit ab orco
 Filius, illuſtri nil Genitore minor.
Noctibus ille tuis, Gelli, lucemque diemque
 Reddidit, antiquum reſtituitque jubar:
Utque Pater Gnato vitam dedit ante, Parenti
 Sic vitam Gnatus, cumque Parente ſibi.
Accipe, Poſteritas, ſacros utriuſque labores.
 Illud, doctrinæ eſt; hoc, pietatis opus.

P. FRANCIUS.

Ad manes Incomparabilis Viri,

JOH: FREDERICI GRONOVII,

Cum lucubrationes ejus doctiſſimas in A. GELLIUM ederet non minor Patre Filius JACOBUS, Elegidion.

Ingens umbra viri, quem doctus ſuſpicit orbis,
Et vocat Alciden turba novena ſuum.
Inachiæ columen gentis, Latiique ruentis,
Ereptus vivis flebilis umbra jaces!
Sic erat in fatis. Tenebras dum noctibus AULI
Diſcutis, æternum nox ſubeunda fuit!
Non juvat inſano nimis indulgere dolori,
Planctibus immodicis ſat lacrymiſque datum.
Cæruleis tamen hæc vittis, atriſque cupreſſi
[Sic mandat pietas] cincta ſtat ara comis.
Vinum, lacque novum, flores, ſacrumque cruorem
Inferiis dederas dona ſacranda tuis.
Hæc tibi jam libat gnatus, quo dignior alter
Dotibus ingenii, nec pietate fuit.
Herculis invicti virtus ſucceſſit Atlanti,
Et, quem tu tuleras, ſuſtinet ille polum.
Teſtis es, & meritis amborum LEIDA triumphas,
Grataque GRONOVIOS tollis ad aſtra tuos.
Oſſa colis ſancti patris, patremque renatum
Suſpicis in gnato, munere læta Dei.
Hoc tua Neſtoreis Academia gaudeat annis!
At ne quis noceat, baccare cinge caput.
Summa petit livor. *Sic te quoque maxime JANE*
Dente Theonino Zoilus impetiit.
Vana ſed invidiâ major molimina rides:
Nam tua non poſſunt non placuiſſe bonis.
Hoc labor extremus ſibi ſpondet, ut ultima deſit
Addere quam vetuit Parca ſiniſtra, manus.
Hanc tamen à ſummo fas eſt ſperare JACOBO
Diſpare fatorum ſorte, ſed arte pari.

In-

Interea hanc patria pietatem reſpice mente,
Quodque unum ſupereſt, accipe triſte vale.
S. MUNCKERUS.

Viro Clariſſimo
JACOBO GRONOVIO.

QUUM delaſſatam recreent nunc otia mentem,
Incipiatque mihi mollior ire dies;
Ecce libet rurſus ſacris ſervire Camænis,
Caſtraque Pegaſidum ſemper amata ſequi.
Dumque memor veſtri tempus traduco favoris,
Accendis flammas, magne Vir, ipſe meas;
Qui Latias Grajaſque Deas, tua numina, honoras
Impiger, & multâ relligione colis:
Hæreſque ingenii dives decoriſque paterni
Inſcribis cœlo teque tuumque Patrem;
Qui nunc laudatur volitatque per ora virorum,
Quos vigor ingenii fervidus intus agit:
Qui, licet abreptus fragili ſit corpore nobis,
Vivit, & eſt famæ conditor ipſe ſuæ;
Cujus tu vim confirmas celereſque volatus,
Dum pius in Batavos, dum pius inque Patrem es.
Progreditur non infauſtâ ſic GELLIUS aurâ,
Et quodcunque tuâ conſtruis ipſe manu.
Quam bene, quod cœlum tibi vires ſufficit illas,
Queis confirmatus barbara caſtra premis;
Eruis atque alto quicquid veneranda vetuſtas
Poſſidet oppreſſum temporis invidiâ.
Ah, quoties, cum tu ſævo confringere morbo,
Ipſe cado in luctus, ipſe dolore gemo!
Ah, quoties, cum te tibi reddidit hora benigna,
Redditus ipſe mihi gaudia lætus ago!
Salve Muſarum veriſſima gloria; Salve,
Salve, Phœbei gloria luxque chori.
Sique tibi cordi eſt noſtri pius ignis amoris,
Accipe, quod vili dat tibi charta manu.

Non

Non noſtrum meliora dare eſt. pia tura cremamus;
Pauca licet. noſtrum non meliora dare eſt.
Ergo ſalus quoque noſtra placet? fauſta illa. valemus.
Cura mihi Muſa eſt, meque amor iſte rapit.
Quem monitis augere, Virum doctiſſime, fidis
(Nec potes id certè diſſimulare) ſoles.
Hoc mihi Leida dedit, te feliciſſima Leidâ.
Ah ſine fortunæ me meminiſſe meæ!
Illic, Pœonias dum luſtro pervigil artes,
Non mihi parvus honos te coluiſſe fuit;
Et vidiſſe tuæ miracula maxima mentis,
Quâ tibi doctorum ſcrinia cuncta patent;
Et tibi devinctas artes vero ore fateri;
Quod nec poſteritas ipſa negare velit.
Quid memorem emiſſos ſtudiorum in commoda libros?
Oppleta eſt ſcriptis Belgica terra tuis.
Belgica nec tantum plena eſt: non ulla valebit
Ignorans tellus nominis eſſe tui.
Te duce Romanos datur obſervare magiſtros,
Auſpiciiſque tuis Græcia tota patet.
Amotâ jam nube patet, docilique juventæ
Non decepturo tramite pandit iter.
Acceptum fer Leida tuum clariſſima honorem
GRONOVIO nato GRONOVIOQUE patri.
Hic colit aerias ſedes, atque otia ducit,
Otia non illi tempore nota ſuo.
Ille patrem magnum ſequitur jam paſſibus æquis,
Perque ſuos [illegible] nobile nomen habet.
O ſecli decus! ô patriæ virtutis imago!
O dudum [illegible] annumerate viris!
Perge tuum ô [illegible] diffundere latè.
Invidiam ſcriptis perge domare tuis.
Nec [illegible], quæ reſtant, ſcripta Parentis.
Non [illegible] tam divæ ſcripta premenda manûs.
In [illegible] nobis: & creſceret ipſis,
Si poſſit tanti creſcere fama viri.

D. van HOOGSTRATEN.

A. GELLII
IN
NOCTES ATTICAS
PRAEFATIO.

Iucundiora alia reperiri queunt. ipſe autem ad hoc ſcripſi, ut liberis quoque meis paratæ iſtiuſmodi remiſſiones eſſent: quando animus eorum interſtitione aliqua negotiorum data, laxari indulgerique potuiſſet. uſi autem ſumus ordine rerum fortuito, quem antea in excerpendo feceramus. nam proinde ut librum quemque in manus ceperam ſeu Græcum ſeu Latinum, vel quid memoratu dignum audieram, ita, quæ libitum erat, cujus generis cumque erant, indiſtincte atque promiſcè annotabam: eaque mihi ad ſubſidium memoriæ, quaſi quoddam litterarum penus, recondebam; ut, quando uſus veniſſet, aut rei aut verbi, cujus me fortè repens oblivio tenuiſſet, & libri, ex quibus ea ſumſeram, non adeſſent; facile inde nobis inventu atque depromptu foret. facta igitur eſt in his quoque commentariis eadem rerum diſparilitas, quæ fuit in illis annotationibus priſtinis: quas breviter & indigeſtè & inconditè eruditionibus, tractationibus, lectionibuſque variis, feceramus. Sed quoniam longinquis, per hiemem, noctibus, in agro, ſicu-

ti dixi, terræ Atticæ commentationes haſce ludere ac facere exorſi ſumus; iccirco eas inſcripſimus, *Noctium Atticarum*, nihil imitati feſtivitates inſcriptionum, quas plerique alii utriuſque linguæ ſcriptores in id genus libris fecerunt. nam quia variam & miſcellam & quaſi confuſaneam doctrinam conquiſierant; eò titulos quoque ad eam ſententiam exquiſitiſſimos indiderunt. namque alii *Muſarum* inſcripſerunt; alii *Silvarum*; ille πέπλον, hic Κέρας Ἀμαλθείας; alius κηρία, partim Λειμῶνας, quidam *Lectionis ſuæ*; alius *Antiquarum lectionum*; atque alius Ἀνθηρῶν; & item alius Εὑρημάτων. Sunt etiam, qui Λύχνους inſcripſerunt: ſunt item, qui Στρωματεῖς: ſunt adeò, qui Πανδέκτας & Ἑλικῶνα & Προβλήματα & Ἐγχειρίδια & Παραξιφίδας. Eſt qui *memoriales* titulum fecerit. eſt qui Πραγματικὰ & Πάρεργα & Διδασκαλικά. eſt item qui *hiſtoriæ naturalis*. eſt qui Παντοδαπῆς ἱστορίας. eſt præterea qui *Pratum*; eſt itidem qui Πάγκαρπον; eſt qui Τόπων ſcripſit: ſunt item multi qui *Conjectanea*; neque item non ſunt, qui indices libris ſuis fecerunt aut *epiſtolarum moralium* aut *epiſtolicarum quæſtionum* aut *confuſarum*; & quædam alia inſcripta nimis lepida, multaſque prorſum concinnitates redolentia. Nos verò, ut captus noſter eſt, incurioſè & immediatè ac propè etiam ſubruſticè ex ipſo loco ac tempore hibernarum vigiliarum, *Atticas*

ticas Noctes, inſcripſimus; tanquam cæteris omnibus in ipſius quoque inſcriptionis laude cedentes, quantum ceſſimus in cura & elegantia ſcriptionis. Sed ne conſilium quidem in excerpendis notandiſque rebus idem mihi, quod pleriſque iſtis, fuit. namque illi omnes, & eorum maximè Græci, multa & varia lectitantes, in quas res cumque inciderent alba, ut dicitur, linea ſine cura diſcriminis, ſolam copiam ſectati converrebant: quibus in legendis antè animus ſenio aut tædio languebit; quam unum alterumve repereris, quod ſit aut voluptati legere, aut cultui legiſſe, aut uſui meminiſſe. Ego verò, quum illud Heracliti Epheſii viri ſummè nobilis verbum cordi haberent, quod profectò ita eſt: πολυμαθη· νόον ὀ διδάσκει. *** ipſe quidem volvendis tranſeundiſque multis admodum voluminibus, per omnia ſemper negotiorum intervalla, in quibus furari otium potui, exercitus defeſſuſque ſum: ſed modica ex iis, eaque ſola accepi, quæ aut ingenia promta expeditaque ad honeſtæ eruditionis cupidinem utiliumque artium contemplationem celeri facilique compendio ducerent, aut homines aliis jam vitæ negotiis occupatos à turpi certè agreſtique rerum atque verborum imperitiâ vindicarent. Quæ erunt autem in his commentariis pauca quædam ſcrupuloſa & anxia, vel ex grammatica, vel ex dialectica, vel etiam ex geometria, quæque

erunt item paucula remotiora ſuper augurio jure & pontificio; non oportet ea defugere quaſi aut cognitu non utilia, aut perceptu difficilia. non enim fecimus altos nimis & obſcuros in his rebus quæſtionum ſinus: ſed primitias quaſdam & quaſi libamenta ingenuarum artium dedimus: quæ virum civiliter eruditum neque audiſſe umquam neque attigiſſe, ſi non inutile, at quidem certè indecorum eſt. ab his igitur, ſi cui fortè nonnumquam tempus voluptaſque erit lucubratiunculas iſtas cognoſcere, petitum impetratumque volumus; ut in legendo, quæ pridem ſcierint, non aſpernentur quaſi nota invulgataque. nam & quid tam remotum in litteris eſt, quin id tamen compluſculi ſciant? & ſatis hoc blandum eſt, non eſſe hæc neque in ſcholis decantata neque in commentariis protrita. quæ porro nova ſibi ignotaque offenderint; æquum eſſe puto ut ſine vano obtrectatu conſiderent, an minutæ iſtæ admonitiones pauxillulæ nequaquam tamen ſint vel ad alendum ſtudium inhoneſtæ, vel ad oblectandum frigidæ fovendumque animum: ſed ejus ſeminis generiſque ſint, ex quo facilè adoleſcant aut ingenia hominum vegetiora, aut memoria adminiculatior, aut oratio ſollertior, aut ſermo incorruptior, aut delectantior in otio, aut in ludo liberalior. quæ autem parum plana videbuntur, aut minus plena inſtructaque; petimus, inquam, ut ea

non docendi magis, quam admonendi gratia ſcripta exiſtiment: & quaſi demonſtratione veſtigiorum contenti perſequantur ea poſt, ſi libebit, vel libris repertis vel magiſtris. quæ verò putaverint reprehendenda; his, ſi audebunt, ſuccenſeant, unde ea nos accepimus. ſed enim, quæ aliter apud alium ſcripta legerit, ne jam ſtatim temerè obſtrepant: ſed tractationes rerum & auctoritates hominum penſitent quos illi quosve nos ſequuti ſumus. Erit autem id longè optimum, ut, qui in lectitando, ſcribendo, commentando, numquam voluptates, numquam labores ceperunt, nullas hoc genus vigilias vigilarunt, neque ullis inter ejuſdem Muſæ æmulos certationibus diſceptationibusque percunctando, ſcribendo, elimati ſunt, ſed intemperiarum negotiorumque pleni ſunt, abeant à Noctibus his procul, atque alia ſibi oblectamenta quærant. vetus adagium eſt, Nihil cum fidibus graculo, nihil cum amaracino ſui. Atque etiam, quò ſit quorumdam malè doctorum hominum ſcævitas & invidentia irritatior, mutuabor ex Ariſtophanis choro anapæſta pauca; & quam ille, homo feſtiviſſimus, fabulæ ſuæ ſpectandæ legem dedit, eamdem ego commentariis his legendis dabo; ut ea ne attingat néve adeat profeſtum & profanum vulgus, à ludo Muſico diverſum. Verſus legis datæ hi ſunt:

Εὐφημεῖν χρὴ κἀξίστασθαι τοῖς ἡμετέροισι χοροῖσιν,
Ὅστις ἄπειρος τῶνδε λόγων, ἢ γνώμῃ μὴ καθαρεύει
Ἢ γενναίων ὄργια μουσῶν, μήτ' ἴδε πω, μήτ' ἐχόρευσε.

Volumina commentariorum ad hunc diem viginti jam facta ſunt. quantum autem vitæ mihi deinceps deûm voluntate erit, quantumque à tuenda re familiari procurandóque cultu liberorum meorum dabitur otium: ea omnia ſubſiciva & ſubſecundaria tempora ad colligendas hujuſcemodi memoriarum diſceptatiunculas conferam. Progredietur igitur numerus librorum, diis bene juvantibus, cum ipſius vitæ, quantuli quique fuerint, progreſſibus, neque longiora mihi dari ſpatia vivendi volo, quàm dum ero ad hanc quoque facultatem ſcribendi commentandique idoneus. Capita rerum, quæ cuique commentario inſunt, expoſuimus hìc univerſa: ut jam ſtatim declaretur, quid quove in libro quæri invenirique poſſit.

INDEX
CAPITUM.

Commentario primo hæc inſunt.

Caput I.

Quali proportione quibuſque collectionibus Plutarchus ratiocinatum eſſe Pythagoram philoſophum dixerit de comprehendenda corporis proceritate, qua fuit Hercules, quum vitam inter homines viveret Pag. 1

2 *Ab Herode Attico C. V. tempeſtivè deprompta in quemdam jactabundum & glorioſum adoleſcentem, ſpecie tantùm philoſophiæ ſectatorem, verba Epicteti Stoici, quibus feſtiviter à vero Stoico ſejunxit vulgus loquacium nebulonum, qui ſe Stoicos nuncuparent.* 2

3 *Quod Chilo Lacedæmonius conſilium anceps pro ſalute amici cepit; quodque eſt circumſpectè & anxiè conſiderandum, an pro utilitatibus amicorum delinquendum aliquando ſit: notataque inibi & relata quæ & Theophraſtus & M. Cicero ſuper ea re ſcripſerunt.* 5

4 *Quàm tenuiter curioſeque exploraverit Antonius Julianus in oratione M. Tullii verbi ab eo mutati argutiam* 9

5 *Quòd Demoſthenes rhetor cultu corporis atque veſtitu probris obnoxio infamique mundicia fuit; quodque item Hortenſius orator ob ejuſmodi mundicias geſtumque in agendo hiſtrionicum Dionyſiæ ſaltatriculæ cognomento compellatus eſt.* 11

6 *Verba ex oratione Metelli Numidici, quam dixit ad populum in cenſura, quum eum ad uxores ducendas adhortaretur; eaque oratio quam ob cauſam reprehenſa, & quem contra in modum defenſa ſit.* 12

7 *In hiſce verbis Ciceronis ex oratione quinta in Verrem,* Hanc ſibi rem ſperant præſidio futurum, *neque mendam eſſe neque vitium; errareque iſtos qui bonos violant*

lant

ſant libros, & futuram ſcribunt: atque inibi de quodam alio Ciceronis verbo dictum, quod probè ſcriptum perperam mutatur: & adſperſa pauca de modulis numeriſque orationis, quos Cicero avide ſectatus eſt. 13

8 Hiſtoria in libris Sotionis philoſophi reperta ſuper Laide meretrice & Demoſthene rhetore. 16

9 Qui modus fuerit, quis ordo diſciplinæ Pythagoricæ; quantumque temporis imperatum obſervatumque ſit diſcendi ſimul ac tacendi. 17

10 Quibus verbis compellaverit Favorinus philoſophus adoleſcentem caſcè nimis & vetuſtè loquentem. 18

11 Quòd Thucydides hiſtoriæ ſcriptor inclutus Lacedæmonios in acie non tuba ſed tibiis eſſe uſos dicit; verbaque ejus ſuper ea re poſita: quodque Herodotus Halyatten regem fidicinas in procinctu habuiſſe tradit: atque inibi quædam notata de Gracchi fiſtula concionatoria. 19

12 Virgo Veſtæ quid ætatis, ex quali familia, & quo ritu quibuſque cærimoniis & religionibus, ac quo nomine à pontifice maximo capiatur, & quo ſtatim jure eſſe incipiat ſimulatque capta eſt: quodque, ut Labeo dicit: nec illa inteſtato cuiquam, nec ei inteſtatæ quiſquam jure heres eſt. 22

13 Quæſitum in philoſophia, quidnam foret in recepto mandato rectius, idne omnino facere quod mandatum eſt; an nonnumquam etiam contra, ſi id ſperes ei qui mandavit utilius fore: ſuperque ea quæſtione expoſitæ diverſæ ſententiæ. 24

14 Quid dixerit feceritque C. Fabricius, magna vir gloria magniſque rebus geſtis, ſed familiæ pecuniaque inops; quum ei Samnites tamquam indigenti grave aurum donarent. 26

15 Quàm importunum vitium ſit, plenumque odii futilis inaniſque loquacitas, & quàm multis in locis à principibus utriuſque linguæ viris deteſtatione juſta culpata ſit. ibid.

16 *Quòd verba iſthæc Quadrigarii ex annali tertio ,* ibi mille hominum occiditur, *non licentia neque de poëtarum figura, ſed ratione certa & proba grammaticæ diſciplinæ dicta ſunt.* 29

17 *Quanta cum animi æquitate toleraverit Socrates uxoris ingenium intractabile: atque inibi, quid M. Varro in quadam ſatira de officio mariti ſcripſerit.* 30

18 *Quòd M. Varro in quartodecimo Humanarum L. Ælium magiſtrum ſuum περὶ ἐτυμολογίας differentem falſa reprehenderit, quodque idem Varro in eodem libro furis ἔτυμον dicit falſum.* 31

19 *Hiſtoria ſuper libris Sibyllinis ac de Tarquinio Superbo rege.* 32

20 *Quid geometræ dicant ſchemata, quibuſque omnia iſta Latinis vocabulis appellentur.* 33

21 *Quòd Julius Higinius affirmatiſſimè contenderit legiſſe ſe librum P. Virgilii domeſticum in quo ſcriptum eſſet,* & ora Triſtia tentantum ſenſu torquebit amaror, *non, quod vulgus legeret,* ſenſu torquebit amaro. 34

22 *An, qui cauſas defendit, rectè Latineque dicat* ſupereſſe ſe ei quod defendit; *&,* ſupereſſe, *propriè quid ſit.* 35

23 *Quis fuerit Papirius prætextatus, quæve iſtius cauſa cognomenti ſit: hiſtoriaque iſta omnis ſuper eodem Papirio cognitu jucunda.* 37

24 *Tria epigrammata trium veterum poëtarum, Nævii, Plauti, Pacuvii; quæ facta ab ipſis ſepulcris ipſorum inciſa ſunt.* 39

25 *Quibus verbis M. Varro* inducias *definierit: quæſitumque inibi curioſius quænam ratio ſit vocabuli* induciarum. 40

26 *Quem in modum mihi Taurus philoſophus reſponderit percunctanti an ſapiens iraſceretur.* 41

Commentario ſecundo hæc inſunt.

1 *Quo genere ſolitus ſit philoſophus Socrates exercere patientiam corporis: deque ejuſdem viri patientia.* 43
2 *Quæ ratio obſervatioque officiorum eſſe debeat inter patres filioſque in diſcumbendo ſedendoque, atque in id genus rebus domi foriſque, ſi filii magiſtratus ſunt & patres privati: ſuperque ea re Tauri philoſophi diſſertatio; & exemplum ex hiſtoria Romana petitum.* ibid.
3 *Qua ratione verbis quibuſdam vocabuliſque veteres immiſerint*, h, *litteræ ſpiritum.* 45
4 *Quam ob cauſam Gabius Baſſus genus quoddam judicii divinationem appellari ſcripſit, & quam alii cauſam eſſe ejuſdem vocabuli dixerint.* 46
5 *Quàm lepidè deſignateque dixerit Favorinus philoſophus quid interſit inter Platonis & Lyſiæ orationem.* 47
6 *Quibus verbis ignaviter & abjecte Virgilius uſus eſſe dicatur, & quid his qui id improbè dicunt reſpondeatur.* ibid.
7 *De officio erga patres liberorum: deque ea re ex philoſophiæ libris, in quibus ſcriptum quæſitumque eſt, an ſemper omnibuſque patris juſſis obſequendum ſit.* 50
8 *Quòd parum æqua reprehenſio Epicuri à Plutarcho peracta ſit in ſyllogiſmi diſciplina.* 52
9 *Quod Plutarchus evidenti calumnia verbum ab Epicuro dictum inſectatus ſit.* 53
20 *Quid ſint* faviſſæ Capitolinæ, *& quid ſuper eo verbo M. Varro Servio Sulpicio quærenti reſcripſerit.* ibid.
11 *De Siccio Dentato, egregio bellatore, multa memoratu digna.* 54
12 *Conſiderata perpenſaque lex quædam Solonis, ſpeciem habens primorem iniquæ injuſtæque legis, ſed ad uſum emolumentumque ſalubritatis penitus reperta.* ibid.
13 Liberos *in multitudinis numero etiam unum filium filiamve veteres dixiſſe.* 56

14 *Quod M. Cato in libro, qui inſcriptus eſt contra Tiberium exſulem*, ſtitiſſes vadimonium, *per* i *litteram dicit, non* ſtetiſſes: *ejuſque verbi ratio reddita.* ibid.
15 *Quod antiquitus ætati ſenectæ potiſſimum habiti ſunt ampli honores: & cur poſtea ad maritos & patres idem iſti honores delati ſint, atque ibi quædam de capite legis Juliæ ſeptimo.* 57
16 *Quod Caſellius Vindex à Sulpicio Apollinari reprehenſus eſt in ſenſus Virgiliani enarratione.* 58
17 *Cujuſmodi naturam eſſe quarundam præpoſitionum M. Cicero animadverterit: diſceptatumque ibi ſuper eo ipſo quod Cicero obſervaverat.* 59
18 *Quod Phædon Socraticus ſervus fuit; quodque item alii philoſophi compluſculi ſervitutem ſervierunt.* 60
19 Reſcire *verbum quid ſit, & quam habeat veram atque propriam ſignificationem.* 61
20 *Quæ vulgo dicuntur* vivaria, *id vocabulum veteres non dixiſſe, & quid pro eo P. Scipio in oratione ad populum, quid poſtea M. Varro in libris de re ruſtica dixerit uſurpatum.* 62
21 *Super eo ſidere, quod Græci ἅμαξαν, nos ſeptemtriones vocamus: ac de utriuſque vocabuli ratione & origine.* 63
22 *De vento japyge, deque aliorum ventorum vocabulis regionibuſque accepta è Favorini ſermonibus.* 65
23 *Conſultatio dijudicatioque locorum facta ex comœdia Menandri & Cæcilii, quæ Plocium inſcripta eſt.* 68
24 *De vetere parſimonia, deque antiquis legibus ſumptuariis.* 71
25 *Quid Græci ἀναλογίαν, quid contra ἀνωμαλίαν vocent.* 73
26 *Sermones M. Frontonis & Favorini philoſophi de generibus colorum vocabuliſque eorum Græcis & Latinis: atque inibi color ſpadix cujuſmodi ſit.* 74
27 *Quid T. Caſtricius exiſtimaverit ſuper Salluſtii verbis & De-*

& Demoſthenis, quibus alter Philippum deſcripſit, alter Sertorium. 77
28 Non eſſe compertum, cui deo rem divinam fieri oporteat, quum terra movet 78
29 Apologus Æſopi Phrygis memoratu non inutilis. 79
30 Quid obſervatum ſit in undarum motibus, quæ in mari alio atque alio modo fiunt auſtris flantibus aquilonibuſque. 81

Commentario tertio hæc inſunt.

1 Quæſitum ac tractatum, quam ob cauſam Salluſtius avaritiam dixerit non animum modò virilem, ſed corpus quoque ipſum effeminare. 82
2 Quemnam eſſe natalem diem M. Varro dicat eorum qui ante noctis horam ſextam poſtve eam nati ſunt: atque inibi de temporibus terminiſque dierum, qui civiles nominantur & uſquequaque gentium variè obſervantur: & præterea quid Q. Mucius ſcripſerit ſuper ea muliere, quam maritus non jure uſurpaviſſet, quia rationem civilis anni non habuerit. 84
3 De noſcendis explorandiſque Plauti comœdiis, quoniam promiſcè veræ atque falſæ nomine ejus inſcriptæ feruntur: atque inibi, quòd Plautus in piſtrino, & Nævius in carcere, fabulas ſcriptitarint. 86
4 Quòd P. Africano & aliis tunc viris nobilibus ante ætatem ſenectam, barbam & genas radere moris fuit. 88
5 Delitiarum vitium & mollities oculorum & corporis ab Arceſilao philoſopho cuidam opprobrata acerbè ſimul & feſtiviter. 89
6 De vi atque natura palmæ arboris, quòd lignum ex ea ponderibus impoſitis renitatur. ibid.
7 Hiſtoria ex annalibus ſumta de Q. Cædicio tribuno militum; verbaque ex Originibus M. Catonis appoſita, quibus Cædicii virtutem cum Spartano Leonida æquiperat. 90

8 Lit-

8 *Litteræ eximiæ conſulum C. Fabricii & Æmilii ad regem Pyrrhum à Q. Claudio ſcriptore hiſtoriarum in memoriam data.* 92

9 *Quis & cujuſmodi fuerit qui in proverbio fertur* equus Sejanus: *& qualis color equorum ſit qui* ſpadices *vocantur; deque iſtius vocabuli ratione.* 93

10 *Quod eſt quædam ſeptenarii numeri vis & facultas in multis naturæ rebus animadverſa, de qua M. Varro in hebdomadibus diſſerit copioſè.* 94

11 *Quibus & quam frivolis argumentis Accius in Didaſcalicis utatur, quibus docere nititur Heſiodum eſſe quam Homerum natu antiquiorem.* 97

12 *Largum atque avidum bibendi, à Publio Nigidio doctiſſimo viro, novo & propemodum abſurdo vocabulo* biboſum *dictum.* 98

13 *Quod Demoſthenes, etiam tum adoleſcens, quum Platonis philoſophi diſcipulus foret, audito forte Calliſtrato rhetore in concione populi, deſtitit à Platone, & ſectatus eſt Calliſtratum.* ibid.

14 Dimidium librum legi, *aut*, dimidiam fabulam audivi, *aliaque ejuſcemodi qui dicat, vitioſè dicere: ejuſque vitii cauſas reddere M. Varronem nec quemquam veterum iiſce verbis ita uſum eſſe.* 99

15 *Exſtare in litteris, perque hominum memorias traditum, quod repentè multis mortem attulit gaudium ingens inſperatum; intercluſa anima & vim magni novique metus non ſuſtinente.* 101

16 *Temporis varietas in puerperiis mulierum quænam ſit & à medicis & philoſophis tradita. atque inibi poëtarum quoque veterum ſuper eadem re opiniones, multaque alia auditu atque memoratu digna: verbaque ipſa Hippocratis medici ex libro illius ſumta, qui inſcriptus eſt περὶ τροφῆς.* 102

17 *Id quoque eſſe à graviſſimis viris memoriæ mandatum, quod tres libros Plato Philolai Pythagorici & Ariſtoteles*

pan-

pauculos Speuſippi philoſophi mercati ſunt pretiis fidem non capientibus. 105
18 *Quid ſint* pedarii ſenatores, *& quam ob cauſam ita appellati: quamque habeant originem verba hæc ex edicto tralaticio conſulum*, SENATORES. QUIBUS. QUE. IN. SENATU. SENTENTIAM. DICERE. LICET. 106
19 *Qua ratione Gabius Baſſus ſcripſerit* parcum *hominem appellatum: & quam ejus vocabuli cauſam putarit; & contra, quem in modum quibuſque verbis Favorinus hanc traditionem ejus eluſerit.* 107

Commentario quarto hæc inſunt.

1 *Sermo quidam Favorini philoſophi cum grammatico jactantiore factus in Socraticum modum: atque inibi in ſermone dictum, quibus verbis* penus *à Q. Scævola definita ſit, quodque eadem definitio culpata reprehenſaque eſt.* 108
2 *Quid differant* morbus *&* vitium; *& quam vim habeant vocabula iſta in edicto ædilium: & an eunuchus & ſteriles mulieres redhiberi poſſint, diverſæque ſuper ea re ſententiæ.* 111
3 *Quod nullæ fuerint rei uxoriæ actiones in urbe Roma ante Carvilianum divortium: atque inibi quid ſit propriè* pellex, *quæque ejus vocabuli ratio ſit.* 113
4 *Quid Servius Sulpicius, in libro, qui eſt de dotibus, ſcripſerit de jure atque more veterum ſponſaliorum.* 114
5 *Hiſtoria narrata de perfidia haruſpicum Etruſcorum, quodque ob eam rem verſus hic à pueris Romæ urbe totâ cantatus eſt*: Malum conſilium conſultori peſſimum eſt. ibid.
6 *Verba veteris ſenatuſconſulti, in quo decretum eſt hoſtiis majoribus expiandum, quod in ſacrario haſtæ Martiæ moviſſent: atque inibi enarratum quid ſint* hoſtiæ ſuccidaneæ, *quid item* tempora præcidanea; *quódque Capito Atejus* ferias *quaſdam* præcidaneas *appellavit.* 115

7 *De epiſtola Valerii Probi grammatici ad Marcellum ſcripta, ſuper accentu nominum quorumdam Pœnicorum* 117
8 *Quid* C. *Fabricius de Cornelio Rufino homine avaro dixerit; quem, quum odiſſet, inimicuſque eſſet, deſignandum tamen conſulem curavit.* ibid.
9 *Quid ſignificet propriè* religioſus, *& in quæ diverticula ſignificatio vocabuli iſtius flexa ſit, & verba Nigidii Figuli ex commentariis ejus ſuper ea re ſumta.* 118
10 *Quid obſervatum de ordine rogandarum ſententiarum in ſenatu, jurgiorumque in ſenatu* C. *Cæſaris conſulis & M. Catonis diem dicendo eximentis.* 120
11 *Quæ qualiaque ſint quæ Ariſtoxenus quaſi magis comperta de Pythagora memoriæ commendavit: & quæ item Plutarchus eumdem in modum de eodem Pythagora ſcripſit.* 121
12 *Notæ & animadverſiones cenſoriæ in veteribus monutis repertæ memoria dignæ.* 123
13 *Quod incentiones quædam tibiarum certo modo factæ iſchiacis mederi poſſint.* ibid.
14 *Narratur hiſtoria de Hoſtilio Mancino ædili & Mamilia meretrice: verbaque decreti tribunorum ad quos à Mamilia provocatum eſt.* 124
15 *Defenſa à culpa ſententia ex hiſtoria Salluſtii, quam inimici ejus cum inſectatione malignè reprehenderint.* ibid.
16 *De vocabulis quibuſdam à Varrone & Nigidio, contra quotidiani ſermonis conſuetudinem, declinatis: atque inibi, id genus quædam cum exemplis veterum relata.* 126
17 *De natura quarumdam particularum, quæ præpoſitæ verbis intendi atque produci barbarè atque inſcitè videntur, exemplis rationibuſque pluſculis diſceptatum.* 127
18 *De Africano ſuperiore ſumta quædam ex annalibus memoratu digniſſima.* 129

19 *Quod Marcus Varro in Logiſtorico ſcripſerit de moderando victu puerorum impubium,* 130
20 *Notati à cenſoribus, qui audientibus iis dixerant joca quædam intempeſtiviter: ac de ejus nota deliberatum, qui ſteterat fortè apud eos oſcitabundus.* 131

Commentario quinto hæc inſunt.

1 *Quod Muſonius philoſophus reprehendit improbavitque laudari philoſophum differentem à vociferantibus & in laudando geſtientibus.* 132
2 *Super equo Alexandri regis, qui* Bucephalus *appellatus eſt.* 133
3 *Quæ cauſa, quodque initium fuiſſe dicatur Protagoræ ad philoſophiæ litteras adeundi.* 134
4 *De verbo* duo & viceſimo, *quod vulgo incognitum, à viris doctis multifariam in libris ſcriptum eſt.* 135
5 *Cujuſcemodi ioco cavillatus ſit Antiochum regem Pœnus Hannibal.* ibid.
6 *De coronis militaribus; quæ ſit earum* triumphalis, *quæ* obſidionalis, *quæ* civica, *quæ* muralis, *quæ* caſtrenſis, *quæ* navalis, *quæ* ovalis, *quæ* oleaginea. 136
7 Perſonæ *vocabulum quam lepidè interpretatus ſit, quamque eſſe vocis ejus originem dixerit Gabius Baſſus.* 138
8 *Defenſus error à Virgilii verſibus, quos arguerat Julius Higinius grammaticus, & ibidem quid ſit* lituus; *deque etymologia vocis.* 139
9 *Hiſtoria de Crœſi filio ſumta ex Herodoti libris.* 140
10 *De argumentis quæ Græcè ἀντιστρέφοντα appellantur, à nobis reciproca dici poſſunt.* 141
11 *Biantis de re uxoria ſyllogiſmum non videri poſſe ἀντιστρέφοντα.* 142
12 *De nominibus deorum populi Romani* Dijovis & Vejovis 143
13 *De officiorum gradu atque ordine moribus populi Romani obſervato.* 145

14 *Quod*

14 *Quod Appion doctus homo, qui Pliſtonices appellatus eſt, vidiſſe ſe Romæ ſcripſit recognitionem inter ſe mutuam ex vetere notitia hominis & leonis.* 146

15 *Corpuſne ſit vox, an ἀσώματον, varias eſſe philoſophorum ſententias.* 149

16 *De vi oculorum atque videndi rationibus.* 150

17 *Quam ob cauſam dies primi poſt kalendas, nonas, idus, atri habeantur: & cur diem quoque quartum ante kalendas, vel nonas, vel idus, quaſi religioſum pleríque vitant.* ibid.

18 *In quid & quantum differat hiſtoria ab annalibus: ſuperque ea re verba poſita ex libro rerum geſtarum Sempronii Aſellionis primo.* 151

19 *Quid ſit* adoptatio, *quid item ſit* arrogatio, *quantumque hæc inter ſe differant; verbaque ejus quæ qualiaque ſint, qui in liberis arrogandis ſuper ea re populum rogat.* 152

20 *Quod vocabulum Latinum* Solœciſmo *fuerit Capitoni Sinnio: quid autem id ipſum appellaverint veteres Latini; quibuſque verbis Solœciſmum definierit idem Capito Sinnius.* 154

21 Pluria *qui dicat &* compluria *&* compluries, *non barbarè dicere, ſed Latinè.* 155

Commentario ſexto hæc inſunt.

1 *Quem in modum reſponderit Chryſippus adverſus eos qui providentiam conſiſtere negaverunt* 157

2 *Quo itidem modo & vim neceſſitatemque fati conſtituerit, & eſſe tamen in nobis conſilii judiciique noſtri arbitrium confirmaverit.* 158

3 *Hiſtoria ſumpta ex libris Tuberonis de ſerpente invſitatæ longitudinis.* 160

4 *Quid idem Tubero novæ hiſtoriæ de Attilio Regulo à Karthaginienſibus capto literis mandaverit: quid etiam Tuditanus ſuper eodem Regulo ſcripſerit.* 161

5 *Quod Alphenus juriſconſultus in verbis veteribus interpretandis erraverit.* 162

6 *Temerè inepteque reprehenſum eſſe à Julio Higino Virgilium, quod* præpetes *Dædali pennas dixit: atque ibi quid ſint aves* præpetes, *& quid illæ ſint aves quas Nigidius* inferas *appellavit.* 163
7 *De Acca Laurentia & Caja Tarratia; deque origine ſacerdotii* fratrum arvalium 164
8 *Notata quædam de rege Alexandro & de P. Scipione memoratu digna.* 165
9 *Locus exemtus ex annalibus L. Piſonis hiſtoriæ & orationis lepidiſſimæ.* 166
10 *Hiſtoria ſuper Euclide Socratico, cujus exemplo Taurus philoſophus adhortari adoleſcentes ſuos ſolitus eſt ad philoſophiam graviter ſectandam.* 167
11 *Verba ex oratione Q. Metelli Numidici, quæ libuit meminiſſe ad officium gravitatis dignitatiſque vitæ ducentia.* 168
12 *Quòd neque* teſtamentum, *ſicuti Servius Sulpicius exiſtimavit, neque* ſacellum, *ſicuti C. Trebatius, duplicia verba ſunt, ſed à teſtatione productum alterum, alterum à ſacro diminutum.* 169
13 *De quæſtiunculis apud Taurum philoſophum in convivio agitatis, quæ ſympoſiacæ vocantur.* ibid.
14 *Pœniendis peccatis tres eſſe rationes à philoſophis attributas, & quamobrem Plato tantùm duarum ex his meminerit.* 171
15 *De verbo* quieſco, *an è littera corripi an produci debeat.* 172
16 *Notatum verbum* deprecor *à poëta Catullo inuſitatè quidem, ſed aptè poſitum & propriè: deque ratione ejus verbi exempliſque veterum ſcriptorum.* 173
17 *Quis omnium primus libros publicè præbuerit legendos, quantuſque numerus fuerit Athenis ante clades Perſicas librorum in bibliothecis publicorum.* 174

Commentario ſeptimo hæc inſunt.

1 *Admiranda quædam de P. Africano ſuperiore ex annalibus ſumta.* 175

2 De

2 *De Caſellii Vindicis pudendo errore, quem offendimus in libris ejus, quos inſcripſit antiquarum lectionum.* 177
3 *Quid* Tullius Tiro *Ciceronis libertus reprehenderit in M. Catonis oratione, quam pro Rhodienſibus in ſenatu dixit; & quid ad ea quæ reprehenderat reſponderimus.* 178
4 *Cujuſmodi ſervos, & quam ob cauſam Cælius Sabinus juris civilis auctor pileatos venundari ſolitos ſcripſerit, & quæ mancipia ſub corona more majorum venierint: atque idipſum* ſub corona, *quid ſit.* 186
5 *Hiſtoria de Polo hiſtrione memoratu digna.* 187
6 *Quid de quorumdam ſenſuum naturali defectione Ariſtoteles ſcripſerit.* ibid.
7 *An* affatim *quaſi* admodum *prima acuta pronunciandum ſit, & quædam itidem non incurioſè tractata ſuper aliarum vocum accentibus.* 188
8 *Res ultra fidem tradita ſuper amatore delfino & puero amato.* 189
9 Popoſci & memordi, pepigi, ſpepondi & occecurri *pleroſque veterum dixiſſe, non, uti poſtea receptum eſt dicere, per* o *aut per* u *litteram in prima ſyllaba poſitam, ſed per* e: *atque id Græcæ rationis exemplo dixiſſe. præterea notatum, quod viri non indocti neque ignobiles à verbis* deſcendo *non* deſcendi, *ſed* deſcendidi *dixerunt.* 190
10 Uſuſcapio *ut copulatè & recto vocabuli caſu dicitur, ita* pignoriſcapio *conjuncte & eadem vocabuli forma dictum eſt.* 192
11 *Neque* levitatem *neque* nequitiam *ea ſignificatione eſſe, qua in vulgi ſermocinius dicantur.* ibid.
12 *De tunicis chiridotis, quod earum uſum P. Africanus Sulpicio Gallo objecit.* 194
13 *Quem* claſſicum *dicat M. Cato, quem* infra claſſem. 195
14 *De tribus dicendi generibus, ac de tribus philoſophis qui ab Athenienſibus ad ſenatum Romanum legati ſunt.* ibid.
15 *Quam ſevere moribus majorum in fures vindicatum ſit, & quid ſcripſerit Mucius Scævola ſuper eo quod ſervan-*

dum datum commendatumve eſſet. 196
16 *Locus exſcriptus è ſatira M. Varronis, quæ περὶ ἐδεσμάτων inſcripta eſt, de peregrinis ciborum generibus: & appoſiti verſus Euripidi, quibus delicatorum hominum luxuriantem gulam confutavit* 197
17 *Sermo habitus cum grammatico inſolentiarum & imperitiarum pleno de ſignificatione vocabuli, quod eſt,* obnoxius *indeque ejus vocis origine.* 198
18 *De obſervata cuſtoditaque apud Romanos jurisjurandi ſanctimonia: atque inibi de decem captivis, quos Hannibal Romam dejurio ab iis accepto legavit.* 200
19 *Hiſtoria ex annalibus ſumta de Tiberio Sempronio Graccho, patre Gracchorum, tribuno plebei: atque inibi tribunicia plebis decreta cum ipſis verbis relata.* 201
20 *Quod Virgilius ob aquam à Nolanis ſibi non permiſſam ſuſtulit è verſu ſuo,* Nola, *& poſuit,* Ora*: atque ibi quædam alia de conſonantia litterarum jucunda.* 203
21 Quoad vivet, *&*, quoad morietur, *cur id ipſum temporis ſignificent, quum ex duobus ſint facta contrariis.* 204
22 *Quòd cenſores equum adimere ſoliti ſint equitibus corpulentis & prœpinguibus: quæſitumque utrum ea res cum ignominia an incolumi dignitate equitum facta ſit.* ibid.

Commentario octavo hæc inſunt.

1 Heſterna noctu *rectene an cum vitio dicatur: & quænam ſuper iſtis verbis grammatica traditio ſit: item quod x viri in* XII *tabulis* nox *pro* noctu *dixerunt.* 205
2 *Quæ mihi decem verba ediderit Favorinus, quæ uſurpentur quidem à Græcis, ſed ſint adulterina & barbara, quæ item à me totidem acceperit, quæ ex medio communique uſu Latinè loquentium minime Latina ſint; neque in veterum libris reperiantur.* ibid.
3 *Quẽ in modum & quàm ſevere increpuerit audientibus nobis Peregrinus philoſophus adoleſcentem Romanum, ex equeſtri familia, ſtantem ſegnem apud ſe & aſſidue oſcitantem.* 206

4 *Quòd*

4 *Quòd Herodotus ſcriptor hiſtoriæ memoratiſſimus parum vere dixerit, unam ſolamque pinum arborum omnium cæſam numquam denuo ex iiſdem radicibus pullulare, & quod item de aqua pluviali & nive rem non ſatis exploratam pro comperta poſuerit.* ibid.

5 *Quid illud ſit quòd Virgilius* cœlum ſtare pulvere, & quod *Lucilius* pectus ſentibus ſtare *dixit.* 206

6 *Quum poſt offenſiunculas in gratiam redeatur, expoſtulationes fieri mutuas minime utile eſſe: ſuperque ea re & ſermo Tauri expoſitus & verba ex Theophraſti libro ſumta, & quid M. quoque Cicero de amore amicitiæ ſenſerit, cum ipſius verbis additum.* ibid.

7 *Ex Ariſtotelis libro, qui* περὶ τῆς μνήμης *inſcriptus eſt, cognita acceptaque de natura & habitu memoriæ: atque inibi alia quædam de exuberantia aut interitu ejus lecta auditaque.* ibid.

8 *Quid mihi uſu venerit interpretari & quaſi effingere volenti locos quoſdam Platonicos Latina oratione.* ibid.

9 *Quòd Theophraſtus philoſophus, omnium ſuæ ætatis facundiſſimus, verba pauca ad populum Athenienſem facturus, deturbatus verecundia obticuerit, quodque idem hoc Demoſtheni apud Philippum regem verba facienti evenerit.* ibid.

10 *Qualis mihi fuerit in oppido Eleuſine diſceptatio cum grammatico quodam præſtigioſo, tempora verborum & meditamenta puerilia ignorante, remotarum autem quæſtionum nebulas & formidines capiendis imperitorum animis oſtentante.* ibid.

11 *Quàm feſtive reſponderit Xanthippæ uxori Socrates petenti, ut per Dionyſia largiore ſumtu cœnitarent.* ibid.

12 *Quid ſignificet in veterum libris ſcriptum,* plerique omnes: *& quod ea verba accepta à Græcis videntur.* ibid.

13 Quſones, *quod homines Afri dicunt, non eſſe verbum Pœnicum ſed Græcum.* ibid.

14 *Lepidiſſima altercatio Favorini philoſophi adverſus quemdam intempeſtivum de ambiguitate verborum diſſerentem:*

atque inibi verba quædam ex Nævio poëta & Cn. Gellio non uſitate collocata, atque ibidem à P. Nigidio origines vocabulorum explorata. ibid.

15 *Quibus modis ignominiatus tractatuſque ſit à C. Cæſare Laberius poëta: atque inibi appoſiti verſus ſuper eadem re ejuſdem Laberii.* ibid.

Commentario nono hæc inſunt.

1 *Quamobrem Q. Claudius Quadrigarius in duodevicesſimo annali ſcripſerit rectiores certioreſque ictus fieri, ſi ſurſum quid mittas, quàm ſi deorſum.* 208

2 *Quibus verbis notarit Herodes Atticus falſo quempiam cultu amictuque nomen habitumque philoſophi ementientem.* 209

3 *Epiſtola Philippi regis ad Ariſtotelem philoſophum ſuper Alexandro recens nato.* 210

4 *De barbararum gentium prodigioſis miraculis, deque diris & exitioſis faſcinationibus: atque inibi de feminis repente verſis in mares.* 211

5 *Diverſa nobilium philoſophorum ſententia de genere ac natura voluptatis; verbaque Hieroclis philoſophi, quibus decreta Epicuri inſectatus eſt.* 214

6 *Verbum quod eſt ab ago frequentativum, prima ſyllaba quonam ſit modulo pronunciandum.* 215

7 *De converſione foliorum in arbore olea, brumali & ſolſtitiali die; deque fidibus iis temporibus ictu alieno ſonantibus.* ibid.

8 *Neceſſum eſſe, qui multa habeat, multis indigere: deque ea re Favorini philoſophi cum brevitate eleganti ſententia.* 216

9 *Quis modus ſit verba vertendi in Græcas ſententias, deque iis Homeri verſibus quos Virgilius vertiſſe aut bene apteque aut improſpere exiſtimatus eſt.* ibid.

10 *Quòd Annæus Cornutus verſus Virgilii, quibus Veneris & Vulcani concubitum pudice operteque dixit, reprehenſione ſpurca & odioſa inquinavit.* 219

11 *De Valerio Corvino: & unde Corvinus.* 220

12 De

12 *De verbis quæ in utramque partem ſignificatione reciproca & adverſa dicuntur.* 221
13 *Verba ex hiſtoria Claudij Quadrigarii, quibus Manlij Torquati nobilis adoleſcentis & hoſtis Galli provocatoris pugnam depinxit.* 223
14 *Quod idem Quadrigarius*, hujus facies, *patrio caſu probe & Latine dixit; & quædam alia appoſita de ſimilium vocabulorum declinationibus.* 225
15 *De genere controverſiæ quod Græce ἄπορον appellatur.* 227
16 *Quòd Plinium Secundum, hominem non indoctum fugerit latueritque vitium argumenti, quod ἀντίστρεφον Græci dicunt.* 228

Commentario decimo hæc inſunt.

1 Tertium-ne conſul *an* tertio *dici oporteat; & quonam modo Cn. Pompejus, quum in theatro, quod erat dedicaturus, honores ſuos inſcriberet, quæſtionem ancipitem iſtius verbi de conſilio Ciceronis vitaverit.* 229
2 *Quid Ariſtoteles de numero puerperij memoriæ mandaverit.* 230
3 *Locorum quorumdam illuſtrium collatio contentioque facta ex orationibus* C. *Gracchi &* M. *Ciceronis &* M. *Catonis.* 231
4 *Quod* P. *Nigidius argutiſſimè docuit nomina non poſitiva eſſe, ſed naturalia.* 234
5 Avarus *ſimplexne vocabulum ſit, an compoſitum & duplex, ſicuti P. Nigidio videtur.* 235
6 *Multam dictam eſſe ab ædilibus plebei Appii Cæci filiæ, mulieri nobili, quod loquuta eſſet petulantius.* 236
7 *Fluminum, quæ ultra imperium Romanum fluunt, prima magnitudine eſſe Nilum, ſecunda Hiſtrum, proxima Rhodanum, ſicuti M. Varronem memini ſcribere.* ibid.
8 *Inter ignominias militares, quibus milites coërcebantur, fuiſſe ſanguinis dimiſſionem; & quænam eſſe videatur cauſa hujuſcemodi caſtigationis.* 237
9 *Quibus modis quoque habitu acies Romana inſtrui ſolita ſit, qua-*

quæque earum inſtructionum ſint vocabula. ibid.
10 *Quæ ejus rei cauſa ſit, quod & Græci veteres & Romani annulum in eo digito geſtaverunt qui eſt in manu ſiniſtra minimo proximus.* 238
11 *Verbum* maturè, *quid ſignificet: quæque vocis ejus ratio ſit: & quod eo verbo vulgus hominum improprie utitur: atque inibi, quod* præcox *declinatum* præcocis *facit, non* præcoquis. ibid
12 *De portentis fabularum, quæ* Plinius *Secundus indigniſſime in Democritum philoſophum confert: ibidem de ſimulachro volucri columba.* 239
13 Cum partim hominum, *qua ratione veteres dixerint.* 241
14 Injuria mihi factum itur, *quali verborum ordine Cato dixerit.* 242
15 *De flaminis Dialis, deque flaminicæ carimoniis; verbaque ex edicto prætoris appoſita, quibus dicit non coactarum ſe ad jurandum neque virgines Veſtæ neque Dialem.* ibid.
16 *Quos errores Julius Higinius in ſexto Virgilii animadverterit in hiſtoria Romana erratos.* 244
17 *Quam ob cauſam & quali modo Democritus philoſophus luminibus oculorum ſeſe privaverit; & ſuper ea re verſus Laberii purè admodum & venuſtè facti.* 246
18 *Hiſtoria de Artemiſia, deque eo certamine quod apud Mauſoli ſepulchrum à ſcriptoribus inclutis decertatum eſt.* 247
19 *Non purgari neque lavari peccatum, dum prætenditur peccatorum, quæ alii quoque peccaverunt, ſimilitudo: atque inibi verba ex oratione ſuper ea re Demoſthenis.* 248
20 *Quid ſit* rogatio, *quid* lex, *quid* plebiſcitum, *quid* privilegium, *& quantum iſta omnia differant.* 249
21 *Quam ob cauſam M. Cicero his omnino verbis* noviſſimè *&* noviſſimus *uti obſervantiſſimè vitarit.* 250
22 *Locus exemtus ex Platonis libro, qui inſcribitur Gorgias,* de

de falſa philoſophiæ probris, quibus philoſophos temerè inceſſuit, qui emolumenta veræ philoſophiæ ignorant. 251

23 *Verba ex oratione M. Catonis de mulierum veterum victu & moribus: atque inibi, quod fuerit jus marito in adulterio uxorem deprehenſam necare.* 254

24 Die priſtini, die craſtini, & die quarti, & die quinti *qui eligantius loquuti ſunt dixiſſe, non ut ea vulgo dicuntur nunc.* 255

25 *Telorum & jaculorum gladiorumque, atque inibi naviumquoque vocabula, quæ ſcripta in veterum libris reperiuntur.* 256

26 *Inſcitè ab Aſinio Pollione reprehenſum Salluſtium, quòd transfretationem* transgreſſum *dixerit*; & transgreſſos *qui transfretaſſent.* 257

27 *Hiſtoria de populo Romano deque populo Pœnico, quòd pari propemodum vigore fuerint æmuli.* 259

28 *De ætatium finibus* pueritiæ, juventæ, ſenectæ *ex Tuberonis hiſtoria ſumptum.* ibid.

29 *Quòd particula*, atque, *non complexiva tantùm ſit, ſed vim habeat pluſculam variamque.* 260

Commentario undecimo hæc inſunt.

1 *De origine vocabuli terræ Italiæ, deque ea multa, quæ* ſuprema *appellatur, deque ejus nominis ratione: ac de lege Ateria, & quibus verbis antiquitus multa minima dici ſolita ſit.* 261

2 *Quòd* eligantia *apud antiquiores non de amœniore ingenio, ſed de nitidiore cultu atque victu dicebatur, eaque in vitio ponebatur.* 262

3 *Qualis quantaque ſit* pro *particulæ varietas; deque exemplis ejus varietatis.* 263

4 *Quem in modum Q. Ennius verſus Euripidi æmulatus ſit.* 264

5 *De Pyrrhoniis philoſophis quædam, deque Academicis ſtrictim notata, deque inter eos differentia.* 265

6 *Quòd mulieres Romæ per Herculem non juraverunt, neque viri per Caſtorem.* 266
7 *Verbis antiquiſſimis relictiſque jam & deſitis minimè utendum.* 267
8 *Quid ſenſerit dixeritque M. Cato de Albino, qui homo Romanus Græca oratione res Romanas, venia ſibi ante ejus imperitia petita, compoſuit.* 268
9 *Hiſtoria de legatis Mileti & Demoſthene rhetore in libris Critolai reperta.* 269
10 *Quòd C. Gracchus in oratione ſua hiſtoriam ſupraſcriptam Demadi rhetori, non Demoſtheni, attribuit: verbaque ipſius C. Gracchi relata.* ibid.
11 *Verba P. Nigidii, quibus differre dicit* mentiri & mendacium dicere. 270
12 *Quod Chryſippus philoſophus omne verbum ambiguum dubiumque eſſe dicit, Diodorus contra nullum verbum ambiguum eſſe putat.* 271
13 *Quid T. Caſtricius de verbis deque ſententia quadam C. Gracchi exiſtimaverit; quodque eſſe eam ſine ullo ſenſus emolumento docuerit.* ibid.
14 *Sobria & pulcherrima Romuli Regis reſponſio circa vini uſum.* 273
15 De ludibundo & errabundo, *atque id genus verborum productionibus, & quod Laberius ſic* amorabundam *dixit, ut dicitur* ludibunda & errabunda: *atque inibi quod Siſenna per hujuſcemodi verbum nova figura uſus eſt.* 274
16 *Quod Græcorum quorumdam verborum difficillima eſt in Latinam linguam mutatio; velut quod Græcè dicitur, πολυπραγμοσύνη.* 275
17 *Quid ſignificet in veteribus prætorum edictis,* qui flumina retanda publicè redemta habent. 277
18 *Qua pœna Draco Athenienſis in legibus, quas populo Athenienſi ſcripſit, fures affecerit, & qua poſtea Solon, & qua item x viri noſtri, qui* XII *tabulas ſcripſerunt: atque inibi adſcriptum quod apud Ægyptios furta licita & permiſſa ſunt,*

ſunt, apud Lacedæmonios autem cum ſtudio quoque affectata & pro exercitio utili celebrata, ac præterea M. Catonis de pœniendis furtis digna memoriâ ſententia. ibid.

Commentario duodecimo hæc inſunt.

1 *Diſſertatio Favorini philoſophi, qua ſuaſit nobili fœminæ, uti liberos, quos peperiſſet, non nutricum adhibitarum, ſed ſuo ſibi lacte aleret.* 280
2 *Quod Annæus Seneca judicans de Q. Ennio deque M. Tullio, levi futilique judicio fuit.* 284
3 Lictoris *vocabulum qua ratione conceptum ortumque ſit; & ſuper eo diverſæ ſententiæ Valgii Rufi & Tullii Ciceronis.* 286
4 *Verſus accepti ex Q. Ennii ſeptimo annalium, quibus depingitur finiturque ingenium comitaſque hominis erga amicum ſuperiorem.* ibid.
5 *Sermo Tauri philoſophi de modo atque ratione tolerandi doloris ſecundùm Stoïcorum decreta.* 288
6 *De ænigmate.* 292
7 *Quam ob cauſſam Cn. Dolabella proconſul ream mulierem veneficii, confitentemque, ad Areopagitas rejecerit.* ibid.
8 *Reditiones in gratiam nobilium virorum memoratu dignæ.* 293
9 *Quæ dicantur vocabula ancipitia: & quod* honoris *quoque vocabulum ancipiti ſententia fuerit.* 294
10 *Quod* æditumus *verbum Latinum ſit.* 295
11 *Errare iſtos qui ſpe & fiducia latendi peccent; quum latebra peccati perpetua nulla ſit: & ſuper ea re Peregrini philoſophi ſermo ex Sophocli poëta ſententia.* ibid.
12 *Faceta reſponſio M. Ciceronis amolientis à ſe crimen manifeſti mendacij.* 296
13 Intra kalendas *quum dicitur, quid ſignificet, utrum* ante kalendas, *an* kalendis, *an utrumque: atque inibi quid ſit in oratione M. Tullij,* intra Oceanum, *&* intra montem Taurum, *& in quadam epiſtola,* intra modum. 297
14 Saltem *particula quam vim habeat & quam originem.* 301

15 *Quod*

15 *Quod Siſenna in libris hiſtoriarum adverbiis hujuſcemodi ſæpenumero uſus eſt*, celatim, vellicatim, ſaltuatim. 302

Commentario tertiodecimo hæc inſunt.

1 *Inquiſitio verborum iſtorum M. Tullij curioſior, quæ fuit in primo Antonianarum libro*: Multa autem impendere videntur præter naturam etiam, præterque fatum: *tractatumque an idem duo iſta ſignificent*, fatum *atque* natura, *an diverſum.* ibid.

2 *Super poëtarum Pacuvii & Accii colloquio familiari in oppido Tarentino.* 304

3 *An vocabula hæc* neceſſitudo & neceſſitas *differenti ſignificatione ſint.* ibid.

4 *Olympiadis Alexandri matris comis ac prudens ad filium Alexandrum reſcriptio.* 305

5 *De Ariſtotele, Theophraſto, & Menedemo philoſophis: deque eleganti verecundia Ariſtotelis ſucceſſorem diatribæ ſuæ eligentis.* 306

6 *Quid veteres Latini dixerunt quas Græci* προσῳδίας *appellant, & item quod vocabulum* barbariſmi *non uſurpaverint neque Romani antiquiores, neque Attici.* 307

7 *Diverſum de natura leonum dixiſſe Homerum in carminibus, & Herodotum in hiſtoriis.* ibid.

8 *Quòd Afranius poëta prudenter & lepidè Sapientiam filiam eſſe Uſus & Memoriæ dixit.* 309

9 *Quid Tullius Tiro in commentariis ſcripſerit de* ſuculis & hyadibus, *quæ ſunt ſtellarum vocabula.* 310

10 *Quod* ſororis *etymon eſſe dixerit Labeo Antiſtius, & quod* fratris *Nigidius.* 311

11 *Quem M. Varro aptum juſtumque eſſe numerum convivarum exiſtimarit: ac de menſis ſecundis & bellariis.* 312

12 *Tribunos plebis prenſionem habere, vocationem non habere* 313

13 *Quòd in libris Humanarum M. Varronis ſcriptum eſt,* ædi-

les

les & quæſtores populi Romani in jus à privato ad prætorem vocari poſſe. 315

14 *Quid ſit pomœrium.* 316

15 *Verba ex libro Meſſalæ auguris, quibus docet qui ſunt* minores magiſtratus; *&* conſulem prætoremque collegas eſſe: *& quædam alia de auſpiciis: item verba ejuſdem Meſſalæ diſſerentis, aliud eſſe* ad populum loqui, *aliud* cum populo agere: *& qui magiſtratus à quibus avocent comitiatum.* 317

16 Humanitatem *non id ſignificare quod vulgus putat; ſed eo vocabulo, qui ſinceriter loquuti ſunt magis proprie eſſe uſos.* 318

17 *Quid apud M. Catonem ſignificent verba hæc*, inter os atque offam. 319

18 *Platonem tribuere Euripidi Sophocli verſum; & inveniri verſus verbis iſdem, aut paucis ſyllabis immutatis, apud diverſos poëtas temporibus variis natos.* 320

19 *De genere atque nominibus familiæ Porciæ.* ibid.

20 *Quòd à ſcriptoribus elegantiſſimis major ratio habita ſit ſonitus vocum atque verborum jucundioris (quæ Græcis εὐφωνία dicitur) quàm regulæ diſciplinaque quæ à grammaticis reperta eſt.* 322

21 *Verba T. Caſtricii rhetoris ad diſcipulos adoleſcentes de veſtitu atque calceatu non decoro.* 326

22 *Comprecationes quæ ritu Romano fiunt diis, expoſitæ in libris ſacerdotum; inter quas Marti* Nerienem *tribuunt, & quid* Neriene *ſeu* Nerio *nomen importet.* 327

23 *M. Catonis conſularis & cenſorii pulcherrima exprobratio contra philoſophantes nomine & non re.* 329

24 *Quæſitum tractatumque quid ſint* manubiæ: *atque inibi dicta quædam de ratione utendi verbis pluribus idem ſignificantibus.* 330

25 *Verba P. Nigidii quibus dicit in nomine* Valerii *in caſu vocandi primam ſyllabam acuendam eſſe: & item alia*

ex

ex ejuſdem verbis ad rectam ſcripturam pertinentia. 334
26 *De verſibus, quos Virgilius ſectatus videtur, Homeri ac Parthenii.* 335
27 *De ſententia Panatii philoſophi, quam ſcripſit in libro de officiis ſecundo; qua hortatur, ut homines ad cavendas injurias in omni loco intenti paratique ſint.* 336
28 *Quod Quadrigarius* cum multis mortalibus *dixit, an quid & quantum differret ſi dixiſſet*, cum multis hominibus. 337
29 *Non hactenus eſſe* faciem, *qua vulgo dicitur.* 338
30 *Quid ſit in ſatira M. Varronis*, caninum prandium 339

Commentario quartodecimo hæc inſunt.

1 *Diſſertatio. Favorini philoſophi adverſus eos, qui Chaldæi appellantur, & ex cœtu motibuſque ſiderum & ſtellarum fata ſe hominum dicturos pollicentur.* 341
2 *Quem in modum diſſeruerit Favorinus conſultus à me ſuper officio judicis.* 348
3 *An æmuli offenſique inter ſeſe fuerint Xenophon & Plato.* 352
4 *Quòd aptè Chryſippus & graphicè imaginem Juſtitiæ modulis coloribuſque verborum depinxit.* 353
5 *Lis atque contentio grammaticorum Romæ illuſtrium enarrata ſuper caſu vocativo vocabuli, quod eſt*, egregius. 354
6 *Cuimodi ſint, quæ ſpeciem doctrinarum habeant: ſed neque delectent neque utilia ſint; atque inibi de vocabulis ſingularium urbium regionumque immutatis.* 356
7 *Quod M. Varro Cn. Pompejo conſuli primum deſignato commentarium dedit, quem appellavit Iſagogicum, de officio ſenatus habendi.* 357
8 *Quæſitum eſſe diſſenſumque, an præfectus Latinarum cauſa creatus jus ſenatus convocandi conſulendique habeat.* 359

Com-

Commentario quintodecimo hæc inſunt.

1 *Quòd in Q. Claudii annalibus ſcriptum eſt, lignum alumine oblitum non ardere.* 360
2 *Quod Plato in libris, quos de legibus compoſuit; largiores latioreſque in conviviis invitatiunculas vini non inutiles eſſe exiſtimaverit.* 361
3 *Quid M. Cicero particula iſta ſenſerit ſcripſeritque quæ præpoſita eſt verbis* aufugio & aufero. *& an in verbo* autumo *eadem iſta hæc propoſitio eſſe videri debeat.* 363
4 *Hiſtoria de Ventidio Baſſo ignobili homine; quem primum de Parthis triumphaſſe memoriæ traditum eſt.* 364
5 *Verbum* profligo *à pleriſque dici impropriè inſcitéque.* 365
6 *In libro M. Ciceronis de gloria ſecundo manifeſtum eſſe erratum, in ea parte in qua ſcriptum eſt ſuper Hectore & Ajace.* 366
7 *Obſervatum eſſe in ſenibus, quod annum ferè ætatis tertium & ſexageſimum agant aut laboribus aut interitu aut clade aliqua inſignitum: atque inibi ſuper eadem obſervatione exemplum appoſitum epiſtolæ divi Auguſti ad Cajum filium.* 367
8 *Locus ex oratione Favorini veteris oratoris de cœnarum atque luxuriæ opprobratione; qua uſus eſt, quum legem Liciniam de ſumtu minuendo ſuaſit.* 368
9 *Quod Cæcilius poëta* frontem *genere virili non poeticè, ſed cum probatione & cum analogia appellavit.* ibid.
10 *De voluntario & admirando interitu virginum Mileſiarum.* 370
11 *Verba S. C. de exigendis urbe Roma philoſophis: item verba edicti cenſorum, quo improbati & coërciti ſunt, qui diſciplinam rhetoricam inſtituere & exercere Romæ cœperant.* ibid.
12 *Locus ex oratione Gracchi de parſimonia ac de pudicitia ſua memoratiſſimus.* 371

13 *De verbis inopinatis, quæ utroqueverſum dicuntur, & à grammaticis* communia *vocantur.* 372
14 *Quod Metellus Numidicus figuram orationis novam ex orationibus Græcis mutuatus eſt.* 373
15 Paſſis velis & paſſis manibus *dixiſſe veteres, non à verbo ſuo, quod eſt,* patior, *ſed ab alieno, quod eſt,* pandor. 374
16 *De novo genere interitus Crotonienſis Milonis.* 375
17 *Quam ob cauſam nobiles pueri Athenienſium tibiis canere deſierint, quum patrium iſtum morem canendi haberent.* ibid.
18 *Quod pugna belli civilis victoriaque C. Cæſaris, quam vicit in Pharſalicis campis, nunciata prædictaque eſt per cujuſpiam remigis vaticinium eodem ipſo die in Italia Patavii.* 376
19 *Verba M. Varronis memoriâ digna, ex ſatira quæ inſcribitur* περὶ ἐδεσμάτων. ibid.
20 *Notata quædam de Euripidi poëtæ genere, vita, moribus, deque ejuſdem fine vitæ.* 377
21 *Quod à poëtis Jovis filii prudentiſſimi humaniſſimique, Neptuni autem ferociſſimi & inhumaniſſimi traduntur.* 378
22 *Hiſtoria de Sertorio duce, deque aſtu ejus commenticiiſque ſimulamentis, quibus ad barbaros milites continendos conciliandoſque ſibi utebatur.* 379
23 *De ætatibus hiſtoricorum nobilium, Hellanici, Herodoti, Thucydidis.* 380
24 *Quid Vulcatius Sedigitus, in libro quem de poëtis ſcripſit, de comicis Latinis judicarit.* ibid.
25 *De verbis quibuſdam novis, quæ in Cn. Matii mimiambis offenderamus.* 381
26 *Quibus verbis Ariſtoteles philoſophus definierit ſyllogiſmum; ejuſque defintionis interpretamentum verbis Latinis factum.* ibid.
27 *Quid ſint* comitia calata, *quid* curiata, *quid* centuriata,

ſta, *quid* cenſoria, *quid* tributa, *quid* concilium: *atque inibi quædam ejuſmodi.* 382

28 *Quod erravit Cornelius Nepos, quum ſcripſit Ciceronem tres & viginti annos natum cauſam pro Sex. Roſcio dixiſſe.* 383

29 *Quali figura orationis & quàm nova L. Piſo annalium ſcriptor uſus ſit.* 384

30 *Vehiculum*, quòd petoritum *appellatur, cujatis linguæ vocabulum ſit, Græca an Gallica.* ibid.

31 *Quæ verba legaverint Rhodii ad hoſtium ducem Demetrium, quum ab eo obſiderentur, ſuper illa incluta Jalyſi imagine.* 385

Commentario ſextodecimo hæc inſunt.

1 *Verba Muſonii philoſophi Græca, digna atque utilia audiri obſervarique, ejuſdemque utilitatis ſententia à* M. Catone *multis ante annis Numantiæ ad equites dicta.* 386

2 *Cuimodi ſit lex apud dialecticos percunctandi differendique; & quæ ſit ejus legis reprehenſio.* ibid.

3 *Quanam ratione effici dixerit Eraſiſtratus medicus, ſi cibus forte deerit, ut tolerari aliquantiſper inedia poſſit, & tolerari fames: verbaque ipſa Eraſiſtrati ſuper ea re ſcripta.* 388

4 *Quo ritu quibuſque verbis fecialis populi Romani bellum indicere ſolitus ſit his quibus populus Romanus bellum fieri juſſerat. Et item in quæ verba conceptum fuerit jusjurandum de furtis militaribus ſanciendis, & uti milites ſcripti intra prædictum diem in loco certo frequentarent, cauſis quibuſdam exceptis, propter quas id jusjurandum remitti æquum eſſet.* 389

5 Veſtibulum, *quid ſignificet; deque ejus vocabuli rationibus.* 391

6 *Hoſtiæ, quæ dicuntur* bidentes, *quid ſunt, & quam ob cauſam ita appellatæ ſunt: ſuperque ea re P. Nigidii &*

Julii Higini ſententiæ. 393
7 *Quod Laberius verba pleraque licentius petulantiuſque finxit: & quod multis item verbis utitur, de quibus, an ſint Latina, quæri ſolet.* 394
8 *Quid ſignificet & quid à noſtris appellatum ſit, quod ἀξίωμα dialectici dicunt, & quædam alia quæ prima in diſciplina dialectica traduntur.* 395
9 *Quid ſignificet verbum in libris veterum creberrime poſitum,* ſuſque deque 398
10 *Quid ſint* proletarii, *quid* capitecenſi, *quid item ſit in* XII *tabulis* aſſiduus, & *quæ ejus vocabuli ratio ſit.* ibid.
11 *Hiſtoria ex Herodoti libris ſumta de Pſyllorum interitu, qui in Syrtibus Africanis colebant.* 401
12 *De his vocabulis quæ Cloatius Verus aut ſatis commodè aut nimis abſurdè & illepidè ad origines linguæ Græcæ redigit.* ibid.
13 *Quid ſit* municipium, *& quid à* colonia *differat, & quid ſint* municipes; *quæque ſit ejus vocabuli ratio ac proprietas: atque inibi quod divus Hadrianus in ſenatu de jure atque vocabulo* municipum *verba fecit.* 402
14 *Quod M. Cato differre dixit* feſtinare *&* properare, *& quam incommode Verrius Flaccus vim verbi, quod eſt* feſtinant, *interpretatus ſit.* 404
15. *Quid Theophraſtus mirum de perdicibus ſcriptum reliquerit, & quid Theopompus de leporibus.* 405
16 Agrippas *à partus ægri & improſperi vitio appellatos; deque his deabus, quæ vocantur* Proſa *&* Poſtverta. ibid.
17 *Quæ ratio vocabuli ſit* agri Vaticani. ibid.
18 *Lepida quædam memoratu & cognitu de parte geometriæ, quæ ὀπτικὴ appellatur, & item alia κανονικὴ, & tertia itidem quæ dicitur μετρική.* 406
19 *Sumta hiſtoria ex Herodoti libro ſuper fidicine Arione.* 407

Com-

Commentario ſeptimodecimo hæc inſunt.

1 *Quod Gallus Aſinius & Largius Licinius ſententiam L. Ciceronis reprehendunt ex oratione, quam dixit pro M. Cælio; & quid adverſus homines ſtolidiſſimos pro eadem ſententia vere dignéque dici poſſit.* 409

2 *Verba quædam ex Q. Claudii annalium primo curſim in legendo notata.* 410

3 *Verba M. Varronis ex libro quinto & viceſimo Humanarum, quibus contra opinionem vulgariam interpretatus eſt Homeri verſum.* 414

4 *Quid Menander poëta Philemoni poëtæ dixerit, à quo ſæpe indigne in certaminibus comœdiarum ſuperatus eſt: & quod ſæpiſſime Euripides in tragœdia ab ignobilibus poëtis victus eſt.* 415

5 *Nequaquam eſſe verum quod minutis quibuſdam rhetoricæ artificibus videatur, M. Ciceronem, in libro quem de amicitia ſcripſit, vitioſo argumento uſum, ἀμφισβητούμενον ἀντὶ ὁμολογουμένου poſuiſſe: totumque id conſideratius tractatum exploratumque.* ibid.

6 *Falſum eſſe, quod Verrius Flaccus in ſecundo librorum, quos de obſcuris M. Catonis compoſuit, de* ſervo receptitio *ſcriptum reliquit.* 418

7 *Verba hæc ex Atinia lege,* QUOD. SUBREPTUM. ERIT. EJUS. REI. AETERNA. AUCTORITAS. ESTO. *P. Nigidio & Q. Scævolæ viſa eſſe non minus de præterito furto, quam de futuro caviſſe.* 419

8 *In ſermonibus apud menſam Tauri philoſophi quæri agitarique hujuſmodi ſolita, cur oleum ſæpè & facilè, vina rarius congelaſcant, acetum haud fere umquam, & quod aquæ fluviorum fonciumque durentur, mare gelu non duretur.* 420

9 *De notis litterarum quæ in C. Cæſaris epiſtolis reperiuntur, deque aliis clandeſtinis litteris ex vetere hiſtoria petitis: & quid* ſcytale *ſit* Laconica. 422

10 *Quid de verſibus Virgilii Favorinus exiſtimarit, quibus in*

in deſcribenda flagrantia montis AEtnæ Pindarum poëtam ſequutus eſt: collataque ab eo ſuper eadem re utriuſque carmina & dijudicata. 424

11 *Quod Plutarchus in libris Sympoſiacis opinionem Platonis de habitu atque natura ſtomachi fiſtulæque ejus quæ τραχεῖα dicitur, adverſum Eraſiſtratum medicum tutatus eſt auctoritate adhibita antiqui medici Hippocratis.* 427

12 *De materiis infamibus, quas Græci ἀδόξους appellant, à Favorino exercendi gratia diſputatis.* 428

13 Quin, *particula quot qualeſque varietates ſignificationis habeat, & quàm ſæpe in veterum ſcriptis obſcura ſit.* 429

14 *Sententiæ ex Publii mimis ſelectæ lepidiores.* 430

15 *Quod Carneades Academicus elleboro ſtomachum purgavit ſcripturus adverſus Zenonis Stoici decreta: deque natura medelaque ellebori candidi & nigri.* 431

16 *Anates Ponticas vim habere venenis detergendis potentem: atque inibi de Mithridati regis in id genus medicamentis ſollertia.* 432

17 *Mithridatem Ponti regem quinque & viginti gentium linguis loquutum, Quintumque Ennium tria corda habere ſe dixiſſe, quod tres linguas percalluiſſet Græcam, Oſcam, Latinam.* 433

18 *Quod M. Varro C. Salluſtium hiſtoriæ ſcriptorem deprehenſum ab Annio Milone in adulterio ſcribit, & loris cæſum, pecuniaque data dimiſſum.* ibid.

19 *Quid Epictetus philoſophus dicere ſolitus ſit hominibus nequam & impuris diſciplinas philoſophiæ ſtudiosè tractantibus: & quæ duo verba obſervanda præceperit omnium rerum longè ſalubria.* 434

20 *Verba ſumta ex Sympoſio Platonis numeris coagmentiſque verborum ſcitè, modulatè, apteque exercendi gratia in Latinam orationem verſa.* 435

21 *Quibus temporibus poſt Romam conditam Græci Romani-*

pique illuſtres viri floruerint ante ſecundum bellum Karthaginienſium. 436

Commentario octavodecimo hæc inſunt.

1 *Diſputationes à philoſopho ſtoico, & contrà à peripatetico, arbitro Favorino, factæ: quæſitumque inter eos, quantum in perficienda vita beata virtus valeret; quantumque eſſet in iis quæ dicuntur extranea.* 442

2 *Cujuſmodi quæſtionum certationibus Saturnalicia ludicra Athenis agitare ſoliti ſumus: atque inibi inſperſa quædam ſophiſmata & ænigmata oblectatoria.* 444

3 *Quid Æſchines rhetor in oratione, qua Timarchum de impudicitia accuſavit, Lacedæmonios ſtatuiſſe dixerit ſuper ſententia probatiſſima, quam improbatiſſimus homo dixiſſet* 446

4 *Quod Sulpicius Apollinaris prædicantem quemdam à ſeſe uno Salluſtii hiſtorias intelligi illuſit, quæſtione propoſita, quid verba iſta apud Salluſtium ſignificarent;* incertum ſtolidior an vanior 447

5 *Quod Q. Ennius in ſeptimo annali* quadrupes eques, *ac non* quadrupes equus, *ut legunt multi, ſcriptum reliquit.* 449

6 *Quod Ælius Meliſſus, in libro cui titulum fecit,* de loquendi proprietate, *quem quum ederet* cornum *eſſe* copiæ *dicebat, rem ſcripſit neque dictu neque auditu dignam; quum differre* matronam *&* matremfamilias *exiſtimavit differentia longe vaniſſima.* 451

7 *Quem in modum Favorinus tractaverit intempeſtivum quemdam de verborum ambiguitatibus quærentem: atque ibi quot ſignificationes capiat* concio. 452

8 Ὁμοιοτέλευτα *&* ὁμοιόπτωτα, *atque alia id genus, quæ ornamenta orationis putantur, inepta eſſe & puerilia Lucilii quoque verſibus declarari.* 454

9 *Quid ſignificet apud M. Cat. verbum,* inſecenda; *quodque* inſecenda *potius legendum ſit, quam, quod plerique exiſtimant,* inſequenda. ibid.

 10 Er-

10 *Errare iſtos, qui in exploranda febri pulſus venarum pertentari putant, non arteriarum.* 456

11 *Verba ex carminibus Furii Antiatis inſcite à Cæſellio Vindice reprehenſa, verſuſque ipſi, in quibus ea verba ſunt, ſubſcripti.* 457

12 *Morem iſtum veteribus noſtris fuiſſe, verba* patiendi *mutare ac vertere in* agendi *modum.* 458

13 *Quali talione Diogenes philoſophus uſus ſit pertentatus à dialectico quodam ſophiſmatio impudenti.* 459

14 *Quid ſit numerus* hemiolios, *quid* epitritos, *& quòd vocabula iſta non facile noſtri auſi ſunt vertere in linguam Latinam.* 460

15 *Quòd M. Varro in herois verſibus obſervaverit rem nimis anxiæ & curioſæ obſervationis.* 461

Commentario nonodecimo hæc inſunt.

1 *Reſponſio cujuſdam philoſophi interrogati quam ob cauſam maris tempeſtate palluerat.* ibid.

2 *Ex quinque corporis ſenſibus duos eſſe cum belluis maxime communes.* 464

3 *Quòd turpius eſt frigide laudari, quam acerbius vituperari.* 465

4 *Quamobrem venter repentino timore effluat, quare etiam ignis urinam laceſſat.* 466

5 *Ex Ariſtotelis libris ſumtum, quod nivis aqua potui peſſima ſit, & quod ex nive cryſtallus concreſcat.* ibid.

6 *Quod pudor ſanguinem ad extera diffundit, timor vero contrahit.* 468

7 *Quid ſit* obeſum; *nonnullaque alia priſca vocabula.* ibid.

8 *Qu[illegible] an* harena, cœlum, triticum, *pluralia inveniantur: atque imbi de* quadrigis, inimicitiis, *nonnullis præterea vocabulis; an ſingulari numero comperiantur.* 470

9 *Antonii Juliani in convivio ad quoſdam Græcos lepidiſſima*

ma reſponſio. 473
10 *Verba hæc*, præter propter, *in uſu vulgi prodita, etiam Ennii fuiſſe.* 475
11 *Ponit verſus Platonis amatorios, quos admodum juvenis luſit, dum tragœdiis contendit.* 477
12 *Diſſertatio Herodis Attici ſuper vi & natura doloris, ſuæque opinionis affirmatio per exemplum indocti ruſtici, qui cum rubis fructiferas arbores præcidit.* 478
13 *Quos* pumiliones *dicimus, Græcè νάνυς appellari.* 480
14 *Contemporaneos fuiſſe Cæſari & Ciceroni M. Varronem & P. Nigidium ætatis ſuæ doctiſſimos Romanos: & quod Nigidii commentationes propter earum obſcuritatem ſubtilitatemque in volgus non exeunt.* 481

Commentario vigeſimo hæc inſunt.

1 *Diſceptatio Sex. Cæcilii jureconſulti & Favorini philoſophi de legibus duodecim tabularum.* 482
2 *Vocabulum* ſiticinum, *in M. Catonis oratione quid ſignificet.* 490
3 *Quam ob cauſam L. Accius poëta in pragmaticis* ſicinniſtas nebuloſo nomine *eſſe dixerit.* 490
4 *Artificum ſcenicorum ſtudium amoremque inhoneſtum probroſumque eſſe: & ſuper ea re verba Ariſtotelis philoſophi adſcripta.* ibid.
5 *Exempla epiſtolarum Alexandri regis & Ariſtotelis philoſophi ita uti ſunt edita: eaque in linguam Latinam verſa.* 492
6 *Quæſitum atque tractatum, utrum ſit rectius dicere*, habeo curam veſtri, *an* veſtrum. 493
7 *Quam diverſa Græcorum ſententia ſuper numero Niobæ filiorum.* 495
8 *De iis quæ habere συμπάθειαν videntur cum luna augeſcente.* 496

9 *Qua-*

9 *Qualibus verbis delectari ſolitus ſit Antonius Julianus poſitis in mimiambis, quos Cn. Matius ſcripſit* 497

10 *Quid vocabulum* ex jure manum conſertum, *ſignificet.* ibid.

11 *Quid ſit* ſculnæ *verbum poſitum apud M. Varronem.* 499

AULI

AULI GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIUS.

LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

Quali proportione; quibuſque collectionibus Plutarchus ratiocinatum eſſe Pythagoram philoſophum dixerit, de comprehendenda corporis proceritate, qua fuit Hercules, quum vitam inter homines viveret.

PLUTARCHUS in libro, quî de Herculis quali inter homines fuerit animi corporiſque ingenio & virtutibus, conſcripſit, ſcitè ſubtiliterque ratiocinatum Pythagoram philoſophum dicit, in reperienda modulandaque ſtatus longitudiniſque ejus præſtantia. Nam quum feré conſtaret, curriculum ſtadii, quod eſt Piſæ ad Jovis Olympii, Herculem pedibus ſuis metatum, idque feciſſe longum pedes ſexcentos; cætera quoque ſtadia in terra Græcia, ab aliis poſtea inſtituta, pedum quidem eſſe numero ſexcentûm, ſed tamen aliquantulum breviora: facilè intellexerit, modum ſpatiumque plantæ Herculis, ratione proportionis habita, tanto fuiſſe quàm aliorum procerius, quanto Olympicum ſtadium longius eſſet quàm cætera. Comprehenſa autem menſura Herculani pedis, quanta longinquitas corporis ei menſuræ

conveniret, ſecundùm naturalem membrorum omnium inter ſe competentiam, modificatus eſt: atque ita id colligit, quod erat conſequens; tanto fuiſſe Herculem corpore excelſiorem quàm alios, quanto Olympicum ſtadium cæteris pari numero factis anteiret.

CAP. II.

Ab Herode Attico Cl. V. tempeſtivè deprompta in quendam jactabundum & glorioſum adoleſcentem, ſpecie tantùm philoſophiæ ſectatorem, verba Epicteti Stoici, quibus feſtiviter à vero Stoico ſejunxit vulgus loquacium nebulonum, qui ſe Stoicos nuncuparent.

HErodes Atticus, vir & Græca facundia & conſulari honore præditus, arceſſebat ſæpe nos, quum apud magiſtros Athenis eſſemus, in villas ei urbi proximas, me & Cl. V. Servilianum, complureiſque alios noſtrates, qui Roma in Græciam ad capiendum ingenii cultum conceſſerant. Atque ibi tunc, quum eſſemus apud eum in villa, cui nomen eſt Cephiſia, & æſtu anni & ſidere autumni flagrantiſſimo; propulſabamus caloris incommoda lucorum umbra ingentium, longis ambulacris & mollibus ædium poſticum refrigerantibus, lavacris nitidis & abundis & collucentibus, totiuſque villæ venuſtate aquis undique canoris atque avibus perſonante. Erat ibidem nobiſcum ſimul adoleſcens philoſophiæ ſectator, diſciplinæ, ut ipſe dicebat, Stoicæ, ſed loquacior impendio & promptior. Is plerumque in convivio, ſermonibus, qui poſt epulas haberi ſolent, multa atque immodica de philoſophiæ doctrinis intempeſtivè atque inſubidè diſſerebat, præque ſe uno cæteros omneis linguæ Atticæ principes, gentemque omnem togatam, totumque nomen Latinum, rudes eſſe & agreſtes prædicabat: atque interea vocabulis haud facilè cognitis ſyllogiſmorum captionumque dialecticarum

carum laqueis ſtrepebat, *κυριεύοντας. ἡσυχάζοντας καὶ σωρείτας*, alioſque id genus gryphos neminem poſſe diſſolvere: rem verò ethicam, naturamque humani ingenii, virtutumque origines, officiaque earum confinitima aut contraria, morborum vitiorumque fraudes, animorumque labes ac peſtilentias, aſſeverabat nulli eſſe magis ea omnia explorata, comperta, mediataque quam ſibi. cruciatibus autem doloribuſque corporis & periculis mortem minitantibus habitum ſtatumque vitæ beatæ, quem ſe eſſe adeptum putabat, neque lædi, neque imminui exiſtimabat; ac ne oris quoque & vultus ſerenitatem Stoici hominis unquam ulla poſſe ægritudine obnubilari. Has ille inaneis quum flaret glorias, jamque omnes finem cuperent, verbiſque ejus defatigati pertæduiſſent: tum Herodes Græca, ut hujus plurimus mos fuit, oratione utens, Permitte, inquit, philoſophorum ampliſſime, quoniam reſpondere nos tibi non quimus, quos idiotas & rudes vocas, recitari ex libro, quid de hujuſcemodi magniloquentia veſtra ſenſerit dixeritque Epictetus, Stoicorum velmaximus; juſſitque proferri diſſertationum Epicteti digeſtarum ab Arriano ſecundum librum: in quo ille venerandus ſenex juvenes, qui ſe Stoicos appellabant, neque frugis neque operæ probæ, ſe in theorematis tantùm nugalibus & puerilium iſagogarum commentationibus oblectantes, objurgatione juſta inceſſivit. Lecta igitur ſunt ex libro, qui prolatus eſt, ea quæ addidit. Quibus verbis Epictetus ſeverè ſimul ac feſtiviter ſejunxit atque diviſit à vero atque ſincero Stoico, qui eſſet proculdubio *ἀκώλυτος, ἀνεκβίαστος, ἀπαρεμπόδιστος, ἐλεύθερος, εὔπορος, εὐδαίμων*, vulgus aliud nebulonum hominum, qui ſe Stoicos nuncuparent; atraque verborum & argutiarum fuligine ob oculos audientium jacta ſanctiſſimæ diſciplinæ nòmen ementirentur.

Εἰπέ μοι περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν. Ἄκουε.

Ἰλιόθεν μὲ φέρων ἄνεμος Κικόνεσσι πέλασσεν. Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐστὶν ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ, τὰ δ᾽ ἀδιάφορα· ἀγαθὰ μὲν οὖν αἱ ἀρεταὶ καὶ τὰ μετέχοντα αὐτῶν. κακὰ δὲ, κακίαι, καὶ τὰ μετέχοντα κακίας. ἀδιάφορα δὲ, τὰ μεταξὺ τούτων, πλοῦτος, ὑγίεια, ζωὴ, θάνατος, ἡδονὴ, πόνος. πόθεν οἶδας; οὕτως Ἑλλάνικος λέγει ἐν τοῖς Αἰγυπτιακοῖς. τί γὰρ διαφέρει τοῦτο εἰπεῖν, ἢ ὅτι Διογένης ἐν τῇ ἠθικῇ, ἢ Χρύσιππος, ἢ Κλεάνθης; βεβασάνικας οὖν αὐτὰ καὶ δόγμα σεαυτοῦ πεποίησαι, δείκνυε πῶς εἴωθας ἐν πλοίῳ χειμάζεσθαι. μέμνησαι ταύτης τῆς διαιρέσεως, ὅταν ψοφήσῃ τὸ ἱστίον. καὶ ἀνακραυγάσαντί σοι ἐάν τις κακόσχολος παρεστὼς εἴπῃ, λέγε μοι σὺ πρὸς τοὺς θεοὺς, ἃ πρώην ἔλεγες, μὴ κακία ἐστὶ τὸ ναυαγῆσαι. μή τι κακίας μετέχον; οὐκ ἄρα ξύλον ἐνσείσεις αὐτῷ; τί ἡμῖν καὶ σοι, ἄνθρωπε; ἀπολλύμεθα, καὶ σὺ θέλων παίζεις. ἂν δέ σε ὁ Καῖσαρ μεταπέμψηται κατηγορούμενον, μέμνησαι τῆς διαιρέσεως. ἄν τις σοὶ εἰσιόντι καὶ ὠχριῶντι ἅμα καὶ τρέμοντι προσελθὼν εἴπῃ, τί τρέμεις ἄνθρωπε; περὶ τίνων σοὶ ἐστὶν ὁ λόγος; μή τι ἔσω ὁ Καῖσαρ ἀρετὴν καὶ κακίαν τοῖς εἰσερχομένοις δίδωσι; τί μοι ἐμπαίζεις καὶ σὺ πρὸς τοῖς ἐμοῖς κακοῖς; ὅμως φιλόσοφε εἰπέ μοι τί τρέμεις; οὐχὶ θάνατός ἐστι τὸ κινδυνευόμενον, ἢ δεσμωτήριον, ἢ πόνος τοῦ σώματος, ἢ φυγὴ, ἢ ἀδοξία; τί γὰρ ἄλλο; μή τι κακία; μή τι μετέχον κακίας; σὺ οὖν τίνα πρὸς ταῦτα ἔλεγες; τί ἐμοὶ καὶ σοὶ ἄνθρωπε; ἀρκεῖ ἐμοὶ τὰ ἐμὰ κακά. καὶ καλῶς λέγεις, ἀρκεῖ γὰρ σοι τὰ σὰ κακὰ, ἡ ἀγέννεια, ἡ δειλία, ἡ ἀλαζονεία, ἣν ἀλαζονεύου ἐν τῇ σχολῇ καθήμενος. τί τοῖς ἀλλοτρίοις ἐκαλλωπίζου; τί Στωϊκὸν ἔλεγες σεαυτὸν; τηρεῖτε οὕτως ἑαυτοὺς ἐν οἷς πράσσετε, καὶ εὑρήσετε, τίνος ἐστὲ αἱρέσεως. τοὺς πλείστους ὑμῶν. Ἐπικουρείους εὑρήσετε, ὀλίγους τινὰς Περιπατητικοὺς, καὶ τούτους, ἐκλελυμένους. His ille auditis inſolentiſſimus adoleſcens obticuit, tamquam ſi ea omnia non ab Epicteto in quoſdam alios, ſed ab Herode in eum dicta eſſent.

CAP.

Cap. III.

Quòd Chilo Lacedæmonius conſilium anceps pro ſalute amici cepit, quòdque eſt circumſpectè & anxiè conſiderandum, an pro utilitatibus amicorum delinquendum aliquando ſit: notataque inibi & relata quæ Theophraſtus & M. Cicero ſuper ea re ſcripſerunt.

LAcedæmonium Chilonem, unum ex illo inclyto numero ſapientium, ſcriptum eſt in libris eorum qui vitas reſque geſtas clarorum hominum memoriæ mandaverunt, quum die vitæ ſuæ poſtremo eum inibi mors occuparet, ad circumſtantes amicos ſic loquutum. Dicta mea, inquit, factaque in ætate longa pleraque omnia fuiſſe non pœnitenda, forſitan vos etiam ſciatis. Ego certè in hoc quidem tempore non fallo me, nihil eſſe quicquam commiſſum à me, cujus memoria rei aliquid pariat ægritudinis: niſi profectò illud unum ſit, quod recténe an perperam fecerim, nondum mihi planè liquet. Super amici capite judex cum duobus aliis fui. lex ita fuit, uti eum hominem condemnari neceſſe eſſet. Aut amicus igitur capitali perdendus, aut adhibenda fraus legi fuit. Multa cum animo meo ad caſum tam ancipitem medendum conſultanti viſum eſt id quod feci, præ hoc quod erant alia, toleratu facilius. Tacitus ad condemnandum ſententiam tuli: his, qui ſimul judicabant, ut abſolverent, perſuaſi. ſic mihi & judicis & amici officium in re tanta ſalvum fuit. ſed hanc capio ex eo facto moleſtiam, quòd metuo ne à perfidia & culpa non abhorreat, in eadem re eodemque tempore, inque communi negotio, quod mihi optimum factu duxerim, diverſum ejus aliis ſuaſiſſe. Hic autem Chilo, præſtabilis homo ſapientia, quonam uſque debuerit contra legem contraque jus pro amico progredi, dubitavit; eaque res in fine quoque vitæ ipſo animum

ejus anxit. & alii deinceps multi philoſophiæ ſectatores, ut in libris eorum ſcriptum eſt, ſatis anquiſitè, ſatiſque ſollicitè quæſierunt, ut verbis quæ ſcripta ſunt, ipſis utar, *εἰ δεῖ βοηθεῖν τῷ φίλῳ παρὰ τὸ δίκαιον, καὶ μέχρι πόσου, καὶ ποῖα.* Ea verba ſignificant, quæſiſſe eos, an nonnunquam contra jus contrave morem faciendum pro amico ſit, & in qualibus, & in quibus cauſis, & quemnam aduſque modum. Super hac quæſtione cùm ab aliis, ſicuti dixi, multis, tum vel diligentiſsimè à Theophraſto diſputatur, viro in philoſophia Peripatetica modeſtiſſimo doctiſſimoque. Eaque diſputatio ſcripta eſt, ſi rectè meminimus, in libro ejus de amicitia primo. Eum librum M. Cicero videtur legiſſe, quum ipſe quoque librum de amicitia componeret. & cetera quidem, quæ ſumenda à Theophraſto exiſtimavit, ut ingenium facundiaque ejus fuit, ſumſit & tranſpoſuit commodiſſimè aptiſſimeque: hunc autem locum, de quo ſatis quæſitum eſſe dixi, omnium rerum aliarum difficillimum ſtrictim atque curſim tranſgreſſus: neque ea, quæ à Theophraſto penſim atque enucleatè ſcripta ſunt, exſecutus eſt; ſed, anxietate illa & quaſi moroſitate diſputationis prætermiſſa, genus ipſum rei tantùm paucis verbis notavit. ea verba Ciceronis, ſi recenſere quis vellet, appoſui. *His igitur finibus utendum eſſe arbitror, ut, quum emendati mores amicorum ſunt, tum ſit inter eos omnium rerum, conſiliorum, voluntatum, ſine ulla exceptione communitas: ut etiam ſi qua fortuna acciderit, ut minus juſtæ voluntates amicorum adjuvandæ ſint, in quibus eorum aut caput agatur aut fama, declinandum de via ſit, modò ne ſumma turpitudo ſequatur; eſt enim quatenus amicitiæ venia dari poſſit. Quum agetur*, inquit, *aut caput amici, aut fama, declinandum eſt de via*, ut etiam iniquam voluntatem illius adjutemus. ſed cujuſmodi declinatio iſta eſſe debeat, qualiſque ad adjuvandum digreſſio, & in quanta voluntatis amici

amici iniquitate, non dicit. Quid autem refert ſcire me, in hujuſmodi periculis amicorum, ſi non magna me turpitudo ſequutura eſt, de via recta eſſe declinandum, niſi id quoque me docuerit, quam putet magnam turpitudinem, & quum deceſſero de via, quouſque degredi debeam? *Eſt enim*, inquit, *quatenus dari amicitiæ venia poſſit.* hoc immo ipſum eſt; quod maximè diſcendum eſt, quodque ab his, qui docent, minimè dicitur, quatenus quoque fine dari amicitiæ venia debeat. Chilo ille ſapiens, de quo paulo ante dixi, conſervandi amici cauſa de via declinavit, ſed video quouſque progreſſus eſt; falſum enim pro amici ſalute conſilium dedit. id ipſum tamen in fine quoque vitæ, an jure poſſet reprehendi culparique, dubitavit. *Contra patriam*, inquit Cicero, *arma pro amico ſumenda non ſunt.* hoc profectò, nemo ignoravit, etiam priuſquam Theognis, ut Lucilius ait, naſceretur. Sed id quæro, id deſidero: quum pro amico contra jus & contrà quam licet, ſalva tamen libertate atque pace, faciendum eſt; & quum de via, ſicut ipſe ait, declinandum eſt: quid & quantum, & in quali cauſa, & quonam uſque id fieri debeat. Pericles ille Athenienſis, egregius vir ingenio, boniſque omnibus diſciplinis ornatus, in una quidem ſpecie, ſed planiùs tamen, quid exiſtimaret profeſſus eſt. nam quum amicus eum rogaret ut pro re cauſaque ejus falſum dejeraret, his ad eum verbis uſus eſt: Δεῖ μὲ συμπράττειν τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μέχρι θεῶν. Theophraſtus autem, quo dixi libro anquiſitiùs quidem ſuper hac re ipſa & exactiùs preſſiuſque quàm Cicero diſſerit, ſed is quoque in docendo non de unoquoque facto ſingillatim exiſtimat, neque certis exemplorum documentis, ſed generibus rerum ſummatim univerſimque utitur, ad hunc ferme modum: Parva, inquit, & tenuis vel turpitudo, vel infamia ſubeunda eſt, ſi ea re magna utilitas amico quæri poteſt, rependitur quippe & compenſatur leve da-

mnum delibatæ honeſtatis majore alia gravioreque in adjuvando amico honeſtate: minimaque illa labes & quaſi lacuna famæ munimentis partarum amico utilitatum ſolidatur. neque nominibus, inquit, moveri nos oportet, quòd paria genere ipſo non ſunt honeſtas meæ famæ & rei amici utilitas. ponderibus hæc enim poteſtatibuſque præſentibus, non vocabulorum appellationibus neque dignitatibus generum dijudicanda ſunt. nam quum in rebus aut paribus, aut non longè ſecus, utilitas amici & honeſtas noſtra conſiſtit, honeſtas proculdubio præponderat: quum verò amici utilitas nimio eſt amplior; honeſtatis autem noſtræ in re non gravi levis jactura eſt: tunc, quod utile amico eſt, id primum illo, quod honeſtum nobis eſt, fit plenius. ſicuti magnum pondus æris parva lamina auri fit precioſius. Verba adeo ipſa Theophraſti ſuper ea re adſcripſi; οὐκ οἶδ᾽ εἰπεῖν τούτῳ τῷ γένει τιμιώτερον ἤδη, καὶ, ὁπηοῦν ἂν ᾖ μέρος, τούτου, πρὸς τὸ τηλίκον θατέρου συγκρινόμενον, αἱρετὸν ἔσται. λέγω δ᾽ οἷον, οὐ καὶ χρυσίον τιμιώτερον χαλκοῦ, καὶ τηλίκον τοῦ χρυσίου πρὸς τὸ τηλίκον χαλκοῦ μέγεθος ἀντιπαραβαλλόμενον, πλέον δόξει, ἀλλὰ ποιήσει τινὰ ῥοπὴν καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος. Favorinus quoque philoſophus hujuſcemodi indulgentiam gratiæ tempeſtivius, laxato paulum remiſſoque ſubtili juſtitiæ examine, his verbis definivit, ἡ καλουμένη χάρις παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τοῦτο ἐστὶν ὕφεσις ἀκριβείας ἐν δέοντι. poſt deinde idem Theophraſtus ad hanc fermè ſententiam diſſeruit: Has tamen, inquit, & parvitates rerum & magnitudines, atque has omnes officiorum exiſtimationes alia nonnunquam momenta extrinſecus atque aliæ quaſi appendices perſonarum & cauſarum & temporum, & circumſtantiæ ipſius neceſſitates, quas includere in præcepta difficile eſt, moderantur & regunt & quaſi gubernant, & nunc ratas efficiunt, nunc irritas. Hæc taliaque Theophraſtus cautè & ſollicitè & religioſè, cauſa differendi ma-

magis diſputandique diligentia, quàm cum decernendi ſententia atque fiducia, diſſeruit. quoniam profectò cauſas ſcientiæ, corporum varietates, diſceptationumque differentiam ignorantes directum atque perpetuum diſtinctumque in rebus ſingulis præceptum, quod ego nos in prima tractatus iſtius parte deſiderare dixeram, non capiunt. Ejus autem Chilonis, à quo diſputatiunculæ hujus initium fecimus, quum alia quædam ſunt monita utilia atque prudentia, tum id maximè exploratæ utilitatis eſt, quod duas ferociſſimas affectiones amoris atque odii intra modum tantum coërcuit, *Hac*, inquit, *ſini ames, tamquam forte fortuna oſurus: hac itidem tenus oderis, tamquam fortaſſe poſt amaturus.* Super hoc eodem Chilone Plutarchus philoſophus in libro περὶ ψυχῆς primo ita ſcripſit, Χείλων ὁ παλαιὸς, ἀκέσας τινὸς λέγοντος, μηδένα ἔχειν ἐχθρὸν, ἠρώτησεν εἰ καὶ μηδένα φίλον ἔχει. νομίζων ἐξ ἀνάγκης ἐπακολουθεῖν καὶ συνεπάγεσθαι φιλίας καὶ ἀπεχθείας.

CAP. IV.

Quàm tenuiter curioſeque exploraverit Antonius Julianus in oratione M. Tullii verbi ab eo mutati argutiam.

Antonius Julianus rhetor perquam fuit honeſti atque amœni ingenii; doctrina quoque iſta utiliore ac delectabili; veterumque elegantiarum cura & memoria multa fuit: ad hoc, ſcripta pleraque omnia antiquiora tam curioſè ſpectabat, aut virtutes penſitabat, aut vitia rimabatur, ut judicium eſſe factum examuſſim diceres. Is Julianus ſuper eo enthymemate, quod eſt in oratione M. Tullii, qua pro Cn. Plancio dixit, ita exiſtimavit. Sed verba prius, de quibus ab eo judicium factum eſt, ipſa ponam. *Quamquam diſſimilis eſt pecunia debitio & gratia: nam qui pecuniam diſſolvit, ſtatim non habet id, quod reddidit: qui autem debet, æs retinet alienum:*

gratiam autem & qui refert, habet; & qui habet, in eo ipſo quod habet, refert. Neque ego nunc Plancio deſinam debere, ſi hoc ſolvero: nec minus ei redderem voluntate ipſa, ſi hoc moleſtiæ non accidiſſet. Criſpum ſanè, inquit, agmen orationis rotundumque, ac modulo ipſo numerorum venuſtum, ſed quod cum venia legendum ſit verbi paulùm ideo immutati, ut ſententiæ fides ſalva eſſet. namque debitio gratiæ & pecuniæ collata verbum utrobique ſervare poſſet. ita enim rectè oppoſita inter ſeſe gratiæ pecuniæque debitio videbitur, ſi & pecunia quidem deberi dicatur & gratia, ſed quid eveniat in pecunia debita ſolutâve, quid contrà in gratia debita redditâve, debitionis verbo utrimque ſervato diſſeratur. Cicero autem, inquit, quum gratiæ pecuniæque debitionem diſſimilem eſſe dixiſſet, ejuſque ſententiæ rationem redderet, verbum *debet* in pecunia ponit; in gratia ſubjicit, *habet*, pro *debet*: ita enim dicit, *Gratiam autem & qui refert, habet; & qui habet, in eo ipſo quod habet, refert.* ſed id verbum, cum propoſita comparatione non ſatis convenit. debitio enim gratiæ, non habitio, cum pecunia confertur. atque ideò conſequens quidem fuerat ſic dicere: *& qui debet, in eo ipſo quod debet, refert.* quod abſurdum & nimis coactum foret, ſi nondum redditam gratiam eo ipſo redditam diceret, quia debetur. immutavit ergo, inquit, & ſubdidit verbum ei verbo, quod omiſerat, finitimum; ut videretur & ſenſum debitionis collatæ non reliquiſſe, & concinnitatem ſententiæ rétinuiſſe. Ad hunc modum Julianus enodabat dijudicabatque veterum ſcriptorum ſententias, quas apud eum adoleſcentes lectitabant.

CAP.

Cap. V.

Quod Demoſthenes rhetor cultu corporis atque veſtitu probris obnoxio, infamique munditia fuit: quodque item Hortenſius orator ob ejuſmodi munditias geſtumque in agendo hiſtrionicum Dionyſia ſaltatriculæ cognomento compellatus eſt.

DEmoſthenem tradunt veſtitu ſincero & cultu corporis nitido venuſtoque & nimis accurato fuiſſe. hinc etiam κομψὴ illa χλανὶς ϗ μαλακοὶ χιτωνίσκοι ab æmulis adverſariiſque probro data. hinc etiam turpibus indigniſque in eum verbis non temperatum, quin parum vir, ore quoque polluto, diceretur. Ad eundem modum Hortenſius omnibus fermè oratoribus ætatis ſuæ, niſi M. Tullio, clarior, quòd multa munditia, & circumſpectè compoſitèque indutus & amictus eſſet, manuſque ejus inter agendum forent argutæ admodum & geſtuoſæ, maledictis compellationibuſque probroſis jactatus eſt; multaque in eum, quaſi in hiſtrionem, in ipſis cauſis atque judiciis dicta ſunt. Sed quum L. Torquatus ſubagreſti homo ingenio & infeſtivo, gravius acerbiuſque apud conſilium judicum, quum de cauſa Sullæ quæreretur, non jam hiſtrionem eum eſſe diceret, ſed geſticulariam Dionyſiamque eum notiſſimæ ſaltatriculæ nomine appellaret: tum voce molli atque demiſſa Hortenſius, *Dionyſia*, inquit, *Dionyſia malo equidem eſſe, qam quod tu, Torquate,* ἄμουσος, ἀναφρόδιτος, ἀπροσδιόνυσος.

CAP. VI.

Verba ex oratione Metelli Numidici, quam dixit ad populum in cenſura, quum eum ad uxores ducendas adhortaretur: eaque oratio quam ob cauſam reprehenſa, & quem contra in modum defenſa ſit.

MUltis & eruditis viris audientibus legebatur oratio Metelli Numidici, gravis ac diſerti viri, quam in cenſura dixit ad populum de ducendis uxoribus, quum eum ad matrimonia capeſſenda adhortaretur. In ea oratione ita ſcriptum fuit, *Si ſine uxore, Quirites, poſſemus eſſe, omnes ea moleſtia careremus: ſed quoniam ita natura tradidit, ut, nec cum illis ſatis commodè, nec ſine illis ullo modo vivi poſſit; ſaluti perpetuae potius, quàm brevi voluptati conſulendum.* Videbatur quibuſdam, Metellum cenſorem, cui conſilium eſſet ad uxores ducendas populum hortari, non oportuiſſe neque de moleſtia incommodiſque perpetuis rei uxoriæ confiteri; neque adhortari magis, quàm diſſuadere, abſterrereque: ſed contrà in illud potius orationem debuiſſe ſumi dicebant, ut & nullas plerumque eſſe in matrimoniis moleſtias aſſeveraret, &, ſi quæ tamen accidere non nunquam viderentur, parvas & leves facileſque eſſe toleratu diceret; majoribuſque eas emolumentis & voluptatibus oblitterari: eaſdemque ipſas neque omnibus, neque naturæ vitio, ſed quorundam maritorum culpa & injuſtitia evenire. Titus autem Caſtricius rectè atque condignè Metellum eſſe loquutum exiſtimabat. Aliter, inquit, cenſor loqui debet, aliter rhetor. rhetori conceſſum eſt ſententiis uti falſis, audacibus, ſubdolis, captioſis, ſi modò veriſimiles ſunt & poſſunt ad movendos hominum animos qualicumque aſtu irrepere. præterea turpe eſſe ait rhetori, ſi quid in mala cauſa deſtitutum atque impugnatum relinquat. Sed enim Metellum, inquit, ſan-

ctum virum, illa gravitate & fide præditum, cum tanta honorum atque vitæ dignitate, apud populum Romanum loquentem, nihil decuit aliud dicere, quàm quod verum ſibi eſſe atque omnibus videbatur: præſertim quum ſuper ea re diceret, quæ quotidiana intelligentia & communi pervulgatoque vitæ uſu comprehenderetur. De moleſtia igitur cunctis hominibus notiſſima confeſſus; eaque confeſſione fidem ſedulitatis veritatiſque commeritus; tum denique facilè & procliviter, quod fuit rerum omnium validiſſimum atque veriſſimum, perſuaſit, civitatem ſalvam eſſe ſine matrimoniorum frequentatione non poſſe. Hoc quoque aliud ex eadem oratione Metelli dignum eſſe exiſtimavimus aſſidua lectione, non hercle minus, quàm quæ à graviſſimis philoſophis ſcripta ſunt. Verba Metelli hæc ſunt, *Di immortales plurimum poſſunt; ſed non plus velle nobis debent, quàm parentes. at parentes, ſi pergimus errare, ſuis bonis nos exheredant. Quid ergo nos à dis immortalibus divinitus exſpectemus, niſi errationibus finem faciamus? His demum deos propitios eſſe æquum eſt, qui ſibi adverſarii non ſunt. di immortales virtutem approbare, non adhibere debent.*

CAP. VII.

In hiſce verbis Ciceronis. ex oratione quinta in Verrem, hanc ſibi rem ſperant præſidio futurum, *neque mendam eſſe nec vitium: errareque iſtos, qui bonos violant libros.* & futuram *ſcribunt: atque inibi de quodam alio Ciceronis verbo dictum, quod probè ſcriptum perperam mutatur: & adſperſa pauca de modulis numeriſque orationis, quos Cicero avidè ſectatus eſt.*

IN oratione Ciceronis quinta in Verrem, in libro ſpectatæ fidei Tironiana cura atque diſciplina facto, ita ſcriptum fuit, *Homines tenues obſcuro loco nati navigant:*

gant: adeunt ad ea loca, quæ numquam ante adierant; ubi neque noti eſſent, quo venerunt; neque ſemper cum cognitoribus eſſe poſſunt. Hac una tamen fiducia civitatis, non modo apud noſtros magiſtratus, qui & legum & exiſtimationis periculo continentur, neque apud civeis ſolum Romanos, qui & ſermonis & juris & multarum rerum ſocietate juncti ſunt, fore ſe tutos arbitrantur, ſed quocumque venerint hanc ſibi rem præſidio ſperant futurum. Videbatur compluribus in extremo verbo menda eſſe. debuiſſe enim ſcribi non *futurum*, ſed *futuram*: neque dubitabant quin liber emendandus eſſet, ne, ut in Plauti comœdia mœchus, (ſic enim mendæ ſuæ illudebant) ita in Ciceronis oratione ſolœciſmus eſſet manifeſtarius. Aderat fortè ibi amicus noſter, homo lectione multa exercitus; cui pleraque omnia veterum litterarum quæſita, meditata, evigilataque erant: is libro inſpecto ait nullum eſſe in eo verbo neque mendum neque vitium: Ciceronem probè ac venuſté loquutum. nam *futurum*, inquit, non refertur ad *rem*, ſicut legentibus temerè & incurioſè videtur; neque pro participio poſitum eſt: ſed verbum eſt indefinitum, quod Græci appellant ἀπαρέμφατον, neque numeris neque generibus præſerviens, ſed liberum undique & impromiſcuum eſt, quali C. Gracchus verbo uſus eſt in oratione, cujus titulus eſt, *De Quinto Popilio circum conciliabula*, in qua ita ſcriptum eſt, *Credo ego inimicos meos hoc dicturum. Inimicos* inquit *dicturum*, & non *dicturos*. Videturne ea ratione poſitum eſſe apud Gracchum, *dicturum*, qua eſt apud Ciceronem, *futurum*? ſicut in Græca oratione, ſine ulla vitii ſuſpicione, omnibus numeris generibuſque ſine diſcrimine attribuuntur hujuſcemodi verba ποιήσειν, ἔσεσθαι, λέξειν, & ſimilia. In Q. quoque Quadrigarii tertio annali libro verba hæc eſſe dixit, *Dum ii conciderentur; hoſtium copias ibi occupatas futurum.* In duodeviceſimo annali ejuſdem Quadrigarii principium libri ſic ſcriptum,

ptum, *Si pro tua bonitate & noſtra voluntate tibi valetudo ſuppetit; eſt quod ſperemus deos bonis bene facturum.* Item in Valerii Antiatis quarto & viceſimo ſimili modo ſcriptum: *Si hæ res divinæ factæ riteque perlitatæ eſſent, haruſpices dixerunt omnia ex ſententia proceſſurum eſſe.* Plautus etiam in Caſina, quum de puella loqueretur, *occiſurum* dixit, non *occiſuram*, his verbis,

Etiamne habet Caſina gladium? habet, ſed duos,
Quibus, altero te occiſurum ait, altero villicum.

Item Laberius in Gemellis,

Non putant, inquit, *hoc eam facturum.* Non ergo iſti omnes ſolœciſmus quid eſſet ignoraverunt. ſed & Gracchus, *dicturum*, & Quadrigarius, *futurum* & *benefacturum*, & Plautus, *occiſurum*, & Antias, *proceſſurum*; & Laberius, *facturum*, indefinito modo dixerunt. qui modus neque in numeros, neque in perſonas, neque in genera, neque in tempora diſtrahitur, ſed omnia iſthæc una eademque declinatione complectitur. ſicuti M. Cicero dixit, *futurum*, non virili genere neque neutro (ſolœciſmus enim foret planè,) ſed verbo uſus eſt ab omni neceſſitate generum abſoluto. Idem autem ille amicus noſter in ejuſdem M. Tullii Ciceronis oratione, quæ eſt de imperio Cn. Pompeji, ita ſcriptum eſſe, à Cicerone dicebat, atque ipſe ita lectitabat: *Quum veſtros portus, atque eos portus, quibus vitam ac ſpiritum ducitis in prædonum fuiſſe poteſtatem ſciatis.* Neque ſolœciſmum eſſe ajebat *in poteſtatem fuiſſe*, ut vulgus ſemidoctum putat, ſed ratione dictum certa & proba contendebat, qua & Græci ita uterentur: & Plautus verborum Latinorum elegantiſſimus in Amphitryone dixit, *Numero mihi in mentem fuit.* non, ut dici ſolitum eſt, *in mente.* Sed enim præter Plautum, cujus ille in præſenti exemplo uſus eſt, multam nos quoque apud veteres ſcriptores loquutionum talium copiam offendimus; atque his vulgo annotamentis inſperſimus.

Ut

Ut rationem iſtam miſſam faciamus & autoritates: ſonus tamen & poſitura ipſa verborum ſatis declarant, id potius ἐπιμιλείᾳ τῶν λέξεων modulamentiſque orationis M. Tullii conveniſſe, ut, quoniam utrumvis dici Latinè poſſet, *poteſtatem* dicere mallet, non *poteſtate.* illud enim ſic compoſitum jucundius ad aurem completiuſque; inſuavius hoc imperfectiuſque eſt, ſi modo ita explorata aure homo ſit, non ſurda nec jacenti; ſicuti eſt hercle, quòd *explicavit* dicere maluit, quàm *explicuit*: quod eſſe jam uſitatius cœperat. Verba ſunt hæc ipſius ex oratione, quam de imperio Cn. Pompeii habuit: *Teſtis eſt Sicilia, quam multis undique cinctam periculis non terrore belli, ſed conſilii celeritate explicavit.* at ſi, *explicuit*, diceret, imperfecto & debili numero verborum ſonus clauderet.

CAP. VIII.

Hiſtoria in libris Sotionis philoſophi reperta ſuper Laide meretrice & Demoſthene rhetore.

SOtjon ex Peripatetica diſciplina haud ſanè ignobilis vir fuit. Is librum multæ variæque hiſtoriæ refertum compoſuit; eumque inſcripſit, Κέρας ἀμαλθείας. ea vox hoc fermè valet, tamquam ſi dicas, *cornucopiæ.* In eo libro ſuper Demoſthene rhetore & Laïde meretrice hiſtoria hæc ſcripta eſt: Lais, inquit, Corinthia ob elegantiam venuſtatemque formæ grandem pecuniam demerebat: conventuſque ad eam ditiorum hominum ex omni Græcia celebres erant: neque admittebatur, niſi qui dabat, quod popoſcerat. poſcebat autem illa nimium quantum. hinc ait natum eſſe illud frequens apud Græcos adagium οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς Κόρινθον ἔσθ᾽ ὁ πλοῦς. quòd fruſtra iret Corinthum ad Laïdem qui non quiret dare quod poſceretur. Ad hanc ille Demoſthenes clanculum adit; &, ut ſibi ſui copiam faceret, petit: at

Laïs μυρίας δραχμὰς ἢ τάλαντον popoſcit. hoc facit numi noſtratis denariûm decem millia. Tali petulantia mulieris atque pecuniæ magnitudine ictus expaviduſque Demoſthenes avertit; & diſcedens, Ego, inquit, pœnitere tanti non emo. Sed Græca ipſa, quæ fertur dixiſſe, lepidiora ſunt, οὐκ ὠνοῦμαι, inquit, μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν.

Cap. IX.

Qui modus fuerit, quis ordo diſciplinæ Pythagoricæ; quantumque temporis imperatum obſervatumque ſit dicendi ſimul ac tacendi.

ORdo atque ratio Pythagoræ, ac deinceps familiæ ſucceſſionis ejus, recipiendi inſtituendique diſcipulos hujuſcemodi fuiſſe traditur. Jam à principio adoleſcentes qui ſeſe ad diſcendum obtulerant, ἐφυσιογνωμόνει. Id verbum ſignificat, mores naturaſque hominum, conjectatione quadam de oris & vultus ingenio, deque totius corporis filo atque habitu, ſciſcitari. Eum, qui exploratus ab eo idoneuſque fuerat, recipi in diſciplinam ſtatim jubebat, & tempus certum tacere; non omnes idem, ſed aliud aliis tempus pro æſtimato captu ſollertiæ. Is autem qui tacebat, quæ dicebantur ab aliis, audiebat; neque percunctari, ſi parum intellexerat, neque commentari, quæ audierat, fas erat. ſed non minus quiſquam tacuit quàm biennium. Hi prorſus appellabantur intra tempus tacendi audiendique ἀκουστικοί. Aſt ubi res didicerant rerum omnium difficillimas, tacere audireque, atque eſſe jam cœperant ſilentio eruditi, cui erat nomen ἐχεμυθία: tum verba facere & quærere, quæque audiſſent ſcribere, & quæ ipſi opinarentur expromere poteſtas erat. Hi dicebantur in eo tempore μαθηματικοί: ab his ſcilicet artibus, quas jam diſcere atque meditari inceptaverant: quoniam Geometriam &

Gnomonicam, Muſicam, ceteraſque item diſciplinas altiores μαθήματα veteres Græci appellabant: vulgus autem, quos gentilicio vocabulo Chaldæos dicere oportet, mathematicos dicit. exinde his ſcientiæ ſtudiis ornati ad perſpicienda mundi opera & principia naturæ procedebant: ac tunc denique nominabantur φυσικοί. Hæc eadem ſuper Pythagora noſter Taurus quum dixiſſet; Nunc autem, inquit, iſti qui repentè pedibus illotis ad philoſophos devertunt, non eſt hoc ſatis, quod ſunt omnino ἀθεώρητοι, ἄμουσοι, ἀγεωμέτρητοι; ſed legem etiam dant, qua philoſophari diſcant. alius ait; hoc me primùm doce. item alius: hoc volo, inquit, diſcere, iſtud nolo. hic à ſympoſio Platonis incipere geſtit propter Alcibiadis comiſſationem, ille à Phædro propter Lyſiæ orationem. Eſt etiam, inquit, prô Jupiter! qui Platonem legere poſtulet, non vitæ ornandæ, ſed linguæ orationiſque comendæ gratia, nec ut modeſtior fiat, ſed ut lepidior. Hæc Taurus dicere ſolitus novicios philoſophorum ſectatores cum veteribus Pythagoricis penſitans. Sed id quoque non prætereundum eſt, quòd omnes ſimul, qui à Pythagora in cohortem illam diſciplinarum recepti erant, quod quiſque familiæ pecuniæque habebat, in medium dabant; & coibatur ſocietas inſeparabilis, tamquam illud fuerit antiquum conſortium, quod re atque verbo appellabatur κοινόβιον.

CAP. X.

Quibus verbis compellaverit Favorinus philoſophus adoleſcentem caſcè nimis & vetuſtè loquentem.

FAvorinus philoſophus adoleſcenti veterum verborum cupidiſſimo, & pleraſque voces nimis priſcas & ignotiſſimas in quotidianis communibuſque ſermonibus expromenti, Curius, inquit, & Fabricius, & Co-

runcanius antiquiſſimi viri noſtri, & his antiquiores Horatii illi trigemini, planè ac dilucidè cum ſuis fabulati ſunt: neque Auruncorum, aut Sicanorum, aut Pelaſgorum, qui primi incoluiſſe Italiam dicuntur, ſed ætatis ſuæ verbis locuti ſunt. tu autem, proinde quaſi cum matre Evandri nunc loquare, ſermone abhinc multis annis jam deſito uteris, quod ſcire atque intelligere neminem vis, quæ dicas. Nonne, homo inepte, ut quod vis abunde conſequaris, taceres? ſed antiquitatem tibi placere ais; quòd honeſta & bona & ſobria & modeſta ſit. vive ergo moribus præteritis; loquere verbis præſentibus: atque id, quod à C. Cæſare excellentis ingenii ac prudentiæ viro, in primo de Analogia libro, ſcriptum eſt, habe ſemper in memoria atque in pectore, ut tamquam ſcopulum, ſic fugias inſolens verbum.

Cap. XI.

Quod Thucydides hiſtoriæ ſcriptor inclytus Lacedæmonios in acie non tuba, ſed tibiis eſſe uſos dicit: verbáque ejus ſuper ea repoſita: quodque Herodotus Halyatten regem fidicinas in procinctu habuiſſe tradit: atque inibi quædam notata de Gracchi fiſtula concionatoria.

AUctor hiſtoriæ Græcæ graviſſimus Thucydides Lacedæmonios ſummos bellatores non cornuum tubarumve ſignis, ſed tibiarum modulis in præliis uſos eſſe refert: non prorſus ex aliquo ritu religionum, neque rei divinæ gratia, neque etiam ut excitarentur atque evibrarentur animi, quod cornua & litui moliuntur; ſed contrà, ut moderatiores modulatioreſque fierent; quod tibicinis numeris temperatur. nihil adeò in congrediendis hoſtibus atque in principijs præliorum ad ſalutem virtutemque aptius rati, quàm ſi permulcti ſonis mitioribus non immodicè ferocirent. Quum procinctæ igitur claſſes erant, & inſtructæ acies, cœptumque

que in hoſtem progredi; tibicines inter exercitum poſiti canere incœptabant. ea ibi præcentione tranquilla & delectabili atque adeò venerabili, ad quandam quaſi militaris muſicæ diſciplinam vis & impetus militum, ne ſparſi diſpalatique proruerent, cohibebatur. Sed ipſius illius egregii ſcriptoris uti verbis licet, quæ & dignitate & fide graviora ſunt. καὶ μετὰ ταῦτα ἡ ξύνοδος ἦν. Ἀργεῖοι μὲν καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐντόνως καὶ ὀργῇ χωροῦντες; Λακεδαιμόνιοι δὲ βραδέως καὶ ὑπὸ αὐλητῶν πολλῶν, νόμου ἐγκαθεστώτων. οὐ τοῦ θείου χάριν, ἀλλ' ἵνα ὁμαλῶς μετὰ ῥυθμοῦ βαίνοντες προσέλθοιεν, καὶ μὴ διασπασθείη αὐτοῖς ἡ τάξις. ὅπερ φιλεῖ μεγάλα στρατόπεδα ποιεῖν ἐν ταῖς προσόδοις.

Cretenſes quoque prœlia ingredi ſolitos memoriæ datum eſt præcinente ac præmoderante cithara greſſibus. Halyattes autem rex terræ Lydiæ, more atque luxu barbarico præditus, quum bellum Mileſiis faceret, ut Herodotus in hiſtoriis tradit; concinentes fiſtulatores & fidicines, atque feminas etiam tibicinas, in exercitu atque in procinctu habuit, laſcivientium delicias conviviorum. Sed enim Achæos Homerus pugnam indipiſci ait non fidicularum tibiarumque concentu, ſed mentium animorumque conſpiratu tacito nitibundos.

Οἱ δ' ἄρ' ἴσαν σιγῇ μένεα πνείοντες Ἀχαιοὶ,
Ἐν θυμῷ μεμαῶτες ἀλεξέμεν ἀλλήλοισιν.

Quid ille vult ardentiſſimus clamor militum Romanorum, quem in congreſſibus prœliorum fieri ſolitum ſcriptores annalium memoravere? contrane inſtitutum fiebat antiquæ diſciplinæ tam probabile? an tum etiam gradu clementi & ſilentio eſt opus, quum ad hoſtem itur in conſpectu longinquo procul diſtantem? quum verò propè ad manus ventum eſt, tum jam è propinquo hoſtis & impetu propulſandus & clamore terrendus eſt? Ecce autem, per tibicinia Laconica, tibiæ quoque illius concionatoriæ in mentem venit; quam C. Graccho cum populo agenti præiſſe ac præmonſtraſſe modulos

los ferunt. ſed nequaquam ſic eſt, ut à vulgo dicitur, canere tibia ſolitum, qui ponè eum loquentem ſtaret, variiſque modis tum demulcere animum actionemque ejus, tum intendere. quid enim foret iſta re ineptius, ſi, ut planipedi ſaltanti, ita Graccho concionanti numeros & modos & frequentamenta quædam varia tibicen incineret? Sed qui hoc compertius memoriæ tradiderunt, ſtetiſſe in circumſtantibus dicunt occultius, qui fiſtula brevi ſenſim graviuſculum ſonum inſpiraret ad deprimendum ſedandumque impetum vocis ejus. effervescente namque impulſu & inſtinctu extraneo naturalis illa Gracchi vehementia indiguiſſe, non, opinor, exiſtimanda eſt. Marcus tamen Cicero fiſtulatorem iſtum utrique rei adhibitum eſſe à Graccho putat; ut ſonis tum placidis tum citatis aut demiſſam jacentemque orationem ejus erigeret, aut ferocientem ſævientemque cohiberet. verba ipſius Ciceronis appoſui: *Itaque idem Gracchus, quod potes audire, Catule, ex Licinio cliente tuo litterato homine, quem ſervum ſibi habuit ille ad manum, cum eburnea ſolitus eſt habere fiſtula, qui ſtaret poſt ipſum occultè quum concionaretur, peritum hominem; qui inflaret celeriter eum ſonum, qui illum aut remiſſum excitaret, aut à contentione revocaret.* Morem autem illum ingrediendi ad tibicinum modulos prælii, inſtitutum eſſe à Lacedæmoniis, Ariſtoteles in libris problematum ſcripſit; quo manifeſtior fieret exploratiorque militum ſecuritas & alacritas. nam diffidentiæ, inquit, & timori cum ingreſſione hujuſcemodi minimè convenit: & mœſti atque formidantes ab hac tam intrepida ac tam decora incedendi modulatione alieni ſunt. verba pauca Ariſtotelis ſuper ea re appoſui. διὰ τί ἐπειδὰν πολεμεῖν μέλλωσι, πρὸς αὐλὸν ἐμβαίνουσιν; ἵνα τοὺς δειλοὺς ἀσχημονοῦντας γινώσκωσιν.

CAP. XII.

Virgo Veſtæ quid ætatis, ex quali familia, & quo ritu, quibuſque cærimoniis & religionibus, & quo nomine à Pontifice Maximo capiatur: & quo ſtatim jure eſſe incipiat ſimulatque capta eſt; quodque, ut Labeo dicit, nec illa inteſtato cuiquam, nec ei inteſtatæ quiſquam jure hæres eſt.

QUi de Veſtali virgine capienda ſcripſerunt, quorum diligentiſſimè ſcripſit Labeo Antiſtius, minorem quàm annos VI, majorem quàm annos X, natam, negaverunt capi fas eſſe. item quæ non ſit patrima & matrima. item quæ lingua debili ſenſuve aurium diminuta aliave qua corporis labe inſignita ſit: item quæ ipſa aut cujus pater emancipatus ſit; etiamſi vivo patre in avi poteſtate ſit: item cujus parentes alter ambove ſervitutem ſervierunt, aut in negotiis ſordidis diverſantur. ſed eam, cujus ſoror ad id ſacerdotium lecta ſit, excuſationem mereri ajunt. item cujus pater flamen, aut augur, aut XV-vir S. F. aut qui VII-vir epulonum, aut Salius eſt. Sponſæ quoque pontificis & tibicinis ſacrorum filiæ vacatio à ſacerdotio iſto tribui ſolet. Præterea Capito Atejus ſcriptum reliquit, neque ejus legendam filiam qui domicilium in Italia non haberet, & excuſandam ejus qui liberos treis haberet. Virgo autem Veſtalis ſimul eſt capta atque in atrium Veſtæ deducta & pontificibus tradita; eo ſtatim tempore ſine emancipatione ac ſine capitis minutione è patris poteſtate exit, & jus teſtamenti faciundi adipiſcitur. De more autem rituque capiundæ virginis litteræ quidem antiquiores non extant, niſi, quæ capta prima eſt, à Numa rege eſſe captam. Sed Papiam legem invenimus; qua cavetur, ut pontificis maximi arbitratu virgines è populo viginti legantur: ſortitioque in concione ex eo numero fiat; &, cujus

cujus virginis ducta erit, ut eam pontifex maximus capiat, eaque Veſtæ fiat. ſed ea ſortitio ex lege Papia non neceſſaria nunc videri ſolet. nam, ſi quis honeſto loco natus adeat Pontificem max. atque offerat ad ſacerdotium filiam ſuam, cujus dumtaxat ſalvis religionum obſervationibus ratio haberi poſſit, gratia Papiæ legis per ſenatum fit. Capi autem virgo propterea dici videtur, quia pontificis maximi manu prehenſa ab eo parente, in cujus poteſtate eſt, veluti bello capta abducitur. In libro primo Fabii Pictoris, quæ verba pontificem maximum dicere oporteat, quum virginem capit, ſcriptum eſt. Ea verba hæc ſunt: SACERDOTEM. VESTALEM. QUAE. SACRA. FACIAT. QUAE. JOUS. SIET. SACERDOTEM. VESTALEM. FACERE. PRO. POPOLO. ROMANO. QUIRITIUM. UTEI. QUAE. OPTIMA. LEGE. FOVIT. ITA. TE. AMATA. CAPIO.

Plerique autem capi virginem ſolam debere dici putant. ſed flamines quoque Diales, item pontifices & augures capi dicebantur. L. Sulla rerum geſtarum libro II ita ſcripſit: *P. Cornelius, cui primum cognomen Sullæ impoſitum eſt, flamen Dialis captus.* M. Cato de Luſitanis, quum Ser. Galbam accuſavit: *Tamen dicunt deficere voluiſſe. Ego me nunc volo jus pontificium optimè ſcire. jamne ea cauſa pontifex capiar? Si volo augurium optimè tenere, ecquis me ob eam rem augurem capiat?* Præterea in commentariis Labeonis, quæ ad duodecim tabulas compoſuit, ita ſcriptum eſt: *Virgo Veſtalis neque hæres eſt cuiquam inteſtato, neque inteſtatæ quiſquam: ſed bona ejus in publicum redigi ajunt. id quo jure fiat, quæritur.* Amata inter capiendum à Pontifice max. appellatur, quoniam, quæ prima capta eſt, hoc fuiſſe nomine traditum eſt.

CAP. XIII.

Quæſitum in philoſophia, quidnam foret in recepto mandato rectius, idne omnino facere quod mandatum eſt, nonnunquam etiam contra, ſi id ſperes ei, qui mandavit, utilius fore. ſuperque ea quæſtione expoſitæ diverſæ ſententiæ.

IN officiis capiendis, cenſendis judicandiſque quæ Græcè καθήκοντα philoſophi appellant, quæri ſolet an negotio tibi dato & quid omnino faceres definito, contrà quid facere debeas, ſi eo facto videri poſſit res eventura proſperiùs, exque utilitate ejus, qui id tibi negotium mandavit; anceps quæſtio & in utramque partem à prudentibus viris arbitrata eſt. ſunt enim non pauci qui ſententiam ſuam una in parte defixerint, &, re ſemel ſtatuta deliberataque ab eo, cujus negotium id pontificiumque eſſet, nequaquam putaverint contra dictum ejus eſſe faciendum, etiam ſi repentinus aliquis caſus rem commodiùs agi poſſe polliceretur; ne, ſi ſpes feſelliſſet, culpa imparentiæ & pœna indeprecabilis ſubeunda eſſet: ſi rès fortè melius vertiſſet; diis quidem gratia habenda, ſed exemplum tamen intromiſſum videretur, quo bene conſulta conſilia religione mandati ſoluta corrumperentur. Alii exiſtimaverunt incommoda priùs, quæ metuenda eſſent ſi res geſta aliter foret quàm imperatum eſt, cum emolumento ſpei penſitanda eſſe: &, ſi ea leviora minoraque; utilitas autem contrà gravior & amplior ſpe quantum poteſt firma oſtenderetur: tum poſſe adverſum mandata fieri cenſuerunt; ne optata divinitus rei bene gerendæ occaſio amitteretur. neque timendum exemplum non parendi crediderunt, rationes hujuſcemodi dumtaxat non adeſſent. cumprimis autem reſpiciendum putaverunt ingenium naturamque illius, cuja res præceptumque eſſet; ne ferox,

rox,

rox, durus, indomitus, inexorabiliſque ſit; qualia fuerunt Poſtumiana imperia & Manliana. nam ſi tali præceptori ratio reddenda ſit, nihil faciendum eſſe monuerunt aliter, quàm præceptum eſt. Inſtructius deliberatiuſque fore arbitramur theorematium hoc de mandatis hujuſcemodi obſequendis, ſi exemplum quoque P. Craſſi Muciani clari ac inluſtris viri appoſuerimus. Is Craſſus à Sempronio Aſellione & pleriſque aliis hiſtoriæ Romanæ ſcriptoribus traditur quinque habuiſſe rerum bonarum maxima & præcipua; quòd eſſet ditiſſimus, quòd nobiliſſimus, quòd eloquentiſſimus, quòd juriſconſultiſſimus, quòd pontifex maximus. Is, quum in conſulatu obtineret Aſiam provinciam, & circumſidere oppugnareque Leucas oppidum pararet, opuſque eſſet firma atque procera trabe, quî arietem faceret, quo muros ejus oppidi quateret: ſcripſit ad magiſtrum architectonem Elatenſium ſociorum amicorumque populi Romani, ut ex malis duobus, quos apud eos vidiſſet, uter major eſſet eum mittendum curaret. tum magiſter architecton, comperto quamobrem malum deſideraret, non, uti juſſus erat, majorem, ſed, quem eſſe magis idoneum aptioremque faciendo arieti, facilioremque portatu exiſtimabat, minorem miſit. Craſſus eum vocari juſſit; & quum interrogaſſet cur non, quem juſſerat, miſiſſet, cauſis rationibuſque quas dictitabat ſpretis, veſtimenta detrahi imperavit, virgiſque multum cæcidit; corrumpi atque diſſolvi officium omne imperantis ratus, ſi quis ad id, quod facere juſſus eſt, non obſequio debito, ſed conſilio non deſiderato reſpondeat.

CAP. XIV.

Quid dixerit feceritque C. Fabricius magna vir gloria magniſque rebus geſtis, ſed familiæ pecuniaque inops; quum ei Samnites tamquam indigenti grave aurum donarent.

JUlius Higinus, in libro de vita, rebuſque illuſtrium virorum ſexto, legatos dicit à Samnitibus ad C. Fabricium Imperatorem populi Romani veniſſe, & memoratis multis magniſque rebus, quæ benè ac benivolè poſt redditam pacem Samnitibus feciſſet, obtuliſſe dono grandem pecuniam, oraſſeque uti acciperet uteretur que: atque id facere Samnites dixiſſe, quòd viderent multa ad ſplendorem domus atque victus deſieri; neque pro magnitudine dignitateque lautum paratum eſſe: tum Fabricium planas manus ab auribus ad oculos, & infra deinceps ad nares, & ad os & ad gulam, atque inde porrò ad ventrem imum deduxiſſe; & legatis ita reſpondiſſe; dum illis omnibus membris, quæ attigiſſet, obſiſtere atque imperare poſſet, nunquam quicquam defuturum: propterea pecuniam, qua nihil ſibi eſſet uſus, ab iis, quibus eam ſciret uſui eſſe, non accipere.

CAP. XV.

Quàm importunum vitium ſit plerumque odii futilis inaniſque loquacitas, & quàm multis in locis à principibus utriuſque linguæ viris deteſtatione juſta culpata ſit.

QUi ſunt leves & futiles & importuni locutores, quique nullo rerum pondere innixi verbis humidis & lapſantibus diffluunt; eorum orationem bene exiſtimatum eſt in ore naſci, non in pectore: linguam autem debere ajunt non eſſe liberam nec vagam, ſed vinclis

vinclis de pectore imo ac de corde aptis moveri & quaſi gubernari. Sed enim videas quoſdam ſic ſcatere verbis ſine ullo judicii negotio cum ſecuritate multa & profunda, ut loquentes plerumque videantur loqui ſeſe neſcire. Ulyſſem contrà Homerus virum ſapienti facundia præditum, vocem mittere ait non ex ore ſed ex pectore: quod ſcilicet non ad ſonum magis habitumque vocis, quàm ad ſententiarum penitus conceptarum altitudinem pertineret: petulantiæque verborum coërcendæ vallum eſſe oppoſitum dentium luculentè dixerit, ut loquendi temeritas non cordis tantùm cuſtodia atque vigilia cohibeatur, ſed & quibuſdam quaſi excubiis in ore poſitis ſæpiatur. Homerica, de quibus ſuprà dixi, hæc ſunt:

Ἀλλ' ὅτε δὴ ῥ' ὄπα τε μεγάλην ἐκ στήθεος ἵει.

Τέκνον ἐμὸν, ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων;

M. Tullii quoque verba poſui, quibus ſtultam & inanem dicendi copiam graviter & vere deteſtatus eſt. *Dummodo*, inquit, *hoc conſtet, neque infantiam ejus qui rem norit, ſed eam explicare dicendo non queat, neque inſcitiam illius cui res non ſuppetat, verba non deſint, eſſe laudanda. quorum ſi alterum ſit optandum, malim equidem indiſertam prudentiam, quam ſtultam loquacitatem.* Item in libro de oratore primo verba hæc poſuit. *Quid enim eſt tam furioſum, quam verborum vel optimorum atque ornatiſſimorum ſonitus inanis, nulla ſubjecta ſententia nec ſcientia?* Cum primis autem M. Cato atrociſſimus hujuſcemodi vitii inſectator eſt; namque in oratione quæ inſcripta eſt, SI. SE. COELIUS. TRIB. PLEB. APPELLASSET. *Nunquam*, inquit, *tacet, quem morbus tenet loquendi, tamquam veternoſum bibendi atque dormiendi. quod ſi non conveniatis, cum convocari jubet; ita eſt cupidus orationis, ut conducat, qui auſcultet: itaque auditis, non auſcultatis, tanquam pharmacopolam: nam ejus verba audiuntur; verum ei ſe nemo*

committit, ſi æger eſt. Idem Cato in eadem oratione eidem M. Cœlio Trib. pleb. vilitatem opprobrans non loquendi tantum, verum etiam tacendi, *Fruſto*, inquit, *panis conduci poteſt, vel uti taceat, vel uti loquatur.* neque non meritò Homerus unum ex omnibus Therſiten, ἀμετροεπῆ ἀκριτόμυθον appellat: modo verba illius multa, & ἄκοσμα ſtrepentium ſine mòdo graculorum ſimilia eſſe dicit. quid enim eſt aliud ἀμετροεπὴς ἐκολῴα? Eupolidis quoque verſus de id genus hominibus conſignatiſſimè factus eſt, λαλεῖν ἄριστος, ἀδυνατώτατος λέγειν. quod Salluſtius noſter imitari volens, *loquax*, inquit, *magis, quam facundus.* Quapropter Heſiodus poëtarum prudentiſſimus, linguam non vulgandam, ſed recondendam eſſe dicit, proinde ut theſaurum: ejuſque eſſe in promendo gratiam plurimam, ſi modeſta & parca & modulata ſit,

Γλώσσης τοι θησαυρὸς ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστος
Φειδωλῆς. πλείστη δὲ χάρις κατὰ μέτρον ἰούσης.

Epicharmium quoque illud nòn inſcitè ſe habet,

Οὐ λέγειν δεινὸς, ἀλλὰ σιγᾷν ἀδύνατος.

Ex quo profectò hoc ſumtum eſt;

Qui quum loqui non poſſet, tacere non poterat.

Favorinum ego audivi dicere verſus iſtos Euripidi, ἀχαλίνων στομάτων, ἀνόμου τε ἀφροσύνας τὸ τέλος δυστυχία, non de iis tantùm factos accipi debere, qui impia aut illicita dicerent; ſed vel maxime de hominibus quoque poſſe dici ſtulta & immodica blaterantibus; quorum lingua tam prodiga infreniſque ſit, ut fluat ſemper æſtuetque colluvione verborum teterrima: quod genus homines à Græcis ſignificantiſſimo vocabulo λάλους appellatos. Valerium Probum Grammaticum illuſtrem, ex familiari ejus docto viro comperi, Salluſtianum illud, *Satis eloquentiæ, ſapientiæ parum*, brevi antequam vita decederet, ſic legere cœpiſſe, & ſic à Salluſtio relictum affirmaſſe; *Satis loquentiæ, ſapientiæ parum*, quòd *loquentia*

quentia novatori verborum Salluſtio maximè congrueret, *eloquentia* cum inſipientia minimè conveniret. Hujuſcemodi autem loquacitatem verborumque turbam magnitudine inani vaſtam facetiſſimus poëta Ariſtophanes inſignibus vocabulis denotavit in his verſibus:

Ἄνθρωπον ἀγριοποιὸν αὐθαδόστομον,
ἔχοντ᾽ ἀχάλινον, ἀκρατὲς, ἀπύλωτον στόμα.
ἀπεριλάλητον, κομποφακελοῤῥήμονα.

Neque minus inſigniter veteres quoque noſtri hoc genus homines in verba projectos locutulejos, & blatterones, & lingulacas dixerunt.

CAP. XVI.

Quòd verba iſthæc Quadrigarii ex Annali tertio, ibi mille hominum occiditur, *non licentia neque de poëtarum figura, ſed ratione certa & proba grammaticæ diſciplinæ dicta ſunt.*

Quadrigarius in tertio Annalium ita ſcripſit: *Ibi occiditur mille hominum. Occiditur*, inquit, non, *occiduntur*. Item Lucilius in tertio Satyrarum;

Ad portam mille, à porta eſt ſex inde Salernum.

mille, inquit, *eſt*, non, *mille ſunt*. Varro in octavodecimo Humanarum: *Ad Romuli initium plus mille & centum annorum eſt.* M. Cato in I Originum, *Inde eſt fermè mille paſſuum.* M. Cicero in ſexta in Antonium, *Itane Janus medius in L. Antonii clientela eſt? quis unquam in illo Jano inventus eſt, qui L. Antonio mille nummûm ferret expenſum?* In his atque multis aliis, *mille*, numero ſingulari dictum eſt, neque hoc, ut quidam putant, vetuſtati conceſſum eſt, aut per figurarum concinnitatem admiſſum eſt: ſed ſic videtur ratio poſcere. *mille* enim non pro eo ponitur, quod Græcè χίλιοι dicitur, ſed quod χιλιάς. & ſicuti una χιλιὰς & duæ χιλιάδες; ita *unum mille* & *duo millia* certa atque directa ratione dicitur.

dicitur. quamobrem id quoque rectè & probabiliter dici ſolitum, *mille denariûm in arca eſt*, & *mille equitum in exercitu eſt*. Lucilius autem, præter quod ſupra poſui, alio quoque in loco id manifeſtius demonſtrat. nam in libro quintodecimo ita dicit,

Hunc milli paſſûm qui vicerit atque duobus,
Campanus ſonipes ſubcurſor nullus ſequetur
Majore ſpatio; ac diverſus videbitur ire.

Item alio in libro nono:

Tu milli nummûm poteſ uno quærere centum.

Milli paſſûm dixit, pro *mille paßibus*, & *uno milli nummûm*, pro *unis mille nummis*; aperteque oſtendit *mille* & vocabulum eſſe & ſingulari numero dici, ejuſque plurativum eſſe *millia*, & caſum etiam capere ablativum; neque cæteros caſus requiri oportere, quum ſint alia pleraque vocabula, quæ in ſingulos tantùm caſus, quædam etiam quæ in nullum declinentur. Quapropter nihil jam dubium eſt, quin M. Cicero in oratione, quam ſcripſit pro Milone, ita ſcriptum reliquerit: *Ante fundum Clodii, quo in fundo, propter inſanas illas ſubſtructiones, facile mille hominum verſabatur valentium*: non *verſabantur*, quod in libris minus accuratè ſcriptis eſt: alia enim ratione *mille hominum*, alia *mille homines*, dicendum eſt.

CAP. XVII.

Quanta cum animi æquitate toleraverit Socrates uxoris ingenium intractabile: atque inibi quid M. Varro in quadam Satyra de officio mariti ſcripſerit.

XAnthippe Socratis philoſophi uxor moroſa admodum fuiſſe fertur & jurgioſa: irarumque & moleſtiarum muliebrium per diem perque noctem ſatagebat. Has ejus intemperies in maritum Alcibiades demiratus, interrogavit Socratem, quænam ratio eſſet, cur

mulie-

mulierem tam acerbam domo non exigeret. Quoniam, inquit Socrates, quum illam domi talem perpetior, inſueſco & exerceor, ut ceterorum quoque foris petulantiam & injuriam faciliùs feram. Secundùm hanc ſententiam quoque Varro in Satira Menippea, quam de officio mariti ſcripſit; *Vitium*, inquit, *uxoris aut tollendum, aut ferendum eſt. qui tollit vitium, uxorem commodiorem præſtat. qui fert, ſeſe meliorem facit.* Hæc verba Varronis, *tollere* & *ferre*, lepidè quidem compoſita ſunt: ſed *tollere*, apparet dictum pro, *corrigere.* Id etiam apparet, ejuſmodi vitium uxoris, ſi corrigi non poſſit, ferendum eſſe Varronem cenſuiſſe; quod ferri ſcilicet à viro honeſtè poteſt. vitia enim flagitiis leviora ſunt.

CAP. XVIII.

Quod M. Varro in quartodecimo Humanarum, L. Ælium magiſtrum ſuum περὶ ἐτυμολογίας diſſerentem falſa reprehenderit: quodque idem Varro in eodem libro furis ἔτυμον dicit falſum.

IN quartodecimo Humanarum libro M. Varro doctiſſimum tunc civitatis hominem L. Ælium erraſſe oſtendit; quod vocabulum Græcum vetus traductum in linguam Romanam, proinde atque ſi primitùs Latinè fictum eſſet, reſolverit in voces Latinas ratione etymologicâ falſa. verba ipſa ſuper ea re Varronis poſuimus. *In quo L. Ælius noſter litteris ornatiſſimus memoria noſtra erravit aliquotiens. nam aliquot verborum antiquorum Græcorum, proinde atque eſſent propria noſtra, reddidit cauſas falſas. non enim leporem dicimus, ut ait, quod eſt levipes: ſed quod eſt vocabulum antiquum Græcum. multa enim vetera illorum ignorantur, quòd, pro iis, aliis nunc vocabulis utantur; & illorum eſſe plerique ignorent Græcum, quod nunc nominant* Ἕλληνα*; puteum quod*

quod vocant φρέαρ; *leporem*, *quod* λαγωὸν *dicunt. in quo non modò Ælii ingenium non reprehendo; ſed induſtriam laudo. ſucceſſum enim fortuna, experientiam laus ſequitur.* Hæc Varro in primore libro ſcripſit de ratione vocabulorum ſcitiſſimè, de uſu utriuſque linguæ peritiſſimè, de ipſo Ælio clementiſſimè. Sed in poſteriore ejus libri parte dicit, *furem* ex eo dictum, quòd veteres Romani furvum atrum appellaverint; & fures per noctem, quæ atra ſit, facilius furentur. nonne ſic videtur Varro de fure erraſſe, tanquam Ælius de lepore? nam quod à Græcis nunc κλέπτης dicitur, antiquiore Græca lingua, φῶρ, eſt dictum. hinc per affinitatem litterarum, qui φῶρ Græcè, Latinè fur eſt. Sed ea res fugeritne tunc Varronis memoriam; an contrà aptius & cohærentius putarit furem à furvo, id eſt nigro, appellari; in hac re de viro tam excellentis doctrinæ non meum judicium eſt.

CAP. XIX.

Hiſtoria ſuper libris Sibyllinis, ac de Tarquinio Superbo rege.

IN antiquis annalibus memoria ſuper libris Sibyllinis hæc prodita eſt. Anus hoſpita atque incognita ad Tarquinium Superbum regem adiit, novem libros ferens, quos eſſe dicebat divina oracula: eos velle venundare. Tarquinius precium percunctatus eſt: mulier nimium immenſum popoſcit. rex, quaſi anus ætate deſiperet, deriſit. tum illa foculum coram cum igni appoſuit, & tris libros ex novem deuſſit; &, ecquid reliquos ſex eodem precio emere vellet, regem interrogavit. ſed enim Tarquinius id multò riſit magis; dixitque anum jam proculdubio delirare. mulier ibidem ſtatim tris libros alios exuſſit; atque idipſum denuo placidè interrogavit, an tris reliquos eodem precio emat. Tarquinius
ore

ore jam ſerio, atque attentiore animo fit. eam conſtantiam confidentiamque non inſuper habendam intelligit: libros tris reliquos mercatur nihilo minore precio quàm quod erat petitum pro omnibus. Sed eam mulierem tunc à Tarquinio digreſſam poſtea nuſquam loci viſam conſtitit. Libri tres in ſacrarium conditi Sibyllini appellati. ad eos, quaſi ad oraculum, xv viri adeunt, quum dii immortales publicè conſulendi ſunt.

CAP. XX.

Quid geometræ dicant ſchemata, quibuſque omnia iſta Latinis vocabulis appellentur.

FIgurarum, quæ σχήματα geometræ appellant, genera ſunt duo; planum & ſolidum. hæc ipſi vocant ἐπίπεδον καὶ στερεόν. *Planum* eſt, quod in duas partis ſolùm lineas habet, qua latum eſt & qua longum: qualia ſunt triquetra & quadrata, quæ in area fiunt, ſine altitudine. *Solidum* eſt, quando non longitudines modò & latitudines planas numeri linearum efficiunt, ſed etiàm extollunt altitudinem: quales ſunt fermè metæ triangulæ, quas pyramidas appellant: vel qualia ſunt quadrata undique, quæ κύβους illi, nos quadrantalia dicimus. κύβος enim eſt figura ex omni latere quadrata: *quales ſunt,* inquit M. Varro, *teſſera, quibus in alveolo luditur: ex quo ipſa quoque appellata κύβοι.* in numeris etiam ſimiliter κύβος dicitur, quum omne latus ejuſdem numeri æqualiter in ſeſe ſolvitur: ſicuti fit quum ter terna dicuntur: atque idem ipſe numerus triplicatur. Hujus numeri cubum Pythagoras vim habere lunaris circuli dixit: quòd & luna orbem ſuum luſtret ſeptem & viginti diebus: qui numerus ternio, qui Græcè dicitur τριάς, tantumdem efficiat in cubo. *Linea* autem à noſtris dicitur, quam γραμμὴν Græci vocant. eam M. Varro ita definit. *Linea eſt,* inquit, *longitudo quædam ſine latitudine.* Euclides

 autem

autem brevius, prætermiſſa altitudine, *γραμμὴ*, inquit, eſt *μῆκος ἀπλατές*: quod exprimere uno Latino verbo non queas, niſi audeas dicere *illatabile*.

CAP. XXI.

Quod Julius Higinus affirmatiſſimè contenderit legiſſe ſe librum P. Virgilii domeſticum, in quo ſcriptum eſſet: & ora Triſtia tentantum ſenſu torquebit amaror, *non, quod vulgus legeret*, ſenſu torquebit amaro.

VErſus iſtos ex Georgicis Virgilii plerique omnes ſic legunt.

At ſapor indicium faciet manifeſtus: & ora
Triſtia tentantum ſenſu torquebit amaro.

Higinus autem non hercle ignobilis grammaticus, in commentariis, quæ in Virgilium fecit, confirmat & perſeverat non hoc à Virgilio relictum; ſed quod ipſe invenerit in libro, qui fuerit ex domo atque familia Virgilii,

—— & ora
Triſtia tentantum ſenſu torquebit amaror.

Neque id ſoli Higino, ſed doctis quibuſdam etiam viris complacitum. quoniam videtur abſurdè dici; *ſapor ſenſu amaro torquet*: quum ipſe, inquiunt, ſapor ſenſus ſit, non alium in ſemet ipſo ſenſum habeat: ac proinde ſit quaſi dicatur; *ſenſus ſenſu amaro torquet*. Sed enim quum Favorinus Higini commentarium legiſſet; atque ei ſtatim diſplicita eſſet inſolentia & inſuavitas illius, *ſenſu torquebit amaro*; riſit, &, Jovem lapidem, inquit, quod ſanctiſſimum jusjurandum eſt habitum, paratus ſum ego jurare Virgilium hoc nunquam ſcripſiſſe, ſed Higinum ego dicere verum arbitror. Non enim primus finxit hoc verbum Virgilius inſolenter: ſed in carminibus Lucretii inventum eſt: nec eſt aſpernatus auctoritatem poëtæ inge-

nio

nio & facundia præcellentis. Verba ex quarto Lucretii hæc ſunt;

—— dilutaque contra
Quum tuimur miſceri abſynthia, tangit amaror.

Non verba autem ſola, ſed verſus propè totos & locos quoque Lucretii plurimos ſectatum eſſe Virgilium videmus.

CAP. XXII.

An, qui cauſas defendit, rectè Latineque dicat ſupereſſe ſe ei, quod defendit, & ſupereſſe, propriè quid ſit.

IRroboravit inveteravitque falſa atque aliena verbi ſignificatio ejus, quod dicitur; *hic illi ſupereſt*; quum dicendum eſt, *advocatum eſſe quem cupiam*, cauſamque ejus defendere. atque id dicitur, non in compitis tantùm, neque in plebe vulgaria, ſed in foro, in comitio, apud tribunalia. qui integrè autem loquuti ſunt, magnam partem, *ſupereſſe*, ita dixerunt, ut eo verbo ſignificarent ſuperfluere & ſupervacare atque eſſe ſupra neceſſarium modum. itaque M. Varro in Satira, quæ inſcripta eſt; *Neſcis quid veſper ſerus vehat*, *ſuperfuiſſe* dicit immódicè & intempeſtivè fuiſſe. Verba ex eo libro hæc ſunt: *In convivio legi nec omnia debent, & ea potiſſimum quæ ſimul ſunt βιωφελῆ, & delectent potius: ut id quoque videatur non defuiſſe magis quam ſuperfuiſſe.* Memini ego prætoris docti hominis tribunali me forte aſſiſtere, atque ibi advocatum non incelebrem ſic poſtulare, ut extra cauſam diceret, remque quæ agebatur, non attingeret. tunc prætorem ei, cuja res erat, dixiſſe, advocatum eum non habere: & quum is, qui verba faciebat, reclamaſſet, *ego illi V. Cl. ſuperſum*, reſpondiſſe prætórem feſtiviter; *tu planè ſuperes, non ades.* M. autem Cicero in libro, qui inſcriptus eſt de jure civili in artem redigendo, verba hæc poſuit: *Nec verò ſcientia*

juris majoribus ſuis Q. Ælius Tubero defuit, doctrina etiam ſuperfuit. in quo loco, *ſuperfuit*, ſignificare videtur, *ſupra fuit* & *præſtitit*, ſuperavitque majores ſuos doctrina ſua ſuperfluenti, tum & nimis abundanti. diſciplinas enim Tubero Stoicas & dialecticas percalluerat. In libro quoque de Rep. ſecundo id ipſum verbum Ciceronis non temere tranſeundum. Verba ex eo libro hæc ſunt: *Non gravarer, Læli, niſi & hos velle putarem, & ipſe cuperem te quoque aliquam partem hujus noſtri ſermonis attingere: præſertim quum heri ipſe dixeris, te nobis etiam ſuperfuturum. verum, ſi id quidem fieri non poteſt, ne deſis omnes te rogamus.* Exquiſitè igitur & compertè Julius Paulus dicebat, homo in noſtra memoria doctiſſimus, *ſupereſſe* non ſimplici ratione dici tam Latinè, quàm Græcè: Græcos περιεῖναι in utramque partem ponere; vel quòd ſupervacaneum eſſet, ac non neceſſarium, vel quòd abundans nimis & affluens & exſuperans. Sic quoque noſtros veteres *ſupereſſe* aliàs dixiſſe, pro ſuperfluenti & ſupervacuo neque admodùm neceſſario, ita ut ſuprà poſuimus Varronem dicere: aliàs ita, ut Cicero dixit, pro eo quòd copia quidem & facultate ceteris anteiret, ſupra modum tamen & largius prolixiuſque flueret, quàm eſſet ſatis. Qui dicit ergo ſe ſupereſſe ei, quem defendit, nihil iſtorum vult dicere: ſed neſcio quid aliud indictum inſcitumque dicit. At ne Virgilii quidem poterit auctoritate uti, qui in Georgicis ita ſcripſit:

Primus ego in patriam mecum, modò vita ſuperſit.

hoc enim in loco Virgilius ἀκυρωτέρῳ verbo uſus videtur; quòd *ſuperſit* dixit pro longinquius diutiuſque adſit. Illud contra ejuſdem Virgilii eſt aliquanto probabilius:

Florentiſque ſecant herbas, fluvioſque miniſtrant,
Farraque, ne blando nequeant ſupereſſe labori.

ſignificat enim ſupra laborem eſſe, neque opprimi à labore,

bore,

bore. An autem *ſupereſſe* dixerint veteres pro reſtare & perficiendæ rei deeſſe quærebamus. nam Salluſtius in ſignificatione iſta non *ſupereſſe*, ſed *ſuperare* dicit. verba ejus in Jugurtha hæc ſunt: *Is plerumque ſeorſum à rege exercitum ductare, & omnis res exſequi ſolitus erat, quæ Jugurthæ feſſo aut majoribus aſtricto ſuperaverant.* Sed invenimus in tertio Ennii annalium in hoc verſu:

Inde ſibi memorat unum ſupereſſe laborem.

Id eſt, reliquum eſſe & reſtare. quod quidem diviſè pronunciandum eſt, ut non una pars orationis eſſe videatur, ſed duæ. Cicero autem in ſecunda Antonianarum, quod eſt reliquum, non *ſupereſſe*, ſed *reſtare* dicit. Præter hæc, *ſupereſſe*, invenimus dictum pro *ſuperſtitem eſſe*. ita enim ſcriptum eſt in libro epiſtolarum M. Ciceronis ad Plancum, in epiſtola Aſinii Pollionis ad Ciceronem verbis his, *Nam neque deeſſe reip. volo, neque ſupereſſe.* per quod ſignificat, ſi reſpublica emoriatur & pereat, nolle ſe vivere. in Plauti autem Aſinaria manifeſtius id ipſum ſcriptum eſt in iis verſibus, qui ſunt ejus comœdiæ primi,

Sicut tuum vis unicum gnatum tuæ
Supereſſe vitæ ſoſpitem & ſuperſtitem.

Cavenda igitur eſt non improprietas ſolùm verbi, ſed etiam pravitas omnis; ſi quis ſenior advocatus adoleſcenti ſe ſupereſſe dicat.

CAP. XXIII.

Quis fuerit Papirius Prætextatus: quæve iſtius cauſa cognomenti ſit: hiſtoriaque iſta omnis ſuper eodem Papirio cognitu jucunda.

HIſtoria de Papirio Prætextato dicta ſcriptaque eſt à M. Catone in oratione, qua uſus eſt ad milites contra Galbam, cum multa quidem venuſtate atque luce atque munditia verborum. ea Catonis verba huic prorſus

ſus commentario indidiſſem, ſi libri copia fuiſſet id temporis, quum hæc dictavi. Quòd ſi non virtutes dignitateſque verborum, ſed rem ipſam ſcire quæris; fermè ad hunc modum eſt. Mos antea ſenatoribus Romæ fuit in curiam cum prætextatis filiis introire. Quum in ſenatu res major quæpiam conſultata, eaque in diem poſterum prolata eſt; placuitque, ut hanc rem, ſuper qua tractaviſſent, ne quis enunciaret prius quàm decreta eſſet: mater Papirii pueri, qui cum parente ſuo in curia fuerat, percunctatur filium, quidnam in ſenatu Patres egiſſent. Puer reſpondit tacendum eſſe, neque id dici licere. mulier fit audiendi cupidior. ſecretum rei & ſilentium deberi puer affirmans animum ejus ad inquirendum everberat. quærit igitur compreſſius violentiuſque. tum puer, matre urgente, lepidi atque feſtivi mendacii conſilium capit. actum in ſenatu dixit, utrum videretur utilius magiſque è republica eſſe, unuſne ut duas uxores haberet, an ut una apud duos nupta eſſet. hoc illa ut audivit, animo compaveſcit: domo trepidans egreditur: ad ceteras matronas defert quod audierat. perveniunt ad ſenatum poſtera die matrumſamilias caterva: lacrymantes atque obſecrantes orant una potius ut duobus nupta fieret, quàm ut uni duæ. Senatores ingredientes in curiam, quæ illa mulierum intemperies & quid ſibi poſtulatio iſthæc vellet, mirabantur. puer Papirius in medium curiæ progreſſus, quid mater audire inſtitiſſet, quid ipſe matri dixiſſet, rem, ſicuti fuerat, denarrat. ſenatus fidem atque ingenium pueri deoſculatus conſultum facit, uti poſthac pueri cum patribus in curiam ne introëant, niſi ille unus Papirius: eique puero poſtea cognomentum, honoris gratia, inditum Prætextatus, ob loquendi tacendique in ætate prætextata prudentiam.

CAP.

Cap. XXIV.

Tria epigrammata trium veterum poëtarum, Nævii, Plauti, Pacuvii, quæ, facta ab ipſis, ſepulchris ipſorum inciſa ſunt.

TRium poëtarum illuſtrium epigrammata, Cn. Nævii, M. Plauti, M. Pacuvii, quæ ipſi fecerunt & incidenda ſuo ſepulchro reliquerunt, nobilitatis eorum gratia & venuſtatis, ſcribenda in his commentariis eſſe duxi. Epigramma Nævii plenum ſuperbiæ Campanæ: quod teſtimonium eſſe juſtum potuiſſet, niſi ab ipſo dictum eſſet;

Mortalis immortalis flere ſi foret fas,
Flerent divæ Camœnæ Nævium poëtam.
Itaque poſtquam eſt Orcino traditus theſauro,
Oblitei ſunt Romæ loquier Latinæ lingua.

Epigramma Plauti, quod dubitaſſemus an Plauti foret, niſi à M. Varrone poſitum fuiſſet in libro de poëtis primo;

Poſtquam morte datu 'ſt Plautus, comœdia luget;
Scena eſt deſerta. dein Riſus, Ludu', Iocuſque,
Et numeri innumeri ſimul omnes collacrumarunt.

Epigramma Pacuvii verecundiſſimum & puriſſimum, dignumque ejus elegantiſſima gravitate.

Adoleſcens, tamen etſi properas, hoc te ſaxum rogat,
Utei ad ſe adſpicias: deinde quod ſcriptu-ſt legas.
Hic ſunt poëtæ Marcei Pacuviei ſita
Oſſa. hoc volebam neſcius ne eſſes. vale.

CAP. XXV.

Quibus verbis M. Varro inducias definierit: quæſitumque inibi curioſius, quænam ratio ſit vocabuli induciarum.

DUobus modis M. Varro in libro Humanarum, qui eſt *de bello & pace*, *Induciæ* quid ſint definit. *Induciæ*, inquit, *ſunt pax caſtrenſis paucorum dierum* item alio in loco, *Induciæ*, inquit, *ſunt belli feriæ*. Sed lepidæ magis atque jucundæ brevitatis utraque definitio, quàm plena aut proba eſſe videtur. nam neque pax eſt induciæ (bellum enim manet, pugna ceſſat.) neque in ſolis caſtris, neque paucorum tantùm dierum induciæ ſunt. quid enim dicemus, ſi induciis in menſium aliquot factis in oppida ex caſtris concedatur? nonne tum quoque induciæ ſunt? aut rurſus quid eſſe dicemus, quod in primo annali Quadrigarii ſcriptum eſt, C. Pontium Samnitem à dictatore Romano ſex horarum inducias poſtulaſſe, ſi induciæ paucorum tantum dierum appellandæ ſunt? Belli autem ferias feſtivè magis dixit quàm apertè atque definitè. Græci autem ſignificantiùs conſignantiuſque ceſſationem iſtam pugnæ pactitiam ἐκεχειρίαν dixerunt, exempta una litera ſonitus vaſtioris, & ſubjuncta lenioris. nam quòd eo tempore non pugnetur & manus cohibeantur, ἐκεχειρίαν appellarunt. Sed profectò non id fuit Varroni negotium, ut inducias ſuperſtitiosè definiret, & legibus rationibuſque omnibus definitionum inſerviret. ſatis enim viſum eſt, ejuſmodi facere demonſtrationem, quod genus Græci τύπους magis & ὑπογραφὰς, quam ὁρισμοὺς vocant. Induciarum autem vocabulum qua ſit ratione factum, jam diu eſt quod quærimus. Sed ex multis quę jam audivimus vel legimus, probabilius id, quod dicam, videtur. *Inducias* ſic dictas arbitramur, quaſi tu diças *inde uti jam*. Pactum induciarum hujuſmodi eſt, ut in diem certum non pugnetur, nihilquę

nihilque incommodi detur: ſed ex eo die poſtea uti jam omnia belli jure agantur. quòd dicitur dies certus præfinitus, pactumque fit, ut ante eum diem ne pugnetur, atque is dies ubi venit inde uti jam pugnetur: iccirco ex iis quibus dixi, vocibus, quaſi per quemdam coitum & copulam nomen induciarum connexum eſt. Aurelius autem Opilius in primo librorum, quos Muſarum inſcripſit, *Induciæ*, inquit, *dicuntur, quum hoſtes inter ſeſe utrimque utroque alter ad alterum impunè & ſine pugna ineunt. Inde ab eo*, inquit, *nomen eſſe factum videtur, quaſi initiæ, hoc eſt, initus atque introitus.* Hoc ab Aurelio ſcriptum propterea non præterii, ne cui harum Noctium æmulo eo tantùm nomine elegantius id videretur, tamquam id nos originem verbi requirentes fugiſſet.

Cap. XXVI.

Quem in modum mihi Taurus Philoſophus reſponderit percunctanti, an ſapiens iraſceretur.

Interrogavi in diatriba Taurum an ſapiens iraſceretur. dabat enim ſæpe poſt quotidianas lectiones quærendi quod quis vellet poteſtatem. is quum graviter & copioſè de morbo affectuve iræ diſſeruiſſet, quæ & in veterum libris & in ipſius commentariis expoſita ſunt: convertit ad me, qui interrogaveram, &, Hæc ego, inquit, ſuper iraſcendo ſentio. ſed &, quid Plutarchus noſter vir doctiſſimus ac prudentiſſimus ſenſerit, non ab re eſt, ut id quoque audias. Plutarchus, inquit, ſervo ſuo, nequam homini & contumaci, ſed libris diſputationibuſque philoſophiæ aures imbutas habenti, tunicam detrahi ob neſcio quod delictum, cædique eum loro juſſit. cœperat verberari, obloquebatur non meruiſſe ut vapulet, nihil mali, nihil ſceleris admiſiſſe. poſtremò vociferari inter vapulandum incipit: neque jam querimonias aut gemitus ejulatuſque facere, ſed verba ſeria &

 objurga-

objurgatoria: Non ita eſſe Plutarchum ut deceret, philoſophum iraſci turpe eſſe: ſæpe eum de malo iracundiæ ediſſertaviſſe; librum quoque περὶ ἀοργησίας pulcherrimum conſcripſiſſe; iis omnibus, quæ in eo libro ſcripta ſunt, nequaquam convenire, quòd provolutus effuſuſque in iram plurimis ſe plagis mulcaret. Tum Plutarchus lente & leniter, Quid autem, inquit, verbero, nunc ego tibi iraſci videor? ex vultune meo, an ex voce, an ex colore, an etiam ex verbis correptum eſſe me ira intelligis? mihi quidem neque oculi opinor truces ſunt, neque os turbidum; neque immaniter clamo; neque in ſpumam ruboremve effervеſco: neque pudenda dico aut pœnitenda: neque omnino trepido ira & geſtio. hæc enim omnia, ſi ignoras, ſigna eſſe irarum ſolent; & ſimul ad eum, qui cædebat, converſus, interim, inquit, dum ego atque hic diſputamus, hoc tu age. Summa autem totius ſententiæ Tauri hæc fuit. non idem eſſe exiſtimavit ἀοργησίαν καὶ ἀναλγησίαν, aliudque eſſe non iracundum animum, aliud ἀνάλγητον ἢ ἀναίσθητον. Nam ut aliorum omnium, quos Latini philoſophi affectus vel affectiones, Græci πάθη appellant: ita hujus quoque motus animi, qui quum eſt ulciſcendi cauſa ſævior, ira dicitur, non priuationem eſſe utilem cenſuit, quam Græci στέρησιν dicunt, ſed mediocritatem, quam μετριότητα illi appellant.

LIBER

LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

Quo genere ſolitus ſit philoſophus Socrates exercere patientiam corporis: deque ejuſdem viri patientia.

INTER labores voluntarios & exercitia corporis, ad fortuitas patientiæ vices firmandi, id quoque accepimus Socratem facere inſueviſſe. Stare ſolitus Socrates dicitur, pertinaci ſtatu, perdius atque pernox à ſummo lucis ortu ad Solem alterum orientem, inconnivens, immobilis, iiſdem in veſtigiis, & ore atque oculis eumdem in locum directis cogitabundus, tamquam quodam ſeceſſu mentis atque animi facto à corpore. Quam rem quum Favorinus, de fortitudine ejus viri ut pleraque diſſerens, attigiſſet, πολλάκις, inquit, ἐξ ἡλίου εἰς ἥλιον ἑστήκει ἀστραβέστερος τῶν πρέμνων. Temperantia quoque eum fuiſſe tanta traditum eſt, ut omnia ferè vitæ ſuæ tempora valetudine inoffenſa vixerit. in illius etiam peſtilentiæ vaſtitate, quæ, in belli Peloponneſiaci principiis ipſam Athenienſium civitatem internecino genere morbi depopulata eſt, is parcendi moderandique rationibus dicitur & à voluptatum labe caviſſe, & ſalubritates corporis retinuiſſe: ut nequaquam fuerit communi omnium cladi obnoxius.

CAP. II.

Quæ ratio obſervatioque officiorum eſſe debeat inter patres filioſque in diſcumbendo ſedendoque, atque in id genus rebus domi foriſque, ſi filii magiſtratus ſunt & patres privati: ſuperque ea re Tauri philoſophi diſſertatio, & exemplum ex hiſtoria Romana petitum.

AD philoſophum Taurum Athenas, viſendi cognoſcendique ejus gratia, venerat V. Cl. præſes

Cretæ

Cretæ provinciæ: & cum eo ſimul ejuſdem præſidis pater. Taurus, ſectatoribus commodùm dimiſſis, ſedebat pro cubiculi ſui foribus, & cum aſſiſtentibus nobis ſermocinabatur. Introivit provinciæ præſes & cum eo pater. aſſurrexit placidè Taurus: & poſt mutuam ſalutationem reſedit. allata mox una ſella eſt, quæ in promptu erat: atque dum aliæ promebantur, appoſita eſt. invitavit Taurus patrem præſidis ut ſederet. atque ille ait: Sedeat hic potius, qui populi Romani magiſtratus eſt. Abſque præjudicio, inquit Taurus, tu interea ſede, dum inſpicimus quærimuſque utrum conveniat, tene potius ſedere qui pater es, an filium qui magiſtratus eſt. &, quum pater aſſediſſet, appoſitumque eſſet aliud filio quoque ejus ſedile, verba ſuper ea re Taurus facit cum ſumma, di boni! honorum atque officiorum perpenſatione. Eorum verborum ſententia hæc fuit: In publicis locis atque muneribus atque actionibus patrum jura cum filiorum, qui in magiſtratu ſunt, poteſtatibus collata interquieſcere paululum & connivere: ſed quum extra rempub. in domeſtica re atque vita ſedeatur, ambuletur, in convivio quoque familiari diſcumbatur, tum inter filium magiſtratum & patrem privatum publicos honores ceſſare: naturales & genuinos exoriri. hoc igitur, inquit, quòd ad me veniſtis, quòd colloquimur nunc, quòd de officiis diſceptamus, privata actio eſt. itaque utere apud me iis honoribus prius, quibus domi quoque veſtræ te uti priorem decet. Hæc atque alia in eandem ſententiam Taurus graviter ſimul & comiter diſſeruit. Quid autem ſuper hujuſcemodi patris atque filii officio apud Claudium legerimus, non ab re viſum eſt ut adſcriberemus. poſuimus igitur verba ipſa Quadrigarii ex annali ejus ſexto tranſcripta: *Deinde facti conſules Sempronius Gracchus iterum, Q. Fabius Maximus filius ejus, qui priore anno erat conſul. ei conſuli pater proconſul obviam in equo vehens venit, neque deſcendere*

ſcendere voluit, quòd pater erat: & , quòd inter eos ſciebant maxima concordia convenire, lictores non auſi ſunt deſcendere jubere. Ubi juxtà venit; tum conſul ait, Deſcendere jube. quod poſteaquam lictor ille, qui apparebat, cito intellexit, Maximum proconſulem deſcendere juſſit. Fabius imperio paret: & filium collaudavit, quum imperium, quod populi eſſet, retineret.

Cap. III.

Qua ratione verbis quibuſdam vocabuliſque veteres immiſerint, h, *litteræ ſpiritum.*

H Litteram, ſive illam ſpiritum magis quàm litteram dici oportet, inſerebant eam veteres noſtri pleriſque vocibus verborum firmandis roborandiſque, ut ſonus earum eſſe viridior vegetiorque; atque id videntur feciſſe ſtudio & exemplo linguæ Atticæ. ſatis enim notum eſt Atticos *ἰχθὺν*, *ἱρὸν*, multa itidem alia, citra morem gentium Græciæ cæterarum, inſpirantis primæ litteræ dixiſſe. ſic lachrymas, ſic ſepulchrum, ſic ahenum, ſic vehemens, ſic inchoare, ſic helluari, ſic hallucinari, ſic honera, ſic honuſtum dixerunt. In his enim verbis omnibus litteræ ſeu ſpiritus iſtius nulla ratio viſa eſt, niſi ut firmitas & vigor vocis, quaſi quibuſdam nervis additis, intenderetur. Sed quoniam, *aheni*, quoque exemplo uſi ſumus, venit nobis in memoriam Fidum Optatum multi nominis Romæ grammaticum oſtendiſſe mihi librum Æneidos ſecundum, mirandæ vetuſtatis, emptum in Sigillariis x x aureis, quem ipſius Virgilii fuiſſe credebat: in quo duo iſti verſus quum ita ſcripti forent,

Veſtibulum ante ipſum primoque in limine Pyrrhus
Exſultat telis & luce coruſcus aëna,

additam ſupra vidimus, *h*, literam, &, *ahena*, factum.

ctum. Sic in illo quoque Virgilii verſu in optimis libris ſcriptum invenimus:

Aut foliis undam tepidi diſpumat aheni.

CAP. IV.

Quam ob cauſam Gabius Baſſus genus quoddam judicii divinationem appellari ſcripſit: & quam alii cauſam eſſe ejuſdem vocabuli dixerint.

QUum de conſtituendo accuſatore quæritur, judiciumque ſuper ea re redditur, cuinam potiſſimum ex duobus pluribuſve accuſatio ſubſcriptiove in reum permittatur; ea res atque judicum cognitio, *divinatio*, appellatur. id vocabulum quam ob cauſam ita factum ſit, quæri ſolet. Gabius Baſſus in tertio librorum quos de origine vocabulorum compoſuit, *Divinatio*, inquit, *judicium appellatur: quoniam divinet quodammodo judex oporteat, quam ſententiam ſeſe ferre par ſit.* Nimis quidem eſt in verbis Gabii Baſſi ratio imperfecta vel magis inops & jejuna. ſed videtur eum ſignificare velle, iccirco dici divinationem; quod in aliis quidem cauſis judex ea quæ didicit, quæque argumentis vel teſtibus demonſtrata ſunt, ſequi ſolet: in hac autem re, quum eligendus accuſator eſt, parva admodum & exilia ſunt, quibus moveri judex poſſit; & propterea, quinam magis ad accuſandum idoneus ſit, quaſi divinandum eſt. Hoc Baſſus. Sed alii quidem *divinationem* eſſe appellatam putant, quoniam quum accuſator & reus duæ res quaſi cognatæ conjunctæque ſint, neque utra ſine altera conſtare poſſit: in hoc tamen genere cauſæ reus quidem jam eſt, ſed accuſator nondum eſt: & iccirco, quod adhuc uſque deeſt & latet, divinatione ſupplendum eſt, quiſnam ſit accuſator futurus.

CAP. V.

Quàm lepidè deſignatèque dixerit Favorinus Philoſophus, quid interſit inter Platonis & Lyſiæ orationem.

FAvorinus de Lyſia & Platone ſolitus eſt dicere, Si ex Platonis, inquit, oratione verbum aliquod demas muteſve, atque id commodiſſimè facias, de elegantia tantum detraxeris: ſi ex Lyſiæ, de ſententia.

CAP. VI.

Quibus verbis ignaviter & abjectè Virgilius uſus eſſe dicatur; & quid iis, qui id improbè dicunt, reſpondeatur.

NOnnulli grammatici ætatis ſuperioris, in quibus eſt Cornutus Annæus, haud ſanè indocti neque ignobiles, qui commentaria in Virgilium compoſuerunt, reprehendunt quaſi incuriosè & abjectè verbum poſitum in his verſibus:

Candida ſuccinctam latrantibus inguina monſtris
Dulichias vexaſſe rates, & gurgite in alto
Ah timidos nautas canibus laceraſſe marinis.

vexaſſe enim putant verbum eſſe leve, & tenuis ac parvi incommodi, nec tantæ atrocitati congruere, quum homines repentè à bellua immaniſſima rapti laniatique ſint. Item aliud hujuſcemodi reprehendunt,

—— *Quis aut Euryſthea durum*
Aut illaudati neſcit Buſiridis aras?

illaudati parum idoneum eſſe verbum dicunt: neque id ſatis eſſe ad faciendum ſcelerati hominis deteſtationem, qui quod hoſpites omnium gentium immolare ſolitus fuit, non laude indignus, ſed deteſtatione, exſecrationeque totius generis humani dignus eſſet. Item aliud verbum culpaverunt,

Per tunicam ſquallentem auro latus haurit apertum.
tamquam ſi non convenerit dicere, *auro ſquallentem:* quoniam nitoribus ſplendoribuſque auri ſqualloris illuvies ſit contraria. Sed de verbo, *vexaſſe*, ita reſponderi poſſe credo. *Vexaſſe* grave verbum eſt: factumque ab eo videtur, quod eſt *vehere*. in quo ineſt jam vis quædam alieni arbitrii. non enim ſui potens eſt, qui vehitur. *Vexare* autem, quod ex eo inclinatum eſt, vi atque motu proculdubio vaſtiore eſt. nam qui fertur & raptatur atque huc atque illuc diſtrahitur, is vexari propriè dicitur. ſicuti *taxare* preſſius crebriuſque eſt, quàm *tangere*; unde proculdubio id inclinatum eſt: & *jactare* multo fuſius largiuſque eſt quàm *jacere*; unde id verbum traductum eſt: & *quaſſare*, quam *quatere* gravius violentiuſque eſt. Non igitur quia vulgo dici ſolet vexatum eſſe quem fumo aut vento aut pulvere, propterea debet vis vera atque natura verbi deperire: quæ à veteribus, qui propriè aut ſignate loquuti ſunt, ita ut decuit, conſervata eſt. M. Catonis verba ſunt ex oratione, quam de Achæis ſcripſit, *Quumque Hannibal terram Italiam laceraret atque vexaret. Vexatam* Italiam dixit Cato ab Hannibale, quando nullum calamitatis aut ſævitiæ aut immanitatis genus reperiri queat, quod in eo tempore Italia non perpeſſa ſit. M. Tullius IV in Verrem: *Quæ ab iſto ſic ſpoliata atque direpta eſt, ut non ab hoſte aliquo, qui tamen in bello religionem & conſuetudinis jura retineret, ſed ut à barbaris prædonibus vexata eſſe videatur. De illaudato* autem duo videntur reſponderi poſſe. unum eſt ejuſmodi: nemo quiſquam tam efflictis eſt moribus, quin faciat aut dicat nonnunquam aliquid quod laudari queat. unde hic antiquiſſimus verſus vicem proverbii celebratus eſt: Πολλάκι γὰρ κηπωρὸς ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν. ſed enim qui omni in re atque omni tempore laude omni vacat, is illaudatus eſt: iſque omnium peſſimus deterrimuſque eſt. ſicuti omnis

culpæ

culpæ privatio inculpatum facit. inculpatus autem inſtar eſt abſolutæ virtutis; illaudatus igitur quoque finis eſt extremæ malitiæ. Itaque Homerus non virtutibus appellandis, ſed vitiis detrahendis laudare ampliter ſolet. hoc enim eſt:

Ἤυδα μάντις ἀμύμων.
Τὼ δ' οὐκ ἄκοντε πετέσθην.

& item illud:

Ἔνθ' οὐκ ἂν βρίζοντα ἴδοις Ἀγαμέμνονα δῖον.
Οὐδὲ καταπτώσσοντ', οὐδ' οὐκ ἐθέλοντα μάχεσθαι.

Epicurus quoque ſimili modo maximam voluptatem detractionem privationemque omnis doloris definivit his verbis; ὅρος τοῦ μεγέθους τῶν ἡδονῶν, ἡ παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις. Eadem ratione idem Virgilius *inamabilem* dixit Stygiam paludem. nam ſicut *illaudatum* κατὰ laudis στέρησιν, ita *inamabilem*, κατὰ amoris στέρησιν deteſtatus eſt. Altero modo *illaudatus* ita defenditur. *laudare* ſignificat priſca lingua nominare appellareque. ſic in actionibus civilibus auctor laudari dicitur, quod eſt nominari. *illaudatus* enim eſt quaſi *illaudabilis*, qui neque mentione aut memoria ulla dignus, neque unquam nominandus eſt. ſicuti quondam à communi concilio Aſiæ decretum eſt, uti nomen ejus, qui templum Dianæ Epheſiæ incenderat, ne quis ullo in tempore nominaret. Tertium reſtat ex iis, quæ reprehenſa ſunt, quòd *tunicam ſquallentem auro* dixit. id autem ſignificat copiam denſitatemque auri in ſquamarum ſpeciem intexti. ſquallere enim dictum eſt à ſquamarum crebritate aſperitateque; quæ in ſerpentium piſciumque coriis viſuntur. quam rem & alii, & hic quidem poëta locis aliquot demonſtrat:

Quem pellis, inquit, *ahenis*
In plumam ſquamis auro conſerta tegebat.

Et alio loco,

Jamque adeò rutilum thoraca indutus ahenis
Horrebat ſquamis.

Accius in Pelopidis ita ſcribit,

Ejus ſerpentis ſquamæ ſquallido auro & purpura prætextæ.

Quicquid igitur nimis inculcatum obſitumque aliqua re erat, ut incuteret viſentibus facie nova horrorem, id *ſquallere* dicebatur. ſic in corporibus incultis ſquamoſiſque alta congeries ſordium ſquallor appellatur. cujus ſignificationis multo aſſiduoque uſu totum id verbum ita contaminatum eſt, ut jam ſquallor de re alia nulla, quàm de ſolis inquinamentis dici cœperit.

CAP. VII.

De officio erga patres liberorum: deque ea re ex philoſophiæ libris, in quibus ſcriptum quæſitumque eſt, an ſemper omnibuſque patris juſſis obſequendum ſit.

Quæri ſolitum eſt in philoſophorum diſceptationibus, an ſemper inque omnibus juſſis patri parendum ſit. Super ea re Græci, noſtrique, qui de officiis ſcripſerunt, tres ſententias eſſe, quæ ſpectandæ conſiderandæque ſint, tradiderunt: eaſque ſubtiliſſimè dijudicaverunt. Earum una eſt, omnibus quæ pater imperat parendum. altera eſt, in quibuſdam parendum, quibuſdam non obſequendum. tertia eſt, nihil neceſſum eſſe patri obſequi & parere. Hæc ſententia, quoniam primore adſpectu nimis infamis eſt, ſuper ea prius, quæ dicta ſunt, dicemus. Aut rectè, inquiunt, imperat pater, aut perperam. ſi rectè imperat; non quia imperat parendum, ſed, quoniam id fieri jus eſt, faciendum eſt. ſi perperam; nequaquam ſcilicet faciendum, quod fieri non oportet. deinde ita concludunt, nunquam eſt igitur patri parendum, quæ imperat. Sed neque iſtam ſententiam probari accepimus: argutiola quippe hæc, ſicuti mox oſtendemus, frivola & inanis eſt. neque autem illa, quam primo in loco diximus, vera & proba videri poteſt:

teſt:

teſt; omnia eſſe, quæ pater juſſerit, parendum. quid enim? ſi proditionem patriæ, ſi matris necem, ſi alia quædam imperarit turpia aut impia. Media igitur ſententia optima atque tutiſſima viſa eſt; quædam eſſe parendum, quædam non obſequendum. ſed ea tamen, quæ obſequi non oportet, leniter & verecundè ac ſine deteſtatione nimia ſineque opprobatione acerba reprehenſionis declinanda ſenſim & relinquenda eſſe dicunt, quàm reſpuenda. concluſio vero illa, qua colligitur, ſicuti ſupradictum eſt, nihil patri parendum, imperfecta eſt, refutarique ac dilui ſic poteſt. Omnia, quæ in rebus humanis fiunt, ſicut docti cenſuerunt, aut honeſta ſunt aut turpia. quæ ſua vi recta aut honeſta ſunt, ut fidem colere, ut patriam defendere, ut amicos diligere, ea fieri oportet, ſive imperet pater, ſive non imperet. ſed quæ his contraria, quæque turpia & omnino iniqua ſunt; ea ne ſi imperet quidem: quæ verò in medio ſunt, & à Græcis tum ἀδιάφορα, tum μέσα appellantur, ut in militiam ire, rus colere, honores capeſſere, cauſas defendere, uxorem ducere, uti juſſum proficiſci, uti accerſitum venire; quoniam & hæc & his ſimilia per ſeſe ipſa neque honeſta ſunt neque turpia, ſed, proinde ut à nobis aguntur, ita ipſis actionibus aut probanda fiunt ac reprehendenda: propterea in ejuſmodi omnium rerum generibus patri parendum eſſe cenſent; veluti ſi uxorem ducere imperet aut cauſas pro reis dicere. quod enim utrumque in genere ipſo per ſeſe neque honeſtum neque turpe eſt; iccirco, ſi pater jubeat, obſequendum eſt. quid enim? ſi imperet uxorem ducere infamem, propudioſam, criminoſam; aut pro reo Catilina aliquo, aut Tubulo, aut P. Clodio cauſam dicere. non ſcilicet parendum; quoniam accedente aliquo turpitudinis numero deſinunt eſſe per ſeſe hæc media atque indifferentia. Non ergo integra eſt propoſitio dicenda; aut honeſta ſunt, quæ imperat pater, aut turpia: neque ὑγιὲς νόμιμον

διεζευγμένον videri poteſt. deeſt enim disjunctioni iſti tertium: aut neque honeſta ſunt neque turpia. quod ſi additur, poteſt ita concludi: nonnunquam eſt igitur patri parendum.

CAP. VIII.

Quod parum æqua reprehenſio Epicuri à Plutarcho peracta ſit in ſyllogiſmi diſciplina.

PLutarchus ſecundo librorum, quos de Homero compoſuit, imperfectè atque præpoſterè atque inſcitè ſyllogiſmo eſſe uſum Epicurum dicit: verbaque ipſa Epicuri ponit: ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. τὸ γὰρ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ. τὸ δὲ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. nam prætermiſit, inquit, quod in prima parte ſumere debuit: ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις. tum deinde eodem ipſo, quòd omiſerat, quaſi poſito conceſſoque ad confirmandum aliud utitur. progredi autem hic, inquit, ſyllogiſmus, niſi illo priùs poſito, non poteſt. Verè hoc quidem Plutarchus de forma & ordine ſyllogiſmi ſcripſit. nam ſi, ut in diſciplinis traditur, ita colligere & ratiocinari velis, ſic dici oportet. ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις. τὸ δὲ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ. τὸ δὲ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. Sed Epicurus, cuicuimodi homo eſt, non inſcitia videtur partem illam ſyllogiſmi prætermiſiſſe. neque id ei negotium fuit ſyllogiſmum, tamquam in ſcholis philoſophorum cum numeris omnibus & cum ſuis finibus dicere. & profectò, quia ſeparatio animi & corporis in morte evidens eſt, non eſt ratus neceſſariam eſſe ejus admonitionem, quòd omnibus prorſus erat obvium. ſicuti etiam quòd concluſionem ſyllogiſmi non in fine poſuit, ſed in principio: nam id quoque non imperitè factum quis non videt? apud Platonem quoque multis in locis reperias ſyllogiſmos repudiato converſoque ordine iſto, qui in docendo traditur,

tur, cum eleganti quadam reprehenſionis contentione poſitos eſſe.

CAP. IX.

Quod Plutarchus evidenti calumnia verbum ab Epicuro dictum inſectatus ſit.

IN eodem libro idem Plutarchus eumdem Epicurum reprehendit, quòd verbo uſus ſit parum proprio & alienæ ſignificationis. ita enim ſcripſit Epicurus: ὅρος τοῦ μεγέθους τῶν ἡδονῶν, ἡ παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις. non, inquit, παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος, ſed παντὸς τοῦ ἀλγεινοῦ dicere oportuit. detractio enim ſignificanda eſt doloris, inquit, non dolentis. Nimis minutè ac propè etiam ſubfrigidè Plutarchus in Epicuro accuſando λέξεις τηρεῖ. has enim curas vocum verborumque elegantias non modò non ſectatur Epicurus, ſed etiam inſectatur.

CAP. X.

Quid ſint faviſſæ Capitolinæ: & quid ſuper eo verbo M. Varro Servio Sulpicio quærenti reſcripſerit.

SErvius Sulpicius juris civilis auctor, vir bene litteratus, ſcripſit ad M. Varronem; rogavitque, ut reſcriberet, quid ſignificaret verbum, quod in cenſoriis libris ſcriptum eſſet. id erat verbum, *faviſſæ Capitolinæ.* Varro reſcripſit, in memoria ſibi eſſe, quòd Q. Catulus curator reſtituendi Capitolii dixiſſet; Voluiſſe ſe aream Capitolinam deprimere, ut pluribus gradibus in ædem conſcenderetur, ſuggeſtuſque pro faſtigii magnitudine altior fieret: ſed facere id non quiſſe, quoniam faviſſæ impediſſent. id eſſe cellas quaſdam & ciſternas, quæ in area ſub terra eſſent; ubi reponi ſolerent ſigna vetera, quæ ex eo templo collapſa eſſent, & alia quædam religioſa è donis conſecratis. ac deinde eadem epiſtola ne-

gat quidem ſe in litteris inveniſſe, cur faviſſæ dictæ ſint: ſed Q. Valerium Soranum ſolitum dicere ait, quos theſauros Græco nomine appellaremus, priſcos Latinos *flaviſſas* dixiſſe: quòd in eos non rude æs argentumque, ſed flata ſignataque pecunia conderetur. Conjectare igitur ſe detractam eſſe ex eo verbo ſecundam literam, & *faviſſas* eſſe dictas cellas quaſdam & ſpecus, quibus æditui Capitolini uterentur ad cuſtodiendum res veteres religioſas.

CAP. XI.

De Siccio Dentato egregio bellatore multa memoratu digna.

L. Siccium Dentatum, qui trib. plebi fuit, Sp. Tarpejo, A. Haterio conſulibus, ſcriptum eſt in libris annalibus, plus, quam credi debeat, ſtrenuum bellatorem fuiſſe, nomenque ei factum ob ingentem fortitudinem: appellatumque eſſe Achillem Romanum. Is pugnaſſe in hoſtem dicitur centum & XX præliis; cicatricem averſam nullam, adverſas quinque & XL tuliſſe; coronis eſſe donatus aureis octo, obſidionali una, muralibus tribus, civicis XIV. torquibus tribus & LXXX. armillis plus centum LX. haſtis duodeviginti. phaleris item donatus eſt quinquies vicieſque. Spolia (militaria dona) habuit multijuga: in his provocatoria pleraque, triumphavit cum imperatoribus ſuis triumphos novem.

CAP. XII.

Conſiderata perpenſaque lex quædam Solonis ſpeciem habens primorem iniquæ injuſtæque legis, ſed ad uſum emolumentumque ſalubritatis penitus reperta.

IN legibus Solonis illis antiquiſſimis, quæ Athenis axibus ligneis inciſæ ſunt, quaſque latas ab eo Athenienſes, ut ſempiternæ manerent, pœnis & religionibus

bus ſanxerant, legem eſſe Ariſtoteles refert ſcriptam ad hanc ſententiam: Si ob diſcordiam diſſenſionemque ſeditio atque diſceſſio populi in duas partis fieret, & ob eam cauſam irritatis animis utrimque arma caperentur; pugnareturque, tum qui, in eo tempore in eoque caſu civilis diſcordiæ, non alterutræ parti ſeſe adjunxerit, ſed ſolitarius ſeparatuſque à communi malo civitatis ſeceſſerit, is domo, patria, fortuniſque omnibus careto: exſul extorriſque eſto. Quum hanc legem Solonis ſingulari ſapientia præditi legiſſemus; tenuit nos gravis quædam in principio admiratio, requirentes quam ob cauſam dignos eſſe pœna exiſtimaverit, qui ſe procul à ſeditione & civili pugna removiſſent. Tum, qui penitus atque altè uſum ac ſententiam legis inſpexerat, non ad augendam ſed ad deſinendam ſeditionem legem hanc eſſe dicebat, & res prorſum ſe ſic habet: nam ſi boni omnes, qui in principio coërcendæ ſeditioni impares fuerint, populumque partitum & amentem non deterruerint, ad alterutram partem diviſi ſeſe adjunxerint: tum eveniet, ut quum ſocii partis ſeorſum utriuſque fuerint, eæque partes ab iis, ut majoris auctoritatis viris temperari ac regi cœperint, concordia per eos potiſſimùm reſtitui conciliarique poſſit: dum & ſuos, apud quos ſunt, regunt atque mitificant, & adverſarios ſanatos magis cupiunt quàm perditos. Hoc idem Favorinus philoſophus inter fratres quoque aut amicos diſſidentes oportere fieri cenſebat: ut, qui in medio ſunt utriuſque partis benevoli, ſi in concordia annitenda parum auctoritatis quaſi ambigui amici habuerint, tum alteri in alteram partem diſcedant: ac per id meritum viam ſibi ad utriuſque concordiam mœniant. Nunc autem pleraque, inquit, pars utriuſque amici, quaſi probè faciant, duo litigantes deſtituunt & relinquunt; deduntque eos advocatis malevolis aut avaris, qui lites animaſque eorum inflamment, aut odii ſtudio, aut lucri.

CAP. XIII.

Liberos *in multitudinis numero etiam unum filium filiamve veteres dixiſſe.*

ANtiqui oratores, hiſtoriæque aut carminum ſcriptores, etiam unum filium filiamve *liberos* multitudinis numero appellarunt. id quoque nos quum in complurium veterum libris ſcriptum aliquotiens adverterimus, nunc quoque in libro Sempronii Aſellionis rerum geſtarum quinto, ita poſitum eſſe offendimus. Is Aſellio ſub P. Scipione Africano tribunus militum ad Numantiam fuit: reſque eas, quibus gerendis ipſe interfuit, conſcripſit. ejus verba de Tiberio Graccho tribuno plebi, quo in tempore interfectus in Capitolio eſt, hæc ſunt: *Nam Gracchus domo quum proficiſceretur, nunquam minus terna aut quaterna milia hominum ſequebantur.* atque inde infrà de eodem Graccho ita ſcripſit: *Orare cœpit, ut ſe defenderent liberoſque ſuos: eum quem virilis ſexus tum in eo tempore habebat, produci juſſit, populoque commendavit propè flens.*

CAP. XIV.

Quòd M. Cato in libro, qui inſcriptus eſt, CONTRA TIBERIUM EXSULEM, ſtitiſſes vadimonium, *per,* i, *litteram dicit, non,* ſtetiſſes; *ejuſque verbi ratio reddita.*

IN libro vetere M. Catonis, qui inſcribitur, CONTRA TIBERIUM EXSULEM, ſcriptum quidem ſic erat, *Quid ſi vadimonium capite obvoluto ſtitiſſes?* Rectè quidem ille *ſtitiſſes* ſcripſit: ſed falſi & audaces emendatores, *e*, ſcripto per libros *ſtetiſſes* fecerunt, tamquam *ſtitiſſes* vanum & nihili verbum eſſet. quin potius ipſi nequam & nihili ſunt, qui ignorant, *ſtitiſſes*, dictum

ctum à Catone, quoniam *ſiſteretur vadimonium*, non *ſtaretur*.

Cap. XV.

Quòd antiquitus ætati ſenectæ potiſſimum habiti ſunt ampli honores, & cur poſtea ad maritos & patres iidem iſti honores delati ſint: atque ibi quædam de capite legis Juliæ ſeptimo.

APud antiquiſſimos Romanorum neque generi neque pecuniæ præſtantior honos tribui quàm ætati ſolitus: majoreſque natu à minoribus colebantur, ad deûm propè & parentum vicem. atque in omni loco, inque omni ſpecie honoris, priores potioreſque habiti. à convivio quoque, ut ſcriptum eſt in antiquitatibus, ſeniores à minoribus domum deducebantur: eumque morem accepiſſe Romanos à Lacedæmoniis traditum eſt: apud quos, Lycurgi legibus, major rerum omnium honos majori ætati habebatur. Sed poſtquam ſuboles civitati neceſſaria viſa eſt: & ad prolem populi frequentandam, præmiis atque invitamentis uſus fuit: tum antelati quibuſdam in rebus, qui uxorem quique liberos haberent, ſenioribus neque liberos neque uxores habentibus. ſic capite ſeptimo legis Juliæ priori ex conſulibus faſces ſumendi poteſtas fit, non qui pluris annos natus eſt, ſed qui pluris liberos quàm collega aut in ſua poteſtate habet, aut bello amiſit. ſed ſi par utrique numerus liberorum eſt, maritus, aut qui in numero maritorum eſt, præfertur. ſi verò ambo & mariti & patres totidem liberorum ſunt, tum ille priſtinus honos inſtauratur: & qui major natu eſt, prior faſces ſumit. Super his autem, qui aut cælibes ambo ſunt, aut parem numerum filiorum habent, aut mariti ſunt & liberos non habent, nihil ſcriptum in lege de ætate eſt. ſolitos tamen audio, qui lege potiores eſſent, faſces primi men-

ſis collegis concedere aut longè ætate prioribus, aut nobilioribus multo, aut ſecundum conſulatum ineuntibus.

CAP. XVI.

Quod Caſellius Vindex à Sulpicio Apollinari reprehenſus eſt in ſenſus Virgiliani enarratione.

VIrgilii verſus ſunt è libro ſexto:

Ille, vides, pura juvenis qui nititur haſta,
Proxima ſorte tenet lucis loca. primus ad auras
Ætherias Italo commiſtus ſanguine ſurget
Silvius Albanum nomen, tua poſtuma proles;
Quem tibi longævo ſerum Lavinia conjunx
Educet ſilvis regem regumque parentem.
Unde genus longa noſtrum dominabitur Alba.

Videbantur hæc nequaquàm convenire,

Tua poſtuma proles, &,
Quem tibi longævo ſerum Lavinia conjunx
Educet ſilvis regem.

nam ſi hic Silvius, ita ut in omnium fermè annalium monumentis ſcriptum eſt, poſt mortem patris natus eſt, ob eamque cauſam prænomen ei Poſtumo fuit: qua ratione ſubjectum eſt?

Quem tibi longævo ſerum Lavinia conjunx
Educet ſilvis.

Hæc enim verba ſignificare videri poſſunt, Ænea vivo ac [illegible] ſene, natum ei Silvium & educatum. Itaque hanc ſententiam eſſe verborum iſtorum Cæſellius opinatus in commentario lectionum antiquarum, *Poſtuma,* inquit, *proles non eum ſignificat, qui patre mortuo, ſed qui poſtremo loco natus eſt. ſicuti Silvius; qui Ænea jam ſene, tardo ſeroque partu eſt editus.* Sed hujus hiſtoriæ auctorem nullum idoneum nominat. Silvium autem poſt Æneæ mortem, ſicuti diximus, natum multi tradiderunt.

idcirco

idcirco Apollinaris Sulpicius inter cætera, in quibus Cæſellium reprehendit, hoc quoque ejus quaſi erratum animadvertit: errorisque iſtius hanc eſſe cauſam dixit, quod ſcriptum ita ſit: *Quem tibi longævo. longævo*, inquit, non *ſeni* (ſignificatio enim eſſet contra hiſtoriæ fidem) ſed in longum jam ævum perpetuum recepto immortalique facto. Anchiſes enim, qui hæc dicit ad filium, ſciebat eum, quum hominum vita diſceſſiſſet, immortalem atque indigetem futurum, & longo perpetuoque ævo potiturum. Hoc ſanè Apollinaris argutè. ſed aliud tamen eſt longum ævum, aliud perpetuum. neque dii longævi appellantur, ſed immortales.

Cap. XVII.

Cujuſmodi naturam eſſe quarumdam præpoſitionum M. Cicero animadverterit: diſceptatumque ibi ſuper eo ipſo, quod Cicero obſervaverat.

OBſervatè curioſeque animadvertit M. Tullius *in* & *con* præpoſitiones verbis aut vocabulis præpoſitas tunc produci atque protendi, quum litteræ ſequerentur; quæ primæ ſunt in *ſapiente* atque *felice*: in aliis autem omnibus correptè pronunciari. Verba Ciceronis hæc ſunt; *Quid verò hoc elegantius, quod non ſit natura, ſed quodam inſtituto? indoctus dicimus brevi prima littera, inſanus producta: inhumanus brevi, infelix longa. &, ne multis, quibus in verbis ea prima litteræ ſunt, quæ in ſapiente atque felice, productè dicuntur: in cæteris vero omnibus breviter. itemque compoſuit, concrepuit, confecit: conſule veritatem: reprehendet. refer ad auris: probabunt. quære cur ita? ſe dicent juvari. voluptati autem aurium morigerari debet oratio.* Manifeſta quidem ratio ſuavitatis eſt in his vocibus, de quibus Cicero loquutus eſt. ſed quid dicemus de præpoſitione, *pro?* quæ, quum produci & corripi ſoleat, obſervationem hanc ta-

men M. Tullii aſpernata eſt. non enim ſemper producitur quum ſequitur ea littera, quæ prima eſt in verbo *felix*: quam Cicero hanc habere vim ſignificat, ut propter eam rem, *in* & *con* præpoſitiones producantur. nam *proficiſci* & *profundere* & *profugere* & *profanum* & *profeſtum* correptè dicimus; *proferre* autem & *profligare* & *proficere* productè. Cur igitur ea littera, quam Cicero productionis cauſam facere obſervavit, non in omnibus conſimilibus eandem vim aut rationis aut ſuavitatis tenet; ſed aliam vocem produci facit, aliam corripi? neque verò, *con*, particula tum ſolùm producitur, quum ea littera, de qua Cicero dicit, inſequitur. nam & Cato & Salluſtius, *fœnoribus*, inquiunt, *coopertus eſt*. Prætereà *coligatus* & *conexus* productè dicuntur. ſed tamen videri poteſt in iis, quæ poſui, ob eam cauſam particula hæc produci, quoniam eliditur ex eâ *n* littera. nam detrimentum litteræ productione ſyllabæ compenſatur. quod quidem etiam in eo ſervatur quod eſt, *cogo*. neque repugnat quod, *coëgi*, correptè dicimus; non enim ſalva *συναιρέσει* dicitur à verbo, quod eſt, *cogo*.

CAP. XVIII.

Quòd Phædon Socraticus ſervus fuit, quodque item alii compluſculi ſervitutem ſervierunt.

PHædon Elidenſis ex cohorte illa Socratica fuit: Socratique & Platoni per fuit familiaris. ejus nomini Plato illum librum divinum de immortalitate animæ dedit. Is Phædon ſervus fuit forma atque ingenio liberali, &, ut quidam ſcripſerunt, à lenone domino puer ad merendum coactus. Eum Cebes Socraticus hortante Socrate emiſſe dicitur, habuiſſeque in philoſophiæ diſciplinis. atque is poſtea philoſophus illuſtris fuit; ſermoneſque ejus de Socrate admodum elegantes leguntur.

Alii

Alii quoque non pauci ſervi fuerunt qui pòſt philoſophi clari extiterunt. ex quibus ille Menippus fuit, cujus libros M. Varro in Satiris æmulatus eſt, quas alii cynicas, ipſe appellat Menippeas. Sed & Theophraſti Peripatetici ſervus Pompylus, & Zenonis Stoici ſervus, qui Perſeus vocatus eſt, & Epicuri, cui nomen Mys fuit, philoſophi non incelebres vixerunt. Diogenes etiam Cynicus ſervitutem ſervivit: ſed is ex libertate in ſervitutem venum ierat; quem quum emere vellet Xeniades Corinthius, & quid is artificii noviſſet percunctatus; Novi, inquit Diogenes, hominibus liberis imperare. tum Xeniades reſponſum ejus demiratus emit & manumiſit; filioſque ſuos ei tradens, Accipe, inquit, liberos meos, quibus imperes. De Epicteto autem philoſopho nobili, quòd is quoque ſervus fuit, recentior eſt memoria, quàm ut ſcribi quaſi oblitteratum debuerit. Ejus Epicteti etiam de ſe ſcripti duo verſus feruntur: ex quibus latenter intelligas non omnes omnimodis diis exoſos eſſe, qui in hac vita cum ærumnarum varietate luctantur: ſed eſſe arcanas cauſas, ad quas paucorum potuit pervenire curioſitas.

Δοῦλος Ἐπίκτητος γενόμην, καὶ σώματι πηρὸς,
Καὶ πενίην Ἶρος, καὶ φίλος ἀθανάτοις.

CAP. XIX.

Reſcire *verbum quid ſit, & quam habeat veram atque propriam ſignificationem.*

VErbum *reſcire*, obſervavimus vim habere propriam quandam, non ex communi ſignificatione cæterorum verborum, quibus eadem præpoſitio, *re*, imponitur, neque ut, *reſcribere, relegere, reſtituere*, dicimus; itidem, *reſcire*. nam qui factum aliquod occultius aut inopinatum inſperatumque cognoſcit, is dicitur proprie *reſcire*. cur autem in hoc uno verbo, *re*, particula hujus ſenten-

tiæ

tiæ vim habeat, equidem adhuc quæro. aliter enim dictum eſſe, *reſcivi*, aut *reſcire*, apud eos, qui diligenter loquuti ſunt, nondum invenimus, quàm ſuper his rebus, quæ aut occulto conſilio latuerint, aut contra ſpem opinionemve uſu venerint. Quanquam ipſum *ſcire* de omnibus communiter rebus dicatur vel adverſis vel proſperis vel exſpectatis. Nævius in Triphallo ita ſcripſit:

Si unquam quicquam filium reſcivero
Argentum amoris cauſa ſumpſe mutuum:
Extemplo illo te ducam, ubi non deſpuas.

Claudius Quadrigarius in primo annali: *Ea Lucani ubi reſciverunt, ſibi per fallacias verba data eſſe.* idem Quadrigarius in eodem libro in re triſti & inopinata verbo iſto ita utitur: *Id ubi reſciverunt propinqui obſidum, quos Pontio traditos ſupra demonſtravimus, eorum parentes cum propinquis capillo paſſo in viam provolarunt.* M. Cato in quarto Originum: *Deinde Dictator jubet poſtridie magiſtrum equitum arceſſi. Mittam te, ſi vis, cum equitibus. Serò eſt, inquit magiſter equitum: jam reſcivere.*

CAP. XX.

Quæ vulgo dicuntur vivaria, *id vocabulum veteres non dixiſſe: & quid pro eo P. Scipio in oratione ad populum, quid poſtea M. Varro in libris de re ruſtica dixerit uſurpatum.*

VIvaria, quæ nunc dicuntur ſæpta quædam loca, in quibus feræ vivæ paſcuntur, M. Varro in libro de re ruſtica tertio dicit *leporaria* appellari. Verba Varronis ſubjeci: *Villaticæ paſtionis genera ſunt tria, ornithones, leporaria, piſcinæ. nunc ornithones dico omnium alitum, quæ intra parietes villæ ſolent paſci. Leporaria te accipere volo, non ea quæ tritavi noſtri dicebant, ubi ſoli lepores ſint: ſed omnia ſæpta affixa ædificia villæ quæ ſunt,*

&

& habent incluſa animalia quæ paſcuntur. is item infrà in eodem libro ita ſcribit: *Quum emiſti fundum Tuſculanum à M. Piſone, in leporario apri fuere multi. Vivaria* quæ nunc vulgus dicit, ſunt quos παραδείσους Græci appellant: quæ autem *leporaria* Varro dicit, haud uſquam memini apud vetuſtiores ſcriptum: ſed quòd apud Scipionem omnium ætatis ſuæ puriſſimè loquutum legimus *roboraria*; aliquot Romæ doctos viros dicere audivi id ſignificare, quod nos *vivaria* dicimus: appellataque eſſe à tabulis roboreis, quibus ſæpta eſſent: quod genus ſæptorum vidimus in Italia locis pleriſque. Verba ex oratione ejus contra Claudium Aſellum quinta hæc ſunt: *Ubi agros optimè cultos & villas expolitiſſimas vidiſſet, in his regionibus excelſiſſimo locorum murum ſtatuere ajebat: inde corrigere viam, aliis per vineas medias, aliis per roborarium atque piſcinam, aliis per villam.* Lacus verò & ſtagna, quæ piſcibus vivis coërcentur clauſa, ſuo atque proprio nomine *piſcinas* nominaverunt. *Apiaria* quoque vulgus dicit loca, in quibus ſiti ſint alvei apum: ſed neminem eorum fermè, qui incorruptè loquuti ſunt, aut ſcripſiſſe memini aut dixiſſe. Marcus autem Varro de re ruſtica tertio, μελισσῶνας, inquit, *ita facere oportet, quæ quidam mellaria appellant.* ſed hoc verbum, quo Varro uſus eſt, Græcum eſt: nam μελισσῶνες ita dicuntur, ut ἀμπελῶνες & δαφνῶνες.

CAP. XXI.

Super eo ſidere, quod Græci ἄμαξαν, nos ſeptemtriones *vocamus: ac de utriuſque vocabuli ratione & origine.*

AB Ægina in Piræum compluſculi earundem diſciplinarum ſectatores Græci Romanique homines eadem in navi tramittebamus. nox fuit, & clemens mare, & anni æſtas, cælumque liquidè ſerenum. ſedebamus ergo in puppi ſimul univerſi, & lucentia ſidera conſideraba-

ſiderabamus. tum quiſpiam ex iis, qui eodem in numero Græcas res eruditi erant, quid ἄμαξα eſſet, quid ἄρκτος, quid βοώτης, & quænam major ἄρκτος, & quæ minor, cur ita appellata, & quam in partem procedentis noctis ſpatio moverentur, & quamobrem Homerus ſolam eam non occidere dicat, quum & quædam alia non occidant; ſcitè iſta omnia ac peritè diſſerebat. Hic, ego ad noſtros juvenes convertor, &, Quid, inquam, vos opici dicitis mihi? quare quod ἄμαξαν Græci vocant, nos *ſeptemtriones* vocamus? non enim ſatis eſt, quod ſeptem ſtellas videmus; ſed quid hoc totum, quod *ſeptemtriones* dicimus, ſignificet, ſcire, inquam, id prolixius volo. Tum quiſpiam ex iis, qui ſe ad litteras memoriaſque veteres dediderant, Vulgus, inquit, grammaticorum *ſeptemtriones* à ſolo numero ſtellarum dictum putat. *triones* enim per ſeſe nihil ſignificare ajunt, ſed vocabuli eſſe ſupplementum: ſicut in eo quod *quinquatrus* dicimus, quod quinque ab idibus dierum numerus ſit; *atrus* nihil ſignificet: ſed ego quidem cum L. Ælio & M. Varrone ſentio, qui *triónes* ruſtico certo vocabulo boves appellatos ſcribunt, quaſi quoſdam *terriones*, hoc eſt, arandæ colendæque terræ idoneos. itaque hoc ſidus, quod à figura poſituraque ipſa, quia ſimile plauſtri videtur, antiqui Græcorum ἄμαξαν dixerunt, noſtri quoque veteres à bobus junctis *ſeptemtriones* appellarunt, id eſt, à ſeptem ſtellis, ex quibus quaſi juncti *triones* figurantur. præter hanc, inquit, opinionem id quoque Varro addit, dubitare ſeſe, an propterea magis hæ ſeptem ſtellæ *triones* appellatæ ſint, quia ita ſunt ſitæ, ut ternæ ſtellæ proximæ quæque inter ſeſe faciant trigona, id eſt, triquetras figuras. Ex his duabus rationibus, quas ille dixit, quod poſterius eſt, ſubtilius elegantiuſque viſum eſt intuentibus enim nobis in illud, ita propemodum res erat, ut ea forma eſſe triquetra videretur.

CAP.

CAP. XXII.

De vento Japyge, deque aliorum ventorum vocabulis regionibuſque, accepta è Favórini ſermonibus.

APud menſam Favorini in convivio familiari legi ſolitum erat aut vetus carmen melici poëtæ, aut hiſtoria partim Græcæ linguæ, aliàs Latinæ. Legebatur ergo tunc ibi in carmine Latino *Japyx* ventus. quæſitum eſt, quis hic ventus, & quibus ex locis ſpiraret, & quæ tam infrequentis vocabuli ratio eſſet: atque etiam petebamus, ut ſuper cæterorum nominibus regionibuſque ipſe nos doceret vellet, quia vulgo neque de appellationibus eorum, neque de finibus, neque de numero conveniret. Tum Favorinus ita fabulatus eſt: Satis, inquit, notum eſt, limites regioneſque eſſe cœli quatuor, *exórtum*, *occaſum*, *meridiem*, *ſeptemtrionem*. *exortus* & *occaſus* mobilia & varia ſunt: *meridies ſeptemtrioneſque* ſtatu perpetuo ſtant & manent. oritur enim ſol non indidem ſemper; ſed aut *æquinoctialis oriens* dicitur, quum in circulo currit, qui appellatur *ἰσημερινὸς*, aut *ἰσημερινὸς*; aut *ſolſtitialis*, aut *brumalis*, quæ ſunt *θεριναὶ τροπαὶ καὶ χειμεριναί*. item cadit ſol non in eundem ſemper locum. fit enim ſimiliter *occaſus* ejus aut *æquinoctialis*, aut *ſolſtitialis*, aut *brumalis*. qui ventus igitur ab oriente verno, id eſt, æquinoctiali venit, nominatur *Eurus*, ficto vocabulo, ut iſti *ἐτυμολογικοὶ* ajunt *ἀπὸ τῆς ἕω ῥέων*. is alio quoque a Græcis nomine *ἀπηλιώτης*, à Romanis nauticis *Subſolanus* cognominatur. ſed qui ab æſtiva & ſolſtitiali orientis meta venit, Latinè *Aquilo*, *Boreas* Græcè dicitur: eumque propterea quidam dicunt ab Homero *αἰθρηγενέτην* appellatum. Boream autem putant dictum *ἀπὸ τῆς βοῆς*; quoniam ſit violenti flatus & ſonori. tertium ventum, qui ab oriente hiberno ſpirat, *Vulturnum* Romani vocant. eum

plerique Græci mixto nomine, quod inter *Notum* & *Eurum* ſit, εὐρόνοτον appellant. Hi ſunt igitur tres venti orientales, *Aquilo*, *Vulturnus*, *Eurus*, quorum medius *Eurus* eſt. his oppoſiti & contrarii ſunt alii tres occidui; *Caurus*, quem ſolent Græci ἀργέστην vocare; is adverſus Aquilonem flat: item alter *Favonius*, qui Græcè vocatur ζέφυρος; is adverſus *Eurum* flat: tertius Africus, qui Græce vocatur λὶψ; is adverſus *Vulturnum* flat. eæ duæ regiones cœli *orientis occidentiſque* inter ſeſe adverſæ ſex habere ventos videntur. meridies autem, quoniam certo atque fixo limite eſt, unum meridialem ventum habet: is Latinè *Auſter*, Græcè νότος nominatur, quoniam eſt nebuloſus atque humectus: νοτὶς enim Græcè *humor* nominatur. *Septemtriones* autem habent ob eandem cauſam unum. is objectus directuſque in Auſtrum, Latinè *Septemtrionarius*, Græce ἀπαρκτίας appellatus. ex his octo ventis alii quatuor detrahunt ventos; atque id facere ſe dicunt Homero auctore qui ſolos quatuor ventos noverit, *Eurum*, *Auſtrum*, *Aquilonem*, *Favonium*, verſus Homeri ſunt:

Σὺν δ᾽ εὖρός τ᾽ ἔπεσε, ζέφυρός τε, νότος τε δυσαὴς,
Καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων.

à quatuor cœli partibus, quas quaſi primas nominavimus, oriente ſcilicet atque occidente latioribus atque ſimplicibus, non tripertitis. Partim autem ſunt, qui pro octo duodecim faciunt: inter hos quatuor, in media loca inſerentes, cum meridie ſeptemtriones: eadem ratione, qua ſecundi quatuor interſiti ſunt inter primores duos apud orientem occidentemque. Sunt porrò alia quædam nomina quaſi peculiarium ventorum, quæ incolæ in ſuis quiſque regionibus fecerunt, aut locorum vocabulis in quibus colunt, aut ex aliqua cauſa, quæ ad faciendum vocabulum acciderat. noſtri namque Galli ventum ex ſua terra flantem, quem ſæviſſimum patiuntur, *Circium* appellant, à turbine, opinor, ejus ac

vertigi-

vertigine. Japygiæ ipſius ore proficiſcentem quaſi finibus Apuli eodem, quo ipſi ſunt, nomine Japygem dicunt. eum eſſe propemodum *Caurum* exiſtimo: nam eſt occidentalis; & videtur adverſus *Eurum* flare. itaque Virgilius Cleopatram è nauali prœlio in Ægyptum fugientem vento Japyge ferri ait. Equum quoque Apulum, eodem quo ventum vocabulo, *Japygem* appellavit. eſt etiam ventus nomine *Cacias*, quem Ariſtoteles ita flare dicit, ut nubes non procul propellat, ſed ut ad ſeſe vocet, ex quo verſum iſtum proverbialem factum ait:

— κακὰ
ἐφ' ἑαυτὸν ἕλκων ὡς ὁ Καικίας νέφος.

Præter hos autem, quos dixi, ſunt alii plurifariam venti commentitii ſuæ quiſque regionis indigenæ; ut eſt Horatianus quoque ille *Atabulus*, quos ipſe quoque exſequuturus fui; addidiſſemque eos, qui *Eteſiæ* & *Prodromi* appellantur, qui certo tempore anni, quum canis oritur, ex alia atque alia parte cœli ſpirant; rationeſque omnium vocabulorum, quia plus paulò adbibi, effudiſſem, niſi multa jam prorſus omnibus vobis reticentibus verba feciſſem, quaſi fieret à me ἀκρόασις ἐπιδεικτική. in convivio autem frequenti loqui ſolum unum neque honeſtum eſt, inquit, neque commodum. Hæc nobis Favorinus in eo, quo dixi, tempore apud menſam ſuam ſumma cum elegantia verborum, totiuſque ſermonis comitate atque gratia denarravit. Sed quod ait ventum, qui ex terra Gallia flaret, *Circium* appellari; M. Cato tertio libro Originum eum ventum *Cercium* dicit, non *Circium*. nam quum de Hiſpanis ſcriberet, qui citra Hiberum colunt, verba hæc poſuit: *Sunt in his regionibus ferrariæ, argenti-fodinæ pulcherrimæ, mons ex ſale mero magnus: quantum demas, tantum adcreſcit. ventus Cercius, quum loquare, buccam implet: armatum hominem, plauſtrum oneratum percellit.* Quod ſuprà autem

 dixi,

dixi, eteſias ex alia atque alia cœli parte flare, haud ſcio an ſequutus opinionem multorum temerè dixerim. P. Nigidii in ſecundo librorum, quos de vento compoſuit, verba hæc ſunt: *Eteſiæ & Auſtri anniverſarii ſecundo Sole flant.* conſiderandum igitur eſt quid ſit *ſecundo Sole.*

Cap. XXIII.

Conſultatio dijudicatioque locorum facta ex comœdia Menandri & Cæcilii, quæ Plocium *inſcripta eſt.*

Comœdias lectitamus noſtrorum poëtarum ſumtas ac verſas de Græcis, Menandro ac Poſidio aut Apollodoro aut Alexide & quibuſdam item aliis comicis. atqui quum legimus eas, nihil ſane diſplicent, quin lepidè quoque & venuſtè ſcriptæ videantur, prorſus ut melius poſſe fieri nihil cenſeas. at enim ſi conferas & componas Græca ipſa, unde illa venerunt, ac ſingula conſideratè atque aptè junctis & alternis lectionibus committas, oppidò quàm jacere atque ſordere incipiunt, quæ Latina ſunt; ita Græcarum, quas æmulari nequiverunt, facetiis atque luminibus obſoleſcunt. Nuper adeo uſus hujus rei nobis venit. Cæcilii Plocium legebamus: haudquaquam mihi & qui aderant diſplicebat. Libitum eſt Menandri quoque Plocium legere, à quo iſtam comœdiam verterat. ſed enim poſtquam in manus Menander venit, à principio ſtatim, di boni! quantum ſtupere atque frigere, quantumque mutare à Menandro Cæcilius viſus eſt? Diomedis hercle arma & Glauci non diſpari magis pretio exiſtimata ſunt. acceſſerat dehinc lectio ad eum locum, in quo maritus ſenex ſuper uxore divite atque deformi querebatur, quod ancillam ſuam, non inſcito puellam miniſterio, & facie non inliberali, coactus erat venundare ſuſpectam uxori quaſi pellicem: nihil dicam ego quantum differat verſus utriuſque eximius;

mius : ſit ſatis aliis ad judicium faciendum exponi. Menander ſic :

Ἐπ' ἀμφοτέραν νῦν ἐπίκληρος ἡ μέλλει καθευδήσειν
Κατεργάσασα μέγα καὶ περιβόητον ἔργον
Ἐκ τῆς οἰκίας ἐξέβαλε τὴν λυποῦσαν, ἣν βούλετο.
Ἵν' ἐπιβλέπωσι πάντες εἰς τὸ Κρεωβύλης πρόσωπον.
Ἡ γ' εὔγνωστος εἶχέ με γυνὴ δέσποινα,
Καὶ τὴν ὄψιν ὢν ἐκτήσατο ὄνος ἐν πιθήκοις
Τὶ τὸ λεγόμενόν ἐστι δὴ τοῦτο σιωπᾶν βούλομαι.
Τὴν νύκτα τὴν πολλῶν κακῶν ἀρχηγὸν
Οἴμοι Κρεωβύλην λαβεῖν ἐμέ, καὶ δέκα τάλαντα;
Γυναῖον οὖσα πηχέως. εἶτ' ἐστὶ τὸ φρυάγμα
Εἶπως ἀνυπόστατον. Δία τὸν ὀλύμπιον,
Καὶ Ἀθηνᾶν, οὐδαμῶς παιδισκάριον, θεραπευτικὸν δὴ
Λόγου τάχιον. ἀπαγέσθω δέ τις ἢ ἄρ' ἀντεισαγάγοι.

Cæcilius autem ſic :

S E N. *Is demum miſer eſt, qui ærumnam ſuam nequit*
Occultare. M A. *Ferè ita me uxor forma & factis facit.*
Si taceam; tamen indicium eſt. quæ, niſi dotem, omnia
Quæ nolis, habet; qui ſapit, de me diſcet. qui, quaſi
Ad hoſtes captus, liberè ſervio, ſalva urbe atque arce.
Quæ mihi quidquid placet: eo privatu' vin' me ſervatum ?
Dum ejus mortem inhio, egomet vivo mortuus
Inter vivos. ea me, clam ſe, cum mea ancilla ait
Conſuetum. id me arguit. ita plorando, orando,
Inſtando atque objurgando me obtudit, uti eam
Venumdarem. nunc credo inter ſuas æqualis
Et cognatas ſermonem ſerit: Quæ voſtrum fuit
Integra ætatula, quæ hoc itidem a viro
Impetrarit ſuo, quod ego anus modo
Effeci, pellice ut meum privarem virum ?
Hæc erunt concilia hodie. differor ſermone miſer.

Præter venuſtatem autem rerum atque verborum in duobus libris nequaquam parem, in hoc equidem ſoleo animum attendere; quòd quæ Menander præclarè &

appoſitè & facetè ſcripſit, ea Cæcilius nequaquam potuit, ne quidem conatus eſt, enarrare; ſed quaſi minimè probanda prætermiſit; & alia neſcio quæ mimica inculcavit, & illud Menandri de vita hominum media ſumtum ſimplex & verum & delectabile, neſcio quo pacto, omiſit. idem enim ille maritus ſenex cum altero ſene vicino colloquens, & uxoris locupletis ſuperbiam deprecans, hæc ait:

Ἔχω δ' ἐπίκληρον, λαμίαν· οὐκ εἴρηκά σοι.
Τοῦτ' οὐχὶ κυρίαν τῆς οἰκίας καὶ τῶν ἀγρῶν,
Καὶ πάντων ἀντ' ἐκείνης ἔχομεν ἀφ' ὅλων χαλεπῶν
Χαλεπώτατον. ἅπασι δ' ἀργαλέα ἐστὶν οὐκ ἐμοὶ μόνῳ,
Υἱῷ, πολὺ μᾶλλον θυγατρί, πρᾶγμα ἄμαχον λέγεις.
Εὖ οἶδα.

Cæcilius verò hoc in loco ridiculus magis quam perſonæ iſti, quam tractabat, aptus atque conveniens videri maluit. ſic enim hæc corrupit:

SE. *Sed tua moroſane uxor quæſo eſt?* MA. *Quam rogas?*
SE. *Quî tandem:* MA. *Tædet mentionis, quæ mihi,*
Ubi domum adveni ac ſedi, extemplo ſavium
Dat jejuna anima. SE. *Nihil peccat de ſavio.*
Ut devomas volt quod foris potaveris.

Quid de illo quoque loco in utraque comœdia poſito exiſtimari debeat manifeſtum eſt. cujus loci hæc fermè ſententia: Filia hominis pauperis in pervigilio vitiata eſt. ea res clam patre fuit; & habebatur pro virgine. ex eo vitio gravida menſibus exactis parturit. ſervus bonæ frugi, quum pro foribus domus ſtaret, & propinquare partum herili filiæ, atque omnino vitium eſſe oblatum ignoraret, gemitum & ploratum audit puellæ in puerperio enitentis: timet, iraſcitur, ſuſpicatur, miſeretur, dolet. hi omnes motus ejus, affectioneſque animi, in Græca quidem comœdia mirabiliter acres & illuſtres: apud Cæcilium autem pigra hæc omnia, & à rerum di-

gnitate

gnitate atque gratia vacua ſunt. Poſt, ubi idem ſervus percunctando quod acciderat repperit, has apud Menandrum voces facit:

Ὦ τρὶς κακοδαίμων ὅστις ὢν πένης γαμεῖ,
Καὶ παιδοποιεῖ. ὡς ἀλόγιστος ἐστ' ἀνὴρ,
Ὃς μήτε φυλακὴν τῶν ἀναγκαίων ἔχει,
Εἰ μήτ' ἀτυχήσῃ εἰς τὰ κοινὰ τοῦ βίου,
Ἐπαμφιέσασθαι δύναται τούτοις χρήμασιν,
Ἀλλ' ἐν ἀνακαλύπτῳ καὶ ταλαιπώρῳ βίῳ
Χειμαζόμενος, ζητῶν μὲν, ἀνιαρὸν δ' ἔχων τὸ μέρος
Ἁπάντων ἀγαθῶν οὐ δυνάμενος.
Ὑπὲρ γὰρ ἑνὸς ἀλγῶν, ἅπαντας νουθετῶ.

Ad horum autem ſinceritatem veritatemque verborum an adſpiraverit Cæcilius conſideremus. verſus ſunt hi Cæcilii trunca quædam ex Menandro dicentis, & conſarcinantis verba tragici tumoris:

—— Is demum infortunatus eſt homo
Pauper, qui educit in egeſtate liberos:
Fortuna & res eſt ut continuo pareat.
Nam opulento famam facilè occultat factio.

Itaque, ut ſuprà dixi, quum hæc Cæcilii verba ſeorſum lego, neutiquam videntur ingrata ignavaque: quum autem Græca comparo & contendo, non puto Cæcilium ſequi debuiſſe quod aſſequi nequiret.

CAP. XXIV.

De veteri parſimonia, deque antiquis legibus ſumptuariis.

PArſimonia apud veteres Romanos & victus atque cœnarum tenuitas non domeſtica ſolum obſervatione ac diſciplina, ſed publica quoque animadverſione, legumque complurium ſanctionibus, cuſtodita eſt. Legi adeò nuper in Capitonis Ateï conjectaneis ſenatus decretum vetus C. Fannio & M. Valerio Meſſala Coſſ. factum; in quo jubentur principes civitatis, qui ludis

Megalenſibus antiquo ritu mutitarent, id eſt, mutua inter ſeſe dominia agitarent, jurare apud Conſules verbis conceptis, non amplius in ſingulas cœnas ſumtus eſſe facturos, quàm centenos vicenoſque æris, præter olus & far & vinum; neque vino alienigena, ſed patrio, uſuros; neque argenti in convivio plus pondo, quàm libras centum illaturos. Sed poſt id ſenatuſconſultum lex Fannia lata eſt, quæ ludis Romanis, item ludis plebejis & Saturnalibus, & aliis quibuſdam diebus, in ſingulos dies centenos æris inſumi conceſſit, decemque aliis diebus in ſingulis menſibus tricenos; cæteris autem omnibus diebus denos. hanc Lucilius poëta legem ſignat, quum dicit:

—— Fanni centuſſiſque miſellos.

in quo erraverunt quidam commentariorum in Lucilium ſcriptores, quòd putaverunt Fannia lege perpetuos in omne dierum genus centenos æris ſtatutos. centum enim æris Fannius conſtituit, ſicuti ſuprà dixi, feſtis quibuſdam diebus, eoſque ipſos dies nominavit. aliorum autem dierum omnium in ſingulos dies ſumtus incluſit intra æris aliàs tricenos, aliàs denos. Lex deinde Licinia rogata eſt; quæ quum certis diebus, ſicuti Fannia, centenos æris impendi permiſiſſet, nuptiis ducenos indulſit; cæteriſque diebus ſtatuit æris tricenos; quùm & carnis aridæ & ſalſamenti certa pondera in ſingulos dies conſtituerit: ſi quicquam eſſet natum è terra, vite, arbore; promiſcè atque indefinitè largita eſt. Hujus legis Lævius poëta meminit in Erotopægniis. Verba Lævii hæc ſunt, quibus ſignificat hœdum, qui ad epulas fuit allatus, dimiſſum, cœnamque ita, ut lex Licinia ſanxiſſet, pomis oleribuſque inſtructam.

Lex Licinia, inquit, *introducitur:*
Lux liquida hœdo redditur.

Lucilius quoque legis iſtius meminit in his verbis: *Legem vitemus Licini,* Poſtea L. Sulla dictator, quum legibus

gibus iſtis ſitu atque ſenio oblitteratis plerique in patrimoniis amplis helluarentur, & familiam pecuniamque ſuam prandiorum gurgitibus proluiſſent, legem ad populum tulit, qua cautum eſt ut kalendis, idibus, noniſque, diebus ludorum, & feriis quibuſdam ſollemnibus ſeſtertios tricenos in cœnam inſumere jus poteſtaſque eſſet; ceteris autem aliis diebus omnibus non amplius ternos. Præter has leges Æmiliam quoque legem invenimus; qua lege non ſumtus cœnarum, ſed ciborum genus & modus præfinitus eſt. Lex deinde Antia præter ſumtum æris id etiam ſanxit, ut, qui magiſtratus eſſet, magiſtratumve capturus eſſet, ne quò ad cœnam, niſi ad certas perſonas, itaret. Poſtremò lex Iulia ad populum pervenit Cæſare Auguſto imperante: qua profeſtis quidem diebus ducenti finiuntur; kalendis, idibus, nonis, & aliis quibuſdam feſtivis trecenti; nuptiis autem & repotiis H S. mille. Eſſe etiam dicit Capito Atejus edictum, Divine Auguſti, an Tiberii Cæſaris, non ſatis commemini: quo edicto per dierum varias ſollemnitates à trecentis H S. aduſque duo milia ſumtus cœnarum propagatus eſt; ut his ſaltem finibus luxuriæ effervеſcentis æſtus coërceretur.

CAP. XXV.

Quid Græci ἀναλογίαν, quid contrà ἀνωμαλίαν vocent.

IN Latino ſermone, ſicut in Græco, alii ἀναλογίαν ſequendam putaverunt, alii ἀνωμαλίαν. Ἀναλογία eſt ſimilium ſimilis declinatio, quam quidem Latinè proportionem vocant. Ἀνωμαλία eſt inæqualitas declinationum conſuetudinem ſequens. Duo autem Græci Grammatici illuſtres Ariſtarchus & Crates ſumma ope, ille Ἀναλογίαν, hic ἀνωμαλίαν defenſitavit. M. Varronis ad Ciceronem de lingua Latina liber octavus nullam eſſe obſervationem ſimilium docet, inque omnibus pæ-

nè verbis conſuetudinem dominari oſtendit. *Sicuti quum dicimus*, inquit, *lupus lupi*, *probus probi*, *& lepus leporis: item paro paravi*, *lavo lavi*, *pungo pupugi*, *tundo tutudi*, *& pingo pinxi. quumque*, inquit, *à cœno & prandeo & poto*, *& cœnatus ſum*, *& pranſus ſum*, *& potus ſum dicamus: & ab adſtringor tamen & extergeor & lavor*, *adſtrinxi & exterſi & lavi dicimus. item quum dicamus ab Oſco*, *Tuſco*, *Græco*; *Oſcè*, *Tuſcè*, *Græcè: à Gallo tamen & à Mauro Gallicè & Mauricè dicimus. item à probus probè*, *à doctus doctè*, *ſed à rarus non dicitur rarè*, *ſed alii rarò dicunt*, *alii rarenter.* Idem M. Varro in eodem libro. *Sentior*, inquit, *nemo dicit*, *& id per ſe nihil eſt: aſſentior tamen fere omnes dicunt. Siſenna unus aſſentio in ſenatu dicebat: & eum poſtea multi ſecuti neque tamen vincere conſuetudinem potuerunt.* ſed idem Varro in aliis libris, multa pro ἀναλογίᾳ tuenda ſcripſit. Sunt igitur hi tamquam loci quidam communes contra ἀναλογίαν dicere, & item rurſus pro ἀναλογίᾳ.

Cap. XXVI.

Sermones M. Frontonis & Favorini philoſophi de generibus colorum, *vocabuliſque eorum Græcis & Latinis: atque inibi color ſpadix cujuſmodi ſit.*

Favorinus philoſophus, quum ad M. Frontonem conſularem pedibus ægrum viſeret, voluit me quoque ad eum ſecum ire. ac deinde, quum ibi apud Frontonem pleriſque viris doctis præſentibus ſermones de coloribus vocabuliſque eorum agitarentur, quod multiplex colorum facies, appellationes autem incertæ & exiguæ forent: Plura ſunt, inquit Favorinus, in ſenſibus oculorum, quàm in verbis vocibuſque colorum diſcrimina. nam, ut alias eorum concinnitates omittamus, ſimplices iſti & rufi & virides colores ſingula quidem vocabula, multas autem ſpecies differentes habent. Atque eam vocum inopiam in lingua magis Latina video, quàm

in Græca. quippe qui rufus color, à rubore quidem appellatus eſt: ſed quum aliter rubeat ignis, aliter ſanguis, aliter oſtrum, aliter crocum; has ſingulas rufi varietates Latina oratio ſingulis propriiſque vocabulis non demonſtrat, omniaque iſta ſignificat una ruboris appellatione, quum tamen ex ipſis rebus vocabula colorum mutuetur, & igneum aliquid dicit & flammeum & ſanguineum & croceum & oſtrinum & aureum. Ruſſus enim color & ruber nihil à colore rufi differunt: neque proprietates ejus omnes declarant, ξανθὸς autem & ἐρυθρὸς & πυῤῥὸς & φοῖνιξ habere quaſdam diſtantias coloris rufi videntur vel augentes eum, vel remittentes, vel miſta quadam ſpecie temperantes. Tum Fronto ad Favorinum; Non inficias, inquit, imus, quin lingua Græca, quam tu videre legiſſe, prolixior fuſiorque ſit, quàm noſtra. ſed in iis tamen coloribus, quibus modò dixiſti, denominandis, non proinde inopes ſumus, ut tibi videmur. non enim hæc ſunt ſola vocabula rufum colorem demonſtrantia, quæ tu modò dixiſti, *ruſſus* & *ruber*; ſed alia quoque habemus plura, quàm quæ producta abs te Græca ſunt: fulvus enim & flavus & rubidus & phœniceus & rutilus & luteus & ſpadix appellationes ſunt rufi coloris, aut acuentes eum quaſi incendentes, aut cum colore viridi miſcentes, aut nigro infuſcantes, aut virenti ſenſim albo illuminantes. nam phœniceus, quem tu Græce φοινικὸν dixiſti, noſter eſt, & rutilus, & ſpadix phœnicei συνώνυμος, qui factus Græcè noſter eſt. exuberantiam ſplendoremque ſignificat ruboris; quales ſunt fructus palmæ arboris non admodum ſole incocti, unde ſpadicis & phœnicei nomen eſt. ſpadica enim Dorici vocant avulſum è palma termitem cum fructu. fulvus autem videtur de rufo atque viridi mixtus in aliis plus viridis, in aliis plus rufi habere: ſicut poëta verborum diligentiſſimus, *fulvam aquilam* dicit & *jaſpidem*, *fulvos*

galeros,

galeros, *fulvum aurum*, *& arenam fulvam*, & *fulvum leonem*. ſic Q. Ennius in annalibus *ære fulvo* dixit. *flavus* contrà videtur ex viridi & rufo & albo concretus, ſic *flaventes comæ*, &, quod mirari quoſdam video, *frondes olearum* à Virgilio dicuntur *flavæ*. ſic multo antè Pacuvius *aquam flavam* dixit, & *flavum pulverem*. cujus verſus, quoniam ſunt jucundiſſimi, libens commemini:

Cedo tamen pedem lymphis flavis: flavum ut pulverem
Manibus iſdem, quibus Ulyſſi ſæpè permulſi, abluam;
Laſſitudinemque minuam manuum mollitudine.

Rubidus autem eſt rufus atrior & nigrore multo mixtus: *luteus* contrà rufus color eſt delutior; unde ei quoque nomen eſſe factum videtur. Non ergo, inquit, mi Favorine, ſpecies rufi coloris plures apud Græcos, quàm apud nos nominantur. Sed ne viridis quidem color pluribus ab illis, quam à nobis vocabulis dicitur. neque non potuit Virgilius, colorem equi ſignificare viridem volens, cæruleum magis dicere equum quàm glaucum: ſed maluit verbo uti notiore Græco, quàm inuſitato Latino. Noſtris autem Latinis veteribus cæſia dicta eſt, quæ à Græcis γλαυκῶπις, ut Nigidius ait, de colore cæli, quaſi cælia. Poſtquam hæc Fronto dixit, tum Favorinus ſcientiam rerum uberem, verborumque ejus elegantiam exoſculatus, Abſque te, inquit, uno forſitan lingua profectò Græca longè anteiſſet: ſed tu, mi Fronto, quod in verſu Homerico eſt, id facis;

Καὶ νίκην ἔπ' ἀρετῇ ἀμφήριστον ἔθηκας.

Sed quum omnia libens audivi, quæ peritiſſimè dixiſti, tum maximè quòd varietatem flavi coloris enarraſti, feciſtique ut intelligerem verba illa ex annali quartodecimo Ennii amœniſſima, quæ minimè intelligebam:

Verrunt extemplò placidè mare marmore flavo,
Cæruleum ſpumat mare conferta rate pulſum.

non enim videbatur cæruleum mare cum marmore flavo convenire. Sed quum ſit ita ut dixiſti, flavus color viri-

dl & albo mixtus, pulcherrimè prorſus ſpumas virentis maris flavum marmor appellavit.

CAP. XXVII.

Quid T. Caſtricius exiſtimaverit ſuper Salluſtii verbis & Demoſthenis; quibus alter Philippum deſcripſit, alter Sertorium.

VErba ſunt hæc gravia atque illuſtria de rege Philippo Demoſthenis: ἑώρων δ᾽ αὐτὸν Φίλιππον, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ ἀγὼν ὑπὲρ ἀρχῆς καὶ δυναστείας, τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκεκομμένον, τὴν κλεῖν κατεαγότα, τὴν χεῖρα, τὸ σκέλος πεπηρωμένον, πᾶν ὅ, τι ἂν βουληθῇ μέρος ἡ τύχη τοῦ σώματος παρελέσθαι, τοῦτο προϊέμενον, ὥστε τῷ λοιπῷ μετὰ τιμῆς καὶ δόξης ζῆν. Hæc æmulari volens Salluſtius de Sertorio duce in hiſtoriis ita ſcripſit: *Magna gloria tribunus militum in Hiſpania T. Didio imperatore, magno uſu, bello Marſico, paratu militum & armorum fuit: multaque tum ductu ejus curata, primo per ignobilitatem, deinde per invidiam ſcriptorum celata ſunt: quæ eminus facie ſua oſtentabat, aliquot adverſis cicatricibus & effoſſo oculo. quo ille dehoneſtamento corporis maxime lætabatur: neque illis anxius, quia reliqua glorioſius retinebat.* De utriuſque his verbis T. Caſtricius quum penſitaret, Nonne, inquit, ultra naturæ modum humanæ eſt dehoneſtamento corporis lætari? ſiquidem lætitia dicitur exſultatio quædam animi cum gaudio efferventiore rerum expetitarum. quanto illud ſincerius & humanis magis rationibus conveniens? πᾶν ὅ, τι ἂν βουληθῇ μέρος, ἡ τύχη τοῦ σώματος παρελέσθαι, τοῦτο προϊέμενον. Quibus verbis, inquit, oſtenditur Philippus non, ut Sertorius, corporis dehoneſtamento lætus, quod eſt, inquit, inſolens & immodicum; ſed, præ ſtudio laudis & honoris, jacturarum damnorumque corporis contemptor, qui ſingulos artus ſuos fortunæ

tunæ producendos daret quæſtu atque compendio gloriarum.

CAP. XXVIII.

Non eſſe compertum cui deo rem divinam fieri oporteat; quum terra movet.

QUænam eſſe cauſa videatur, quamobrem terræ tremores fiant, non modò his communibus hominum ſenſibus opinionibuſque compertum non eſt, ſed ne inter phyſicas quidem philoſophias ſatis conſtitit; ventorumne vi accidant ſpecus hiatuſque terræ ſubeuntium, an aquarum ſubter in terrarum cavis undantium fluctibus pulſibuſque; ita uti videntur exiſtimaſſe antiquiſſimi Græcorum, qui Neptunum ἐνοσιγαῖον καὶ σεισίχθονα appellaverunt; an cujus aliæ rei cauſa, alteriuſve dei vi ac numine; nondum etiam; ſicut diximus, pro certo creditum. propterea veteres Romani, quum in omnibus aliis vitæ officiis, tum in conſtituendis religionibus, atque in diis immortalibus animadvertendis, caſtiſſimi cautiſſimique, ubi terram moviſſe ſenſerant, nunciatumve erat, ferias ejus rei cauſa edicto imperabant; ſed dei nomen, ita uti ſolet, cui ſervari ferias oporteret, ſtatuere & edicere quieſcebant; ne, alium pro alio nominando, falſa religione populum alligarent. eas ferias ſi quis polluiſſet, piaculoque ob hanc rem opus eſſet, hoſtiam, SI. DEO. SI. DEAE. immolabat. idque ita ex decreto pontificum obſervatum eſſe M. Varro dicit: quoniam & qua vi & per quem deorum dearumve terra tremeret incertum eſſet. ſed de Lunæ motibus ſoliſque defectibus, non minus in ejus rei cauſa reperienda ſeſe exercuerunt. quippe M. Cato, vir in cognoſcendis rebus multi ſtudii, incerta tamen & incurioſa ſuper ea re opinatus eſt. Verba Catonis ex Originum quarto hæc ſunt: *Non libet ſcribere quod in tabula apud*

apud pontificem maximum eſt, quotiens annona cara, quotiens Luna aut Solis lumini caligo aut quid obſtiterit. uſque adeo parvifecit rationes veras Solis & Lunæ deficientium vel ſcire vel dicere.

CAP. XXIX.

Apologus Æſopi Phrygis memoratu non inutilis.

Æſopus ille è Phrygia fabulator haud immeritò ſapiens exiſtimatus eſt; quum quæ utilia monitu ſuaſuque erant, non ſeverè, non imperiosè præcepit & cenſuit, ut philoſophis mos eſt, ſed feſtivos delectabileſque apologos commentus, res ſalubriter ac proſpicienter animadverſas, in mentes animoſque hominum cum audiendi quadam illecebra induit. velut hæc ejus fabula de aviculæ nidulo lepidè atque jucunde præmonet, ſpem fiduciamque rerum, quas efficere quis poſſit, haud unquam in alio, ſed in ſemet ipſo habendam. Avicula, inquit, eſt parva. nomen eſt caſſita. habitat nidulaturque in ſegetibus, id ferme temporis, ut appetit meſſis, pullis jam jam plumantibus. Ea caſſita in ſementes fortè congeſſerat tempeſtiviores. propterea frumentis flaveſcentibus pulli etiam tunc involucres erant. Quum igitur ipſa iret cibum pullis quæſitum, monet eos, ut, ſiquid ibi rei novæ fieret diceretur ve, animadverterent; idque uti ſibi, ubi rediſſet, nunciarent. Dominus poſtea ſegetum illarum filium adoleſcentem vocat: & Videſne, inquit, hæc ematuruiſſe, & manus jam poſtulare? iccirco die craſtini, ubi primùm diluculabit, fac amicos adeas, & roges veniant, operamque mutuam dent, & meſſem hanc nobis adjuvent. Hæc ubi ille dixit, diſceſſit. atque, ubi rediit caſſita, pulli trepiduli circumſtrepere, orareque matrem ut ſtatim jam properet, atque alium in locum ſeſe adſportet: nam dominus, inquiunt, miſit qui amicos rogaret, uti luce oriente veniant & metant.

mater jubet eos à metu otioſos eſſe. ſi enim dominus, inquit, meſſem ad amicos rejicit, craſtino ſeges non metetur. neque neceſſe eſt, hodie uti vos auferam. die igitur poſtero mater in pabulum volat. dominus, quos rogaverat, operitur. ſol fervit, & fit nihil: & amici nulli erant. tum ille rurſum ad filium, Amici iſti, inquit, magnam partem ceſſatores ſunt. quàm potius imus, & cognatos affineſque & vicinos noſtros oramus, ut aſſint cras tempori ad metendum? itidem hoc pulli pavefacti matri nunciant. mater hortatur ut tum quoque ſine metu ac ſine cura ſint: cognatos affineſque nullos fermè tam eſſe obſequibiles, ut ad laborem capeſſendum nihil contentur, & ſtatim dicto obediant. vos modò, inquit, advertite, ſi modò quid denuò dicetur. Alia luce orta avis in paſtum profecta eſt. cognati & affines operam quam dare rogati ſunt ſuperſederunt. ad poſtremum igitur dominus filio, Valeant, inquit, amici cum propinquis. afferes prima luce falces duas, unam egomet mihi & tu tibi capies alteram; & frumentum noſmetipſi manibus noſtris cras metemus. Id ubi ex pullis dixiſſe dominum mater audivit; Tempus, inquit, eſt cedendi & abeundi. fiet nunc dubio procul, quod futurum dixit. in ipſo enim jam vertitur, cuja eſt res; non in alio, unde petitur. atque ita caſſita nidum migravit. ſeges à domino demeſſa eſt. Hæc quidem eſt Æſopi fabula de amicorum & propinquorum levi plerumque & inani fiducia. ſed quid aliud ſanctiores libri philoſophorum monent, quâm ut in nobis tantùm ipſis nitamur; alia autem omnia, quæ extra nos, extraque noſtrum animum ſunt, neque pro noſtris neque pro nobis ducamus. Hunc Æſopi apologum Q. Ennius in ſatiris ſcitè admodum & venuſtè verſibus quadratis compoſuit: quorum duo poſtremi iſti ſunt, quos habere cordi & memoriæ operæ pretium eſſe herclè puto.

Hoc erit tibi argumentum ſemper in promtu ſitum;
Néquid exſpectes amicos, quod tute agere poſſies.

CAP. XXX.

Quid obſervatum ſit in undarum motibus, qui in mari aliò atque alio modo fiunt, Auſtris flantibus Aquilonibuſque.

HOc ſæpenumero in undarum motu obſervatum eſt; quas Aquilones venti, quique ex eadem cœli regione aër fluit; quaſve faciunt in mari Auſtri atque Africi: nam fluctus qui flante Aquilone maximi & crebriſſimi excitantur, ſimul ac ventus poſuit, ſternuntur & conflacceſcunt; & mox fluctus eſſe deſinunt. at non idem fit flante Auſtro vel Africo: quibus jam nihil ſpirantibus undæ tamen factæ diutius tument, & à vento quidem jamdudum tranquillæ ſunt; ſed mare eſt etiam atque etiam undabundum. Ejus rei cauſa eſſe conjectatur, quòd venti à ſeptemtrionibus ex altiore cæli parte in mare incidentes deorſum in aquarum profunda quaſi præcipites deferuntur, undaſque faciunt non prorſus impulſas, ſed vi intus commotas, quæ tantiſper erutæ volvuntur, dum illius infuſi deſuper ſpiritus vis manet. Auſtri verò & Africi ad meridianum orbis circulum atque ad partem axis infimam depreſſi, inferiores & humiles, per ſuprema æquoris euntes protrudunt magis fluctus quàm eruunt: & idcirco non deſuper læſæ, ſed propulſæ in adverſum aquæ etiam deſiſtente flatu retinent aliquantiſper de priſtino pulſu impetum. id autem ipſum, quod dicimus, ex illis quoque Homericis verſibus, ſi quis non incurioſè legat, adminiculari poteſt: nam de Auſtri flatibus ita ſcripſit;

Ἔνθα νότος πόντοιο κλυδῶνα εἰς λάαν ὤθει.

Contrà autem de Borea, quem Aquilonem appellamus, alio dicit modo;

Καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων·

ab Aquilonibus enim, qui alti ſuperniqueſunt, fluctus excitatos quaſi per prona volvi dicit: ab Auſtris autem iis, qui humiliores ſunt, majore vi quadam propelli rurſum atque ſubjici. id enim ſignificat verbum λάαν ὠθεῖ; ſicut in alio loco λάαν ἄνω ὠθεῖ. Id quoque à peritiſſimis rerum philoſophis obſervatum eſt, Auſtris ſpirantibus mare fieri glaucum & cæruleum, Aquilonibus obſcurius atriuſque: cujus rei cauſam, quum Ariſtotelis libros problematum percerpſimus, notavi. *Cur Auſtro ſpirante mare cæruleum fiat; Aquilone obſcurius atriuſque? An propterea quòd Aquilo minus mare perturbat; omne autem, quod tranquillius eſt, atrum eſſe videtur?*

LIBER TERTIUS.

CAPUT I.

Quæſitum ac tractatum, quam ob cauſam Salluſtius avaritiam dixerit non animum modo virilem, ſed corpus quoque ipſum effeminare.

HIeme jam diſcedente apud balneas Sitias in area ſub calido ſole cum Favorino philoſopho ambulabamus: atque ibi inter ambulandum legebatur Catilina Salluſtii, quem in manu amici conſpectum legi juſſerat. quumque hæc verba ex eo libro lecta eſſent; *Avaritia pecuniæ ſtudium habet, quam nemo ſapiens concupivit. ea quaſi venenis malis imbuta corpus animumque virilem effeminat: ſemper infinita & inſatiabilis eſt: neque copia neque inopia minuitur.* Tum Favorinus me adſpiciens, Quo, inquit, pacto corpus hominis avaritia effeminat? quid enim iſtuc ſit quod animum virilem ab ea effeminari dixit, videor ferme aſſequi. ſed, quonam modo corpus quoque hominis effeminet, nondum reppério. Et ego, inquam,

longè

longè jamdiu in eo ipſo quærendo fui, ac, niſi tu occupaſſes, ultro te hoc rogaſſem. Vix ego hæc dixeram cunctabundus; atque inibi quiſpiam de ſectatoribus Favorini, qui videbatur eſſe in litteris veterator, Valerium, inquit, Probum audivi hoc dicere; uſum eſſe Salluſtium circumloquutione quadam poëtica, &, quum dicere vellet hominem avaritia corrumpi, corpus & animum dixiſſe, quæ duæ res hominem demonſtrarent: namque homo ex anima & corpore eſt. Nunquam, inquit Favorinus, quod equidem ſcio, tam importuna tamque audaci argutia fuit noſter Probus, ut Salluſtium vel ſubtiliſſimum brevitatis artificem periphraſin poëtarum facere diceret. Erat tum nobiſcum in eodem ambulacro homo quiſpiam ſanè doctus. Is quoque à Favorino rogatus, & quid haberet ſuper ea re dicere, hujuſcemodi verbis uſus eſt. Quos, inquit, avaritia minuit & corrumpit, quique ſeſe in quærenda undique pecunia dediderunt, eos pleroſque tali genere vitæ occupatos videmus; ut, ſicuti alia in his omnia præ pecunia, ita labor quoque virilis, exercendique corporis ſtudium relictui ſit: negotiis ſe plerumque umbraticis & ſellulariis quæſtibus intentos habent; in quibus omnis eorum vigor animi corporiſque elangueſcit, &, quod Salluſtius ait, effeminatur. Tum Favorinus legi denuo verba eadem Salluſtij jubet; atque, ubi lecta ſunt, Quid igitur dicemus, inquit, quòd multos videre eſt pecuniæ cupidos, & eoſdem tamen corpore eſſe vegeto & valenti? tum ille ita reſpondit, non herclè inſcitè, Quiſquis eſt, inquit, pecuniæ cupiens, & corpore tamen eſt benè habito ac ſtrenuo, aliarum quoque rerum vel ſtudio vel exercitio eum teneri neceſſarium eſt; atque in ſeſe colendo non æquè eſſe parcum. nam ſi avaritia ſola ſumma omnes hominis partes affectioneſque occupet, & ſi ad incuriam uſque corporis graſſetur, ut per illam unam neque virtutis, neque virium, neque corporis, neque animi cura

adſit; tum denique is verè dici poteſt effeminato eſſe & animo & corpore, qui neque ſeſe, neque aliud curet, niſi pecuniam. Tum Favorinus, Aut hoc, inquit, quod dixiſti probabile eſt, aut Salluſtius odio avaritiæ plus, quàm potuit, eam criminatus eſt.

Cap. II.

Quemnam eſſe natalem diem M. Varro dicat eorum, qui ante noctis horam ſextam, poſtve eam nati ſunt: atque inibi de temporibus terminiſque dierum qui civiles nominantur, & uſquequaque gentium variè obſervantur: & præterea quid Q. Mucius ſcripſerit ſuper ea muliere quam maritus non jure uſurpaviſſet, quia rationem civilis anni non habuerit.

QUæri ſolitum eſt, qui noctis hora tertia, quartave, ſive qua alia nati ſunt, uter dies natalis haberi appellarique debeat, isne quem nox ea conſequuta eſt, an qui dies noctem conſequutus eſt. M. Varro in libro rerum humanarum, quem de diebus ſcripſit; *Homines*, inquit, *qui ex media nocte ad proximam mediam noctem in his horis vigintiquatuor nati ſunt, una die nati dicuntur.* Quibus verbis ita videtur dierum obſervationem diviſiſſe, ut, qui poſt ſolem occaſum ante mediam noctem natus ſit, is ei dies natalis ſit, à quo die ea nox cœperit: contrà verò, qui in ſex noctis horis poſterioribus naſcatur, eo die videri natum qui poſt eam noctem diluxerit. Athenienſes autem aliter obſervare idem Varro in eodem libro ſcripſit: eoſque à ſole occaſo ad ſolem iterum occidentem omne id medium tempus unum diem eſſe dicere; Babylonios porrò aliter; à ſole enim exorto ad exortum ejuſdem incipientem totum id ſpatium unius diei nomine appellare: multos verò in terra Umbria unum & eumdem diem eſſe dicere à meridie ad inſequentem meridiem. *Quod quidem*, inquit, *nimis abſurdum eſt. nam qui kalendis hora ſexta natus eſt apud Umbros,*

Umbros, dies ejus natalis videri debebit & kalendarum dimidiatus, & qui eſt poſt kalendas dies ante horam ejuſdem diei ſextam. Populum autem Romanum ita, uti Varro dixit, dies ſingulos annumerare à media nocte uſque ad mediam proximam multis argumentis oſtenditur. Sacra ſunt Romana partim diurna, partim nocturna: ſed ea, quæ inter noctem fiunt, diebus addicuntur, non noctibus. quæ igitur ſex poſterioribus noctis horis fiunt, eo die fieri dicuntur, qui proximus eam noctem illuceſcit. ad hoc, ritus quoque & mos auſpicandi eandem eſſe obſervationem docet. nam magiſtratus, quando una die eis auſpicandum eſt, & id ſuper quo auſpicaverunt agendum, poſt mediam noctem auſpicantur, & poſt meridiem ſole magno; auſpicatique eſſe & egiſſe ex eodem die dicuntur. Præterea tribuni plebei, quos nullum diem abeſſe Roma licet, quum poſt mediam noctem proficiſcuntur, & poſt primam facem ante mediam ſequentem revertuntur, non dicuntur afuiſſe unum diem; quando ante horam noctis ſextam regreſſi parte aliqua illius in urbe Roma ſunt. Quintum quoque Mucium juriſconſultum dicere ſolitum legi, non eſſe uſurpatam mulierem, quæ kalendis Januariis apud virum cauſa matrimonii eſſe cœpiſſet, & ante diem quartum kalendas Januarias ſequentis uſurpatum iſſet. non enim poſſe impleri trinoctium, quod abeſſe à viro uſurpandi cauſa ex duodecim tabulis deberet: quoniam tertiæ noctis poſteriores ſex horæ alterius anni eſſent, qui inciperet ex kalendis. Iſthæc autem omnia de dierum temporibus & finibus ad obſervationem diſciplinamque juris antiqui pertinentia quum in libris veterum inveniremus, non dubitabamus, quin Virgilius quoque id ipſum oſtenderit, non expoſitè atque apertè, ſed, ut hominem decuit poëticas res agentem, recondita & quaſi operta veteris ritus ſignificatione.

— *Torquet*, inquit, *medios nox humida curſus:*

Et me ſævus equis oriens afflavit anhelis.

his enim verſibus oblique ſicuti dixi, admonere voluit diem, quem Romani civilem appellaverint, à ſexta noctis hora oriri.

CAP. III.

De noſcendis explorandiſque Plauti comœdiis; quoniam promiſce vera atque falſæ nomine ejus inſcriptæ feruntur: atque inibi quod Plautus in piſtrino, & Nævius in carcere fabulas ſcriptitarint.

VErum eſſe comperior, quod quoſdam bene litteratos homines dicere audivi, qui pleraſque Plauti comœdias curioſè atque contentè lectitaverunt, non indicibus Ælii nec Sedigiti nec Claudii nec Aurelii nec Accii nec Manilii ſuper his fabulis, quæ dicuntur ambiguæ, credituros, ſed ipſi Plauto moribuſque ingenii atque linguæ ejus. hac enim indicii norma Varronem quoque eſſe uſum videmus. nam præter illas unam & viginti, quæ Varronianæ vocantur, quas iccirco à ceteris ſegregavit; quoniam dubioſæ non erant, ſed conſenſu omnium Plauti eſſe cenſebantur; quaſdam item alias probavit adductus ſtylo atque facetia ſermonis Plauto congruentis: eaſque jam nominibus aliorum occupatas Plauto vindicavit; ſicuti iſtam quam nuperrimè legebamus, cui eſt nomen, *Bœotia*. nam quum in illis una & viginti non ſit, & eſſe Aquilii dicatur: nihil tamen Varro dubitavit quin Plauti foret; neque alius quiſquam non infrequens Plauti lector dubitaverit, ſi vel hos ſolos verſus ex ea fabula cognoverit: qui quoniam ſunt, ut de illius more dicam, Plautiniſſimi, propterea & meminimus eos & deſcripſimus. paraſitus ibi eſuriens hæc dicit:

Ut illum di perdant; primus qui horas repperit;
Quique adeò primus ſtatuit hic ſolarium.
Qui mihi comminuit miſero articulatim diem,

Nam

Nam me puero uterus erat ſolarium
Multo omnium iſtorum optumum & veriſſimum,
Ubi ubi iſte monebat eſſe, niſi quum nihil erat.
Nunc etiam quod eſt, non eſt, niſi Soli lubet.
Itaque adeo jam oppletum eſt oppidum ſolariis.
Major pars populi aridi reptant fame.

Favorinus quoque noſter, quum Nervolariam Plauti legerem, quæ inter incertas eſt habita, & audiſſet ex ea comœdia verſum hunc,

Scrattæ, ſcrupedæ, ſtrativolæ, ſordidæ:

delectatus faceta verborum antiquitate meretricum vitia atque deformitates ſignificantium, Vel unus hercle, inquit, hic verſus Plauti eſſe hanc fabulam ſatis poteſt fidei feciſſe. Nos quoque ipſi nuperrime quum legeremus *Fretum* (nomen id eſt comœdiæ, quam Plauti eſſe quidam non putant) haud quicquam dubitavimus quin Plauti foret, & omnium maxime genuina. ex qua duos hos verſus exſcripſimus, ut hiſtoriam quæreremus oraculi arietini.

—— nunc illud eſt
Quod arietinum reſponſum magnis ludis dicitur:
Peribo, ſi non fecero: ſi faxo, vapulabo.

Marcus autem Varro in libro de comœdiis Plautinis primo Accii verba hæc ponit: *Nam nec Gemini, nec Leones, nec Condalium, nec Anus Plauti, nec Bis compreſſa, nec Bœotia unquam fuit, neque adeo ἄγροικος, neque Commorientes, ſed M. Aquilii.* In eodem libro Varronis id quoque ſcriptum eſt, Plautium fuiſſe quempiam poëtam comœdiarum, cujus quoniam fabulæ Plauti inſcriptæ forent, acceptas eſſe quaſi Plautinas, quum eſſent non à Plauto Plautinæ, ſed à Plautio Plautianæ. Feruntur autem ſub Plauti nomine comœdiæ circiter centum atque triginta. ſed homo eruditiſſimus L. Ælius quinque & viginti eſſe ejus ſolas exiſtimavit. non tamen dubium eſt, quin iſtæ & quæ ſcriptæ à Plauto non vi-

dentur, & nomini ejus addicuntur, veterum poëtarum fuerint, & ab eo retractatæ & expolitæ ſint; ac propterea reſipiant dictum Plautinum. Sedenim Saturionem & Addictum & tertiam quandam, cujus nunc mihi nomen non ſuppetit, in piſtrino eum ſcripſiſſe Varro & plerique alii memoriæ tradiderunt, quum pecunia omni, quam in operis artificum ſcenicorum pepererat, in mercationibus perdita, inops Romam rediiſſet; & ob quærendum victum ad circumagendas molas, quæ truſatiles appellantur, operam piſtori locaſſet: ſicuti de Nævio quoque accepimus fabulas eum in carcere duas ſcripſiſſe, Hariolum & Leontem; quum ob aſſiduam maledicentiam & probra in principes civitatis de Græcorum poëtarum more dicta, in vincula Romæ à triumviris conjectus eſſet. unde poſt à tribunis plebei exemptus eſt, quum in iis, quas ſupra dixi, fabulis delicta ſua & petulantias dictorum, quibus multos ante læſerat, diluiſſet.

Cap. IV.

Quod P. Africano & aliis tunc viris nobilibus ante ætatem ſenectam barbam & genas radere moris fuit.

IN libris, quos de vita P. Scipionis Africani compoſitos legimus, ſcriptum eſſe animadvertimus P. Scipioni Pauli f. poſtquam de Pœnis triumphaverat, cenſorque fuerat, eidem diem dictum eſſe ad populum à Claudio Aſello tribuno plebei, cui equum in cenſura ademerat: eumque, quum eſſet reus, neque barbam deſiſſe radi, neque non candida veſte uti, neque fuiſſe cultu ſolito reorum. Sed, quum in eo tempore Scipionem minorem quadraginta annorum fuiſſe conſtaret, quod de barba raſa ita ſcriptum eſſet, mirabamur. comperimus autem cæteros quoque in iſdem temporibus nobiles viros barbam in ejuſmodi ætate raſitaviſſe: iccircoque pleraſque

raſque imagines veterum non admodùm ſenum ſed in medio ætatis ita factas videmus.

Cap. V.

Delitiarum vitium & mollicies oculorum & corporis ab Arceſilao philoſopho cuidam opprobata acerbè ſimul & feſtiviter.

PLutarchus refert Arceſilaum philoſophum vehementi verbo uſum eſſe de quodam nimis delicato divite; qui incorruptus tamen & caſtus & perinteger dicebatur. nam quum vocem ejus infractam capillumque arte compoſitum & oculos ludibundos atque illecebræ voluptatiſque plenos videret: Nihil intereſt, inquit, quibus membris cinædi ſitis, poſterioribus an prioribus.

Cap. VI.

De vi atque natura palmæ arboris; quod lignum ex ea ponderibus impoſitis renitatur.

PEr hercle rem mirandam Ariſtoteles in ſeptimo Problematum & Plutarchus in octavo Sympoſiacorum dicit. Si ſuper palmæ, inquit, arboris lignum magna pondera imponas, ac tam graviter urgeas oneresque, ut magnitudo oneris ſuſtineri non queat; non deorſum palma cedit nec intra flectitur, ſed adverſus pondus reſurgit, & ſurſum nititur recurvaturque. propterea, inquit Plutarchus, in certaminibus palmam ſignum eſſe placuit victoriæ; quoniam ingenium ejuſmodi ligni eſt, ut urgentibus opprimentibuſque non cedat.

Cap. VII.

Hiſtoria ex annalibus ſumta de Q. Cædicio tribuno militum: verbaque ex Originibus M. Catonis appoſita, quibus Cædicii virtutem cum Spartano Leonida æquiparat.

PUlchrum, dii boni! facinus Græcarumque facundiarum magniloquentia condignum, M. Cato in libris Originum de Q. Cædicio tribuno militum ſcriptum reliquit. id profectò eſt ad hanc fermè ſententiam. Imperator Pœnus in terra Sicilia, bello Karthagin ienſi primo, obviam Romano exercitui progreditur; colles locoſque idoneos prior occupat. milites Romani, uti res nata eſt, in locum inſinuant fraudi & perniciei obnoxium. tribunus ad conſulem venit: oſtendit exitium de loci importunitate & hoſtium circumſtantia. Maturum cenſeo, inquit, ſi rem ſervare vis, faciundum, ut quadringentos aliquot milites ad verrucam illam (ſic enim M. Cato locum editum aſperumque appellat) ire jubeas; eamque uti occupent imperes horteriſque. hoſtes profectò ubi id viderint, fortiſſimus quiſque & promtiſſimus ad occurſandum pugnandúmque in eos prævertentur; unoque illo negotio ſeſe alligabunt: atque illi omnes quadringenti proculdubio obtruncabuntur. tu intereà, occupatis in ea cæde hoſtibus, tempus exercitus ex hoc loco educendi habebis. alia niſi hæc, ſalutis via nulla eſt. conſul tribuno reſpondit, conſilium quidem fidum atque providens ſibi viderier: ſed iſtos, inquit, milites quadringentos ad eum locum in hoſtium cuneos quiſnam erit qui ducat? Si alium, inquit tribunus, neminem reperis; me licet ad hoc periculum utare. ego hanc tibi & reipublicæ animam do. conſul tribuno gratias laudeſque egit. tribunus & quadringenti ad moriendum proficiſcuntur. hoſtes eorum audaciam demiran-

mirantur: quorſum ire pergant, in exſpectando ſunt. ſed ubi apparuit ad eandem verrucam occupandam iter intendere; mittit adverſum illos Imperator Karthaginienſis peditatum equitatumque, quos in exercitu viros habuit ſtrenuiſſimos. Romani milites circumveniuntur; circumventi repugnant. fit prælium diu anceps. tandem ſuperat multitudo. quadringenti omnes tum unà perfoſſi gladiis, aut miſſilibus operti cadunt. conſul interibi dum ea pugna fit, ſe in locos tutos atque editos ſubducit. Sed quod illi tribuno duci militum quadringentorum divinitus in eo prælio uſus venit, non jam noſtris ſed ipſius Catonis verbis ſubjecimus. verba Catonis: *Dii immortales tribuno militum fortunam ex virtute ejus dedere. nam ita evenit: quum ſaucius multifariam ibi factus eſſet; tum vulnus capiti nullum evenit: tumque inter mortuos defatigatum vulneribus ægreque ſpirantem, quòd ſanguem defluxerat; cognovere; eum ſuſtulere. iſque convaluit: ſæpeque poſt illa operam reipublicæ fortem atque ſtrenuam perhibuit: illoque facto, quod illos milites ſubduxit, exercitum cæterum ſervavit. Sed idem benefactum in quo loco ponas, nimium intereſt. Leonidas Lacedæmonius laudatur; qui ſimile apud Thermopylas fecit. propter ejus virtutes omnis Græcia gloriam atque gratiam præcipuam claritudinis inclutiſſimæ decoravere monimentis, ſignis; ſtatuis, elogiis, hiſtoriis, aliiſque rebus gratiſſimum id ejus factum habuere. at tribuno militum parva laus pro factis relicta; qui idem fecerat, atque rem ſervaverat.* Hanc Q. Cædicii virtutem M. Cato tali ſuo teſtimonio decoravit. Claudius autem Quadrigarius, annali tertio, non Cædicio nomen fuiſſe refert, ſed Valerio.

CAP.

CAP. VIII.

Litteræ eximiæ conſulum C. Fabricii & Æmilii ad regem Pyrrhum à Q. Claudio ſcriptore hiſtoriarum in memoriam datæ.

QUum Pyrrhus rex in terra Italia eſſet, & unam atque alteram pugnam proſperè pugnaſſet, ſatiſque agerent Romani, & pleraque Italia ad regem deſciviſſet; tum Ambracienſis quiſpiam Timochares, regis Pyrrhi amicus, ad C. Fabricium conſulem furtim venit, ac præmium petivit; &, ſi de præmio conveniret, promiſit regem venenis necare: idque facile eſſe factu, quoniam filii ſui pocula in convivio regi miniſtrarent. eam rem Fabricius ad ſenatum ſcripſit. ſenatus legatos ad regem miſit; mandavitque ut de Timochare nihil proderent, ſed monerent uti rex circumſpectiùs ageret, atque à proximorum inſidiis ſalutem tutaretur. hoc ita, uti diximus, in Valerii Antiatis hiſtoria ſcriptum eſt. Quadrigarius autem in libro tertio non Timocharem ſed Niciam adiſſe ad conſulem ſcripſit; neque legatos à ſenatu miſſos ſed à conſulibus, & regem populo Romano laudes atque gratias ſcripſiſſe, captivoſque omnes, quos tum habuerit, reſtituiſſe & reddidiſſe. conſules tum fuerunt C. Fabricius & Q. Æmilius. Litteras, quas ad regem Pyrrhum ſuper ea cauſa miſerunt, Claudius Quadrigarius ſcripſit fuiſſe hoc exemplo: *Conſules Romani ſalutem dicunt Pyrrho regi. Nos pro tuis injuriis continuo animo ſtrenui, commoti inimiciter tecum bellare ſtudemus. ſed communis exempli & fidei viſum eſt, uti te ſalvum velimus; ut eſſet quem vincere poſſimus. Ad nos venit Nicias familiaris tuus, qui ſibi precium à nobis peteret, ſi te clam interfeciſſet. id nos negavimus velle; neve ob eam rem quicquam commodi exſpectaret: & ſimul viſum eſt, ut te certiorem faceremus;*

ne

ne quid ejuſmodi, ſi accidiſſet, noſtro conſilio civitates putarent factum. & quòd nobis non placet precio aut præmio aut dolis pugnare. tu, niſi caves, jacebis.

Cap. IX.

Quis & cujuſmodi fuerit, qui in proverbio fertur, equus Sejanus, & qualis color equorum ſit qui ſpadices vocantur: deque iſtius vocabuli ratione.

GAbius Baſſus in commentariis ſuis; item Julius Modeſtus in ſecundo quæſtionum confuſarum hiſtoriam de equo Sejano tradunt dignam memoria atque admiratione. Cn. Sejum quempiam ſcribunt fuiſſe; eumque habuiſſe equum natum Argis in terra Græcia: de quo fama conſtans eſſet; tamquam de genere equorum progenitus foret, qui Diomedis Thracis fuiſſent; quos Hercules Diomede occiſo è Thracia Argos perduxiſſet. Eum equum fuiſſe dicunt magnitudine inviſitata, cervice ardua, colore phœniceo, flora & comanti juba; omnibuſque aliis equorum laudibus quoque longè præſtitiſſe: ſed eumdem equum tali fuiſſe fato ſive fortuna ferunt, ut, quiſquis haberet eum poſſideretque, ut is cum omni domo, familia, fortuniſque omnibus ſuis ad internecionem deperiret. itaque primum illum Cn. Sejum dominum ejus à M. Antonio, qui poſtea III VIR. R. P. C. fuit, capitis damnatum miſerando ſupplicio affectum eſſe: eodem tempore Cornelium Dolabellam conſulem, in Syriam proficiſcentem fama iſtius equi adductum Argos devertiſſe; cupidineque habendi ejus exarſiſſe; emiſſeque HS. centum milibus: ſed ipſum quoque Dolabellam in Syria bello civili obſeſſum atque interfectum eſſe: mox eumdem equum, qui Dolabellæ fuerat, C. Caſſium, qui Dolabellam obſederat, abduxiſſe. eum Caſſium poſtea ſatis notum eſt victis partibus fuſoque exercitu ſuo miſeram mortem oppetiiſſe;

petiiſſe: deinde Antonium poſt interitum Caſſii, parta victoria, equum illum nobilem Caſſii requiſiſſe; &, quum eo potitus eſſet, ipſum quoque poſtea victum atque deſertum deteſtabili exitio interiſſe. hinc proverbium de hominibus calamitoſis ortum, dicique ſolitum; *ille homo habet equum Sejanum*. Eadem ſententia eſt illius quoque veteris proverbii, quod ita dictum accepimus, *aurum Tholoſanum*. nam quum oppidum Tholoſanum in terra Gallia Q. Cæpio conſul diripuiſſet, multumque auri in ejus oppidi templis fuiſſet, quiſquis ex ea direptione aurum attigit, miſero cruciabilique exitu periit. Hunc equum Gabius Baſſus vidiſſe ſe Argis refert haud credibili pulchritudine, vigoreque & colore exuberantiſſimo. quem colorem nos, ſicuti dixi, phœniceum, Græcè partim φοίνικα, alii σπάδικα appellant: quoniam palmæ termes ex arbore cum fructu avulſus ſpadix dicitur.

CAP. X.

Quod eſt quædam ſeptenarii numeri vis & facultas, in multis naturæ rebus animadverſa; de qua M. Varro in Hebdomadibus diſſerit copioſè.

M. Varro in primo librorum, qui inſcribuntur *Hebdomades vel de Imaginibus*, ſeptenarii numeri, quem Græci ἑβδομάδα appellant, virtutes poteſtateſque multas variaſque dicit. *is namque numerus*, inquit, *ſeptentriones majores minoreſque facit in cœlo, item vergilias, quas πλειάδας vocant. facit etiam ſtellas, quas alii erraticas*, P. *Nigidius errones appellat*. circulos quoque ait in cœlo circum longitudinem axis ſeptem eſſe; è quîs duos minimos, qui axem extimum tangunt, πόλους appellari dicit; ſed eos in ſphæra, quæ κρικωτὴ vocatur, propter brevitatem non ineſſe. Atque neque ipſe Zodiacus ſeptenario numero caret. nam in ſeptimo ſigno fit

ſolſti-

ſolſtitium à bruma; in ſeptimo bruma à ſolſtitio. in ſeptimo æquinoctium ab æquinoctio. dies deinde illos, quibus halcyones hieme anni in aqua nidulantur, eos quoque ſeptem eſſe dicit. præterea ſcribit lunæ curriculum confici integris quater ſeptenis diebus. *nam duodetriceſimo luna*, inquit, *ex quo veſtigio profecta eſt, eodem redit:* auctoremque opinionis hujus Ariſtidem eſſe Samium; in qua re non id ſolùm animadverti debere dicit, quod quater ſeptenis, id eſt, octo & viginti diebus conficeret iter luna ſuum; ſed quòd is numerus ſeptenarius, ſi ab uno profectus dum ad ſemetipſum progreditur, omnes, per quos progreſſus eſt, numeros comprehendat, ipſumque ſe addat, facit numerum octo & viginti: quot dies ſunt curriculi lunaris. ad homines quoque naſcendos vim numeri iſtius porrigi pertinereque ait: *nam quum in uterum*, inquit, *mulieris genitale ſemen datum eſt; primis ſeptem diebus conglobatur coagulaturque, fitque ad capiendum figuram idoneum. poſt deinde quarta hebdomade, quod ejus virile ſecus futurum eſt, caput & ſpinam, quæ eſt in dorſo, informatur. ſeptima autem fere hebdomade, id eſt, nono & quadrageſimo die totus*, inquit, *homo in utero abſolvitur.* Illam quoque vim numeri hujus obſervatam refert, quòd ante menſem ſeptimum neque maſculus neque femina ſalubriter ac ſecundùm naturam naſci poteſt; & quod hi, qui juſtiſſimè in utero ſunt, poſt ducentos octuaginta dies, poſtquam ſunt concepti, quadrageſima denique hebdomade ita naſcuntur. pericula quoque vitæ fortunarumque hominum, quos climacteras Chaldæi appellant, graviſſimos quosque fieri affirmat ſeptenariis. præter hoc modum eſſe dicit ſummum adoleſcendi humani corporis ſeptem pedes. quod eſſe magis verum arbitramur, quàm quod Herodotus, homo fabulator, in primo hiſtoriarum, inventum eſſe ſub terra ſcripſit Oreſti corpus cubita longitudinis habens ſeptem; quæ faciunt pedes duodecim

&

& quadrantem: niſi ſi, ut Homerus opinatus eſt, vaſtiora prolixioraque fuerint corpora hominum antiquorum, & nunc quaſi jam mundo ſeneſcente, rerum atque hominum decrementa ſunt. dentes quoque & in primis ſeptem menſibus & ſeptenos ex utraque parte gigni ait, & cadere annis ſeptimis, & genuinos annaſci annis ferè bis ſeptenis. venas etiam in hominibus, vel potiùs arterias; medicos muſicos dicere ait numero moveri ſeptenario: quod ipſi appellant, τὴν διὰ τεσσάρων συμφωνίαν, quæ fit in collatione quaternarii numeri. diſcrimina etiam periculorum in morbis majore vi fieri putant in diebus, qui conficiuntur ex numero ſeptenarii: eoſque dies omnium maximè, ita ut medici appellant, κρισίμους ἢ κρισίμους cuique videri primam hebdomadam & ſecundam & tertiam. Nec non id etiam eſt ad vim facultateſque ejus numeri augendas, quod, quibus inedia mori conſilium eſt; ſeptimo demum die mortem oppetunt. Hæc Varro de numero ſeptenario ſcripſit admodum conquiſite. ſed alia quoque ibidem congerit frigidiuſcula; veluti ſeptem opera eſſe in orbe terrarum miranda, & ſapientes item veteres ſeptem fuiſſe, & curricula ludorum circenſium ſolemnia ſeptem eſſe, ad oppugnandas Thebas duces ſeptem delectos. tum ibi addit ſe quoque jam duodecimam annorum hebdomadam ingreſſum eſſe, & ad eum diem ſeptuaginta hebdomadas librorum conſcripſiſſe: ex quibus aliquammultos; quum proſcriptus eſſet, direptis bibliothecis ſuis non comparuiſſe.

CAP. XI.

Quibus & quàm frivolis argumentis Accius in Didaſcalicis utatur: quibus docere nititur Heſiodum eſſe quàm Homerum natu antiquiorem.

SUper ætate Homeri atque Heſiodi non conſentitur. alii Homerum quàm Heſiodum majorem natu fuiſſe ſcripſerunt; in quîs Philochorus, & Xenophanes. alii minorem; in quîs L. Accius poëta & Ephorus hiſtoriæ ſcriptor. Marcus autem Varro, in primo de imaginibus, uter natus prior ſit parum conſtare dicit; ſed non eſſe dubium, quin aliquo tempore eodem vixerint; idque ex epigrammate oſtendi, quod in tripode ſcriptum eſt, qui in monte Helicone ab Heſiodo poſitus traditur. Accius autem in primo Didaſcalico levibus admodum argumentis utitur, per quæ oſtendit Heſiodum natu priorem. *Quod Homerus*, inquit, *quum in principio carminis Achillem eſſe filium Pelei diceret, quis eſſet Peleus non addidit. quam rem procul*, inquit, *dubio dixiſſet, niſi ab Heſiodo jam dictum videretur. de Cyclope itidem*, inquit, *vel maximè quòd unoculus fuit, rem tam inſignem non prateriſſet, niſi æque prioris Heſiodi carminibus vulgatum eſſet.* De patria quoque Homeri multo maximè diſſenſum eſt. alii Colophonium, alii Smyrnæum, ſunt qui Athenienſem, ſunt qui Ægyptium dicant fuiſſe, Ariſtoteles tradit ex inſula Jo natum. M. Varro in libro de Imaginibus primo, Homeri imagini hoc epigramma appoſuit:

Capella Homeri candida hac tumulum indicat,
Quod hac Iëtæ mortuò faciunt ſacra.
Ἑπτὰ πόλεις διερίζουσι περὶ ῥίζαν Ὁμήρου.
Σμύρνα, Ῥόδος, Κολοφών, Σαλαμίν, Ἴος, Ἄργος, Ἀθῆναι.

CAP. XII.

Largum atque avidum bibendi à P. Nigidio doctiſſimo viro novo & propemodum abſurdo vocabulo biboſum *dictum.*

Bibendi avidum P. Nigidius in commentariis grammaticis *bibacem* & *biboſum* dicit. *bibacem* ego, ut *edacem* à pleriſque aliis dictum lego. *biboſum* dictum etiam nuſquam reperi, niſi apud Laberium; neque aliud eſt quod ſimili inclinatu dicatur. non enim ſimile eſt, ut, *vinoſus*, aut *vitioſus*, ceteraque, quæ hoc modo dicuntur: quoniam à vocabulis, non à verbis, inclinata ſunt. Laberius in mimo (vel primo) qui Salinator inſcriptus eſt, verbo hoc ita utitur.

Non mammoſa, non annoſa, non biboſa, non procax.

CAP. XIII.

Quod Demoſthenes etiam tum adoleſcens, quum Platonis philoſophi diſcipulus foret, audito fortè Calliſtrato rhetore in concione populi deſtitit à Platone, & ſectatus eſt Calliſtratum.

Hermippus hoc ſcriptum reliquit, Demoſthenem admodum adoleſcentem venticare in Academiam, Platonemque audire ſolitum. atque is, inquit, Demoſthenes domo egreſſus, ut ei mos erat, quum ad Platonem pergeret, compluriſque populos concurrentis videret; percontatur ejus rei cauſam, cognoſcitque currere eos auditum Calliſtratum. is Calliſtratus Athenis orator in republica fuit. illi δημαγωγὺς appellant. viſum eſt paulum devertere, experirique an ad digna auditu tanto properatum ſtudio foret. venit, inquit, atque audit Calliſtratum nobilem illam τὴν περὶ Ὠρωποῦ δίκην dicentem: atque ita motus & demulctus & captus eſt, ut

ut Calliſtratum jam inde ſectari cœperit; Academiam cum Platone reliquerit.

Cap. XIV.

Dimidium librum legi, *aut*, dimidiam fabulam audivi; *aliaque ejuſcemodi qui dicat, vitioſè dicere, ejuſque vitii cauſas reddere M. Varronem: nec quemquam veterum iiſce verbis ita uſum eſſe.*

Dimidium librum legi, aut *dimidiam fabulam audivi*, vel quid aliud hujuſcemodi, malè ac vitioſè dici exiſtimat Varro; *oportet enim*, inquit, *dicere dimidiatum librum, non dimidium. &, dimidiatam fabulam, non dimidiam. contra autem ſi è ſextario hemina fuſa eſt, dimidium, non dimidiatum ſextarium fuſum dicendum eſt. & qui ex mille nummûm, quod ei debebatur, quingentos recepit, non dimidiatum recepiſſe dicemus, ſed dimidium. at ſi ſcyphus*, inquit, *argenteus mihi cum alio communis in duas partes disjectus ſit; dimidiatum eum dicere eſſe ſcyphum debeo, non dimidium: argenti autem, quod in eo ſcypho ineſt, dimidium meum eſſe, non dimidiatum.* Differit ac dividit ſubtiliſſimè, quid *dimidium dimidiato* interſit. & Q. Ennium ſcienter hoc in annalibus dixiſſe ait:

Sicuti ſiquis ferat vas vini dimidiatum.

ſicuti pars, quæ deeſt ei vaſi, non *dimidiata* dicenda eſt, ſed *dimidia*. Omnis autem diſputationis ejus, quam ſubtiliter quidem, ſed ſubobſcurè explicat, ſumma hæc eſt, *Dimidiatum* eſt quaſi *diſmediatum*, & in partis duas pares diviſum. *dimidiatum* ergo niſi ipſum quod diviſum eſt dici haud convenit. *dimidium* verò eſt non quod ipſum *dimidiatum* eſt, ſed quæ ex *dimidiato* pars altera eſt. quum igitur partem libri dimidiam legiſſe volumus dicere, aut partem dimidiam fabulæ audiſſe: ſi *dimidiam fabulam*, aut *dimidium librum* dicimus, peccamus. to-

rum enim ipſum quod *dimidiatum* atque diviſum eſt, *dimidium* dicis. itaque Lucilius eadem ſequutus,

Uno oculo, inquit, *pedibuſque duobus dimidiatus*
Ut porcus.

& alio loco:

Quid ni? & ſcruta quidem ut vendat ſcrutarius laudat.
Præfractam ſtrigilem, oleam improbus dimidiatam.

Jam in viceſimo manifeſtiùs *dimidiam horam* dicere ſtudiosè fugit: ſed pro, *dimidia*, *dimidium* ponit in hiſce verſibus:

Tempeſtate ſuâ atque eodem uno tempore & horæ
Dimidio, tribus confectis dumtaxat eamdem
Et quartam.

nam quum obvium proximumque eſſet dicere:

—— *& hora*
Dimidia tribus confectis:

vigilate atque attente verbum non probum mutavit. per quod ſatis apparet ne *horam* quidem *dimidiam* rectè dici, ſed vel *dimidiatam horam*, vel *dimidiam partem horæ*. propterea Plautus in Bacchidibus *dimidium auri* dicit, non, *dimidiatum aurum*. item in Aulularia *dimidium obſonii*, non *dimidiatum obſonium* in hoc verſu:

Ei adeò obſonii hinc juſſit dimidium dari.

In Menæchmis autem *dimidiatum diem*, non, *dimidium* in hoc verſu:

Dies quidem jam ad umbilicum dimidiatus mortuu-ſt.

M. Cato in libro, quem de agricultura conſcripſit: *Semen cupreſſi ſerito crebrum, ita uti linum ſeri ſolet. eo crebro terram inſternito, dimidiatam digitum. jam id bene tabula aut pedibus aut manibus complanato. dimidiatum* autem, inquit, *digitum*, non, *dimidium*. nam digiti quidem *dimidium*, digitum autem *dimidiatum* dici oportet. Item M. Cato de Carthaginienſibus ita ſcripſit: *Homines defoderunt in terram dimidiatos, ignemque circumpoſuerunt. ita interfecerunt.* neque quiſquam

omnium

omnium, qui probè locuti ſunt, his verbis ſecus, quàm dixi, uſus eſt.

CAP. XV.

Exſtare in litteris perque hominum memorias traditum, quòd repentè multis mortem attulit gaudium ingens inſperatum, intercluſa anima, & vim magni novique motus non ſuſtinente.

COgnito repentè inſperato gaudio expiraſſe animam refert Ariſtoteles philoſophus Polycritam nobilem feminam Naxo inſula. Philippides quoque comœdiarum poëta haud ignobilis, ætate jam edita, quum in certamine poëtarum præter ſpem viciſſet, & lætiſſime gauderet, inter illud gaudium repentè mortuus eſt. De Rhodio etiam Diagora celebrata hiſtoria eſt, is Diagoras tres filios adoleſcentes habuit, unum pugilem, alterum pancratiaſten, tertium luctatorem; eoſque omnes vidit vincere coronarique eodem Olympiæ die: & quum ibi eum tres adoleſcentes amplexi, coronis ſuis in caput patris poſitis, ſaviarentur, quumque populus gratulabundus flores undique in eum jaceret: ibi in ſtadio, inſpectante populo, in oſculis atque in manibus filiorum animam efflavit. Præterea in noſtris annalibus ſcriptum legimus, quà tempeſtate apud Cannas exercitus populi Romani cæſus eſt, anum matrem nuncio de morte filii allato, luctu atque mærore affectam eſſe. ſed is nuncius non verus fuit: atque is adoleſcens non diu poſt ex ea pugna in urbem rediit. anus repentè filio viſo, copia atque turba & quaſi ruina incidentis inopinati gaudii oppreſſa exanimataque eſt.

CAP. XVI.

Temporis varietas in puerperiis mulierum quænam ſit & à medicis & à philoſophis tradita: atque inibi poëtarum quoque veterum ſuper eadem re opiniones: multaque alia auditu atque memoratu digna, verbaque ipſa Hippocratis medeci ex libro illius ſumta, qui inſcriptus eſt περὶ τροφῆς.

ET medici & philoſophi illuſtres de tempore humani partus quæſiverunt: πόσος ὁ τῆς τῶν ἀνθρώπων κυήσεως χρόνος. & multa opinio eſt, eaque jam pro vero recepta, poſtquam mulieris uterus conceperit ſemen, gigni hominem ſeptimo rarenter, nunquam octavo, ſæpe nono, ſæpius numero decimo menſe: eumque eſſe hominem gignendi ſummum finem, decem menſes non inceptos, ſed exactos. idque Plautum veterem poëtam dicere videmus in comœdia Ciſtellaria his verbis:

—— tum illa quam compreſſerat,
Decimo poſt menſe exacto hic peperit filiam.

Hoc idem tradit etiam Menander poëta vetuſtior, humanarum opinionum vel peritiſſimus. Verſus ejus ſuper ea re de fabula Plocio poſui,

Γυνὴ κύει δεκάμηνος.

Sed noſter Cæcilius, quum faceret eodem nomine & ejuſdem argumenti comœdiam, ac pleraque à Menandro ſumeret; in menſibus tamen genitalibus nominandis, non prætermiſit octavum, quem præterierat Menander. Cæcilii verſus hicce ſunt:

Inſoletne mulier decimo menſe parere?
Pol nono, etiam ſeptimo, atque octavo.

eam rem Cæcilium non inconſideratè dixiſſe, neque temere à Menandro atque à multorum opinionibus deſciviſſe M. Varro uti credamus facit. nam menſe nonnunquam octavo editum eſſe partum in libro quartodecimo

rerum divinarum ſcriptum reliquit. quo in libro etiam undecimo menſe aliquando naſci poſſe hominem dicit: ejuſque ſententiæ, tam de octavo quàm de undecimo menſe, Ariſtotelem laudat auctorem. Sed hujus de menſe octavo diſſenſionis cauſa cognoſci poteſt in libro Hippocratis, qui inſcriptus eſt περὶ τροφῆς, ex quo libro verba hæc ſunt: ἔστι δὲ καὶ οὐκ ἔστιν ὀκτάμηνος γένεσις. id tam obſcurè atque præcisè tamque adversè dictum Sabinus medicus, qui Hippocratem commodiſſimè commentatus eſt, his verbis enarravit: ἔστι μὲν φαινόμενα ὡς ζῶα, μετὰ τὴν ἔκτρωσιν. οὐκ ἔστι δὲ, ὡς θνήσκοντα μετὰ ταῦτα. καὶ ἔστιν οὖν φαντασίᾳ μὲν παραυτίκα ὄντα, δυνάμει δὲ οὐκ ἔστι. Antiquos autem Romanos Varro dicit non recepiſſe hujuſcemodi quaſi monſtruoſas raritates; ſed nono menſe aut decimo, neque præter hos aliis partionem mulieris ſecundùm naturam fieri exiſtimaſſe: iccircoque eos nomina Fatis tribus feciſſe à pariendo & à nono atque decimo menſe. nam *Parca*, inquit, *immutata littera una à partu nominata: item Nona & Decima à partus tempeſtivi tempore*, Cæſellius autem Vindex in lectionibus ſuis antiquis, *Tria*, inquit, *nomina Parcarum ſunt, Nona, Decima, Morta*, & verſum hunc Livii antiquiſſimi poëtæ ponit ex Ὀδυσσείᾳ:

Quando dies adveniet, quem profata Morta eſt?

ſed homo minimè malus Cæſellius, *Mortam*, quaſi nomen accepit, quum accipere quaſi Mœram deberet. Præterea ego de partu humano, præterquam quæ ſcripta in libris legi, hoc quoque veniſſe uſu Romæ comperi. Feminam bonis atque honeſtis moribus, non ambigua pudicitia, in undecimo menſe, poſt mariti mortem, peperiſſe; factumque eſſe negotium propter rationem temporis, quaſi marito mortuo poſtea concepiſſet, quoniam decemviri in decem menſibus gigni hominem, non in undecimo ſcripſiſſent: ſed Divum Hadrianum, cauſa cognita, decreviſſe in undecimo

quoque menſe partum edi poſſe: idque ipſum ejus rei decretum nos legimus. in eo decreto Hadrianus id ſtatuere ſe dicit requiſitis veterum philoſophorum & medicorum ſententiis, Hodie quoque in ſatira M. Varronis quæ inſcribitur, *teſtamentum*, legimus verba hæc; *Si quis mihi filius unus pluresve in decem menſibus genuntur; ei ſi aiunt ὄνοι λύρας, exheredes ſunto: quod ſiquis undecimo menſe, κατ' Ἀριστοτέλη, natus eſt; Accio idem quod Titio jus eſto apud me.* Per hoc vetus proverbium Varro ſignificat, ſicuti vulgo dici ſolitum erat de rebus inter ſe nihil diſtantibus, *idem Accii quod Titii*: ita pari eodemque jure eſſe in decem menſibus natos & in undecim. quod ſi ita; neque ultra decimum menſem fœtura mulierum protolli poteſt: quæri oportet, cur Homerus ſcripſerit Neptunum dixiſſe puellæ à ſe recens compreſſæ:

Χαῖρε νυῦ φιλότητι. περιπλομένου δ' ἐνιαυτοῦ
Τέξεις ἀγλαὰ τέκν' ἐπεὶ οὐκ ἀποφώλιοι εὐναὶ
Ἀθανάτων.

Id quum ergo ad compluris grammaticos attuliſſem; partim eorum diſputabant Homeri quoque ætate, ſicuti Romuli, annum fuiſſe non duodecim menſium, ſed decem. alii conveniſſe Neptuno majeſtatique ejus dicebant, ut longiore tempore fœtus ex eo grandeſceret. alii alia quædam nugalia. Sed Favorinus mihi ait περιπλομένου ἐνιαυτοῦ non confecto eſſe anno ſed affecto. in qua re uſus eſt verbo non vulgariæ ſignificationis. *affecta* enim, ſicuti M. Cicero & veterum elegantiſſimi locuti ſunt, ea propriè dicebantur, quæ non ad finem ipſum, ſed proximè finem progreſſa deductave erant. hoc verbum ad hanc ſententiam in Ciceronis oratione fuit, quam dixit de provinciis conſularibus. Hippocrates autem in eo libro de quo ſuprà ſcripſi, quum & numerum dierum, quibus conceptum in utero coagulum conformatur, & tempus ipſius partionis nono aut decimo menſe definiſſet, neque id tamen ſemper eadem eſſe

fini

ſini dixiſſet; ſed aliàs ocius fieri, alias ſerius, hiſce ad poſtremum v rbis uſus eſt. *γίνεται δὲ ἐν τούτοις καὶ πλείω καὶ ἐλάσσω καὶ ὅλως μετὰ μέρος καὶ εἴπομεν δὲ καὶ πλείω πλειόνων, καὶ ἐλάσσω ἐλασσόνων.* quibus verbis ſignificat quod aliquando ociùs fieret, non multo tamen fieri ociùs; neque, quod ſerius, multo ſerius. Memini ego Romæ accuratè hoc atque ſolicitè quæſitum, negotio non rei tunc parvæ poſtulante, an octavo menſe infans ex utero vivus editus & ſtatim mortuus jus trium liberorum ſuppleviſſet; quum abortio quibuſdam, non partus, videretur menſis octavi intempeſtivitas. Sed quoniam de Homerico annuo partu ac de undecimo menſe diximus quæ cognoveramus; viſum eſt non prætereundum, quod in Plinii Secundi libro ſeptimo naturalis hiſtoriæ legimus. id autem quia extra fidem eſſe videri poteſt, verba ipſius Plinii poſuimus; *Maſſurius auctor eſt, L. Papirium prætorem, ſecundo herede lege agente, bonorum poſſeſſionem contra eum dediſſe, quum mater partum ſe tredecim menſibus tuliſſe diceret, quoniam nullum certum tempus pariendi ſtatum ei videretur.* in eodem libro Plinii Secundi verba hæc ſcripta ſunt: *Oſcitatio in nixu lethalis eſt, ſicut ſternuiſſe a coitu abortivum.*

Cap. XVII.

Id quoque eſſe à graviſſimis viris memoriæ mandatum, quod tres libros Plato Philolai Pythagorici, Ariſtoteles pauculos Speuſippi philoſophi, mercati ſunt preciis fidem non capientibus.

Memoriæ mandatum eſt Platonem philoſophum tenui admodum pecunia familiari fuiſſe; atque eum tamen tris Philolai Pythagorici libros decem millibus denariûm mercatum. id ei pretium donaſſe quidam ſcripſerunt amicum ejus Dionem Syracuſanum. Ariſtotelem quoque traditum libros pauculos Speuſippi philo-

ſophi, poſt mortem ejus, emiſſe talentis Atticis tribus. ea ſumma fit numi noſtri HS. duo & ſeptuaginta. Timon amarulentus librum maledicentiſſimum conſcripſit, qui σίλλος inſcribitur. in eo libro Platonem philoſophum, quem dixeramus tenui admodum pecunia familiari fuiſſe, contumelioſè appellat, quòd impenſo pretio librum Pythagoricæ diſciplinæ emiſſet, exque eo Timæum nobilem illum dialogum concinnaſſet. Verſus ſuper ea re Timonis hi ſunt:

Καὶ σὺ Πλάτων. καὶ γάρ σε μαθητείης πόθος ἔχε.
Πολλῶν δ' ἀργυρέων ὀλίγην ἠλλάξας βίβλον.
Ὅθεν ἀπαρχόμενος γράφειν ἐδιδάχθης.

CAP. XVIII.

Quid ſint pedarii ſenatores, *& quam ob cauſam ita appellati: quamque habeant originem verba hæc ex edicto tralatitio conſulum:* SENATORES. QUIBUS. Q. IN. SENATU. SENTENTIAM. DICERE. LICET.

NOn pauci ſunt qui opinantur *pedarios ſenatores* appellatos, qui ſententiam in ſenatu non verbis dicerent, ſed in alienam ſententiam pedibus irent. Quid igitur? quum ſenatuſconſultum per diſceſſionem fiebat, nonne univerſi ſenatores ſententiam pedibus ferebant? atque hæc etiam vocabuli iſtius ratio dicitur, quam Gabius Baſſus in commentariis ſuis ſcriptam reliquit. ſenatores enim dicit in veterum ætate, qui curulem magiſtratum geſſiſſent, curru ſolitos honoris gratia in curiam vehi. in quo curru ſella eſſet, ſupra quam conſiderent; quæ ob eam cauſam *curulis* appellaretur: ſed eos ſenatores, qui magiſtratum curulem nondum ceperant, pedibus itaviſſe in curiam: propterea ſenatores nondum majoribus honoribus functos *pedarios* nominatos. Marcus autem Varro in ſatira Menippea, quæ Ἱπποκύων inſcripta

pta eſt, equites quoſdam dicit pedarios appellatos: videturque eos ſignificare, qui nondum à cenſoribus in ſenatum lecti erant, ſenatores quidem non erant; ſed quia honoribus populi uſi quidem erant, in ſenatum veniebant & ſententiæ jus habebant. nam & curulibus magiſtratibus functi, qui nondum à cenſoribus in ſenatum lecti erant, ſenatores non erant: & quia in poſtremis ſcripti erant, non rogabantur ſententias, ſed, quas principes dixerant, in eas diſcedebant. Hoc ſignificabat edictum, quo nunc quoque conſules, quum ſenatores in curiam vocant, ſervandæ conſuetudinis cauſa tralatitio utuntur. Verba edicti hæc ſunt: SENATORES. QUIBUS. Q. IN. SENATU. SENTENTIAM. DICERE. LICET. verſum quoque Laberii, in quo id vocabulum poſitum eſt, notari juſſimus, quem legimus in mimo, qui *Scriptura* inſcriptus eſt:

Caput ſine lingua pedaria ſententia eſt. Hoc vocabulum à pleriſque barbarè dici animadvertimus. nam pro *pedariis pedaneos* appellant.

CAP. XIX.

Qua ratione Gabius Baſſus ſcripſerit parcum hominem *appellatum, & quam ejus vocabuli cauſam putarit: & contra, quem in modum, quibuſque verbis Favorinus hanc traditionem ejus eluſerit.*

Apud cœnam Favorini philoſophi quum diſcubitum fuerat, cœptuſque erat apponi cibus: ſervus aſſiſtens menſæ ejus legere inceptabat, aut Græcarum quid litterarum aut noſtratium: velut eo die, quo affui ego, legebatur Gabii Baſſi eruditi viri liber de origine verborum & vocabulorum, in quo ita ſcriptum fuit: *Parcus compoſito vocabulo dictus eſt, quaſi par arca: quoniam ſicut in arca omnia reconduntur, ejuſque cuſtodia ſervantur & continentur; ità homo tenax parvoque contentus omnia cuſtodita*

ſtodita & recondita habet ſicuti arca. quam ob cauſam parcus, quaſi par arca nominatus eſt; tum Favorinus ubi hæc audivit, Superſtitiosè, inquit, & nimis moleſtè atque odiosè confabricatus commolituſque magis eſt originem vocabuli Gabius iſte Baſſus quam enarravit. nam, ſi licet res dicere commentitias, cur non probabilius videatur ut accipiamus *parcum* ob eam cauſam dictum, quòd pecuniam conſumi atque impendi arceat & prohibeat, quaſi *pecuniarcus*. Quin potius, quod ſimplicius, inquit, veriuſque eſt id dicimus. *Parcus* enim neque ab arca, neque ab arcendo, ſed ab eo quod eſt *parum*, & *parvum*, denominatus eſt.

LIBER QUARTUS.

CAPUT I.

Sermo quidam Favorini philoſophi cum grammatico jactantiore factus in Socraticum modum: atque inibi in ſermone dictum quibus verbis penus *a Q. Scævola definita ſit.*

IN veſtibulo ædium Palatinarum omnis ferè ordinum multitudo opperientes ſalutationem Cæſaris cònſtiterant. atque ibi, in circulo doctorum hominum, Favorino philoſopho præſente, oſtentabat quiſpiam grammaticæ rei doctor ſcholica quædam nugalia, de generibus & caſibus vocabulorum diſſerens, cum arduis ſuperciliis vociſque & vultus gravitate compoſita, tanquam interpres & arbiter Sibyllæ oraculorum: tum adſpiciens ad Favorinum, quamquam ei etiam nondum ſatis notus eſſet, *Penus quoque*, inquit, *variis generibus dictum & varie declinatum eſt. nam & hoc penus & hac penus, & hujus peni & peneris & peniteris & penoris veteres dictaverunt.*

mundum

mundum quoque muliebrem Lucilius in Satirarum ſextodecimo non virili genere, ut ceteri, ſed neutro appellavit his verſibus:

Legavit quidam uxori mundum omne penumque.
Quid mundum; quid non? nam quis dijudicet iſthuc?

atque omnium horum & teſtimoniis & exemplis conſtrepebat. quumque nimis odioſè ſibi placeret, interceſſit placidè Favorinus, &, jam bone, inquit, magiſter, quicquid eſt nomen tibi, abundè multa docuiſti, quæ quidem ignorabamus, & ſcire haud ſanè poſtulabamus. quid enim refert mea, ejuſque quicum loquor, quo genere *penum* dicam aut in quas extremas litteras declinem, ſi nemo id non nimis barbarè fecerit? ſed hoc planè indigeo addiſcere, quid ſit *penus*, & quo ſenſu id vocabulum dicatur, ne rem cotidiani uſus, tamquam qui in venalibus Latinè loqui tentant, alia, quam oportet, voce appellem. Quæris, inquit, rem minimè obſcuram. quis adeò ignorat *penum* eſſe vinum & triticum & oleum & lentem & fabam atque hujuſcemodi cætera? Etiamne, inquit Favorinus, milium & panicum & glans & ordeum *penus* eſt? ſunt enim propemodum hæc quoque ejuſmodi. cùmque ille reticens hæreret: Nolo, inquit, hoc jam labores, an iſta, quæ dixi, *penus* appellentur. ſed poteſne mihi, non ſpeciem aliquam de penu dicere, ſed definire genere propoſito & differentiis appoſitis quid ſit *penus*? Quæ genera & quas differentias dicas, non hercle, inquit, intelligo. Rem, inquit Favorinus, planè dictam poſtulas, quod eſt difficillimum, dici planius. nam hoc quidem pervulgatum eſt, definitionem ex genere & differentia conſiſtere. ſed ſi item mihi præmandere, quod ajunt, poſtulas, faciam ſanè id quoque honoris tui habendi gratia. atque deinde ita exorſus eſt. Si, inquit, ego te nunc rogem, uti mihi dicas & quaſi circumſcribas verbis, quid *homo* ſit; non, opinor, reſpondeas hominem eſſe te atque me.

hoc

hoc enim, quis homo ſit, oſtendere eſt; non, quid homo ſit, dicere. ſed ſi, inquam, peterem ut ipſum illud, quod homo eſt, definires, tum profecto mihi diceres, hominem eſſe mortale animal rationis & ſcientiæ capiens; vel quo alio modo diceres, ut eum à cæteris animalibus omnibus ſeparares. proinde igitur nunc te rogo, ut, quid ſit *penus*, dicas, non ut aliquid ex *penu* nomines. Tum ille oſtentator voce jam molli atque demiſſa, Philoſophias, inquit, ego non didici nec diſcere appetivi; &, ſi ignoro an ordeum ex *penu* ſit, aut quibus verbis *penus* definiatur, non ea re litteras quoque alias neſcio. Scire, inquit ridens jam Favorinus, quid *penus* ſit, non ex noſtra magis eſt philoſophia quàm grammatica tua. meminiſti enim credo quæri ſolitum, quid Virgilius dixerit, *penum inſtruere* vel *longam* vel *longo ordine*. utrumque enim profecto ſcis legi ſolitum, ſed, ut faciam æquiore animo ut ſis; ne illi quidem veteris juris magiſtri, qui Sapientes appellati ſunt, definiſſe ſatis rectè exiſtimantur quid ſit *penus*. nam Q. Scævolam, ad demonſtrandum *penum*, his verbis uſum audio: *Penus eſt*, inquit, *quod eſculentum aut poculentum eſt. quod enim ipſius patris familias, liberorum patris familias ejuſque familiæ, quæ circum eum aut liberos ejus eſt & opus eorum facit, cauſa paratum eſt, ut Mucius ait, penus videri debet. nam quæ ad edendum bibendumque in dies ſingulos prandii aut cœnæ cauſſa parantur, penus non ſunt: ſed ea potius, quæ hujuſce generis longæ uſionis gratia contrahuntur & reconduntur, ex eo quod non in promtu ſint, ſed intus & penitus habeantur, penus dicta ſunt.* hæc ego, inquit, quum philoſophiæ me dediſſem, non inſuper tamen habui diſcere: quoniam civibus Romanis Latinè loquentibus rem non ſuo vocabulo demonſtrare non minus turpe eſſet, quàm hominem non ſuo nomine appellare. Sic Favorinus ſermones in genus communes à rebus parvis & frigidis abducebat ad

ea,

ea, quæ eſſet magis utile audire ac diſcere, non allata extrinſecus, non per oſtentationem, ſed indidem nata acceptaque. Præterea de penu adſcribendum hoc etiam putavi, Servium Sulpicium in reprehenſis Scævolæ capitibus ſcripſiſſe, Seio Ælio placuiſſe non quæ eſui tantùm & potui forent, ſed tus quoque & cereos in *penu* eſſe; quodque eſſet ejus ferme rei cauſa comparatum. Maſſurius autem Sabinus, in libro juris civilis ſecundo, etiam quod jumentorum cauſa apparatum eſſet, quibus dominus uteretur, *penori* attributum dicit. Ligna quoque & virgas & carbones, quibus conficeretur *penus*, quibuſdam ait videri eſſe in *penu*. ex his autem, quæ promercalia & uſuaria in locis iiſdem eſſent, ea ſola eſſe *penoris* putat, quæ ſint uſui annuo.

CAP. II.

Quid differat morbus & vitium, & quam vim habeant vocabula iſta in edicto ædilium; & an eunuchus & ſteriles mulieres redhiberi poßint, diverſæque ſuper ea re ſententiæ.

IN edicto ædilium curulium, qua parte de mancipiis vendundis cautum eſt, ſcriptum ſic fuit: TITULUS. SERVORUM. SINGULORUM. UTEI. SCRIPTUS. SIT. COERATO. ITA. UTEI. INTELLEGI. RECTE. POSSIT. QUID. MORBI. VITII. VE. QUOI. Q. SIT. QUIS. FUGITIVUS. ERRO. VE. SIT. NOXA. VE. SOLUTUS. NON. SIT. propterea quæſierunt jureconſulti veteres, quod *mancipium morboſum* quodve *vitioſum* rectè diceretur; quantumque *morbus* à *vitio* differret. Cæcilius Sabinus, in libro quem de edicto ædilium curulium compoſuit, Labeonem refert, quid eſſet *morbus*, hiſce verbis definiſſe. *Morbus eſt habitus cujuſque corporis contra naturam, qui uſum ejus facit deteriorem.* ſed *morbum* alias

alias in toto corpore accidere dicit, aliàs in parte corporis: totius corporis *morbum* eſſe, veluti phthiſis aut febris; partis autem, veluti cæcitas aut pedis debilitas. *balbus autem*, inquit, *& atypus vitioſi magis quàm morboſi ſunt: ut equus mordax, calcitro, vitioſus non morboſus eſt. ſed cui morbus eſt, id etiam vitioſum eſt. neque id tamen contra fit. poteſt enim, qui vitioſus eſt, non morboſus eſſe. quamobrem, quum de homine morboſo ageretur, nequaquam*, inquit, *ita diceretur*: QUANTI. OB. ID. VITIUM. MINORIS. ERIT. De eunucho quidem quæſitum eſt, an contra edictum ædilium videretur venundatus, ſi ignoraſſet emtor eum eunuchum eſſe. Labeonem reſpondiſſe ajunt, redhiberi poſſe quaſi morboſum: ſues autem feminas, ſi ſteriles eſſent, & venum iſſent, ex edicto ædilium poſſe agi Labeonem ſcripſiſſe. De ſterili autem muliere, ſi nativa ſterilitate ſit, Trebatium contra Labeonem reſpondiſſe dicunt. nam quum redhiberi eam Labeo, quaſi minus ſanam, putaſſet neceſſe: *non oportere* ajunt Trebatium ei edicto appoſuiſſe, *ſi ea mulier a principio genitali ſterilitate eſſet.* at ſi valetudo ejus offendiſſet, exque ea vitium factum eſſet, ut concipere fœtus non poſſet; tum ſanam non videri, & eſſe in cauſa redhibitionis. De myope quoque, qui *luſcitioſus* Latinè appellatur, & περὶ τούτου diſſenſum eſt. alii enim redhiberi omnimodis debere, alii contra, niſi id vitium morbo contractum eſſet. eum verò, cui dens deeſſet, Servius redhiberi poſſe reſpondit: Labeo in cauſa eſſe redhibendi negavit. *nam & magna*, inquit, *pars dente aliquo carent: neque eo magis plerique homines morboſi ſunt. & abſurdum admodum eſt dicere, non ſanos naſci homines; quoniam cum infantibus non ſimul dentes gignuntur.* Non prætereundum eſt, id quoque in libris veterum juriſperitorum ſcriptum eſſe *morbum* & *vitium* diſtare: quòd *vitium* perpetuum, *morbus* cum acceſſu diſceſſuque ſit. ſed hoc ſi ita eſt; neque cæcus neque eunuchus

nuchus morboſus eſt, contra Labeonis, quàm ſuprà dixi, ſententiam. Verba Maſſurii Sabini appoſui ex libro juris civilis ſecundo: *Furioſus mutuſve, cuive quod membrum lacerum læſumque eſt, aut obeſt quominus ipſe aptus ſit, morboſi ſunt. qui non longe videt, tam ſanus eſt, quam qui tardius currit.*

Cap. III.

Quòd nullæ fuerint rei uxoriæ actiones in urbe Roma ante Carvilianum divortium: atque inibi quid ſit propriè pellex: quæque ejus vocabuli ratio ſit.

MEmoriæ traditum eſt, quingentis ferè annis poſt Romam conditam, nullas rei uxoriæ neque actiones neque cautiones in urbe Romana aut in Latio fuiſſe: quia profectò nihil deſiderabantur, nullis etiam tunc matrimoniis divertentibus. Servius quoque Sulpicius in libro, quem compoſuit de dotibus, tùm primùm cautiones rei uxoriæ neceſſarias eſſe viſas ſcripſit, quum Sp. Carvilius, cui Ruga cognomentum fuit, vir nobilis divortium cum uxore fecit; quia liberi ex ea, corporis vitio, non gignerentur, anno urbis conditæ I ɔ X X I I I M. Attilio P. Valerio coss. atque is Carvilius traditur uxorem, quam dimiſit, egregiè dilexiſſe, cariſſimamque morum ejus gratia habuiſſe; ſed jurisjurandi religionem animo atque amori prævertiſſe; quòd jurare à cenſoribus coactus erat uxorem ſe liberûm quærendorum gratia habiturum. *Pellicem* autem appellatam, probroſamque habitam eam, quæ juncta conſuetaque eſſet cum eo, in cujus manu mancipioque alia matrimonii cauſa foret, hac antiquiſſima lege oſtenditur, quam Numæ regis fuiſſe accepimus: PELLEX. ASAM. JUNONIS. NE. TAGITO. SI. TACET. JUNONI. CRINIBOUS. DEMISSIS. ARNUM. FEMINAM. CAIDITO. pellex au-

tem quaſi πάλαξ, id eſt, quaſi παλλακὶς: ut pleraque alia, ita hoc quoque vocabulum de Græco flexum eſt.

CAP. IV.

Quid Servius Sulpicius in libro, qui eſt de dotibus, ſcripſerit de jure atque more veterum ſponſaliorum.

SPonſalia in ea parte Italiæ, quæ *Latium* appellatur, hoc more atque jure ſolita fieri ſcripſit Servius Sulpicius in libro, quem ſcripſit de dotibus: *Qui uxorem*, inquit, *ducturus erat, ab eo, unde ducenda erat, ſtipulabatur eam in matrimonium ductum iri. qui daturus erat, itidem ſpondebat daturum. is contractus ſtipulationum ſponſionumque dicebatur ſponſalia. tum, quæ promiſſa erat, ſponſa appellabatur; qui ſpoponderat ducturum, ſponſus. ſed ſi poſt eas ſtipulationes uxor non dabatur, aut non ducebatur; qui ſtipulabatur ex ſponſu agebat, judices cognoſcebant. judex, quamobrem data acceptave non eſſet uxor, quærebat. ſi nihil juſtæ cauſæ videbatur; litem pecunia æſtimabat: quantique interfuerat eam uxorem accipi aut dari, eum, qui ſpoponderat aut qui ſtipulatus erat, condemnabat.* hoc jus ſponſaliorum obſervatum dicit Servius ad id tempus, quo civitas univerſo Latio, lege Julia, data eſt. hæc eadem Neratius ſcripſit in libro, quem de nuptiis compoſuit.

CAP. V.

Hiſtoria narrata de perfidia haruſpicum Etruſcorum: quodque ob eam rem verſus hic à pueris Romæ urbe tota cantatus eſt; Malum conſilium conſultori peſſimum eſt.

STatua Romæ in comitio poſita Horatii Coclitis fortiſſimi viri de cœlo tacta eſt. ob id fulgur piaculis luendum, haruſpices ex Etruria acciti, inimico atque hoſtili

hoſtili in populum Romanum animo, inſtituerant eam rem contrariis religionibus procurare. atque illam ſtatuam ſuaſerunt in inferiorem locum perperàm tranſponi, quem ſol oppoſitu circum undique aliarum ædium nunquam illuſtraret. quod quum ita fieri perſuaſiſſent, delati ad populum proditique ſunt; &, quum de perfidia confeſſi eſſent, necati ſunt: conſtititque eam ſtatuam, proinde ut veræ rationes pòſt compertæ monebant, in locum editum ſubducendam, atque ita in area Volcani ſublimiori loco ſtatuendam: eaque res benè & proſperè reipubl. ceſſit. tunc igitur, quòd in Etruſcos haruſpices malè conſulentes animadverſum vindicatumque fuerat, verſus hic ſcitè factus cantatuſque eſſe à pueris urbe tota fertur.

Malum conſilium conſultori peſſimum eſt.

Ea hiſtoria de haruſpicibus ac de verſu iſto ſenario ſcripta eſt in Annalibus Maximis libro undecimo, & in Verrii Flacci libro primo rerum memoria dignarum. videtur autem hic verſus de Græco illo Heſiodi verſu expreſſus:

Ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη.

CAP. VI.

Verba veteris S. C. in quo decretum eſt hoſtiis majoribus expiandum, quòd in ſacrario haſtæ Martiæ moviſſent: atque inibi enarratum quid ſint hoſtiæ ſuccidaneæ: *quid item* tempora præcidanea: *quòdque Capito Atejus* ferias *quaſdam* præcidaneas *appellavit.*

UT *terram moviſſe* nunciari ſolet; eaque res procuratur: ita in veteribus memoriis ſcriptum legimus, nunciatum eſſe ſenatui, in ſacrario, in regia, haſtas Martias moviſſe. ejus rei cauſa ſenatuſconſultum factum eſt M. Antonio A. Poſtumio coſs. ejuſque ex-

emplum hoc eſt: QUOD. C. JULIUS. L. F. PONTIFEX. NUNCIAVIT. IN. SACRARIO. IN. REGIA. HASTAS. MARTIAS. MOVISSE. DE. EA. RE. ITA. CENSUERUNT. UTI. M. ANTONIUS. CONSUL. HOSTIIS. MAJORIBUS. JOVI. ET. MARTI. ET. CAETERIS. DIS. QUIBUS. VIDERETUR. PLACANDIS. UTI. PROCURASSET. SATIS. HABENDUM. CENSUERUNT. SI. QUID. SUCCIDANEIS. OPUS. ESSET. ROBIGUS. ACCEDERET. Quòd *ſuccidaneas hoſtias* ſenatus appellavit, quæri ſolet quid verbum id ſignificet. in Plauti quoque comœdia, quæ Epidicus inſcripta eſt, ſuper eodem ipſo verbo requiri audio in his verſibus:

Men' piacularem oportet fieri ob ſtultitiam tuam,
Ut meum tergum ſtultitiæ tuæ ſubdas ſuccidaneum?

Succidaneæ autem *hoſtiæ* dicuntur, *e*, littera per morem compoſiti vocabuli in, *i*, litteram commutata. nam quaſi *ſuccædaneæ* appellatæ: quoniam, ſi primis hoſtiis litatum non erat, aliæ poſt eaſdem ductæ hoſtiæ cædebantur. quæ, quaſi prioribus jam cæſis, luendi piaculi gratia, ſubdebantur & ſuccidebantur: ob id *ſuccidaneæ* nominatæ, littera, *i*, ſcilicet tractim pronunciata. audio enim quoſdam eàm litteram in hac voce barbare corripere. Eadem autem ratione verbi *præcidaneæ* quoque hoſtiæ dicuntur, quæ ante ſacrificia ſolemnia pridie cæduntur. *porca* etiam *præcidanea* appellata, quam piaculi gratia, ante fruges novas captas immolari Cereri mos fuit, ſiqui familiam funeſtam aut non purgaverant, aut aliter eam rem, quàm oportuerat, procuraverant. Sed porcam & hoſtias quaſdam præcidaneas, ſicuti dixi, appellari, vulgo notum eſt: *ferias præcidaneas* dici, id, opinor, à vulgo remotum eſt. Propterea verba Ateii Capitonis ex quinto librorum, quos de pontificio jure compoſuit, ſcripſi. *Tib. Coruncanio pontifici maximo*

feriæ

feriæ præcidaneæ in atrum diem inauguratæ ſunt. collegium decrevit non habendum religioni, quin eo die feriæ præcidaneæ eſſent.

CAP. VII.

De epiſtola Valerii Probi grammatici ad Marcellum ſcripta ſuper accentu nominum quorumdam Pœnicorum.

VAlerius Probus grammaticus inter ſuam ætatem præſtanti ſcientiâ fuit. is *Hannibalem* & *Haſdrubalem* & *Hamilcarem* ita pronunciabat, ut penultimam circumflecteret; ut teſtis eſt epiſtola ejus ſcripta ad Marcellum, in qua Plautum & Ennium multoſque alios veteres eo modo pronunciaſſe affirmat. ſolius tamen Ennii verſum unum ponit, ex libro, qui *Scipio* inſcribitur. eum verſum quadrato numero factum ſubjecimus: in quo, niſi tertia ſyllaba de Hannibalis nomine circumflexa ponatur, numerus claudus eſt. verſus Ennii, quem dixit, ita eſt:

Qui propter Hannibalis copias conſiderant.

CAP. VIII.

Quid C. Fabricius de Cornelio Rufino homine avaro dixerit: quem quum odiſſet inimicuſque eſſet, deſignandum tamen conſulem curavit.

FAbricius Luſcinus magna gloria vir magniſque rebus geſtis fuit. P. Cornelius Rufinus manu quidem ſtrenuus & bellator bonus, militarique diſciplina peritus admodum fuit; ſed furax homo & avaritia acri erat. hunc Fabricius non probabat, neque amico utebatur, oſuſque eum morum cauſa fuit. Sed quum in temporibus reipubl. difficillimis conſules creandi forent, & is Rufinus peteret conſulatum, competitoreſque ejus eſſent imbelles quidam & futiles: ſumma ope adniſus eſt

Fabricius, uti Rufino conſulatus deferretur. eam rem pleriſque ammirantibus, quòd hominem avarum, cui eſſet inimiciſſimus, creari conſulem peteret, quem hoſtiliter oderat: Fabricius inquit, *Nihil eſt quod miremini; ſi malui compilari quam venire.* Hunc Rufinum poſtea bis conſulatu & dictatura functum cenſor Fabricius ſenatu movit, ob luxuriæ notam; quòd decem pondo libras argenti facti haberet. id autem, quod ſupra ſcripſi, Fabricium de Cornelio Rufino ita, ut in pleraque hiſtoria eſt, dixiſſe, M. Cicero non aliis à Fabricio, ſed ipſi Rufino gratias agenti, quòd ejus gratias dedignatus conſul eſſet, dictum eſſe refert in libro ſecundo de Oratore. Verba Ciceronis hæc ſunt: *Arguta etiam ſignificatio eſt, quum parva re & ſæpe verbo res obſcura & latens illuſtratur: ut quum C. Fabricio P. Cornelius homo, ut exiſtimatur, avarus & furax, ſed egregiè fortis & bonus imperator gratias ageret, quod ſe homo inimicus conſulem feciſſet, bello præſertim magno & gravi: Nihil eſt quo mihi gratias agas,* inquit, *ſi malui compilari quam venire.*

Cap. IX.

Quid ſignificet propriè, religioſus, *& in quæ diverticula ſignificatio vocabuli iſtius flexa ſit, & verba Nigidii Figuli ex commentariis ejus ſuper ea re ſumta.*

Nigidius Figulus, homo, ut ego arbitror, juxta M. Varronem doctiſſimus, in undecimo commentariorum grammaticorum refert verſum ex antiquo carmine memoria hercle dignum,

Religentem eſſe oportet; religioſum nefas.

Cujus autem id carmen ſit, non ſcribit. atque in eodem loco Nigidius, *Hoc*, inquit, *inclinamentum ſemper hujuſcemodi verborum, ut vinoſus, mulieroſus, religioſus, nummoſus, ſignat copiam quamdam immodicam rei, ſuper*

per quæ dicitur. quocirca religioſus is appellabatur, qui nimia & ſuperſtitioſa religione ſeſe alligaverat, eaque res vitio aſsignabatur. Sed præter iſta, quæ Nigidius dicit, alio quodam diverticulo ſignificationis *religioſus* pro caſto atque obſervanti cohibentique ſeſe certis legibus finibuſque dici cœptus. ſimili autem modo illa quoque vocabula, ab eadem profecta origine, diverſum ſignificare videntur, *religioſi dies*, & *religioſa delubra. religioſi* enim *dies* dicuntur triſti omine infames impeditique: in quibus & res divinas facere & rem quampiam novam exordiri temperandum eſt. quos multitudo imperitorum pravè & perperam *nefaſtos* appellant. itaque M. Cicero in libro epiſtolarum nono ad Atticum, *Majores*, inquit, *noſtri funeſtiorem diem eſſe voluerunt Alienſis pugnæ, quàm urbis captæ; quòd hoc malum ex illo. itaque alter religioſus etiam nunc dies, alter in vulgus ignotus.* idem tamen M. Tullius in oratione de accuſatore conſtituendo, *religioſa delubra* dicit, non ominoſa nec triſtia, ſed majeſtatis venerationiſque plena. Maſſurius autem Sabinus, in commentariis quos de indigenis compoſuit, *Religioſum*, inquit, *eſt quod propter ſanctitatem aliquam remotum ac ſepoſitum à nobis eſt. verbum à relinquendo dictum, tamquam cærimoniæ à carendo.* Secundùm hanc Sabini interpretationem templa quidem ac delubra, quia horum cumulus in vituperationem non cadit, ut illorum, quorum laus immodeſta eſt, *religioſa* ſunt, quæ non vulgo ac temere, ſed cum caſtitate cærimoniaque adeunda & reverenda & reformidanda ſunt magis quàm invulganda. ſed dies *religioſi* dicti, quos ex contraria cauſa, propter ominis diritatem, relinquimus. iccirco ait Terentius in Heautontimorumeno:

Tum, quod dem ei, rectè eſt. nam, nihil eſſe mihi,
relligio eſt dicere.

Quòd ſi, ut ait Nigidius, omnia iſtiuſmodi inclinamenta nimium ac præter modum ſignificant, & iccirco

in culpas cadunt, ut, *vinoſus*, *mulieroſus*, *verboſus*, *moroſus*, *famoſus*: cur *ingenioſus*, *formoſus & officioſus & ſpecioſus*, quæ pariter ab ingenio & forma & officio inclinata ſunt; cur etiam *diſciplinoſus*, *conſilioſus*, *victorioſus*, quæ M. Cato ita effiguravit; cur item *facundioſa*, quod Sempronius Aſellio tertio decimo rerum geſtarum ita ſcripſit, *Facta ſua ſpectari oportere; dicta non, ſi minus facundioſa eſſent*: cur, inquam, iſta omnia nunquam in culpam, ſed in laudem dicuntur; quamquam hæc quoque incrementum ſui nimium demonſtrent? an propterea, quia illis quidem, quæ ſuprà poſuit, adhibendus eſt modus quidam neceſſarius? nam & *gratia*, ſi nimia quidem atque immodica, & *mores*, ſi multi atque varii, & *verba*, ſi perpetua atque infrunita & obtundentia, & *fama*, ſi magna & inquieta & invidioſa ſit, neque laudabilia neque utilia ſunt. *ingenium* autem & *officium* & *forma* & *diſciplina* & *conſilium* & *victoria* & *facundia*, ſicut ipſæ virtutum amplitudines, nullis finibus cohibentur, ſed quanto majora auctioraque ſint, etiam tanto laudatiora ſunt.

CAP. X.

Quid obſervatum de ordine rogandarum ſententiarum in ſenatu, jurgiorumque in ſenatu C. Cæſaris Conſulis & M. Catonis diem dicendo eximentis.

ANte legem, quæ nunc de ſenatu habendo obſervatur, ordo rogandi ſententias varius fuit. aliàs primus rogabatur, qui à cenſoribus princeps in ſenatum lectus fuerat; aliàs qui deſignati conſules erant. quidam è conſulibus ſtudio aut neceſſitudine aliqua adducti, quem iis viſum erat, honoris gratia, extra ordinem ſententiam primum rogabant. Obſervatum tamen eſt, quum extra ordinem fieret, ne quis quemquam ex alio quàm ex conſulari loco ſententiam primum rogaret. C. Cæ-

ſar

ſar in conſulatu, quem cum M. Bibulo geſſit, quatuor ſolos extra ordinem rogaſſe ſententiam dicitur. ex iis quatuor principem rogabat M. Craſſum. ſed, poſtquam filiam Cn. Pompejo deſponderat, primum cœperat Pompejum rogare. ejus rei rationem reddidiſſe eum ſenatui Tiro Tullius M. Ciceronis libertus refert: itaque ſe ex patrono ſuo audiſſe ſcribit. id ipſum Capito Atejus in libro, quem de officio ſenatorio compoſuit, ſcriptum reliquit. in eodem libro Capitonis id quoque ſcriptum eſt. *Cajus*, inquit, *Cæſar conſul M. Catonem ſententiam rogavit. Cato rem quam conſulebatur, quoniam non è rep. videbatur, perfici nolebat. ejus rei gratia ducendæ, longa oratione utebatur; eximebatque dicendo diem. erat enim jus ſenatori, ut, ſententiam rogatus, diceret antè quicquid vellet alii rei & quoad vellet. Cæſar conſul viatorem vocavit; eumque, quum finem non faceret, prehendi loquentem & in carcerem duci juſſit. ſenatus conſurrexit: proſequebatur Catonem in carcerem. hac*, inquit, *invidia facta Cæſar deſtitit, & mitti Catonem juſſit.*

CAP. XI.

Quæ qualiaque ſint, quæ Ariſtoxenus, quaſi magis comperta, de Pythagora memoriæ commendavit, & quæ item Plutarchus eumdem in modum de eodem Pythagora ſcripſit.

OPinio vetus falſa occupavit & convaluit, Pythagoram philoſophum non eſitaviſſe ex animalibus; item abſtinuiſſe fabulo, quem κύαμον Græci appellant. ex hac opinione Callimachus poëta ſcripſit:

> Καὶ κυάμων ἄπο χεῖρας ἔχειν ἀνιώντων ἔδεσθαι
> Κἀγὼ Πυθαγόρας ὡς ἐκέλευε λέγω.

Ex eadem item opinione M. Cicero in libro de divinatione primo, hæc verba poſuit; *Jubet igitur Plato ſic ad ſomnum proficiſci corporibus affectis, ut nihil ſit quod*

 errorem

errorem animis perturbationemque afferat. ex quo etiam Pythagoreis interdictum putatur, ne faba veſcerentur; quod habet inflationem magnam is cibus tranquillitatem mentis quærentibus contrariam. hæc quidem M. Cicero. Sed Ariſtoxenus muſicus vir litterarum veterum diligentiſſimus, Ariſtotelis philoſophi auditor, in libro, quem de Pythagora reliquit, nullo ſæpius legumento Pythagoram dicit uſum quàm fabis. quoniam is cibus & ſubduceret ſenſim alvum & lævigaret. Verba iſta Ariſtoxeni ſubſcripſi: Πυθαγόρας δὲ τῶν ὀσπρείων μάλιστα τὸν κύαμον ἐδοκίμασε λίαν κινητικόν τε γὰρ εἶναι, καὶ διαφορητικόν. διὸ καὶ μάλιστα κέχρηται αὐτῷ. Porculis quoque minuſculis & hœdis tenerioribus victitaſſe idem Ariſtoxenus refert. quam rem videtur cognoviſſe ex Xenophilo Pythagorico familiari ſuo, & ex quibuſdam aliis natu majoribus, qui ab ætate Pythagoræ haud multum aberant. ac de animalibus Alexis etiam poëta in comœdia, quæ Pythagoræ vita inſcribitur, docet. videtur autem de κυάμῳ non eſitato cauſam erroris fuiſſe, quia in Empedocli carmine, qui diſciplinas Pythagoræ ſecutus eſt, verſus hic invenitur:

Δειλοὶ, πάνδειλοι, κυάμων ἄπο χεῖρας ἔχεσθαι.

opinati enim ſunt plerique κύαμον legumentum vulgo dici. ſed qui diligentius anquiſitiuſque carmina Empedocli arbitrati ſunt, κυάμους hoc in loco teſticulos ſignificare dicunt; eoſque more Pythagoræ opertè atque ſymbolicè κυάμους appellatos, quia ſint εἰς τὸ κυεῖν δεινοὶ καὶ αἴτιοι τοῦ κυεῖν; & genituræ humanæ vim præbeant, iccircoque in Empedocli verſu iſto non à fabulo edendo, ſed à rei venereæ proluvio voluiſſe homines deducere. Plutarchus quoque homo in diſciplinis gravi auctoritate in primo librorum quos de Homero compoſuit Ariſtotelem philoſophum ſcripſit eadem ipſa de Pythagoricis ſcripſiſſe; quòd non abſtinuerunt edundis animalibus, niſi pauca carne quadam. verba ipſa Plutarchi, quoniam

res

res inopinata eſt, ſubſcripſi: *Ἀριστοτέλης δὲ μήτρας, καὶ καρδίας, καὶ ἀκαλύφης, καὶ τοιούτων ἄλλων ἀπέχεσθαί φησι τοὺς Πυθαγορικούς. χρῆσθαι δὲ τοῖς ἄλλοις.* Ἀκαλύφη autem eſt animal marinum, quod urtica appellatur. ſed & piſcibus nonnullis abſtinere Pythagoricos Plutarchus in Sympoſiacis dicit: Pythagoram verò ipſum ſicuti celebre eſt Euphorbum primo ſe fuiſſe dictitaſſe; ita hæc remotiora ſunt his, quæ Clearchus & Dicæarchus memoriæ tradiderunt, fuiſſe eum poſtea Pyrandrum, deinde Callicleam, deinde feminam pulchra facie meretricem, cui nomen fuerat Alce.

CAP. XII.

Notæ & animadverſiones cenſoriæ in veteribus monumentis repertæ memoria dignæ.

SI quis agrum ſuum paſſus fuerat ſordeſcere, eumque indiligenter curabat, ac neque araverat, neque purgaverat; ſive quis arborem ſuam vineamque habuerat derelictui, non id ſine pœna fuit: ſed erat opus cenſorium, cenſoreſque ærarium faciebant. item ſi quis eques Romanus equum habere gracilentum aut parum nitidum viſus erat, *impolitiæ* notabatur. id verbum ſignificat quaſi ſi tu dicas, *incuriæ*: cujus rei utriuſque auctoritates ſunt: & M. Cato id ſæpe numero atteſtatus eſt.

CAP. XIII.

Quòd incentiones quædam tibiarum certo modo factæ iſchiacis mederi poßint.

PRoditum hoc pleriſque eſt & memoriæ mandatum; iſchiaci quum maximè doleant, tum, ſi modulis lenibus tibicen incinat, minui dolores. ego nuperrimè in libro Theophraſti ſcriptum inveni viperarum morſibus tibicinem ſcitè modulateque adhibitum mederi. refert

fert etiam idem Democriti liber, qui inſcribitur περὶ λοιμῶν ἢ λοιμικῶν κακῶν. in quo docet plurimis hominum morbis medicinam fuiſſe incentiones tibiarum. tanta prorſus eſt affinitas corporibus hominum mentibuſque; & propterea quoque vitiis aut medelis animorum & corporum.

CAP. XIV.

Narratur hiſtoria de Hoſtilio Mancino ædili & Mamilia meretrice; verbaque decreti tribunorum ad quos à Mamilia provocatum eſt.

QUum librum nonum Atei Capitonis Conlectaneorum legeremus, qui inſcriptus eſt *de judiciis publicis*; decretum tribunorum viſum eſt gravitatis antiquæ plenum. propterea id meminimus; idque ob hanc cauſam & in hanc ſententiam ſcriptum eſt. A. Hoſtilius Mancinus ædilis curulis fuit, is Mamiliæ meretrici diem ad populum dixit, quòd de tabulato ejus noctu lapide ictus eſſet, vulnuſque ex lapide oſtendebat. Mamilia ad tribunos plebei provocavit. apud eos dixit comiſſatorem Mancinum ad ædes ſuas veniſſe; eum ſibi fas recipere non fuiſſe in æde ſua; ſed quum vi irrumperet, lapidibus depulſum. tribuni decreverunt ædilem ex eo loco jure dejectum, quo eum venire cum coronario non decuiſſet: propterea, ne cum populo ædilis ageret, interceſſerunt.

CAP. XV.

Defenſa à culpa ſententia ex hiſtoria Salluſtii, quam inimici ejus cum inſectatione malignè reprehenderint.

ELegantia orationis Salluſtii verborumque facundia & novandi ſtudium cum multa prorſus invidia fuit: multique non mediocri ingenio viri conati ſunt reprehendere

-hendere pleraque & obtrectare. in quibus plura inſcitè aut malignè vellicant: nonnulla tamen videri poſſunt non indigna reprehenſione. quale illud in Catilinæ hiſtoria repertum eſt; quod habeat eam ſpeciem, quaſi parum attentè dictum. Verba Salluſtii hæc ſunt. *Ac mihi quidem, tametſi haudquaquam par gloria ſequatur ſcriptorem & auctorem rerum, tamen inprimis arduum videtur res geſtas ſcribere. primùm, quod facta dictis exæquanda ſunt: dein, quòd plerique, quæ delicta reprehenderis, malivolentia & invidia dicta putant. ubi de magna virtute atque gloria bonorum memores; quæ ſibi quiſque facilia factu putat, æquo animo accipit: ſupra, veluti ficta pro falſis ducit.* Propoſuit, inquiunt, dicturum cauſas, quamobrem videatur eſſe arduum, res geſtas ſcribere: atque ibi non primum cauſam, ſed querelas dicit. non enim cauſa videri debet, cur hiſtoriæ opus arduum ſit, quod ii, qui legunt, aut inique interpretantur quæ ſcripta ſunt, aut vera eſſe non credunt. obnoxiam quippe & objectam falſis exiſtimationibus eam rem dicendam magis ajunt quàm arduam. quia, quod arduum eſt, ſui operis difficultate eſt arduum, non opinionis alienæ erroribus. Hæc illi malivoli reprehenſores dicunt; ſed, *arduum*, Salluſtius non pro difficili tantùm, ſed pro eo quoque ponit, quod Græci δυχερὲς aut χαλεπὸν appellant: quod eſt tum difficile tum moleſtum quoque & incommodum & intractabile. quorum verborum ſignificatio à ſententia Salluſtii ſuprà ſcripta non abhorret.

Cap.

CAP. XVI.

De vocabulis quibuſdam a Varrone & Nigidio contra quotidiani ſermonis conſuetudinem declinatis: atque inibi id genus quædam cum exemplis veterum relata.

M. Varronem & P. Nigidium, viros Romani generis diſertiſſimos, comperimus non aliter locutos eſſe & ſcripſiſſe, quàm *ſenatuis*, & *domuis*, & *fluctuis:* qui eſt patrius caſus, ab eo quod eſt, *ſenatus*, *domus*, & *fluctus.* hinc *ſenatui*, *domui*, *fluctui*, cæteraque his conſimilia pariter dixiſſe. Terentii quoque comici verſus in libris veteribus itidem ſcriptus eſt:

Ejus anuis, opinor, cauſa, quæ eſt mortua.

Hanc eorum auctoritatem quidam è veteribus grammaticis ratione etiam firmare voluerunt, quòd omnis dativus ſingularis littera finitus, *i*, ſi non ſimilis eſt genitivi ſingularis, littera addita genitivum ſingularem facit. ut, *patri patris*, *duci ducis*, *cædi cædis.* Quum igitur, inquiunt, in caſu dandi, *huic ſenatui*, dicamus; genitivus ex eo ſingularis *ſenatuis* eſt,& non *ſenatus.* Sed non omnes concedunt in caſu dativo *ſenatui* magis dicendum, quàm *ſenatu.* ſicut Lucilius in eodem caſu, *victu* & *anu*, dicit, non, *victui* & *anui*, in hiſce verſibus,

Quod ſumptum atque epulas victu præponis honeſto.

& alio in loco

Anu noceo, inquit,

Virgilius quoque in caſu dandi, *aſpectu*, dicit, non *aſpectui.*

— Teque aſpectu ne ſubtrahe noſtro.

& in Georgicis:

Quòd nec concubitu indulgent.

Cajus etiam Cæſar gravis auctor linguæ Latinæ in Anticatone, *Unius*, inquit, *arrogantiæ ſuperbiæque dominatuque.*

minatuque. item in Dolabellam actionis III. *ibi iſti quorum in ædibus faniſque poſita & honori erant & ornatu.* in libris quoque analogicis omnia iſtiuſmodi ſine, *i*, littera dicenda cenſet.

CAP. XVII.

De natura quarumdam particularum, quæ præpoſitæ verbis intendi atque produci barbarè atque inſcitè videntur, exemplis rationibuſque pluſculis diſceptatum.

LUcilii ex undecimo verſus ſunt:

Scipiadæ magno improbus objiciebat Aſellus,
Luſtrum, illo cenſore, malum infelixque fuiſſe.

objiciebat, *o*, littera producta multos legere audio; idque eo facere dicunt, ut ratio numeri ſalva ſit. idem infra:

—— & jam
Conjicere in verſus dictum præconis volebam
Granl.

in hoc quoque prima verbi præpoſitio ob eandem cauſam producitur. item quintodecimo.

Subjicit hinc humilem, & ſuffercitus poſteriorem.

ſubjicit, *u*, littera longa legunt; quia primam ſyllabam brevem eſſe in verſu heroico non convenit. item apud Plautum in Epidico, *con*, ſyllabam productam pronunciant,

Age nunc jam, orna te Epidice & pallium in collum conjice.

Apud Virgilium quoque, *ſubjicit*, verbum produci à pleriſque audio.

—— etiam Parnaſia laurus
Parva ſub ingenti matris ſe ſubjicit umbra.

Sed neque, *ob*, neque, *ſub*, præpoſitio producendi habent naturam; neque item, *con*; niſi quum eam litteræ ſequuntur, quæ in verbis, *conſtituit*, &, *confecit*,

ſecundùm

ſecundùm eam primæ ſunt, vel quum eliditur ex ea, *n* littera: ſicut Salluſtius, *Facinoribus*, inquit, *coopertus.* in his autem, quæ ſuprà poſui, & metrum eſſe integrum poteſt, & præpoſitiones iſtæ poſſunt non barbarè protendi: ſecunda enim littera in his verbis per duo *ii*, non per unum ſcribenda eſt. nam verbum iſtud, cui ſuprà dictæ particulæ præpoſita ſunt, non *icio* eſt ſed *iacio*, & præteritum non *icit* facit ſed *iecit*. idque ubi compoſitum eſt ex *a* littera, *a* in *i* mutatur; ſicuti fit in verbis *inſilio* & *incipio*: atque ita vim conſonantis capit. & idcirco ea ſyllaba productius latiuſque paulò pronunciata priorem ſyllabam brevem eſſe non patitur; ſed reddit eam poſitu longam; proptereaque & numerus in verſu & ratio in pronunciatu manet. hæc, quæ diximus, eò etiam conducunt, ut, quod apud Virgilium in ſexto poſitum invenimus.

Eripe me his invicte malis, aut tu mihi terram
Iniice:

ſic eſſe, *iniice*, ut ſupra dixi, & legendum & ſcribendum ſciamus: niſi quis tam indocilis eſt, ut in hoc quoque verbo, *in* præpoſitionem metri cauſa protendat: quærimus igitur in *obicibus*, *o*, littera qua ratione intendatur, quum id vocabulum factum ſit à verbo, *obicio*; & nequaquam ſimile ſit, quod à verbo *moveo motus*, *o*, littera longa dicitur. Equidem memini Sulpicium Apollinarem, virum præſtanti litterarum ſcientia, *obices* & *obicibus*, *o*, littera correpta dicere; in Virgilio quoque ſic eum legere;

—— *qua vi maria alta tumeſcant*
Obicibus ruptis.

ſed ita, ut diximus, *i*, litteram quæ in vocabulo quoque gemina eſſe debet, paullo uberius largiuſque pronunciabat. congruens igitur eſt, ut *ſubices* etiam, quod proinde ut *obices* compoſitum eſt, *u*, littera brevi dici oporteat. Ennius in tragœdia, quæ Achilles inſcribitur,

ſubices

ſubices pro aëre alto ponit, qui cœlo ſubjectus eſt, in his verſibus:

Per ego deûm ſublimes ſubices, humidus
Unde oritur imber ſonitu ſævo & ſpiritus.

pleroſque homines tamen legere audias, *u*, littera producta. id ipſum autem verbum M. Cato ſub alia præpoſitione dicit, in oratione, quam de conſulatu ſuo habuit. *Ita hos*, inquit, *fert ventus ad priorem Pyrenæum quos projicit in altum.* & Pacuvius item in Chryſe: *promontorium, cujus linguam in altum projicit.*

Cap. XVIII.

De Africano ſuperiore ſumta quædam ex annalibus memoratu digniſſima.

Scipio Africanus antiquior quanta virtutum gloria præſtiterit, quàm fuerit altus animo atque magnificus, & qua ſui conſcientia nixus; pluribus rebus quæ dixerit quæque fecerit declaratum eſt. ex quibus ſunt hæc duo exempla ejus fiduciæ atque exſuperantiæ ingentis. Quum M. Nævius tribunus plebei accuſaret eum ad populum; diceretque à rege Antiocho accepiſſe pecuniam, ut conditionibus gratioſis ac mollibus pax cum eo populi Romani nomine fieret; & quædam item alia crimini daret indigna tali viro: tum Scipio pauca præfatus, quæ dignitas vitæ ſuæ atque gloria poſtulabat, *Memoria*, inquit, *Quirites, repeto diem eſſe hodiernum, quo Hannibalem Pœnum imperio noſtro inimiciſſimum, magno prælio vici in terra Africa: pacemque & victoriam vobis peperi inſperabilem. non igitur ſimus adverſum deos ingrati: ſed cenſeo relinquamus nebulonem hunc; eamus nunc protinus Jovi optimo maximo gratulatum.* id quum dixiſſet, avertit, & ire in Capitolium cœpit. tum concio univerſa, quæ ad ſententiam de Scipione ferendam convenerat, relicto tribuno, Scipionem in Capitolium

comitata, atque inde ad ædes ejus, cum lætitia & gratulatione ſollemni proſecuta eſt. Fertur etiam oratio, quæ videtur habita eo die à Scipione, &, qui dicunt eam non veram, non eunt infiicias, quin hæc quidem verba fuerint, quæ dixi, Scipionis. Item aliud eſt factum ejus præclarum, Pœtilii quidam tribuni plebei à Marco, ut ajunt, Catone inimico Scipionis comparati in eum atque immiſſi deſiderabant in ſenatu inſtantiſſimè, ut pecuniæ Antiochenæ, prædæque, quæ eo in bello capta erat, rationem redderet. fuerat enim L. Scipioni Aſiatico fratri ſuo imperatori in ea provincia legatus. ibi Scipio exſurgit; & prolato è ſinu togæ libro, rationes in eo ſcriptas eſſe dixit omnis pecuniæ omniſque prædæ. Illi tum ut palam recitaretur, & ad ærarium deferretur. ſed enim id jam non faciam, inquit, nec me ipſe afficiam contumelia. eumque librum ſtatim coram diſcidit ſuis manibus, & concerpſit; ægrè paſſus, quòd cui ſalus imperii ac reip. accepta ferri deberet, rationem pecuniæ prædaticiæ poſceretur.

CAP. XIX.

Quid M. Varro in logiſtorico ſcripſerit de moderando victu puerorum impubium.

PUeros impuberes compertum eſt, ſi plurimo cibo nimioque ſomno uterentur, hebetiores fieri, veterni uſque aut eluci tarditatem, corporaque eorum improcera fieri, minuſque adoleſcere. idem plerique alii medicorum philoſophorumque, & M. Varro in logiſtorico ſcripſit; quæ inſcripta eſt *Capys aut de liberis educandis.*

CAP.

Cap. XX.

Notati à cenſoribus, qui audientibus iis dixerant joca quædam intempeſtiviter: ac de ejus nota deliberatum, qui ſteterat fortè apud eos oſcitabundus.

Inter cenſorias ſeveritates tria hæc exempla in litteris ſunt caſtigatiſſimæ diſciplinæ. unum eſt hujuſmodi. Cenſor adigebat de uxoribus ſollemne jusjurandum. verba ita erant concepta: UT. TU. EX. ANIMI. TUI. SENTENTIA. UXOREM. HABES. qui jurabat, cavillator quidam & canalicula & nimis ridicularius fuit. is locum eſſe ſibi joci dicendi ratus, quum ita, uti mos erat, cenſor dixiſſet; ET. TU. EX. ANIMI. TUI. SENTENTIA. UXOREM. HABES? *Habeo equidem*, inquit, *uxorem*, *ſed non ex animi tui ſententia.* tum cenſor eum, quòd intempeſtivè laſciviſſet, in ærarios retulit; cauſamque hanc joci ſcurrilis apud ſe dicti ſubſcripſit. Altera ſeveritas ejuſdem ſectæ diſciplinæque eſt. Deliberatum eſt de nota ejus, qui ad cenſores ab amico advocatus eſt, &, in jure ſtans, clarè nimis ac ſonorè oſcitavit. atque inibi prope ut plecteretur fuit; tamquam illud indicium vagi animi foret & allucinantis, & fluxæ atque apertæ ſecuritatis. ſed quum ille dejeraſſet invitiſſimum ſeſe ac repugnantem oſcitatione victum, tenerique eo vitio quod *oſcedo* appellatur; tum notæ jam deſtinatæ exemtus eſt. P. Scipio Africanus Pauli F. utramque hiſtoriam poſuit in oratione, quam dixit in cenſura, quum ad majorum mores populum hortaretur. Item aliud refert Sabinus Maſſurius in ſeptimo memoriali ſeverè factum, *Cenſores*. inquit, *P. Scipio Naſica & M. Popillius quum equitum cenſum agerent; equum nimis ſtrigoſum & malè habitum, ſed equitem ejus uberrimum & habitiſſimum viderunt. Et cur, inquiunt, ita eſt, ut tu ſis quam equus curatior?*

quoniam, inquit, ego me curo; equum Statius meus ſervus: viſum eſt parum reverens eſſe reſponſum. relatuſque in ærarios, ut mos eſt. Statius autem ſervile nomen fuit. plerique apud veteres ſervi eo nomine fuerunt. Cæcilius quoque ille comœdiarum poëta inclutus ſervus fuit: & propterea nomen habuit *Statius.* ſed poſtea verſum eſt quaſi in cognomentum; appellatuſque *Cæcilius Statius.*

LIBER QUINTUS.

CAPUT I.

Quòd Muſonius philoſophus reprehendit improbavitque laudari philoſophum diſſerentem à vociferantibus & in laudando geſtientibus.

MUſonium philoſophum ſolitum dicere accepimus; quum philoſophus, inquit, hortatur, monet, ſuadet, objurgat, aliudve quid diſciplinarum diſſerit; tum, qui audiunt, ſi ſummo & ſoluto pectore obvias vulgataſque laudes effutiunt, ſi clamitant etiam, ſi vocum ejus feſtivitatibus, ſi modulis verborum, ſi quibuſdam quaſi frequentamentis orationis moventur, exagitantur, & geſtiunt; tum ſcias & qui dicit & qui audit fruſtra eſſe: neque illic philoſophum loqui, ſed tibicinem canere. animus is, inquit, audientis philoſophum, ſi, quæ dicuntur, utilia ac ſalubria ſunt & errorum atque vitiorum medicinas ferunt, laxamentum atque otium prolixè proſuſéque laudandi non habet: quiſquis ille eſt qui audit, niſi ille eſt planè deperditus, inter ipſam philoſophi orationem & perhorreſcat neceſſe eſt & pudeat tacitus & pœniteat & gaudeat & admiretur. varios adeò vultus diſparileſque ſenſus gerat, proinde ut eum conſcientiamque ejus affecerit utrarumque animi partium aut

ſincera-

ſincerarum aut ægrarum philoſophi pertrectatio. præterea dicebat magnam laudem non abeſſe ab admiratione: admirationem autem, quæ maxima eſt, non parere verba ſed ſilentium: iccirco, inquit, poëtarum ſapientiſſimus auditores illos Ulyxi labores ſuos illuſtriſſimè narrantis, ubi loquendi finis factus, non exſultare nec ſtrepere nec vociferari facit, ſed conſuluiſſe univerſos dicit, quaſi attonitos & obſtupidos delenimentis aurium ad origines uſque vocis permanentibus.

Cap. II.

Super equo Alexandri regis, qui Bucephalas appellatus eſt.

Equus Alexandri regis & capite & nomine *Bucephalas* fuit. emptum Cares ſcripſit talentis tredecim & regi Philippo donatum: æris noſtri ſumma eſt HS. CCCXII. Super hoc equo dignum memoria viſum; quòd, ubi ornatus erat armatuſque ad prœlium, haud umquam inſcendi ſeſe ab alio niſi à rege paſſus ſit. Id etiam de iſto equo memoratum eſt; quod, quum in eo inſidens Alexander, bello Indico, & facinora faciens fortia, in hoſtium cuneum non ſatis ſibi providens immiſiſſet, conjectis undique in Alexandrum telis vulneribus altè in cervice atque in latere equus perfoſſus eſt: moribundus tamen ac prope jam exſanguis è mediis hoſtibus regem vivaciſſimo curſu retulit: atque, ubi eum extra tela extulerat, illico concidit, & domini jam ſuperſtitis ſecurus, quaſi cum ſenſus humani ſolatio, animam exſpiravit. tum rex Alexander, parta ejus belli victoria, oppidum in iiſdem locis condidit; atque, ob equi honores, Bucephalon appellavit.

CAP. III.

Quæ cauſa, quodque initium fuiſſe dicatur Protagoræ ad philoſophiæ litteras adeundi.

PRotagoram, virum in ſtudiis doctrinarum egregium, cujus nomen Plato libro illi ſuo incluto inſcripſit, adoleſcentem ajunt, victus quærendi gratia, in mercedem miſſum; vecturaſque onerum corpore ſuo factitaviſſe. quod genus Græci βαστάζοντας vocant; Latinè *bajulos* appellamus. is de proximo rure in Abderam oppidum, cujus popularis fuit, caudices ligni plurimos funiculo brevi circumdatos portabat. tum fortè Democritus civitatis ejuſdem civis, homo ante alios virtutis & philoſophiæ gratia venerandus, quum egrederetur extra urbem, videt eum cum illo genere oneris tam impedito ac tam incohibili facilè atque expeditè incedentem: & propè accedit; & vincturam poſituramque ligni ſcitè peritèque factam conſiderat; petitque ut paulum acquieſcat. quod ubi Protagoras, uti erat petitum, fecit, atque itidem Democritus acervum illum & quaſi orbem caudicum, brevi vinculo comprehenſum, ratione quadam quaſi geometrica librari contінerique animadvertit; interrogavit quis id lignum ita compoſuiſſet: &, quum ille à ſe compoſitum dixiſſet, deſideravit uti ſolveret, ac denuo in modum eumdem collocaret. at poſtquam ille ſolvit, ac ſimiliter compoſuit: tum Democritus, animi aciem ſollertiamque hominis non docti demiratus, Mi adoleſcens, inquit, quum ingenium benefaciendi habeas, ſunt majora melioraque quæ facere mecum poſſis: abduxitque eum ſtatim, ſecumque habuit, & ſumtum miniſtravit, & philoſophias docuit, & eſſe eum fecit, quantus poſtea fuit. is tamen Protagoras inſincerus quidem philoſophus, ſed acerrimus ſophiſtarum fuit. pecuniam quippe ingentem quum à diſcipu-

à diſcipulis acciperet annuam, pollicebatur ſe id docere, quanam verborum induſtria cauſa infirmior, fieret fortior. quam rem Græcè ita dicebat, τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν.

CAP. IV.

De verbo, duoetviceſimo, *quod vulgo incognitum, à viris doctis multifariam in libris ſcriptum eſt.*

APud Sigillaria forte in libraria ego & Julius Paulus vir memoria noſtra doctiſſimus conſederamus: atque ibi expoſiti erant Fabii annales, bonæ atque ſinceræ vetuſtatis libri, quos venditor ſine mendis eſſe contendebat. Grammaticus autem quiſpiam de nobilioribus, ab emtore ad ſpectandos libros adhibitus, reperiſſe unum in libro mendum dicebat, ſed contra librarius in quodvis pignus vocabat, ni in una nuſpiam littera delictum eſſet. oſtendebat grammaticus ita ſcriptum in libro quarto: *Quapropter tum primum ex plebe alter conſul factus eſt, duoetviceſimo anno, poſtquam Romam Galli ceperunt.* non, inquit, *duoetviceſimo*, ſed, *duodeviceſimo* ſcribi oportuit. quid enim eſt, *duoetviceſimo?* alio quoque loco hic ita ſcripſit, *mortuus eſt anno duoetviceſimo. rex fuit annos viginti & unum.*

CAP. V.

Cujuſcemodi joco cavillatus ſit Antiochum regem Pœnus Hannibal.

IN libris veterum memoriarum ſcriptum eſt Hannibalem Karthaginienſem apud regem Antiochum facetiſſimè cavillatum eſſe. ea cavillatio hujuſcemodi fuit. Oſtendebat ei Antiochus in campo copias ingentes, quas bellum populo Romano facturus comparaverat: convertebatque exercitum inſignibus argenteis & aureis flo-

rentem. inducebat etiam currus cum falcibus, & elephantos cum turribus; equitatumque frenis, ephippiis, monilibus, phaleris præfulgentem. atque ibi rex contemplatione tanti ac tam ornati exercitus gloriabundus Hannibalem adſpicit: &, Putaſne, inquit, conferri poſſe, ac ſatis eſſe credis Romanis hæc omnia? tum Pœnus eludens ignaviam imbelliamque militum ejus pretioſe armatorum; Satis planè, inquit, ſatis eſſe credo Romanis hæc omnia, etiamſi avariſſimi ſunt. Nihil prorſus neque tam lepidè neque tam acerbè dici poteſt. rex de numero exercitus ſui ac de æquiparatione æſtimanda quæſierat: reſpondit Hannibal de præda.

CAP. VI.

De coronis militaribus; quæ ſit earum triumphalis, *quæ* obſidionalis, *quæ* civica, *quæ* muralis, *quæ* caſtrenſis, *quæ* navalis, *quæ* ovalis, *quæ* oleaginea.

MIlitares coronæ multifariæ ſunt, quarum quæ nobiliſſimæ ſunt, has fermè eſſe accepimus, *triumphalem*, *obſidionalem*, *civicam*, *muralem*, *caſtrenſem*, *navalem*. eſt ea quoque corona quæ *ovalis* dicitur. eſt item poſtrema *oleaginea*, qua uti ſolent qui in prœlio non fuerunt, ſed triumphum procurant. *Triumphales* coronæ ſunt aureæ, quæ imperatoribus ob honorem triumphi mittuntur. id vulgo dicitur *aurum coronarium*. hæ antiquitus è lauru erant, poſt fieri ex auro cœptæ. *Obſidionalis* eſt, quam ii, qui liberati ſunt obſidione, dant ei duci, qui liberavit. ea corona graminea eſt: obſervarique ſolitum, ut fieret è gramine, quod in eo loco generatum eſſet, intra quem clauſi erant, qui obſidebantur. Hanc coronam gramineam ſenatus populuſque Romanus Q. Fabio Maximo dedit bello Pœnorum ſecundo, quòd urbem Romanam obſidione hoſtium liberaſſet.

faſſet. *Civica* corona appellatur, quam civis civi à quo ſervatus eſt in prœlio teſtem vitæ ſalutiſque perceptæ dat. ea fit è fronde querna, quoniam cibus victuſque antiquiſſimus quernus capi ſolitus ſit: etiam ex ilice; quod genus ſuperiori proximum eſt, ſicut ſcriptum eſt in quadam comœdia Cæcilii:

Advehuntur, inquit, *cum ilignea corona & chlamyde.*
Di voſtram fidem!

Maſſurius autem Sabinus, in undecimo librorum memorialium, civicam coronam tùm dari ſolitam dicit, quum is, qui civem ſervaverat, eodem tempore etiam hoſtem occiderat; neque locum in eâ pugna reliquerat: aliter jus civicæ coronæ negat conceſſum: Tiberium tamen Cæſarem conſultum, an civicam coronam capere poſſet, qui civem in prœlio ſervaſſet & hoſtes ibidem duos interfeciſſet, ſed locum, in quo pugnabat, non retinuiſſet, eoque loco hoſtes potiti eſſent; reſcripſiſſe dicit eum quoque civica dignum videri; quòd appareret tam iniquo loco civem ab eo ſervatum, ut etiam à fortiter pugnantibus retineri non quiverit. hac corona civica L. Gellius vir cenſorius in ſenatu Ciceronem conſulem donari è republica cenſuit; quod ejus opera eſſet atrociſſima illa Catilinæ conjuratio detecta vindicataque. *Muralis* eſt corona, qua donatur ab imperatore qui primus murum ſubiit, inque oppidum hoſtium per vim eſcendit. idcirco quaſi muri pinnis decorata eſt. *Caſtrenſis* eſt corona, qua donat eum imperator, qui primus hoſtium caſtra pugnans introivit. ea corona inſigne valli habet. *Navalis* eſt, qua donari ſolet, maritimo prœlio, qui primus in hoſtium navem armatus vi tranſiluit. ea quaſi navium roſtris inſignita eſt. & *muralis* autem & *caſtrenſis* & *navalis* fieri ex auro ſolent. *ovalis* verò corona myrtea eſt. ea utebantur imperatores, qui ovantes introibant urbem. ovandi autem ac non triumphandi cauſa eſt, quum aut bella non ritè indicta, neque cum juſto hoſte

geſta ſunt; aut hoſtium nomen humile & non idoneum eſt, ut ſervorum piratarumque: aut, deditione repente facta, impulverea, ut dici ſolet, incruentaque victoria obvenit. cui facilitati aptam eſſe Veneris frondem crediderunt, quòd non Martius, ſed quaſi Venerius quidam triumphus foret. Hanc myrteam coronam M. Craſſus, quam bello fugitivorum confecto ovans rediret, inſolenter aſpernatus eſt: ſenatuſque conſultum faciendum per gratiam curavit, ut lauro, non myrto, coronaretur. M. Cato objecit M. Fulvio Nobiliori, quòd milites per ambitionem coronis de cauſis leviſſimis donaſſet. de qua re verba ipſa appoſui Catonis. *Nam principio quis vidit corona donari quemquam, quum oppidum captum non eſſet: aut caſtra hoſtium non incenſa eſſent?* Fulvius autem, in quem hoc à Catone dictum eſt, coronis donaverat milites, quia vallum curaverant, aut quia puteum ſtrenuè foderant. Prætereundum non eſt, quod ad ovationes attinet; ſuper quo diſſenſiſſe veteres ſcriptores ſcio. partim enim ſcripſerunt, qui ovaret introire ſolitum equo vehentem: at Sabinus Maſſurius pedibus ingredi ovantes dicit, ſequentibus eos non militibus ſed univerſo ſenatu.

CAP. VII.

Perſonæ *vocabulum quàm lepidè interpretatus ſit, quamque eſſe vocis ejus originem dixerit Gabius Baſſus.*

LEpidè mehercules & ſcitè Gabius Baſſus in libris, quos de origine vocabulorum compoſuit, unde appellata *perſona* ſit interpretatur: à *perſonando* enim id vocabulum factum eſſe conjectat. *Nam caput*, inquit, *& os cooperimento perſonæ tectum undique, tantum vocis emittendæ via pervium, quoniam non vaga neque diffuſa eſt, in unum tantummodò exitum collectam coactamque*

que vocem, & magis claros canoroſque ſonitus facit. quoniam igitur indumentum illud oris clareſcere & reſonare vocem facit; ob eam cauſam perſona dicta eſt, o, littera, propter vocabuli formam, productiore.

Cap. VIII.

Defenſus error à Virgilii verſibus, quos arguerat Julius Higinus grammaticus: & ibidem quid ſit lituus; *déque etymologia vocis ejus.*

Ipſe Quirinali lituo parvaque ſedebat
Succinctus trabea: lævaque ancile gerebat.

in his verſibus erraſſe Virgilium Higinus ſcripſit, tanquam non animadverterit deeſſe aliquid hiſce verbis:

Ipſe Quirinali lituo.

nam, ſi nihil, inquit, deeſſe animadvertimus, videtur ita dictum ut fiat, *lituo & trabea ſuccinctus*, quod eſt, inquit, abſurdiſſimum. quippe quum *lituus* ſit virga brevis, in parte, qua robuſtior eſt, incurva; qua augures utuntur: quonammodo *lituo ſuccinctus* videri poteſt? immo ipſe Higinus parum animadvertit ſic hoc eſſe dictum, ut pleraque dici per defectionem ſolent. veluti quum dicitur, *M. Cicero homo magna eloquentia*, & *Q. Roſcius hiſtrio ſumma venuſtate.* non plenum hoc utrumque, non perfectum eſt: ſed enim pro pleno atque perfecto auditur. ut Virgilius alio in loco dixit:

Victorem Buten immani corpore,

id eſt, corpus immane habentem. & item alibi:

In medium geminos immani pondere caſtus
Projecit.

ac ſimiliter:

—— domus ſanie dapibuſque cruentis,
Intus opaca, ingens.

ſic igitur id quoque videri dictum debet, *Picus Quirinali lituo erat*: ſicuti dicimus, *ſtatua grandi capite erat. eſt* autem,

autem, *erat*, & *fuit*, plerumque abſunt, cum elegantia, ſine detrimento ſententiæ. Et, quoniam facta *litui* mentio eſt, non prætermittendum eſt, quod poſſe quæri animadvertimus, utrum lituus auguralis à tuba, quæ *lituus* appellatur, an tuba à lituo augurum *lituus* dicta ſit. utrumque enim pari forma & pariter incurvum eſt. ſed ſi, ut quidam putant, tuba à ſonitu lituus appellata eſt ex illo Homerico verſu, Λίγξε βιός; neceſſe eſt ita accipi ut virga auguralis à tubæ ſimilitudine *lituus* vocetur. utitur autem vocabulo iſto Virgilius & pro tuba:

Et lituo pugnas inſignis obibat & haſta.

CAP. IX.

Hiſtoria de Crœſi filio ſumta ex Herodoti libris.

Filius Crœſi regis, quum jam per ætatem fari poſſet, infans erat, &, quum jam multum adoleviſſet, item nihil fari quibat. mutus adeò & elinguis diu habitus eſt. quum verò in patrem ejus bello magno victum, & urbe, in qua erat, capta, hoſtis gladio deducto regem eſſe ignorans invaderet; diduxit adoleſcens os clamare nitens, eoque niſu & impetu ſpiritus vitium nodumque linguæ rupit, planeque & articulatè elocutus eſt, clamans in hoſtem, ne rex Crœſus occideretur. tum & hoſtis gladium reduxit, & rex vita donatus eſt, & adoleſcens loqui prorſum deinceps incœpit. Herodotus in hiſtoriis hujus memoriæ ſcriptor eſt: ejuſque verba ſunt, quæ prima dixiſſe filium Crœſi refert: Ἄνθρωπε μὴ κτεῖνε Κροῖσον. Sed & quiſpiam Samius athleta, nomen illi fuit Αἴγλης, quum antea non loquens fuiſſet, ob ſimilem dicitur cauſam loqui cœpiſſe. nam quum in ſacro certamine ſortitio inter ipſos & adverſarios non bona fide fieret; & ſortem nominis falſam ſubjici animadvertiſſet: repente in eum, qui id faciebat, ſeſe videre, quid

quid faceret, magnum inclamavit. atque is oris vinculo ſolutus, per omne inde vitæ tempus, non turbidè neque adhæsè locutus eſt.

CAP. X.

De argumentis quæ Græcè ἀντιστρέφοντα appellantur, à nobis reciproca dici poſſunt.

INter vitia argumentorum longè maximum eſſe vitium videtur eorum, quæ ἀντιστρέφοντα Græci dicunt. ea quidam ex noſtris non Hercules nimis abſurdè *reciproca* appellaverunt. id autem vitium accidit hoc modo. Quum argumentum propoſitum referri contrà convertique poteſt in eum à quo dictum eſt: & utrumque pariter valet: quale eſt pervulgatum illud, quo Protagoram ſophiſtarum acerrimum uſum eſſe ferunt adverſus Euathlum diſcipulum ſuum. lis namque inter eos & controverſia ſuper pacta mercede hæc fuit: Euathlus adoleſcens dives eloquentiæ diſcendæ cauſarumque orandi cupiens fuit. is in diſciplinam Protagoræ ſeſe dedit, daturumque promiſit mercedem grandem pecuniam, quantam Protagoras petiverat, dimidiumque ejus jam tunc dedit ſtatim prius quàm diſceret: pepigitque ut reliquum dimidium daret, quo primo die cauſam apud judices oraſſet & viciſſet. poſtea quum diutule auditor aſſectatorque Protagoræ fuiſſet: & in ſtudio quidem facundiæ abundè promoviſſet, cauſas tamen non reciperet: tempuſque jam longum tranſcurreret: & facere id videretur ne reliquum mercedis daret: capit conſilium Protagoras, ut tum exiſtimabat, aſtutum. petere inſtituit ex pacto mercedem: litem cum Euathlo conteſtatur. & quum ad judices, conjiciendæ conſiſtendæque cauſæ gratia, veniſſent: tum Protagoras ſic exorſus eſt: Diſce, inquit, ſtultiſſime adoleſcens, utroque id modo fore ut reddas quod petò. ſive contra te pronunciatum

tum erit, ſive pro te. nam, ſi contra te lis data erit, merces mihi ex ſententia debebitur, quia ego vicero: ſin verò ſecundùm te judicatum erit, merces mihi ex pacto debebitur, quia tu viceris. ad ea reſpondit Euathlus: Potui, inquit, huic tuæ tam ancipiti captioni iſſe obviam, ſi verba non ipſe facerem, atque alio patrono uterer. ſed majus mihi in iſta victoria prolubium eſt, quum te non in cauſa tantùm ſed in argumento quoque iſto vinco. Diſce igitur tu quoque, magiſter ſapientiſſime, utroque modo fieri, uti non reddam quod petis: ſive contra me pronunciatum erit, ſive pro me. nam, ſi judices pro cauſa mea ſenſerint, nihil tibi ex ſententia debebitur, quia ego vicero. ſin contra me pronunciaverint, nihil tibi ex pacto debebo, quia non vicero. Tum judices dubioſum hoc inexplicabileque eſſe, quod utrimque dicebatur, rati, ne ſententia ſua, utramcumque in partem dicta eſſet, ipſa ſeſe reſcinderet, rem injudicatam reliquerunt, cauſamque in diem longiſſimam diſtulerunt. ſic ab adoleſcente diſcipulo magiſter diſciplinæ eloquentiæ inclutus ſuo ſibi argumento confutatus eſt, & captionis verſutè excogitatæ fruſtratus fuit.

CAP. XI.

Biantis de re uxoria ſyllogiſmum non videri poſſe ἀντιςρέφοντα.

Exiſtimavit quidam etiam illud Biantis, viri ſapientis ac nobilis, reſponſum conſimile eſſe atque eſt Protagorion illud, de quo dixi modò, antiſtrephon. nam quum rogatus eſſet à quodam Bias, deberetne uxorem ducere, an vitam vivere cælibem. ἤτοι, inquit, καλὴν ἕξεις, ἢ αἰσχρὰν· καὶ εἰ καλὴν, ἕξεις κοινήν. εἰ δὲ αἰσχρὰν, ἕξεις ποινήν. ἑκάτερον δὲ οὐκ ἀγαθόν. οὐ ληπτέον ἄρα. Sic autem hoc reſponſum convertunt: εἰ μὲν καλὴν ἕξω, οὐχ ἕξω ποινήν.

ποινήν. εἰ δ' αἰσχρὰν, οὐχ ἕξω κοινήν. γαμητέον ἄρα. ſed minime hoc eſſe videtur ἀντιστρέφον, quoniam ex altero latere converſum frigidius eſt infirmiuſque. nam Bias propoſuit non eſſe ducendam uxorem propter alterutrum incommodum, quod neceſſariò patiendum erit ei qui duxerit. qui convertit autem, non ab ſe defendit incommodum quod adeſt: ſed carere ſe altero dicit quod non adeſt. ſatis eſt autem tuendæ ſententiæ, quam Bias dixit; quòd eum, qui duxit uxorem, pati neceſſe eſt ex duobus incommodis alterum, ut aut κοινὴν habeat aut ποινήν. ſed Favorinus noſter, quum facta eſſet forte mentio ſyllogiſmi iſtius, quo Bias uſus eſt, cujus prima πρότασις eſt, ἤτοι καλὴν ἕξεις, ἢ αἰσχράν; non ratum id neque juſtum disjunctum eſſe ait: quoniam non neceſſarium eſt alterum ex duobus, quæ disjunguntur, verum eſſe. quod in proloquio disjunctivo neceſſarium eſt. eminentia enim quadam ſignificari formarum turpes & pulchræ videntur. eſt autem, inquit, tertium quoque inter duo iſta, quæ disjunguntur: cujus rationem proſpectumque Bias non habuit. inter enim pulcherrimam feminam & deformiſſimam media quædam forma eſt; quæ à nimiæ pulchritudinis periculo & à ſummo deformitatis odio vacat. qualis à Q. Ennio in Menalippa perquam eleganti vocabulo, *ſtata*, dicitur; quæ neque κοινὴ futura ſit, neque ποινή. quam formam modicam & modeſtam Favorinus non mehercle inſcitè appellabat uxoriam. Ennius autem in iſta, quam dixi, tragœdia, eas ferè feminas ait incolumi pudicitia eſſe, quæ ſtata forma forent.

Cap. XII.

De nominibus deorum populi Romani Dijovis & Vejovis.

In antiquis ſpectionibus nomina hæc deorum ineſſe animadvertimus, *Dijovis & Vejovis*. Eſt autem etiam ædes

ædes Vejovis Romæ inter arcem & Capitolium. Eorum nominum rationem eſſe hanc comperi: *Jovem* Latini veteres à Juvando appellavere, eumdemque alio vocabulo juncto patrem dixerunt. nam quod eſt in eliſis aut immutatis quibuſdam litteris Jupiter, id plenum atque integrum eſt *Iovispater*. ſic & *Neptunuspater* conjunctè dictus eſt, & *Saturnuspater* & *Januspater*, & *Marspater*. hoc enim eſt, *Marspiter*. item Jovis *Diespater* appellatus eſt, id eſt, diei & lucis pater. iccircoque ſimili nomine *Dijovis* dictus eſt, & Lucetius: quòd nos die & luce quaſi vita ipſa afficeret & juvaret. *Lucetium* autem *Jovem* Cn. Nævius in libris belli Pœnici appellat. Quum Jovem igitur & Dijovem à juvando nominaſſent: eum quoque contrà deum, qui non juvandi poteſtatem ſed vim nocendi haberet (nam deos quoſdam ut prodeſſent celebrabant, quoſdam ne obeſſent placabant) *Vajovem* appellaverunt demta atque detracta juvandi facultate. *Ve* enim particula, quæ, in aliis atque aliis vocabulis variatim per has duas litteras, cum *a*, littera media immiſſa dicitur, duplicem ſignificatum eumdemque inter ſeſe diverſum capit. nam & augendæ rei & minuendæ valet, ſicuti aliæ particulæ plurimæ; propter quod accidit, ut quædam vocabula, quibus particula iſta præponitur, ambigua ſint & utroqueverſum dicantur: veluti *veſcum*, *vehemens* & *vegrande*; de quibus alio in loco, uberiore tractatu facto, admonuimus: *veſani* autem & *vecordes* ex una tantùm parte, quæ privativa eſt, quam Græci στερητικὸν μόριον dicunt. Simulachrum igitur dei *Vejovis*, quod eſt in æde, de qua ſuprà dixi, ſagittas tenet, quæ ſunt videlicet paratæ ad nocendum. quapropter eum deum plerique Apollinem eſſe dixerunt; immolaturque illi, ritu humano, capra: ejúſque animalis figmentum juxta ſimulachrum ſtat. propterea Virgilium quoque ajunt, multæ antiquitatis hominem ſine oſtentationis odio peritum, numina læva

in

in Georgicis quoque deprecari, ſignificantem quandam vim eſſe hujuſcemodi deorum in lædendo magis quàm in juvando potentem. Verſus Virgilii hi ſunt:

In tenui labor, at tenuis non gloria, ſi quem
Numina læva ſinunt, auditque vocatus Apollo.

In iſtis autem dis, quos placari oportet uti mala à nobis vel à frugibus natis amoveantur, *Averruncus* quoque habetur & *Robigus*.

CAP. XIII.

De officiorum gradu atque ordine moribus populi Romani obſervato.

SEniorum hominum & Romæ nobilium, atque in morum diſciplinarumque veterum doctrina memoriaque præſtantium, diſceptatio quædam fuit, præſente & audiente me, de gradu atque ordine officiorum. quumque quæreretur, quibus nos ea prioribus potioribuſque facere oporteret, ſi neceſſe eſſet in opera danda faciundoque officio alios aliis anteferre; non conſtabat. Conveniebat autem facilè conſtabatque, ex moribus populi Romani, primum juxta parentes locum tenere pupillos debere fidei tutelæque noſtræ creditos; ſecundùm eos proximum locum clientes habere, qui ſeſe itidem in fidem patrociniumque noſtrum dediderunt; tum in tertio loco eſſe hoſpites; poſtea eſſe cognatos affineſque. Hujus moris obſervationiſque multa ſunt teſtimonia documentaque in antiquitatibus perſcripta. ex quibus unum hoc interim, de clientibus cognatiſque, quod præ manibus eſt, ponemus. M. Cato in oratione, quam dixit apud cenſores in Lentulum, ita ſcripſit: *Quod majores ſanctius habuere defendi pupillos, quàm clientem non fallere, adverſus cognatos pro cliente teſtatur. teſtimonium adverſum clientem nemo dicit: patrem primum, deinde patronum proximum nomen habere.* Maſſurius autem

Sabinus, in libro juris civilis tertio, antiquiorem locum hoſpiti tribuit quàm clienti. Verba ex eo libro hæc ſunt: *In officiis apud majores ita obſervatum eſt, primùm tutelæ, deinde hoſpiti, deinde clienti, tum cognato, poſtea affini. de qua cauſa feminæ viris potiores ſunt habitæ, pupillarique tutelæ muliebris prælata: etiam adverſus quem affuiſſent, ejus filii tutores relicti in eadem cauſa pupillo aderant.* Firmum atque clarum iſti teſtimonium rei perhibet auctoritas C. Cæſaris pontificis maximi: qui in oratione, quam pro Bithynis dixit, hoc principio uſus eſt, *Vel pro hoſpitio regis Nicomedis, vel pro horum neceſſitate quorum res agitur, defugere hoc munus M. V. non potui. nam neque hominum morte memoria deleri debet, quin à proximis retineatur: neque clientes ſine ſumma infamia deſeri poſſunt: quibus etiam à propinquis noſtris opem ferre inſtituimus.*

CAP. XIV.

Quòd Appion doctus homo, qui Pliſtonices appellatus eſt, vidiſſe ſe Romæ ſcripſit recognitionem inter ſe mutuam ex vetere notitia hominis & leonis.

APpion, qui Pliſtonices appellatus eſt, litteris homo multis præditus, rerumque Græcarum plurima atque varia ſcientia fuit. ejus libri non incelebres feruntur, quibus omnium fermè, quæ mirifica in Ægypto viſuntur audiunturque, hiſtoria comprehenditur. ſed in his quæ audiviſſe vel legiſſe ſeſe dicit, fortaſſe à vitio ſtudioque oſtentationis ſit loquacior. eſt enim ſanequàm in prædicandis doctrinis ſuis venditator. hoc autem, quod in libro Ægyptiacorum quinto ſcripſit, neque audiſſe neque legiſſe, ſed ipſum ſeſe in urbe Romana vidiſſe oculis ſuis confirmat. In circo maximo, inquit, venationis ampliſſimæ pugna populo dabatur: ejus rei, Romæ quum forte eſſem, ſpectator, inquit, fui. multæ

tæ ibi ſævientes feræ, magnitudines beſtiarum excellentes: omniumque inuſitata aut forma erat aut ferocia. ſed præter alia omnia leonum, inquit, immanitas admirationi fuit: præterque omnis ceteros unius. is unus leo corporis impetu, & vaſtitudine, terrificoque fremitu & ſonoro, toris comiſque cervicum fluctuantibus animos oculoſque omnium in ſe convertit. introductus erat inter complures cæteros ad pugnam beſtiarum datus ſervus viri conſularis. ei ſervo Androclus nomen fuit. hunc ille leo ubi vidit procul, repente, inquit, quaſi admirans ſtetit: ac deinde ſenſim atque placidè tamquam noſcitabundus ad hominem accedit: tum caudam more atque ritu adulantium canum clementer & blandè movet; hominiſque ſeſe corpori adjungit; cruraque ejus & manus propè jam exanimati metu, lingua leniter demulcet. homo Androclus inter illa tam atrocis feræ blandimenta amiſſum animum reciperat: paulatim oculos ad contuendum leonem refert. tum, quaſi mutua recognitione facta, lætos, inquit, & gratulabundos videres hominem & leonem. ea re prorſus tam admirabili maximos populi clamores excitatos dicit, arceſſitumque à Cæſare Androclum, quæſitumque cauſam cur ille atrociſſimus leonum uni peperciſſet. ibi Androclus rem mirificam narrat atque admirandam. Quum provinciam, inquit, Africam proconſulari imperio meus dominus obtineret, ego ibi iniquis ejus & cotidianis verberibus ad fugam ſum coactus; &, ut mihi à domino terræ illius præſide tutiores latebræ forent, in camporum & harenarum ſolitudines conceſſi: ac, ſi defuiſſet cibus, conſilium fuit mortem aliquo pacto quærere. tum ſole, inquit, medio rapido & flagrante ſpecum quamdam nactus remotam latebroſamque, in eam me penetro & recondo. neque multò poſt ad eamdem ſpecum venit hic leo, debili uno & cruento pede, gemitus edens & murmura dolorem cruciatumque vulneris commiſeran-

miſerantia: atque illic primo quidem conſpectu advenientis leonis territum ſibi & pavefactum animum dixit. ſed poſtquam introgreſſus, inquit, leo, uti re ipſa apparuit, in habitaculum illud ſuum vidit me procul deliteſcentem, mitis & manſuetus acceſſit: ac ſublatum pedem oſtendere ac porrigere, quaſi opis petendæ gratia, viſus eſt. ibi, inquit, ego ſtirpem ingentem veſtigio pedis ejus hærentem revelli: conceptamque ſaniem vulnere intimo expreſſi: accuratiuſque, ſine magna jam formidine, ſiccavi penitus atque deterſi cruorem. Ille tunc mea opera & medela levatus, pede in manibus meis poſito recubuit & quievit. atque, ex eo die, triennium totum ego & leo in eadem ſpecu eodemque victu viximus. nam, quas venabatur feras, membra opimiora ad ſpecum mihi ſuggerebat. quæ ego, ignis copiam non habens, ſole meridiano toſta edebam. ſed ubi me, inquit, vitæ illius ferinæ jam pertæſum eſt, leone in venatum profecto, reliqui ſpecum: &, viam ferme tridui permenſus, à militibus viſus apprehenſuſque ſum, & ad dominum ex Africa Romam deductus. is me ſtatim rei capitalis damnandum, dandumque ad beſtias curavit. intelligo autem, inquit, hunc quoque leonem, me tunc ſeparato, captum gratiam mihi nunc etiam beneficii & medicinæ referre. Hæc Appion dixiſſe Androclum tradit: eaque omnia ſcripta circumlataque tabella populo declarat: atque ideo, cunctis petentibus, dimiſſum Androclum & pœna ſolutum, leonemque ei ſuffragiis populi donatum. poſtea, inquit, videbamus Androclum & leonem loro tenui revinctum urbe tota circum tabernas ire; donari ære Androclum; floribus ſpargi leonem; omnes ferè ubique obvios dicere, *Hic eſt leo hoſpes hominis, hic eſt homo medicus leonis.*

CAP.

CAP. XV.

Corpuſne ſit vox, an ἀσώματον, varias eſſe philoſophorum ſententias.

VEtus atque perpetua quæſtio inter nobiliſſimos philoſophorum agitata eſt, corpuſne ſit vox an incorporeum. hoc enim vocabulum quidam finxerunt proinde quòd Græcè dicitur ἀσώματον. Corpus autem eſt, quod aut efficiens eſt, aut patiens. Id Græcè definitur, τὸ δρώμενον ἢ πάσχον σῶμά ἐστι. quam definitionem ſignificare volens Lucretius ita ſcripſit:

Tangere enim aut tangi niſi corpus nulla poteſt res.

alio quoque modo corpus eſſe Græci dicunt τὸ τριχῆ διαστατόν. ſed vocem Stoici corpus eſſe contendunt. eamque eſſe dicunt ictum aëra: Plato autem non eſſe vocem corpus putat. non enim percuſſus, inquit, aër, ſed plaga ipſa atque percuſſio vox eſt, οὐχ ἁπλῶς πληγὴ ἀέρος ἐστὶν ἡ φωνή, πλήττει γὰρ τὸν ἀέρα καὶ δάκτυλος παραγόμενος, καὶ οὐδέπω ποιεῖ φωνήν. ἀλλ' ἡ πόση πληγὴ, καὶ σφοδρὰ, καὶ πόση τε ὥστε ἀκουστὴν γενέσθαι. Democritus ac deinde Epicurus ex individuis corporibus vocem conſtare dicunt, eamque, ut ipſis eorum verbis utar, ῥεῦμα λόγων appellant. Hos alioſque tales argutæ delectabiliſque deſidiæ aculeos quum audiremus, vel lectitaremus; neque in his ſcrupulis aut emolumentum aliquod ſolidum ad rationem vitæ pertinens, aut finem ullum quærendi videremus; Ennianum Neoptolemum probabamus, qui profectò ita ait:

Philoſophandum eſt paucis. nam omnino haud placet.

CAP. XVI.

De vi oculorum atque videndi rationibus.

DE videndi ratione deque cernendi natura diverſas eſſe opiniones philoſophorum animadvertimus. Stoïci cauſas eſſe videndi dicunt, radiorum ex oculis in ea quæ videri queunt emiſſionem, aërisque ſimul intentionem. Epicurus autem affluere ſemper ex omnibus corporibus ſimulchra quædam corporum ipſorum, eaque ſeſe in oculos inferre, atque ita fieri ſenſum videndi putat. Plato exiſtimat genus quoddam ignis luciſque de oculis exire: idque conjunctum continuatumque vel cum luce ſolis vel cum alterius ignis lumine, ſua vi & externa nixum, efficere, ut, quæcumque offenderit illuſtraveritque, cernamus. Sed & hic neque diutius immorandum: ejuſdemque illius Enniani Neoptolemi, de quo ſupra ſcripſimus, conſilio utendum eſt: qui deguſtandum ex philoſophia cenſet, non in eam ingurgitandum.

CAP. XVII.

Quam ob cauſam dies primi poſt kalendas, nonas, idus, atri habeantur: & cur diem quoque quartum ante kalendas, vel nonas, vel idus, quaſi religioſum plerique vitant.

VErrius Flaccus, in quarto de verborum ſignificatione, dies qui ſunt poſtridie kalendas, nonas, idus, quos vulgus imperitè *nefaſtos* dicit, propter hanc cauſam dictos habitoſque atros eſſe ſcribit. *Urbe*, inquit, *a Gallis Senonibus reciperata, L. Atilius in ſenatu verba fecit, Q. Sulpicium tribunum militum ad Aliam adverſus Gallos pugnaturum rem divinam dimicandi gratia poſtridie idus feciſſe: tum exercitum populi Romani occidione occiſum,*

occiſum, & poſt diem tertium ejus diei urbem præter Capitolium captam eſſe: compluresque alii ſenatores recordari ſeſe dixerunt, quotiens belli gerendi gratia res divina poſtridie kalendas, nonas, idus, à magiſtratu populi Romani facta eſſet, ejus belli proximo deinceps prœlio rem publicam malè geſtam eſſe. tum ſenatus eam rem ad pontifices rejecit; ipſi, quod videretur, ſtatuerent. pontifices decreverunt nullum bis diebus ſacrificium rectè futurum. Ante diem quoque quartum kalendas vel nonas vel idus, tamquam ominalem diem plerique vitant. ejus obſervationis an religio ulla ſit tradita, quæri ſolet. nihil ſuper ea re ſcriptum invenimus; niſi quod Q. Claudius annalium quinto cladem pugnæ Cannenſis vaſtiſſimam factam dicit ante diem quartum nonas Sextilis.

CAP. XVIII.

In quid & quantum differat hiſtoria ab annalibus: ſuperque ea re verba poſita ex libro rerum geſtarum Sempronii Aſellionis primo.

HIſtoriam ab annalibus quidam differre eo putant, quod, quum utrumque ſit rerum geſtarum narratio, earum tamen propriè rerum ſit hiſtoria, quibus rebus gerendis interfuerit is, qui narret. eamque eſſe opinionem quorundam Verrius Flaccus refert, in libro de ſignificatu verborum quarto; ac ſe quidem dubitare ſuper ea re dicit: poſſe autem videri putat nonnihil eſſe rationis in ea opinione, quod hiſtoria Græcè ſignificet rerum cognitionem præſentium. Sed nos audire ſoliti ſumus annales omnino id eſſe quod hiſtoriæ ſint; hiſtorias non omnino eſſe id quod annales ſint. ſicuti, quod eſt homo, id neceſſariò animal eſſe; quod eſt animal non id neceſſe eſt hominem eſſe: ita hiſtorias quidem eſſe ajunt rerum geſtarum vel expoſitionem vel demonſtrationem,

tionem, vel quo alio nomine id dicendum eſt. annales verò eſſe quum res geſtæ plurium annorum, obſervato cujuſque anni ordine, deinceps componuntur. quum verò non per annos ſed per dies ſingulos res geſtæ ſcribuntur, ea hiſtoria Græco vocabulo ἐφημερὶς dicitur, cujus Latinum interpretamentum ſcriptum eſt in libro Sempronii Aſellionis primo: ex quo libro pluria verba adſcripſimus, ut ſimul ibidem quid ipſe inter res geſtas & annales eſſe dixerit oſtenderemus: *Verum inter eos*, inquit, *qui annales relinquere voluiſſent & eos qui res geſtas a Romanis perſcribere conati eſſent, omnium rerum hoc interfuit. annales libri tantummodò quod factum quoque anno geſtumve ſit, id demonſtrabant. id eſt eorum quaſi qui diarium ſcribunt, quam Græci ἐφημερίδα vocant. nobis non modò ſatis eſſe video quod factum eſſet id pronunciare, ſed etiam quo conſilio quaque ratione geſta eſſent demonſtrare.* paulo pòſt idem Aſellio in eodem libro. *Nam neque alacriores ad rempublicam defendendam, neque ſegniores ad rem perperam faciundam annales libri commovere quicquam poſſunt ſcribere autem bellum quo initum conſule, & quo modo confectum ſit, & quis triumphans introierit, & quæ eo in bello geſta ſint iterare: non prædicare autem interea quid ſenatus decreverit, aut quæ lex rogatiove lata ſit, neque quibus conſiliis ea geſta ſint: id fabulas pueris eſt narrare, non hiſtorias ſcribere.*

CAP. XIX.

Quid ſit adoptatio, *quid item ſit* arrogatio, *quantumque inter ſe differant; verbaque ejus quæ qualiaque ſint, qui in liberis arrogandis ſuper ea re populum rogat.*

QUum in alienam familiam inque liberorum locum extranei ſumuntur, aut per prætorem fit, aut per populum; quod per prætorem fit, adoptatio dicitur: quod per populum, arrogatio. Adoptantur autem, quum

quum à parente, in cujus poteſtate ſunt, tertia mancipatione in jure ceduntur; atque ab eo qui adoptat, apud eum apud quem legis actio eſt, vindicantur. Arrogantur ii, qui, quum ſui juris ſunt, in alienam ſeſe poteſtatem tradunt: ejuſque rei ipſi actores fiunt. ſed arrogationes non temere nec inexploratè committuntur. nam comitia arbitris etiam Pontificibus præbentur, quæ *curiata* appellantur: ætaſque ejus, qui arrogare vult, an liberis potius gignundis idonea ſit, bonaque ejus qui arrogatur ne inſidioſè appetita ſint, conſideratur: juſque jurandum à Q. Mucio pontifice maximo conceptum dicitur quod in arrogando juraretur. ſed arrogari non poteſt niſi jam veſticeps. Arrogatio autem dicta, quia genus hoc in alienam familiam tranſitus per populi rogationem fit. ejus rogationis verba hæc ſunt: VELITIS. JUBEATIS. QUIRITES. UTI. LUCIUS. VALERIUS. LUCIO. TITIO. TAM. JURE. LEGE. Q. FILIUS. SIBI. SIET. QUAM. SI. EX. EO. PATRE. MATRE. Q. FAMILIAS. EJUS. NATUS. ESSET. UTI. Q. EI. VITAE. NECIS. Q. IN. EO. POTESTAS. SIET. UTI. PATRI. ENDO. FILIO. EST. HAEC. ITA. UTI. DIXI. ITA. VOS. QUIRITES. ROGO. Neque pupillus autem, neque mulier, quæ in parentis poteſtate non eſt, arrogari poſſunt. quoniam & cum feminis nulla comitiorum communio eſt; & tutoribus in pupillos tantam eſſe auctoritatem poteſtatemque fas non eſt, ut caput liberum fidei ſuæ commiſſum alienæ ditioni ſubjiciant. Libertinos verò ab ingenuis adoptari quidem jure poſſe Maſſurius Sabinus ſcripſit. ſed id neque permitti dicit, neque permittendum eſſe umquam putat, ut homines libertini ordinis per adoptationem in jura ingenuorum invadant; alioquin, ſi juris iſta antiquitas ſervetur, etiam ſervus à domino per prætorem dari in adoptionem poteſt. idque ait pleroſque juris ve-

teris auctores poſſe fieri ſcripſiſſe. Animadvertimus in oratione P. Scipionis, quam cenſor habuit ad populum de moribus, inter ea, quæ reprehendebat quod contra majorum inſtituta fierent, id etiam eum culpaviſſe, quod filius adoptivus patri adoptatori inter præmia patrum prodeſſet. Verba ex ea oratione hæc ſunt: *In alia tribu patrem, in alia filium ſuffragium ferre; filium adoptivum tam prodeſſe, quam ſi ex ſe natum habeat; abſentes cenſeri jubere, ut ad cenſum nemini neceſſe ſit venire.*

CAP. XX.

Quod vocabulum Latinum Solœciſmo fecerit Capito Sinnius. quid autem id ipſum appellaverint veteres Latini, quibuſque verbis Solœciſmum definierit idem Capito Sinnius.

SOlœciſmus à Sinnio Capitone ejuſdemque ætatis aliis imparilitas appellatus, vetuſtioribus Latinis ſtribligo dicebatur, à verſura videlicet & pravitate tortuoſæ orationis, quaſi ſterobiligo quædam. quod vitium Sinnius Capito in litteris, quas ad Clodium Tuſcum dedit, hiſce verbis definit: Solæciſmus eſt, inquit, impar & inconveniens compoſitura partium orationis. Quum Græcum autem vocabulum ſit ſolœciſmus; an Attici homines, qui elegantius locuti ſunt, uſi eo ſint, quæri ſolet. ſed nos neque ſolœciſmum, neque barbariſmum apud Græcorum idoneos adhuc invenimus. nam ſicut βάρβαρον, ita σόλοικον dixerunt, noſtri quoque antiquiores Solœcum facile, Solœciſmum haud ſcio an umquam dixerint. quod ſi ita eſt; neque in Græco neque in Latino ſolœciſmus probè dicitur.

CAP.

Cap. XXI.

Pluria *qui dicat &* compluria *&* compluries, *non barbarè dicere, ſed Latinè.*

P*Luria* fortè quis dixit ſermocinans vir apprimè doctus, amicus meus; non Herclè ſtudio oſtentandi, neque quo *plura* dicendum non putaret. eſt enim doctrina homo ſeria & ad vitæ officia devincta ac nihil de verbis laborante. ſed, opinor, aſſidua veterum ſcriptorum tractatione inoleverat linguæ illius vox, quam in libris ſæpe offenderat. Aderat, quum ille hoc dixit, reprehenſor audaculus verborum; qui perpauca eademque à vulgo protrita legerat: habebatque nonnullas diſciplinæ grammaticæ inauditiunculas, partim rudes inchoataſque, partim non probas; eaſque quaſi pulverem ob oculos, quum adortus quemque fuerat, adſpergebat. ſicut tunc amico noſtro, Barbarè, inquit, dixiſti *pluria*. nam neque rationem verbum hoc, neque auctoritatem habet. ibi ille amicus ridens, Amabo te, inquit, vir bonè, quia nunc mihi à magis ſeriis rebus otium eſt; velim doceas nos cur *pluria* ſive *compluria* (nihil enim differt) non Latinè ſed barbarè dixerint M. Cato, Q. Claudius, Valerius Antias, L. Ælius, P. Nigidius, M. Varro; quos ſubſcriptores approbatoreſque hujus verbi habemus, præter poëtarum oratorumque veterum multam copiam. Ad quæ ille nimis arroganter, Tibi, inquit, habeas auctoritates iſtas ex Faunorum & Aboriginum ſæculo repetitas: atque huic rationi reſpondeas. nullum enim vocabulum neutrum comparativum, numero plurativo, caſu recto, ante extremam, *a*, habet, *i*, litteram; ſicuti, *meliora*, *majora*, *graviora*. proinde igitur *plura* & non *pluria* dici conſuevit; ne contra formam perpetuam in comparativo, *i*, littera ſit ante extremam, *a*. Tum ille amicus noſter,

quum hominem confidentem pluribus verbis non dignum exiſtimaret; Sinnii, inquit, Capitonis doctiſſimi viri epiſtolæ ſunt uno in libro multæ, opinor, poſitæ in templo Pacis. prima epiſtola ſcripta eſt ad Pacuvium Labeonem: cui titulus præſcriptus eſt; Pluria non plura dici debere. in ea epiſtola rationes grammaticas poſuit, per quas docet *pluria* Latinum eſſe, *plura* barbarum. ad Capitonem igitur te dimittimus. ex eo id quoque ſimul diſces, ſi modò aſſequi poteris quòd in ea epiſtola ſcriptum eſt, *pluria* ſive *plura* abſolutum eſſe ſive ſimplex; non, ut tibi videtur, comparativum. Hujus opinionis Sinnianæ id quoque adjumentum eſt, quod, *compluries* quum dicimus, non comparativè dicimus. ab eo autem quod eſt *compluria*, adverbium eſt factum *compluries*. id quoque quoniam minus uſitatum eſt; verſum Plauti ſubſcripſi, ex comœdia, quæ Perſa inſcribitur,

Quid metuis? Metuo Hercle verò. Senſi ego compluries.

item M. Cato, in quarto Originum, eodem in loco ter hoc verbum poſuit: *Compluries eorum milites mercenarii inter ſeſe multi alteri alteros occidere; compluries multi ſimul ad hoſtes transfugere, compluries in imperatorem impetum facere.*

LIBER

LIBER SEXTUS.

CAPUT I.

Quem in modum reſponderit Chryſippus adverſus eos, qui providentiam conſiſtere negaverunt.

* * * homines feciſſe dicatur: tantam vim eſſe ærumnarum & malorum. adverſus ea Chryſippus quum in libro περὶ προνοίας quarto diſſereret; Nihil eſt prorſus iſtis, inquit, imperitius, nihil inſubidius, qui opinantur bona eſſe potuiſſe, ſi non eſſent ibidem mala. nam quum bona malis contraria ſint; utraque neceſſarium eſt, oppoſita inter ſeſe & quaſi mutuo adverſo quæque fulta niſu, conſiſtere. nullum adeò contrarium ſine contrario altero. quo enim pacto juſtitiæ ſenſus eſſe poſſet, niſi eſſent injuriæ? aut quid aliud juſtitia eſt, quàm injuſtitiæ privatio? quid item fortitudo intelligi poſſet, niſi ex ignaviæ oppoſitione? quid continentia niſi ex intemperantiæ? quo item modo prudentia eſſet, niſi foret contrà imprudentia? proinde, inquit, homines ſtulti cur non hoc etiam deſiderant ut veritas ſit & non ſit mendacium? namque itidem ſunt bona & mala, felicitas & infortunitas, dolor & voluptas. alterum enim ex altero, ſicuti Plato ait, verticibus inter ſe contrariis deligatum eſt. ſuſtuleris unum; abſtuleris utrumque. Idem Chryſippus in eodem libro tractat conſideratque dignumque eſſe id quæri putat, εἰ αἱ τῶν ἀνθρώπων νόσοι κατὰ φύσιν γίνονται. id eſt, naturane ipſa rerum vel providentia, quæ compagem hanc mundi & genus hominum fecit, morbos quoque & debilitates & ægritudines corporum, quas patiuntur homines, fecerit. exiſtimat autem non fuiſſe hoc principale naturæ conſilium, ut faceret homines morbis obnoxios. numquam enim hoc conveniſſe naturæ auctori parentique rerum omnium

bonarum.

bonarum. ſed quum multa, inquit, atque magna gigneret pareretque aptiſſima & utiliſſima, alia quoque ſimul agnata ſunt incommoda iis ipſis, quæ faciebat, cohærentia: eaque non per naturam, ſed per ſequelas quaſdam neceſſarias facta dicit, quod ipſe appellat, κατὰ παρακολούθησιν. ſicut, inquit, quum corpora hominum natura fingeret, ratio ſubtilior & utilitas ipſa operis poſtulavit in tenuiſſimis minutiſque oſſiculis caput compingeret. ſed hanc utilitatem rei majoris alia quædam incommoditas extrinſecus conſecuta eſt; ut fieret caput tenuiter munitum, & ictibus offenſionibuſque parvis fragile. proinde morbi quoque & ægritudines partæ ſunt, dum ſalus paritur. ſic Hercle, inquit, dum virtus hominibus per conſilium naturæ gignitur, vitia ibidem per affinitatem nata ſunt.

CAP. II.

Quo itidem modo & vim neceſſitatemque fati conſtituerit; & eſſe tamen in nobis conſilii, judiciique noſtri arbitrium confirmaverit.

FAtum, quod Græci πεπρωμένην, vel εἱμαρμένην vocant, ad hanc ferme ſententiam Chryſippus Stoicæ princeps philoſophiæ definit: *Fatum* eſt, inquit, ſempiterna quædam & indeclinabilis ſeries rerum & catena, volvens ſemetipſa ſeſe & implicans per æternos conſequentiæ ordines, ex quibus apta connexaque eſt. ipſa autem verba Chryſippi, quantum valui memoria, adſcripſi; ut, ſi cui meum iſtud interpretamentum videbitur eſſe obſcurius, ad ipſius verba animadvertat. In libro enim περὶ προνοίας quarto εἱμαρμένην eſſe dicit φυσικήν σύνταξιν τῶν ὅλων ἐξ ἀϊδίου τῶν ἑτέρων τοῖς ἑτέροις ἐπακολουθούντων, καὶ μετὰ πολὺ μὲν οὖν ἀπαραβάτου οὔσης τῆς τοιαύτης συμπλοκῆς. aliarum autem opinionum diſciplinarumque auctores huic definitioni ita obſtrepunt. ſi

Chry-

Chryſippus, inquiunt, fato putat omnia moveri & regi, nec declinari transſcendique poſſe agmina fati & volumina: peccata quoque hominum & delicta non ſuſtentanda neque condicenda ſunt ipſis voluntatibuſque eorum; ſed neceſſitati cuidam & inſtantiæ, quæ oritur ex fato; omnium quæ ſit rerum domina & arbitra; per quam neceſſe ſit fieri quicquid futurum eſt: & propterea nocentium pœnas legibus iniquè conſtitutas, ſi homines ad maleficia non ſponte veniunt, ſed fato trahuntur. Contra ea Chryſippus tenuiter multa & argutè diſſerit. Sed omnium fere, quæ ſuper ea re ſcripſit, ſententia hujuſcemodi eſt: Quamquam ita ſit, inquit, ut ratione quadam principali neceſſariò coacta atque connexa ſint fato omnia; ingenia tamen ipſa mentium noſtrarum proinde ſunt fato obnoxia, ut proprietas eorum eſt ipſa & qualitas. nam ſi ſunt per naturam primitus ſalubriter utiliterque ficta; omnem illam vim, quæ de fato extrinſecus ingruit, inoffenſiùs tractabiliuſque tranſmittunt. ſin verò ſunt aſpera & inſcita & rudia, nulliſque artium bonarum adminiculis fulta: etiamſi parvo ſive nullo fatalis incommodi conflictu urgeantur; ſua tamen ſcævitate & voluntario impetu in aſſidua delicta & in errores ruunt. idque ipſum ut ea ratione fiat naturalis illa & neceſſaria rerum conſequentia efficit, quæ fatum vocatur. eſt enim genere ipſo quaſi fatale & conſequens, ut mala ingenia peccatis & erroribus non vacent. hujus deinde rei exemplo non hercle nimis aliené neque illepidè utitur. ſicut, inquit, lapidem cylindrum ſi per ſpatia terræ prona atque deruta jacias, cauſam quidem ei & initium præcipitantiæ feceris; mox tamen ille præceps volvitur, non quia tu id jam facis, ſed quoniam ita ſeſe modus ejus & formæ volubilitas habet: ſic ordo & ratio & neceſſitas fati genera ipſa & principia cauſarum movet; impetus verò conſiliorum mentiumque noſtrarum actioneſque ipſas, voluntas cujuſque propria

pria & animorum ingenia moderantur. Infert deinde verba hæc, his, quæ dixit, congruentia. Διὸ ὑπὸ τῶν Πυθαγορείων οὕτως εἴρηται,

Γνώσῃ δ᾽ ἀνθρώπους αὐθαίρετα πήματ᾽ ἔχοντας.

ὡς τῶν βλαβῶν ἑκάστοις παρ᾽ αὐτοῖς γινομένων, καὶ καθ᾽ ὁρμὴν αὐτῶν, ἁμαρτανόντων τε καὶ βλαπτομένων, καὶ κατὰ τὴν αὐτῶν διάνοιαν καὶ πρόθεσιν. Propterea negat oportere ferri audirique homines aut nequam aut ignavos & nocentes & audaces: qui, quum in culpa & in maleficio revicti ſunt, perfugiunt ad fati neceſſitatem, tamquam in aliquod fani aſylum; &, quæ peſſimè fecerunt, ea non ſuæ temeritati, ſed fato eſſe attribuenda dicunt. primus autem Homerus ſapientiſſimus & antiquiſſimus poëtarum dixit in hiſce verſibus:

Ὢ πόποι, οἷον δή νυ θεοὺς βροτοὶ αἰτιόωνται.
Ἐξ ἡμέων γάρ φασι κάκ᾽ ἔμμεναι· οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ
Σφῇσιν ἀτασθαλίῃσιν ὑπὲρ μόρον ἄλγε᾽ ἔχουσιν.

itaque M. Cicero in libro, quem de fato conſcripſit, quum quæſtionem iſtam diceret obſcuriſſimam eſſe & implicatiſſimam, Chryſippum quoque philoſophum non expediſſe ſe in ea refert, his verbis: *Chryſippus æſtuans laboranſque, quonam pacto explicet & fato omnia fieri, & eſſe aliquid in nobis, intricatur hoc modo.*

CAP. III.

Hiſtoria ſumta ex libris Tuberonis de ſerpente inuſitatæ longitudinis.

TUbero in hiſtoriis ſcriptum reliquit, bello primo Panico Attilium Regulum conſulem, in Africa, caſtris apud Bagradam flumen poſitis, prœlium grande atque acre feciſſe adverſus unum ſerpentem illic ſtabulantem, inuſitatæ immanitatis; eumque, magna totius exercitus conflictione, balliſtis atque catapultis diu

diu oppugnatum: ejuſque interfecti corium longum pedes centum & viginti Romam miſiſſe.

CAP. IV.

Quid idem Tubero novæ hiſtoriæ de Attilio Regulo à Karthaginienſibus capto litteris mandaverit; quid etiam Tuditanus ſuper eodem Regulo ſcripſerit.

QUod ſatis celebre eſt de Attilio Regulo, id nuperrimè legimus ſcriptum in Tuditani libris: Regulum captum, ad ea, quæ in ſenatu Romæ dixit ſuadens ne captivi cum Karthaginienſibus permutarentur, id quoque addidiſſe; venenum ſibi Karthaginienſes dediſſe non præſentarium, ſed ejuſmodi quod mortem in diem proferret; eo conſilio, ut viveret quidem tantiſper quoad fieret permutatio; poſt autem graſſante ſenſim veneno cor tabeſceret. Eumdem Regulum Tubero in hiſtoriis rediſſe Karthaginem, noviſque exemplorum modis excruciatum à Pœnis dicit. *In atras*, inquit, *& profundas tenebras eum claudebant, ac diu poſt, ubi erat viſus ſol ardentiſſimus, repente educebant & adverſus ictus ſolis oppoſitum continebant, atque intendere in cœlum oculos cogebant. palpebras quoque ejus, ne connivere poſſet, ſurſum ac deorſum diductas inſuebant.* Tuditanus autem ſomno diu prohibitum atque ita vita privatum refert. idque ubi Romæ cognitum eſt, nobiliſſimos Pœnorum captivos liberis Reguli à ſenatu deditos, & ab iis in armario muricibus præfixo deſtitutos, eademque inſomnia cruciatos interiſſe.

CAP. V.

Quòd Alſenus juriſconſultus in verbis veteribus interpretandis erraverit.

ALſenus juriſconſultus, Servii Sulpicii diſcipulus, rerumque antiquarum non incurioſus, in libro Digeſtorum trigeſimo & quarto, Conjectaneorum autem ſecundo, *In fœdere*, inquit, *quod inter populum Romanum & Karthaginienſes factum eſt, ſcriptum invenitur, ut Karthaginienſes quotquot annis populo Romano darent certum pondus argenti puri puti. quæſitumque eſt quid eſſet argentum purum putum. reſpondi ego*, inquit, *eſſe purum putum valde purum: ſicut novum novicium dicimus & proprium propicium, augere atque intendere volentes novi & proprii ſignificationem.* Hoc ubi legimus, mirabamur eamdem affinitatem viſam eſſe Alfeno *puri* & *puti*, quæ ſit *novi* & *novicii*. nam ſi eſſet *puricium*, tum ſanè videretur dici, quaſi *novicium*. id etiam mirum fuit, quòd *novicium* per augendi figuram dictum exiſtimavit; quum ſit *novicium* non quod magis novum ſit, ſed quod à *novo* dictum inclinatumque ſit. His ergo aſſentimus, qui *putum* eſſe dicunt à *putando* dictum; & ob eam cauſam prima ſyllaba brevi pronunciant, non longa: uti exiſtimaſſe Alfenum videtur, qui à *puro* id eſſe factum ſcripſit. *putare* autem veteres dixerunt, vacantia ex quaque re ac non neceſſaria aut etiam obſtantia & aliena auferre & excidere, &, quod eſſe utile ac ſine vitio videretur, relinquere. ſic namque arbores & vites, & ſic etiam rationes *putari* dictum, verbum quoque ipſum *puto*, quod declarandæ ſententiæ noſtræ cauſa dicimus. non ſignat profectò aliud quàm id agere nos in re dubia obſcuraque, ut, deciſis amputatiſque falſis opinionibus, quod videatur eſſe verum & integrum & incorruptum, retineamus. Argentum ergo in Karthaginienſi

ginienſi fœdere *putum* dictum eſſe, quaſi *exputatum*, excoctumque, omnique aliena materia carens omnibuſque ex eo vitiis detractis emaculatum & candefactum. ſcriptum eſt autem *parum putum* non in Karthaginienſi ſolum fœdere, ſed tum in multis aliis veterum libris, tum in Q. quoque Ennii tragœdia, quæ inſcribitur *Alexander*, & in ſatira M. Varronis, quæ inſcripta eſt Δὶς παῖδες οἱ γέροντες.

Cap. VI.

Temerè ineptéque reprehenſum eſſe à Julio Higino Vergilium, quòd præpetes *Dædali* pennas *dixit: atque inibi quid ſint* aves præpetes, *& quid illæ ſint aves, quas* Nigidius inferas *appellavit.*

Dædalus, ut fama eſt, fugiens Minoia regna
Præpetibus pennis auſus ſe credere cælo.

In his Vergilii verſibus reprehendit Higinus, *præpetibus pennis*, quaſi impropriè & inſcitè dictum. nam *præpetes*, inquit, *aves* ab auguribus appellantur, quæ aut opportunè prævolant, aut idoneas ſedes capiunt. non aptè igitur uſum verbo augurali exiſtimavit in Dædali volatu nihil ad augurum diſciplinam pertinente. ſed Higinus nimis Herclè ineptus eſt, quum quid *præpetes* eſſent ſe ſcire ratus eſt: Virgilium autem & Cn. Mattium doctum virum ignoraſſe, qui in ſeptimo Iliadis, Victoriam volucrem, præpetem appellavit hoc verſu:

Dum det vincenti præpes Victoria palmam.

Cur autem non Q. quoque Ennium reprehendit, qui in annalibus, non pennas Dædali præpetes, ſed longè diverſius, inquit;

—— *Quid*
Brunduſium pulchro præcinctum præpete portu:

&, ſi vim potius naturamque verbi conſideraſſet, neque id ſolùm quod augures dicerent, inſpexiſſet; veniam

prorſus poëtis daret ſimilitudine ac tranſlatione verborum, non ſignificatione propria utentibus. nam quoniam non ipſæ tantùm aves quæ proſperiùs prævolant, ſed etiam loci, quos capiunt, qui idonei feliceſque ſunt, *præpetes* appellantur; idcirco Dædali pennas *præpetes* dixit: quoniam ex locis in quibus periculum metuebat in loca tutiora pervenerat. *locos* porrò *præpetes* & augures appellant, & Ennius in annalium primo dixit,

Præpetibus hilares ſeſe pulchriſque locis dant.

avibus autem *præpetibus* contrarias aves *inferas* appellari Nigidius Figulus in libro primo augurii privati ita dicit. *Diſcrepat dextra ſiniſtræ; præpes inferæ.* Ex quo eſt conjectare *præpetes* appellatas, quæ altiùs ſublimiùſque volitent: quum differre à *præpetibus* Nigidius *inferas* dixerit. Adoleſcens ego Romæ, tum quum etiam ad grammaticos itarem, audivi Apollinarem Sulpicium, quem in primis ſectabar, quum de jure augurio quæreretur, & mentio *præpetum avium* facta eſſet, Erucio Claro præfecto urbi dicere; *præpetes* ſibi videri eſſe alites, quas Homerus τανυπλέρυγας appellaverit: quoniam iſtas potiſſimum augures ſpectarent, quæ ingentibus alis patulæ atque porrectæ prævolarent. Atque ibi hos Homeri verſus dixit,

Τύνη δ' οἰωνοῖσι τανυπλερύγεσσι κελεύεις
Πείθεσθαι, τῶ' οὔ τι μεlατρέπομ' οὐδ' ἀλεγίζω.

CAP. VII.

De Acca Larentia & Caja Tarratia, deque origine ſacerdotii fratrum Arvalium.

Accæ Larentiæ & Cajæ Tarratiæ, ſive illa Fufetia eſt, nomina in antiquis annalibus celebria ſunt; earum alteræ poſt mortem, Tarratiæ autem vivæ ampliſſimi honores à populo Romano habiti ſunt, & Tarratiam quidem Virginem Veſtæ fuiſſe lex Horatia teſtis

eſt,

eſt, quæ ſuper ea ad populum lata, qua lege ei plurimi honores fiunt, inter quos jus quoque teſtimonii dicendi tribuitur, *teſtabiliſque* una omnium feminarum ut ſit datur. Id verbum eſt ipſius legis Horatiæ. Contrarium eſt in XII tabulis ſcriptum. IMPROBUS. INTESTABILIS. Q. ESTO. præterea ſi quadraginta annos nata ſacerdotio abire ac nubere voluiſſet, jus ei poteſtaſque exaugurandi atque nubendi facta eſt, munificentiæ & beneficii gratia, quòd campum Tiberinum ſive Martium populo Romano condonaſſet. ſed Acca Larentia corpus in vulgus dabat, pecuniamque emeruerat ex eo quæſtu uberem. ea teſtamento, ut in Antiatis hiſtoria ſcriptum eſt, Romulum regem, ut quidam alii tradiderunt, populum Romanum bonis ſuis hæredem fecit. ob id meritum à flamine Quirinali ſacrificium ei publicè fit: & dies è nomine ejus in faſtos additus. Sed Sabinus Maſſurius in primo Memorialium ſecutus quoſdam hiſtoriæ ſcriptores Accam Larentiam Romuli nutricem fuiſſe dicit. *Ea*, inquit, *mulier ex duodecim filiis maribus unum morte amiſit, in illius locum Romulus Accæ Larentiæ ſeſe filium dedit; ſeque & ceteros ejus filios fratres arvales appellavit. ex eo tempore collegium manſit fratrum arvalium numero duodecim. cujus ſacerdotii inſigne eſt ſpicea corona & albæ infulæ.*

CAP. VIII.

Notata quædam de Alexandro & de P. Scipione memoratu digna.

APpion Græcus homo, qui Pliſtonices eſt appellatus, facili atque alacri facundia fuit. is quum de Alexandri regis laudibus ſcriberet. Victi, inquit, hoſtis uxorem facie incluta mulierem vetuit in conſpectum ſuum deduci, ut eam ne oculis ſuis quidem contingeret. Lepida igitur quæſtio agitari poteſt, utrum videri con-

tinentiorem par ſit, Publiumne Africanum ſuperiorem, qui, Karthagine ampla civitate in Hiſpania expugnata, virginem tempeſtivam, forma egregia, nobilis viri Hiſpani filiam captam perductamque ad ſe patri inviolatam reddidit; an regem Alexandrum, qui Darii regis uxorem eamdemque ejuſdem ſororem prœlio magno captam, quam eſſe audiebat exſuperanti forma, videre noluit, perducique ad ſeſe prohibuit. Sed hanc utramque declamatiunculam ſuper Alexandro & Scipione celebraverint, quibus abundè & ingenii & otii & verborum eſt. nos ſatis habebimus, quod ex hiſtoria eſt, id dicere; Scipionem iſtum verone an falſo incertum, fama tamen, quum eſſet adoleſcens, haud ſincera fuiſſe, & propemodum conſtitiſſe hoſce verſus à Cn. Nævio poëta in eum ſcriptos eſſe;

Etiam qui res magnas manu ſæpe geſſit glorioſè;
Cujus facta viva nunc vigent; qui apud gentes ſolus
Præſtat: eum ſuus pater cum pallio uno ab amica abduxit.

His ego verſibus credo adductum Valerium Antiatem adverſum cæteros omnes ſcriptores de Scipionis moribus ſenſiſſe; & eam puellam captivam non redditam patri ſcripſiſſe, contrà quàm nos ſuprà diximus, ſed retentam à Scipione atque in deliciis amoribuſque ab eo uſurpatam.

CAP. IX.

Locus exemtus ex annalibus L. Piſonis hiſtoriæ & orationis lepidiſſimæ.

QUod res videbatur memoratu digna, quam feciſſe Cn. Flavium Annii filium ædilem curulem L. Piſo in tertio annali ſcripſit, eaque res perquam purè & venuſtè narrata à Piſone; locum iſtum totum huc ex Piſonis annali tranſpoſuimus. *Cn.* inquit, *Flavius patre libertino*

bertino natus ſcriptum faciebat: iſque in eo tempore ædili curuli apparebat, quo tempore ædiles ſubrogantur: cumque pro tribu ædilem curulem renunciaverunt. at ædilis, qui comitia habebat, negat accipere, neque ſibi placere, qui ſcriptum faceret, eum ædilem fieri. Cn. Flavius Annii filius dicitur tabulas poſuiſſe; ſcriptu ſeſe abdicaſſe: iſque ædilis curulis factus eſt. idem Cn. Flavius Annii filius dicitur ad collegam veniſſe viſere ægrotum: &, in conclave poſtquam introivit, adoleſcentes ibi complures nobiles ſedebant contemnentes eum; aſſurgere ei nemo voluit. Cn. Flavius Annii filius ædilis id arriſit. ſellam curulem juſſit ſibi afferri, eam in limine apposuit, nequis illorum exire poſſet: utique ii omnes inviti viderent ſeſe in ſella curuli ſedentem.

CAP. X.

Hiſtoria ſuper Euclide Socratico: cujus exemplo Taurus philoſophus adhortari adoleſcentes ſuos ſolitus eſt ad philoſophiam gnaviter ſectandam.

PHiloſophus Taurus, vir memoria noſtra in diſciplina Platonica celebratus, cum aliis bonis multis ſalubribuſque exemplis hortabatur ad philoſophiam capeſſendam, tum vel maximè iſta re animos juvenum expergebat, Euclidem quam dicebat Socraticum factitaviſſe. *Decreto*, inquit, *ſuo Athenienſes cauerant, ut, qui Megaris civis eſſet, ſi intuliſſe Athenas pedem prehenſus eſſet, ut ea res ei homini capitalis eſſet. tanto Athenienſes*, inquit, *odio flagrabant finitimorum hominum Megarenſium. tum Euclides, qui indidem Megaris erat, quique ante id decretum & eſſe Athenis & audire Socratem conſueverat, poſtquam id decretum ſanxerunt, ſub noctem, quum adveſperaſceret, tunica longa muliebri indutus & pallio verſicolore amictus, & caput rica velatus è domo ſua Megaris Athenas ad Socratem commeabat; ut*

vel noctis aliquo tempore conſiliorum ſermonumque ejus fieret particeps: rurſuſque ſub lucem milia paſſuum paulo amplius viginti, eadem veſte illa tectus redibat. At nunc, inquit, *videre eſt philoſophos ultro currere, ut doceant, ad fores juvenum divitum; eoſque ibi ſedere atque opperiri prope ad meridiem, donec diſcipuli nocturnum omne vinum edormiant.*

CAP. XI.

Verba ex oratione Q. Metelli Numidici, quæ libuit meminiſſe, ad officium gravitatis dignitatiſque vitæ decentia.

CUm inquinatiſſimis hominibus non eſſe convicio decertandum, neque in maledictis adverſus impudentes & improbos velitandum, quia tantiſper ſimilis & compar eorum fias, dum paria & conſimilia dicas atque audias, non minus ex oratione Q. Metelli Numidici ſapientis viri cognoſci poteſt, quàm ex libris & diſciplinis philoſophorum. Verba hæc ſunt Metelli adverſus Cn. Manlium tribunum plebei, à quo apud populum in concione laceſſitus jactatuſque fuerat dictis petulantibus. *Nunc quod ad illum attinet, Quirites, quoniam ſe ampliorem putat eſſe, ſi ſe mihi inimicum dictitaverit, quem ego mihi neque amicum recipio, neque inimicum reſpicio, in eum ego non ſum plura dicturus. nam eum indigniſſimum arbitror, cui à viris bonis benedicatur: tum ne idoneum quidem, cui à probis maledicatur. nam ſi in eo tempore hujuſcemodi homunculum nomines, in quo punire non poſſis; majore honore quam contumelia afficias.*

Cap. XII.

Quòd neque teſtamentum, *ſicuti Servius Sulpicius exiſtimavit: neque* ſacellum, *ſicuti C. Trebatius, duplicia verba ſunt, ſed à* teſtatione *alterum productum, alterum à* ſacro *diminutum.*

SErvius Sulpicius jureconſultus, vir ætatis ſuæ doctiſſimus, in libro de ſacris deteſtandis ſecundo, qua ratione adductus teſtamentum verbum eſſe duplex ſcripſerit, non reperio. nam compoſitum eſſe dixit à mentis conteſtatione. quid igitur *calceamentum*, quid *paludamentum*, quid *pavimentum*, quid *veſtimentum*, quid alia mille per hujuſcemodi formam producta, etiamne iſta omnia compoſita dicemus? Obrepſiſſe autem videtur Servio, vel ſi quis alius eſt qui id prior dixit, falſa quidem ſed non abhorrens neque inconcinna quaſi mentis quædam in hoc vocabulo ſignificatio. ſicut Hercle C. quoque Trebatio eadem concinnitas obrepſit. nam in libro de religionibus ſecundo, *Sacellum eſt*, inquit, *locus parvus deo ſacratus cum ara.* deinde addit verba hæc: *Sacellum ex duobus verbis arbitror compoſitum ſacri & cellæ; quaſi ſacra cella.* hoc quidem ſcripſit Trebatius; ſed quis ignorat *ſacellum* & ſimplex verbum eſſe, & non ex *ſacro* & *cella* copulatum, ſed ex *ſacro* diminutum?

Cap. XIII.

De quæſtiunculis apud Taurum philoſophum in convivio agitatis, quæ ſympoſiacæ vocantur.

FActitatum obſervatumque hoc Athenis eſt ab iis, qui erant philoſopho Tauro junctiores. quum domum ſuam nos vocaret, ne omnimo, ut dicitur, immunes & aſymboli veniremus, conjectabamus ad cœnulam non cupedias ciborum ſed argutias quæſtionum.

Unuſquiſque igitur noſtrûm commentus paratuſque ibat quod quæreret: eratque initium loquendi, edundi finis. Quærebantur autem non gravia nec reverenda, ſed ἐνθυμήματα quædam lepida & minuta & florentem vino animum laceſſentia. quale hoc ferme eſt ſubtilitatis ludicræ, quod dicam. Quæſitum eſt, quando moriens moreretur; quum jam in morte eſſet, an tum etiam quum in vita foret: & quando ſurgens ſurgeret; quum jam ſtaret, an tum etiam quum ſederet: &, qui artem diſceret, quando artifex fieret; quum jam eſſet, an tum quum etiam non eſſet. utrum enim horum dicas; abſurdè atque ridiculè dixeris: multoque abſurdius eſſe videbitur, ſi aut utrumque eſſe dicas aut neutrum. ſed ea omnia quum captiones eſſe quidam futiles & inanes dicerent: Nolite, inquit Taurus, hæc quaſi nugarum aliquem ludum aſpernari. graviſſimi philoſophorum ſuper hac re ſerio quæſiverunt: & alii moriendi verbum atque momentum manente adhuc vita dici atque fieri putaverunt; alii nihil in eo tempore vitæ reliquerunt; totumque illud, quod mori dicitur, morti vindicaverunt. item de cæteris ſimilibus in diverſa tempora & in contrarias ſententias diſceſſerunt. Sed Plato, inquit, noſter neque vitæ id tempus neque morti dedit; idemque in omni conſimilium rerum diſceptatione fecit. vidit quippe utrumque eſſe pugnans: neque poſſe ex duobus contrariis, altero manente alterum conſtitui: quæſtionemque fieri per diverſorum inter ſeſe finium mortis & vitæ cohærentiam: & idcirco peperit ipſe expreſſitque aliud quoddam novum in confinio tempus; quod verbis propriis atque integris τὴν ἐξαίφνης φύσιν appellavit: idque ipſum ita, uti dico, inquit, in libro cui Parmenides titulus eſt, ſcriptum ab eo reperietis: τὸ γὰρ ἐξαίφνης τοιοῦτόν τι ἔοικε σημαίνειν, ὡς ἐξ ἐκείνου μεταβάλλον εἰς ἑκάτερον. tales apud Taurum ſymbolæ, taliaque erant ſecundarum menſarum, ut ipſe dicere ſolitus erat, τραγήματα.

Cap.

Cap. XIV.

Pœniendis peccatis tres eſſe rationes à Philoſophis attributas, & quamobrem Plato tantum duarum ex his meminerit.

POEniendis peccatis tres eſſe debere cauſas exiſtimatum eſt. una eſt, quæ, νουθεσία, vel κόλασις, vel παραίνεσις dicitur; quum pœna adhibetur caſtigandi atque emendandi gratia, ut is, qui fortuito deliquit, attentior fiat correctiorque: altera eſt, quam ii, qui vocabula iſta curioſiùs diviſerunt, τιμωρίαν appellant. ea cauſa animadvertendi eſt, quum dignitas auctoritaſque ejus, in quem eſt peccatum, tuenda eſt, ne prætermiſſa animadverſio contemtum ejus pariat & honorem levet: idcircoque id ei vocabulum à conſervatione honoris factum putant. tertia ratio vindicandi eſt, quæ παράδειγμα à Græcis nominatur, quum pœnitio propter exemplum eſt neceſſaria: ut cæteri ſimilibus à peccatis, quæ prohiberi publicitus intereſt, metu cognitæ pœnæ deterreantur. idcirco veteres quoque noſtri exempla pro maximis graviſſimiſque pœnis dicebant. Quando igitur aut ſpes magna eſt, ut is, qui peccavit, citra pœnam ipſe ſeſe ultro corrigat: aut ſpes contrà nulla eſt emendari eum poſſe & corrigi: aut jacturam dignitatis, in quam peccatum eſt, metui non neceſſum eſt: aut non id peccatum eſt, cujus exemplo neceſſario metu ſuccurrendum ſit: tum, quicquid ita delictum eſt, non ſanè dignum eſſe imponendæ pœnæ ſtudium viſum eſt. Has tres ulciſcendi rationes & philoſophi alii plurifariam & noſter Taurus in primo commentariorum, quos in Gorgiàm Platonis compoſuit, ſcriptas reliquit. Plato autem ipſe verbis apertis duas ſolas eſſe pœniendi cauſas dicit: unam, quam primo loco propter corrigendum: alteram, quam in tertio propter exempli metum poſuimus.

mus. Verba ſunt hæc Platonis in Gorgia: *προσήκει δὲ παντὶ, τῷ ἐν τιμωρίᾳ ὄντι ὑπ' ἄλλου ὀρθῶς τιμωρουμένῳ ἢ βελτίονι γίνεσθαι, καὶ ὀνίνασθαι, ἢ παράδειγμά τι τοῖς ἄλλοις γίνεσθαι, ἵνα ἄλλοι ὁρῶντες πάσχοντα ἃ ἂν πάσχοι, φοβούμενοι βελτίους γίνονται.* In hiſce verbis facile intelligas *τιμωρίαν* Platonem dixiſſe, non ut ſuprà ſcripſi quoſdam dicere, ſed ita ut promiſcuè dici ſolet, pro omni pœnitione. an ne autem quaſi omnino parvam & contemtu dignam præterierit pœnæ ſumendæ cauſam propter tuendam læſi hominis auctoritatem, an magis, quaſi ei, quam dicebat, rei non neceſſariam prætermiſerit, quum de pœnis, non in vita, neque inter homines, ſed poſt vitæ tempus capiendis ſcriberet, ego in medium relinquo.

CAP. XV.

De verbo, quieſco, *an* e *littera corripi an produci debeat.*

AMicus noſter homo multi ſtudii atque in bonarum diſciplinarum opere frequens, verbum, *quieſcit*, uſitatè, *e*, littera correpta dixit. alter item amicus homo in doctrinis, quaſi in præſtigiis, mirificus, communiumque vocum reſpuens nimis & faſtidiens, barbarè eum dixiſſe opinatus eſt; quoniam producere debuiſſet non corripere. nam, *quieſcit*, ita oportere dici prædicavit, ut, *caleſcit*, *niteſcit*, *ſtupeſcit*, atque alia hujuſcemodi multa. id etiam addebat, quod, *quies*, *e*, producta, non brevi diceretur. noſter autem, qua eſt omnium rerum verecunda mediocritate, ne ſi Ælii quidem, Cincii, & Satyri dicendum ita cenſuiſſent, obſecuturum ſeſe fuiſſe ait contra perpetuam Latinæ linguæ conſuetudinem: neque ſe tam inſignitè locuturum, abſona inauditaque ut diceret. litteras autem ſuper hac re fecit inter exercitia quædam ludicra: &, *quieſco*, non eſſe his ſimile, quæ ſuprà poſui, nec à *quiete* dictum, ſed

ſed ab eo *quietem* ; Græcæque vocis ἔχον καὶ ἔσκον Jonicè à verbo ἔχω ἴχω & modum & originem verbum illud haberè demonſtravit : rationibuſque haud ſanè frigidis docuit, *quieſco*, *e*, littera longa dici non convenire.

Cap. XVI.

Notatum verbum, deprecor , *à poëta Catullo inuſitatè quidem, ſed aptè poſitum & propriè : deque ratione ejus verbi, exempliſque veterum ſcriptorum.*

Eiuſmodi quiſpiam qui tumultuariis & inconditis linguæ exercitationibus ad famam ſe facundiæ permiſerat, neque orationis Latinæ uſurpationes veras didicerat, quum in Lycio forte veſpera ambularemus, ludo ibi & voluptati nobis fuit. nam quum eſſet verbum, *deprecor*, doctiuſculè poſitum in Catulli carmine; quia id ignorabat, frigidiſſimos verſus eſſe dicebat, omnium quidem meo judicio venuſtiſſimos, quos ſubſcripſi:

Lesbia mî dicit ſemper male, nec tacet umquam
De me Lesbia: me diſpeream niſi amat.
Quo ſigno? quaſi non totidem mox deprecer illi
Aſſiduè: verum diſpeream niſi amo.

deprecor hoc in loco vir bonus ita dictum eſſe putabat, ut plerumque à vulgo dicitur: quod ſignificat valde precor & oro & ſupplico. in quo, *de*, præpoſitio ad augendum & cumulandum valet. quod ſi ita eſſet; frigidi ſanè verſus forent. nunc enim contrà omnino eſt. nam, *de*, præpoſitio, quoniam eſt anceps, in uno eodemque verbo diverſitatem ſignificationis capit. ſic enim, *deprecor*, à Catullo dictum eſt, quaſi deteſtor, vel exſecror, vel depello, vel abominor. contrà autem valet, quum Cicero pro P. Sulla ita dicit: *Quam multorum hic vitam à Sulla deprecatus.* item in diſſuaſione legis agrariæ: *Si quid deliquero; nulla ſunt imagines quæ me*

me à vobis deprecentur. Sed neque ſolus Catullus ita iſto verbo uſus eſt, pleni adeò ſunt libri veterum ſimilis in hoc verbo ſignificationis, ex quibus unum & alterum, quæ ſuppetierant, appoſui. Q. Ennius in Erechtheo non longè ſecus dixit quàm Catullus:

Quibus nunc, inquit, *ærumna mea libertatem paro,*
Quibus ſervitutem mea miſeria deprecor.

ſignificat abigo & amolior, vel prece adhibita, vel quo alio modo. item Ennius in Cteſiphonte:

Ego quum meæ vitæ parcam; letum inimico deprecor.

Cicero in libro ſexto de republica ita ſcripſit: *Quod quidem eo fuit majus, qui quum cauſa pari collegæ eſſent, non modò invidia pari non erant, ſed etiam Claudii invidiam Gracchi caritas deprecabatur.* hic quoque item non eſt valde precabatur, ſed quaſi propulſabat & defendebat invidiam. quod Græci propinqua ſignificatione παραιτεῖσθαι dicunt. Item pro A. Licinio conſimiliter Cicero verbo iſto utitur. *Quid*, inquit, *huic homini facias? nonne concedas interdum, ut excuſatione ſummæ ſtultitiæ ſummæ improbitatis odium deprecetur?* item in Verrem actionis ſecundæ primo; *Nunc verò quid faciat Hortenſius? avaritiane crimina frugalitatis laudibus deprecetur? an hominem flagitioſiſſimum, libidinoſiſſimum, nequiſſimumque defendat?* Sic igitur Catullus eadem ſe facere dicit, quærens veniam quòd & malediceret ei palam, reſpueretque & recuſaret deteſtareturque aſſiduè; & tamen eam penitus deperiret.

CAP. XVII.

Quis omnium primus libros publicè præbuerit legendos; quantuſque numerus fuerit Athenis ante clades Perſicas librorum in bibliothecis publicorum.

LIbros Athenis diſciplinarum liberalium publicè ad legendum præbendos primus poſuiſſe dicitur Piſiſtratus

ſtratus tyrannus: deinceps ſtudioſius accuratiuſque ipſi Athenienſes auxerunt: ſed omnem illam poſtea librorum copiam Xerxes Athenarum potitus, urbe ipſa præter arcem incenſa abſtulit aſportavitque in Perſas. hos porrò libros univerſos multis poſt tempeſtatibus Seleucus rex, qui Nicanor appellatus, referendos Athenas curavit. ingens poſtea numerus librorum in Ægypto à Ptolemæis regibus vel conquiſitus vel confectus eſt ad milia fermè voluminum ſeptingenta: ſed ea omnia bello priore Alexandrino, dum diripitur ea civitas, non ſpontè neque opera conſulta, ſed à militibus forte auxiliariis incenſa ſunt.

LIBER SEPTIMUS.

CAPUT I.

Admiranda quædam de P. Africano ſuperiore ex annalibus ſumta.

QUOD de Olympiade Philippi regis uxore Alexandri matre, in hiſtoria Græca ſcriptum eſt; idem de P. Scipionis quoque matre, qui prior Africanus appellatus eſt, memoriæ datum eſt. nam & C. Oppius & Julius Higinus, aliique, qui de vita & rebus Africani ſcripſerunt, matrem ejus diu ſterilem exiſtimatam tradunt; Publium quoque Scipionem, cum quo nupta erat, liberos deſperaviſſe. poſtea in cubiculo atque in lecto mulieris, quum abſente marito cubans ſola obdormiſſet, viſum repente juxta eam cubare ingentem anguem; eumque, iis qui viderant territis & clamantibus, elapſum inveniri non quiſſe: idipſum P. Scipionem ad haruſpices retuliſſe: eos, ſacrificio facto, reſpondiſſe fore ut liberi generentur: neque multis diebus poſt, quàm

quàm ille anguis in lecto viſus eſt, mulierem cœpiſſe concepti fœtus ſigna atque ſenſum pati: exinde menſe decimo peperiſſe; natumque eſſe hunc P. Scipionem Africanum, qui Hannibalem & Karthaginienſes in Africa bello Pœnico ſecundo vicit. Sed & eum impendio magis ex rebus geſtis quàm ex illo oſtento virum eſſe virtutis divinæ creditum eſt. Id etiam dicere haud piget, quod idem illi, quos ſuprà nominavi, litteris mandaverint Scipionem hunc Africanum ſolitaviſſe noctis extremo, prius quàm diluculaferet, in Capitolium ventitare, ac jubere aperiri cellam Jovis, atque ibi ſolùm diu demorari quaſi conſultantem de republica cum Jove, æditoſque ejus templi ſæpe eſſe demiratos, quòd ſolùm id temporis in Capitolium ingredientem canes ſemper in alios ſævientes neque latrarent eum neque incurrerent. Has vulgi de Scipione opiniones confirmare atque approbare videbantur dicta factaque ejus pleraque admiranda; ex quibus eſt unum hujuſcemodi. Aſſidebat oppugnabatque oppidum in Hiſpania, ſitu, mœnibus, defenſoribus validum & mœnitum, re etiam cibaria copioſum: nullaque ejus potiundi ſpes erat; & quodam die jus in caſtris ſedens dicebat, atque ex eo loco id oppidum procul videbatur. tum e militibus, qui in jure apud eum ſtabant, interrogavit quiſpiam ex more, in quem diem locumque vadimonium promitti juberet. & Scipio manum ad ipſam oppidi, quod obſidebatur, arcem protendens, Perendie, inquit, ſeſe ſiſtant illo in loco: atque ita factum. die tertio, in quem vadari juſſerat, oppidum captum eſt: eodemque die in arce ejus oppidi jus dixit.

CAP. II.

De Cæſellii Vindicis pudendo errore; quem offendimus in libris ejus, quos inſcripſit Antiquarum Lectionum.

TUrpe erratum offendimus in illis celebratiſſimis commentariis Lectionum antiquarum Cæſellii Vindicis, hominis Herclè pleraque haud indiligentis. quod erratum multos fugit, quamquam multa in Cæſellio reprehendendo etiam per calumnias rimarentur. Scripſit autem Cæſellius Q. Ennium in tertiodecimo libro annalium, *cor*, dixiſſe maſculino genere. verba Cæſellii ſubjecta ſunt: *Maſculino genere*, cor, *ut multa alia, enunciavit Ennius. nam in tertiodecimo annali, quem cor, dixit.* adſcripſit deinde verſus Ennii duos:

Hannibal audaci cum pectore dehortatur
Ne bellum faciam: quem credidit eſſe meum cor?

Antiochus eſt, qui hoc dicit, Aſiæ rex. is admiratur & permovetur, quòd Hannibal Karthaginienſis bellum ſe facere populo Romano volentem dehortetur. hos autem verſus Cæſellius ſic accipit, tamquam ſi Antiochus ſic dicat: Hannibal me, ne bellum geram, dehortatur. quod quum facit, æquale cor putat habere me ei. quàm ſtultum eſſe me credit, quum id mihi perſuadere vult? hoc Cæſellius quidem, ſed aliud longe Ennius. nam tres verſus ſunt, non duo, ad hanc Ennii ſententiam pertinentes, ex quibus tertium verſum Cæſellius non reſpexit:

Hannibal audaci cum pectore dehortatur
Ne bellum faciam: quem credidit eſſe meum cor
Suaſorem ſummum & ſtudioſum robore belli.

horum verſuum ſenſus atque ordo ſic opinor eſt: Hannibal ille audentiſſimus atque fortiſſimus, quem ego credidi (hoc enim eſt *cor meum credidit*: proinde atque diceret, quem ego ſtultus homo credidi) fore ſummum

ſuaſorem ad bellandum, is me dehortatur, diſſuadetque ne bellum faciam. Cæſellius autem forte ῥαθυμότερον ῥαφῇ iſta verborum captus *quem cor* dictum putavit, & *quem* accentu acuto legit, quaſi ad cor referatur, non ad Hannibalem. ſed non fugit me, ſi aliquis ſit tam inconditus, ſic poſſe defendi *cor* Cæſellii maſculinum; ut videatur tertius verſus ſeparatim atque diviſe legendus. proinde quaſi præciſis interruptiſque verbis exclamet Antiochus; *ſuaſorem ſummum!* ſed non dignum eſt eis, qui hoc dixerint, reſponderi.

Cap. III.

Quid Tullius Tiro Ciceronis libertus reprehenderit in M. Catonis oratione, quam pro Rhodienſibus in ſenatu dixit; & quid ad ea, quæ reprehenderat, reſpondérimus.

Civitas Rhodienſis & inſulæ oportunitate & operum nobilitate & navigandi ſollertia navalibuſque victoriis celebrata eſt. ea Rhodienſis civitas, quum amica atque ſocia populi Romani foret, Perſa tunc Philippi filio Macedonum rege, cum quo bellum populo Romano fuit, amico uſa eſt: connixique ſunt Rhodienſes, legationibus Romam ſæpe miſſis, id bellum inter eos componere. ſed, ubi iſta pacificatio perpetrari nequivit, verba à pleriſque Rhodienſibus in concionibus eorum ad populum facta ſunt, ut, ſi pax non fieret, Rhodienſes regem adverſus populum Romanum adjutarent. ſed nullum ſuper ea re publicum decretum factum eſt. At, ubi Perſes victus captuſque eſt, Rhodienſes pertimuere ob ea, quæ compluries in cœtibus populi acta dictaque erant; legatoſque Romam miſerunt, qui temeritatem quorundam popularium ſuorum deprecarentur, & fidem conſiliumque publicum expurgarent. legati poſtquam Romam venerunt, & in ſenatum intromiſſi

tromiſſi ſunt, verbiſque ſuppliciter pro cauſa ſua factis è curia exceſſerunt, ſententiæ rogari cœptæ; quumque partim ſenatorum de Rhodienſibus quererentur, maleque eos animatos fuiſſe dicerent, bellumque eo illis faciundum cenſerent: tum M. Cato exſurgit, & optimos fidiſſimoſque ſocios, quorum opibus diripiendis poſſidendiſque non pauci ex ſummatibus viris intenti infeſtique erant, defenſum conſervatumque pergit; orationemque inclutam dicit, quæ & ſeorſum fertur, inſcriptaque eſt pro Rhodienſibus; & in quinto Originum libro ſcripta eſt. Tiro autem Tullius M. Ciceronis libertus ſanè quidem fuit ingenio homo eleganti, & haudquaquam rerum litterarumque veterum indoctus: eoquè ab ineunte ætate liberaliter inſtituto adminiculatore & quaſi adminiſtro in ſtudiis litterarum Cicero uſus eſt. ſed profectò plus auſus eſt quàm ut tolerari ignoſcique poſſit. namque epiſtolam conſcripſit ad Q. Axium familiarem patroni ſui confidenter & nimis calidè, in qua ſibimet viſus eſt orationem iſtam pro Rhodienſibus acri ſubtilique ingenio & judicio percenſuiſſe. ex ea epiſtola libitum forte nobis eſt reprehenſiones ejus quaſdam attingere; majore ſcilicet venia reprehenſuri Tironem, quàm tum ille reprehendit Catonem. Culpavit autem primum hoc, quòd Cato ineruditè & ἀναγώγως, ut ipſe ait, principio nimis inſolenti nimiſque acri & objurgatorio uſus ſit: quum vereri ſeſe oſtendit, ne Patres, gaudio atque lætitia rerum geſtarum proſpere de ſtatu mentis ſuæ deturbati, non ſatis conſiperent; neque ad rectè intelligendum conſulendumque eſſent idonei. *In principiis autem*, inquit, *patroni, qui pro reis dicunt, conciliare ſibi & complacare judices debent: ſenſuſque eorum exſpectatione cauſæ ſuſpenſos rigenteſque honorificis verecundiſque ſententiis commulcere; non injuriis atque imperioſis minationibus confutare.* ipſum deinde principium appoſuit; cujus verba hæc ſunt: *Scio ſolere pleriſque*

hominibus rebus ſecundis atque prolixis atque proſperis animum excellere, ſuperbiam atque ferociam augeſcere atque creſcere, quod mihi nunc magnæ curæ eſt, quia hæc res tam ſecundè proceſſit, ne quid in conſulendo adverſi eveniat, quod noſtras ſecundas res confutet. neve hæc lætitia nimis luxurioſè eveniat. adverſæ res ſe domant & docent quid opus ſit facto. ſecundæ res lætitia tranſvorſum trudere ſolent à rectè conſulendo atque intelligendo. quo majore opere edico ſuadeoque, uti hæc res aliquot dies proferatur, dum ex tanto gaudio in poteſtatem noſtram redeamus. quæ deinde Cato juxta dicit, *ea*, inquit, *confeſſionem faciunt non defenſionem, neque propulſationem tranſlationemve criminis habent, ſed cum pluribus aliis communicationem. quod ſcilicet nihil ad purgandum eſt. atque etiam*, inquit, *inſuper profitetur Rhodienſes, qui accuſabantur, quòd adverſus populum Romanum regi magis cupierint faver[u]ntque, id eos cupiſſe atque faviſſe utilitatis ſuæ gratia: ne Romani, Perſa quoque rege victo, ad ſuperbiam ferociamque & immodicum modum inſoleſcerent.* eaque ipſa verba ponit, ita uti infrà ſcriptum eſt. *Atque ego quidem arbitror Rhodienſes noluiſſe nos ita depugnare, uti depugnatum eſt: neque regem Perſen viciſſe. non Rhodienſes id modò voluêre, ſed multos populos ac multas nationes idem noluiſſe arbitror. atque haud ſcio, an partim eorum fuerint, qui non noſtræ contumeliæ cauſa id noluerint evenire: ſed enim id metuêre, ſi nemo eſſet homo quem vereremur, & quicquid luberet faceremus: ne ſub ſolo imperio noſtro in ſervitute noſtra eſſent. libertatis ſuæ cauſa in ea ſententia fuiſſe arbitror. atque Rhodienſes tamen Perſen publicè numquam adjuvere. cogitate quanto nos privatim cautius facimus. nam unuſquiſque noſtrûm, ſi quis adverſus rem ſuam quid fieri arbitratur, ſumma vi contra nititur, ne adverſus eam fiat. quod illi tamen perpeſſi.* Sed, quod ad principium reprehenſum attinet; ſcire oportuit Tironem defenſos eſſe Rho-

dienſes à Catone, ſed ut à ſenatore & conſulari & cenſorio viro id, quod optimum eſſe publicum exiſtimabat, ſuadente, non ut à patrono cauſam pro reis dicente. alia namque principia conducunt reos apud judices defendenti, & clementiam miſericordiamque undique indaganti; alia, quum ſenatus de republica conſulitur, viro auctoritate præſtanti ſententiis quorumdam iniquiſſimis permoto, & pro utilitatibus publicis ac pro ſalute ſociorum graviter ac liberè indignanti ſimul ac dolenti. quippe rectè & utiliter in diſciplinis rhetorum præcipitur judices de capite alieno deque cauſa ad ſeſe non pertinenti cognituros, ex qua præter officium judicandi nihil ad eos ſimul periculi vel emolumenti redundaturum eſt, conciliandos eſſe ac propitiandos laudabiliter ac placabiliter & leniter exiſtimationi ſalutique ejus qui apud eos accuſatus eſt. at quum dignitas & fides & utilitas omnium communis agitur, ob eamque rem aut ſuadendum quid ut fiat, aut fieri jam cœpto differendum eſt: tum qui ſe in hujuſmodi principiis occupat ut benivolos benignoſque ſibi auditores paret, otioſam operam in non neceſſariis verbis ſumit. jamdudum enim negotia periculaque ipſa rerum communia conſiliis eos capiendis conciliant: & ipſi potius ſibi expoſcunt conſultoris benivolentiam. Sed quod ait confeſſum Catonem noluiſſe Rhodienſes ita depugnari uti depugnatum eſt, neque regem Perſen à populo Romano vinci, atque id eum dixiſſe non Rhodienſes modò, ſed multas quoque alias nationes voluiſſe, ſed id nihil ad purgandum extenuandumve crimen valere; jam hoc primum Tiro improbe mentitur. verba ponit Catonis: & aliis tamen eum verbis calumniatur. non enim Cato confitetur Rhodienſes noluiſſe victoriam eſſe populi Romani, ſed ſeſe arbitrari dixit id eos noluiſſe: quod erat proculdubio ſuæ opinionis profeſſio, non Rhodienſium culpæ confeſſio. in qua re, ut meum quidem judicium eſt, non culpa tan-

tùm vacat, ſed dignus quoque laude admirationeque eſt, quum & ingenuè & religioſè dicere viſus eſt contra Rhodienſes quod ſentiebat,& parta ſibi veritatis fide ipſũ illud tamen, quod contrarium putabatur, flexit & tranſtulit: ut eos idcirco vel maximè æquum eſſet acceptiores carioreſque fieri populo Romano, quòd quum & utiles illi eſſent & vellent regi eſſe factum, nihil tamen adjuvandi ejus gratia fecerint. Poſtea verba hæc ex eadem oratione ponit: *Ea nunc derepente tanta nos beneficia ultro citroque, tantam amicitiam relinquemus? quod illos dicimus voluiſſe facere, id nos priores facere occupabimus?* hoc, inquit, enthymema nequam & vitioſum eſt. reſponderi enim potuit, occupabimus certè: nam, ſi non occupaverimus, opprimemur, incidendumque erit in inſidias à quibus ante nos non caverimus. rectè, inquit, hoc vitio dat Lucilius poëtæ Euripidi; quod, quum Polyphontes rex propterea ſe interfeciſſe fratrem diceret, quòd ipſe ante conſilium de nece ejus cepiſſet, Merope fratris uxor hiſce eum verbis eluſerit:

Εἰ γάρ σ' ἔμελλεν, ὡς σὺ φῂς, κλείνειν πόσις,
Χρῆ καί σε μέλλειν, ὡς χρόνος διῆλθεν παρῆν.

At hoc enim, inquit, plane ſtultitiæ plenum eſt eo conſilio atque ea fini facere nolle aliquid, uti nunquam id facias quod velis. ſed videlicet Tiro animum non advertit non eſſe in omnibus rebus cavendis eamdem cauſam: neque humanæ vitæ negotia & actiones & officia vel occupandi vel differendi, vel etiam ulciſcendi, vel cavendi ſimilia eſſe pugnæ gladiatoriæ. nam gladiatori, compoſito ad pugnandum, pugnæ hæc propoſita ſors eſt, aut occidere ſi occupaverit, aut occumbere ſi ceſſaverit. hominum autem vita non tam iniquis, neque tam indomitis neceſſitatibus circumſcripta eſt, ut idcirco prior injuriam facere debeas, quam, niſi feceris, pati poſſis. quod tantum aberat à populo Romano occupare,

cupare, ut ſæpe etiam in ſeſe factas injurias ulciſci neglexerit. poſt deinde uſum eſſe Catonem dicit in eadem oratione argumentis parum honeſtis & nimis audacibus, ac non viri ejus, qualis fuit, ſed vafris ac fallacioſis, & quaſi Græcorum ſophiſtarum ſollertiis. nam, *quum objiceretur*, inquit, *Rhodienſibus quod bellum populo Romano facere voluiſſent, nec negavit pœne, & ignoſci popoſcit, quia id non feciſſent & ſi maximè voluiſſent: induxiſſeque eum dicit quam dialectici epagogen appellant, non rem admodum inſidioſam & ſophiſticam, neque ad veritates magis quam ad captiones repertam: quum conatus ſit exemplis decipientibus colligere confirmareque, neminem, qui male facere voluit, plecti æquum eſſe, niſi, quod factum voluit, etiam fecerit.* verba autem ex ea oratione M. Catonis hæc ſunt. *Qui acerrimè adverſus eos dicit, ita dicit: hoſtes voluiſſe fieri. Et quis tandem eſt noſtrûm, qui quod ad ſeſe attinet, æquum cenſeat quempiam pœnas dare ob eam rem, quod arguatur male facere voluiſſe? nemo opinor: nam ego, quod ad me attinet, nolim.* deinde paulo infrà ita dicit. *Quid nunc? & quæ tandem lex eſt tam acerba, quæ dicat: Si quis illud facere voluerit, mille nummi dimidium familiæ multa eſto: Si quis plus quingenta jugera habere voluerit, tanta pœna eſto: Si quis majorem pecudum numerum habere voluerit, tantum damni eſto, atqui nos omnia plura habere volumus & id nobis impune eſt.* poſtea ita dicit. *Sed ſi honorem non æquum eſt haberi ob eam rem, quod bene facere voluiſſe quis dicit, neque fecit tamen: Rhodienſibus male erit, non quod male fecerunt, ſed quia voluiſſe dicuntur?* His argumentis Tiro Tullius M. Catonem contendere & conficere dicit Rhodienſibus quoque impune eſſe debere, quod hoſtes quidem eſſe populi Romani voluiſſent, etſi maximè non fuiſſent. diſſimulari autem non poſſe ait, quin paria & conſimilia non ſint plus quingenta jugera habere velle, quod plebiſcito colonis prohibitum fuit, & bellum inju-

ſtum atque impium populo Romano facere velle: neque item inficiari poſſe, quin alia cauſa in præmio ſit, alia in pœnis. nam beneficia, inquit, promiſſa opperiri oportet, neque ante remunerari, quam facta ſint: injurias autem imminentes præcaviſſe juſtum eſt quàm expectaviſſe. ſumma enim profeſſio ſtultitiæ, inquit, eſt non ire obviam ſceleribus cogitatis, ſed manere opperirique, ut, quum admiſſa & perpetrata fuerint, tum denique, ubi quæ facta ſunt infecta fieri non poſſunt, pœniantur. hæc Tiro in Catonem non minus frigide ſane quàm inaniter. Sed enim Cato non nudam neque ſolitariam nec improtectam hanc epagogen facit: ſed multis eam modis præfulcit, multiſque aliis argumentis convelat: &, quia non Rhodienſibus magis quàm reipublicæ conſultabat, nihil ſibi dictu factuque in ea re turpe duxit, quin omnium ſententiarum via ſervatum ire ſocios niteretur. ac primùm ea non incallidè conquiſivit, quæ non jure naturæ aut jure gentium fieri prohibentur, ſed jure legum rei alicujus medendæ aut temporis cauſa juſſarum: ſicut eſt de numero pecoris & de modo agri præfinito aut ejuſmodi aliquo. in quibus rebus quod prohibitum eſt fieri, per leges quidem non licet: velle id tamen facere, ſi liceat, inhoneſtum non eſt. atque eas res contulit ſeorſum, miſcuitque cum eo quod neque facere neque velle per ſeſe honeſtum eſt; tum deinde, ne diſparilitas collationis evidens fieret, pluribus id propugnaculis defenſat: neque tenues iſtas & enucleatas voluntatum in rebus illicitis reprehenſiones, qualia in philoſophorum otio diſputantur, magni facit; ſed id ſolùm ex ſumma ope nititur, ut cauſa Rhodienſium, quorum amicitiam retineri ex republica fuit, aut æqua judicaretur, aut quidem certè ignoſcenda: atque interim neque feciſſe Rhodienſes bellum neque facere voluiſſe dicit; interim autem facta ſola cenſenda dicit atque in judicium vocanda, ſed voluntates

nudas

nudas inaneſque neque legibus neque pœnis fieri obnoxias: interdum autem, quaſi deliquiſſe eos concedat, ignoſci poſtulat, & ignoſcentias utiles eſſe rebus humanis docet: ac, niſi ignoſcant, metus in republica rerum novarum movet: ſed enim contrà, ſi ignoſcatur, conſervatum iri oſtendit populi Romani magnitudinem. ſuperbiæ quoque crimen, quod tunc præter cetera in ſenatu Rhodienſibus objectum erat, mirifica & prope divina reſponſionis figura eluſit & eluit. verba adeò ipſa ponemus Catonis: quoniam Tiro ea prætermiſit, *Rhodienſes ſuperbos eſſe ajunt, id objectantes quod mihi a liberis meis minimè dici velim. ſint ſane ſuperbi. quid id ad nos attinet? idne iraſcimini ſi quis ſuperbior eſt quam nos?* nihil profſus hac compellatione poteſt neque gravius neque munitius adverſus homines ſuperbiſſimos facta, qui ſuperbiam in ſeſe amarent, in aliis reprehenderent. præterea animadvertere eſt in tota iſta Catonis oratione omnia diſciplinarum rhetoricarum arma atque ſubſidia mota eſſe: ſed non proinde ut in decurſibus ludicris aut ſimulachris prœliorum voluptariis fieri videmus: non, inquam, diſtinctè nimis nimiſque comptè atque modulatè res acta eſt. ſed quaſi in ancipiti certamine, quum ſparſa acies eſt, multis locis Marte vario pugnatur: ſic in iſta tum cauſa Cato, quum ſuperbia illa Rhodienſium famoſiſſima multorum odio atque invidia flagraret, omnibus promiſcè tuendi atque propugnandi modis uſus eſt: & nunc ut optimè meritos commendat: nunc, tanquam ſi innocentes purgaret, ne bona divitiæque eorum expetantur, objurgat: nunc etiam quaſi ſit erratum deprecatur: nunc ut neceſſarios reipublicæ oſtentat: nunc clementiæ, nunc manſuetudinis majorum, nunc utilitatis publicæ commonefacit. eaque omnia diſtinctiùs numeroſiuſque ac comptiùs fortaſſean dici potuerunt: fortiùs atque vividius potuiſſe dici non videntur. iniquè igitur Tiro Tullius, qui ex omnibus

facultatibus tam opulentæ orationis aptis inter ſeſe & cohærentibus parvum quippiam nudumque ſumſit, quod obtrectaret; tamquam non dignum M. Catone fuerit, quod delictorum non perpetratorum voluntates tantum non cenſuerit pœniendas. Commodiùs autem erectiuſque de his meis verbis, quibus Tullio Tironi reſpondi modò, exiſtimabit judiciumque faciet, qui & orationem ipſam Catonis totam acceperit in manus, & epiſtolam Tironis ad Axium ſcriptam requirere & legere curaverit. ita enim nos ſinceriùs exploratiuſque vel corrigere poterit vel probare.

CAP. IV.

Cujuſmodi ſervos & quam ob cauſam Cælius Sabinus juris civilis auctor pileatos *venundari ſolitos ſcripſerit, & quæ mancipia ſub corona more majorum venierint; atque id ipſum*, ſub corona, *quid ſit.*

Pileatos ſervos venum ſolitos ire, quorum nomine venditor nihil præſtaret, Cælius Sabinus juriſperitus ſcriptum reliquit. cujus rei cauſam eſſe ait, quod hujuſmodi conditionis mancipia inſignia eſſe in vendundo deberent, ut emtores errare & capi non poſſent; neque lex vendundi opperienda eſſet: ſed oculis jam perciperent, quòdnam eſſet mancipiorum genus. *ſicuti*, inquit, *antiquitus mancipia jure belli capta coronis induta veniebant, & iccirco dicebantur ſub corona venire. namque ut ea corona ſignum erat captivorum venalium, ita pileus impoſitus demonſtrabat ejuſmodi ſervos venum dari, quorum nomine emtori venditor nihil præſtaret.* eſt autem alia rationis hujus opinio, cur dici ſolitum ſit captivos ſub corona venundari, quòd milites, cuſtodiæ cauſa, captivorum venalium greges circumſtarent: eaque circumſtatio militum corona appellata ſit. ſed id magis verum eſſe, quod ſuprà dixi, Cato quoque in libro, quem compoſuit

poſuit de re militari, docet. verba ſunt hæc Catonis:, *Ut populus ſua opera potius ob rem bene geſtam coronatus ſupplicatum eat, quam re malè geſta coronatus veniat.*

CAP. V.

Hiſtoria de Polo hiſtrione memoratu digna.

HIſtrio in terra Græcia fuit fama celebri: qui geſtus & vocis claritudine & venuſtate cæteris anteſtabat. nomen fuiſſe ajunt Polum. tragœdias poëtarum nobilium ſcitè atque aſſeveratè actitavit. is Polus unice amatum filium morte amiſit. eum luctum quum ſatis viſus eſt eluxiſſe, rediit ad quæſtum artis. in eo tempore Athenis Electram Sophoclis acturus geſtare urnam quaſi cum Oreſtis oſſibus debebat. Ita compoſitum fabulæ argumentum eſt, ut veluti fratris reliquias ferens Electra comploret commiſereturque interitum ejus qui per vim exſtinctus exiſtimatur. igitur Polus lugubri habitu Electræ indutus oſſa atque urnam à ſepulchro tulit filii, & quaſi Oreſti amplexus opplevit omnia non ſimulachris neque imitamentis, ſed luctu atque lamentis veris & ſpirantibus. itaque quum agi fabula videretur, dolor accitus eſt.

CAP. VI.

Quid de quorumdam ſenſuum naturali defectione Ariſtoteles ſcripſerit.

EX quinque his ſenſibus quos animantibus natura tribuit, viſu, auditu, guſtu, tactu, odoratu, quos Græci ὄψιν, ἀκοὴν, γεῦσιν, ἁφὴν, ὄσφρησιν appellant, quædam animalium alia alio carent; & aut cæca natura gignuntur, aut inora inauritave. nullum autem gigni animal Ariſtoteles dicit, quod aut guſtus ſenſu careat aut tactus. verba ex libro ejus, quem περὶ μνήμης

μης compoſuit, hæc ſunt: τὴν δὲ ἀφὴν καὶ τὴν γεῦσιν πάντα ἔχει, πλὴν ἐπὶ τῶν ἀπελῆ ζώων.

CAP. VII.

An, affatim, quaſi admodum prima acuta pronunciandum ſit, & quædam itidem non incurioſe tractata ſuper aliarum vocum accentibus.

ANnianus poëta, præter ingenii amœnitates litterarum quoque veterum & rationum in litteris oppido quam peritus fuit: & ſermocinabatur mira quadam & ſcita ſuavitate. is *affatim*, ut *admodum*, prima acuta non media pronunciabat; atque ita veteres locutos cenſebat. itaque ſe audiente Probum Grammaticum hos verſus in Plauti Ciſtellaria legiſſe dicit:

Potin' es tu homo facinus facere ſtrenuum?
Aliorum eſt affatim qui faciant. ſane ego
Me volo fortem perhiberier virum.

cauſamque eſſe huic accentui dicebat, quòd *affatim* non eſſent duæ partes orationis; ſed utraque pars in unam vocem coaluiſſet; ſicuti in eo quoque, quod *exadverſum* dicimus, ſecundam ſyllabam debere acui exiſtimabat; quoniam una non duæ eſſent orationis partes: atque ita oportere apud Terentium legi dicebat in his verſibus:

In quo hæc diſcebat ludo exadverſum loco
Tonſtrina erat quædam.

addebat etiam quod, *ad*, præverbium tum fermè acueretur, quum ſignificaret ἐπίτασιν quàm intentionem nos dicimus, ſicuti *adfabre* & *admodum* & *adprobe* dicuntur. cætera quidem ſatis commode Annianus. ſed hanc particulam, *ad*, quam ſemper, quum intentionem ſignificaret, acui putavit. non id perpetuum videtur: nam &, *adpotus* quum dicimus & *adprimus* & *adprime*, intentio his in verbis demonſtratur: neque tamen, *ad*, particula

particula ſatis commode accentu acuto pronunciatur. *adprobus* tamen, quòd ſignificat *valde probus*, non infi-cias eo, quin prima ſyllaba acui debeat. Cæcilius in comœdia, quæ inſcribitur Triumphus, vocabulo iſto utitur:

Hierocles hoſpes eſt mihi adoleſcens adprobus.

num igitur in iſtis vocibus, quas non acui diximus, ea cauſa eſt quod ſyllaba inſequitur natura longior, quæ non ferme patitur acui priorem in vocabulis ſyllabarum plurium quàm duarum? *Adprimum* autem *longe primum* L. Livius in Odyſſea dicit in hoc verſu:

Ibi denique vir ſummus adprimus Patroclus.

idem Livius in Odyſſea *præmodum* dicit, quaſi *admodum*. *Parcentes*, inquit, *præmodum*. quod ſignificat *ſupra modum*, dictumque eſt quaſi *præter modum*: in quo ſcilicet prima ſyllaba acui debuit.

Cap. VIII.

Res ultra fidem tradita ſuper amatore delfino & puero amato.

Delfinos Venerios eſſe & amaſios non modò hiſtoriæ veteres, ſed recentes quoque memoriæ declarant. nam & ſub Cæſaribus, in Puteolano mari, ut Appion ſcriptum reliquit, & aliquot ſæculis ante apud Naupactum, ut Theophraſtus tradidit, amatores flagrantiſſimi quidam delfinorum cogniti compertique ſunt: neque ii amaverunt, quod ſunt ipſi genus; ſed pueros forma liberali in naviculis forte aut in vadis litorum conſpectos miris & humanis modis arſerunt. Verba ſubſcripſi Appionis eruditi viri ex Ægyptiacorum libro quinto: quibus delfini amantis & pueri non abhorrentis conſuetudines, luſus, geſtationes, aurigationes refert; eaque omnia ſeſe ipſum multoſque alios vidiſſe dicit. καὶ αὐτὸς δ' οὖν εἶδον περὶ Δικαιαρχίαν δελφῖνα ἐ-

ρῶντα

ρῶντα παιδὸς, καὶ πρὸς παιδικὴν ἐπτοημένον φωνήν. ἀτὰρ ἓν καὶ προσνηχόμενος ὁ ἰχθὺς ἀνεδέχετο τὸν παῖδα ἐπὶ τῶν νώτων, καὶ τὰς ἀκάνθας περιστέλλων, ἵνα μὴ τοῦ ποθούμενον χρῶτα ἀμύξειε, καὶ ἱππηδὸν περιβεβηκότα μέχρι διακοσίων ἀνῆγε σταδίων ἐξεχεῖτο δ' ἄρα ἡ Ῥώμη καὶ πᾶσα ἡ Ἰταλία θεάσασθαι ἰχθὺν νηχόμενον ὑπὸ ἔρωτος. Ad hæc adjicit rem non minus mirandam. Poſtea, inquit, idem ille puer delfino amœnus morbo affectus obiit ſuum diem. at ille amans, ubi ſæpe ad litus ſolitum adnavit, & puer qui in primo vado adventum ejus opperiri conſueverat, nuſquam fuit, deſiderio tabuit exanimatuſque eſt; & in littore jacens, inventus ab his qui rem cognoverant, in ſui pueri ſepulchro humatus eſt.

CAP. IX.

Popoſci & memordi, pepugi, & ſpepondi, & cecurri *pleroſque veterum dixiſſe, non uti poſtea receptum eſt dicere, per,* o, *aut per* u, *litteram in prima ſyllaba poſitam, ſed per,* e, *atque id Græcæ rationis exemplo dixiſſe: præterea notatum, quòd viri non indocti neque ignobiles, a verbo* deſcendo, *non* deſcendi, *ſed* deſcendidi *dixerunt.*

POpoſci, *momordi, pupugi, cucurri,* probabiliter dici videntur: atque ita nunc omnes fermè doctiores hujuſcemodi verbis utuntur. ſed Q. Ennius in Satiris, *memorderit,* dixit, per, *e,* litteram, non *momorderit, Meum,* inquit, *non eſt; at ſi me canis momorderit.* Item Laberius in Gallis: *De integro patrimonio meo centum milia nummûm memordi.* Item idem Laberius in Colloratore: *Itaque levi pruna percoctus ſimul ſub dentes mulieris veni; bis ter memordit.* item P. Nigidius de animalibus libro ſecundo: *Serpens ſi memordit, gallina deligitur & opponitur.* item Plautus in Aulularia: *admemordit hominem.* ſed idem Plautus in Trigeminis,

non

non *præmordiſſe* neque *præmemordiſſe* dixit, ſed *præmorſiſſe*.

Ni fugiſſem, inquit, *medium*, *credo*, *præmorſiſſet*. Item Atta in Conciliatrice: *Urſum ſe memordiſſe autumat*. *Pepoſci* quoque non *popoſci* Valerius Antias libro Annalium quadrageſimo quinto ſcriptum reliquit. *Denique Licinius tribunus plebei perduellionis ei diem dixit. & comitiis diem a Q. Martio prætore pepoſcit*. *Pepugero* æquè Atta in Ædilitia dicit: *Sed ſi pepugero metuet*. Ælium quoque Tuberonem libro ad C. Oppium ſcripto *occecurrerit* dixiſſe Probus annotavit, & hæc ejus verba appoſuit. *Si generalis ſpecies occecurrit*. Idem Probus Valerium Antiatem libro hiſtoriarum duodecimo *ſpeponderant* ſcripſiſſe annotavit; verbaque ejus hæc poſuit: *Tib. Gracchus, qui quæſtor C. Mancino in Hiſpania fuerat, & ceteri qui pacem ſpeponderant*. Ratio dictionum hæc eſſe videri poteſt: quoniam Græci in quadam ſpecie præteriti temporis, quod παρακείμενον appellant, ſecundam verbi litteram in, *e*, plerumque vertunt, γράφω γέγραφα, ποιῶ πεποίηκα, λαλῶ λελάληκα, κρατῶ κεκράτηκα, λύω λέλυκα. Sic ergo *mordeo memordi*. *poſco pepoſci*, *tendo tetendi*, *tango tetigi*, *pungo pepugi*, *ſpondeo ſpepondi*, *curro cecurri*, *tollo tetuli* facit. ſic & M. Tullius & C. Cæſar *mordeo memordi*, *pungo pepugi*, *ſpondeo ſpeſpondi*, dixerunt. Præterea inveni à verbo *ſcindo* ſimili ratione non *ſciderat* ſed *ſeſciderat* dictum eſſe. L. Attius in Sotadicorum libro primo *ſeſciderat* dixit. Verba hæc ſunt: *Non ergo aquila ita, uti prædicant, ſceſciderat pectus*. Ennius quoque & Valerius Antias, in libro hiſtoriarum ſeptuageſimo quinto, verba hæc ſcripſit: *Deinde funere locato ad forum deſcendidit*. Laberius quoque in Catulario ita ſcripſit:

Ego mirabar quomodo mamma mihi deſcendiderant.

CAP.

CAP. X.

Uſuſcapio & copulate & recto vocabuli caſu dicitur; ita pignoriſcapio conjuncte & eadem vocabuli forma dictum eſt.

UT hæc *uſuſcapio* dicitur copulato vocabulo, *a*, litera in eo tractim pronunciata; ita *pignoriſcapio* junctæ ſunt partes, & producte dicebatur. verba Catonis ſunt ex primo epiſtolicarum quæſtionum: *Pignoriſcapio ob æs militare, quod as à tribuno ærario miles accipere debebat, vocabulum ſeorſum fit.* per quod ſatis dilucet hanc *capionem* poſſe dici, quaſi hanc *captionem*, & in uſu & in pignore.

CAP. XI.

Neque levitatem *neque* nequitiam *ea ſignificatione eſſe, quà in vulgi ſermonibus dicantur.*

LEvitatem plerumque nunc pro inconſtantia & mutabilitate dici audio, & *nequitiam* pro ſollertia aſtutiaque. ſed veterum hominum qui proprie atque integre locuti ſunt, *leves* dixerunt, quos vulgò nunc viles & nullo honore dignos dicimus; & *levitatem* appellaverunt proinde quaſi *vilitatem*; & *nequam* hominem nulli rei neque frugis bonæ; quod genus Græci ferè ἄσωτον ἢ ἀκόλαστον ἢ ἀχρεῖον ἢ ἄχρηστον ἢ κακότροπον ἢ μιαρὸν dicunt. Qui exempla horum verborum requirit, ne in libris nimis remotis quærat, inveniet ea in M. Tullii ſecunda Antonianarum. nam quum genus quoddam ſordidiſſimum vitæ atque victus M. Antonii idem demonſtraturus eſſet, quod in caupona deliteſceret, quòd ad veſperum perpotaret, quòd ore involuto iter faceret ne cognoſceretur; hæc & alia ejuſmodi quum in eum dicturus eſſet, *Videte*, inquit, *hominis levitatem.*

tamquam

tamquam prorſus iſta dedecora hoc vitio in homine notarentur. at poſteà, quum in eundem Antonium probra quædam alia ludibrioſa & turpia ingeſſiſſet, ad extremum hoc addidit: *O hominem nequam? nihil enim magis propriè poſſum dicere.* Sed ex eo loco M. Tullii verba compluſcula libuit ponere. *At videte levitatem hominis. quum hora diei decima ferè ad Saxa rubra veniſſet, delituit in quadam cauponula: atque ibi ſe occulens perpotavit ad veſperum: inde ciſio celeriter ad urbem advectus domum venit ore involuto. janitor, Quis tu? A Marco tabellarius. confeſtim ad eam, cujus cauſa venerat, deducitur: eique epiſtolam tradit. quam illa quum legeret flens (erat enim ſcripta amatoriè: caput autem litterarum hoc erat; ſibi cum illa mima poſthac nihil futurum: omnem ſe amorem abjeciſſe illius, atque in hanc transfudiſſe) quum mulier fleret uberius, homo miſericors ferre non potuit, caput aperuit, in collum invaſit. O hominem nequam! nihil enim magis propriè poſſum dicere. ergo ut te catamitum, nec opinato quum oſtendiſſes, præter ſpem mulier aſpiceret, idcirco urbem terrore nocturno, Italiam multorum dierum metu perturbaſti?* conſimiliter Q. quoque Claudius in primo annalium, *nequitiam* appellavit luxum vitæ prodigum effuſumque in hiſce verbis: *Perſuadenti cuidam adoleſcenti Lucano, qui apprimè ſummo genere gnatus erat; ſed luxuria & nequitia pecuniam magnam conſumſerat.* M. Varro in libris de lingua Latina. *Ut ex non & volo,* inquit, *nolo fit: ſic ex ne & quicquam, media extrita ſyllaba, compoſitum eſt, nequam.* P. Africanus pro ſe contra Tib. Aſellum de multa ad populum: *Omnia mala, probra, flagitia, quæ homines faciunt, in duabus rebus ſunt? malitia atque nequitia. utrum defendis, malitiam, an nequitiam, an utrumque ſimul? ſi nequitiam defendere vis; licet, ſed tu in uno ſcorto majorem pecuniam abſumſiſti, quàm quanti omne inſtrumentum fundi Sabini in cenſum dedicaviſti. Ni hoc ita eſt, qui ſpondet mille*

 nummûm?

nummûm? ſed tu plus tertia parte pecuniæ paternæ perdidiſti atque abſumſiſti in flagitiis. ni hoc ita eſt, qui ſpondet mille nummûm? non vis nequitiam. age malitiam ſaltem defendas. ſed tu verbis conceptis conjuraviſti ſciens ſciente animo tuo; ni hoc ita eſt, qui ſpondet mille nummûm?

CAP. XII.

De tunicis chiridotis: quòd earum uſum P. Africanus Sulpicio Gallo objecit.

TUnicis uti virum prolixis ultra brachia & uſque in primores manus ac propè in digitos, Romæ atque omni in Latio indecorum fuit. eas tunicas Græco vocabulo noſtri chiridotas appellaverunt. feminiſque ſolis veſtem longè lateque diffuſam decoram exiſtimaverunt, ad ulnas cruraque adverſus oculos protegenda. Viri autem Romani primò quidem ſine tunicis toga ſola amicti fuerunt; poſtea ſubſtrictas & breves tunicas citra humerum deſinentes habebant, quod genus Græci dicunt *ἐξωμίδας*. Hac antiquitate inductus P. Africanus Pauli F. vir omnibus bonis artibus atque omni virtute præditus, P. Sulpicio Gallo, homini delicato, inter pleraque alia quæ objectabat id quoque probro dedit: quod tunicis uteretur manus totas operientibus. verba ſunt hæc Scipionis: *Nam qui cotidie unguentatus adverſum ſpeculum ornetur, cujus ſupercilia radantur, qui barba vulſa feminibuſque ſubvolſis ambulet, qui in conviviis adoleſcentulus cum amatore, cum chiridota tunica interior accubuerit, qui non modò vinoſus ſed viroſus quoque ſit; eumne quiſquam dubitet, quin idem fecerit quod cinædi facere ſolent?* Virgilius quoque tunicas hujuſmodi, quaſi femineas ac probroſas criminatur:

Et tunicæ, inquit, *manicas, & habent redimicula mitræ.*

Quin,

Quintus quoque Ennius Karthaginienſium tunicatam juventutem, non videtur ſine probro dixiſſe.

Cap. XIII.

Quem claſſicum *dicat M. Cato, quem* infra claſſem.

Claßici dicebantur non omnes qui in claſſibus erant, ſed primæ tantùm claſſis homines, qui centum & viginti quinque milia æris ampliuſve cenſi erant. *infra claſſem* autem appellabantur ſecundæ claſſis cæterarumque omnium claſſium, qui minore ſumma æris, quàm ſuprà dixi, cenſebantur. Hoc eò ſtrictim notavi, quoniam in M. Catonis oratione, qua Voconiam legem ſuaſit, quæri ſolet quid ſit *claßicus*, quid *infra claſſem*.

Cap. XIV.

De tribus dicendi generibus: ac de tribus philoſophis qui ab Athenienſibus ad ſenatum Romanum legati miſſi ſunt.

Et in carmine & in ſoluta oratione genera dicendi probabilia ſunt tria; quæ Græci χαρακτῆρας vocant, nominaque eis fecerunt apponi, ἁδρὸν, ἰσχνὸν, μέσον. nos, quem primum poſuimus, *uberem* vocamus, ſecundum *gracilem*, tertium *mediocrem*. *uberi* dignitas atque amplitudo eſt: *gracili* venuſtas & ſubtilitas: *medius* in confinio eſt utriuſque modi particeps. His ſingulis orationis virtutibus vitia agnata ſunt pari numero: quæ earum modum & habitum ſimulacris falſis ementiuntur. ſic plerumque ſufflati atque tumidi fallunt pro uberibus, ſqualentes & jejuni dicti pro gracilibus, incerti & ambigui pro mediocribus. Vera autem & propria hujuſcemodi formarum exempla in Latina lingua M. Varro eſſe dicit ubertatis Pacuvium, gracilitatis Lucilium, mediocritatis Terentium. Sed ea ipſa genera dicendi jam

antiquitus tradita ab Homero ſunt tria in tribus, magnificum in Ulyxe & ubertum, ſubtile in Menelao & cohibitum, mixtum moderatumque in Neſtore. Animadverſa eadem tripertita varietas eſt in tribus philoſophis, quos Athenienſes Romam ad ſenatum pop. Q. R. legaverant impetratum, uti multam remitterent, quam fecerant propter Oropi vaſtationem. ea multa fuerat talentûm ferè quingentûm. erant iſti philoſophi Carneades ex Academia, Diogenes Stoicus, Critolaus Peripateticus: & in ſenatum quidem introducti interprete uſi ſunt C. Acilio ſenatore; ſed ante ipſi ſeorſum quoque quiſque oſtentandi gratia magno conventu hominum diſſertaverunt. tum admirationi fuiſſe ajunt Rutilius & Polybius philoſophorum trium ſui cujuſque generis facundiam. violenta, inquiunt, & rapida Carneades dicebat, ſcita & teretia Critolaus, modeſta Diogenes & ſobria. unumquodque autem genus, ut diximus, quum caſtè pudicèque ornatur, fit illuſtrius: quum fucatur atque prælinitur, fit præſtigioſum.

CAP. XV.

Quam ſeverè moribus majorum in fures vindicatum ſit, & quid ſcripſerit Mucius Scævola ſuper eo quod ſervandum datum commodatumve eſſet.

LAbeo, in libro de duodecim tabulis ſecundo, acria & ſevera judicia de furtis habita eſſe apud veteres ſcripſit: idque Brutum ſolitum dicere, furti damnatum eſſe, qui jumentum aliorſum duxerat quàm quò utendum acceperat; item qui longius produxerat, quàm quem in locum petierat. itaque Q. Scævola in librorum, quos de jure civili compoſuit, ſextodecimo verba hæc poſuit: *Quod cui ſervandum datum eſt, ſi id uſus eſt: ſive, quod utendum acceperit, ad aliam rem atque acceperit, uſus eſt: furti ſe obligavit.*

CAP. XVI.

Locus exſcriptus ex ſatira M. Varronis, quæ περὶ ἐδεσμάτων inſcripta eſt, de peregrinis ciborum generibus: & appoſiti verſus Euripidi, quibus delicatorum hominum luxuriantem gulam confutavit.

VArro in Satira, quam περὶ ἐδεσμάτων inſcripſit, lepidè admodum & ſcitè factis verſibus cœnarum ciborumque exquiſitas delitias comprehendit. nam pleraque id genus, quæ helluones iſti terra & mari conquirunt, expoſuit, incluſitque in numeros ſenarios. & ipſos quidem verſus, cui otium erit, in libro, quo dixi, poſitos legat. genera autem nominaque edulium & domicilia ciborum omnibus aliis præſtantia, quæ profunda ingluvies veſtigavit, quæ Varro opprobrans exſecutus eſt, hæc ſunt fermè, quantum nobis memoriæ eſt. Pavus è Samo, Phrygia attagena, grues Melicæ, hædus ex Ambracia, pelamis Chalcedonia, muræna Tarteſſia, aſelli Peſſinuntii, oſtrea Tarentina, pectunculus Chius, elops Rhodius, ſcari Cilices, nuces Thaſiæ, palma Ægyptia, glans Hiberica. hanc autem peragrantis gulæ & in ſuccos inſuetos inquirentis induſtriam atque has undique vorſum indagines cupediarum majore deteſtatione dignas cenſebimus, ſi verſus Euripidi recordemur, quibus utebatur ſæpiſſime Chryſippus philoſophus, tamquam edendi irritationes quaſdam repertas eſſe, non per uſum vitæ neceſſarium, ſed per luxum animi parata atque facilia faſtidientis, per improbam ſatietatis laſciviam. verſus Euripidi adſcribendos putavi:

Ἐπεὶ τί δεῖ βροτοῖσι, πλὴν δυεῖν μόνον,
Δημητρὸς ἀκτῆς, πώματός θ' ὑδρηχόου;
Ἅτινα πάρεστι καὶ πέφυχ' ἡμᾶς τρέφειν,
Ὧν οὐκ ἀπαρκεῖ πλησμονή, τρυφῇ δέ τοι
Ἄλλων ἐδεσῶν μηχανὰς θηρώμεθα.

CAP. XVII.

Sermo habitus cum grammatico inſolentiarum & imperitiarum pleno de ſignificatione vocabuli, quod eſt obnoxius; *deque ejus vocis origine.*

PErcunctabar Romæ quempiam grammaticum primæ in docendo celebritatis, non herclè experiundi vel tentandi gratia, ſed diſcendi magis ſtudio & cupidine, quid ſignificaret *obnoxius*, quæque ejus vocabuli origo ac ratio eſſet. atque ille adſpicit me illudens levitatem quæſtionis parvitatemque: Obſcuram, inquit, ſanè rem quæris, multaque prorſus vigilia indagandam. quis adeò tam linguæ Latinæ ignarus eſt, qui neſciat eum dici *obnoxium*, cui quid ab eo, cui eſſe obnoxius dicitur, incommodari & noceri poteſt ei, qui habeat aliquem noxæ, id eſt, culpæ ſuæ conſcium? Quin potius, inquit, hæc mittis nugalia, & affers ea quæ digna quæri tractarique ſint. Tum verò ego permotus agendum jam obliquè, ut cum homine ſtulto, exiſtimavi: Et cætera, inquam, vir doctiſſime, & graviora remotioraque ſi diſcere & ſcire debuero, quando mihi uſus venerit, tum quæram ex te atque diſcam: ſed enim quia dixi ſæpe *obnoxius*, & quid dicerem neſcivi; didici ex te & ſcire nunc cœpi, quod non ego omnium ſolus, ut tibi ſum viſus, ignoravi; ſed, ut res eſt, Plautus homo linguæ atque elegantiæ in verbis Latinæ princeps, quid eſſet *obnoxius*, neſcivit. verſus enim eſt Sticho illius ita ſcriptus:

Nunc ego herclè perii planè, non obnoxiè.

quod minimè congruit cum iſta, quam me docuiſti, ſignificatione. compoſuit enim Plautus tamquam duo inter ſe contraria *plane* & *obnoxie*; quod à tua ſignificatione longè abeſt. at ille grammaticus ſatis ridiculè, quaſi *obnoxius* & *obnoxiè*, non declinatione ſola, ſed re

atque

atque ſententiâ differrent, Ego, inquit, dixi quid eſſet *obnoxius*, non quid *obnoxiè*. At tunc ego admirans inſolentis hominis inſcitiam, Mittamus, inquam, ſicuti vis, quod Plautus *obnoxiè* dixit, ſi id eſſe nimis remotum putas: atque illud quoque prætermittamus, quod Salluſtius in Catilina ſcribit, *Minari etiam ferro ni ſibi obnoxia foret*: &, quod videtur notius pervulgatiuſqueeſſe, id me doce. verſus enim Virgilii ſunt notiſſimi;

Nam neque tunc aſtris acies obtuſa videri;
Nec fratris radiis obnoxia ſurgere luna,

quod tu ais, *culpæ ſuæ conſcium*; alio quoque loco Virgilius verbo iſto utitur, à tua ſententia diverſè his verſibus:

—— juvat arva videre
Non raſtris hominum, non ulli obnoxia curæ.

cura enim prodeſſe arvis ſolet, non nocere; quod tu de *obnoxio* dixiſti. jam verò illud etiam Q. Ennii quò pacto congruere tecum pôteſt, quod ſcribit in *Phœnice* in hiſce verſibus?

Sed virum vera virtute vivere animatum addecet,
Fortiterque innoxium vacare adverſus adverſarios,
Ea libertas'ſt, qui pectus purum & firmum geſtitat,
Aliæ res obnoxiæ nocte in obſcura latent.

at ille oſcitans & allucinanti ſimilis, Nunc, inquit, mihi operæ non eſt, quum otium erit, reviſes ad me atque diſces quid in verbo iſto & Virgilius & Salluſtius & Plautus & Ennius ſenſerint, & nebulo quidem ille, ubi hoc dixit, digreſſus eſt. Siquis autem volet non originem ſolam verbi iſtius, ſed ſignificationem quoque ejus varietatemque recenſere; ut hoc etiam Plautinum ſpectet, adſcripſi verſus ex Aſinaria:

Maxumas opimitates gaudio effertiſſimas
Suis heris ille una mecum pariet gnatoque & patri;
Adeò ut ætatem ambo ambobus nobis ſint obnoxii

Noſtro devincti beneficio.

Qua verò ille grammaticus finitione uſus eſt, ea videtur in verbo tam multiplici unam tantummodò uſurpationem ejus notaſſe: quæ quidem congruit cum ſignificatu, quo Cæcilius uſus eſt in Chryſio in his verſibus:

—— Quamquam ego mercede huc conductus tua
Advenio, ne tibi me eſſe ob eam rem obnoxium
Reare; audibis malè ſi malè dixis mihi.

CAP. XVIII.

De obſervata cuſtoditaque apud Romanos jurisjurandi ſanctimonia: atque inibi de decem captivis, quos Hannibal Romam dejurio ab iis accepto legavit.

JUſjurandum apud Romanos inviolatè ſanctéque habitum ſervatumque id & moribus legibuſque multis oſtenditur; & hoc, quod dicemus, rei non tenue argumentum eſſe poteſt. Prœlio Cannenſi Hannibal Karthaginienſium imperator ex captivis noſtris electos decem Romam miſit, mandavitque eis pactuſque eſt, ut, ſi populo Romano videretur, permutatio fieret captivorum; & pro iis, quos alteri plures acciperent, dari argenti pondo libram S. Hos priuſquam proficiſcerentur, jusjurandum adegit, redituros eſſe in caſtra Pœnica, ſi Romani captivos non permutarent. veniunt Romam decem captivi. mandatum Pœni imperatoris in ſenatu exponunt. permutatio ſenatui non placita. parentes, cognati, affineſque captivorum amplexi eos, poſtliminiò in patriam rediſſe dicebant, ſtatumque eorum integrum incolumemque eſſe: ac, ne ad hoſtes redire vellent, orabant. tum octo ex iis poſtliminium juſtum non eſſe ſibi reſponderunt; quoniam dejurio vincti forent; ſtatimque, uti jurati erant, ad Hannibalem profecti ſunt. duo reliqui Romæ manſerunt; ſolutoſque eſſe ſeſe ac liberatos religione dicebant; quoniam, quum

egreſſi caſtra hoſtium fuiſſent, commenticio conſilio regreſſi eodem die, tamquam ſi ob aliquam fortuitam cauſſam iſſent, atque ita jurejurando ſatisfacto rurſum injurati abiſſent. hæc eorum fraudulenta calliditas tam eſſe turpis exiſtimata eſt, ut contemti vulgo diſpretique ſint, cenſoreſque eos poſtea omnium notarum & damnis & ignominiis affecerint, quoniam, quod facturos dejuraverant, non feciſſent. Cornelius autem Nepos, in libro exemplorum quinto, id quoque litteris mandavit, multis in ſenatu placuiſſe, ut ii, qui redire nollent, datis cuſtodibus ad Hannibalem deducerentur, ſed eam ſententiam numero plurium, quibus id non videretur, ſuperatam: eos tamen, qui ad Hannibalem non rediſſent, uſque adeò inteſtabiles inviſoſque fuiſſe, ut tædium vitæ ceperint, necemque ſibi conſciverint.

Cap. XIX.

Hiſtoria ex annalibus ſumta de Tib. Sempronio Graccho patre Gracchorum tribuno plebei: atque inibi tribunicia decreta cum ipſis verbis relata.

PUlchrum atque liberale atque magnanimum factum Tib. Sempronii Gracchi in exemplis repoſitum eſt. id exemplum hujuſcemodi eſt. L. Scipioni Aſiatico P. Scipionis Africani ſuperioris fratri C. Minucius Augurinus tribunus plebei multam irrogavit: eumque ob eam cauſam prædes poſcebat. Scipio Africanus fratris nomine ad collegium tribunorum provocabat; petebatque ut virum conſularem triumphalemque à collegæ vi defenderent. octo tribuni, cognita cauſa, decreverunt. ejus decreti verba, quæ poſui, ex annalium monumentis exſcripta ſunt. QUOD. P. SCIPIO. AFRICANUS. POSTULAVIT. PRO. L. SCIPIONE. ASIATICO. FRATRE. QUUM. CONTRA. LEGES. CONTRA. Q. MOREM. MAJO-

RUM. TRIBUNUS. PLEBEI. HOMINIBUS. ACCITIS. PER. VIM. INAUSPICATO. SENTENTIAM. DE. EO. TULERIT. MULTAM. Q. NULLO. EXEMPLO. IRROGARIT. PRAEDES. Q. OB. EAM. REM. DARE. COGAT. AUT. SI. NON. DET. IN. VINCULA. DUCI. JUBEAT UT. EUM. A. COLLEGAE. VI. PROHIBEAMUS. ET. QUOD. CONTRA. COLLEGA. POSTULAVIT. NE. SIBI. INTERCEDAMUS. QUO. MINUS. SUAPTE. POTESTATE. UTI. LICEAT. D. E. R. NOSTRUM. SENTENTIA. OMNIUM. DATA. EST. SI. L. CORNELIUS. SCIPIO. ASIATICUS. COLLEGAE. ARBITRATU. PRAEDES. DABIT. COLLEGAE. NE. EUM. IN. VINCULA. DUCAT. INTERCEDEMUS. SI. EJUS. ARBITRATU. PRAEDES. NON. DABIT. QUO. MINUS. COLLEGA. SUA. POTESTATE. UTATUR. NON. INTERCEDEMUS. Poſt hoc decretum, quum Augurinus tribunus plebei L. Scipionem prædes non dantem prehendi & in carcerem duci juſſiſſet; tum Tib. Sempronius Gracchus trib. pl. pater Tiberii atque Gaji Gracchorum, quum P. Scipioni Africano inimicus gravis ob pleraſque in republica diſſenſiones eſſet, juravit palam in amicitiam inque gratiam ſe cum P. Africano non rediſſe; atque ita decretum ex tabula recitavit. ejus decreti verba hæc ſunt: CUM. L. CORNELIUS. SCIPIO. ASIATICUS. TRIUMPHANS. HOSTIUM. DUCES. IN. CARCEREM. CONJECTAVERIT. ALIENUM. VIDETUR. ESSE. DIGNITATE. REIPUBLICAE. IN. EUM. LOCUM. IMPERATOREM. POPULI. ROMANI. DUCI. IN. QUEM. LOCUM. AB. EO. CONJECTI. SUNT. DUCES. HOSTIUM. ITA. Q. L. CORNELIUM. SCIPIONEM. ASIATICUM. A. COLLEGAE. VI. PROHIBEO. Valerius autem Antias, contra hanc decretorum memoriam, contraque auctoritates veterum annalium, poſt Africani mortem interceſſionem iſtam pro Scipione Aſiatico factam eſſe à Tib. Graccho dixit: neque multam irrogatam Scipioni; ſed damnatum eum peculatus ob Antiochenam pecuniam,

cuniam, quia prædes non daret, in carcerem duci cœptum, atque ita intercedente Graccho exemtum.

CAP. XX.

Quod Virgilius ob aquam à Nolanis ſibi non permiſſam ſuſtulit è verſu ſuo, Nola, *& poſuit*, Ora: *atque ibi quædam alia de conſonantia litterarum jucunda.*

SCriptum in quodam commentario reperi verſus iſtos à Virgilio ita primùm eſſe recitatos atque editos:

Talem dives arat Capua & vicina Veſevo
Nola jugo:

poſtea Virgilium petiiſſe à Nolanis aquam uti duceret in propinquum rus; Nolanos beneficium petitum non feciſſe: poëtam offenſum nomen urbis eorum, quaſi ex hominum memoria, ſic ex carmine ſuó deraſiſſe, *ora*que pro *Nola* mutaſſe: atque ita reliquiſſe:

—— & vicina Veſevo.
Ora jugo.

ea res verane an falſa ſit non laboro, quin tamen melius ſuaviuſque ad auris ſit, quàm *Nola*, *Ora*, dubium id non eſt. nam vocalis in priore verſu extrema eademque in ſequenti prima canoro ſimul atque jucundo hiatu tractim ſonat. eſt adeò invenire apud nobiles poëtas hujuſcemodi ſuavitatis multa, quæ apparet navata eſſe, non fortuita: ſed præter cæteros omnis apud Homerum plurima. uno quippe in loco tales tamque hiantes ſonitus in aſſiduis vocibus pluris facit.

Ἡ δ' ἑτέρη θέρεϊ προρέει εἰκυῖα χαλάζῃ
Ἢ χιόνι ψυχρῇ ἢ ἐξ ὕδατος κρυστάλλῳ.

atque item alio loco:

Λᾶαν ἄνω ὤθεσκε ποτὶ λόφον.

Catullus quoque elegantiſſimus poëtarum in hiſce verſibus:

Miniſter vetuli puer falerni

Ingere

Inger mi calices amariores,
Ut lex Poſtumiæ jubet magiſtræ
Ebrioſa acina ebrioſioris;

quum, *ebrioſo*, dicere poſſet, &, quod erat uſitatius, *acinum* in neutro genere appellare: amans tamen hiatus illius Homerici ſuavitatem, *ebrioſa*, dixit propter conſequentis litteræ concentum. qui *ebrios* autem Catullum dixiſſe putant aut *ebrioſos* (nam id quoque temere ſcriptum invenitur) in libros ſcilicet de corruptis exemplaribus factos inciderunt.

CAP. XXI.

Quoad vivet, *&*, quoad morietur, *cur id ipſum temporis ſignificent, quum ex duobus ſint facta contrariis.*

QUoad vivet quum dicitur, item *quoad morietur*, videntur quidem duæ res dici contrariæ; ſed idem atque unum tempus utraque verba demonſtrant. item quum dicitur *quoad ſenatus habebitur*, & *quoad ſenatus dimittetur*; tametſi *haberi* atque *dimitti* contraria ſunt, unum atque id ipſum tamen utroque in verbo oſtenditur. tempora enim duo quum inter ſe oppoſita ſunt atque ita cohærentia, ut alterius finis cum alterius initio miſceatur, non refert, utrum per extremitatem prioris, an per initium ſequentis locus ipſe confinis demonſtretur.

CAP. XXII.

Quòd cenſores equum adimere ſoliti ſint equitibus corpulentis & prapinguibus; quæſitumque utrum ea res cum ignominia, an incolumi dignitate equitum facta ſit.

NImis pingui homini & corpulento cenſores equum adimere ſolitos, ſcilicet minus idoneum ratos eſſe cum tanti corporis pondere ad faciendum equitis munus,

tus. non enim pœna id fuit, ut quidam exiſtimant: ſed munus ſine ignominia remittebatur. tamen Cato in oratione, quam *de ſacrificio commiſſo* ſcripſit, objicit hanc rem criminoſius, uti magis videri poſſit cum ignominia fuiſſe. quod ſi ita accipias: id profectò exiſtimandum eſt, non omnino inculpatum neque indeſidem viſum eſſe, cujus corpus in tam immodicum modum luxuriaſſet exuberaſſetque.

LIBER OCTAVUS.

Commentario octavo hæc inſunt.

CAPUT I.

Heſterna noctu, *recténe ân cum vitio dicatur: & quænam ſuper iſtis verbis grammatica traditio ſit: item quòd decemviri in* XII *tabulis* nox *pro* noctu *dixerint.*

CAP. II.

Quæ mihi decem verba ediderit Favorinus, quæ uſurpentur quidem à Græcis, ſed ſunt adulterina & barbara: quæ item a me totidem acceperit, quæ ex medio communique uſu Latinè loquentium minimè Latina ſint, neque in veterum libris reperiantur.

CAP. III.

Quem in modum & quàm ſeverè increpuerit audientibus nobis Peregrinus philoſophus adoleſcentem Romanum ex equeſtri familia ſtantem ſegnem apud ſe & aſſiduè oſcitantem.

CAP. IV.

Quòd Herodotus ſcriptor hiſtoriæ memoratiſſimus parùm verè dixerit unam ſolamque pinum arborum omnium cæſam numquam denuo ex iſdem radicibus pullulare, & quòd

& quòd idem de aqua pluviali & nive rem non ſatis exploratam pro comperta poſuerit.

CAP. V.

Quid illud ſit quod Virgilius cœlum ſtare pulvere, *& quod Lucilius* pectus ſentibus ſtare *dixit.*

CAP. VI.

Quum poſt offenſiunculas in gratiam redeatur, expoſtulationes fieri mutuas minimè utile eſſe: ſuperque ea re & ſermo Tauri expoſitus, & verba ex Theophraſti libro ſumta: & quid M. quoque Cicero de amore amicitiæ ſenſerit cum ipſius verbis additum.

CAP. VII.

Ex Ariſtotelis libro, qui περὶ τῆς μνήμης *inſcriptus eſt, cognita acceptaque de natura & habitu memoriæ: atque inibi alia quædam de exuberantia aut interitu ejus lecta auditaque.*

CAP. VIII.

Quid mihi uſu venerit interpretari & quaſi effingere volenti locos quoſdam Platonicos Latina oratione.

CAP. IX.

Quòd Theophraſtus philoſophus omnium ſuæ ætatis facundiſſimus verba pauca ad populum Athenienſem facturus deturbatus verecundia obticuerit, quodque idem hoc Demoſtheni apud Philippum regem verba facienti evenerit.

CAP. X.

Qualis mihi fuerit in oppido Eleuſine diſceptatio cum grammatico quodam præſtigioſo tempora verborum & meditamenta puerilia ignorante; remotarum autem quæſtionum

num nebulas & formidines capiendis imperitorum animis oſtentante.

CAP. XI.

Quam feſtive reſponderit Xanthippa uxori Socrates petenti ut per Dionyſia largiore ſumtu cœnitarent.

CAP. XII.

Quid ſignificet in veterum libris ſcriptum; plerique omnes; *& quòd ea verba accepta à Græcis videntur.*

CAP. XIII.

Quopſones *quod homines Afri dicunt, non eſſe verbum Pœnicum, ſed Græcum.*

CAP. XIV.

Lepidiſſima altercatio Favorini philoſophi adverſus quemdam intempeſtivum de ambiguitate verborum diſſerentem, atque inibi verba quædam ex Nævio poëta & Cn. Gellio non uſitate collocata: atque ibidem a P. Nigidio origines vocabulorum explorata.

CAP. XV.

Quibus modis ignominiatus tractatuſque ſit a C. Cæſare Laberius poëta: atque inibi appoſiti verſus ſuper eadem re ejuſdem Laberii.

LIBER

LIBER NONUS.

CAPUT I.

Quamobrem Q. Claudius Quadrigarius in duodeviceſimo annali ſcripſerit rectiores certioreſque ictus fieri ſi ſurſum quid mittas, quam ſi deorſum.

Q. Claudius in undeviceſimo annali, quum oppidum à Metello proconſule oppugnari, contra ab oppidanis deſuper è muris propugnari deſcriberet, ita ſcripſit; *Sagittarius cum funditore utrimque ſummo ſtudio ſpargunt fortiſſimè. ſed ſagittam atque lapidem deorſum an ſurſum mittas hoc intereſt. nam neutrum poteſt deorſum verſum recte mitti, ſed ſurſum utrumque optime. quare milites Metelli ſauciabantur multo minus, &, quod maxime opus erat, a pinnis hoſtis defendebant facillime.* Percunctabar ego Antonium Julianum rhetorem cur hoc ita uſu veniret, quod Quadrigarius dixiſſet, ut contigui magis directioreſque ictus fiant, ſi vel lapidem vel ſagittam ſurſum verſus jacias quàm deorſum: quum proclivior faciliorque jactus ſit ex ſupernis in infima, quam ex infimis in ſuperna. tum Julianus comprobato genere quæſtionis, *Quod de ſagitta*, inquit, *& lapide dixit, hoc de omni fere miſſili telo dici poteſt. facilior autem jactus eſt, ſicuti dixiſti, ſi deſuper jacias ſi quid jacere tantum velis, non ferire; ſed quum modus & impetus jactus impetrandus dirigenduſque eſt, tum, ſi in prona jacias, moderatio atque ratio mittentis præcipitantia ipſa & pondere cadentis teli corrumpitur. at ſi in editiora mittas, &, ad percutiendum ſuperne aliquid, manum & oculos conlinees, quo modus a te datus tulerit, eo telum ibit, quod jeceris.* Ad hanc fermè ſententiam Julianus ſuper iſtis Q. Claudii verbis nobiſcum ſermocinatus eſt.

Quod

Quod autem ait idem Q. Claudius: *à pinnis hoſtis defendebant facillimè*; animadvertendum eſt, uſum eſſe eum verbo *defendebant*, non ex vulgari conſuetudine, ſed admodum propriè & Latinè. nam *defendere*, & *offendere*, inter ſeſe adverſa ſunt, quorum alterum ſignificat, ἐμποδῶν ἔχειν, alterum, ἐκ ποδῶν ποιεῖσθαι. quod hoc in loco in Q. Claudio dicitur.

Cap. II.

Quibus verbis notarit Herodes Atticus falſo quempiam cultu amictuque nomen habitumque philoſophi ementientem.

AD Herodem Atticum, conſularem virum ingenioque amœno & Græca facundia celebrem, adiit, nobis præſentibus, palliatus quiſpiam & crinitus, barbaque propè ad pubem uſque porrecta; ac petiit æs ſibi dari εἰς ἄρτους. tum Herodes interrogat quis homo eſſet. atque ille, vultu ſonituque vocis objurgatorio, philoſophum ſeſe eſſe dicit; & mirari quoque addit, cur quærendum putaſſet quod videret. Video, inquit Herodes, barbam & pallium; philoſophum nondum video. quæſo autem te, cum bona venia dicas mihi, quibus nos uti poſſe argumentis exiſtimas, ut eſſe te philoſophum noſcitemus? interibi quum aliquot ex his, qui cum Herode erant, erraticum hominem eſſe dicerent & nulli rei, incolamque eſſe ſordentium ganearum; ac, niſi accipiat quod petit, convicio turpi ſolitum inceſſere: ibi Herodes, *Demus*, inquit, *huic aliquid æris, cuicuimodi eſt; tamquam homines, non tamquam homini.* & juſſit dari precium panis triginta dierum. tum nos adſpiciens qui eum ſectabamur, *Muſonius*, inquit, *æruſcanti cuipiam id genus, & philoſophum ſeſe oſtentanti dari juſſit mille nummûm, &, quum plerique dicerent nebulonem eſſe hominem, malum & malicioſum, nulla re bona*

dignum: tum Muſonium ſubridentem dixiſſe ajunt; ἄξιος οὖν ἐστὶν ἀργυρίου. ſed hoc potius, inquit, *dolori mihi & ægritudini eſt, quòd iſtiuſmodi animalia ſpurca atque probra nomen uſurpant ſanctiſſimum, & philoſophi apellantur. majores autem mei Athenienſes nomina juvenum fortiſſimorum Harmodii & Ariſtogitonis, qui libertatis recuperandæ gratia Hippiam tyrannum interficere adorſi erant, ne umquam ſervis indere liceret, decreto publico ſanxerunt. quoniam nefas ducerent nomina libertati patriæ devota ſervili contagio pollui. cur ergo nos patimur nomen philoſophiæ illuſtriſſimum in hominibus deterrimis exſordeſcere? ſimili autem*, inquit, *exemplo ex contraria ſpecie antiquos Romanorum audio prænomina patriciorum quorumdam malè de republica meritorum, & ob eam cauſam capite damnatorum, cenſuiſſe ne cui ejuſdem gentis patricio inderentur: ut vocabula quoque eorum defamata atque demortua cum ipſis viderentur.*

Cap. III.

Epiſtola Philippi Regis ad Ariſtotelem philoſophum ſuper Alexandro recens nato.

PHilippus Amyntæ filius, terræ Macedoniæ rex, cujus virtute induſtriaque Macetæ locupletiſſimo imperio aucti gentium nationumque multarum potiri cœperant, & cujus vim atque arma toti Græciæ cavenda metuendaque inclutæ illæ Demoſthenis orationes concionesſque vocificant. is Philippus, quum in omni fere tempore negotiis belli victoriiſque affectus exercituſque eſſet; à liberali tamen Muſa & à ſtudiis humanitatis numquam abfuit, quin lepide comiterque pleraque & faceret & diceret. feruntur adeò libri epiſtolarum ejus munditiæ & venuſtatis & prudentiæ plenarum. velut ſunt illæ litteræ, quibus Ariſtoteli philoſopho natum eſſe ſibi Alexandrum nunciavit. ea epiſtola, quoniam curæ diligentiæque

gentiæque in liberorum diſciplinas hortamentum eſt, exſcribenda viſa eſt ad commovendos parentum animos. exponenda igitur eſt ad hanc ferme ſententiam. Philippus Ariſtoteli ſalutem dicit. Filium mihi genitum ſcito. quod equidem dîs habeo gratiam: non proinde quia natus eſt, quàm pro eo quòd eum naſci contigit temporibus vitæ tuæ. ſpero enim fore, ut eductus eruditusque abs te dignus exſiſtat & nobis & rerum iſtarum ſusceptione. ipſius autem Philippi verba hæc ſunt: Φίλιππος Ἀριστοτέλει χαίρειν. Ἴσθι μοι γεγονότα υἱόν. πολλὴν οὖν τοῖς θεοῖς χάριν ἔχω, οὐχ οὕτως ἐπὶ τῇ γενέσει τοῦ παιδὸς, ὡς ἐπὶ τῷ κατὰ τὴν σὴν ἡλικίαν αὐτὸν γεγονέναι. ἐλπίζω γὰρ, αὐτὸν ὑπὸ σοῦ τραφέντα καὶ παιδευθέντα, ἄξιον ἔσεσθαι καὶ ἡμῶν καὶ τῆς τῶν πραγμάτων διαδοχῆς.

CAP. IV.

De barbararum gentium prodigioſis miraculis, deque diris & exitioſis faſcinationibus, atque inibi de feminis repente verſis in mares.

QUum è Græcia in Italiam rediremus, & Brunduſium iremus; egreſſique è navi in terram in portu illo incluto ſpatiaremur, quem Q. Ennius remotiore paulum, ſed admodum ſcito vocabulo, *præpetem*, appellavit; faſces librorum venalium expoſitos vidimus. atque ego avidè ſtatim pergo ad libros. erant autem iſti omnes libri Græci miraculorum fabularumque pleni: res inauditæ, incredulæ; ſcriptores veteres non parvæ auctoritatis, Ariſteas Proconneſius & Iſigonus Nicæenſis & Cteſias & Oneſicritus & Polyſtephanus & Hegeſias. ipſa autem volumina ex diutino ſitu ſquallebant, & habitu adſpectuque tætro erant. acceſſi tamen, percunctatusque precium ſum: &, adductus mira atque inſperata vilitate, libros plurimos ære pauco emo; eoſque omnes duabus proximis noctibus curſim tranſeo: atque

in legendo carpſi exinde quædam & notavi mirabilia & ſcriptoribus fere noſtris intentata; eaque his commentariis adſperſi: ut, qui eos lectitabit, is ne rudis omnino & ἀνήκοος in iſtiuſmodi rerum auditiones reperiatur. erant igitur in illis libris ſcripta hujuſcemodi: Scythas illos penitiſſimos, qui ſub ipſis ſeptemtrionibus ætatem agunt, corporibus hominum veſci ejuſque victus alimento vitam ducere & ἀνθρωποφάγους nominari: item eſſe homines ſub eadem regione cœli unum oculum in frontis medio habentes, qui appellantur Arimaſpi; qua fuiſſe facie Cyclopas poëtæ ferunt: alios item eſſe homines, apud eamdem cœli plagam, ſingularis velocitatis; veſtigia pedum habentes retro porrecta, non, ut cæterorum hominum, proſpectantia: præterea traditum eſſe memoratumque in ultima quadam terra, quæ Albania dicitur, gigni homines, qui in pueritia caneſcant, & plus cernant oculis per noctem, quàm inter diem: item eſſe compertum & creditum, Sauromatas, qui ultra Boryſthenem fluvium longè colunt, cibum capere ſemper diebus tertiis, medio abſtinere. id etiam in iſdem libris ſcriptum offendimus, quod poſtea quoque in libro Plinii Secundi naturalis hiſtoriæ ſeptimo legi; eſſe quaſdam in terra Africa hominum familias voce atque lingua effaſcinantium. qui ſi impenſiùs forte laudaverint pulchras arbores, ſegetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos, pecudes paſtu atque cultu opimas; emoriantur repente hæc omnia nulli aliæ cauſæ obnoxia: oculis quoque exitialem faſcinationem fieri in iſdem libris ſcriptum eſt: traditurque eſſe homines in Illyriis, qui interimant videndo, quos diutius irati viderint; eoſque ipſos mares feminaſque, qui viſu tam nocenti ſunt, pupulas in ſingulis oculis binas habere. item eſſe in montibus terræ Indiæ homines caninis capitibus & latrantibus; eoſque veſci avium & ferarum venatibus: atque eſſe item alia apud ultimas orientis

terras

terras miracula homines, qui monocoli appellantur, ſingulis cruribus ſaltuatim currentes, vivaciſſimæ pernicitatis: quoſdam etiam eſſe nullis cervicibus, oculos in humeris habentes. jam verò egreditur omnem modum admirationis, quòd idem illi ſcriptores gentem eſſe ajunt apud extrema Indiæ, corporibus hirtis & avium ritu plumantibus, nullo cibatu veſcentem, ſed ſpiritu florum naribus hauſto victitantem: Pygmæos quoque haud longè ab his naſci; quorum qui longiſſimi ſint, non longiores eſſe quàm pedes duo & quadrantem. Hæc atque alia iſtiuſmodi plura legimus. ſed, quum ea ſcriberemus, tenuit nos non idoneæ ſcripturæ tædium nihil ad ornandum juvandumque uſum vitæ pertinentis. libitum tamen eſt in loco hoc miraculorum notare id etiam, quod Plinius Secundus vir in temporibus ætatis ſuæ, ingenii dignitatiſque gratia, auctoritate magna præditus, non audiſſe neque legiſſe, ſed ſcire ſeſe atque vidiſſe in libro naturalis hiſtoriæ ſeptimo ſcripſit. Verba igitur, quæ infra poſui, ipſius ſunt, ex eo libro ſumta: quæ profectò faciunt ut neque reſpuenda, neque ridenda ſit notiſſima illa veterum poëtarum de Cænide & Cæneo cantilena. *Ex feminis*, inquit, *mutari in mares non eſt fabuloſum. invenimus in annalibus Q. Licinio Craſſo Caßio Longino Conſulibus, C. Aſinii puerum factum ex virgine ſub parentibus; juſſuque haruſpicum deportatum in inſulam deſertam. Licinius Mucianus prodidit viſum eſſe a ſe Argis Areſcontem, cui nomen Areſcuſæ fuiſſet; nupſiſſe etiam; mox barbam & virilitatem proveniſſe uxoremque duxiſſe: ejuſdem ſortis & Smyrnæ puerum a ſe viſum. ipſe in Africa vidi mutatum in marem, die nuptiarum L. Coßicium civem Thyſdritanum: vivebatque quum proderem hæc.* Idem Plinius eodem in libro verba hæc ſcripſit: *Gignuntur homines utriuſque ſexus; quos hermaphroditos vocamus, olim androgynos vocatos & in prodigiis habitos, nunc verò in deliciis.*

CAP. V.

Diverſæ nobilium philoſophorum ſententiæ de genere ac natura voluptatis; verbaque Hieroclis philoſophi quibus decreta Epicuri inſectatus eſt.

DE voluptate veteres philoſophi diverſas ſententias dixerunt. Epicurus voluptatem ſummum bonum eſſe ponit; eam tamen ita definit, σαρκὸς εὐσταθὲς κατάστημα. Antiſthenes Socraticus ſummum malum dicit. ejus namque hoc verbum eſt: μανείην μᾶλλον ἢ ἡσθείην. Speuſippus vetuſque omnis academia voluptatem & dolorem duo mala dicunt eſſe oppoſita inter ſeſe; bonum autem eſſe quod utriuſque medium foret. Zeno cenſuit voluptatem eſſe indifferens, id eſt, neutrum, neque bonum neque malum; quod ipſe Græco vocabulo ἀδιάφορον appellavit. Critolaus Peripateticus & malum eſſe voluptatem ait, & multa alia mala parere ex ſeſe, injurias, deſidias, obliviones, ignavias. Plato ante hos omnis ita variè & multiformiter de voluptate diſſeruit; ut cunctæ iſtæ ſententiæ, quas ſuprà poſui, videantur ex ſermonum ejus fontibus profluxiſſe: nam proinde unaquaque utitur, ut & ipſius voluptatis natura fert, quæ eſt multiplex, & cauſarum, quas tractat, rerumque, quas efficere vult, ratio deſiderat, Taurus autem noſter, quotiens facta mentio Epicuri eſſet; in ore atque in lingua habebat verba hæc Hieroclis Stoici viri ſancti & gravis: ἡδονῆς τέλος πόρνης δόγμα· οὐκ ἔστιν πορνεία, οὐδὲν πόρνης δόγμα.

CAP. VI.

Verbum, quod eſt ab ago, *frequentativum, in prima ſyllaba quonam ſit modulo pronunciandum.*

AB eo quod eſt, *ago*, &, *egi*, verba ſunt quæ appellant grammatici frequentativa, *actito*, &, *actitavi.* hæc quoſdam non ſanè indoctos viros audio ita pronunciare, ut primam in his litteram corripiant: rationemque dicunt, quoniam in verbo principali, quod eſt *ago*, prima littera breviter pronunciatur. cur igitur ab eo quod eſt *edo*, & *ungo*, in quibus verbis prima littera breviter dicitur, *eſito*, & *unctito*, quæ ſunt eorum frequentativa, prima littera longa promimus? & contrà, *dictito*, ab eo verbo quod eſt, *dico*, correptè dicimus? num ergo potius *actito* & *actitavi* producenda ſunt? quoniam frequentativa fermè omnia eodem modo in prima ſyllaba dicuntur, quo participia præteriti temporis ex his verbis unde ea profecta ſunt in eadem ſyllaba pronunciantur, ſicut *lego*, *lectus*, *lectito*, facit; *ungo*, *unctus*, *unctito*; *ſcribo*, *ſcriptus*, *ſcriptito*; *moveo*, *motus*, *motito*: *pendeo*, *penſus*, *penſito*; *edo*, *eſus*, *eſito*: *dico* autem, *dictus*, *dictito* facit: *gero*, *geſtus*, *geſtito*: *veho*, *vectus*, *vectito*: *rapio*, *raptus*, *raptito*: *capio*, *captus*, *captito*: *facio*, *factus*, *factito*. ſic igitur, *actito*, productè in prima ſyllaba pronunciandum: quoniam ex eo fit quod eſt, *ago*, & *actus*.

CAP. VII.

De converſione foliorum in arbore olea, brumali & ſolſtitiali die, deque fidibus iis temporibus ictu alieno ſonantibus.

VUlgo & ſcriptum & creditum eſt folia olearum arborum brumali & ſolſtitiali die converti; & quæ pars eorum fuerat inferior atque occultior, eam ſupra

fieri atque exponi ad oculos & ad ſolem. quod nobis quoque ſemel atque iterum experiri volentibus ita eſſe propemodum viſum eſt. ſed de fidibus rarius dictu & mirabilius eſt. quam rem & alii docti viri & Suetonius etiam Tranquillus in libro ludicræ hiſtoriæ primo ſatis compertam eſſe, ſatiſque ſuper ea conſtare affirmat; nervias in fidibus brumali die alias digitis pelli, alias ſonare.

Cap. VIII.

Neceſſum eſſe, qui multa habeat, multis indigere, deque ea re Favorini philoſophi cum brevitate eleganti ſententia.

Verum eſt profectò, quod obſervato rerum uſu ſapientes viri dixerunt, multis egere, qui multa habeat; magnamque indigentiam naſci non ex inopia magna, ſed ex magna copia. multa enim deſiderari ad multa, quæ habeas, tuenda. quiſquis igitur multa habens cavere atque proſpicere velit ne quid egeat, neve quid deſit, jactura opus eſſe non quæſtu; & minus habendum eſſe ut minus deſit. Hanc ſententiam memini à Favorino inter ingentes omnium clamores detornatam incluſamque verbis his pauciſſimis: τὸν γὰρ μυρίων καὶ πεντακισχιλίων χλαμύδων δεόμενον οὐκ ἔστι μὴ πλειόνων δεῖσθαι. οἷς γὰρ ἔχω προσδεόμενος, ἀφελὼν ὧν ἔχω, ἀρκοῦμαι οἷς ἔχω.

Cap. IX.

Quis modus ſit verba vertendi in Græcas ſententias, deque his Homeri verſibus, quos Virgilius vertiſſe aut bene aptéque aut improſpere exiſtimatus eſt.

Quando ex poëmatis Græcis vertendæ, imitandæque ſunt inſignes ſententiæ, non ſemper ajunt enitendum ut omnia omnino verba in eum, in quem dicta ſunt,

ſunt, modum vertamus. perdunt enim gratiam pleraque, ſi quaſi in vita & recuſantia violentius transferantur. ſcitè ergo & conſideratè Virgilius, quum aut Homeri aut Heſiodi aut Apollonii aut Parthenii aut Callimachi aut Theocriti aut quorumdam aliorum locos effingeret, partim reliquit, alia expreſſit. Sicuti nuperrimè apud menſam quum legerentur utraque ſimul Bucolica Theocriti & Virgilii, animadvertimus reliquiſſe Virgilium, quod Græcum quidem mirè quàm ſuave eſt, verti autem neque debuit neque potuit. ſed enim quod ſubſtituit, pro eo quod omiſerat, non abeſt, quin jucundius lepidiuſque ſit:

> Βάλλει καὶ μάλοισι τὸν αἰπόλον ἁ Κλεαρίστα
> Τὰς αἶγας παρελῶντα, καὶ ἁδύ τι ποππυλιάσδει.
> *Malo me Galatea petit, laſciva puella:*
> *Et fugit ad ſalices, & ſe cupit ante videri.*

illud quoque alio in loco animadvertimus cautè omiſſum, quod eſt in Græco verſu dulciſſimum.

> Τίτυρ' ἐμὶν τὸ καλὸν πεφιλαμένε, βόσκε τὰς αἶγας,
> Καὶ ποτὶ τὰν κράναν ἄγε Τίτυρε. καὶ τὸν ἐνόρχαν
> Τὸν Λιβυκὸν κνάκωνα φυλάσσεο, μή τυ κορύψῃ.

quo enim pacto diceret, τὸ καλὸν πεφιλαμένε, verba herclè non tranſlaticia, ſed cujuſdam nativæ dulcedinis. hoc igitur reliquit, & cetera vertit non infeſtiviter: niſi quòd caprum dixit, quem Theocritus ἐνόρχαν appellavit. auctore enim M. Varrone is demum Latinè caper dicitur, qui excaſtratus eſt.

> *Tityre dum redeo, brevis eſt via, paſce capellas:*
> *Et potum paſtas age Tityre: & inter agendum,*
> *Occurſare capro (cornu ferit ille) caveto.*

Et quoniam de transferendis ſententiis loquor, memini audiſſe me ex Valerii Probi diſcipulis, docti hominis & in intelligendis penſitandiſque veteribus ſcriptis bene callidi, ſolitum eum dicere, nihil quicquam tam improſperè Virgilium ex Homero vertiſſe, quàm

verſus hos amœniſſimos, quos de Nauſicaa Homerus fecit.

Οἵη δ᾽ Ἄρτεμις εἶσι κατ᾽ οὔρεος ἰοχέαιρα
Ἢ κατὰ Τηΰγετον περιμήκετον, ἢ Ἐρύμανθον,
Τερπομένη κάπροισι, καὶ ὠκείῃς ἐλάφοισι.
Τῇ δέ θ᾽ ἅμα νύμφαι, κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο,
Ἀγρονόμοι παίζουσι. γέγηθε δέ τε φρένα Λητώ.
Πασάων δ᾽ ὑπὲρ ἥγε κάρη ἔχει ἠδὲ μέτωπα,
Ῥεῖα δ᾽ ἀριγνώτη πέλεται, καλαὶ δέ τε πᾶσαι.
Qualis in Eurotæ ripis aut per juga Cynthi
Exercet Diana choros: quam mille ſecutæ
Hinc atque hinc glomerantur Oreades. illa pharetram
Fert humero, gradienſque deas ſupereminet omnes,
Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.

Primum omnium id viſum eſſe dicebant Probo, quòd apud Homerum quidem virgo Nauſicaa ludibunda inter familiares puellas in locis ſolis rectè atque commodè confertur cum Diana venante in jugis montium inter agreſtes deas; nequaquam autem conveniens Virgilium feciſſe, quoniam Dido in urbe media ingrediens inter Tyrios Principes, cultu atque inceſſu ſerio, *inſtans operi*, ſicut ipſe ait, *regniſque futuris*, nihil ejus ſimilitudinis capere poſſet, quæ luſibus atque venatibus Dianæ congruit; tum poſtea quod Homerus ſtudia atque oblectamenta in venando Dianæ honeſtè apertéque dicit; Virgilius autem, quum de venatu deæ nihil dixiſſet, pharetram tantùm facit eam ferre in humero, tamquam ſi onus & ſarcinam: atque illud impenſe Probum eſſe demiratum in Virgilio dicebant, quod Homerica quidem Λητὼ gaudium gaudeat genuinum & intimum, atque in ipſo penetrali cordis & animæ vigens (ſiquidem non aliud eſt γέγηθε δέ τε φρένα Λητὼ) ipſe autem imitari hoc volens gaudia fecerit pigra & levia & cunctantia & quaſi in ſummo pectore ſupernantia. neſcire enim ſeſe quid ſignificaret aliud,

pertentant.

pertentant. præter iſta omnia, florem ipſius totius loci Virgilium videri omiſiſſe; quòd hunc Homeri verſum exiguè ſecutus ſit.

Ῥεῖα δ' ἀριγνώτη πέλεται. καλαὶ δέ τε πᾶσαι.

quando nulla major cumulatiorque pulchritudinis laus dici potuerit, quàm quòd una inter omnis pulchras excelleret, una facile ex omnibus noſceretur.

Cap. X.

Quòd Annæus Cornutus verſus Virgilii, quibus Veneris & Vulcani concubitum pudicè opertéque dixit, reprehenſione ſpurca & odioſa inquinavit.

Annianus pöeta & plerique cum eo ejuſdem Muſæ viri ſummis aſſiduiſque laudibus hos Virgilii verſus ferebant; quibus Volcanum & Venerem junctos mixtoſque jure conjugii, rem lege naturæ operiendam; verecunda quadam tralatione verborum quum oſtenderet demonſtraretque, protexit. ſic enim ſcripſit:

—— ea verba locutus
Optatos dedit amplexus; placidumque petivit
Conjugis infuſus gremio per membra ſoporem.

minus autem difficile eſſe arbitrabantur in iſtiuſmodi re dicenda verbis uti uno atque altero brevi tenuique eam ſigno demonſtrantibus, ſicuti Homerus dixit:

Παρθενίην ζώνην, καὶ λέκτροιο θεσμὸν, & ἔργα φιλοτήσια.

Τὸν μὲν ἄρ' ἐν τρήτοισι καλεύνασαν ἐν λεχέεσιν.

tot verò & tam evidentibus ac tamen non prætextatis, ſed puris honeſtiſque verbis venerandum illud concubii pudici ſecretum neminem quemquam alium dixiſſe. ſed Annæus Cornutus, homo ſanè pleraque alia non indoctus neque imprudens, in ſecundo tamen

men librorum, quos de figuris ſententiarum compoſuit, egregiam totius iſtius verecundiæ laudem inſulſa nimis & odioſa ſcrutatione violavit. nam quum genus hoc figuræ probaſſet, & ſatis circumſpectè factos eſſe verſus dixiſſet; *membra* tamen, inquit, paulo incautiùs nominavit.

CAP. XI.

De Valerio Corvino; & unde Corvinus.

DE M. Valerio, qui Corvinus appellatus eſt ob auxilium propugnationemque corvi alitis, haud quiſquam eſt nobilium ſcriptorum, qui ſecus dixerit. ea res prorſus admiranda ſic profectò eſt in libris annalibus memorata. Adoleſcens tali genere editus, Furio & Appio conſulibus fit tribunus militaris. atque in eo tempore copiæ Gallorum ingentes agrum Pomptinum inſederant: inſtruebanturque acies à conſulibus de vi ac multitudine hoſtium ſatis agentibus. dux interea Gallorum, vaſta & ardua proceritate, armiſque auro præfulgentibus, grandia ingrediens & manu telum reciprocans incedebat: perque contemtum & ſuperbiam circumſpiciens deſpicienſque omnia venire jubet & congredi, ſi quis pugnare ſecum ex omni Romano exercitu auderet. tum Valerius tribunus, cæteris inter metum pudoremque ambiguis, impetrato prius à conſulibus ut in Gallum tam immaniter arrogantem pugnare ſeſe permitterent, progreditur intrepidè modeſtéque obviam: & congrediuntur, & conſiſtunt, & conſerebantur jam manus; atque ibi vis quædam divina fit. corvus repentè improviſus advolat, & ſuper galeam tribuni inſiſtit, atque inde in adverſarii os atque oculos pugnare incipit. inſilibat, obturbabat, ungibus manum laniabat, & proſpectum alis arcebat; atque, ubi ſatis ſævierat, revolabat in galeam tribuni. ſic tribunus, ſpectante

ctante utroque exercitu, & ſua virtute niſus & opera alitis propugnatus, ducem hoſtium ferociſſimum vicit interfecitque; atque ob hanc cauſam cognomen habuit *Corvinus.* id factum eſt anno quadringenteſimo quinto poſt Romam conditam. Statuam Corvino iſti divus Auguſtus in foro ſuo ſtatuendam curavit. in ejus ſtatuæ capite corvi ſimulachrum eſt rei pugnæque, quam diximus, monumentum.

Cap. XII.

De verbis quæ in utramque partem ſignificatione reciproca & adverſa dicuntur.

Ut *formidoloſus* dici poteſt & qui formidat & qui formidatur; ut *invidioſus*, & qui invidet & cui invidetur; ut *ſuſpicioſus*, & qui ſuſpicatur & qui ſuſpectus eſt; ut *ambitioſus*, & qui ambit & qui ambitur; ut item *gratioſus*, & qui adhibet gratias & qui admittit; ut *laborioſus*, & qui laborat & qui labori eſt; ut pleraque alia hujuſcemodi in utramque partem dicuntur: ita *infeſtus* ancipiti quoque ſignificatione eſt. nam & is *infeſtus* appellatur, qui malum infert cuipiam; & contrà, cui aliunde impendet malum, is quoque *infeſtus* dicitur. ſed quod prius poſui, profectò exemplis non indiget. ſic adeò multi loquuntur, ut *infeſtum* dicant inimicum atque adverſum. alterum autem illud ignorabilius obſcuriuſque eſt. quis enim è medio facile dixerit, *infeſtum* eſſe, cui alter infeſtus eſt? & veteres plerique ita dixerunt; & M. Tullius in oratione, quam pro Cn. Plancio ſcripſit, vocabulo hoc ſic uſus eſt: *Dolebam*, inquit, *judices, & acerbè ferebam, ſi hujus ſalus ob eam ipſam cauſam eſſet infeſtior, quod is meam ſalutem atque vitam ſua benivolentia, præſidio cuſtodiáque texiſſet.* Nos igitur de origine & ratione verbi quærebamus, atque ita in Nigidianis ſcriptum invenimus. *Infeſtum à feſtinando*

do dictum. nam qui inſtat, inquit, *alicui, eumque properans urget, opprimeréque eum ſtudet feſtinatque; aut contrà de alicujus periculo & exitio feſtinatur: is uterque infeſtus dicitur, ab inſtantia atque imminentia fraudis, quam vel facturus cuipiam vel paſſurus eſt.* Ne quis autem de *ſuſpicioſo*, quod ſuprà poſuimus, & de *formidoloſo* in eam partem, quæ minus uſitata eſt, exemplum requirat; inveniet de *ſuſpicioſo* apud M. Catonem de re Floria, ita ſcriptum: *Sed niſi qui palam corpore pecuniam quæreret, aut ſe lenoni locaviſſet, & ſi fabuloſus & ſuſpicioſus fuiſſet; vim in corpus liberum non æquum cenſuere afferri. ſuſpicioſum* enim Cato hoc in loco ſuſpectum ſignificat, non ſuſpicantem. *Formidoloſum* autem, qui formidatur, Salluſtius in Catilina ita dicit. *Igitur talibus viris non labos inſolitus, non locus ullus aſper aut arduus erat, non armatus hoſtis formidoloſus.* Item C. Calvus in poëmatis, *laborioſus*, dicit, non, ut vulgo dicitur, qui laborat, ſed in quo laboratur:

Durum, inquit, *rus fugis & laborioſum.*

Eadem ratione Laberius quoque in Sororibus,

Æcaſtor, inquit, *multum ſomniculoſum*: & Cinna in poëmatis;

Somniculoſam ut Pœnus aſpidem Pſyllus.

Metus æquè & *injuria*, atque alia quædam id genus, ſic utroqueverſum dici poſſunt. nam *metus* hoſtium rectè dicitur, & quum timent hoſtes & quum timentur. itaque Salluſtius in hiſtoria prima, *metum Pompeji* dixit, non quod Pompejus metueret (quod eſt uſitatius) ſed quòd metueretur. Verba hæc Salluſtii ſunt: *Id bellum excitabat metus Pompeji victoris Hiempſalem in regnum reſtituentis.* Item alio in loco: *Poſtquam remoto metu Punico ſimultates exercere vacuum fuit. Injurias* itidem dicimus tam illorum qui patiuntur, quàm qui faciunt. quarum dictionum exempla ſunt facilia inventu. illud

etiam

etiam dictum à Virgilio eamdem habet formam communicatæ ultrò & citrò ſignificationis:

—— *Et vulnere*, inquit, *tardus Ulyxi*.

quum diceret vulnus, non quod accepiſſet Ulyxes, ſed quod dediſſet. *Neſcius* quoque dicitur tam is qui neſcitur, quàm qui neſcit. ſed ſuper eo *qui neſcit* frequens hujus vocabuli uſus eſt: infrequens autem de eo eſt, *quod neſcitur. ignarus* æquè utroquevorſum dicitur, non tantum qui ignorat, ſed & qui ignoratur. Plautus in Rudente:

Quæ in locis neſciis neſcia ſpe ſumus. Salluſtius:
More humanæ cupidinis ignara viſundi. Virgilius:
—— *Ignarum Laurens habet ora Mimanta*.

CAP. XIII.

Verba ex hiſtoria Claudii Quadrigarii, quibus Manlii Torquati nobilis adoleſcentis & hoſtis Galli provocatoris pugnam depinxit.

T. Manlius ſummo loco natus adpriméque nobilis fuit. ei Manlio cognomentum factum eſt Torquato. cauſam cognomenti fuiſſe accepimus torquis ex auro induvias, quam ex hoſte, quem occiderat, detractam induit: ſed quid hoſtis & quod genus & quàm formidandæ vaſtitatis, & quantum inſolens provocator, & cuimodi fuerit pugna decertatum, Q. Claudius primo annalium puriſſimè atque illuſtriſſimè ſimplicique & incomta orationis antiquæ ſuavitate deſcripſit. quem locum ex eo libro Favorinus philoſophus quum legeret, non minoribus quati afficique animum ſuum motibus pulſibuſque dicebat, quàm ſi ipſe coram depugnantes eos ſpectaret. Verba Q. Claudii, quibus pugna iſta depicta eſt, adſcripſi. *Quum interim Gallus quidam nudus, præter ſcutum & gladios duos, torque atque armillis decoratus proceſſit: qui & viribus & magnitudine & adoleſcen-*

adoleſcentia ſimulque virtute cæteris antiſtabat. is maximè prœlio commoto atque utriſque ſummo ſtudio pugnantibus manu ſignificare cœpit, utrinque quieſcerent pugnæ. facta pauſa eſt: extemplò ſilentio facto cum voce maxima conclamat, ſi qui ſecum depugnare vellet, uti prodiret. nemo audebat propter magnitudinem atque immanitatem facies. deindè Gallus irridere atque linguam exertare. id ſubitò perdolitum eſt cuidam T. Manlio ſummo genere nato, tantum flagitium civitati accidere, ex tanto exercitu neminem prodire. is, ut dico, proceſſit: neque paſſus eſt virtutem Romanam ab Gallo turpiter ſpoliari, ſcuto pedeſtri & gladio Hiſpanico cinctus contra Gallum conſtitit. metu magno ea congreſſio in ipſo ponte, utroque exercitu inſpectante, facta eſt. ita, ut ante dixi, conſtiterunt: Gallus ſua diſciplina ſcuto projecto cantabundus: Manlius animo magis quàm arte confiſus, ſcutum ſcuto percuſſit, atque ſtatum Galli conturbavit. dum ſe Gallus iterum eodem pacto conſtituere ſtudet, Manlius iterum ſcutum ſcuto percutit, atque de loco hominem iterum dejecit: eo pacto ei ſub Gallicum gladium ſucceſſit, atque Hiſpanico pectus hauſit: dein continuo humerum dexterum eodem conceſſu incidit, neque receſſit uſquam, donec ſubvertit, ne Gallus impetum icti haberet. ubi eum evertit, caput præcidit: torquem detraxit, eamque ſanguinolentam ſibi in collum imponit, quo ex facto ipſe poſterique ejus Torquati ſunt cognominati. Ab hoc T. Manlio, cujus hanc pugnam Quadrigarius deſcripſit, imperia & aſpera & immitia Manliana dicta ſunt: quoniam poſtea, bello adverſum Latinos quum eſſet conſul, filium ſuum ſecuri percuſſit; qui ſpeculatum ab eo miſſus, ne pugnaret interdicto, hoſtem, à quo provocatus fuerat, occiderat.

Cap. XIV.

Quòd idem Quadrigarius, hujus facies, *patrio caſu probè & Latinè dixit,& quædam alia appoſita de ſimilium vocabulorum declinationibus.*

QUod autem ſuprà ſcriptum eſt in Q. Claudii verbis, *propter magnitudinem atque immanitatem facies*; id nos aliquot veteribus libris inſpectis exploravimus; atque ita eſſe, ut ſcriptum eſt, comperimus. ſic enim pleraque ætas veterum declinavit, *hæc facies*, *hujus facies*, quod nunc propter rationem grammaticam *faciei* dicitur. corruptos autem quoſdam libros reperi, in quibus, *faciei*, ſcriptum eſt, illo, quod ante ſcriptum erat, oblitterato. Meminimus & in Tiburti bibliothecà invenire nos in eodem Claudii libro ſcriptum utrumque, *facies* & *facii*. ſed, *facies*, in ordine ſcriptum fuit, & contrà per *ii* geminum, *facii*. neque id abeſſe à quadam conſuetudine priſca exiſtimavimus. nam & ab eo quod eſt *hic dies* tam *hujus dii*, & ab eo quod eſt *hæc fames* tam *hujus famii* dixerunt. Q. Ennius in ſextodecimo annali *dies* ſcripſit pro *diei* in hoc verſu:

Poſtremæ longinqua dies confecerit ætas.

Ciceronem quoque affirmat Cæſellius in oratione, quam pro P. Seſtio fecit, *dies* ſcripſiſſe, pro *diei*. quod ego impenſa opera conquiſitis veteribus libris pluſculis ita, ut Cæſellius ait, ſcriptum inveni. verba ſunt hæc Marci Tullii, *Equites verò daturos illius dies pœnas.* quocirca factum herclè eſt, ut facile iis credam, qui ſcripſerunt idiographum librum Virgilii ſeſe inſpexiſſe, in quo ita ſcriptum eſt:

Libra dies ſomnique pares ubi fecerit horas.

id eſt, *Libra diei ſomnique.* ſed ſicut hoc in loco *dies* à Virgilio ſcriptum videtur; ita in illo verſu nihil dubium eſt, quin *dii* ſcripſerit pro, *diei*:

Munera lætitiamque dii ——

quod imperitiores, *dei*, legunt ab inſolentia ſcilicet vocis iſtius abhorrentes. ſic autem *dies dii* à veteribus declinatum eſt;ut,*fames fami*, *pernicies pernicii*, *progenies progenii*, *luxuries luxurii*, *acies acii*. Marcus enim Cato in oratione, quam de bello Karthaginienſi compoſuit, ita ſcripſit: *Pueri atque mulieres extrudebantur fami cauſa.* Lucilius in quintodecimo: *Rugoſum atque fami plenum.* Siſenna in hiſtoriarum libro ſexto. *Romanos inferendæ pernicii cauſa veniſſe.* Pacuvius in Paullo:

Pater ſupreme noſtræ progenii patris.

Cn. Matius in Iliadis XXI.

Altera pars acii vitaſſent fluminis undas.

idem Matius in tertio & viceſimo.

An maneat ſpecii ſimulachrum in morte ſilentum.

C. Gracchus de legibus promulgatis; *Ea luxurii cauſa ajunt inſtitui.* & ibidem infrà ita ſcriptum eſt: *Non eſt ea luxuries, quæ neceſſario parentur vitæ cauſa.* per quod apparet eum, ab eo quod eſt *luxuries*, *luxurii* patrio caſu dixiſſe. Marcus quoque Tullius in oratione, qua Sex. Roſcium defendit, *pernicii*, ſcriptum reliquit. verba hæc ſunt. *Quorum nihil pernicii cauſa divino conſilio, ſed vi ipſa & magnitudine rerum factum putamus.* aut *facies* ergo in caſu patrio, aut *facii* Quadrigarium ſcripſiſſe exiſtimandum eſt. *facie* autem in nullo veteri libro ſcriptum reperi. In caſu autem dandi, qui puriſſimè locuti ſunt, non *faciei*, uti nunc dicitur, ſed *facie* dixerunt. Lucilius in Satiris:

Primum, inquit, *facie quod honeſtatis accedit.*

Idem Lucilius in libro ſeptimo:

Qui te diligat, ætatis facieque tuæ ſe
Fautorem oſtendat, fore amicum polliceatur.

ſunt tamen non pauci qui utrubique *facii* legant. ſed C. Cæſar in libro de analogia ſecundo, *hujus die* & *hujus*

ſpecie,

ſpecie, dicendum putat. ego quoque in Jugurtha Salluſtii ſummæ fidei & reverendæ vetuſtatis libro, *die*, caſu patrio ſcriptum inveni. verba hæc ita erant: *Vix decima parte die reliqua.* non enim puto argutiolam iſtam recipiendam, ut, *die*, dictum quaſi, *ex die*, exiſtimemus.

CAP. XV.

De genere controverſiæ, quod Græcè ἄπορον appellatur.

CUm Antonio Juliano rhetore, per feriarum tempus æſtivarum, decedere ex urbis æſtu volentes Neapolim conceſſeramus. atque ibi erat adoleſcens tunc quiſpiam ex ditioribus, cum utriuſque linguæ magiſtris meditans & exercens ad cauſas Romæ orandas, eloquentiæ Latinæ facultatem. atque is rogat Julianum uti ſeſe audiat declamantem. it auditum Julianus, imuſque nos cùm eo. ſimul introit adoleſcens; & præfatur arrogantius & elatius quàm ætati ejus decebat; ac deinde jubet exponi controverſias. aderat ibi nobiſcùm Juliani ſectator, juvenis promtus, & proficiens, & offendens jam in eo quòd ille apud Juliani aures in præcipiti ſtare & ſubitaria dictione periculum ſui facere audebat. exponit igitur tentamenti gratia controverſiam parum conſiſtentem, quod genus Græci ἄπορον vocant; Latinè autem id non nimis incommodè *inexplicabile* dici poteſt. ea controverſia fuit hujuſcemodi: *De reo ſeptẽ judices cognoſcant, eaque ſententia ſit rata, quam plures in eo numero dixerint. Quum ſeptem judices cognoviſſent; duo cenſuerunt reum exſilio multandum, duo alii pecunia, tres reliqui capite pœniendum. petitur ad ſupplicium ex ſententia triũ judicũ: & contradicit.* hac ille audita nec conſiderata, neque aliis, ut proponerentur, exſpectatis, incipit ſtatim mira celeritate in eamdem hanc controverſiam principia neſcio quæ dicere, & involucra ſenſuum verborumque volumina vocumque turbas fundere; cæteris omnibus ex cohorte

ejus, qui audire eum ſoliti erant, clamore magno exſultantibus; Juliano autem malè ac miſerè rubente & ſudante. ſed ubi deblateratis verſuum multis milibus finem aliquando fecit, egreſſique inde ſumus; amici familiareſque ejus Julianum proſecuti quidnam exiſtimaret percunctati ſunt. atque ibi Julianus feſtiviſſimè, *Nolite quærere*, inquit, *quid ſentiam: adoleſcens hic ſine controverſia diſertus eſt.*

CAP. XVI.

Quòd Plinium Secundum hominem non indoctum fugerit, latueritque vitium argumenti, quod ἀντιςρέφον Græci dicunt.

PLinius Secundus exiſtimatus eſt eſſe ætatis ſuæ doctiſſimus. is libros reliquit, quos *Studioſorum* inſcripſit; haud medius fidius uſquequaque aſpernandos. in his libris multa variè ad oblectandas eruditorum hominum auris ponit. refert etiam pleraſque ſententias, quas, in declamandis controverſiis, lepidè argutéque dictas putat. ſicut hanc quoque ſententiam ponit ex hujuſcemodi controverſia. *Vir fortis præmio, quod optaverit, donetur. Qui fortiter fecerat, petit alterius uxorem in matrimonium & accepit. is deinde, cuja uxor fuerat, fortiter fecit. repetit eamdem. contradicitur.* Eleganter, inquit, & probabiliter ex parte poſterioris viri fortis uxorem ſibi reddi poſtulantis, hoc dictum eſt: *Si placet lex, redde: ſi non placet, redde.* Fugit autem Plinium ſententiolam iſtam, quam putavit eſſe argutiſſimam, vitio non carere, quod Græcè ἀντιςρέφον dicitur. & eſt vitium inſidioſum & ſub falſa lemmatis ſpecie latens. nihilo enim minus converti ex contrario idipſum adverſus eumdem poteſt: atque ita à priore illo viro forti dici. *Si placet lex, non reddo: ſi non placet, non reddo.*

LIBER DECIMUS.

CAPUT I.

Tertiumne conſul *an* tertio *dici oporteat : & quonam modo Cn. Pompejus , quum in theatro , quod erat dedicaturus , honores ſuos inſcriberet , quæſtionem ancipitem iſtius verbi de conſilio* Ciceronis *vitaverit.*

FAmiliari meo cuipiam litteras Athenis Romam miſi. in his ſcriptum fuit me illi jam *tertium* ſcripſiſſe. is ad me reſcripſit, petivitque ut rationem redderem, cur *tertium*, ac non *tertio* ſcripſiſſem. Id etiam adſcripſit, ut eâdem, quid ſuper illo quoque mihi videretur, facerem ſe certiorem; *tertiumne conſul* & *quartum*, an *tertio* & *quarto* dicendum eſſet: quoniam Romæ doctum virum dicere audiſſet *tertio* & *quarto conſul*, non *tertium quartum*que: idque in principio libri Cœlium ſcripſiſſe; & Q. Claudium in libro undevicesimo, C. Marium creatum ſeptimò conſulem, dixiſſe. Ad hæc ego reſcripſi nihil amplius, quam verba M. Varronis hominis, opinor, quàm fuit Claudius cum Cælio, doctioris. quibus verbis utrumque de quo ad me ſcripſerat, decideretur. nam & Varro ſatis apertè quid dici oporteret edocuit; & ego adverſus eum, qui doctus eſſe dicebatur, litem meam facere abſens nolui. Verba M. Varronis, ex libro diſciplinarum IV. hæc ſunt: *Aliud eſt quarto prætorem fieri & quartum: quod quarto locum adſignificat ac tres ante factos: quartum tempus adſignificat & ter ante factum. igitur Ennius recte, quòd ſcripſit:*

Quintus pater quartum fit conſul:

& Pompejus timidè: quod in theatro, ne adſcriberet, conſul tertium aut tertio, extremas litteras non ſcripſit.

men librorum, quos de figuris ſententiarum compoſuit, egregiam totius iſtius verecundiæ laudem inſulſa nimis & odioſa ſcrutatione violavit. nam quum genus hoc figuræ probaſſet, & ſatis circumſpectè factos eſſe verſus dixiſſet; *membra* tamen, inquit, paulo incautiùs nominavit.

CAP. XI.

De Valerio Corvino; & unde Corvinus.

DE M. Valerio, qui Corvinus appellatus eſt ob auxilium propugnationemque corvi alitis, haud quiſquam eſt nobilium ſcriptorum, qui ſecus dixerit. ea res prorſus admiranda ſic profectò eſt in libris annalibus memorata. Adoleſcens tali genere editus, Furio & Appio conſulibus fit tribunus militaris. atque in eo tempore copiæ Gallorum ingentes agrum Pomptinum inſederant: inſtruebanturque acies à conſulibus de vi ac multitudine hoſtium ſatis agentibus. dux interea Gallorum, vaſta & ardua proceritate, armiſque auro præfulgentibus, grandia ingrediens & manu telum reciprocans incedebat: perque contemtum & ſuperbiam circumſpiciens deſpicienſque omnia venire jubet & congredi, ſi quis pugnare ſecum ex omni Romano exercitu auderet. tum Valerius tribunus, cæteris inter metum pudoremque ambiguis, impetrato prius à conſulibus ut in Gallum tam immaniter arrogantem pugnare ſeſe permitterent, progreditur intrepidè modeſtéque obviam: & congrediuntur, & conſiſtunt, & conſerebantur jam manus; atque ibi vis quædam divina fit. corvus repentè improviſus advolat, & ſuper galeam tribuni inſiſtit, atque inde in adverſarii os atque oculos pugnare incipit. inſilibat, obturbabat, ungibus manum laniabat, & proſpectum alis arcebat; atque, ubi ſatis ſævierat, revolabat in galeam tribuni. ſic tribunus, ſpectante

ctante utroque exercitu, & ſua virtute niſus & opera alitis propugnatus, ducem hoſtium ferociſſimum vicit interfecitque; atque ob hanc cauſam cognomen habuit *Corvinus*. id factum eſt anno quadringenteſimo quinto poſt Romam conditam. Statuam Corvino iſti divus Auguſtus in foro ſuo ſtatuendam curavit. in ejus ſtatuæ capite corvi ſimulachrum eſt rei pugnæque, quam diximus, monumentum.

Cap. XII.

De verbis quæ in utramque partem ſignificatione reciproca & adverſa dicuntur.

Ut *formidoloſus* dici poteſt & qui formidat & qui formidatur; ut *invidioſus*, & qui invidet & cui invidetur; ut *ſuſpicioſus*, & qui ſuſpicatur & qui ſuſpectus eſt; ut *ambitioſus*, & qui ambit & qui ambitur; ut item *gratioſus*, & qui adhibet gratias & qui admittit; ut *laborioſus*, & qui laborat & qui labori eſt; ut pleraque alia hujuſcemodi in utramque partem dicuntur: ita *infeſtus* ancipiti quoque ſignificatione eſt. nam & is *infeſtus* appellatur, qui malum infert cuipiam; & contrà, cui aliunde impendet malum, is quoque *infeſtus* dicitur. ſed quod prius poſui, profectò exemplis non indiget. ſic adeò multi loquuntur, ut *infeſtum* dicant inimicum atque adverſum. alterum autem illud ignorabilius obſcuriuſque eſt. quis enim è medio facile dixerit, *infeſtum* eſſe, cui alter infeſtus eſt? & veteres plerique ita dixerunt; & M. Tullius in oratione, quam pro Cn. Plancio ſcripſit, vocabulo hoc ſic uſus eſt: *Dolebam*, inquit, *judices, & acerbè ferebam, ſi hujus ſalus ob eam ipſam cauſam eſſet infeſtior, quod is meam ſalutem atque vitam ſua benivolentia, præſidio cuſtodiáque texiſſet.* Nos igitur de origine & ratione verbi quærebamus, atque ita in Nigidianis ſcriptum invenimus. *Infeſtum à feſtinan-*

do dictum. nam qui inſtat, inquit, *alicui, eumque properans urget, opprimereque eum ſtudet feſtinatque; aut contrà de alicujus periculo & exitio feſtinatur: is uterque infeſtus dicitur, ab inſtantia atque imminentia fraudis, quam vel facturus cuipiam vel paſſurus eſt.* Ne quis autem de *ſuſpicioſo*, quod ſuprà poſuimus, & de *formidoloſo* in eam partem, quæ minus uſitata eſt, exemplum requirat; inveniet de *ſuſpicioſo* apud M. Catonem de re Floria, ita ſcriptum: *Sed niſi qui palam corpore pecuniam quæreret, aut ſe lenoni locaviſſet, & ſi fabuloſus & ſuſpicioſus fuiſſet; vim in corpus liberum non æquum cenſuere afferri. ſuſpicioſum* enim Cato hoc in loco ſuſpectum ſignificat, non ſuſpicantem. *Formidoloſum* autem, qui formidatur, Salluſtius in Catilina ita dicit. *Igitur talibus viris non labos inſolitus, non locus ullus aſper aut arduus erat, non armatus hoſtis formidoloſus.* Item C. Calvus in poëmatis, *laborioſus*, dicit, non, ut vulgo dicitur, qui laborat, ſed in quo laboratur:

Durum, inquit, *rus fugis & laborioſum.*

Eadem ratione Laberius quoque in Sororibus,

Æcaſtor, inquit, *multum ſomniculoſum*: & Cinna in poëmatis;

Somniculoſam ut Pœnus aſpidem Pſyllus.

Metus æquè & *injuria*, atque alia quædam id genus, ſic utroqueverſum dici poſſunt. nam *metus* hoſtium rectè dicitur, & quum timent hoſtes & quum timentur. itaque Salluſtius in hiſtoria prima, *metum Pompeji* dixit, non quod Pompejus metueret (quod eſt uſitatius) ſed quòd metueretur. Verba hæc Salluſtii ſunt: *Id bellum excitabat metus Pompeji victoris Hiempſalem in regnum reſtituentis.* Item alio in loco: *Poſtquam remoto metu Punico ſimultates exercere vacuum fuit. Injurias* itidem dicimus tam illorum qui patiuntur, quàm qui faciunt. quarum dictionum exempla ſunt facilia inventu. illud etiam

etiam dictum à Virgilio eamdem habet formam communicatæ ultrò & citrò ſignificationis:

—— *Et vulnere*, inquit, *tardus Ulyxi.*

quum diceret vulnus, non quod accepiſſet Ulyxes, ſed quod dediſſet. *Neſcius* quoque dicitur tam is qui neſcitur, quàm qui neſcit. ſed ſuper eo *qui neſcit* frequens hujus vocabuli uſus eſt: infrequens autem de eo eſt, *quod neſcitur. ignarus* æquè utroquevorſum dicitur, non tantum qui ignorat, ſed & qui ignoratur. Plautus in Rudente:

Quæ in locis neſciis neſcia ſpe ſumus. Salluſtius:
More humanæ cupidinis ignara viſundi. Virgilius:
—— *Ignarum Laurens habet ora Mimanta.*

CAP. XIII.

Verba ex hiſtoria Claudii Quadrigarii, quibus Manlii Torquati nobilis adoleſcentis & hoſtis Galli provocatoris pugnam depinxit.

T. Manlius ſummo loco natus adpriméque nobilis fuit. ei Manlio cognomentum factum eſt Torquato. cauſam cognomenti fuiſſe accepimus torquis ex auro induvias, quam ex hoſte, quem occiderat, detractam induit: ſed quid hoſtis & quod genus & quàm formidandæ vaſtitatis, & quantum inſolens provocator, & cuimodi fuerit pugna decertatum, Q. Claudius primo annalium puriſſimè atque illuſtriſſimè ſimplicique & incomta orationis antiquæ ſuavitate deſcripſit. quem locum ex eo libro Favorinus philoſophus quum legeret, non minoribus quati afficique animum ſuum motibus pulſibuſque dicebat, quàm ſi ipſe coram depugnantes eos ſpectaret. Verba Q. Claudii, quibus pugna iſta depicta eſt, adſcripſi. *Quum interim Gallus quidam nudus, præter ſcutum & gladios duos, torque atque armillis decoratus proceſſit: qui & viribus & magnitudine & adoleſcen-*

adoleſcentia ſimulque virtute cæteris antiſtabat. is maximè prœlio commoto atque utriſque ſummo ſtudio pugnantibus manu ſignificare cœpit, utrinque quieſcerent pugnæ. facta pauſa eſt: extemplò ſilentio facto cum voce maxima conclamat, ſi qui ſecum depugnare vellet, uti prodiret. nemo audebat propter magnitudinem atque immanitatem facies. deindè Gallus irridere atque linguam exertare. id ſubitò perdolitum eſt cuidam T. Manlio ſummo genere nato, tantum flagitium civitati accidere, ex tanto exercitu neminem prodire. is, ut dico, proceſſit: neque paſſus eſt virtutem Romanam àb Gallo turpiter ſpoliari, ſcuto pedeſtri & gladio Hiſpanico cinctus contra Gallum conſtitit. metu magno ea congreſſio in ipſo ponte, utroque exercitu inſpectante, facta eſt. ita, ut ante dixi, conſtiterunt: Gallus ſua diſciplina ſcuto projecto cantabundus: Manlius animo magis quám arte confiſus, ſcutum ſcuto percuſſit, atque ſtatum Galli conturbavit. dum ſe Gallus iterum eodem pacto conſtituere ſtudet, Manlius iterum ſcutum ſcuto percutit, atque de loco hominem iterum dejecit: eo pacto ei ſub Gallicum gladium ſucceſſit, atque Hiſpanico pectus hauſit: dein continuo humerum dexterum eodem conceſſu incidit, neque receſſit uſquam, donec ſubvertit, ne Gallus impetum icti haberet. ubi eum evertit, caput præcidit: torquem detraxit, eamque ſanguinolentam ſibi in collum imponit, quo ex facto ipſe poſterique ejus Torquati ſunt cognominati. Ab hoc T. Manlio, cujus hanc pugnam Quadrigarius deſcripſit, imperia & aſpera & immitia Manliana dicta ſunt: quoniam poſtea, bello adverſum Latinos quum eſſet conſul, filium ſuum ſecuri percuſſit; qui ſpeculatum ab eo miſſus, ne pugnaret interdicto, hoſtem, à quo provocatus fuerat, occiderat.

CAP.

CAP. XIV.

Quòd idem Quadrigarius, hujus facies, *patrio caſu probè & Latinè dixit,& quædam alia appoſita de ſimilium vocabulorum declinationibus.*

QUod autem ſuprà ſcriptum eſt in Q. Claudii verbis, *propter magnitudinem atque immanitatem facies*; id nos aliquot veteribus libris inſpectis exploravimus; atque ita eſſe, ut ſcriptum eſt, comperimus. ſic enim pleraque ætas veterum declinavit, *hæc facies*, *hujus facies*, quod nunc propter rationem grammaticam *faciei* dicitur. corruptos autem quoſdam libros reperi, in quibus, *faciei*, ſcriptum eſt, illo, quod ante ſcriptum erat, oblitterato. Meminimus & in Tiburti bibliothecâ invenire nos in eodem Claudii libro ſcriptum utrumque, *facies* & *facii*. ſed, *facies*, in ordine ſcriptum fuit, & contrà per *ii* geminum, *facii*. neque id abeſſe à quadam conſuetudine priſca exiſtimavimus. nam & ab eo quod eſt *hic dies* tam *hujus dii*, & ab eo quod eſt *hæc fames* tam *hujus famii* dixerunt. Q. Ennius in ſextodecimo annali *dies* ſcripſit pro *diei* in hoc verſu:

Poſtremæ longinqua dies confecerit ætas.

Ciceronem quoque affirmat Cæſellius in oratione, quam pro P. Seſtio fecit, *dies* ſcripſiſſe, pro *diei*. quod ego impenſa opera conquiſitis veteribus libris pluſculis ita, ut Cæſellius ait, ſcriptum inveni. verba ſunt hæc Marci Tullii, *Equites verò daturos illius dies pœnas*. quocirca factum herclè eſt, ut facile iis credam, qui ſcripſerunt idiographum librum Virgilii ſeſe inſpexiſſe, in quo ita ſcriptum eſt:

Libra dies ſomnique pares ubi fecerit horas.

id eſt, *Libra diei ſomnique*. ſed ſicut hoc in loco *dies* à Virgilio ſcriptum videtur; ita in illo verſu nihil dubium eſt, quin *dii* ſcripſerit pro, *diei*:

adoleſcentia ſimulque virtute cæteris antiſtabat. is maximè prœlio commoto atque utriſque ſummo ſtudio pugnantibus manu ſignificare cœpit, utrinque quieſcerent pugnæ. facta pauſa eſt: extemplò ſilentio facto cum voce maxima conclamat, ſi qui ſecum depugnare vellet, uti prodiret. nemo audebat propter magnitudinem atque immanitatem facies. deindè Gallus irridere atque linguam exertare. id ſubitò perdolitum eſt cuidam T. Manlio ſummo genere nato, tantum flagitium civitati accidere, ex tanto exercitu neminem prodire. is, ut dico, proceſſit: neque paſſus eſt virtutem Romanam ab Gallo turpiter ſpoliari, ſcuto pedeſtri & gladio Hiſpanico cinctus contra Gallum conſtitit. metu magno ea congreſſio in ipſo ponte, utroque exercitu inſpectante, facta eſt. ita, ut ante dixi, conſtiterunt: Gallus ſua diſciplina ſcuto projecto cantabundus: Manlius animo magis quàm arte confiſus, ſcutum ſcuto percuſſit, atque ſtatum Galli conturbavit. dum ſe Gallus iterum eodem pacto conſtituere ſtudet, Manlius iterum ſcutum ſcuto percutit, atque de loco hominem iterum dejecit: eo pacto ei ſub Gallicum gladium ſucceſſit, atque Hiſpanico pectus hauſit: dein continuo humerum dexterum eodem conceſſu incidit, neque receſſit uſquam, donec ſubvertit, ne Gallus impetum icti haberet. ubi eum evertit, caput præcidit: torquem detraxit, eamque ſanguinolentam ſibi in collum imponit, quo ex facto ipſe poſterique ejus Torquati ſunt cognominati. Ab hoc T. Manlio, cujus hanc pugnam Quadrigarius deſcripſit, imperia & aſpera & immitia Manliana dicta ſunt: quoniam poſtea, bello adverſum Latinos quum eſſet conſul, filium ſuum ſecuri percuſſit; qui ſpeculatum ab eo miſſus, ne pugnaret interdicto, hoſtem, à quo provocatus fuerat, occiderat.

CAP.

CAP. XIV.

Quòd idem Quadrigarius, hujus facies, *patrio caſu probè & Latinè dixit, & quædam alia appoſita de ſimilium vocabulorum declinationibus.*

QUod autem ſuprà ſcriptum eſt in Q. Claudii verbis, *propter magnitudinem atque immanitatem facies*; id nos aliquot veteribus libris inſpectis exploravimus; atque ita eſſe, ut ſcriptum eſt, comperimus. ſic enim pleraque ætas veterum declinavit, *hæc facies*, *hujus facies*, quod nunc propter rationem grammaticam *faciei* dicitur. corruptos autem quoſdam libros reperi, in quibus, *faciei*, ſcriptum eſt, illo, quod ante ſcriptum erat, oblitterato. Meminimus & in Tiburti bibliotheca invenire nos in eodem Claudii libro ſcriptum utrumque, *facies* & *facii*. ſed, *facies*, in ordine ſcriptum fuit, & contrà per *i i* geminum, *facii*. neque id abeſſe à quadam conſuetudine priſca exiſtimavimus. nam & ab eo quod eſt *hic dies* tam *hujus dii*, & ab eo quod eſt *hæc fames* tam *hujus famii* dixerunt. Q. Ennius in ſextodecimo annali *dies* ſcripſit pro *diei* in hoc verſu:

Poſtremæ longinqua dies confecerit ætas.

Ciceronem quoque affirmat Cæſellius in oratione, quam pro P. Seſtio fecit, *dies* ſcripſiſſe, pro *diei*. quod ego impenſa opera conquiſitis veteribus libris pluſculis ita, ut Cæſellius ait, ſcriptum inveni. verba ſunt hæc Marci Tullii, *Equites verò daturos illius dies pœnas.* quocirca factum herclè eſt, ut facile iis credam, qui ſcripſerunt idiographum librum Virgilii ſeſe inſpexiſſe, in quo ita ſcriptum eſt:

Libra dies ſomnique pares ubi fecerit horas.

id eſt, *Libra diei ſomnique*. ſed ſicut hoc in loco *dies* à Virgilio ſcriptum videtur; ita in illo verſu nihil dubium eſt, quin *dii* ſcripſerit pro, *diei*:

Munera lætitiamque dii ——

quod imperitiores, *dei*, legunt ab inſolentia ſcilicet vocis iſtius abhorrentes. ſic autem *dies dii* à veteribus declinatum eſt;ut,*fames fami*, *pernicies pernicii*, *progenies progenii*, *luxuries luxurii*, *acies acii*. Marcus enim Cato in oratione, quam de bello Karthaginienſi compoſuit, ita ſcripſit: *Pueri atque mulieres extrudebantur fami cauſa*. Lucilius in quintodecimo: *Rugoſum atque fami plenum*. Siſenna in hiſtoriarum libro ſexto. *Romanos inferendæ pernicii cauſa veniſſe*. Pacuvius in Paullo:

Pater ſupreme noſtræ progenii patris.

Cn. Matius in Iliadis XXI.

Altera pars acii vitaſſent fluminis undas.

idem Matius in tertio & viceſimo.

An maneat ſpecii ſimulachrum in morte ſilentum.

C. Gracchus de legibus promulgatis; *Ea luxurii cauſa ajunt inſtitui*. & ibidem infrà ita ſcriptum eſt: *Non eſt ea luxuries, quæ neceſſario parentur vitæ cauſa*. per quod apparet eum, ab eo quod eſt *luxuries*, *luxurii* patrio caſu dixiſſe. Marcus quoque Tullius in oratione, qua Sex. Roſcium defendit, *pernicii*, ſcriptum reliquit. verba hæc ſunt. *Quorum nihil pernicii cauſa divino conſilio, ſed vi ipſa & magnitudine rerum factum putamus*. aut *facies* ergo in caſu patrio, aut *facii* Quadrigarium ſcripſiſſe exiſtimandum eſt. *facie* autem in nullo veteri libro ſcriptum reperi. In caſu autem dandi, qui puriſſimè locuti ſunt, non *faciei*, uti nunc dicitur, ſed *facie* dixerunt. Lucilius in Satiris:

Primum, inquit, *facie quod honeſtatis accedit.*

Idem Lucilius in libro ſeptimo:

Qui te diligat, ætatis facieque tuæ ſe
Fautorem oſtendat, fore amicum polliceatur.

ſunt tamen non pauci qui utrubique *facii* legant. ſed C. Cæſar in libro de analogia ſecundo, *hujus die* & *hujus*

ſpecie,

ſpecie, dicendum putat. ego quoque in Jugurtha Salluſtii ſummæ fidei & reverendæ vetuſtatis libro, *die*, caſu patrio ſcriptum inveni. verba hæc ita erant: *Vix decima parte die reliqua.* non enim puto argutiolam iſtam recipiendam, ut, *die*, dictum quaſi, *ex die*, exiſtimemus.

CAP. XV.

De genere controverſiæ, quod Græcè ἄπορον appellatur.

CUm Antonio Juliano rhetore, per feriarum tempus æſtivarum, decedere ex urbis æſtu volentes Neapolim conceſſeramus. atque ibi erat adoleſcens tunc quiſpiam ex ditioribus, cum utriuſque linguæ magiſtris meditans & exercens ad cauſas Romæ orandas, eloquentiæ Latinæ facultatem. atque is rogat Julianum uti ſeſe audiat declamantem. it auditum Julianus, imuſque nos cùm eo. ſimul introit adoleſcens; & præfatur arrogantius & elatius quàm ætati ejus decebat; ac deinde jubet exponi controverſias. aderat ibi nobiſcum Juliani ſectator, juvenis promtus, & proficiens, & offendens jam in eo quòd ille apud Juliani aures in præcipiti ſtare & ſubitaria dictione periculum ſui facere audebat. exponit igitur tentamenti gratia controverſiam parum conſiſtentem, quod genus Græci ἄπορον vocant; Latinè autem id non nimis incommodè *inexplicabile* dici poteſt. ea controverſia fuit hujuſcemodi: *De reo ſeptē judices cognoſcant, eaque ſententia ſit rata, quam plures in eo numero dixerint. Quum ſeptem judices cognoviſſent; duo cenſuerunt reum exſilio multandum, duo alii pecunia, tres reliqui capite pœniendum. petitur ad ſupplicium ex ſententia triū judicū: & contradicit.* hac ille audita nec conſiderata, neque alus, ut proponerentur, exſpectatis, incipit ſtatim mira celeritate in eamdem hanc controverſiam principia neſcio quæ dicere, & involucra ſenſuum verborumque volumina vocumque turbas fundere; cæteris omnibus ex cohorte

ejus, qui audire eum ſoliti erant, clamore magno exſultantibus; Juliano autem malè ac miſerè rubente & ſudante. ſed ubi deblateratis verſuum multis milibus finem aliquando fecit, egreſſique inde ſumus; amici familiareſque ejus Julianum proſecuti quidnam exiſtimaret percunctati ſunt. atque ibi Julianus feſtiviſſimè, *Nolite quærere*, inquit, *quid ſentiam: adoleſcens hic ſine controverſia diſertus eſt.*

CAP. XVI.

Quòd Plinium Secundum hominem non indoctum fugerit, latueritque vitium argumenti, quod ἀντιςρέφον Græci dicunt.

PLinius Secundus exiſtimatus eſt eſſe ætatis ſuæ doctiſſimus. is libros reliquit, quos *Studioſorum* inſcripſit; haud medius fidius uſquequaque aſpernandos. in his libris multa variè ad oblectandas eruditorum hominum auris ponit. refert etiam pleraſque ſententias, quas, in declamandis controverſiis, lepidè argutéque dictas putat. ſicut hanc quoque ſententiam ponit ex hujuſcemodi controverſia. *Vir fortis præmio, quod optaverit, donetur. Qui fortiter fecerat, petit alterius uxorem in matrimonium & accepit. is deinde, cuja uxor fuerat, fortiter fecit. repetit eamdem. contradicitur.* Eleganter, inquit, & probabiliter ex parte poſterioris viri fortis uxorem ſibi reddi poſtulantis, hoc dictum eſt: *Si placet lex, redde: ſi non placet, redde.* Fugit autem Plinium ſententiolam iſtam, quam putavit eſſe argutiſſimam, vitio non carere, quod Græcè ἀντιςρέφον dicitur. & eſt vitium inſidioſum & ſub falſa lemmatis ſpecie latens. nihilo enim minus converti ex contrario idipſum adverſus eumdem poteſt: atque ita à priore illo viro forti dici. *Si placet lex, non reddo: ſi non placet, non reddo.*

LIBER

LIBER DECIMUS.

CAPUT I.

Tertiumne conſul *an* tertio *dici oporteat : & quonam modo Cn. Pompejus , quum in theatro , quod erat dedicaturus , honores ſuos inſcriberet , quæſtionem ancipitem iſtius verbi de conſilio* Ciceronis *vitaverit.*

FAmiliari meo cuipiam litteras Athenis Romam miſi. in his ſcriptum fuit me illi jam *tertium* ſcripſiſſe. is ad me reſcripſit, petivitque ut rationem rederem, cur *tertium*, ac non *tertio* ſcripſiſſem. Id etiam adſcripſit, ut eâdem, quid ſuper illo quoque mihi videretur, facerem ſe certiorem; *tertiumne conſul* & *quartum*, an *tertio* & *quarto* dicendum eſſet : quoniam Romæ doctum virum dicere audiſſet *tertio* & *quarto conſul*, non *tertium quartum*que*:* idque in principio libri Cœlium ſcripſiſſe ; & Q. Claudium in libro undeviceſimo, C. Marium creatum ſeptimò conſulem, dixiſſe. Ad hæc ego reſcripſi nihil amplius, quam verba M. Varronis hominis, opinor, quàm fuit Claudius cum Cælio, doctioris. quibus verbis utrumque de quo ad me ſcripſerat, decideretur. nam & Varro ſatis apertè quid dici oporteret edocuit; & ego adverſus eum, qui doctus eſſe dicebatur, litem meam facere abſens nolui. Verba M. Varronis, ex libro diſciplinarum IV. hæc ſunt: *Aliud eſt quarto prætorem fieri & quartum : quod quarto locum adſignificat ac tres ante factos : quartum tempus adſignificat & ter ante factum. igitur Ennius recte, quòd ſcripſit :*

Quintus pater quartum fit conſul :

& Pompejus timidè : quod in theatro , ne adſcriberet, conſul tertium aut tertio, extremas litteras non ſcripſit.

 Quod

Quod de Pompejo Varro breviter & ſubobſcurè dixit, Tiro Tullius Ciceronis libertus in epiſtola quadam enarratiùs ſcripſit ad hunc ferme modum: *Quum Pompejus*, inquit, *ædem Victoriæ dedicaturus foret, cujus gradus vicem theatri eſſent, nomenque ejus & honores inſcriberentur; quæri cœptum eſt, utrum* conſul tertio *inſcribendum eſſet, an* tertium. *eam rem Pompejus exquiſitiſſimè retulit ad doctiſſimos civitatis. quumque diſſentiretur, & pars* tertio, *alii* tertium *ſcribendum contenderent: rogavit*, inquit, *Ciceronem Pompejus, ut, quod ei rectius videretur, ſcribi juberet: tum Ciceronem judicare de viris doctis veritum eſſe; ne, quorum opiniones improbaſſet, ipſos videretur improbaſſe. perſuaſit igitur Pompejo, ut neque* tertium *neque* tertio *ſcriberetur: ſed ad ſecundum uſque T fierent littera: ut verbo non perſcripto res quidem demonſtraretur: ſed dictio tamen ambigua verbi lateret.* Id autem quod & Varro & Tiro dixerunt; in eodem nunc theatro non eſt ita ſcriptum. nam quum multis annis poſtea ſcena, quæ prociderat, refecta eſſet; numerus tertii conſulatus, non, uti initio, primoribus litteris, ſed tribus tantùm lineolis inciſis ſignificatus eſt. In M. autem Catonis quarta Origine ita ſcriptum eſt, *Carthaginienſes ſextum de fœdere deceſſere.* id verbum ſignificat quinquies antè eos feciſſe contra fœdus, & tum ſextum. Græci quoque in ſignificandis hujuſcemodi rerum numeris, τρίτον ϗ τέταρτον dicunt: quod congruit cum eo quod Latinè dicitur, *tertium quartumque.*

CAP. II.

Quid Ariſtoteles de numero puerperii memoriæ mandaverit.

ARiſtoteles philoſophus memoriæ tradidit mulierem in Ægypto uno partu quinque enixam pueros; eumque eſſe finem dixit multijugæ hominum partionis; neque

neque plures unquam ſimul genitos compertum. hunc autem eſſe numerum ait rariſſimum. ſed & , divo Auguſto imperante, qui temporum ejus hiſtoriam ſcripſerunt, ancillam Cæſaris Auguſti in agro Laurente peperiſſe quinque pueros dicunt; eoſque pauculos dies vixiſſe: matrem quoque eorum, non multo poſt quàm peperit, mortuam; monumentumque ei factum, juſſu Auguſti, in via Laurentina; inque eo ſcriptum eſſe numerum puerperii ejus, de quo diximus.

Cap. III.

Locorum quorundam illuſtrium collatio contentioque facta ex orationibus C. Gracchi & M. Ciceronis & M. Catonis.

Fortis ac vehemens orator exiſtimatur eſſe C. Gracchus. nemo id negat. ſed quod nonnullis videtur ſeverior, acrior, ampliorque eſſe M. Tullio; ferri id quî poteſt? Legebamus adeò nuper orationem Gracchi de legibus promulgatis, in qua M. Marium & quoſdam ex municipiis Italicis honeſtos viros virgis per injuriam cæſos à magiſtratibus populi Romani, quanta maxima invidia poteſt, conqueritur. Verba hæc ſunt, quæ ſuper ea re fecit. *Nuper Teanum Sidicinum conſul venit; uxor edixit ſe in balneis virilibus lavari velle. quæſtori Sidicino à M. Mario datum eſt negotium, uti balneis exigerentur qui lavabantur. uxor renunciat viro parum citò ſibi balneas traditas eſſe, & parum lautas fuiſſe; idcirco palus deſtitutus eſt in foro: eoque adductus ſuæ civitatis nobiliſſimus homo M. Marius. veſtimenta detracta ſunt, virgis cæſus eſt. Caleni, ubi id audierunt, edixerunt, nequis in balneis laviſſe vellet, quum magiſtratus Romanus ibi eſſet. Ferentini ob eamdem cauſam prætor noſter quæſtores arripi juſſit, alter ſe de muro dejecit: alter prehenſus & virgis cæſus eſt.* in tam atroci re, ac tàm miſera atque mœſta injuriæ pu-

blicæ conteſtatione, & quid eſt quod aut ampliter inſigniterque, aut lacrymosè atque miſeranter, aut multa copioſaque invidia, gravique & penetrabili querimonia dixerit? brevitas ſanè & venuſtas & mundities orationis eſt, qualis haberi fermè in comœdiarum feſtivitatibus ſolet. Item Gracchus alio in loco ita dicit; *Quanta libido quantaque intemperantia ſit hominum adoleſcentium, unum exemplum vobis oſtendam. his annis paucis ex Aſia miſſus eſt, qui per id tempus magiſtratum non ceperat, homo adoleſcens pro legato. is in lectica ferebatur. ei obviam bubulcus de plebe Venuſina advenit, & per jocum, quum ignoraret qui ferretur, rogavit, num mortuum ferrent. ubi id audivit; lecticam juſſit deponi: ſtruppis, quibus lectica deligata erat, uſque adeò verberari juſſit, dum animam efflavit.* Hæc quidem oratio ſuper tam violento atque crudeli facinore nihil profectò abeſt à cotidianis ſermonibus. At, quum in ſimili cauſa, apud M. Tullium cives Romani innocentes viri, contra jus contraque leges, virgis cæduntur aut ſupplicio extremo necantur, quæ ibi tunc miſeratio? quæ comploratio? quæ totius rei ſub oculos ſubjectio? quod & quale invidiæ atque acerbitatis fretum effervеſcit? animum herclè meum, quum illa M. Ciceronis lego, imago quædam & ſonus verborum & vocum & ejulationum circumplectitur. Velut ſunt iſta quæ de C. Verre dicit: quæ nos, ut in præſens potuimus, quantum memoria ſuppeditabat, adſcripſimus. *Ipſe inflammatus ſcelere & furore in forum venit. ardebant oculi. toto ex ore crudelitas eminebat. exſpectabant omnes, quò tandem progreſſurus aut quidnam acturus eſſet: quum repente hominem proripi atque foro medio nudari ac deligari & virgas expediri jubet.* Jam hæc medius fidius ſola verba, *nudari ac deligari & virgas expediri jubet*, tanti motus horroriſque ſunt, ut non narrari, quæ geſta ſunt, ſed rem geri prorſus videas. Gracchus autem non querentis neque implorantis,

tis, ſed nunciantis vicem, *Palus*, inquit, *in foro deſtitutus eſt. veſtimenta detracta ſunt, virgis cæſus eſt.* ſed enim M. Cicero præclarè, cum diutina repræſentatione, non *cæſus eſt*, ſed *cædebatur*, inquit, *virgis in medio foro Meſſanæ civis Romanus: quum intereâ nullus gemitus, nulla vox illius miſeri inter dolorem crepitumque plagarum audiebatur, niſi hæc; Civis Romanus ſum. hac commemoratione civitatis omnia verbera depulſurum, cruciatumque a corpore dejecturum arbitrabatur.* comploratione deinde tam acerbæ rei, & odium in Verrem deteſtationemque apud civis Romanos incensè atque acriter atque inflammanter facit, quum hæc dicit: *ô nomen dulce libertatis! ô jus eximium noſtræ civitatis! ô lex Porcia legeſque Semproniæ! ô graviter deſiderata & aliquando reddita plebi Romanæ tribunicia poteſtas! huccine tandem hæc omnia reciderunt, ut civis Romanus in provincia populi Romani, in oppido fœderatorum, ab eo, qui beneficio populi Romani faſces ac ſecuris haberet, deligatus in foro virgis cæderetur? quid quum ignes ardenteſque laminæ cæterique cruciatus admovebantur? ſi te acerba illius imploratio & vox miſerabilis non leniebat: ne civium quidem Romanorum, qui tum aderant, fletu gemituque maximo commovebare?* hæc M. Tullius atrociter, graviter, copiosè aptéque miſeratus eſt. ſed ſi quis eſt tam agreſti aure ac tam hiſpida, quem lux iſta & amœnitas orationis, verborumque modificatio parum delectat; amat autem priora idcirco, quòd incompta & brevia & non operoſa, ſed nativa quadam ſuavitate ſunt, quodque in his umbra & color quaſi opacæ vetuſtatis eſt: is, ſi quid judicii habet, conſideret in cauſa pari M. Catonis, hominis antiquioris, orationem: ad cujus vim & copiam Gracchus nec adſpiravit. intelliget, opinor, Catonem contentum eloquentia ætatis ſuæ non fuiſſe; & id jam tum facere voluiſſe, quod Cicero poſtea perfecit. In eo namque libro, qui *de falſis pugnis* inſcriptus eſt,

ita de Q. Thermo conqueſtus eſt: *Dixit a decemviris parum ſibi bene cibaria curata eſſe. juſſit veſtimenta detrahi, atque flagro cadi. decemviros Bruttiani verberavere. vidêre multi mortales. quis hanc contumeliam, quis hoc imperium, quis hanc ſervitutem ferre poteſt? nemo hoc rex auſus eſt facere; eane fieri bonis bono genere gnatis boni conſulitis? ubi ſocietas? ubi fides majorum? inſignitas injurias, plagas, verbera, vibices, eos dolores atque carnificinas, per dedecus atque maximam contumeliam, inſpectantibus popularibus ſuis atque multis mortalibus, te facere auſum eſſe? ſed quantum luctum, quantum gemitum, quid lacrumarum, quantum fletum factum audivi? ſervi injurias nimis agre ferunt. quid illos bono genere gnatos, magna virtute praditos, opinamini animi habuiſſe atque habituros dum viverent?* Quod Cato dixit, *Bruttiani verberavere*; ne qui fortaſſe de *Bruttianis* requirat, id ſignificat. Quum Hannibal Pœnus cum exercitu in Italia eſſet, & aliquot pugnas populus Romanus adverſas pugnaviſſet; primi totius Italiæ Bruttii ad Hannibalem deſciverunt. id Romani ægrè paſſi, poſtquam Hannibal Italia deceſſit ſuperatique Pœni ſunt, Bruttios ignominiæ cauſa non milites ſcribebant, nec pro ſociis habebant, ſed magiſtratibus in provincias euntibus parere & præminiſtrare, ſervorum vicem, juſſerunt. itaque hi ſequebantur magiſtratus, tamquam in ſcenicis fabulis qui dicebantur lorarii; &, quos erant juſſi, vinciebant aut verberabant. quod autem ex Bruttiis erant, appellati ſunt *Bruttiani*.

CAP. IV.

Quod P. Nigidius argutiſſime docuit nomina non poſitiva eſſe, ſed naturalia.

NOmina verbaque non poſitu fortuito, ſed quadam vi ratione naturæ facta eſſe P. Nigidius in grammaticis

maticis commentariis docet; rem ſanè in philoſophiæ diſſertationibus celebrem. quæri enim ſolitum apud philoſophos, *φύσει τὰ ὀνόματα* ſint, *ἢ θέσει*. in eam rem multa argumenta dicit, cur videri poſſint verba eſſe naturalia magis quàm arbitraria. ex quibus hoc viſum eſt lepidum & feſtivum. *Vos*, inquit, *quum dicimus: motu quodam oris conveniente cum ipſius verbi demonſtratione utimur, & labias ſenſim primores emovemus, ac ſpiritum atque animam porrò verſum & ad eos, quibuſcum ſermocinamur, intendimus. at contrà quum dicimus, nos; neque profuſo intentoque flatu vocis, neque projectis labris pronunciamus: ſed & ſpiritum & labias quaſi intra noſmetipſos coërcemus. hoc fit idem & in eo quod dicimus, tu & ego, & tibi & mihi. nam ſicuti, quum adnuimus & abnuimus, motus quidam ille vel capitis vel oculorum a natura rei, quam ſignificat, non abhorret: ita in his vocibus quaſi geſtus quidam oris & ſpiritus naturalis eſt. eadem ratio eſt in Græcis quoque vocibus, quam eſſe in noſtris animadvertimus.*

CAP. V.

Avarus *ſimplexne vocabulum ſit, an compoſitum & duplex, ſicut P. Nigidio videtur.*

A*Varus* non ſimplex vocabulum, ſed junctum copulatumque eſſe Nigidius dicit in commentariorum undetriceſimo. *Avarus enim*, inquit, *appellatur qui avidus æris eſt. ſed in ea copula*, e, inquit, *littera detrita eſt. item locupletem dictum* ait *ex compoſitis vocibus, qui pleraque loca, hoc eſt, qui multas poſſeſſiones teneret.* ſed probabilius id firmiuſque eſt, quod de *locuplete* dixit. nam de *avaro* ambigitur. cur enim non videri poſſit ab uno ſolùm verbo inclinatum, quod eſt *aveo*; eademque fictura, qua eſt *amarus*? de quo nihil dici poteſt, quin duplex non ſit.

CAP.

CAP. VI.

Multam dictam eſſe ab Ædilibus plebei Appii Cæci filiæ mulieri nobili, quòd locuta eſſet petulantius.

NOn in facta modò, ſed in voces etiam petulantiores publicè Romæ vindicatum eſt. ita enim debere eſſe viſa eſt Romanæ diſciplinæ dignitas inviolabilis. Appii namque illius Cæci filia à ludis, quos ſpectaverat, exiens, turbâ undique confluentis fluctuantiſque populi jactata eſt: atque inde egreſſa quum ſe malè habitam diceret; *Quid me nunc factum eſſet*, inquit, *quantoque artius preſſiuſque conflictata eſſem, ſi P. Claudius frater meus navali prœlio claſſem navium cum ingenti civium numero non perdidiſſet? certè quidem majore nunc copia populi oppreſſa intercidiſſem. ſed utinam*, inquit, *reviviſcat frater, aliamque claſſem in Siciliam ducat: atque iſtam multitudinem perditum eat, quæ me malè nunc miſeram convexavit.* Ob hæc mulieris verba tam improba ac tam incivilia, C. Fundanus & Tib. Sempronius Ædiles plebei multam dixerunt ei æris gravis viginti quinque milia. id factum eſſe dicit Capito Atejus in commentario de judiciis publicis, bello Pœnico primo, Fabio Licino & Otacilio Craſſo conſulibus.

CAP. VII.

Fluminum, quæ ultra imperium Romanum fluunt prima magnitudine eſſe Nilum, ſecunda Hiſtrum, proxima Rhodanum, ſicuti M. Varronem memini ſcribere.

OMnium fluminum quæ in maria, qua imperium Romanum eſt, fluunt, quam Græci τὴν εἴσω θάλασσαν appellant, maximum eſſe Nilum conſentitur: proxima magnitudine eſſe Hiſtrum ſcripſit Salluſtius. Varro autem quum de parte orbis, quæ Europa dicitur, diſſe-

diſſereret, in tribus primis ejus terræ fluminibus Rhodanum eſſe ponit. per quod videtur eum facere Hiſtro æmulum. Hiſtrus enim quoque in Europa fluit.

Cap. VIII.

Inter ignominias militares, quibus milites coërcebantur, fuiſſe ſanguinis dimiſſionem, & quænam eſſe videatur cauſa hujuſcemodi caſtigationis.

Fuit hæc quoque antiquitus militaris animadverſio, jubere ignominiæ cauſa militi venam ſolvi & ſanguinem dimitti; cujus rei ratio in litteris veteribus, quas equidem invenire potui, non extant. ſed opinor factum hoc primitùs in militibus ſtupentis animi atque à naturali habitu declinantis: ut non tam pœna quàm medicina videretur. poſteà tamen ob pleraque alia delicta idem factitatum eſſe credo per conſuetudinem; quaſi minus ſani viderentur omnes qui delinquerent.

Cap. IX.

Quibus modis quoque habitu acies Romana inſtrui ſolita ſit; quæque earum inſtructionum ſint vocabula.

Vocabula ſunt militaria, quibus inſtructa certo modo acies appellari ſolet, *frons*, *ſubſidia*, *cuneus*, *orbis*, *globus*, *forfices*, *ſerra*, *alæ*, *turres*. hæc & quædam item alia invenire eſt in libris eorum, qui de militari diſciplina ſcripſerunt. tralata autem ſunt ab ipſis rebus, quæ ita propriè nominantur: earumque rerum in acie inſtruenda ſui cujuſque vocabuli imagines oſtenduntur.

CAP. X.

Quæ ejus rei cauſa ſit, quod & Græci veteres & Romani annulum in eo digito geſtaverunt, qui eſt in manu ſiniſtra minimo proximus.

VEteres Græcos annulum habuiſſe in digito accepimus ſiniſtræ manus, qui minimo eſt proximus. Romanos quoque homines ajunt ſic plerumque annulis uſitatos. cauſam eſſe hujus rei Appion in libris Ægyptiacis hanc dicit: quod inſectis apertiſque humanis corporibus, ut mos in Ægypto fuit, quas Græci ἀνατομὰς appellant, repertum eſt nervum quemdam tenuiſſimum ab eo uno digito, de quo diximus, ad cor hominis pergere ac pervenire: propterea non inſcitum viſum eſſe eum potiſſimum digitum tali honore decorandum, qui continens & quaſi connexus eſſe cum principatu cordis videretur.

CAP. XI.

Verbum, maturè, *quid ſignificet, quæque vocis ejus ratio ſit; & quòd eo verbo vulgus hominum impropriè utitur: atque inibi quòd* præcox *declinatum* præcocis *facit, non* præcoquis.

MAturè nunc ſignificat *propere* & *cito*, contra ipſius verbi ſententiam. aliud enim eſt *mature*, quàm quod dicitur *propere*. propterea P. Nigidius homo in omnium bonarum artium diſciplinis egregius, *Mature*, inquit, *eſt quod neque citius eſt neque ſerius: ſed medium quiddam & temperatum eſt.* bene atque propriè Nigidius. nam & in frugibus & in pomis *matura* dicuntur, quæ neque cruda & immitia ſunt, neque caduca & decocta, ſed tempore ſuo adulta maturaque. quoniam autem id, quod non ſegniter fiebat, *mature* fieri dicebatur,

tur, progreſſa plurimum verbi ſignificatio eſt; & non jam quod non ſegnius, ſed quod feſtinatius fit id fieri *mature* dicitur; quando ea, quæ præter ſui temporis modum properata ſunt, *immatura* verius dicantur. Illud verò Nigidianum rei atque verbi temperamentum divus Auguſtus duobus Græcis verbis elegantiſſimè exprimebat. namque & dicere in ſermonibus & ſcribere in epiſtolis ſolitum eſſe ajunt, σπεῦδε βραδέως. per quod monebat, ut ad rem agendam ſimul adhiberetur & induſtriæ celeritas & diligentiæ tárditas. ex quibus duobus contrariis fit *maturitas*. Virgilius quoque, ſi quis animum attendat, duo iſta verba *properare* & *maturare* tamquam planè contraria ſcitiſſime ſeparavit in hiſce verſibus:

Frigidus agricolam ſiquando continet imber,
Multa forent, quæ mox cœlo properanda ſereno,
Maturare datur.

elegantiſſimè iſta duo verba diviſit. namque in præparatu rei ruſticæ per tempeſtates pluvias, quoniam otium eſt, maturari poteſt: per ſerenas, quoniam tempus inſtat, properari neceſſum eſt. Quum ſignificandum autem eſt coactius quid factum & feſtinatius, tum rectius *præmature* factum id dicitur, quam *mature*. ſicut Afranius dixit in togata, cui titulus nomen eſt:

Appetis dominatum demens præmature præcocem.

in quo verſu animadvertendum eſt, quod *præcocem* inquit, non *præcoquem*. eſt enim caſus ejus rectus non *præcoquis*, ſed *præcox*.

CAP. XII.

De portentis fabularum quæ Plinius Secundus indigniſſime in Democritum philoſophum confert: ibidem de ſimulacro volucri columbæ.

Librum eſſe Democriti nobiliſſimi philoſophorum de vi & natura chamæleontis; eumque ſe legiſſe Plinius

Plinius Secundus in naturalis hiſtoriæ viceſimo octavo refert; multaque vana atque intoleranda auribus deinde quaſi à Democrito ſcripta tradit, ex quibus pauca hæc inviti meminimus, quia pertæſum eſt. Accipitrem avium rapidiſſimum à chamæleonte humi reptante, & ſi eum forte ſupervolet, detrahi & cadere vi quadam in terram; cæteriſque avibus laniandum ſponte ſua objicere ſeſe & dedere. Item aliud ultra humanam fidem. caput & collum chamæleontis ſi uratur ligno, quod appellatur *robur*; imbres & tonitrus fieri derepente; idque ipſum uſu venire, ſi jecur ejuſdem animalis in ſummis tegulis uratur. Item aliud, quod herclè an ponerem dubitavi, ita eſt deridiculæ vanitatis: niſi idcirco plane poſui, quòd oportuit nos dicere quid de iſtiuſmodi admirationum fallaci illecebra ſentiremus, quia pleraque capiuntur & ad perniciem elabuntur ingenia maximè ſollertia, eaque potiſſimum, quæ diſcendi cupidiora ſunt. ſed redeo ad Plinium. ſiniſtrum pedem ait chamæleontis ferro ex igni calefacto torreri cum herba, quæ appellatur eodem nomine chamæleontis, & utrumque macerari unguento, colligique in modum paſtilli, atque in vas mitti ligneum, & eum, qui id vas ferat, etiam ſi is in medio palam verſetur, à nullo videri poſſe. His portentis atque præſtigiis à Plinio Secundo ſcriptis non dignum eſſe cognomen Democriti puto. Vel illud quale eſt, quod idem Plinius in decimo libro Democritum ſcripſiſſe aſſeverat? aves quaſdam eſſe certis vocabulis; & earum avium confuſo ſanguine gigni ſerpentem; eum ſi quis ederit, linguas avium & colloquia interpretaturum. Multa autem videntur ab hominibus iſtis malè ſollertibus hujuſcemodi commenta in Democriti nomen data nobilitatis auctoritatiſque ejus perfugio utentibus. Sed id quod Archytam Pythagoricum commentum eſſe atque feciſſe traditur, neque minus admirabile neque tamen vanum æquè videri debet. nam & plerique nobilium

ſium Græcorum & Favorinus philoſophus memoriarum veterum exſequentiſſimus affirmatiſſimè ſcripſerunt, ſimulachrum columbæ è ligno ab Archyta ratione quadam diſciplinaque mechanica factum volaſſe. ita erat ſcilicet libramentis ſuſpenſum & aura ſpiritus incluſa atque occulta concitum. Libet herclè, ſuper re tam abhorrenti à fide, ipſius Favorini verba ponere: *Ἀρχύτας Ταραντῖνος, φιλόσοφος ἅμα καὶ μηχανικὸς ὤν, ἐποίησε περιστερὰν ξυλίνην, πετομένην. ἥτις εἴποτε καθίσειεν, οὐκέτι ἀνίστατο μέχρι γὰρ τούτου.*

Cap. XIII.

Cum partim hominum, *qua ratione veteres dixerint.*

P*Artim hominum venerunt*, plerumque dicitur quod ſignificat *pars hominum venit*, id eſt, quidam homines. nam *partim*, hoc in loco adverbium eſt: neque in caſus inclinatur, ſicuti *cum partim hominum*, dici poteſt, id eſt, cum quibuſdam hominibus, & quaſi cum quadam parte hominum. M. Cato in oratione de re Floria ita ſcripſit: *Ibi pro ſcorto fuit, in cubiculum ſurrectitavit è convivio, cum partim illorum jam ſæpe ad eumdem modum erat.* Imperitiores autem *cum parti* legunt, tamquam declinatum ſit quaſi vocabulum, non dictum quaſi adverbium. ſed Q. Claudius in viceſimo primo annali inſolentius paulo hac figura eſt ita uſus. *Enim cum partim copiis hominum adoleſcentem placentem ſibi.* itemque Claudii in viceſimo tertio annali verba hæc ſunt: *Sed idcirco me feciſſe, quod utrum negligentia partim magiſtratuum, an avaritia, an calamitate populi Romani eveniſſe dicam neſcio.*

CAP. XIV.

Injuria mihi factum itur, *quali verborum ordine Cato dixerit.*

AUdio, *illi injuriam factum iri*, audio *contumeliam dictum iri*, vulgo quoque ita dici, vulgo & iſtam eſſe verborum figuram jam in medio loquendi uſu: idcircoque exemplis ſuperſedeo. ſed *contumelia illi*, vel *injuria factum itur*, paulo eſt remotius: exemplum igitur ponemus. M. Cato pro ſe contra C. Caſſium. *Atque evenit ita, Quirites, uti in hac contumelia, quæ mihi per hujuſce petulantiam factum itur, rei quoque publicæ medius fidius miſerear, Quirites.* ſicut autem, *contumeliam factum iri*, ſignificat iri ad contumeliam faciendam, id eſt, operam dari quo fiat; ita *contumelia mihi factum itur*, caſu tantùm immutato idem dicit.

CAP. XV.

De flaminis Dialis deque flaminicæ carimoniis: verbaque ex edicto prætoris appoſita, quibus dicit non coacturum ſe ad jurandum, neque virgines Veſtæ neque Dialem.

CÆrimoniæ impoſitæ flamini Diali multæ, item caſtus multiplices, quos in libris, qui de ſacerdotibus publicis compoſiti ſunt, item in Fabii Pictoris librorum primo ſcriptos legimus. unde hæc fermè ſunt, quæ commeminimus. *Equo Dialem flaminem vehi religio eſt: claſſem procinctam extra pomœrium*, id eſt, *exercitum armatum, videre. idcirco rarenter flamen Dialis creatus conſul eſt, quum bella conſulibus mandabantur. item jurare Dialem fas numquam eſt. item annulo uti niſi pervio caſſoque fas non eſt. ignem è flaminia, id eſt, flaminis Dialis domo, niſi in ſacrum efferri jus non eſt. vinctum, ſi ædes ejus introïerit, ſolvi neceſſum eſt: & vincula per impluvium*

pluvium in tegulas ſubduci, atque inde foras in viam demitti. nodum in apice neque in cinctu neque alia in parte ullum habet. ſi quis ad verberandum ducatur, ſi ad pedes ejus ſupplex procubuerit, eo die verberari piaculum eſt. capillum Dialis, niſi qui liber homo eſt, non detonſet. capram & carnem incoctam & ederam & fabam neque tangere Diali mos eſt neque nominare. propagines è vitibus altius prætentos non ſuccidet. pedes lecti, in quo cubat, luto tenui circumlitos eſſe oportet; & de eo lecto trinoctium continuum non decubat: neque in eo lecto cubare alium fas eſt, neque apud ejus lecti fulcrum capſulam eſſe cum ſtrue atque ferro oportet. unguium Dialis & capilli ſegmina ſubter arborem felicem terra operiuntur. Dialis cotidie feſtatus eſt. ſine apice ſub divo eſſe licitum non eſt: ſub tecto uti liceret, non pridem à pontificibus conſtitutum. Maſſurius Sabinus ſcripſit, & alia talia quædam remiſſa: gratiamque aliquot cærimoniarum factam dicit. *farinam fermento imbutam attingere ei fas non eſt. tunicam intimam, niſi in locis tectis, non exuit, ne ſub cœlo, tamquam ſub oculis Jovis, nudus ſit. ſuper flaminem Dialem in convivio, niſi rex ſacrificulus, haud quiſquam alius accumbit. uxorem ſi amiſit, flaminio decedit. matrimonium flaminis niſi morte dirimi non eſt jus. locum, in quo buſtum eſt, numquam ingreditur. mortuum numquam attingit. funus tamen exſequi non eſt religio. Eadem ferme cærimoniæ ſunt, quas flaminicas Diales ſeorſum ajunt obſervitare. veluti eſt; quòd venenato operitur, & quòd in rica ſurculum de arbore felici habet: & quòd ſcalas, niſi quæ Græcæ appellantur, eas eſcendere ei plus tribus gradibus religioſum eſt: atque etiam quum it ad Argeos quòd neque comit caput neque capillum depectit.* Verba prætoris ex edicto perpetuo de flamine Diali & de ſacerdote Veſtæ adſcripſi. Sacerdotem. vestalem. et. flaminem. dialem. in. omni. mea. jurisdictione. jurare. non. cogam. Verba M. Varronis ex ſe-

cundo rerum divinarum ſuper flamine Diali hæc ſunt. *Is ſolus album habet galerum; vel quòd maximus eſt, vel quòd Jovi immolata boſtia alba fieri oporteat.*

CAP. XVI.

Quos errores Julius Higinus in ſexto Virgilii animadverterit in hiſtoria Romana erratos.

Reprehendit Higinus Virgilium, correcturumque eum fuiſſe exiſtimat, quòd in libro ſexto ſcriptum eſt. Palinurus eſt apud inferos petens ab Ænea ut ſuum corpus requirendum & ſepeliendum curet. is hoc dicit.

Eripe me his, invicte, malis: aut tu mihi terram
Iniice, namque potes, portuſque require Velinos.

quo, inquit, modo aut Palinurus noviſſe & nominare potuit portus Velinos, aut Æneas ex eo nomine locum invenire, quum Velia oppidum, à quo portum, qui in eo loco eſt, Velinum dixit, Servio Tullio Romæ regnante, poſt annum amplius ſexcenteſimum, quàm Æneas in Italiam venit, conditum in agro Lucano & eò nomine appellatum eſt? nam qui ab Harpalo, inquit, regis Cyri præfecto ex terra Phocide fugati ſunt, alii Veliam, partim Maſſiliam condiderunt. inſcitiſſimè igitur petit ut Æneas portum Velinum requirat, quum id nomen eo tempore fuerit nuſquam gentium. neque ſimile, inquit, illud videri debet, quod eſt in primo carmine;

Italiam fato profugus Lavinaque venit
Litora.

& æquè in ſexto libro:

Chalcidicaque levis tandem ſuperadſtitit arce.

quoniam poëtæ ipſi quædam κατὰ πρόληψιν hiſtoriæ dicere ex ſua perſona concedi ſolet, quæ facta ipſe poſtea ſcire potuit: ſicut Virgilius ſcivit de Lavinio oppido & de colonia Chalcidicenſi. ſed Palinurus qui potuit, inquit, ſcire

ſcire ea quæ poſt annos ſexcentos facta ſunt? niſi quis eum divinaſſe apud inferos putat, proinde ut animæ defunctorum ſolent. ſed & ſi ita accipias, quamquam non ita dicitur, Æneas tamen, qui non divinabat, quo pacto potuit requirere portum Velinum, cui nomen tunc, ſicuti diximus, nullum uſquam fuit? item hoc quoque in eodem libro reprehendit, & correctorum eſſe Virgilium putat, niſi mors occupaſſet. nam quum Theſea, inquit, inter eos nominaſſet, qui ad inferos adiſſent ac rediiſſent; dixiſſetque,

—— Quid Theſea, magnum
Quid memorem Alciden? & mi genus ab Jove ſummo eſt.

poſtea tamen infert;

—— ſedet, æternumque ſedebit
Infelix Theſeus.

qui autem, inquit, fieri poteſt, ut æternum apud inferos ſedeat, quem ſupra cum iis commemorat, qui deſcenderint illuc, atque inde rurſum evaſerint? præſertim quum ita ſit fabula de Theſeo, atque ſi Hercules eum evellerit de petra & in lucem ad ſuperos eduxerit. Item in his verſibus erraſſe Virgilium dixit:

Eruet ille Argos Agamemnoniaſque Mycenas,
Ipſumque Æaciden, genus armipotentis Achilli;
Vltus avos Trojæ, templa & temerata Minervæ.

confudit, inquit, & perſonas diverſas & tempora. nam neque eodem tempore neque per eoſdem homines cum Achæis & cum Pyrrho bellatum eſt. Pyrrhus enim, quem dicit Æaciden, de Epiro in Italiam tranſgreſſus cum Romanis depugnavit adverſus M. Curium in eo bello ducem: Argium autem bellum, id eſt, Achaïcum, multis poſt annis à L. Mummio Imperatore geſtum eſt. poteſt, inquit, igitur medius eximi verſus, qui de Pyrrho importunè immiſſus eſt; quem Virgilius proculdubio exemturus,, inquit, fuit.

CAP. XVII.

Quam ob cauſam & quali modo Democritus philoſophus luminibus oculorum ſeſe privaverit. ſuper ea re verſus Laberii purè admodum & venuſtè facti.

DEmocritum philoſophum in monumentis hiſtoriæ Græcæ ſcriptum eſt, virum præter alios venerandum, auctoritateque antiqua præditum, luminibus oculorum ſua ſponte ſe privaſſe; quia exiſtimaret cogitationes commentationeſque animi ſui in contemplandis naturæ rationibus vegetiores & exactiores fore, ſi eas videndi illecebris & oculorum impedimentis liberaſſet. Id factum ejus modumque ipſum, quo cæcitatem facile ſollertia ſubtiliſſima conſcivit, Laberius poëta in mimo, quem ſcripſit Reſtionem, verſibus quidem ſatis mundè atque graphicè factis deſcripſit; ſed cauſam voluntariæ cæcitatis finxit aliam: vertitque in eam rem quam tum agebat, non inconcinniter. eſt enim perſona, quæ hæc apud Laberium dicit, divitis avari & parci ſumtum plurimum aſotiamque adoleſcentis viri deplorantis. Verſus Laberiani ſunt:

Democritus Abderites phyſicus philoſophus
Clypeum conſtituit contra exortum Hyperionis,
Oculos effodere ut poſſet ſplendore æreo.
Ita radiis ſolis aciem effodit luminis,
Malis bene eſſe ne videret civibus.
Sic ego fulgentis ſplendorem pecuniæ
Volo elucificare exitum ætati meæ;
Ne in re bona eſſe videam nequam filium.

CAP.

Cap. XVIII.

Hiſtoria de Artemiſia, déque eo certamine quod apud Mauſoli ſepulchrum a ſcriptoribus inclutis decertatum eſt.

ARtemiſia Mauſolum virum amaſſe fertur ſupra omnis amorum fabulas, ultraque affectionis humanæ fidem. Mauſolus autem fuit, ut M. Tullius ait, rex terræ Cariæ; ut quidam Græcarum hiſtoriarum ſcriptores, provinciæ Græciæ præfectus. ſatrapen Græci vocant. is Mauſolus ubi fato perfunctus inter lamenta & manus uxoris funere magnifico ſepultus eſt; Artemiſia luctu atque deſiderio mariti flagrans uxor oſſa cineremque ejus mixta odoribus contuſaque in faciem pulveris aquæ indidit, ebibitque: multaque alia violenti amoris indicia feciſſe dicitur. molita quoque eſt ingenti impetu operis, conſervandæ mariti memoriæ, ſepulchrum illud memoratiſſimum, dignatumque numerari inter ſeptem omnium terrarum ſpectacula. id monumentum Artemiſia quum Dis Manibus Mauſoli dicaret; ἀγῶνα, laudibus ejus dicundis, facit; ponitque præmia pecuniæ aliarumque rerum bonarum ampliſſima. ad eas laudes decertandas veniſſe dicuntur viri nobiles ingenio atque lingua præſtabili Theopompus, Theodectes, Naucrites ſunt etiam qui Iſocratem ipſum cum iis certaviſſe memoriæ mandaverint. ſed eo certamine viciſſe Theopompum judicatum eſt. is fuit Iſocratis diſcipulus. exſtat nunc quoque Theodecti tragœdia, quæ inſcribitur, Mauſolus: in qua eum magis quàm in proſa placuiſſe Higinus in exemplis refert.

CAP. XIX.

Non purgari neque lavari peccatum, dum prætenditur peccatorum, quæ alii quoque peccaverunt, ſimilitudo.

INceſſebat quempiam Taurus philoſophus ſevera atque vehementi objurgatione adoleſcentem à rhetoribus & à facundiæ ſtudio ad diſciplinas philoſophiæ transſgreſſum. quod factum quidem eſſe ab eo diceret inhoneſtè & improbè. At ille non ibat inficias feciſſe, ſed id ſolitum eſſe fieri defendebat; turpitudinemque delicti exemplorum uſu & conſuetudinis venia deprecabatur. atque ibi Taurus iſto ipſo defenſionis genere irritatior, Homo, inquit, ſtulte & nihili; ſi te à malis exemplis auctoritates & rationes philoſophiæ non adducunt, ne illius quidem Demoſthenis veſtri ſententiæ tibi in mentem venit? quæ, quia lepidis & venuſtis vocum modis vincta eſt, quaſi quædam cantilena rhetorica, facilius adhærere memoriæ tuæ potuit. nam ſi me, inquit, non fallit, quod quidem in primore pueritia legerim, verba hæc ſunt Demoſthenis, adverſus eum, qui, ut tu nunc facis, peccatum ſuum peccatis alienis exemtum purgatumque ibat. σὺ δὲ μὴ λέγε, ὡς γέγονεν οὕτω πολλάκις ἀλλ' ὡς προσήκει γίγνεσθαι. οὐ γὰρ εἴ τι πώποτε μὴ κατὰ τοὺς νόμους ἐπράχθη, σὺ δὲ τοῦτο ἐμιμήσω, διὰ τοῦτο ἀποφύγοις ἂν δικαίως. ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἁλίσκοιο. ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἐκείνων προσήλω, σὺ τάδ' οὐκ ἂν ἔγραψας, οὕτως, ἂν σὺ νῦν ἁλῷς, ἄλλος οὐ γράψει. Sic Taurus omni ſuaſionum admonitionumque genere utens ſectatores ſuos ad rationes bonæ inculpatæque indolis ducebat.

CAP. XX.

Quid ſit rogatio, *quid* lex, *quid* plebiſcitum, *quid* privilegium, *& quantum iſta omnia differant.*

QUæri audio, quid *lex* ſit, quid *plebiſcitum*, quid *rogatio*, quid *privilegium.* Atejus Capito publici privatique juris peritiſſimus, quid *lex* eſſet, hiſce verbis definivit. *Lex*, inquit, *eſt generale juſſum populi aut plebis rogante magiſtratu.* Ea definitio ſi probè facta eſt; neque de imperio Cn. Pompeji, neque de reditu M. Ciceronis, neque de cæde P. Clodii quæſtio, neque alia id genus populi plebiſve juſſa, *leges* vocari poſſunt. non ſunt enim generalia juſſa; neque de univerſis civibus, ſed de ſingulis concepta: quocirca privilegia potius vocari debent. quia veteres *priva* dixerunt, quæ nos *ſingula* dicimus. quo verbo Lucilius in primo ſatirarum libro uſus eſt.

—— abdomina thynni
Advenientibus priva dabo cephaleaque carne.

Plebem autem Capito in eadem definitione ſeorſum à populo diviſit: quoniam in populo omnis pars civitatis omneſque ejus ordines contineantur. plebes verò ea dicitur, in qua gentes civium patriciæ non inſunt. *plebiſcitum* igitur eſt, ſecundùm eum Capitonem, lex quam plebes, non populus, accipit. ſed totius hujus rei juriſque, ſive quum populus, ſive quum plebes rogatur, ſive quod ad univerſos pertinet, caput ipſum & origo & quaſi fons *rogatio* eſt. iſta enim omnia vocabula cenſentur *rogationis* principali genere & nomine continenturque. nam, niſi populus aut plebes rogetur, nullum plebis aut populi juſſum fieri poteſt. Sed quamquam hæc ita ſunt, in veteribus tamen ſcriptis non magnam vocabulorum iſtorum differentiam eſſe animadvertimus. nam & *plebiſcita* & *privilegia* tranſlato nomine *leges* appella-

laverunt; eademque omnia confuſo & indiſtincto vocabulo *rogationes* dixerunt. Salluſtius quoque proprietatum in verbis retinentiſſimus conſuetudini conceſſit; & *privilegium*, quod de Cn. Pompeji reditu ferebatur, *legem* appellavit. verba ex ſecunda ejus hiſtoria hæc ſunt. *Nam Sullam conſulem de reditu ejus legem ferentem ex compoſito TR. PL. C. Herennius prohibuerat.*

CAP. XXI.

Quam ob cauſam M. Cicero his omnino verbis noviſſimè, *&* noviſſimus, *uti obſervantiſſimè vitarit.*

NOn paucis verbis, quorum frequens uſus eſt nunc & fuit, M. Ciceronem noluiſſe uti manifeſtum eſt, quòd ea non probaret. velut eſt & *noviſſimus* & *noviſſime*. nam quum & M. Cato & Salluſtius & alii quoque ætatis ejuſdem verbo iſto promiſcè uſitati ſint; multi etiam non indocti viri in libris id ſuis ſcripſerint: abſtinuiſſe eo tamen tamquam non Latino videtur. quoniam qui doctiſſimus eorum temporum fuerat L. Ælius Stilo ut novo & improbo verbo uti vitaverat. propterea quid M. quoque Varro de iſta voce exiſtimaverit, verbis ipſius ex libro de lingua Latina ad Ciceronem ſexta demonſtrandum putavi: *Quod extremum*, inquit, *dicebatur, dici noviſſimum cœptum vulgo. quod mea memoria ut Ælius, ſic ſenes alii, quod nimium novum verbum eſſet, vitabant. cujus origo ut à vetere vetuſtius ac veterrimum, ſic à novo declinatum novius & noviſſimum.*

CAP. XXII.

Locus exemtus ex Platonis libro, qui inſcribitur Gorgias, *de falſa philoſophiæ probris: quibus philoſophos temerè inceſſunt, qui emolumenta vera philoſophiæ ignorant.*

PLato veritatis homo amiciſſimus, ejuſque omnibus exhibendæ promtiſſimus, quæ omnino dici poſſint in deſides iſtos ignavoſque, qui obtento philoſophiæ nomine inutile otium & linguæ vitæque tenebras ſequuntur, ex perſona quidem non gravi, neque idonea, verè tamen ingenueque dixit. nam & ſi Callicles, quem dicere hæc facit, veræ philoſophiæ ignarus, inhoneſta indignaque in philoſophos confert: proinde tamen accipienda ſunt quæ dicuntur, ut nos ſenſim moveri intelligamus, ne ipſi quoque culpationes hujuſcemodi mereamur, neve inerti inanique deſidia cultum & ſtudium philoſophiæ mentiamur. Verba ipſa ſuper hac re Platonis ex libro, qui appellatur Gorgias, ſcripſi; quoniam vertere ea conſilium non fuit: quum ad proprietates eorum nequaquam poſſit Latina oratio adſpirare, ac multo minus etiam mea. Φιλοσοφία γάρ τοι ἐστὶν, ὦ Σώκρατες, χάριεν, ἄν τις αὐτοῦ μετρίως ἅψηται ἐν τῇ ἡλικίᾳ. ἐὰν δὲ περαιτέρω τοῦ δέοντος ἐνδιατρίψῃ, διαφθορὰ τῶν ἀνθρώπων. ἐὰν γὰρ καὶ πάνυ εὐφυὴς ᾖ, καὶ πόῤῥω τῆς ἡλικίας φιλοσοφῇ, ἀνάγκη πάντων ἄπειρον γεγονέναι ἐστὶν, ὧν χρὴ ἔμπειρον εἶναι τὸν μέλλοντα καλὸν κἀγαθὸν καὶ εὐδόκιμον ἔσεσθαι ἄνδρα. καὶ γὰρ τῶν νόμων ἄπειροι γίγνονται τῶν κατὰ τὴν πόλιν, καὶ τῶν λόγων, οἷς δεῖ χρώμενον ὁμιλεῖν ἐν τοῖς συμβολαίοις τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ. καὶ τῶν ἡδονῶν τε καὶ ἐπιθυμιῶν τῶν ἀνθρωπείων. καὶ συλλήβδην, τῶν ἠθῶν παντάπασιν ἄπειροι γίγνονται. ἐπειδὰν οὖν ἔλθωσιν εἰς τινὰ ἰδίαν ἢ πολιτικὴν πρᾶξιν, καταγέλαστοι γίγνονται. ὥσπερ γε, οἶμαι, οἱ πολιτικοὶ, ἐπειδὰν αὖ εἰς τὰς

ὑμετέρας

ὑμετέρας διατριβὰς ἔλθωσι καὶ τοὺς λόγους, καταγέλαστοί εἰσι. συμβαίνει γὰρ τὸ τοῦ Εὐριπίδου.

Λαμπρός τε ἐστὶν ἕκαστος ἐν τούτῳ, κἀπὶ τοῦτ' ἐπείγεται.
Νέμων τὸ πλεῖστον ἡμέρας τούτῳ μέρος
Ἵν' αὐτὸς αὑτοῦ τυγχάνῃ βέλτιστος ὤν.

ὅπου δ' ἂν φαῦλος ᾖ, ἐντεῦθεν φεύγει, καὶ λοιδορεῖ τοῦτο. τὸ δ' ἕτερον ἐπαινεῖ εὐνοίᾳ τῇ ἑαυτοῦ, ἡγούμενος οὕτως αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπαινεῖν. ἀλλ' οἶμαι, τὸ ὀρθότατόν ἐστιν, ἀμφοτέρων μετασχεῖν. φιλοσοφίας μὲν, ὅσον παιδείας χάριν, καλὸν μετέχειν, καὶ οὐκ αἰσχρὸν μειρακίῳ ὄντι φιλοσοφεῖν. ἐπειδὰν δὲ ἤδη πρεσβύτερος ὢν ἄνθρωπος ἔτι φιλοσοφῇ, καταγέλαστον, ὦ Σώκρατες, τὸ χρῆμα γίγνεται. καὶ ἔγωγε ὁμοιότατον πάσχω πρὸς τοὺς φιλοσοφοῦντας, ὥσπερ πρὸς τοὺς ψελλιζομένους καὶ παίζοντας. ὅταν μὲν γὰρ παιδίον ἴδω ᾧ ἔτι προσήκει διαλέγεσθαι, οὕτω ψελλιζόμενον καὶ παῖζον, χαίρω τε, καὶ χαρίεν μοι φαίνεται καὶ ἐλευθέριον καὶ πρέπον τῇ τοῦ παιδὸς ἡλικίᾳ. ὅταν δὲ σαφῶς διαλεγομένου παιδαρίου ἀκούσω, πικρόν τι μοι δοκεῖ χρῆμα εἶναι. καὶ ἀνιᾷ μου τὰ ὦτα καί μοι δοκεῖ δουλοπρεπές τι εἶναι. ὅταν δὲ ἀνδρὸς ἀκούσῃ τις ψελλιζομένου, ἢ παίζοντα ὁρᾷ, καταγέλαστον φαίνεται, καὶ ἄνανδρον, καὶ πληγῶν ἄξιον. ταυτὸν οὖν ἔγωγε τοῦτο πάσχω καὶ πρὸς τοὺς φιλοσοφοῦντας. παρὰ νέῳ μὲν γὰρ μειρακίῳ ὁρῶν φιλοσοφίαν, ἄγαμαι, καὶ πρέπειν μοι δοκεῖ, καὶ ἡγοῦμαι ἐλεύθερόν τινα εἶναι τοῦτον τὸν ἄνθρωπον. τὸν δὲ μὴ φιλοσοφοῦντα, ἀνελεύθερον, καὶ οὐδέποτε οὐδενὸς ἀξιώσοντα ἑαυτὸν, οὔτε καλοῦ, οὔτε γενναίου πράγματος. ὅταν δὲ δὴ πρεσβύτερον ἴδω ἔτι φιλοσοφοῦντα, καὶ μὴ ἀπαλλαττόμενον, πληγῶν μοι δοκεῖ ἤδη δεῖσθαι, ὦ Σώκρατες, οὗτος ὁ ἀνήρ. ὃ γὰρ νῦν δὴ ἔλεγον, ὑπάρχει τούτῳ τῷ ἀνθρώπῳ, κἂν πάνυ εὐφυὴς ᾖ, ἀνάνδρῳ γενέσθαι, φεύγοντι τὰ μέσα τῆς πόλεως, καὶ τὰς ἀγοράς, ἐν αἷς ἔφη ὁ ποιητὴς τοὺς ἄνδρας ἀριπρεπεῖς γίγνεσθαι. καταδεδυκότι δὲ, τὸν λοιπὸν βίον βιῶναι μετὰ μειρακίων, ἐν γωνίᾳ τριῶν ἢ τεττάρων ψιθυρίζοντα, ἐλεύθερον δὲ καὶ μέγα καὶ ἱκανὸν μηδέποτε φθέγξασθαι. ἐγὼ δὲ, ὦ Σώκρατες, πρὸς σὲ ἐπιεικῶς ἔχω καὶ φιλικῶς. κινδυνεύω οὖν πεπονθέναι νῦν ὅπερ ὁ Ζῆθος

πρὸς

πρὸς τὸν Ἀμφίονα ὁ Εὐριπίδου, ὧνπερ ἐμνήσθην. καὶ γὰρ ἐμοὶ τοιαῦτ' ἄττα ἐπέρχεται πρός σε λέγειν, οἷά περ ἐκεῖνος πρὸς τὸν ἀδελφόν. ὅτι ἀμελεῖς ὦ Σώκρατες, ὧν δεῖ σε ἐπιμελεῖσθαι, καὶ φύσιν ψυχῆς ὧδε γενναίαν μειρακιώδει τινὶ διαπρέπεις μορφώματι. καὶ οὔτ' ἂν δίκης βουλαῖσι προσθεῖο ἂν ὀρθῶς λόγον, οὔτ' εἰκὸς καὶ πιθανὸν ἂν λάβοις. οὔθ' ὑπὲρ ἄλλου νεανικὸν βούλευμα βουλεύσαιο. καίτοι, ὦ φίλε Σώκρατες (καί μοι μηδὲν ἀχθεσθῇς. εὐνοίᾳ γὰρ ἐρῶ τῇ σῇ) οὐκ αἰσχρὸν δοκεῖ σοι εἶναι οὕτως ἔχειν, ὡς ἐγώ σε οἶμαι ἔχειν, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς πόρρω ἀεὶ φιλοσοφίας ἐλαύνοντας; νῦν γὰρ εἴ τις σοῦ λαβόμενος, ἢ ἄλλου ὁτουοῦν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀπάγοι, φάσκων ἀδικεῖν, μηδὲν ἀδικοῦντα, οἶσθ' ὅτι οὐκ ἂν ἔχοις ὅ, τι χρήσαιο σαυτῷ, ἀλλ' ἰλιγγιῴης ἂν καὶ χασμῷο, οὐκ ἔχων ὅ, τι εἴποις; καὶ εἰς τὸ δικαστήριον ἀναβὰς, κατηγόρου τυχὼν πάνυ φαύλου καὶ μοχθηροῦ, ἀποθάνοις ἂν, εἰ βούλοιτό σοι θανάτου τιμᾶσθαι. καίτοι πῶς σοφὸν τοῦτο ἐστὶν, ὦ Σώκρατες, εἴ τις εὐφυᾶ λαβοῦσα τέχνη φῶτα, ἔθηκε χείρονα, μήτε αὐτὸν αὑτῷ δυνάμενον βοηθεῖν, μηδ' ἐκσῶσαι ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων, μήτε ἑαυτὸν, μήτε ἄλλον μηδένα, ὑπὸ δὲ τῶν ἐχθρῶν περισυλᾶσθαι πᾶσαν τὴν οὐσίαν. ἀτεχνῶς δὲ ἄτιμον ζῆν ἐν τῇ πόλει. τὸν δὲ τοιοῦτον (εἴ τι καὶ ἀγροικότερον εἰρῆσθαι ἔξεστιν) ἐπὶ κόρρης τύπτοντα, μὴ διδόναι δίκην. ἀλλ' ὦ ἀγαθὲ ἐμοὶ πείθου. παῦσαι δ' ἐλέγχων. πραγμάτων δ' εὐμουσίαν ἄσκει. καὶ ἄσκει ὁπόθεν δόξεις φρονεῖν, ἄλλοις τὰ κομψὰ ταῦτ' ἀφεὶς, εἴτε ληρήματα χρὴ φάναι εἶναι, εἴτε φλυαρίας.

Ἐξ ὧν κενοῖσιν ἐγκατοικήσεις δόμοις.

ζηλῶν οὐκ ἐλέγχοντας ἄνδρας τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀλλ' οἷς ἐστὶ καὶ βίος, καὶ δόξα, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθά. Hæc Plato ſub perſona quidem, ſicuti dixit, non proba, ſed cum ſenſu tamen intelligentiæque communis fide, & cum quadam indiſſimulabili veritate diſſeruit; non de illa ſcilicet philoſophia, quæ virtutum omnium diſciplina eſt, quæque in publicis ſimul & privatis officiis excellit, civitateſque & rempublicam, ſi nihil prohibear,

bibeat, conſtanter & fortiter & peritè adminiſtrat; ſed de iſta futili atque puerili meditatione argutiarum, nihil ad vitam neque tuendam neque ordinandam promovente: in qua id genus homines conſeneſcunt malè feriati, quos philoſophos eſſe & vulgus putat, & is putabat, ex cujus perſona hæc dicta ſunt.

CAP. XXIII.

Verba ex oratione M. Catonis de mulierum veterum victu & moribus: atque inibi, quòd fuerit jus marito in adulterio uxorem deprehenſam necare.

QUi de victu atque cultu populi Romani ſcripſerunt, mulieres Romæ atque in Latio ætatem abſtemias egiſſe, hoc eſt, vino ſemper, quod temetum priſca lingua appellatur, abſtinuiſſe dicunt: inſtitutumque ut cognatis oſculum ferrent reprehendendi cauſſa, ut odor indicium faceret ſi bibiſſent. bibere autem ſolitas ferunt loream, paſſam, murinam, & quæ id genus ſapiant, potu dulcia. atque hæc quidem, in his, quibus dixi, libris pervolgata ſunt. ſed M. Cato non ſolùm exiſtimatas, ſed multatas quoque à judice mulieres refert non minus, ſi vinum in ſe, quàm ſi probrum & adulterium admiſiſſent. Verba M. Catonis adſcripſi, ex oratione quæ inſcribitur, DE DOTE. in qua id quoque ſcriptum eſt, in adulterio uxores deprehenſas jus fuiſſe mariti necare. *Vir*, inquit, *quum divortium fecit, mulieri judex pro cenſore eſt. imperium, quod videtur, habet. ſi quid perverſè tetrèque factum eſt à muliere, multatur: ſi vinum bibit, ſi cum alieno viro probri quid fecit, condemnatur.* De jure autem occidendi ita ſcriptum. *In adulterio uxorem tuam ſi deprehendiſſes, ſine judicio impune necares. illa te, ſi adulterares, digito non auderet contingere: neque jus eſt.*

CAP.

Cap. XXIV.

Die priſtini, die craſtini & die quarti, & die quinti, *qui elegantius locuti ſunt, non ut ea vulgo dicuntur nunc.*

Die *quarto* & *die quinto*, quod Græci εἰς τετάρτην καὶ εἰς πέμπτην dicunt, ab eruditis nunc quoque dici audio; & qui aliter dicit, pro rudi atque indocto deſpicitur: ſed M. Tullii ætas ac ſupra eam non, opinor, ita dixerunt. *die quinte* enim & *die quinti* pro adverbio copulatè dictum eſt, & ſecunda in eo ſyllaba correpta. Divus etiam Auguſtus linguæ Latinæ non neſcius, munditiarum patris ſui in ſermonibus ſectator, in epiſtolis plurifariam ſignificatione iſta dierum non aliter uſus eſt. is autem erit, perpetuæ veterum conſuetudinis demonſtrandæ gratia verba ſollemnia prætoris ponere: quibus more majorum ferias concipere ſolet, quæ appellantur compitalia. ea verba hæc ſunt: DIE. NONI. POPOLO. ROMANO. QUIRITIBUS. COMPITALIA. ERUNT. QUANDO. CONCEPTA. FUERINT. NEFAS. *die noni* prætor dicit, non *die nono*. Neque prætor ſolum, ſed pleraque omnis vetuſtas ſic locuta eſt. Venit ecce illius verſus Pomponiani in mentem, qui eſt ex Atellana, quæ Mævia ſcribitur:

Dies hic ſextus, quum nihil egi: die quarte moriar fame.

ſuppetit etiam Cælianum illud ex libro hiſtoriarum ſecundo: *Si vis mihi equitatum dare, & ipſe cum cætero exercitu me ſequi; die quinti Romæ in Capitolium curabo tibi cœna ſit cocta.* & hiſtoriam autem & verbum hoc ſumſit Cælius ex Origine M. Catonis; in quo ita ſcriptum eſt: *Igitur dictatorem Karthaginienſium magiſter equitum monuit: Mitte mecum Romam equitatum. die quinti in Capitolium tibi cœna cocta erit.* Extremam iſtius

vocis

vocis ſyllabam tum per *e*, tum per *i*, ſcriptam legi. nam ſanè quàm conſuetum iis veteribus fuerit litteris his plerumque uti indifferenter; ſicuti *præfiſcini* & *præfiſcine*, *proclivi* & *proclive*. atque alia item multa hoc genus variè dixerunt: *die priſtini* quoque eodem modo dicebatur: quod ſignificabat *die priſtino*, id eſt priore: quod vulgo *pridie* dicitur, converſo compoſitionis ordine, quaſi *priſtino die*. atque item ſimili figura *die craſtini* dicebatur. id erat, *craſtino die*. ſacerdotes quoque populi Romani quum condicunt in diem tertium, diem perendini dicunt, ſed ut plerique *die priſtini*. ita M. Cato in oratione contra Furium *die proximi* dixit: *quarto* autem Cn. Matius, homo impenſè doctus, in mimiambis pro eo dicit, quod *nudiuſquartus* nos dicimus; in his verſibus:

Nuper die quarto ut recordor, & certè
Aquarium urceum unicum domi fregit.

Hoc igitur interert, ut *die quarto* quidem de præterito, dicamus: *die* autem *quarte* de futuro.

CAP. XXV.

Telorum & jaculorum gladiorumque atque inibi navium quoque vocabula, quæ ſcripta in veterum libris reperiuntur.

TElorum, jaculorum, gladiorumque vocabula, quæ in hiſtoriis veteribus ſcripta ſunt, item navigiorum genera & nomina, libitum fortè nobis eſt ſedentibus in rheda conquirere: iiſque vicem aliarum ineptiarum vacantem ſtupentemque animum occupare: quæ tum igitur ſuppetierant, hæc ſunt: *haſta*, *pilum*, *phalarica*, *ſemiphalarica*, *ſoliferrea*, *geſa*, *lancea*, *ſpari*, *rumices*, *trifaces*, *tragula*, *framea*, *meſancula*, *cateia*, *rumpia*, *ſcorpii*, *ſibynæ*, *ſicilices*, *veruta*, *enſes*, *ſica*, *machæra*, *ſpata*, *lingula*, *pugiones*, *clunacula*. de lingula,

gula, quoniam eſt minus frequens, admonendum exiſtimo., lingulam veteres dixiſſe gladiolum oblongum in ſpeciem linguæ factum, cujus meminit Nævius in tragœdia Heſiona. Verſum Nævii appoſui:

Sine mihi gerere morem videar, haud lingua, verum
lingula.

Item *rumpia* genus teli eſt Thracæ nationis: poſitumque hoc vocabulum in Q. Ennii annalium quartodecimo. Navium autem, quas reminiſci tunc potuimus, appellationes hæ ſunt: *gauli*, *corbitæ*, *caudicæ*, *longæ*, *hippagines*, *cercuri*, *celoces*, vel, ut Græci dicunt, *celetes*, *lembi*, *oriæ*, *lenunculi*, *actuariæ*, quas Græci ἐπικώπους vocant vel ἐπιβατίδας, *proſumiæ*, vel *geſeoretæ*, vel *horiolæ*, *ſtlatæ*, *ſcaphæ*, *pontones*, *acatiæ*, *hemiolia*, *phaſeli*, *parones*, *myoparones*, *lintres*, *caupuli*, *camaræ*, *placidæ*, *cydarum*, *rataria*, *cataſcopium*.

Cap. XXVI.

Inſcitè ab Aſinio Pollione reprehenſum Salluſtium, quòd transfretationem tranſgreſſum *dixerit, &* tranſgreſſos *qui* transfretaſſent.

Asinio Pollioni in quadam epiſtola, quam ad Plancum ſcripſit, & quibuſdam aliis C. Salluſtii iniquis dignum nota viſum eſt, quòd in primo hiſtoriarum maris tranſitum tranſmiſſumque navibus factum, *transgreſſum* appellavit; eoſque, qui fretum tranſmiſerant, quos *transfretaſſe* dici ſolitum eſt, *transgreſſos* dixit. Verba ipſa Salluſtii poſuit; *Itaque Sertorius levi præſidio relicto in Mauritania nactus obſcuram noctem, æſtu ſecundo furtim aut celeritate vitare prœlium in tranſgreſſu conatus eſt.* ac deinde infra ita ſcripſit: *Tranſgreſſos omnis recipit mons præceptus à Luſitanis.* hoc igitur & minus propriè & nullo gravi auctore dictum ajunt. nam *tranſgreſſus*, inquit, à tranſgrediendo dicitur, idque ipſum ab

ingreſſu & à pedum gradu appellatum. idcirco verbum *tranſgredi*, convenire non putavit neque volantibus neque ſerpentibus neque navigantibus: ſed his ſolis qui gradiuntur & pedibus iter emetiuntur. propterea negant apud ſcriptorem idoneum aut navium *tranſgreſſum* reperiri poſſe, aut pro tranfretatione *tranſgreſſum*. Sed quæro ego, cur non, ſicuti *curſus* navium rectè dici ſolent, ita *tranſgreſſus* etiam navibus factus dici poſſit? præſertim quum brevitas tam anguſti freti, qui terram Africam Hiſpaniamque interfluit, elegantiſſimè tranſgreſſionis vocabulo quaſi paucorum graduum ſpatium definita ſit. Qui auctoritatem autem requirunt, & negant dictum ingredi tranſgredive in navigantibus; volo uti reſpondeant, quantum exiſtiment intereſſe, ingredi atque ambulare. Atqui Cato in libro de re ruſtica, *Fundus*, inquit, *eo in loco habendus eſt, ut & oppidum propè amplum ſit, & mare aut amnis, qua naves ambulant.* Appetitas porro hujuſcemodi tranſlationes habitaſque eſſe pro honeſtamentis orationis, Lucretius quoque teſtimonium in hac eadem voce dicit. in quarto enim libro clamorem per arterias & per fauces gradientem dicit, quod eſt nimio confidentius, quàm illud de navibus Salluſtianum. verſus Lucretii hi ſunt:

Praterea radit vox fauces ſæpe; facitque
Aſperiora foras gradiens arteria clamor.

propterea Salluſtius in eodem libro non eos ſolùm, qui navibus veherentur, ſed & ſcaphas quoque nantes progreſſas dicit. Verba ipſa de ſcaphis poſui. *Earum alia paululum progreſſa nimio ſimul & incerto onere, quum pavor corpora agitaverat, deprimebantur.*

Cap. XXVII.

Hiſtoria de populo Romano deque populo Pœnico, quòd pari propemodum vigore fuerint æmuli.

IN litteris veteribus memoria exſtat, quòd par fuit quondam vigor & acritudo amplitudoque populi Romani atque Pœni, neque immerito æſtimatum. nam cum aliis quidem populis de uniuſcujuſque reipublicæ, cum Pœnis autem de omnium terrarum imperio decertatum. ejus rei ſpecimen eſt in illo utriuſque populi verbo factum; quod Q. Fabius imperator Romanus dedit ad Karthaginienſes epiſtolam, ubi ſcriptum fuit populum Romanum miſiſſe ad eos haſtam & caduceum ſigna duo belli aut pacis: ex quîs utrum vellent eligerent; quod elegiſſent, id unum ut eſſe miſſum exiſtimarent. Karthaginienſes reſponderunt neutrum ſeſe eligere: ſed poſſe qui attuliſſent utrum mallent relinquere; quod reliquiſſent, id ſibi pro lecto futurum. Marcus autem Varro non haſtam ipſam neque ipſum caduceum miſſa dicit, ſed duas teſſerulas: in quarum altera caduceum, in altera haſtæ ſimulachra fuerunt inciſa.

Cap. XXVIII.

De ætatum finibus pueritiæ, juventæ, ſenectæ, *ex Tuberonis hiſtoria ſumtum.*

C. Tubero hiſtoriarum primo ſcripſit Servium Tullium, regem populi Romani, quum illas quinque claſſes juniorum, cenſus faciendi gratia, inſtitueret, pueros eſſe exiſtimaſſe, qui minores eſſent annis ſeptemdecim: atque inde ab anno ſeptimodecimo, quòd idoneos jam eſſe reipublicæ arbitraretur, milites ſcripſiſſe: eoſque ad annum quadrageſimum ſextum juniores, ſupraque eum annum ſeniores appellaſſe. Eam rem pro-

pterea notavit, ut diſcrimina quæ fuerint judicio moribuſque majorum pueritiæ, juventæ, ſenectæ, ex iſta cenſione Servii Tullii prudentiſſimi regis noſcerentur.

CAP. XXIX.

Quod particula, atque, *non complexiva tantùm ſit*, *ſed vim habeat pluſculam variamque.*

ATque particula, à grammaticis quidem conjunctio eſſe dicitur connexiva: & plerumque ſanè conjungit verba & connectit: ſed interdum alias quaſdam poteſtates habet non ſatis notas, niſi in veterum litterarum tractatione atque cura exercitis. nam & pro adverbio valet, quum dicimus; *aliter ego feci atque tu:* ſignificat enim *aliter quam tu*, & gemina ſi fiet, auget intenditque rem, de qua agitur: ut animadvertimus in Q. Ennii annalibus, niſi memoria in hoc verſu labor:

Atque atque accedit muros Romana juventus.

Cui ſignificationi contrarium eſt, quod itidem à veteribus dictum eſt *déque.* & præterea pro alio quoque adverbio dicitur, id eſt, *ſtatim.* quod in his Virgilii verſibus exiſtimatur obſcurè & inſequenter particula iſta poſita eſſe.

—— —— ſic omnia fatis
In pejus ruere, ac retro ſublapſa referri.
Non aliter quàm qui adverſo vix flumine lembum
Remigiis ſubigit, ſi brachia forte remiſit,
Atque illum in præceps prono rapit alveus amni.

LIBER.

LIBER UNDECIMUS.

Caput I.

De origine vocabuli terræ Italiæ, deque ea multa quæ ſuprema appellatur, deque ejus nominis ratione: ac de lege Ateria. & quibus verbis antiquitus multa minima dici ſolita ſit.

TIMAEUS in hiſtoriis, quas oratione Græca de rebus populi Romani compoſuit, & M. Varro in antiquitatibus rerum humanarum terram Italiam de Græco vocabulo appellatam ſcripſerunt; quoniam boves Græca vetere lingua ἰταλοὶ vocitati ſunt, quorum in Italia magna copia fuerit: bucetaque in ea terra gigni paſcique ſolita ſint complurima. conjectare autem poſſumus ob eandem cauſam, quòd Italia tunc eſſet armentoſiſſima, multam, quæ appellatur *ſuprema*, inſtitutam in ſingulos duarum ovium, boum triginta: pro copia ſcilicet boum, proque ovium penuria. ſed quum ejuſmodi multa pecoris armentique à magiſtratibus dicta erat, addicebantur boves oveſque aliàs precii parvi, aliàs majoris: eaque res faciebat inæqualem multæ pœnitionem. idcirco poſtea lege Ateria conſtituti ſunt in oves ſingulas æris deni, in boves æris centeni. *Minima* autem multa eſt ovis unius. *Suprema* multa eſt ejus numeri, cujus diximus: ultra quem multam dicere in ſingulos jus non eſt; & propterea *ſuprema* appellatur, id eſt, ſumma & maxima. quando igitur nunc quoque à magiſtratibus populi Romani more majorum multa dicitur vel minima vel ſuprema, obſervari ſolet, ut *oves* genere virili appellentur: atque ita M. Varro verba hæc legitima, quibus minima multa diceretur, concepit: *M. Terentius quando citatus neque reſpondit neque excuſatus eſt, ego*

ei unum ovem multam dico. ac niſi eo genere diceretur; negaverunt juſtam videri multam. Vocabulum autem ipſum *multæ* idem M. Varro in uno & viceſimo rerum humanarum non Latinum, ſed Sabinum eſſe dicit; idque ad ſuam memoriam manſiſſe ait in lingua Samnitium, qui ſunt à Sabinis orti. ſed turba grammaticorum novitia κατ' ἀντίφρασιν, ut quædam alia, hoc quoque dici tradiderunt. Quum autem uſus & mos ſermonum is ſit, ut ita & nunc loquamur, ut plerique veterum locuti ſunt, *multam dixit*, & *multa dicta eſt:* non eſſe ab re putavi notare, quod M. Cato aliter dixit. nam in quarto Originum, verba hæc ſunt: *Imperator noſter, ſi quis extra ordinem depugnatum ivit, ei multam facit.* poteſt autem videri conſulta elegantia mutaſſe verbum, quum in caſtris & in exercitu multa fieret; non in comitio nec ad populum diceretur.

Cap. II.

Quod eligantia *apud antiquiores non de amœniore ingenio, ſed de nitidiore cultu atque victu dicebatur, eaque in vitio ponebatur.*

E*Ligans* homo non dicebatur cum laude: ſed id ferè verbum ad ætatem M. Catonis vitii, non laudis, fuit. eſt namque hoc animadvertere, cùm in quibuſdam aliis, tum in libro Catonis, qui inſcriptus eſt, Carmen de moribus. Ex quo libro verba hæc ſunt, *Avaritiam omnia vitia habere putabant; ſumtuoſus, cupidus, eligans, vitioſus, irritus qui habebatur, is laudabatur.* ex quibus verbis apparet *eligantem* dictum antiquitus, non ob ingenii eligantiam, ſed qui nimis lecto amœnoque cultu victuque eſſet. poſtea *eligans* reprehendi quidem deſiit: ſed laude nulla dignabantur, niſi cujus eligantia erat moderatiſſima. Sic M. Tullius L. Craſſo & Q. Scævolæ non meram eligantiam, ſed multam parſimoniam iſtam

laudi dedit. *Craſſus*, inquit, *erat parciſſimus elegantium; Scævola parcorum elegantiſſimus.* præterea ex eodem libro Catonis hæc etiam ſparſim & interciſè commeminimus. *Veſtiri*, inquit, *in foro honeſtè mos erat: domi quod ſatis erat. equos carius quàm coquos emebant. poëticæ artis honos non erat. ſi qui in ea re ſtudebat, aut ſeſe ad convivia applicabat, graſſator vocabatur.* Illa quoque ex eodem libro præclaræ veritatis ſententia eſt: *Nam vita,* inquit, *humana propè uti ferrum eſt; ſi exerceas, conteritur: ſi non exerceas; tamen rubigo interficit. item homines exercendo videmus conteri. ſi nihil exerceas; inertia atque torpedo plus detrimenti facit, quam exercitio.*

Cap. III.

Qualis quantaque ſit, pro, *particulæ varietas deque exemplis ejus varietatis.*

QUando ab arbitriis negotiiſque otium eſt, & movandi corporis gratia aut ſpatiamur aut vectamur: quærere nonnunquam apud memetipſum ſoleo res ejuſmodi, parvas quidem minutaſque & hominibus non bene eruditis aſpernabiles; ſed ad veterum ſcripta penitus noſcenda & ad ſcientiam linguæ Latinæ cumprimis neceſſarias: velut eſt, quod fortè nuper in Præneſtino receſſu veſpertina ambulatione ſolus ambulans conſiderabam; quantaque eſſet particularum quarumdam in oratione Latina varietas. quod genus eſt præpoſitio *pro.* aliter enim dici videbam, *pontifices pro collegio decreviſſe*; aliter, *quempiam teſtem introductum pro teſtimonio dixiſſe:* aliter M. Catonem in Originum quarto, *prælium factum depugnatumque pro caſtris*, ſcripſiſſe: & item in quinto, *urbis inſulaſque omnis pro agro Illyrio eſſe:* aliter etiam dici, *pro æde Caſtoris:* aliter, *pro roſtris:* aliter, *pro tribunali:* aliter *pro concione:* atque

aliter, *tribunum plebis pro poteſtate interceſſiſſe.* ſed has omnis dictiones, qui aut omnino ſimiles & pares, aut uſquequaque diverſas exiſtimaret, errare arbitrabar. nam varietatem iſtam ejuſdem quidem fontis & capitis, non ejuſdem tamen eſſe finis putabam. Quod profectò facilè intelliget, ſi quis adhibeat ad meditationem ſuam intentionem, & habeat veteris orationis uſum atque notitiam celebriorem.

CAP. IV.

Quem in modum Q. Ennius verſus Euripidi æmulatus ſit.

EUripidi verſus ſunt in Hecuba, verbis, ſententia, brevitate inſignes illuſtreſque. Hecuba eſt ad Ulyxem dicens:

> Τὸ δ' ἀξίωμα κἂν κακῶς λέγῃ τὸ σὸν,
> Πείσει· λόγος γὰρ ἐκ τ' ἀδοξούντων ἰὼν,
> Κἀκ τῶν δοκούντων, αὐτὸς οὐ ταυτὸν σθένει.

Hos verſus Q. Ennius, quum eam tragœdiam verteret, non ſanè incommodè æmulatus eſt. verſus totidem Enniani hi ſunt:

> *Hæc tu etſi perversè dices, facile Achivos flexeris.*
> *Nam quum opulenti loquuntur pariter atque ignobiles,*
> *Eadem dicta, eademque oratio æqua non æque valet.*

bene, ſicuti dixi, Ennius: ſed ignobiles tamen & opulenti, ἀντὶ ἀδοξούντων & δοκούντων ſatisfacere ſententiæ non videntur. nam neque omnes ignobiles ἀδοξοῦσι, neque omnes opulenti εὐδοξοῦσι.

CAP. V.

De Pyrrhoniis philoſophis quædam, déque Academicis ſtri-ctim notata, déque inter eos differentia.

QUos Pyrrhonios philoſophos vocamus, ii Græco cognomento σκεπτικοὶ appellantur. id ferme ſignificat quaſi quæſitores & conſideratores: nihil enim decernunt, nihil conſtituunt, ſed in quærendo ſemper conſiderandoque ſunt, quidnam ſit omnium rerum de quo decerni conſtituique poſſit. ac ne videre quoque planè quicquam neque audire ſeſe putant; ſed ita pati afficique quaſi videant vel audiant. eaque ipſa, quæ affectiones iſtas in ſeſe efficiant, qualia & cujuſmodi ſint, cunctantur atque inſiſtunt, omniumque rerum fidem veritatemque mixtis confuſiſque ſignis veri atque falſi ita inprenſibilem videri ajunt;ut quiſquis homo eſt non præceps neque judicii ſui prodigus, his uti verbis debeat, quibus auctorem philoſophiæ iſtius Pyrrhonem eſſe uſum tradunt: οὐ μᾶλλον οὕτως ἔχει τόδε ἢ ἐκείνως ἢ οὐδετέρως. judicia enim rei cujuſque & ſinceras proprietates negant poſſe noſci & percipi, idque ipſum docere atque oſtendere multis modis conantur, ſuper qua re Favorinus quoque ſubtiliſſimè argutiſſiméque decem libros compoſuit, quos πυῤῥωνείων τρόπων inſcribit. Vetus autem quæſtio & à multis ſcriptoribus Græcis tractata eſt, in quid & quantum Pyrrhonicos & Academicos philoſophos interſit. utrique enim σκεπτικοὶ, ἐφεκτικοὶ, ἀπορητικοὶ, dicuntur; quoniam utrique nihil affirmant, nihilque comprehendi putant. ſed ex omnibus rebus proinde viſa fieri dicunt, quas φαντασίας appellant: non ut rerum ipſarum natura eſt, ſed affectio animi corporiſve eſt eorum, ad quos ea viſa perveniunt. Itaque omnes omnino res, quæ ſenſus omnium movent, τὸ πρός τι eſſe dicunt. id verbum ſignificat, nihil eſſe quicquam quod

ex ſeſe conſtet, nec quod habeat vim propriam & naturam, ſed omnia prorſum ad aliquid referri; taliaque videri eſſe, qualis ſit eorum ſpecies dum videntur, qualiaque apud ſenſus noſtros, quò pervenerunt, creantur; non apud ſeſe, unde profecta ſunt. Quum hæc autem conſimiliter tam Pyrrhonii dicant quàm Academici; differre tamen inter ſeſe & propter alia quædam, & vel maximè propterea exiſtimati ſunt, quòd Academici quidem ipſum illud nihil poſſe comprehendi, quaſi comprehendunt, & nihil poſſe decerni, quaſi decernunt: Pyrrhonii ne id quidem ullo pacto videri verum dicunt, quod nihil eſſe verum videtur.

Cap. VI.

Quòd mulieres Romæ per Herculem non juraverunt, neque viri per Caſtorem.

IN veteribus ſcriptis neque mulieres Romanæ per Herculem dejurant, neque viri per Caſtorem. ſed cur illæ non juraverint Herculem, non obſcurum eſt. nam Herculaneo ſacrificio abſtinent. Cur autem viri Caſtorem jurantes non appellaverint, non facilè dictu eſt. Nuſquam igitur ſcriptum invenire eſt apud idoneos quidem ſcriptores, aut *mehercle* feminam dicere, aut *mecaſtor* virum. *Ædepol* autem, quod jusjurandum per Pollucem eſt, & viro & feminæ commune eſt. Sed M. Varro aſſeverat antiquiſſimos viros neque per Caſtorem neque per Pollucem dejurare ſolitos; ſed id jusjurandum fuiſſe tantùm feminarum ex initiis Eleuſiniis acceptum: paulatim tamen, inſcitia antiquitatis, viros dicere *ædepol* cœpiſſe; factumque eſſe ita dicendi morem: ſed *mecaſtor* à viro dici, in nullo vetere ſcripto inveniri.

Cap.

CAP. VII.

Verbis antiquiſſimis relictiſque jam & deſitis minimè utendum.

VErbis uti aut nimis obſoletis exculcatiſque, aut inſolentibus novitatiſque duræ & illepidæ, par eſſe delictum videtur: ſed moleſtius equidem culpatiuſque eſſe arbitror, verba nova, incognita, inaudita dicere, quam invulgata & ſordentia. Nova autem videri dico etiam ea, quæ ſunt inuſitata & deſita, tametſi ſunt vetuſta. Eſt adeò id vitium plerumque ſeræ eruditionis, quam Græci ὀψιμαθίαν appellant; ut, quod numquam didiceris, diu ignoraveris, quum id ſcire aliquando cœperis, magnifacias quo in loco cumque & quacumque in re dicere: veluti Romæ, nobis præſentibus, vetus celebratuſque homo in cauſis, ſed repentina & quaſi tumultuaria doctrina præditus, quum apud præfectum urbi verba faceret, & dicere vellet inopia quendam miſeroque victu vivere & furfureum panem eſitare, vinumque eructum & fœtidum potare. *Hic*, inquit, *eques Romanus apludam edit, & floces bibit.* Adſpexerunt omnes qui aderant alius alium, primo triſtiores turbato & requirente voltu, quidnam illud utriuſque verbi foret; pòſt inde, quaſi neſcio quid Tuſcè aut Gallicè dixiſſet, univerſi riſerunt. Legerat autem ille *apludam* veteres ruſticos frumenti furfurem dixiſſe; idque à Plauto in comœdia, ſi ea Plauti eſt, quæ Aſtraba inſcripta eſt, poſitum eſſe. Item *floces* audierat priſca voce ſignificare vini fæcem è vinaceis expreſſam, ſicuti fraces ex oleis: idque apud Cæcilium in Polumenis legerat, eaque ſibi duo verba ad orationum ornamenta ſervaverat. Alter quoque à lectionibus id genus paucis apirocalus, quum adverſarius cauſſam differri poſtularet, *Rogo prætor*, inquit, *ſubveni, ſuccurre: quonam uſque nos bovinator* hic

hic demoratur? Atque id voce magna ter quaterque inclamavit; *bovinator eſt.* Commurmuratio fieri cœpta eſt à plerîſque, qui aderant, quaſi monſtrum verbi admirantibus. At ille jactans & geſtiens, Non enim Lucilium, inquit, legiſtis, qui tergiverſatorem *bovinatorem* dicit. Eſt autem in Lucilii undecimo verſus hic:

Eſt tricoſus, bovinatorque ore improbus duro.

CAP. VIII.

Quid ſenſerit dixeritque M. Cato de Albino: qui homo Romanus Græca oratione res Romanas, venia ſibi ante ejus imperitia petita, compoſuit.

JUſtè venuſtéque admodum reprehendiſſe dicitur A. Albinum M. Cato. Albinus, qui cum L. Lucullo conſul fuit, res Romanas oratione Græca ſcriptitavit. In ejus hiſtoriæ principio ſcriptum eſt ad hanc ſententiam: Neminem ſuccenſere ſibi convenire, ſi quid in his libris parum compoſitè aut minus eleganter ſcriptum foret. nam ſum, inquit, homo Romanus, natus in Latio. Græca oratio à nobis alieniſſima eſt. ideoque veniam gratiamque malæ exiſtimationis, ſi quid eſſet erratum, poſtulavit. Eam quum legiſſet M. Cato; Næ tu, inquit, Aule, nimium nugator es, quum maluiſti culpam dêprecari, quàm culpa vacare. nam petere veniam ſolemus, aut quum imprudentes erravimus, aut quum compulſi peccavimus. Tibi, inquit, oro te, quis perpulit, ut id committeres, quod, priuſquam faceres, peteres ut ignoſceretur? Scriptum eſt hoc in libro Cornelii Nepotis de illuſtribus viris.

Cap. IX.

Hiſtoria de legatis Mileti & Demoſthene rhetore in libris Critolai reperta.

CRitolaus ſcripſit legatos Mileto publicæ rei cauſa veniſſe Athenas, fortaſſe an auxilii petendi gratia; tum qui pro ſeſe verba facerent, quos viſum erat advocaviſſe; advocatos, uti erat mandatum, verba pro Mileſiis ad populum feciſſe: Demoſthenem Mileſiorum poſtulatis acriter reſpondiſſe, neque Mileſios auxilio dignos, neque ex republica id eſſe contendiſſe: rem in poſterum diem prolatam; legatos ad Demoſthenem veniſſe; magnoque opere oraſſe, uti contra ne diceret: eum pecuniam petiviſſe: & quantam petiverat abſtuliſſe: poſtridie, quum res agi denuò cœpta eſſet, Demoſthenem lana multa collum cerviceſque circumvolutum ad populum prodiſſe, & dixiſſe ſe ſynanchen pati: eò contra Mileſios loqui non quire: tum è populo unum exclamaſſe, non ſynanchen, quod Demoſthenes pateretur, ſed argyranchen eſſe. Ipſe etiam Demoſthenes, ut idem Critolaus refert, non id poſtea concelavit: quin gloriæ quoque hoc ſibi aſſignavit. nam quum interrogaſſet Ariſtodemum actorem fabularum quantum mercedis, uti ageret, accepiſſet: & Ariſtodemus talentum reſpondiſſet: At ego plus, inquit, accepi ut tacerem.

Cap. X.

Quòd C. Gracchus in oratione ſua hiſtoriam ſupra ſcriptam Demadi rhetori, non Demoſtheni attribuit: verbaque ipſius C. Gracchi relata.

QUod in capite ſuperiore à Critolao ſcriptum eſſe diximus ſuper Demoſthene; id C. Gracchus in oratione, qua legem Aufeiam diſſuaſit, in Demadem contulit

contulit verbis hiſce: *Nam, vos, Quirites, ſi velitis ſapientia atque virtute uti, & ſi quæritis; neminem noſtrûm invenietis ſine pretio huc prodire. omnes nos qui verba facimus, aliquid petimus: neque ullius rei cauſſa quiſquam ad vos prodit, niſi ut aliquid auferat. ego ipſe, qui apud vos verba facio, uti vectigalia veſtra augeatis, quo faciliùs veſtra commoda & remp. adminiſtrare poſſitis, non gratis prodeo: verùm peto à vobis non pecuniam, ſed bonam exiſtimationem atque honorem. qui prodeunt diſſuaſuri, ne hanc legem accipiatis, petunt non honorem à vobis, verùm à Nicomede pecuniam. qui ſuadent ut accipiatis, hi quoque petunt non a vobis bonam exiſtimationem, verùm a Mithridate rei familiaris ſuæ precium & præmium. qui autem ex eodem loco atque ordine placent, hi vel acerrimi ſunt: nam ab omnibus precium accipiunt, & omnis fallunt. Vos, quum putatis eos ab his rebus remotos eſſe, impertitis bonam exiſtimationem. Legationes autem a regibus, quum putant eos ſua cauſa reticere, ſumtus atque pecunias maximas præbent: uti in terra Græcia, quo in tempore tragœdus gloriæ ſibi ducebat, talentum magnum ob unam fabulam datum eſſe: homo eloquentiſſimus civitatis ſuæ Demades ei reſpondiſſe dicitur: Mirum tibi videtur, ſi tu loquendo talentum acquiſiviſti? ego, ut tacerem, decem talenta a Rege accepi. Idem nunc iſti precia maxima ob tacendum accipiunt.*

CAP. XI.

Verba P. Nigidii, quibus differre dicit mentiri & mendacium dicere.

VErba ſunt hæc ipſa P. Nigidii, hominis in ſtudiis bonarum artium præcellentis: quem M. Cicero ingenii doctrinarumque nomine ſummè reveritus eſt. *Inter mendacium dicere & mentiri diſtat. qui mentitur, ipſe non fallitur, ſed alterum fallere conatur: qui mendacium*

dacium dicit, *ipſe fallitur*. Item hoc addidit: *Qui mentitur*, inquit, *fallit*, *quantum in ſe eſt*: item hoc quoque ſuper eadem re dicit: *Vir bonus*, inquit, *præſtare debet*, *ne mentiatur*: *prudens ne mendacium dicat*: *alterum incidit in hominem*, *alterum non*. Variè mehercle & lepidè Nigidius tot ſententias in eandem rem, quaſi aliud atque aliud diceret, diſparavit.

CAP. XII.

Quòd Chryſippus philoſophus omne verbum ambiguum dubiumque eſſe dicit; Diodorus contra nullum verbum ambiguum eſſe putat.

CHryſippus ait omne verbum ambiguum natura eſſe, quoniam ex eodem duo vel plura accipi poſſunt. Diodorus autem, cui Crono cognomentum fuit, *Nullum*, inquit, *verbum eſt ambiguum*: *nec quiſquam ambiguum dicit aut ſentit*; *nec aliud dici videri debet*, *quam quod ſe dicere ſentit is*, *qui dicit*. *at quum ego*, inquit, *aliter ſenſi*, *tu aliud accepiſti*, *obſcurè magis dictum quam ambiguè videri poteſt*. *ambigui enim verbi natura illa eſſe debuit*, *ut qui id diceret*, *duo vel plura diceret*. *nemo autem duo vel plura dicit*, *qui ſe ſentit unum dicere*.

CAP. XIII.

Quid T. Caſtricius de verbis deque ſententia quadam C. Gracchi exiſtimaverit, *quodque eſſe eam ſine ullo ſenſus emolumento docuerit*.

APud T. Caſtricium diſciplinæ rhetoricæ doctorem, gravi atque firmo judicio virum, legebatur oratio C. Gracchi in P. Popilium. in ejus orationis principio collocata verba ſunt accuratiùs modulatiuſque, quam veterum oratorum conſuetudo fert. ea verba ſicuti dixi compoſita hæc ſunt: *Quæ vos*

cupidè

cupidè per boſce annos appetiſtis atque voluiſtis, ea ſi temerè repudiaritis, abeſſe non poteſt, quin aut olim cupidè appetiſſe, aut nunc temerè repudiaſſe dicamini. Curſus igitur hic & ſonus rotundæ volubiliſque ſententiæ eximiè nos & unicè delectabat, tanto id magis, quòd jam tunc C. Graccho viro illuſtri & ſevero ejuſmodi compoſitionem fuiſſe cordi videbamus. ſed enim, quum eadem ipſa verba ſæpius petentibus nobis lectitarentur, admoniti à Caſtricio ſumus ut conſideraremus, quæ vis quodve emolumentum ejus ſententiæ foret; neque pateremur ut aures noſtræ cadentis aptè orationis modis eblanditæ animum quoque nobis voluptate inani perfunderent. quumque nos admonitione iſta attentiores feciſſet; Inſpicite, inquit, penitus, quid efficiant verba hæc; dicatque mihi quæſo aliquis veſtrûm, an ſit ulla hujuſce ſententiæ aut gravitas aut gratia: *Quæ vos cupidè per boſce annos appetiſtis atque voluiſtis; ea temerè ſi repudiaritis, abeſſe non poteſt, quin aut olim cupidè appetiſſe, aut nunc temerè repudiaſſe dicamini.* Cui enim omnium hominum in mentem non venit id profectò uſu venire, ut quod cupidè appetieris, cupidè appetiſſe, &, quod temerè repudiaveris, temerè repudiaſſe dicaris? at ſi opinor, inquit, ita ſcriptum eſſet: *Quæ vos per boſce annos appetiſtis atque voluiſtis, ea nunc ſi repudiaritis, abeſſe non poteſt, quin aut olim cupide appetiſſe, aut nunc temere repudiaſſe dicamini.* ſi, inquit, ita diceretur, gravior ſcilicet ſolidiorque fieret ſententia; & acciperet aliquid juſtæ in audiendo exſpectationis. nunc autem verba hæc, *cupide* & *temere*, in quibus verbis omne momentum rei eſt, non in concludenda ſententia tantùm dicuntur; ſed ſupra quoque nondum deſiderata ponuntur: &, quæ naſci oririque ex ipſa rei conceptione debebant, ante omnino, quam res poſtulat, dicuntur. nam qui ita dicit; ſi hoc feceris, cupidè feciſſe diceris: rem dicit ſenſus alicu-

alicujus ratione collectam & confectam. qui vero ita dicit; ſi cupidè feceris, cupidè feciſſe diceris: non longè ſecus dicit, atque ſi diceret, ſi cupidè feceris, cupidè feceris. Hæc ego, inquit, admonui, non ut C. Graccho vitio darem (dii enim mentem meliorem mihi! nam, ſi quicquam in tam fortis facundiæ viro vitii vel erroris eſſe dici poteſt, id omne & auctoritas ejus exhauſit, & vetuſtas conſumpſit) ſed uti caveretis, ne vos facilè perſtringeret modulatus aliquis currentis facundiæ ſonitus: atque ut vim ipſam rerum virtutemque verborum prius penſitaretis: &, ſi quidem gravis atque integra & ſincera ſententia diceretur, tum, ſi ita videretur, greſſibus quoque ipſis orationis & geſtibus plauderetis: ſi verò frigidi & leves & futiles ſenſus in verba aptè numeroſeque poſita includerentur, non eſſe id ſecus crederetis, quàm cum homines inſigni deformitate ad facienda ridicula imitantur hiſtriones & geſtiunt.

CAP. XIV.

Sobria & pulcherrima Romuli regis reſponſio circa vini uſum.

SImpliciſſima ſuavitate & rei & orationis L. Piſo Frugi uſus eſt in primo annali, quum de Romuli regis vita atque victu ſcriberet: ea verba, quæ ſcripſit, hæc ſunt: *Eumdem Romulum dicunt ad cœnam vocatum, ibi non multum bibiſſe, quia poſtridie negotium haberet. ei dicunt: Romule, ſi iſtuc omnes homines faciant, vinum vilius ſit. is reſpondit: imo verò carum, ſi quantum quiſque volet, bibat: nam ego bibi quantum volui.*

CAP. XV.

De ludibundo *&* errabundo, *atque id genus verborum productionibus: & quòd Laberius ſic* amorabundam *dixit, ut dicitur* ludibunda *&* errabunda: *atque inibi, quòd Siſenna per hujuſcemodi verbum nova figura uſus eſt.*

LAberius in *lacu Averno* mulierem amantem verbo inuſitatiùs facto, *amorabundam* dixit. id verbum Cæſellius Vindex in commentario lectionum antiquarum ex figura ſcriptum dixit, qua *ludibunda*, *ridibunda*, & *errabunda* dicitur, *ludens* & *ridens* & *errans*. Terentius autem Scaurus, divi Hadriani temporibus grammaticus vel nobiliſſimus, inter alia quæ de Cæſellii erroribus compoſuit, in hoc quoque verbo erraſſe eum ſcripſit; quòd idem eſſe putaverit, *ludens* & *ludibunda*, *ridens* & *ridibunda*, *errans* & *errabunda*. *nam ludibunda*, inquit, *& ridibunda, & errabunda ea dicitur, quæ ludentem vel ridentem vel errantem agit aut ſimulat.* Sed qua ratione Scaurus adductus ſit, ut Cæſellium in eo reprehenderet, non hercle reperiebamus. non eſt enim dubium, quin hæc genere ipſo dumtaxat idem ſignificent, quod ea demonſtrant, à quibus producuntur. quid eſſet autem ludentem agere vel imitari, non intelligere videri maluimus, quàm inſimulare eum tanquam ipſum minùs intelligentem.* Quin magis Scaurum oportuit commentaria Cæſellii criminantem, & hoc ab eo prætoritum requirere, quod non dixerit, an quid & quantulum differret à *ludibundo ludens*, & *ridibundo ridens*, & *errabundo errans*, cæteraque eorum ſimilia; an à principalibus verbis paulum aliquid diſtarent, & quam omnino vim haberet particula hæc extrema ejuſmodi vocabulis addita. hoc enim fuit potius requirendum in iſtiuſmodi figuræ tractatu, ſicuti requiri ſolet in *vinolento* &

to & *lutulento* & *turbulento* vacuane & inanis ſit iſta hæc productio, cujuſmodi ſunt, quæ παραγωγὰς Græci dicunt; an extrema illa particula habeat aliquid ſuæ propriæ ſignificationis. Quum reprehenſionem autem illam Scauri notaremus, in memoriam nobis rediit, quòd Siſenna in quarto hiſtoriarum ejuſdem figuræ verbo ita uſus eſt: *Populabundus*, inquit, *agros ad oppidum pervenit.* quod ſcilicet ſignificat, quum agros popularetur; non, ut Scaurus in conſimilibus verbis ait, quum populantem ageret vel quum imitaretur. Sed inquirentibus nobis, quænam ratio & origo eſſet hujuſcemodi figuræ, *populabundus*, & *errabundus*, & *lætabundus*, & *ludibundus*, multorumque aliorum id genus verborum, εὐεπιβόλως hercle, Apollinaris noſter ſibi videri ait, particulam iſtam poſtremam, in quam verba talia exeunt, vim & copiam & quaſi abundantiam rei, cujus id verbum eſſet, demonſtrare; ut *lætabundus* is dicatur qui abundè lætus ſit, & *errabundus* qui longo atque abundanti errore ſit: cæteraque omnia ex ea figura ita dici oſtendit, ut productio hæc & extremitas largam & fluentem vim & copiam declararet.

CAP. XVI.

Quòd Græcorum quorundam verborum, difficillima eſt in Latinam linguam mutatio, velut quod Græcè dicitur πολυπραγμοσύνη.

Adjecimus ſæpe animum ad vocabula rerum non pauciſſima, quæ neque ſingulis verbis, ut à Græcis, neque, ſi maximè pluribus eas res verbis dicamus, tam dilucidè tamque aptè demonſtrari Latina oratione poſſunt, quàm Græci ea dicunt privis vocibus. Nuper etiam quum allatus eſſet ad nos Plutarchi liber, & ejus libri indicem legiſſemus, qui erat περὶ πολυπραγμοσύνης: percunctanti cuipiam, qui & litterarum & vocum Græ-

carum expers fuit, cujuſnam liber, & qua de re ſcriptus eſſet: nomen quidem ſcriptoris ſtatim diximus; rem, de qua ſcriptum fuit, dicturi hæſimus. ac tum quidem primò, quia non ſatis commodè opinabar interpretaturum eſſe, ſi dicerem librum ſcriptum eſſe de negotioſitate, aliud inſtitui apud me exquirere, quod, ut dicitur, verbum de verbo expreſſum eſſet. nihil erat prorſus, quod aut meminiſſem legere me: aut, ſi etiam vellem fingere, quod non inſigniter aſperum abſurdumque eſſet, ſi ex multitudine & negotio verbum unum compingerem: ſicuti *multijuga* dicimus & *multicolora* & *multiformia*. ſed non minus illepidè ita diceretur, quàm ſi interpretari voce una velis πολυφιλίαν, aut πολυτϱοπίαν, aut πολυσαρκίαν. quamobrem quum diutulè tacitus in cogitando fuiſſem, reſpondi tandem, non videri mihi ſignificari eam rem poſſe uno nomine: & idcirco juncta oratione, quid vellet Græcum id verbum, pararam dicere. ad multas igitur res adgreſſio, earumque omnium rerum actio, πολυπραγμοσύνη, inquam, Græcè dicitur, de qua hunc librum compoſitum eſſe inſcriptio iſta indicat. Tum ille opicus verbis meis inchoatis & inconditis adductus, virtutem eſſe πολυπραγμοσύνην, Hortatur, inquit, nos profectò neſcio quis hic Plutarchus ad negotia capeſſenda & ad res obeundas plurimas cum induſtria & celeritate: nomenque ipſius virtutis, de qua loquuturus eſſet, libro ipſi, ſicuti dicis, non incommodè præſcripſit. minimè, inquam, vero. neque enim iſta omnino virtus eſt, cujus Græco nomine argumentum hoc libri demonſtratur: neque id, quod tu opinare, aut ego me dicere ſentio aut Plutarchus facit. deterret enim nos hoc quidem in libro, quàm poteſt maximè, à varia promiſcaque & non neceſſaria rerum cujuſcemodi plurimarum & cogitatione & petitione. ſed hujus, inquam, tui erroris culpam eſſe intelligo in mea ſcilicet infacundia, qui ne pluribus quidem verbis potuerim non obſcuriſſimè dicere,

cere, quod à Græcis perfectiſſimè uno verbo & planiſſimè dicitur.

CAP. XVII.

Quid ſignificet in veteribus prætorum edictis, quòd flumina retanda publicè redemta habent.

EDicta veterum prætorum, ſedentibus forte nobis in bibliotheca templi Trajani, & aliud quid requirentibus, quum in manus incidiſſent, legere atque cognoſcere libitum eſt. Tum in quodam edicto antiquiore ita ſcriptum invenimus; QUI. FLUMINA. RETANDA. PUBLICE. REDEMTA. HABENT. SI. QUIS. EORUM. AD. ME. EDUCTUS. FUERIT. QUI. DICATUR. QUOD. EUM. EX. LEGE. LOCATIONIS. FACERE. OPORTUERIT. NON. FECISSE. *Retanda* igitur quid eſſet quærebatur. dixit ibi quiſpiam nobiſcum ſedens amicus meus, in libro ſe Gavii de origine vocabulorum ſeptimo legiſſe *retas* vocari arbores, quæ aut ex ripis fluminum eminerent, aut in alveis eorum exſtarent, appellataſque eſſe à retibus, quòd prætereuntes naves impedirent & quaſi irretirent: idcircoque ſeſe arbitrari *retanda* flumina locari ſolita eſſe, id eſt, purganda: ne quid aut moræ aut periculi navibus in ea virgulta incidentibus fieret.

CAP. XVIII.

Qua pœna Draco Athenienſis in legibus, quas populo Athenienſi ſcripſit, fures affecerit, & qua poſtea Solon, & qua item X-viri noſtri, qui XII tabulas ſcripſerunt. atque inibi adſcriptum, quod apud Ægyptios furta licita & permiſſa ſunt, apud Lacedæmonios autem cum ſtudio quoque affectata & pro exercitio utili celebrata: ac præterea M. Catonis de pœniendis furtis digna memoriâ ſententia.

DRaco Athenienſis vir bonus multaque eſſe prudentia exiſtimatus eſt: juriſque divini & humani peritus fuit. Is Draco leges, quibus Athenienſes uterentur,

primus omnium tulit: in illis legibus furem, cujus modi cumque furti, ſupplicio capitis pœniendum eſſe, & alia pleraque nimis ſeverè cenſuit ſanxitque. Ejus igitur leges, quoniam videbantur impendio acerbiores, non decreto juſſoque, ſed tacito illiterato que Athenienſium conſenſu oblitteratæ ſunt. Poſtea legibus aliis mitioribus à Solone compoſitis uſi ſunt. is Solo ex ſeptem illis inclutis ſapientibus fuit. is ſua lege in fures, non, ut Draco antea, mortis, ſed dupli pœna vindicandum exiſtimavit. Decemviri autem noſtri, qui poſt reges exactos leges, quibus populus Romanus uteretur, in duodecim tabulis ſcripſerunt, neque pari ſeveritate in pœniendis omnium generum furibus, neque remiſſa nimis lenitate uſi ſunt. Nam furem, qui manifeſto furto prenſus eſſet, tum demum occidi permiſerunt, ſi aut, cum faceret furtum, nox eſſet, aut interdiu telo ſe, quum prenderetur, defenderet. Ex cæteris autem manifeſtis furibus liberos verberari addicique juſſerunt ei, cui factum furtum eſſet, ſi modò id luci feciſſent, neque ſe telo defendiſſent: ſervos item furti manifeſti prenſos verberibus affici & è ſaxo præcipitari, ſed pueros impuberes prætoris arbitratu verberari voluerunt, noxamque ab his factam ſarciri. ea quoque furta, quæ per lancem liciumque concepta eſſent, proinde ac ſi manifeſta forent, vindicaverunt. Sed nunc à lege illa decemvirali diſceſſum eſt. nam ſi qui ſuper manifeſto furto jure & ordine experiri velit, actio in quadruplum datur. *Manifeſtum* autem *furtum eſt*, ut ait Maſſurius, *quod deprehenditur dum fit*; *faciendi finis eſt, quum perlatum eſt, quo ferri cœperat.* furti concepti, item oblati, tripli pœna eſt. ſed quod ſit *oblatum*, quod *conceptum* & pleraque alia ad eam rem, ex egregiis veterum moribus accepta, neque inutilia cognitu neque injucunda, qui legere volet, inveniet Sabini librum, cui titulus eſt *de furtis*. in quo id quoque ſcriptum eſt, quod volgo inopinatum eſt, non hominum

tantùm

tantùm neque rerum moventium, quæ efferri occultè & ſurripi poſſunt, ſed fundi quoque & ædium fieri furtum: condemnatum quoque furti colonum, qui, fundo, quem conduxerat, vendito, poſſeſſione ejus dominum intervertiſſet; atque id etiam, quod magis inopinabile eſt, Sabinus dicit furem eſſe hominis judicatum, qui, quum fugitivus præter oculos forte domini iret, obtentu togæ, tanquam ſe amiciens ne videretur à domino, obſtitiſſet. Aliis deinde furtis omnibus, quæ nec manifeſta appellantur, pœnam impoſuerunt dupli. Id etiam memini legere me in libro Ariſtonis jureconſulti, haudquaquam indocti viri: apud veteres Ægyptios, quod genus hominum conſtat & in artibus reperiendis ſollertes exſtitiſſe, & in cognitione rerum indaganda ſagaces, furta omnia fuiſſe licita & impœnita. Apud Lacedæmonios quoque, ſobrios illos & acres viros, cujus rei non adeò ut Ægyptiis fides longinqua eſt, non pauci neque ignobiles ſcriptores, qui de moribus legibuſque eorum memorias condiderunt, jus atque uſum fuiſſe furandi dicunt, idque à juventute eorum, non ob turpia lucra, neque ad ſumtum libidini præbendum, comparandamve opulentiam, ſed pro exercitio diſciplinaque rei bellicæ factitatum: quòd & furandi ſollertia & aſſuetudo acueret firmaretque animos adoleſcentium & ad inſidiarum aſtus & ad vigilandi tolerantiam & obrependi celeritatem. Sed enim M. Cato in oratione, quam de præda militibus dividunda ſcripſit, vehementiùs & illuſtribus verbis de impunitate peculatus atque licentia conqueritur. ea verba, quoniam nobis impensè placuerunt, adſcripſimus. *Fures*, inquit, *privatorum furtorum in nervo atque in compedibus ætatem agunt: fures publici in auro atque in purpura.* Quàm caſtè autem ac religioſe à prudentiſſimis viris quid eſſet *furtum* definitum ſit, prætereundum non puto: ne quis eum ſolum furem eſſe putet, qui occulte tollit, aut clam ſurripit. Verba ſunt Sabini ex

libro juris civilis ſecundo: *Qui alienam rem attrectavit, quum id ſe invito domino facere judicare deberet, furti tenetur.* Item alio capite. *Qui alienum jacens lucri faciundi cauſa ſuſtulit, furti obſtringitur, ſive ſcit cujus ſit, ſive neſcit.* Hæc quidem ſic in eo, quo nunc dixi, Sabinus ſcripſit de rebus furti faciendi cauſa attrectatis. Sed meminiſſe debemus, ſecundùm ea, quæ ſupra ſcripſi, furtum ſine ulla quoque attrectatione fieri poſſe, ſola mente atque animo, ut furtum fiat, annitente. quocirca ne id quidem Sabinus dubitare ſe ait, quin dominus furti ſit condemnandus, qui ſervo ſuo, uti furtum faceret, imperavit.

LIBER DUODECIMUS.

Caput I.

Diſſertatio Favorini philoſophi, qua ſuaſit nobili feminæ, ut liberos, quos peperiſſet, non nutricum adhibitarum, ſed ſuo ſibi lacte aleret.

NUnciatum quondam eſt Favorino philoſopho, nobis præſentibus, uxorem auditoris ſectatoriſque ſui paululum ante enixam, auctumque eum eſſe nato filio. Eamus, inquit, & puerperam viſum & patri gratulatum. Is erat loci ſenatorii ex familia nobiliore. Imus unà, qui tum aderamus: proſecutique eum ſumus ad domum quò pergebat; & cum eo ſimul introgreſſi ſumus. Tum in primis ædibus complexus hominem congratulatuſque aſſedit; atque ubi percunctatus eſt, quàm diutinum puerperium & quàm laborioſi nixus fuiſſent: puellamque defeſſam labore ac vigilia ſomnum capere cognovit; fabulari inſtituit prolixius. Et nihil, inquit, dubito, quin filium lacte ſuo nutritura ſit. Sed quum mater puellæ parcendum eſſe ei diceret, adhibendaſque

puero

puero nutrices, ne ad dolores, quos in enitendo tuliſſet, munus quoque nutricationis grave ac difficile accederet: Oro te, inquit, mulier, ſine eam totam integram eſſe matrem filii ſui. quod eſt enim hoc contra naturam imperfectum atque dimidiatum matris genus, peperiſſe, ac ſtatim ab ſeſe abjeciſſe? aluiſſe in utero ſanguine ſuo neſcio quid, quod non videret: non alere nunc ſuo lacte quod videat, jam viventem, jam hominem, jam matris officia implorantem? an tu quoque, inquit, putas naturam feminis mammarum ubera quaſi quoſdam nævulos venuſtiores, non liberûm alendorum, ſed ornandi pectoris cauſa dediſſe? ſic enim, quod à vobis ſcilicet abeſt, pleræque iſtæ prodigioſæ mulieres fontem illum ſanctiſſimum corporis, generis humani educatorem, arefacere & exſtinguere cum periculo quoque averſi corruptique lactis laborant; tamquam pulchritudinis ſibi inſignia devenuſtet. quod quidem faciunt eadem vecordia, qua quibuſdam commenticiis fraudibus nituntur, ut fetus quoque ipſi in corpore ſuo concepti aboriantur; ne æquor illud ventris irrugetur, ac de gravitate oneris & labore partus fatiſcat. quod quum ſit publica deteſtatione communique odio dignum, in ipſis hominem primordiis, dum fingitur, dum animatur, inter ipſas artificis naturæ manus interfectum ire: quantulum hinc abeſt, jam perfectum, jam genitum, jam filium proprii atque conſueti atque cogniti ſanguinis alimonia privare? Sed nihil intereſt, (hoc enim dicitur,) dum alatur & vivat, cujus id lacte fiat. cur igitur iſte, qui hoc dicit, ſi in capeſſendis naturæ ſenſibus tam obſurduit, non id quoque nihil intereſſe putat, cujus in corpore cujuſque ex ſanguine concretus homo & coalitus ſit? an quia ſpiritu multo & calore exalbuit, non idem ſanguis eſt nunc in uberibus, qui in utero fuit? nonne hac quoque in re ſollertia naturæ evidens eſt; quod poſtquam ſanguis ille opifex in penetralibus ſuis omne corpus hominis finxit,

adventante jam partus tempore, in ſupernas ſe partis profert, ad fovenda vitæ atque lucis rudimenta præſtò eſt, & recens natis notum & familiarem victum offert? Quamobrem non fruſtrà creditum eſt, ſicuti valeat ad fingendas corporis atque animi ſimilitudines vis & natura ſeminis, non ſecus ad eamdem rem lactis quoque ingenia & proprietates valere; neque in hominibus id ſolùm, ſed in pecudibus quoque animadverſum. nam ſi ovium lacte hœdi aut caprarum agni alantur: conſtat fermè in his lanam duriorem, in illis capillum gigni teneriorem. in arboribus etiam & frugibus major plerumque vis & poteſtas eſt, ad earum indolem vel detrectandam vel augendam, aquarum atque terrarum quæ alunt, quàm ipſius quod jacitur ſeminis. ac ſæpè videas arborem lætam & nitentem in locum alium tranſpoſitam, deterioris terræ ſucco, deperiſſe. Quæ, malùm, igitur ratio eſt, nobilitatem iſtam nati modò hominis, corpuſque & animum bene ingeniatis primordiis inchoatum inſitivo degenerique alimento lactis alieni corrumpere? præſertim ſi iſta, quam ad præbendum lactem adhibebitis, aut ſerva aut ſervilis eſt, ut plerùmque ſolet, externæ atque barbaræ nationis, ſi improba, ſi informis, ſi impudica, ſi temulenta eſt. nam plerumque ſine diſcrimine, quæcumque id temporis lactens eſt, adhiberi ſolet. Patimurne igitur infantem hunc noſtrum pernicioſo contagio infici; & ſpiritum ducere in animum atque in corpus ſuum ex corpore & animo deterrimo? id herclè ipſum eſt, quod ſæpenumerò miramur quoſdam pudicarum mulierum liberos parentum ſuorum neque corporibus neque animis ſimiles exſiſtere. Scitè igitur & peritè noſter Maro, quod, quum verſus illos Homeri conſectaretur,

—— οὐκ ἄρα σοίγε πατὴρ ἦν ἱππότα Πηλεὺς
Οὐδὲ Θέτις μήτηρ· γλαυκὴ δέ σ' ἔτικτε θάλασσα,
Πέτραι τ' ἠλίβατοι, ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνής.

non

non partionem ſolam, tamquam ille quem ſequebatur, ſed alituram quoque feram & ſævam criminatus eſt: addidit enim hos de ſuo;

Hyrcanaque admôrunt ubera tigres.

quoniam videlicet in moribus inoleſcendis magnam ferè partem ingenium altricis & natura lactis tenet: quæ jam à principio imbuta paterni ſeminis concretione, ex matris etiam corpore & animo recentem indolem configurat. & præter hæc autem, quis illud etiam negligere aſpernarique poſſit, quòd quæ partus ſuos deſerunt ablegantque à ſeſe, & aliis nutriendos dedunt, vinculum illud coagulumque animi atque amoris, quo parentes cum filiis natura conſociat, interſcindunt, aut certè quidem diluunt, deteruntque. nam ubi infantis aliorſum dati facta ex oculis amolitio eſt, vigor ille maternæ flagrantiæ ſenſim atque paulatim reſtinguitur: omniſque impatientiſſimæ ſollicitudinis ſtrepitus conſileſcit. neque multo minor amandati ad nutricem aliam filii, quàm morte amiſſi oblivio eſt. ipſius quoque infantis affectio animi, amoris, conſuetudinis, in ea ſola, unde alitur, occupatur, & proinde, ut in expoſitis uſu venit, matris quæ genuit neque ſenſum ullum neque deſiderium capit. ac propterea oblitteratis & abolitis nativæ pietatis elementis, quicquid ita educati liberi amare patrem atque matrem videntur, magnam fere partem non naturalis ille amor eſt, ſed civilis & opinabilis. Hæc Favorinum dicentem audivi Græca oratione: cujus ſententias, communis utilitatis gratia, quantum meminiſſe potui, retuli. amœnitates verò & copias ubertateſque verborum Latina omnis facundia vix quidem indipiſci potuerit; mea tenuitas nequaquam.

Cap.

CAP. II.

Quòd Annæus Seneca judicans de Q. Ennio, déque M. Tullio, levi futilique judicio fuit.

DE Annæo Seneca partim exiſtimant ut de ſcriptore minimè utili, cujus libros attingere nullum pretium operæ ſit: quòd oratio ejus vulgaris videatur & protrita; res atque ſententiæ aut ut inepto inanique impetu ſint; aut ut levi & quaſi dicaci argutia; eruditio autem vernacula & plebeja, nihilque ex veterum ſcriptis habens neque gratiæ neque dignitatis. alii verò elegantiæ quidem in verbis parum eſſe non inficias eunt, ſed & rerum, quas dicat, ſcientiam doctrinamque ei non deeſſe dicunt, & in vitiis morum objurgandis ſeveritatem gravitatemque non invenuſtam. Mihi de omni ejus ingenio deque omni ſcripto judicium cenſuramque facere non neceſſum eſt: ſed quod de M. Cicerone & Q. Ennio & P. Virgilio judicavit, ea res cuimodi ſit, ad conſiderandum ponemus. in libro enim viceſimoſecundo Epiſtolarum moralium, quas ad Lucilium compoſuit, deridiculos verſus Q. Ennium de Cethego antiquo viro feciſſe hos dicit:

—— Dictus ollis popularibus olim
Qui tum vivebant homines atque ævum agitabant,
Flos delibatus populi, & ſuada medulla.

ac deinde ſcribit de eiſdem verſibus verba hæc: *Admiror eloquentiſſimos viros & deditos Ennio pro optimis ridicula laudaſſe. Cicero certè inter bonos ejus verſus & hoc refert.* atque id etiam de Cicerone dicit: *Non miror*, inquit, *fuiſſe qui hos verſus ſcriberet; quum fuerit qui laudaret: niſi forte Cicero ſummus orator agebat cauſam ſuam, & volebat hos verſus videri bonos.* poſtea hoc etiam addidit inſulſiſſimè: *Apud ipſum quoque*, inquit, *Ciceronem invenies etiam in proſa oratione quædam; ex quibus intelligas illum*

illum non perdidiſſe operam, quòd Ennium legit. ponit deinde quæ apud Ciceronem reprehendat, quaſi Enniana; quòd ita ſcripſerit in libris de republica: *Ut Menelao Laconi quædam fuit ſuaviloquens jucunditas*, & quod alio in loco dixerit, *breviloquentiam in dicendo colat.* atque ibi homo nugator Ciceronis errores deprecatur: &, *Non fuit*, inquit, *Ciceronis hoc vitium, ſed temporis. neceſſe erat hæc dici, quum illa legerentur.* deinde adſcribit Ciceronem hæc ipſa interpoſuiſſe ad effugiendam infamiam nimis laſcivæ orationis & nitidæ. De Virgilio quoque eodem in loco verba hæc ponit: *Virgilius quoque noſter non ex alia cauſa duros quoſdam verſus & enormes & aliquid ſupra menſuram trahentes interpoſuit, quam ut Ennianus populus agnoſceret in novo carmine aliquid antiquitatis.* Sed jam verborum Senecæ piget. hæc tamen & inepti & inſubidi hominis joca non prætcribo. *Quidam ſunt*, inquit, *tam magni ſenſus Q. Ennii, ut, licet ſcripti ſint inter hircoſos, poſſint tamen inter unguentatos placere.* &, quum reprehendiſſet verſus quos ſuprà de Cethego poſuimus, *Qui hujuſcemodi*, inquit, *verſus amant, liqueat tibi eoſdem admirari & Soterici lectos.* Dignus ſanè Seneca videatur lectione ac ſtudio adoleſcentium, qui honorem coloremque veteris orationis Soterici lectis compararit, quaſi minimæ ſcilicet gratiæ, & relictis jam contemtiſque. audias tamen commemorari ac referri pauca quædam, quæ idem ipſe Seneca bene dixerit. quale eſt illud, quod in hominem avarum & avidum & pecuniæ ſitientem dixit. *Quid enim refert quantum habeas? multo illud plus eſt quod non habes.* bene hoc ſanè, bene. ſed adoleſcentium indolem non tam juvant quæ bene dicta ſunt, quàm inficiunt quæ peſſimè; multoque magis, ſi & plura tanto quæ deteriora ſunt, & quædam in his non pro enthymemate aliquo rei parvæ ac ſimplicis, ſed in re ancipite pro conſilio dicuntur.

Cap.

CAP. III.

Lictoris vocabulum qua ratione conceptum ortumque ſit; & ſuper eo diverſæ ſententiæ Valgii Ruſi & Tullii Ciceronis.

VAlgius Rufus in ſecundo librorum, quos inſcripſit de rebus per epiſtolam quæſitis, lictorem dicit à ligando appellatum eſſe. quod, quum magiſtratus P. R. virgis quempiam verberari juſſiſſent, crura ejus & manus ligari vincirique à viatore ſolita ſint; iſque, qui ex collegio viatorum officium ligandi haberet, lictor ſit appellatus: utiturque ad eam rem teſtimonio M. Tullii, verbaque ejus refert ex oratione, quæ dicta eſt pro C. Rabirio. *Lictor*, inquit, *colliga manus*. Hæc ita Valgius. & nos ſanè cum illo ſentimus. ſed Tiro Tullius M. Ciceronis libertus *lictorem* vel à *limo* vel à *licio* dictum ſcripſit. *licio enim tranſverſo, quod limum appellatur, qui magiſtratibus*, inquit, *præminiſtrabant, cincti erant*. Si quis autem eſt, qui propterea putat probabilius eſſe, quod Tiro dixit, quoniam prima ſyllaba in lictore, ſicuti in licio producta eſt, & in eo verbo, quod eſt ligo, correpta eſt, nihil ad rem iſtuc pertinet. nam ſicut à ligando lictor, & à legendo lector, & à vivendo victor, & tuendo tutor, & ſtruendo ſtructor, productis quæ corripiebantur vocalibus dicta ſunt.

CAP. IV.

Verſus accepti ex Ennii ſeptimo annalium, quibus depingitur finiturque ingenium, comitaſque hominis minoris erga amicum ſuperiorem.

DEſcriptum definitumque eſt à Q. Ennio, in annali ſeptimo, graphicè admodum ſcitèque, ſub hiſtoria Gemini Servilii, viri nobilis, quo ingenio, qua comitate,

mitate, qua modeſtia, qua fide, qua linguæ parſimonia, qua loquendi opportunitate, quanta rerum antiquarum morumque veterum ac novorum ſcientia, quantaque ſervandi tuendique ſecreti religione, qualibus denique ad mœniendas vitæ moleſtias fomentis, levamentis, ſolatiis, amicum eſſe conveniat hominis genere & fortuna ſuperioris. Eos ego verſus non minus frequenti aſſiduoque memoratu dignos puto, quàm philoſophorum de officiis decreta. ad hoc color quidam vetuſtatis in his verſibus tam reverendus eſt, ſuavitas tam impromiſca tamque à fuco omni remota eſt, ut, mea quidem ſententia, pro antiquis ſacratiſque amicitiæ legibus obſervandi, tenendi, colendique ſint. quapropter adſcribendos eos exiſtimavi, ſi quis jam ſtatim deſideraret.

Hacce loquutus vocat, quicum bene ſæpe libenter
Menſam ſermoneſque ſuos rerumque ſuarûm
Comiter impertit: magnam cum laſſus diei
Partem fuiſſet, de ſummis rebus gerundis,
Conſilio, indu foro lato, ſanctoque ſenatu,
Cui res audacter magnas parvaſque jocumque
Eloqueretur; cuncta maluſque & quæ bona dictu
Evomeret ſi qui vellet, tutoque locaret.
Quo cum multa volup, ac gaudia clamque palamque.
Ingenium cui nulla malum ſententia ſuadet,
Ut faceret facinus levis, haud malus, doctus, fidelis,
Suavis homo, facundus, ſuo contentus, beatus,
Scitus, ſecunda loquens in tempore, commodus, verbûm
Paucûm, multa tenens antiqua ſepulta, vetuſtas
Quæ facit, & mores vetereſque novoſque tenentem.
Multarum veterum legum Divumque hominumque
Prudentem; qui dicta loquive tacereve poſſet,
Hunc inter pugnas compellat Servilius ſic.

L. Ælium Stilonem dicere ſolitum ferunt Q. Ennium de ſemetipſo hæc ſcripſiſſe, picturamque iſtam morum & ingenii ipſius Ennii factam eſſe.

CAP.

CAP. V.

Sermo Tauri philoſophi de modo atque ratione tolerandi doloris ſecundum Stoicorum decreta.

QUum Delphos ad Pythia conventumque totius fermè Græciæ viſendum philoſophus Taurus iret; noſque ei comites eſſemus; inque eo itinere Lebadiam veniſſemus, quod eſt oppidum antiquum in terra Bœotia: affertur ibi ad Taurum, amicum ejus quempiam nobilem in Stoica diſciplina philoſophum ægra valetudine oppreſſum decumbere. tunc omiſſo itinere, quod alioquin maturandum erat, & relictis vehiculis, pergit eum properè videre: noſque de more quem in locum cumque iret ſequuti ſumus. & ubi ad ædes, in quîs ille ægrotus erat, pervenîmus; videmus hominem doloribus cruciatibuſque alvi, quod Græci colon dicunt, & febri ſimul adrapida affictari; gemituſque ex eo compreſsos erumpere; ſpirituſque & anhelitus è pectore ejus evadere, non dolorem magis indicantes, quàm pugnam adverſum dolorem. Poſt deinde quum Taurus & medicos accerſiſset, colloquutuſque de facienda medela eſset; & eum ipſum ad retinendam patientiam teſtimonio tolerantiæ, quam videbat, perhibito ſtabiliſset; egreſſique inde ad vehicula & ad comites rediremus: Vidiſtis, inquit Taurus, non ſanè jucundum ſpectaculum, ſed cognitu tamen utile, congredientes compugnanteſque philoſophum & dolorem. faciebat vis illa & natura morbi, quod erat ſuum, diſtractionem cruciatumque membrorum; faciebat contrà ratio & natura animi, quod erat æquè ſuum: perpetiebatur & cohibebat coërcebatque intra ſeſe violentias effrenati doloris. nullos ejulatus, nullas complorationes, ne ullas quidem voces indecoras edebat: ſigna tamen quædam, ſicut vidiſtis, exſiſtebant virtutis & corporis de poſseſſione hominis pugnantium.

Tum

Tum è ſectatoribus Tauri juvenis in diſciplinis philoſophiæ non ignavus, Si tanta, inquit, doloris acerbitas eſt, ut contra voluntatem contraque judicium animi nitatur, invitumque hominem cogat ad gemendum conſitendumque de malo morbi ſævientis, cur dolor apud Stoïcos indifferens eſſe dicitur, non malum? cur deinde aut Stoïcus homo cogi aliquid poteſt, aut dolor cogere, quum & dolorem Stoïci nihil cogere, & ſapientem nihil cogi poſſe dicant? Ad ea Taurus vultu jam propemodum lætiore, (delectatus enim videbatur illecebra quæſtionis) Si jam amicus, inquit, hic noſter meliùs valeret, gemitus ejuſmodi neceſſarios à calumnia defendiſſet, & hanc, opinor, tibi quæſtionem diſſolviſſet: me autem ſcis cum Stoïcis non bene convenire, vel cum Stoïca potiùs diſciplina. eſt enim pleraque & ſibi & nobis incongruens: ſicut libro, quem ſuper ea re compoſuimus, declaratur. ſed, ut tibi à me mos geratur, dicam ego indoctiùs, ut ajunt, & apertiùs: quæ fuiſſe dicturum puto ſinuoſiùs atque ſollertiùs, ſi quis nunc adeſſet Stoïcorum. noſti enim, credo, verbum illud vetus & pervulgatum, ἀμαθέστερόν πως εἰπὲ, καὶ σαφέστερον λέγε. Atque hinc exorſus de dolore atque de gemitu Stoïci ægrotantis ita diſſeruit; Natura, inquit, omniùm rerum, quæ nos genuit, induit nobis inolevitque in ipſis ſtatim principiis, quibus nati ſumus, amorem noſtri & caritatem; ita prorſus, ut nihil quicquam eſſet carius penſiuſque nobis, quàm noſmet ipſi. atque hoc eſſe fundamentum rata eſt conſervandæ hominum perpetuitatis, ſi unuſquiſque noſtrum, ſimulatque editus in lucem foret, harum prius rerum ſenſum affectionemque caperet, quæ à veteribus philoſophis τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν appellata ſunt; ut omnibus ſcilicet corporis ſui commodis gauderet, ab incommodis omnibus abhorreret. poſtea per incrementa ætatis exorta è ſeminibus ſuis ratio eſt & utendi conſilii reputatio, & honeſtatis utilitatiſque veræ

contemplatio, ſubtiliorque & exploratior commodorum delectus : atque ita præ cæteris omnibus enituit & præfulſit decori & honeſti dignitas ; ac, ſi ei retinendæ obtinendæve incommodum extrinſecus aliquod obſtaret, contemtum eſt. neque aliud eſſe verè & ſimpliciter bonum niſi honeſtum, aliud quicquam malum niſi quod turpe eſſet, exiſtimatum eſt. reliqua omnia, quæ in medio forent, ac neque honeſta eſſent neque turpia, neque bona eſſe neque mala decretum eſt. productiones tamen & relationes ſuis quæque momentis diſtinctæ diviſæque ſunt, quæ προηγμένα καὶ ἀποπροηγμένα ipſi vocant ; propterea voluptas quoque & dolor, quod ad finem ipſum bene beateque vivendi pertinet, & in mediis relicta, & neque in bonis neque in malis judicata ſunt. Sed enim quoniam his primis ſenſibus doloris voluptatiſque, ante conſilii & rationis exortum, recens natus homo imbutus eſt ; & voluptati quidem natura conciliatus, à dolore autem quaſi ab gravi quodam inimico abjunctus alienatuſque eſt : iccirco affectiones iſtas primitus penituſque inditas ratio poſt addita convellere ab ſtirpe atque exſtinguere vix poteſt. pugnat autem cum his ſemper : exſultantis eas opprimit obteritque, & parêre ſibi atque obedire cogit. itaque vidiſtis philoſophum ratione decreti ſui nixum cum petulantia morbi doloriſque exſultantia colluctantem, nihil cedentem, nihil confitentem, neque, ut plerique dolentes ſolent, hejulantem atque lamentantem, ac miſerum ſeſe & infelicem appellantem, ſed acres tantum anhelitus & robuſtos gemitus edentem, ſigna atque indicia non victi neque oppreſſi à dolore, ſed vincere eum atque opprimere enitentis. Sed haud ſcio, inquit, an dicat aliquis ipſum illud quòd pugnat, quòd gemit, ſi malum dolor non eſt, cur neceſſe eſt gemere & pugnare ? quia enim omnia, quæ non ſunt mala, moleſtia quoque omni non carent ; ſed ſunt pleraque noxa quidem magna & pernicie privata,

quia

quia non ſunt turpia; contra naturæ tamen manſuetudinem lenitatemque oppoſita ſunt, & infeſta, per obſcuram quandam & neceſſariam ipſius naturæ conſequentiam.. hæc ergo vir ſapiens tolerare & cunctari poteſt; non admittere omnino in ſenſum ſui non poteſt. ἀναλγησία enim atque ἀπάθεια non meo tantùm, inquit, ſed quorundam etiam ex eadem porticu prudentiorum hominum, ſicuti Panætii gravis atque docti viri judicio improbata abjectaque eſt. Sed cur contra voluntatem ſuam gemitus facere cogitur philoſophus Stoïcus, quem nihil cogi poſſe dicunt? nihil ſanè poteſt cogi vir ſapiens, quum eſt rationi obtinendæ locus. quum verò natura cogit, ratio quoque à natura data cogitur. quære etiam, ſi videtur, cur alicujus manu ob oculos ſuos repente agitata invitus conniveat; cur fulgente cœlo à luminis jactu non ſua ſponte & caput & oculos declinet; cur tonitru vehementius facto ſenſim paveſcat; cur ſternutmentis quatiatur; cur aut in ardoribus ſolis æſtuet, aut in pruinis immanibus obrigeſcat. Hæc etenim, & pleraque alia non voluntas nec conſilium nec ratio moderatur; ſed naturæ neceſſitatiſque decreta ſunt. fortitudo autem non ea eſt, quæ contra naturam, monſtri vicem, nititur, ultraque modum ejus egreditur, aut ſtupore animi aut immanitate aut quadam miſera & neceſſaria in perpetiendis doloribus exercitatione: qualem fuiſſe accepimus ferum quemdam in ludo Cæſaris gladiatorem; qui, quum vulnera ejus à medicis exſecabantur, ridere ſolitus fuit: ſed ea vera & proba fortitudo eſt, quam majores noſtri ſcientiam eſſe dixerunt rerum tolerandarum & non tolerandarum. per quod apparet eſſe quædam intolerabilia, quibus fortes viri aut obeundis abhorreant, aut ſuſtinendis. Quum hæc Taurus dixiſſet, videreturque in eamdem rem plura etiam dicturus, perventum eſt ad vehicula, & conſcendimus.

CAP. VI.

De ænigmate.

QUæ Græci dicunt ænigmata, hoc genus quidam è noſtris veteribus ſirpos appellaverunt: quale eſt, quod nuper invenimus per herclè antiquum, perque lepidum, tribus verſibus ſenariis compoſitum ænigma: quod reliquimus inenarratum, ut legentium conjecturas in requirendo acueremus. Verſus tres hi ſunt:

Semel minuſne, an bis minus, non ſat ſcio:
An utrumque eorum, ut quondam audivi dicier,
Jovi ipſi regi noluit concedere.

Hoc qui nolet diutius apud ſeſe quærere, inveniet quid ſit in M. Varronis de ſermone Latino ad Marcellum libro ſecundo.

CAP. VII.

Quam ob cauſam Cn. Dolabella proconſul ream mulierem veneficii confitentemque ad Areopagitas rejecerit.

AD Cn. Dolabellam proconſulari imperio provinciam Aſiam obtinentem deducta mulier Smyrnæa eſt. eadem mulier virum & filium eodem tempore venenis clam datis vita interfecerat: atque id feciſſe ſe confitebatur; dicebatque habuiſſe ſe faciendi cauſam, quoniam idem illi maritus & filius alterum filium mulieris ex viro priore genitum adoleſcentem optimum & innocentiſſimum exceptum inſidiis occidiſſent. idque ita eſſe factum controverſia non erat. Dolabella retulit ad conſilium. nemo quiſquam ex conſilio ſententiam ferre in cauſa tam ancipiti audebat; quòd confeſſum veneficium, quo maritus & filius necati forent, non admittendum impœnitum videbatur, & digna tamen pœna in homines ſceleratos vindicatum fuiſſet. Dolabella eam rem

Athenas

Athenas ad Areopagitas, ut ad judices graviores exercitatioreſque, rejecit. Areopagitæ cognita cauſa accuſatorem mulieris, & ipſam, quæ accuſabatur, centeſimo anno adeſſe juſſerunt. ſic neque abſolutum mulieris veneficium eſt, quod per leges non licuit; neque nocens damnata pœnitaque, quæ digna venia fuit. Scripta hęc hiſtoria eſt in libro Valerii Maximi factorum & dictorum memorabilium octavo.

Cap. VIII.

Reditiones in gratiam nobilium virorum memoratu digna.

P. Africanus ſuperior & Tib. Gracchus, Tib. & C. Gracchorum pater, rerum geſtarum magnitudine, honorum atque vitæ dignitate illuſtres viri diſſenſerunt ſæpenumerò de republica: & ea, ſive qua alia re, non amici fuerunt. ea ſimultas quum diu manſiſſet, & ſolemni die Jovi libaretur, atque ob id ſacrificium ſenatus in Capitolio epularetur; fors fuit, ut apud eamdem menſam duo illi junctim locarentur. tum, quaſi dis immortalibus arbitris in convivio Jovis optimi maximi dexteras eorum conducentibus, repentè amiciſſimi facti: neque ſolùm amicitia incepta, ſed affinitas ſimul inſtituta. nam P. Scipio filiam virginem habens jam viro maturam, ibi tunc eodem in loco deſpondit eam Tib. Graccho; quem probaverat elegeratque exploratiſſimo judicii tempore, dum inimicus eſt. Æmilius quoque Lepidus & Fulvius Flaccus nobili genere ampliſſimiſque honoribus & ſummo loco in civitate præditi; odio inter ſeſe gravi & ſimultate diutina conflictati ſunt. poſtea populus eos ſimul cenſores facit. atque illi, ubi voce præconis renunciati ſunt, ibidem in campo ſtatim, nondum dimiſſa concione, ultro uterque & pari voluntate conjuncti complexique ſunt: exque eo die & in ipſa cenſura & poſtea jugi concordia fidiſſimè ampliſſiméque vixerunt.

CAP. IX.

Quæ dicantur vocabula ancipitia, & quòd honoris *quoque vocabulum ancipiti ſententia fuerit.*

EST plurifariam videre atque animadvertere in veteribus ſcriptis pleraque vocabula, quæ nunc in ſermonibus volgi unam certamque rem demonſtrent, ita fuiſſe media & communia, ut ſignificare & capere poſſent duas inter ſe res contrarias; ex quibus quædam ſatis nota ſunt, ut *tempeſtas*, *valetudo*, *facinus*, *dolus*, *gratia*, *induſtria*. hæc enim fere jam volgatum eſt ancipitia eſſe, & utroque verſus dici poſſe. *periculum* etiam, & *venenum*, & *contagium*, non, uti nunc dicuntur, pro malis tantùm dicta eſſe, multum exemplorum hujuſmodi reperias. ſed *honorem* quoque mediam vocem fuiſſe, & ita appellatum, ut etiam *malus honos* diceretur, & ſignificaret *injuriam*, id profectò rariſſimum eſt. Quintus autem Metellus Numidicus in oratione, quam de triumpho ſuo dixit, his verbis uſus eſt: *Qua in re quanto univerſi me unum antiſtatis; tanto vobis quam mihi majorem injuriam atque contumeliam facit, Quirites: & quanto probi injuriam facilius accipiunt, quàm alteri tradunt; tanto ille vobis quàm mihi pejorem honorem habuit: nam me injuriam ferre, vos facere vult, Quirites: ut hîc conqueſtio, iſtic vituperatio relinquatur. honorem*, inquit, *pejorem vobis habuit, quàm mihi.* cujus verbi ſententia eſt, quam ipſe quoque ſupra dicit: *majore vos affecit injuria & contumelia quàm me.* Præter hujus autem verbi notionem adſcribendam eſſe hanc ſententiam ex oratione Q. Metelli exiſtimavi, ut definiremus Socratis eſſe decretum, Κάκιον εἶναι τὸ ἀδικεῖν, ἢ τὸ ἀδικεῖσθαι.

CAP. X.

Quòd æditumus *verbum Latinum ſit.*

AEDitumus verbum Latinum eſt & vetus, ea forma dictum, qua *finitimus* & *legitimus*. ſed pro eo à pleriſque nunc *æditus* dicitur nova & commentitia uſurpatione; quaſi à tuendis ædibus appellatus. Satis hoc eſſe potuit admonendi gratia dixiſſe, præter agreſtes quoſdam & indomitos certatores, qui niſi auctoritatibus adhibitis non comprimuntur. M. Varro, in libro ſecundo ad Marcellum de Latino ſermone, *æditumum* dici oportere cenſet magis quàm *æditum*; quòd alterum ſit recenti novitate fictum, alterum antiquâ origine incorruptum. Lævius quoque, ut opinor, in Proteſilaodamia *clauſtritumum* dixit, qui clauſtris januæ præeſſet; eadem ſcilicet figura, qua *æditumum* dici videbat qui ædibus præeſt. In Verrem M. Tullii in exemplaribus fideliſſimis ita inveni ſcriptum, *æditumi cuſtodeſque maturè ſentiunt*. in libris autem hoc vulgariis, *æditui*, ſcriptum eſt. Pomponii fabula Atellana eſt, quæ ita inſcripta eſt, *Æditumus*, in qua hic verſus eſt:

Qui poſtquam tibi appareo atque æditumor in templo tuo.

Titus autem Lucretius in carmine ſuo, pro, *æditui*, *æditentes* appellat.

CAP. XI.

Errare iſtos, qui ſpe & fiducia latendi peccent; quum latebra peccati perpetua nulla ſit: & ſuper ea re Peregrini philoſophi ſermo ex Sophocli poëtæ ſententia.

PHiloſophum nomine Peregrinum, cui poſtea cognomentum Proteus factum eſt, virum gravem atque conſtantem vidimus, quum Athenis eſſemus, di-

verſantem in quodam tugurio extra urbem. quumque ad eum frequenter ventitaremus, multa herclè dicere cum utiliter & honeſtè audivimus. in quibus id fuit, quod præcipuum auditum meminimus. Virum quidem ſapientem non peccaturum eſſe dicebat, etiamſi peccaſſe eum dii atque homines ignoraturi forent. non enim pœnæ aut infamiæ metu non eſſe peccandum, ſed juſti honeſtique ſtudio & officio. ſi qui tamen non eſſent tali ingenio vel diſciplina præditi, uti ſe vi ſua ac ſponte facilè à peccando tenerent, eos omnis tunc peccare procliviùs exiſtimabat, quum latere poſſe id peccatum putarent, impunitatemque ex ea latebra ſperarent. at ſi ſciant, inquit, homines nihil omnium rerum diutiùs poſſe celari, repreſſiùs pudentiùſque peccabitur. propterea verſus iſtos Sophocli prudentiſſimi poëtarum in ore eſſe habendos dicebat:

Πρὸς ταῦτα κρύπτε μηδὲν, ὡς ὁ πάνθ᾽ ὁρῶν
Καὶ πάντ᾽ ἀκούων, πάντ᾽ ἀναπτύσσει χρόνος.

Alius quidam veterum poëtarum, cujus nomen mihi memoriæ non eſt, Veritatem Temporis filiam eſſe dixit.

CAP. XII.

Faceta reſponſio M. Ciceronis amolientis à ſe crimen manifeſti mendacii.

HÆc quoque diſciplina rhetorica eſt, callidè & cum aſtu res criminoſas citra periculum confiteri; ut ſi objectum ſit turpe aliquid, quod negari non queat, reſponſione joculari eludas, & rem facias riſu magis dignam quàm crimine. ſicut feciſſe Ciceronem ſcriptum eſt, quum id, quod inficiari non poterat, urbano facetoque dicto diluit. nam quum emere vellet in palatio domum, & pecuniam in præſens non haberet; à P. Sulla, qui tum reus erat, mutuum ſeſtertium viciens tacitè

citè accepit. ea res tamen, priuſquam emeret, prodita eſt, & in vulgus exivit: objectumque ei eſt, quòd pecuniam, domus emendæ cauſa, à reo accepiſſet. tum Cicero, inopinata opprobatione permotus, accepiſſe ſe negavit, ac domum quoque ſe emturum negavit, atque adeò, inquit, verum ſit accepiſſe me pecuniam, ſi domum emero. ſed quum poſtea emiſſet, & hoc mendacium in ſenatu ei ab inimicis objiceretur, riſit ſatis: atque inter ridendum, ἀκοινονόητοι, inquit, homines eſtis, quum ignoratis prudentis & cauti patrisfamilias eſſe, quod emere velit, emturum ſeſe negare, propter competitores emtionis.

CAP. XIII.

Intra kalendas *quum dicitur, quid ſignificet, utrum* ante kalendas, *an* kalendis, *an utrumque: atque inibi quid ſit in oratione M. Tullii*, intra Oceanum, *&* intra montem Taurum, *& in quadam epiſtola*, intra modum.

QUum Romæ à Conſulibus judex extra ordinem datus pronunciare intra Kalendas juſſus eſſem, Apollinarem Sulpicium doctum hominem percunctatus ſum, an his verbis, *intra kalendas*, ipſæ quoque kalendæ tenerentur: dixique ei me videlicet datum, kalendaſque mihi prodictas, ut intra eum diem pronunciarem. Cur, inquit, hoc me potius rogas, quàm ex iſtis aliquem peritis ſtudioſiſque juris, quos adhibere in conſilium judicaturi ſoletis? tum illi ego ita reſpondi: Si aut de vetere, inquam, jure, aut recepto, aut controverſo & ambiguo, aut novo & conſtituto diſcendum eſſet; iſſem planè ſciſcitatum ad iſtos quos dicis. ſed quum verborum Latinorum ſententia, uſus, ratio exploranda ſit; ſcævus profectò & cœcus animi forem, ſi quum haberem tui copiam, iſſem magis ad alium quàm ad te. Audi igitur, inquit, de ratione verbi quid exiſtimem.

ſed eo tamen pacto, ut id facias, non quod ego de proprietate vocis diſſeruero, ſed quod in ea re omnium pluriumve conſenſu obſervari cognoveris: non enim verborum tantum communium veræ atque propriæ ſignificationes longiore uſu mutantur; ſed legum quoque ipſarum juſſa conſenſu tacito oblitterantur. Tum deinde diſſeruit, me & pleriſque aliis audientibus, in hunc ferme modum: Quum dies, inquit, ita præfinita eſt, ut judex intra kalendas pronunciet; occupavit jam hæc omnis opinio, non eſſe dubium, quin ante kalendas jure pronuncietur. & id tantùm ambigi video, quod tu quæris, an kalendis quoque jure pronuncietur. ipſum autem verbum ſic proculdubio natum eſt, atque ita ſeſe habet: ut, quum dicitur, *intra kalendas*, non alius accipi dies debeat quam ſolæ kalendæ. nam tres iſtæ voces, *intra*, *ultra*, *citra*, quibus certi locorum fines demonſtrantur, ſingularibus apud veteres ſyllabis appellabantur, *in*, *cis*, *uls*, hæ deinde particulæ, quoniam parvo exiguoque ſonitu obſcurius promebantur, addita eſt tribus omnibus eadem ſyllaba; & quod dicebatur *cis Tiberim*, & *uls Tiberim*, dici cœptum eſt *citra Tiberim*, & *ultra Tiberim*: item quod erat *in*, accedente eadem ſyllaba, *intra* factum eſt. ſunt ergo hæc omnia quaſi contermina junctis inter ſe finibus cohærentia, *intra oppidum*, *ultra oppidum*, *citra oppidum*. ex quibus *intra*, ſicuti dixi, *in* ſignificat. nam qui dicit *intra oppidum*, *intra cubiculum*, *intra ferias*, non dicit aliud quam *in oppido*, *in cubiculo*, *in feriis*. *intra kalendas* igitur non *ante kalendas* eſt, ſed *in kalendis*: id eſt, eo ipſo die quo kalendæ ſunt. itaque, ſecundùm verbi ipſius rationem, qui juſſus eſt *intra kalendas* pronunciare, niſi kalendis pronunciet, contra juſſum vocis facit. nam, ſi ante id fiat, non *intra* pronunciat, ſed *citra*. neſcio quo autem pacto recepta volgò interpretatio eſt abſurdiſſima, ut *intra kalendas* ſignificare videatur etiam *citra kalendas* vel *ante kalendas*: nihil

nihil enim ferme intereſt. atque inſuper dubitatur, an *ante kalendas* quoque pronunciari poſſit: quando neque ultra neque citra, ſed, quod inter hæc medium eſt, *intra kalendas*, id eſt *kalendis* pronunciandum ſit. ſed nimirum conſuetudo vicit: quæ quum omnium domina rerum, tum maximè verborum eſt. Ea omnia quum Apollinaris ſcitè perquam atque enucleatè diſputaviſſet, tum ego hæc dixi: Cordi, inquam, mihi fuit, priuſquam ad te irem, quærere explorareque, quonam modo veteres noſtri particula iſta, qua de agitur, uſi ſint. atque ita invenimus Tullium in tertia in Verrem ſcripſiſſe, *Eſt autem modò locus intra Oceanum jam nullus, neque tam longinquus, neque tam reconditus, quo non per hac tempora noſtrorum hominum libido iniquitaſque pervaſerit. intra Oceanum* dicit, contra rationem tuam. non enim vult, opinor, dicere *in Oceano*, terras enim demonſtrat omnis, quæ oceano ambiuntur, ad quas è noſtris hominibus adiri poteſt, quæ ſunt *citra Oceanum*, non, *in Oceano*. neque enim videri poteſt inſulas ſignificare neſcio quas, quæ penitus eſſe intra æquora ipſa oceani dicuntur. Tunc Sulpicius Apollinaris renidens, Non mehercle inargutè, inquit, nec incallidè oppoſuiſti hoc Tullianum. ſed Cicero *intra oceanum*, non, ut tu interpretare, *citra oceanum* dixit. Quid enim poteſt dici *citra oceanum* eſſe, quum undique oceanus circumſcribat omnis terras & ambiat? nam *citra* quod eſt, id *extra* eſt. quî autem poteſt *intra* eſſe dici quod *extra* eſt? ſed ſi ex una tantùm parte orbis oceanus foret, *citra oceanum* eſſe dici poſſet, vel *ante oceanum*: quum verò omnis terras omnifariam & undiqueverſum circumfluat, nihil citra eum eſt: ſed, undarum illius ambitu terris omnibus convallatis, in medio ejus ſunt omnia, quæ intra oras ejus incluſa ſunt; ſicuti herclè ſol non citra cœlum vertitur, ſed in cœlo & intra cœlum. Hæc tunc Apollinaris ſcitè acutéque dicere viſus eſt. ſed poſtea in

libro

bro M. Tullii epiſtolarum ad Ser. Sulpicium ſic dictum eſſe invenimus *intra modum*, ut *intra kalendas* dicunt, qui dicere *citra kalendas* volunt. verba hæc Ciceronis ſunt, quæ appoſui: *Sed tamen quoniam effugi ejus offenſionem, qui fortaſſe arbitraretur me hanc rempublicam non putare, ſi perpetuò tacerem; modicè hoc faciam aut etiam intra modum, ut & illius voluntati & meis ſtudiis ſerviam.* *modicè* dixerat, id eſt, cum modo æquo & pari; deinde, quaſi hoc diſpliceret & corrigere id vellet *aut etiam intra modum.* per quod oſtendit minus ſeſe id facturum eſſe, quàm quod fieri modicè videretur: id eſt, non ad ipſum modum, ſed retro paululum & citra modum. In oratione etiam, quam pro P. Seſtio ſcripſit, *intra montem Taurum*, ſic dicit, ut non ſignificet *in monte Tauro*, ſed *uſque ad montem Taurum cum ipſo monte.* verba ſunt hæc ipſius M. Tullii, ex ea, quam dixi, oratione. *Antiochum Magnum illum majores noſtri magna belli contentione terra marique ſuperatum intra montem Taurum regnare juſſerunt: Aſiam, qua illum multarunt, Attalo,* [illegible] *in ea regnaret, condonarunt.* *intra montem*, inqui[illegible]*aurum regnare juſſerunt.* quod non proinde eſt, ut, *intra cubiculum*, dicimus: niſi videri poteſt id eſſe *intra montem* quod eſt *intra regiones* quæ Tauri montis objectu ſeparantur. nam ſicuti qui *intra cubiculum* eſt, is non in cubiculi parietibus, ſed intra parietes eſt, quibus cubiculum includitur, qui tamen ipſi quoque parietes in cubiculo ſunt: ita, qui regnat intra montem Taurum, non ſolùm in monte Tauro regnat, ſed in his etiam regionibus quæ Tauro monte clauduntur. Num igitur ſecundùm iſtam verborum M. Tullii ſimilitudinem, qui jubetur *intra kalendas* pronunciare, is & *ante kalendas*, & *ipſis kalendis* jure pronunciare poteſt? neque id fit quaſi privilegio quodam inſitæ conſuetudinis, ſed certa rationis obſervatione: quoniam omne tempus, quod

kalen-

kalendarum die includitur, intra kalendas eſſe rectè dicitur.

Cap. XIV.

Saltem *particula quam vim habeat & quam originem.*

Saltem particula quam haberet principem ſignificationem, quæque vocis iſtius origo eſſet, quærebamus. ita enim primitùs factam eſſe apparet, ut non videatur, ſicuti quædam ſupplementa orationis, temerè & inconditè aſſumta. atque erat qui diceret legiſſe ſe in grammaticis commentariis P. Nigidii, *ſaltem* ex eo dictum, quod eſſet, ſi aliter; idque ipſum dici ſolitum per defectionem: nam plenam eſſe ſententiam, *ſi aliter non poteſt.* ſed id nos in iiſdem commentariis Nigidii, quum eos non, opinor, incurioſè legiſſemus, nuſquam invenimus. Videntur autem verba iſta, *ſi aliter non poteſt*, à ſignificatione quidem voculæ hujus, de qua quærimus, non aberrare: ſed tot verba tamen in pauciſſimas litteras cludere improbæ cujuſdam ſubtilitatis eſt. Fuit étiam qui diceret homo in libris atque litteris aſſiduus, *ſaltem* ſibi dictum videri *u* littera media extrita. *ſalutem* enim ante dictum, quod nos *ſaltem* diceremus. nam quum alia quædam petita & non impetrata ſunt; tum ſolemus, inquit, quaſi extremum aliquid petituri, quod negari minimè debeat, dicere; *hoc ſaltem fieri aut dari oportere:* tamquam ſalutem poſtremò petentes, quam impetrari certè & obtineri ſit æquiſſimum. ſed hoc itidem non illepidè quidem fictum, nimis tamen eſſe videtur commenticium; cenſuimus igitur amplius quærendum.

CAP. XV.

Quòd Siſenna in libris hiſtoriarum adverbiis hujuſcemodi ſæpenumero uſus eſt, celatim, vellicatim, ſaltuatim.

QUum lectitaremus hiſtoriam Siſennæ aſſiduè; hujuſcemodi figuræ adverbia in oratione ejus animadvertimus, cuimodi ſunt hæc, *curſim, properatim, celatim, vellicatim, ſaltuatim.* ex quibus duo prima, quia ſunt notiora, exemplis non indigebant. reliqua in hiſtoriarum ſexto ſic ſcripta ſunt: *Quam maximè celatim poterat, in inſidiis ſuos diſponit.* item alio in loco: *Nos una æſtate in Aſia & Græcia geſta idcirco literis continentia mandavimus, ne vellicatim aut ſaltuatim ſcribendo lectorum animos impediremus.*

LIBER TERTIUS DECIMUS.

CAPUT I.

Inquiſitio verborum iſtorum M. Tullii curioſior, quæ fuit in primo Antonianarum libro: Multa autem impendere videntur præter naturam etiam, præterque fatum: *tractatumque an idem duo iſta ſignificent*, fatum, *atque* natura, *an diverſum.*

M. CICERO in primo Antonianarum ita ſcriptum reliquit: *Hunc igitur ut ſequerer properavi, quem præſentes non ſunt ſequuti: non ut proficerem aliquid; neque enim ſperabam id, nec præſtare poteram; ſed ut ſi quid mihi humanitùs accidiſſet (multa autem impendere videntur præter naturam etiam præterque fatum) hujus diei vocem teſtem reipublicæ relinquerem meæ perpetuæ*

erga

erga ſe voluntatis. præter naturam, inquit, *præterque fatum.* an utrumque idem valere voluerit, *fatum* atque *naturam*, & duas res καθ' ἑνὸς ὑποκειμένου poſuerit, an verò diviſerit ſeparaſitque, ut alios caſus natura ferre videatur, alios fatum, conſiderandum equidem puto: atque id maximè requirendum, qua ratione dixerit accidere multa humanitùs poſſe præter fatum: quando ſic ratio & ordo & inſuperabilis quædam neceſſitas fati conſtituitur, ut omnia intra fatum claudenda ſint; niſi illud ſanè Homeri ſequutus eſt:

Μὴ καὶ ὑπὲρ μοῖραν δόμον Ἄϊδος εἰσαφίκηαι.

Nihil autem dubium eſt, quin violentiam & inopinatam mortem ſignificaverit: quæ quidem poteſt rectè videri accidere præter naturam. ſed cur id quoque genus mortis extra fatum poſuerit, neque operis hujus eſt explorare, neque temporis. illud tamen non prætermittendum eſt, quòd Virgilius quoque idipſum quod Cicero de fato opinatus eſt, quum hoc in quarto libro dixit de Eliſa, quæ mortem per vim potita eſt:

Nam.quia nec fato, merita nec morte peribat.

tamquam in faciendo fine vitæ quæ violenta ſunt non videantur è fato venire. Demoſthenis autem, viri prudentia pari atque facundia præditi, verba idem ferè ſignificantia de natura atque fato M. Cicero ſequutus videtur. ita enim ſcriptum eſt in oratione illa egregia, cui titulus eſt, ὑπὲρ στεφάνου. Ὁ μὲν τοῖς γονεῦσι μόνον γεγεννῆσθαι νομίζων τὸν τῆς εἱμαρμένης καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον περιμένει. ὁ δὲ καὶ τῇ πατρίδι, ὑπὲρ τοῦ μὴ ταύτην ἐπιδεῖν δουλεύουσαν ἀποθνήσκειν ἐθελήσει. Quod Cicero fatum atque naturam videtur dixiſſe, id multo ante Demoſthenes τὴν πεπρωμένην καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον appellavit. Αὐτόματος enim θάνατος, quaſi naturalis & fatalis, nulla extrinſecus vi coactus venit.

CAP. II.

Super poëtarum Pacuvii & Accii colloquio familiari in oppido Tarentino.

QUibus otium & ſtudium fuit vitas atque ætates doctorum hominum quærere ac memoriæ tradere; de M. Pacuvio & L. Accio tragicis poëtis hiſtoriam ſcripſerunt hujuſcemodi. Quum Pacuvius, inquiunt, grandi jam ætate & morbo corporis diutino affectus, Tarentum ex urbe Roma conceſſiſſet, Accius tunc haud parvo junior proficiſcens in Aſiam, quum in oppidum veniſſet, devertit ad Pacuvium: comiterque invitatus, pluſculiſque ab eo diebus retentus, tragœdiam ſuam, cui *Atreus* nomen eſt, deſideranti legit. tum Pacuvium dixiſſe ajunt, ſonora quidem eſſe, quæ ſcripſiſſet, & grandia; ſed videri ea tamen ſibi duriora paulum & acerbiora. Ita eſt, inquit Accius, uti dicis. neque id ſanè me pœnitet: meliora enim fore ſpero quæ deinceps ſcribam. nam quod in pomis eſt, itidem, inquit, eſſe ajunt in ingeniis: quæ dura & acerba naſcuntur, pòſt fiunt mitia & jucunda. ſed quæ gignuntur ſtatim vieta & mollia, atque in principio ſunt uvida, non matura mox fiunt, ſed putria. relinquendum igitur viſum eſt in ingenio, quod dies atque ætas mitificet.

CAP. III.

An vocabula hæc, neceſſitudo *&* neceſſitas, *differenti ſignificatione ſint.*

RIſu prorſus atque ludo res digna eſt, quum plerique grammaticorum aſſeverant *neceſſitudinem* & *neceſſitatem* mutare longè, longéque differre: ideo quòd *neceſſitas* ſit vis quæpiam premens & cogens; *neceſſitudo* autem dicatur jus quoddam & vinculum religioſæ conjunctionis;

ctionis; idque unum ſolitarium ſignificet. ſicut autem nihil quicquam intereſt *ſuavitudo* dicas an *ſuavitas*, *ſanctitudo* an *ſanctitas*, *acerbitudo* an *acerbitas*, *acritudo*, an, quod Accius in Neoptolemo ſcripſit, *acritas*: ita nihil rationis dici poteſt, quî *neceſſitudo* & *neceſſitas* ſeparentur. itaque in libris veterum vulgo reperias *neceſſitudinem* dici, pro eo quod neceſſum eſt. ſed *neceſſitas* ſanè pro jure officioque obſervantiæ affinitatiſque infrequens eſt: quamquam, qui ob hoc ipſum jus affinitatis familiaritatiſve conjuncti ſunt, neceſſarii dicuntur. repperi tamen in oratione C. Cæſaris, qua Plautiam rogationem ſuaſit, *neceſſitatem* dictam pro *neceſſitudine*, id eſt, jure affinitatis. verba hæc ſunt: *Equidem mihi videtur pro noſtra neceſſitate non labore, non opera, non induſtria defuiſſe.* Hoc ego ſcripſi de utriuſque vocabuli indifferentia, admonitus fortè verbi iſtius, quum legerem Sempronii Aſellionis veteris ſcriptoris quartum ex hiſtoria librum, in quo de P. Africano Pauli filio ita ſcriptum eſt; *Nam ſe patrem ſuum audiſſe dicere L. Æmilium Paulum, nimis bonum imperatorem ſignis collatis non decertare, niſi ſumma neceſſitudo aut ſumma ei occaſio data eſſet.*

CAP. IV.

Olympiadis Alexandri matris comis ac prudens ad filium Alexandrum reſcriptio.

IN pleriſque monumentis rerum ab Alexandro geſtarum, & paulo antè in libro M. Varronis, qui inſcriptus eſt *Oreſtes vel de inſania*, Olympiadem Philippi uxorem feſtiviſſimè reſcripſiſſe legimus Alexandro filio. nam quum is ad matrem ita ſcripſiſſet; REX. ALEXANDER. JOVIS. HAMMONIS. FILIUS. OLYMPIADI. MATRI. SALUTEM. DICIT. Olympias reſcripſit ad hanc ſententiam: *Amabo*, inquit, *mi fili*, *quieſcas*:

neque deferas me neque criminere adverſum Junonem. malum mihi prorſum illa magnum dabit, quum tu me litteris tuis pellicem illi eſſe confiteris. Ea mulieris ſcitæ atque prudentis erga ferocem filium comitas ſenſim & comiter admonuiſſe eum viſa eſt, deponendam eſſe opinionem vanam, quam ille ingentibus victoriis & adulantium blandimentis & rebus ſupra fidem proſperis imbiberat, genitum eſſe ſeſe de Jove.

CAP. V.

De Ariſtotele, Theophraſto, & Menedemo philoſophis, deque eleganti verecundia Ariſtotelis ſucceſſorem diatriba ſua eligentis.

ARiſtoteles philoſophus annos jam ferè natus duo & ſexaginta, corpore ægro affectoque, ac ſpe vitæ tenui fuit. tunc omnis ejus ſectatorum cohors ad eum accedit, orantes obſecranteſque, ut ipſe deligeret loci ſui & magiſterii ſucceſſorem; quo, poſt ſummum ejus diem, proinde ut ipſo, uterentur ad ſtudia doctrinarum complenda excolendaque, quibus ab eo imbuti fuiſſent. Erant tunc in ejus ludo boni multi, ſed præcipui duo, Theophraſtus & Menedemus. ingenio hi atque doctrinis cæteros præſtabant. alter ex inſula Leſbo fuit, Menedemus autem Rhodo. Ariſtoteles reſpondit, facturum eſſe quod vellent, quum id ſibi foret tempeſtivum. poſtea brevi tempore quum idem illi, qui de magiſtro deſtinando petierant, præſentes eſſent; vinum, ait, quod tum biberet, non eſſe id ex valetudine ſua, ſed inſalubre eſſe atque aſperum; ac propterea quæri debere exoticum vel Rhodium aliquod vel Leſbium. id ſibi utrumque ut curarent, petivit; uſurumque eo dixit, quod ſeſe magis juviſſet. eunt, curant, inveniunt, adferunt. tum Ariſtoteles Rhodium petit, deguſtat. Firmum, inquit, hercle vinum & jucundum.

petit

petit mox Lesbium: quo item deguſtato, Utrumque, inquit, oppidò bonum, ſed ἡδίων ὁ Λέσβιος. id ubi dixit, nemini fuit dubium, quin, lepidè ſimul & verecundè, ſucceſſorem illa voce ſibi, non vinum delegiſſet. is erat è Lesbo Theophraſtus, ſuavitate homo inſigni linguæ pariter atque vitæ. itaque non diu pòſt, Ariſtotele vita defuncto, ad Theophraſtum omnes conceſſerunt.

Cap. VI.

Quid veteres Latini dixerunt quas Græci προσῳδίας *appellant; & item quòd vocabulum* barbariſmi *non uſurpaverint neque Romani antiquiores, neque Attici.*

Quas Græci προσῳδίας dicunt, eas veteres docti tum notas vocum, tum moderamenta, tum accentiunculas, tum voculationes appellabant. quod nunc autem barbare quem loqui dicimus, id vitium ſermonis non barbarum eſſe, ſed ruſticum, & cum eo vitio loquentes ruſticè loqui dictitabant. P. Nigidius in commentariis grammaticis, *Ruſticus fit ſermo*, inquit, *ſi adſpires perperam.* itaque id vocabulum quod dicitur vulgò barbariſmus, qui ante Divi Auguſti ætatem purè atque integrè loquuti ſunt an dixerint, nondum equidem inveni.

Cap. VII.

Diverſum de natura leonum dixiſſe Homerum in carminibus, & Herodotum in hiſtoriis.

Leænas inter omnem vitam ſemel parere, eoque uno partu nunquam edere plures quàm unum, Herodotus in tertia hiſtoria ſcriptum reliquit. verba ex eo libro hæc ſunt: ἡ δὲ δὴ λέαινα, ἐὸν ἰσχυρότατον

καὶ θρασύτατον, ἅπαξ ἐν τῷ βίῳ τίκτει ἕν. τίκτουσα γὰρ συνεκβάλλει τῷ τέκνῳ τὰς μήτρας. Homerus autem leones (ſic enim feminas quoque virili genere appellat, quod grammatici ἐπίκοινον vocant, pluris gignere atque educare catulos dicit. verſus, quibus hoc apertè demonſtrat, hi ſunt:

> Εἱστήκει ὥς τίς τε λέων περὶ οἷσι τέκεσσιν,
> Ὧ ῥά τε νήπι᾽ ἄγοντι συναντήσωνται ἐν ὕλῃ
> Ἄνδρες ἐπακτῆρες.

Item alio in loco idem ſignificat:

> Πυκνὰ μάλα στενάχων, ὥστε λὶς ἠϋγένειος
> Ὧ ῥά θ᾽ ὑπὸ σκύμνους ἐλαφηβόλος ἁρπάσει ἀνὴρ
> Ὕλης ἐκ πυκινῆς:

Ea nos diſſenſio atque diverſitas quum agitaret inclutiſſimi poëtarum & hiſtoricorum nobiliſſimi, placuit libros Ariſtotelis philoſophi inſpici, quos de animalibus exquiſitiſſimè compoſuit. In quibus, quod ſuper iſta re ſcriptum invenimus, cum ipſius Ariſtotelis verbis, in his commentariis ſcribemus. verba Ariſtotelis hæc ſunt ex libro de hiſtoria animalium ſexto:

Λέων δ᾽ ὅτι μὲν ὀχεύει ὄπισθεν, καί ἐστιν ὀπισθουρητικὸν, εἴρηται πρότερον. ὀχεύει δὲ καὶ τίκτει οὐ πᾶσαν ὥραν, καθ᾽ ἕκαστον μέντοι τὸν ἐνιαυτόν. τίκτει μὲν οὖν τοῦ ἔαρος. τίκτει δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δύο. τὰ μέντοι πλεῖστα ἕξ. τίκτει δ᾽ ἐνίοτε καὶ ἕν. ὁ δὲ λεχθεὶς μῦθος περὶ τοῦ ἐκβάλλειν τὰς ὑστέρας τίκτοντα, ληρώδης ἐστιν. συνετέθη δὲ ἐκ τοῦ σπανίους εἶναι τοὺς λέοντας, ἀπορῶν τὴν αἰτίαν τοῦ τὸν μῦθον συνθέντος. σπάνιον γὰρ τὸ γένος τὸ τῶν λεόντων ἐστὶ, καὶ οὐκ ἐν πολλῷ γίγνεται τόπῳ. ἀλλὰ τῆς Εὐρώπης ἁπάσης ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ Ἀχελώου καὶ τοῦ Νέσσου ποταμοῦ. τίκτει δὲ ὁ λέων πάνυ μικρὰ, οὕτως ὥστε δίμηνα ὄντα μόλις βαδίζειν. οἱ δ᾽ ἐν Συρίᾳ λέοντες τίκτουσι πεντάκις. τὸ πρῶτον πέντε, εἶτα ἀεὶ ἑνὶ ἐλάττονα. μετὰ δὲ ταῦτα οὐκ ἔτι οὐδὲν τίκτουσιν, ἀλλ᾽ ἄγονοι διατελοῦσιν. οὐκ ἔχει δὲ ἡ λέαινα χαίτην, ἀλλ᾽ ὁ ἄῤῥην λέων. βάλλει δὲ ὁ λέων

τοὺς

τοὺς κυνόδοντας καλουμένους τέτταρας μόνους, δύο μὲν ἄνωθεν, δύο δὲ κάτωθεν, βάλλει δὲ ἑξάμηνος ὢν τὴν ἡλικίαν.

CAP. VIII.

Quòd Afranius poëta prudenter & lepidè ſapientiam filiam eſſe Uſus & Memoriæ dixit.

EXimiè hoc atque veriſſimè Afranius poëta de gignenda comparandaque ſapientia opinatus eſt, quòd eam filiam eſſe Uſus & Memoriæ dixit. eo namque argumento demonſtrat, qui ſapiens eſſe rerum humanarum velit, non libris ſolis neque diſciplinis rhetoricis dialecticiſque opus eſſe; ſed oportere eum verſari quoque exercerique in rebus cominus noſcendis periclitandiſque, eaque omnia acta & eventa firmiter meminiſſe: & proindè ſapere ac conſulere ex his, quæ pericula ipſa rerum docuerint, non quæ libri tantùm ac magiſtri per quaſdam inanitates verborum & imaginum, tanquam in mimo aut in ſomnio, dictitaverint. Verſus Afranii ſunt in togata, cui Sellæ nomen eſt:

Uſus me genuit, mater peperit Memoria.
Sophiam vocant me Graÿ, vos Sapientiam.

Item verſus eſt in eamdem fermè ſententiam Pacuvii, quem Macedo philoſophus vir bonus, familiaris meus, ſcribi debere cenſebat pro foribus omnium templorum:

Ego odi homines ignava opera & philoſopha ſententia.

nihil enim fieri poſſe indignius neque intolerantius dicebat, quàm quod homines ignavi ac deſides, operti barba & pallio, mores & emolumenta philoſophiæ in linguæ verborumque artes converterent; & vitia facundiſſimè accuſarent intercutibus ipſi vitiis madentes.

CAP. IX.

Quid Tullius Tiro in commentariis ſcripſerit de Suculis & Hyadibus, quæ ſunt ſtellarum vocabula.

TUllius Tiro M. Ciceronis alumnus & libertus, adjutorque in literis ſtudiorum ejus fuit. is libros compluris de uſu atque ratione linguæ Latinæ, item de variis atque promiſcis quæſtionibus compoſuit. in his eſſe præcipui videntur, quos Græco titulo πανδέκτας inſcripſit, tamquam omne rerum atque doctrinarum genus continentis. ibi de his ſtellis, quæ appellantur ſuculæ, hoc ſcriptum eſt: *Adeò*, inquit, *veteres Romani litteras Græcas neſciverunt, & rudes Græcæ linguæ fuerunt, ut ſtellas, quæ in capite Tauri ſunt, propterea ſuculas appellarint, quod eas Græci ὑάδας vocant; tamquam id verbum Latinum Græci verbi interpretamentum ſit. quia Græcè ὗες, ſues Latinè dicantur. ſed ὑάδες*, inquit, *οὐκ ἀπὸ τῶν ὑῶν, ita ut noſtri opici putaverunt, ſed ab eo, quod eſt ὕων, appellantur. nam & quum oriuntur & quum occidunt, tempeſtates pluvias largoſque imbres cient. pluere autem & Græca lingua ὕων dicitur.* Hæc quidem Tiro in Pandectis. ſed enim veteres noſtri non uſque eo rupices & agreſtes fuerunt, ut ſtellas hyadas idcirco ſuculas nominarent, quod ὗες Latinè ſues dicantur: ſed ut quod Græci ὑπὲρ, nos *ſuper* dicimus; quod illi ὕπτιος, nos *ſupinus*; quod ὑφορβὸς, nos *ſubulcus*; quod item illi ὕπνος, nos primo *ſypnus*, deinde per *y* Græcæ Latinæque literæ cognationem *ſomnus*: ſic quod ab illis ὑάδες, à nobis primo *ſyades*, deinde *ſuculæ* appellatæ. Stellæ autem iſtæ non in capite Tauri ſunt, ut Tiro dicit (nullum enim videtur præter eas ſtellas Tauri caput) ſed hæ ita circulo, qui Zodiacus dicitur, ſitæ locatæque ſunt; ut ex earum poſitu ſpecies quædam & ſimulacrum eſſe videatur Tauri capitis: ſicuti cæteræ partes

partes & reliqua imago Tauri conformata & quaſi depicta eſt locis regionibuſque earum ſtellarum, quas Græci πλειάδας, nos vergilias vocamus.

Cap. X.

Quod ſororis etymon eſſe dixerit Labeo Antiſtius & quod fratris Nigidius.

Labeo Antiſtius juris quidem civilis diſciplinam principali ſtudio exercuit, & conſulentibus de jure publicè reſponſitavit; cæterarum quoque bonarum artium non expers fuit: & in grammaticam ſeſe atque dialecticam litteraſque antiquiores altioreſque penetraverat; Latinarumque vocum origines rationeſque percalluerat: eaque præcipuè ſcientia ad enodandos pleroſque juris laqueos utebatur. Sunt adeò libri poſt mortem ejus editi, qui *poſteriores* inſcribuntur; quorum librorum tres continui triceſimus octavus & triceſimus nonus & quadrageſimus pleni ſunt id genus rerum ad enarrandam & illuſtrandam linguam Latinam conducentium. Præterea in libris, quos ad Prætoris edictum ſcripſit, multa poſuit partim lepidè atque argutè reperta; ſicuti hoc eſt, quod in quarto ad edictum libro ſcriptum legimus; *Soror*, inquit, *appellata eſt, quod quaſi ſeorſum naſcitur; ſeparaturque ab ea domo in qua nata eſt, & in aliam familiam tranſgreditur.* Fratris autem vocabulum P. Nigidius, homo impenſè doctus, non minus arguto ſubtilique ἐτύμῳ interpretatur, *Frater*, inquit, *eſt dictus quaſi ferè alter.*

CAP. XI.

Quem M. Varro aptum juſtumque eſſe numerum convivarum exiſtimarit: ac de menſis ſecundis & bellariis.

LEpidiſſimus liber eſt M. Varronis ex ſatiris Menippæis, qui inſcribitur, NESCIS, QUID, VESPER, SERUS, VEHAT. in quo diſſerit de apto convivarum numero, deque ipſius convivii habitu cultuque. dicit autem convivarum numerum incipere oportere à Gratiarum numero, & progredi ad Muſarum; id eſt, proficiſci à tribus, & conſiſtere in novem: ut, cum pauciſſimi convivæ ſunt, non pauciores ſint quàm tres; quum plurimi, non plures, quàm novem. *nam multos*, inquit, *eſſe non convenit, quòd turba plerumque eſt turbulenta. & Romæ*, inquit, *conſtat, ſed & Athenis, nuſquam, aut cubat. Ipſum deinde convivium conſtat*, inquit, *ex rebus quatuor, & tum denique omnibus ſuis numeris abſolutum eſt. ſi belli homunculi collecti ſunt, ſi lectus locus, ſi tempus lectum, ſi apparatus non neglectus. nec loquaces autem*, inquit, *convivas, nec mutos legere oportet. quia eloquentia in foro & apud ſubſellia, ſilentium verò non in convivio, ſed in cubiculo eſſe debet.* Sermones igitur id temporis habendos cenſet non ſuper rebus anxiis aut tortuoſis, ſed jucundos atque invitabiles & cum quadam illecebra & voluptate utiles;ex quibus ingenium noſtrum venuſtius fiat & amœnius. *Quod profectò*, inquit, *eveniet, ſi de id genus rebus ad communem vitæ uſum pertinentibus confabulemur, de quibus in foro atque in negotiis agendis loqui non eſt otium. dominum autem*, inquit, *convivii eſſe oportet non tam lautum, quàm ſine ſordibus: & in convivio legi non omnia debent, ſed ea potiſſimum quæ ſimul ſint βιωφελῆ & delectent.* Neque non de ſecundis quoque menſis cujuſmodi eſſe eas oporteat

porteat præcipit. his enim verbis utitur : *Bellaria*, inquit, *ea maximè ſunt mellita, quæ mellita non ſunt. πέμμασιν enim cum πέψει ſocietas infida.* Quod Varro hoc in loco dixit, *bellaria*, ne quis fortè in iſta voce hæreat ; ſignificat id vocabulum omne menſæ ſecundæ genus. nam quæ πέμματα Græci aut τραγήματα dixerunt, ea veteres noſtri bellaria appellaverunt. vina quoque dulciora eſt invenire in comœdiis antiquioribus hoc nomine appellata : dictaque eſſe ea Liberi.

CAP. XII.

Tribunos plebis prenſionem *habere*, vocationem *non habere.*

IN quadam epiſtola Atei Capitonis ſcriptum legimus Labeonem Antiſtium legum atque morum populi Romani juriſque civilis doctum apprimè fuiſſe. *Sed agitabat*, inquit, *hominem libertas quadam nimia atque vecors ; uſque eo ut Divo Auguſto jam principe & rempublicam obtinente, ratum tamen penſúmque nihil haberet, niſi quod juſtum ſanctumque eſſe in Romanis antiquitatibus legiſſet.* ac deinde narrat, quid idem Labeo per viatorem à tribunis plebi vocatus reſponderit. *Quum à muliere*, inquit, *quadam tribuni plebis adverſum eum aditi Gellianum ad eum miſiſſent ut veniret & mulieri reſponderet : juſsit eum, qui miſſus erat, redire, & tribunis dicere, jus eos non habere neque ſe neque alium quemquam vocandi ; quoniam moribus majorum tribuni plebis prenſionem haberent, vocationem non haberent. poſſe igitur eos venire & prendi ſe jubere, ſed vocandi abſentem jus non habere.* Quum hoc in ea Capitonis epiſtola legiſſemus ; idipſum poſtea in M. Varronis rerum humanarum uno & viceſimo libro enarratiùs ſcriptum invenimus : verbaque ipſa ſuper ea re Varronis adſcripſimus : *In magiſtratu*, inquit,

habent alii vocationem, alii prenſionem, alii neutrum. vocationem; ut conſules & cæteri qui habent imperium. prenſionem; ut tribuni plebis & alii qui habent viatorem. neque vocationem, neque prenſionem; ut quæſtores & cæteri, qui neque lictorem habent neque viatorem. qui vocationem habent, idem prendere, tenere, abducere poſſunt. & hæc omnia, ſive adſunt quos vocant, ſive acciri juſſerunt. tribuni plebis vocationem habent nullam. neque minus multi imperiti, proinde atque haberent, ea ſunt uſi. nam quidam non modò privatum, ſed etiam conſulem in roſtra vocari juſſerunt. ego triumvir vocatus à P. Porcio tribuno plebis non ivi auctoribus principibus, & vetus jus tenui. item tribunus quum eſſem, vocari neminem juſſi, neque vocatum à collega parere invitum. Hujus ego juris, quod M. Varro tradit, Labeonem arbitror vana tunc fiducia, quum privatus eſſet, vocatum à tribunis non iſſe. quæ, malum, autem ratio fuit vocantibus nolle obſequi, quos confiteare jus habere prendendi? nam jure prendi qui poteſt, etiam in vincula duci poteſt. Sed quærentibus nobis quam ob cauſam tribuni, qui haberent ſummam coërcendi poteſtatem, jus vocandi non habuerint: quòd tribuni plebis antiquitùs creati videntur non juri dicundo, nec cauſis querelìſque de abſentibus noſcendis, ſed interceſſionibus faciendis, quibus præſentes fuiſſent: ut injuria, quæ coràm fieret, arceretur: ac propterea jus abnoctandi ademtum: quoniam, ut vim fieri vetarent, aſſiduitate eorum & præſentium oculis opus erat.

CAP.

Cap. XIII.

Quòd in libris Humanarum M. Varronis ſcriptum eſt; ædiles & quæſtores populi Romani in jus à privato ad prætorem vocari poſſe.

QUum ex angulis ſecretiſque librorum ac magiſtrorum in medium jam hominum & in lucem fori prodiſſem: quæſitum eſſe memini in pleriſque Romæ ſtationibus jus publicè docentium aut reſpondentium, an quæſtor populi Romani ad prætorem in jus vocari poſſet. id autem non ex otioſa quæſtione agitabatur: ſed uſus fortè natæ rei ita erat, ut vocandus eſſet in jus quæſtor. Non pauci igitur exiſtimabant jus vocationis in eum prætori non eſſe: quoniam magiſtratus populi Romani proculdubio eſſet: & neque vocari, neque ſi venire nollet, capi aut prendi, ſalva ipſius magiſtratus majeſtate, poſſet. Sed ego, qui tum aſſiduus in libris M. Varronis fui, quum hoc quæri dubitarique animadvertiſſem; protuli unum & viceſimum rerum humanarum, in quo ita ſcriptum fuit: *Qui poteſtatem neque vocationis populi viritim habent, neque prenſionis, eos magiſtratus à privato in jus quoque vocari eſt poteſtas. M. Lævinus ædilis curulis à privato ad prætorem in jus eſt eductus, nunc ſtipati ſervis publicis non modò prendi non poſſunt, ſed etiam ultrò ſummovent populum.* Hoc Varro in ea libri parte de ædilibus: ſuprà autem in eodem libro quæſtores neque vocationem habere neque prenſionem dicit. utraque igitur libri parte recitata in Varronis omnes ſententiam conceſſerunt; quæſtorque in jus ad prætorem vocatus eſt.

CAP. XIV.

Quid ſit pomœrium.

POmœrium quid eſſet, augures P. R. qui libros de auſpiciis ſcripſerunt, iſtiuſmodi ſententia definierunt: *Pomœrium eſt locus intra agrum effatum per totius urbis circuitum ponè muros regionibus certis determinatus, qui facit finem urbani auſpicii.* Antiquiſſimum autem pomœrium, quod à Romulo inſtitutum eſt, Palatini montis radicibus terminabatur. ſed id pomœrium pro incrementis reipublicæ aliquotiens prolatum eſt, & multos editoſque collis circumplexum eſt. habebat autem jus proferendi pomœrii, qui populum R. agro de hoſtibus capto auxerat. Propterea quæſitum eſt, ac nunc etiam in quæſtione eſt, quam ob cauſam ex ſeptem urbis montibus, quum cæteri ſex intra pomœrium ſint, Aventinus ſolum, quæ pars non longinqua nec infrequens eſt, extra pomœrium ſit: neque id Ser. Tullius rex, neque Sulla, qui proferendi pomœrii titulum quæſivit, neque poſtea Divus Julius, quum pomœrium proferret, intra effatos urbis fines incluſerint. Hujus rei Meſſala aliquot cauſas videri ſcribit. ſed præter eas omnes ipſe unam probat, quòd in eo monte Remus urbis condendæ gratia auſpicaverit, aveſque irritas habuerit, ſuperatuſque in auſpicio à Romulo ſit. *iccirco*, inquit, *omnes, qui pomœrium protulerunt, montem iſtum excluſerunt, quaſi avibus obſcœnis ominoſum.* Sed de Aventino monte prætermittendum non putavi, quod non pridem ego in Elidis grammatici veteris commentario offendi: in quo ſcriptum erat, Aventinum antea ſicuti diximus, extra pomœrium excluſum, pòſt auctore Divo Claudio receptum, & intra pomœrii fines obſervatum.

CAP. XV.

Verba ex libro Meſſalæ auguris, quibus docet qui ſint minores magiſtratus, *&* conſulem prætoremque *collegas eſſe; & quædam alia de* auſpiciis. *item verba ejuſdem Meſſalæ differentis, aliud eſſe* ad populum loqui, *aliud* cum populo agere; *& qui magiſtratus à quibus avocent comitiatum.*

IN edicto conſulum, quo edicunt qui dies comitiis centuriatis futurus ſit, ſcribitur ex vetere forma perpetua; NE. QUIS. MAGISTRATUS. MINOR. DE. CAELO. SERVASSE. VELIT. quæri igitur ſolet, qui ſint magiſtratus minores. ſuper hac re meis verbis nihil opus fuit: quoniam liber Meſſalæ auguris de auſpiciis primus, quum hoc ſcriberemus, forte adfuit. propterea ex eo libro, verba ipſius Meſſalæ ſubſcripſimus. *Patriciorum auſpicia in duas ſunt diviſa poteſtates. maxima ſunt, conſulum, prætorum, cenſorum, neque tamen eorum omnium inter ſe eadem, aut ejuſdem poteſtatis: ideo quòd collegæ non ſunt cenſores conſulum aut prætorum; prætores conſulum ſunt. ideoque neque conſules aut prætores cenſoribus, neque cenſores conſulibus aut prætoribus turbant aut retinent auſpicia. at cenſores inter ſe, rurſus prætores conſuleſque inter ſe & vitiant & obtinent. prætor, etſi collega conſulis eſt, neque prætorem, neque conſulem jure rogare poteſt, ut quidem nos à ſuperioribus accepimus, aut ante hæc tempora ſervatum eſt: & ut in commentario tertiodecimo C. Tuditani patet, quia imperium minus prætor, majus habet conſul: & à minore imperio majus aut major collega rogari jure non poteſt. prætores nos his temporibus prætore creante veterum auctoritatem ſumus ſequuti: neque iis comitiis in auſpicio fuimus. Cenſores æquè non eodem rogantur auſpicio atque conſules & prætores. reliquorum magiſtratuum minora ſunt auſpicia: ideo*

illi

illi minores, hi majores magiſtratus appellantur. Minoribus creandis magiſtratibus tributis comitiis magiſtratus, ſed juſtius curiata datur lege. majores centuriatis comitiis fiunt. Ex his omnibus verbis Meſſalæ manifeſtum fit & qui ſint magiſtratus minores, & quamobrem minores appellentur. ſed & collegam eſſe prætorem conſuli docet, quòd eodem auſpicio creantur. Majora autem dicuntur auſpicia habere, quia eorum auſpicia magis rata ſunt quam aliorum. Idem Meſſala in eodem libro de minoribus magiſtratibus ita ſcribit: *Conſul ab omnibus magiſtratibus & comitiatum & concionem avocare poteſt. prætor & comitiatum & concionem uſquequaque avocare poteſt, niſi à conſule. minores magiſtratus nuſquam nec comitiatum nec concionem avocare poſſunt. ea re, qui eorum primus vocat ad comitiatum, is rectè agit: quia bifariam cum populo agi non poteſt. nec avocare alius alii poſſet, ſi concionem habere volunt, uti ne cum populo agant: quamvis multi magiſtratus ſimul concionem habere poſſunt.* Ex his verbis Meſſalæ manifeſtum eſt, aliud eſſe cum populo agere, aliud concionem habere. nam cum populo agere, eſt rogare quid populum, quod ſuffragiis ſuis aut jubeat aut vetet; concionem autem habere, eſt verba facere ad populum ſine ulla rogatione.

CAP. XVI.

Humanitatem *non id ſignificare quod vulgus putat; ſed eo vocabulo, qui ſinceriter locuti ſunt, magis propriè eſſe uſos.*

QUi verba Latina fecerunt, quique his probè uſi ſunt, *humanitatem* non id eſſe voluerunt quod vo!gus exiſtimat, quodque à Græcis φιλανθρωπία dicitur, & ſignificat dexteritatem quamdam benevolentiamque erga omnis homines promiſcam; ſed *humanitatem* appellaverunt id propemodùm, quod Græci παιδείαν vocant;

vocant; nos eruditionem inſtitutionemque in bonas artis dicimus: quas qui ſinceriter cupiunt appetuntque, hi ſunt vel maximè humaniſſimi. hujus enim ſcientiæ cura & diſciplina ex univerſis animantibus uni homini data eſt; iccircoque humanitas appellata eſt. ſic igitur eo verbo veteres eſſe uſos, & cumprimis M. Varronem Marcumque Tullium, omnes ferme libri declarant. quamobrem ſatis habui unum interim exemplum promere. itaque verba poſui Varronis è libro rerum humanarum primo, cujus principium hoc eſt: *Praxiteles, qui propter artificium egregium nemini eſt paulum modo humaniori ignotus. Humaniori*, inquit, non ita, ut volgo dicitur, facili & tractabili & benivolo, tametſi rudis literarum ſit, (hoc enim cum ſententia nequaquam convenit) ſed eruditiori doctiorique, qui Praxitelem, quid fuerit, & ex libris, & ex hiſtoria cognoverit.

CAP. XVII.

Quid apud M. Catonem ſignificent verba hæc inter os & offam.

ORatio eſt M. Catonis Cenſorii, de ædilibus vitio creatis. ex ea oratione verba hæc ſunt: *Nunc ita ajunt, in ſegetibus, in herbis, bona frumenta eſſe. nolite ibi nimiam ſpem habere. ſæpe audivi, inter os atque offam multa intervenire poſſe. verumverò inter offam atque herbam, ibi verò longum intervallum eſt.* Erucius Clarus, qui præfectus urbi & bis Conſul fuit, vir morum & literarum veterum ſtudioſiſſimus, ad Sulpicium Apollinarem ſcripſit hominem, memoriæ noſtræ doctiſſimum, quærere ſeſe & petere, ut ſibi reſcriberet, quænam eſſet eorum verborum ſententia. tum Apollinaris, nobis præſentibus, (nam id temporis ego adoleſcens Romæ ſectabar eum diſcendi gratia,) reſcripſit Claro, ut viro erudito, breviſſimè;

vetus

vetus eſſe proverbium *inter os & offam*, idem ſignificans quod Græcus ille παροιμιώδης verſus:

Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου.

CAP. XVIII.

Platonem tribuere Euripidi, Sophocli verſum; & inveniri verſus verbis iſdem, aut paucis ſyllabis immutatis, apud diverſos poëtas temporibus variis natos.

Verſus eſt notæ venuſtatis ſenarius:

Σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν ξυνουσίᾳ.

eum verſum Plato in Theæteto Euripidi eſſe dicit, quod quidem nos admodum miramur. nam ſcriptum eum legimus in tragœdia Sophocli, quæ inſcripta eſt Αἴας ὁ Λοκρός. prior autem natus fuit Sophocles quàm Euripides. ſed etiam ille verſus non minus notus:

Γέρων γέροντα παιδαγωγήσω σ' ἐγώ,

& in tragœdia Sophocli ſcriptus eſt, cui titulus eſt Φυλεΐδες, & in Bacchis Euripidi. id quoque animadvertimus apud Æſchylum. ἐν τῷ πυρφόρῳ Προμηθεῖ, & apud Euripidem in tragœdia, quæ inſcripta eſt Εἰνώ, eumdem eſſe verſum abſque paucis ſyllabis. Æſchylus ſic:

Σιγῶν θ' ὅπου δεῖ καὶ λέγων τὰ καίρια.

Euripides autem ſic:

Σιγᾶν θ' ὅπου δεῖ καὶ λέγειν ἵν' ἀσφαλές.

Fuit autem Æſchylus non brevi antiquior.

CAP. XIX.

De genere atque nominibus familiæ Porciæ.

Quum in domus Tiberianæ bibliotheca ſederemus ego & Apollinaris Sulpicius, & quidam alii mihi aut illi familiares; prolatus forte liber eſt ita inſcriptus; M. CATONIS. NEPOTIS. tum quæri cœptum

ptùm eſt, quiſnam is fuiſſet *M. Cato Nepos.* atque ibi adoleſcens quiſpiam, quod ex ejus ſermonibus conjectare potui, non abhorrens à litteris; Hic, inquit, eſt M. Cato, non cognomento Nepos, ſed M. Catonis Cenſorii ex filio nepos, qui pater fuit M. Catonis prætorii viri, qui bello civili Uticæ necem ſibi gladio manu ſua conſcivit. de cujus vita liber eſt M. Ciceronis, qui inſcribitur, *Laus Catonis:* quem in eodem libro idem Cicero pronepotem fuiſſe dicit M. Catonis Cenſorii. ejus igitur, quem Cicero laudavit, pater hic fuit M. Cato: cujus orationes feruntur inſcriptæ, M. Catonis Nepotis. Tum Apollinaris, ut mos ejus in reprehendendo fuit, placidè admodum leniterque; Laudo, inquit, te, mi fili, quod in tantula ætate, etiam ſi hunc M. Catonem, de quo nunc quæritur, quis fuerit ignoras; auditiuncula tamen quadam de Catonis familia aſperſus es. non unus autem, ſed complures M. illius Catonis Cenſorii nepotes fuerunt, geniti non eodem patre. duos enim M. ille Cato, qui & orator & cenſor fuit, filios habuit & matribus diverſos, & ætatibus longè diſpares. nam jam adoleſcente altero, matre ejus amiſſa, ipſe quoque jam multum ſenex, Salonii clientis ſui filiam virginem duxit in matrimonium, ex qua natus eſt ei M. Cato Salonianus: hoc enim illi cognomentum fuit à Salonio patre matris datum. ex majore autem Catonis filio, qui prætor deſignatus patre vivo mortuus eſt, & egregios de juris diſciplina libros reliquit, naſcitur hic, de quo quæritur, M. Cato M. filius, M. nepos. is ſatis vehemens orator fuit: multaſque orationes ad exemplum avi ſcriptas reliquit, & conſul cum Q. Marcio Rege fuit: inque eo conſulatu, in Africam profectus, in ea provincia mortem obiit. ſed is non ita, ut dixiſti, M. Catonis prætorii viri, qui ſe Uticæ occidit, & quem Cicero laudavit, pater fuit: nec, quia hic nepos Catonis Cenſorii, ille autem pro-

X nepos

nepos fuit, propterea neceſſum eſt patrem hunc fuiſſe. hic enim nepos, cujus hæc modò prolata oratio eſt, filium quidem majorem Catonem habuit: ſed non eum qui Uticæ periit; ſed qui, quum ædilis curulis & prætor fuiſſet, in Galliam Narbonenſem profectus, ibi vita functus eſt. ex altero autem viro Cenſorii filio longè natu minore, quem Salonianum eſſe appellatum dixi, duo nati ſunt L. Cato & M. Cato. is M. Cato tribunus plebis fuit; & præturam petens mortem obiit: exque eo natus eſt M. Cato prætorius, qui ſe bello civili Uticæ interemit, de cujus vita laudibuſque quum M. Tullius ſcriberet, pronepotem eum Catonis Cenſorii dixit fuiſſe. videtis igitur hanc partem familiæ, quæ ex minore Catonis filio progenita eſt, non ſolum generis ipſius tramitibus, ſed temporum quoque ſpatio differre. nam quia ille Salonianus in extrema patris ætate, ſicuti dixi, natus fuit; prognati quoque ab eo aliquanto poſteriores fuerunt, quàm qui à majore fratre ejus geniti erant. hanc temporum differentiam facilè animadvertetis ex hac ipſa oratione quum eam legetis. Hæc Sulpicius Apollinaris audientibus nobis dixit. quæ poſtea ita eſſe, uti dixerat, cognovimus; quum & laudationes funebres & librum commentarium de familia Porcia legeremus.

CAP. XX.

Quod a ſcriptoribus elegantiſſimis major ratio habita ſit ſonitus vocum atque verborum jucundioris, quæ a Græcis εὐφωνία dicitur, quam regulæ diſciplinæque, quæ a grammaticis reperta eſt.

INterrogatus eſt Probus Valerius (quod ex familiari ejus quondam comperi) *hasne urbis*, an *has urbes* & *hanc turrem*, an *hanc turrim*, dici oporteret. *Si aut verſum*, inquit, *pangis*, *aut orationem ſolutam ſtruis:* atque

Atque ea verba tibi dicenda ſunt, non finitiones illas prærancidas neque fatutinas grammaticas ſpectaveris; ſed aurem tuam interroga, quo quid loco conveniat dicere. quod illa ſuaſerit, id profecto erit rectiſſimum. Tum is, qui quæſierat, quonam modo, inquit, vis aurem meam interrogem? & Probum ait reſpondiſſe, quo ſuam Virgilius percunctatus eſt, qui diverſis in locis *urbes* & *urbis* dixit arbitrio conſilioque uſus auris. nam in primo Georgicῶn, quem ego, inquit, librum manu ipſius correctum legi, *urbis* per *i* litteram ſcripſit, verba è verſibus ejus hæc ſunt:

—— urbìne inviſere Cæſar
Terrarumque velis curam.

verte enim, & muta, ut *urbes* dicas, inſubidius neſcio quid facies & pinguius. contrà in tertio Æneidos *urbes* dixit per *è* litteram.

Centum urbes habitant magnas.

Hic item muta, ut *urbis* dicas: nimis exilis vox erit & exſanguis. tanta quippe juncturæ differentia eſt in conſonantia vocum proximarum. præterea idem Virgilius *turrim* dicit, non *turrem*, & *ſecurim*, non *ſecurem*,

Turrim in præcipiti ſtantem. &
Incertam excuſſit cervice ſecurim.

quæ ſunt, opinor, jucundioris gracilitatis, quàm ſi ſuo utrumque loco per *è* litteram dicas. At ille, qui interrogaverat, rudis profectò & aure agreſti homo, Cur, inquit, aliud alio in loco potius rectiuſque eſſe dicas, non ſanè intelligo. Tum Probus jam commotior, Noli, inquit, igitur laborare, utrum iſtorum debeas dicere, *urbis* an *urbes*. nam quum id genus ſis, quod video, ut ſine jactura tui pecces, nihil perdes, utrum dixeris. His tum verbis Probus & hac fini, hominem dimiſit, ut mos ejus fuit erga indociles, propè inclementer. Nos autem aliud quoque poſtea conſimiliter à Virgilio duplici modo ſcriptum invenimus. nam & *tres*

X 2 & *tris*

& *tris* poſuit, eodem in loco, ea judicii ſubtilitate, ut ſi aliter dixeris mutaveriſque, & aliquid tamen auris habeas, ſentias ſuavitatem ſonitus claudere. verſus ex decimo hi ſunt:

Tres quoque Threicios Boreæ de gente ſuprema,
Et tris quos Idas pater & patria Iſmara mittit.

tres illic, *tris* hic. penſicula utrumque & modulare: reperies ſuo quodque in loco ſonare aptiſſimè. ſed in illo quoque itidem Virgilii verſu,

Hæc finis Priami fatorum,

ſimul ut & *hic finis* dicas, durum atque abſonum erit, reſpuentque aures, quod mutaveris. ſicut illud contrà ejuſdem Virgilii inſuavius facias ſi mutes:

Quem das finem, rex magne, laborum? nam ſi ita dicas, *Quam das finem*; injucundum neſcio quo pacto & laxiorem vocis ſonum feceris. Ennius item *rectos cupreſſos* dixit contra receptum vocabuli genus, hoc verſu:

Capitibus nutantis pinos rectoſque cupreſſos.

firmior ei, credo, & viridior ſonus eſſe vocis viſus eſt *rectos* dicere *cupreſſos*, quàm *rectas*. contrà verò idem Ennius in annali duodeviceſimo *aëre fulva* dixit, non *fulvo*; non ob id ſolùm quòd Homerus ἠέρα βαθεῖαν dicit; ſed quod hic ſonus, opinor, vocabilior eſt viſus & amœnior: ſicuti etiam M. Ciceroni mollius teretiuſque viſum, in quinta in Verrem, *fretu*, ſcribere quàm, *freto*; *perangusto*, inquit, *fretu diviſa*. erat enim craſſius vaſtiuſque, *perangusto fretò*, dicere. itidem in ſecunda, ſimili uſus modulamine, *manifeſto peccatu*, inquit, non, *peccato*. hoc enim ſcriptum in uno atque in altero antiquiſſimæ fidei libro Tironiano reperi. verba ſunt Ciceronis hæc: *Nemo ita vivebat, ut nulla ejus vitæ pars ſummæ turpitudinis eſſet expers: nemo ita in manifeſto peccatu tenebatur, ut quum impudens fuiſſet in facto, tum impudentior videretur ſi negaret.* Hujus autem vocis quum elegantior hoc in loco ſonus eſt, tum ratio certa

& pro-

& probata eſt. Hic enim *peccatus*, quaſi *peccatio*, rectè Latinéque dicitur: ſicut, *hic inceſtus*, non qui admiſit, ſed quòd admiſſum eſt, & *tributus* quod *tributum* nos dicimus, à pleriſque veterum dicta ſunt. hic quoque *allegatus* & hic *arbitratus* pro *allegatione* proque *arbitratione* dicuntur. qua ratione ſervata, *arbitratu* & *allegatu meo* dicimus. Sic igitur, *in manifeſto peccatu*, dixit, ut, *in manifeſto inceſtu*, veteres dixerunt. non quin Latinum eſſet, *peccato*, dicere: ſed quia in loco iſto poſitum ſubtilius ad aurem molliuſque eſt. Lucretius æquè auribus ſerviens *funem* feminino genere appellavit, in hiſce verſibus,

Haud, ut opinor, enim mortalia ſacla ſupernè
Aurea de cœlo demiſit funis in arva.

quum dicere uſitatius manente numero poſſet,

Aureus è cœlo demiſit funis in arva.

Sacerdotes quoque feminas M. Cicero *antiſtitas* dicit, non, ſecundùm grammaticam legem, *antiſtites*. nam quum inſolentias verborum à veteribus dictorum plerumque reſpueret, hujus tamen verbi in ea parte ſonitu delectatus, *Sacerdotes*, inquit, *Cereris atque illius fani antiſtitæ.* uſque adeò in quibuſdam neque rationem verbi neque conſuetudinem, ſed ſolam aurem ſecuti ſunt ſuis verbi modulis penſitantem. *Quod qui non ſentiunt*, inquit idem ipſe M. Cicero, quum de numeroſa & apta oratione diſſereret, *quas auris habeant aut quid in his hominis ſimile ſit, neſcio.* illud verò cumprimis apud Homerum veteres grammatici annotaverunt; quòd, quum dixiſſet quodam in loco κολοιούς τε ψῆράς τε alio in loco non ψηρῶν τε, ſed ψαρῶν dixit.

Τῶν δ᾽ ὥς τε ψαρῶν νέφος ἔρχεται ἠὲ κολοιῶν,

ſequutus non communem, ſed propriam in quoque vocis ſitu jucunditatem: nam ſi alterum in alterius loco ponas, utrumque feceris ſonitu inſuave.

CAP. XXI.

Verba T. Caſtricii rhetoris ad diſcipulos adoleſcentes de veſtitu atque calceatu non decoro.

T. Caſtricius rhetoricæ diſciplinæ doctor, qui habuit Romæ locum principem declamandi ac docendi, ſumma vir auctoritate gravitateque, & à Divo Hadriano in mores atque litteras ſpectatus, quum me præſente (uſus ſum enim eo magiſtro) diſcipulos quoſdam ſuos ſenatores vidiſſet die feriato tunicis & lacernis indutos & gallicis calceatos; *Equidem*, inquit, *maluiſſem vos togatos eſſe. pigitum eſt cinctos ſaltem eſſe & penulatos. ſed ſi hic veſter hujuſcemodi veſtitus de multo jam uſu innoſcibilis eſt, ſoleatos tamen vos populi Romani ſenatores per urbis vias ingredi nequaquam decorum eſt, non hercle vobis minus, quam illi tum fuit, cui hoc M. Tullius pro turpi crimine objectavit:* Hæc me audiente Caſtricius & quædam alia ad eam rem conducentia Romanè & ſerverè dixit. plerique autem ex iis, qui audiverant, requirebant, cur ſoleatos dixiſſet, qui gallicas, non ſoleas, haberent. ſed Caſtricius profectò ſcitè atque incorruptè loquutus eſt. omnia enim fermè id genus quibus plantarum calces tantùm infimæ teguntur, cætera prope nuda & teretibus habenis vincta ſunt, ſoleas dixerunt: nonnunquam voce Græca crepidulas. *Gallicas* autem verbum eſſe opinor novum, non diu ante ætatem M. Ciceronis uſurpari cœptum. itaque ab eo ipſo poſitum eſt in ſecunda Antonianarum. *Cum Gallicis*, inquit, *& lacerna cucurriſti.* neque in ea ſignificatione id apud quemquam alium ſcriptum lego gravioris dumtaxat auctoritatis ſcriptorem: ſed ut dixi, crepidas & crepidulas prima ſyllaba correpta id genus calceamentum appellaverunt, quod Græci κρηπῖδας vocant, ejuſque calceamenti ſutores crepidarios dixerunt. Sempronius

pronius Aſellio in libro rerum geſtarum quartodecimo, *Crepidarium*, inquit, *cultellum rogavit a crepidario ſutore.*

CAP. XXII.

Comprecationes, quæ ritu Romano fiunt diis, expoſitæ ſunt in libris ſacerdotum; inter quas Marti Nerienem tribuunt; & quid Neriene *ſeu* Nerio *nomen importet.*

COmprecationes deûm immortalium, quæ ritu Romano fiunt, expoſitæ ſunt in libris ſacerdotum populi Romani & in pleriſque antiquis orationibus. In iis ſcriptum eſt, *Luam Saturni, Salaciam Neptuni, Horam Quirini, Jurites Quirini, Najam Volcani, Heriem Junonis, Molas Martis, Nerienemque Martis.* ex quibus id quod poſtremum poſui, ſic pleroſque dicere audio, ut primam in eo ſyllabam producant, quo Græci modo dicunt νηρείδας: ſed qui probe loquuti ſunt, primam correptam dixerunt, tertiam produxerunt. eſt enim rectus caſus vocabuli ejus, ſicut in libris veterum ſcriptum eſt, *Nerio.* quamquam M. Varro in ſatira Menippea, quæ inſcribitur σκιαμαχία, non *Nerio* ſed *Nerienis* vocativè dicit in his verſibus:

Ted Anna Perenna, Panda, te Lato, Pales,
Nerienes, Minerva, Fortuna, ac Ceres.

ex quo nominandi quoque caſum eumdem fieri neceſſum eſt. ſed *Nerio* à veteribus ſic declinatur, quaſi Anio. nam proinde ut *Anienem*, ſic *Nerienem* dixerunt tertia ſyllaba producta. id autem ſive *Nerio* ſive *Nerienes* eſt, Sabinum verbum eſt, eoque ſignificatur virtus & fortitudo. itaque ex Claudiis, quos à Sabinis oriundos accepimus, qui erat egregia atque præſtanti fortitudine *Nero* appellatus eſt. ſed id Sabini accepiſſe à Græcis videntur, qui vincula & firmamenta membrorum *Neura* dicunt. unde nos quoque Latinè *nervos* appellamus. *Ne-*

rio igitur *Martis* vis & potentia & majeſtas quædam eſſe Martis demonſtratur. Plautus autem in Truculento conjugem eſſe Nerienem Martis dicit; atque id ſub perſona militis in hoc verſu:

Mars peregrè adveniens ſalutat Nerienem uxorem ſuam.

Super ea re audivi non incelebrem hominem dicere, nimis comicè Plautum imperito & incondito militi falſam novamque opinionem tribuiſſe, ut Nerienem conjugem eſſe Martis putaret. Sed id peritè magis quàm comicè dictum intelliget, qui leget Cn. Gellii annalem tertium, in quo ſcriptum eſt, Herſiliam, cum apud T. Tatium verba faceret pacemque oraret, ita precatam eſſe; *Neria Martis te obſecro, pacem dare, uti liceat nuptiis propriis & proſperis uti, quod de tui conjugis conſilio contigit, uti nos itidem integras raperent, unde liberos ſibi, ſuis poſteris, patriæ pararent. De tui*, inquit, *conjugis conſilio*, Martem ſcilicet ſignificans, per quod apparet non eſſe id poëticè à Plauto dictum; ſed eam quoque traditionem fuiſſe, ut Nerio à quibuſdam uxor eſſe Martis diceretur. Inibi autem animadvertendum eſt, quòd Gellius *Neria* dicit per *a* litteram, non *Nerio*, neque *Nerienes*. præter Plautum etiam præterque Gellium Licinius Imbrex vetus comœdiarum ſcriptor in fabula, quæ Neæra inſcripta eſt, ita ſcripſit:

Nolo ego Neæram te vocent, ſed Nerienem;
Quum quidem Marti es in connubium data.

ita ſe numerus hujuſce verſus habet, ut tertia in eo nomine ſyllaba, contrà quàm ſuprà dictum eſt, corripienda ſit. cujus ſonitus quanta apud veteres indifferentia ſit, notius eſt, quàm ut plura in id verba ſumenda ſint: Ennius autem in primo annali in hoc verſu;

Nerienem Mavortis & Herclem,

ſi, quod minimè ſolet, numerum ſervavit; primam ſyllabam intendit, tertiam corripuit. Ac ne hic quidem

dem prætermittendum puto, cuicuimodi eſt, quod in commentario quodam Servii Claudii ſcriptum invenimus, *Nerio* dictum quaſi *Neirio*, hoc eſt, ſine ira & cum placiditate: ut eo nomine mitem tranquillumque fieri Martem precemur. *ne* enim particula, ut apud Græcos, ita plerumque in Latina quoque lingua privativa eſt.

Cap. XXIII.

M. Catonis conſularis & cenſorii pulcherrima exprobatio contra philoſophantes nomine & non re.

M. Cato, conſularis & cenſorius, publicis jam privatiſque opulentus rebus, villas ſuas inexcultas & rudes, ne tectorio quidem prælitas fuiſſe dicit ad annum uſque ætatis ſuæ ſeptuageſimum. atque ibi poſtea his verbis utitur: *Neque mihi*, inquit, *ædificatio, neque vaſum, neque veſtimentum ullum eſt manu precioſum, neque precioſus ſervus neque ancilla eſt. ſi quid eſt*, inquit, *quod utar, utor. ſi non eſt, egeo. ſuum cuique per me uti atque frui licet.* tum deinde addit: *Vitio vertunt, quia multa egeo. at ego illis quia nequeunt egere.* Hæc mera veritas Tuſculani hominis, egere ſe multis rebus, & nihil tamen cupere dicentis, plus herclè promovet ad exhortandam parſimoniam, ſuſtinendamque inopiam, quam Græcæ iſtorum præſtigiæ philoſophari ſeſe dicentium, umbraſque verborum inanes fingentium; qui ſe nihil habere & nihil tamen egere ac nihil cupere dicunt, quum & habendo & egendo & cupiendo ardeant.

CAP. XXIV.

Quæſitum tractatumque quid ſint manubiæ: *atque inibi dicta quædam de ratione utendi verbis pluribus idem ſignificantibus.*

IN faſtigiis fori Trajani ſimulacra ſunt ſita circumundique inaurata equorum atque ſignorum militarium: ſubſcriptumque eſt, EX MANUBIEIS. Quærebat Favorinus, quum in area fori ambularet, & amicum ſuum conſulem operiretur cauſas pro tribunali cognoſcentem, noſque tunc eum ſectaremur: quærebat, inquam, quid nobis videretur ſignificare propriè *manubiarum* illa inſcriptio. Tum quiſpiam, qui cum eo erat, homo in ſtudiis doctrinæ multi atque celebrati nominis: *Ex manubiis*, inquit, ſignificat *ex præda*; *manubiæ* enim dicuntur præda, quæ manu capta eſt. Etiamſi, inquit Favorinus, opera mihi princeps & prope omnis in litteris diſciplinſque Græcis ſumta eſt: non uſque eo tamen infrequens ſum vocum Latinarum, quas ſubſicivo aut tumultuario ſtudio colo, ut hanc ignorem interpretationem vulgariam, quòd eſſe dicantur manubiæ præda. ſed quæro an M. Tullius, verborum homo diligentiſſimus, in oratione quam dixit de lege agraria kalendis Januariis contra Rullum, inani & illepida geminatione junxerit *manubias* & *prædam*, ſi duo hæc verba idem ſignificant, neque ulla re aliqua diſſident. atque, ut erat Favorinus egregia vel divina quadam memoria, verba ipſa M. Tullii ſtatim dixit. ea nos adſcribimus hic, *Prædam, manubias, ſectionem, caſtra denique Cn. Pompeji ſedente imperatore decemviri vendent.* & infrà itidem duo hæc ſimul junctim poſita dixit: *Ex præda, ex manubiis, ex auro coronario.* ac deinde ad eum convertit, qui manubias eſſe prædam dixerunt: &, Videturne tibi, inquit, utroque in loco M. Cicero duobus

duobus verbis idem, ſicuti tu putas, ſignificantibus ineptè & frigidè eſſe uſus? ac tali loco dignus, quali apud Ariſtophanem facetiſſimum comicorum Euripides Æſchylum inſectatus eſt? quum ait,

Δὶς ταυτὸν ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς Αἰσχύλος.
Ἥκω γὰρ εἰς γῆν φησὶ καὶ κατέρχομαι.
Ἥκω δὲ ταυτόν ἐστι τῷ κατέρχομαι.
Νὴ τὸν Δί', ὥσπερ εἴ τις εἴποι γείτονι,
Χρῆσον σὺ μάκτραν, εἰ δὲ βούλει κάρδοπον.

Nequaquam vero, inquit ille, talia videntur, quale eſt *μάκτρα* & *κάρδοπος*; quæ a poëtis vel oratoribus Græcis noſtriſque celebrandæ & ornandæ rei gratia duobus eadem pluribuſve nominibus frequentantur. Quid igitur, inquit Favorinus, valet hæc repetitio inſtauratioque ejuſdem rei ſub alio nomine in *manubiis* & in *præda?* num ornat, ut alioqui ſolet, orationem? num eam modulatiorem aptioremque reddit? num onerandi vel exprobrandi criminis cauſſa exaggerationem aliquam ſpecioſam facit? ſicuti in libro ejuſdem M. Tullii, qui de conſtituendo accuſatore eſt, una eademque res pluribus verbis vehementer atque atrociter dicitur: *Sicilia tota, ſi una voce loqueretur, hoc diceret, quod auri, quod argenti, quod ornamentorum in meis urbibus, ſedibus, delubris fuit.* nam quum urbes totas ſemel dixiſſet, ſedes delubraque addidit; quæ ſunt ipſa quoque in urbibus. item in eodem libro ſimili modo. *Siciliam*, inquit, *provinciam C. Verres per triennium depopulatus eſſe, Siculorum civitates vaſtaſſe, domos exinaniſſe, fana ſpoliaſſe dicitur.* Hæc, quid videtur, quum Siciliam provinciam dixerit, atque etiam inſuper civitates addiderit, domos etiam & fana, quæ infrà poſuit, comprehendiſſet, verba hæc item multa atque varia, *depopulatus eſſe, vaſtaſſe, exinaniſſe, ſpoliaſſe*, nonne unam & eamdem vim in ſeſe habent? ſanè. ſed quia cum dignitate orationis & cum gravi verborum copia dicuntur, quamquam

quam eadem ferè ſint & una ſententia cooriantur, plura tamen eſſe exiſtimantur: quoniam & aures & animum ſæpius feriunt. hoc ornatus genus, in crimine uno vocibus multis atque ſævis extruendo, ille jam tunc M. Cato antiquiſſimus in orationibus ſuis celebravit. ſicuti in illa, quæ inſcripta eſt, *De decem hominibus:* quum Thermum accuſavit quod decem liberos homines eodem tempore interfeciſſet: hiſce verbis eamdem omnibus rem ſignificantibus uſus eſt. quæ, quoniam ſunt eloquentiæ Latinæ tunc primùm exorientis lumina quædam ſubluſtria, libitum eſt ea mihi ἀπομνημονεύειν. *Tuum nefarium facinus pejore facinore operire poſtulas. ſuccidias humanas facis, tantas trucidationes facis, decem funera facis. decem capita libera interficis. decem hominibus vitam eripis, indicta cauſa, injudicatis, indemnatis.* item M. Cato in orationis principio, quam dixit in ſenatu pro Rhodienſibus, quum vellet res nimis proſperas dicere, tribus vocabulis idem ſentientibus dixit. verba ejus hæc ſunt: *Scio ſolere pleriſque hominibus in rebus ſecundis atque prolixis atque proſperis animum excellere, atque ſuperbiam atque ferociam augeſcere.* Itidem Cato, ex Originum ſeptimo, in oratione quam contra Servium Galbam dixit, compluribus vocabulis ſuper eadem re uſus eſt: *Multa me dehortata ſunt huc prodire, anni, ætas, vox, vires, ſenectus, verum enimverò quum tantam rem publicam agier arbitrarer.* ſed ante omnis apud Homerum ejuſdem rei atque ſententiæ luculenta exaggeratio eſt:

Ἕκτορα δ᾽ ἐκ βελέων ὕπαγε Ζεὺς ἔκ τε κονίης
ἔκ τ᾽ ἀνδροκτασίης ἔκ θ᾽ αἵματος ἔκ τε κυδοιμοῦ;

item in alio verſu.

ὑσμῖναί τε μάχαι τε φόνοι τ᾽ ἀνδροκτασίαι τε.

nam quum omnia iſta utrubique multa & continua nomina nihil plus demonſtrent quàm prœlium, hujus tamen rei varia facies delectabiliter ac decorè multis variiſque

que verbis depicta eſt. neque non illa quoque apud eumdem poëtam una in duobus verbis ſententia cum egregia ratione repetita eſt. Idæus enim, quum inter Ajacem & Hectorem decertantes armis intercederet, his ad eos verbis uſus eſt:

Μηκέτι παῖδε φίλω πολεμίζετε μηδὲ μάχεσθε.

in quo verſu non oportet videri alterum verbum, idem quod ſuperius ſignificans, ſupplendi numeri cauſâ extrinſecus additum & conſarcinatum. eſt enim hoc inane admodum & futile, ſed quum in juvenibus gloriæ ſtudio flagrantibus pervicaciam ferociamque & cupidinem pugnæ leniter tamen ac blandè objurgaret: atrocitatem rei & culpam perſeverandi bis idem dicendo alio atque alio verbo auxit, inculcavitque, duplexque eadem compellatio admonitionem facit inſtantiorem. ne illa quidem ejuſdem ſignificationis repetitio ignava & frigida videri debet:

Μνηςῆρες δ᾽ ἄρα Τηλεμάχῳ θάνατόν τε μόρον τε
ἤρτυον. ——

quòd bis idem *θάνατον καὶ μόρον* dixerit. indignitas enim moliendæ tam acerbæ tamque injuſtæ necis miranda mortis iteratione defleta eſt. Cæterum quis tam obtuſo ingenio eſt, quin intelligat,

Βάσκ᾽ ἴθι οὖλε Ὄνειρε, καὶ
Βάσκ᾽ ἴθ᾽ Ἶρι ταχεῖα,

verba duo idem ſignificantia non fruſtrà poſita eſſe *ἐκ παραλλήλου*, ut quidam putant, ſed hortamentum eſſe acre imperatæ celeritatis. Verba quoque illa Marci Ciceronis in L. Piſonem trigemina, etiam ſi duræ auris hominibus non placent, non venuſtatem modò numeris quæſiverunt, ſed figuram ſimulationemque oris pluribus ſimul vocibus verberaverunt. *Vultus denique*, inquit, *totus, qui ſermo quidam tacitus mentis eſt, hic in fraudem homines impulit; hic eos quibus erat ignotus decepit, fefellit, induxit.* quid igitur? ſimile eſt, inquit, apud eundem

dem *in præda* & *manubiis?* nihil profectò iſtiuſmodi, nam neque ornatius fit additis manubiis; neque exaggeratius modulatiuſve: ſed aliud omnino *præda* eſt, ut in libris rerum verborumque veterum ſcriptum eſt, aliud *manubiæ.* nam *præda* dicitur corpora ipſa rerum, quæ capta ſunt: *manubiæ* verò appellatæ ſunt pecunia à quæſtore ex venditione prædæ redacta. utrumque ergo dixit M. Tullius, cumulandæ invidiæ gratia, decemviros ablaturos, perſequuturoſque & prædam quæ nondum eſſet venundata, & pecuniam quæ ex venditione prædæ percepta eſſet. Itaque hæc inſcriptio, quam videtis, EX MANUBIEIS, non res corporaque ipſa prædæ demonſtrat (nihil enim captum eſt horum à Trajano ex hoſtibus;) ſed facta eſſe hæc comparataque ex manubiis, id eſt, ex pecunia prædaticia declarat. *manubiæ* enim ſunt, ſicuti jam dixi, non præda, ſed pecunia per quæſtorem populi Romani ex præda vendita contracta. Quod per quæſtorem autem dixi, intelligi nunc oportet præfectum ærario ſignificari. nam cura ærarii à quæſtoribus ad præfectos ærarii tralata eſt. Eſt tamen non nuſquam invenire ita ſcripſiſſe quoſdam non ignobiles ſcriptores, ut aut temerè aut incurioſè *prædam* pro *manubiis*, & *manubias* pro *præda* poſuerint: aut tropica quadam figura mutationem vocabuli fecerint. quod facere conceſſum eſt ſcitè id peritéque facientibus. ſed enim, qui propriè atque ſignatè loquuti ſunt, ſicuti hoc in loco M. Tullius, *manubias* pecuniam dixerunt.

CAP. XXV.

Verba P. Nigidii, quibus dicit in nomine. Valeri, *in caſu vocandi primam ſyllabam acuendam eſſe: & item alia ex ejuſdem verbis ad rectam ſcripturam pertinentia.*

P. Nigidii verba ſunt ex commentariorum grammaticorum viceſimoquarto, hominis in diſciplinis doctrinarum

ctrinarum omnium præcellentis. *Deinde* inquit, *voculatio quî poterit ſervari, ſi non ſciemus in nominibus, ut Valeri, utrum interrogandi an vocandi ſint? nam interrogandi ſecunda ſyllaba ſuperiore tono eſt quam prima: deinde noviſſima dejicitur. at in caſu vocandi ſummo tono eſt prima; deinde gradatim deſcendunt.* ſic quidem P. Nigidius dici præcipit. ſed ſi quis nunc Valerium appellans, in caſu vocandi, ſecundum id præceptum Nigidii acuerit primam; non aberit quin rideatur. Summum autem tonum προσῳδίαν acutam dicit: & quem *accentum* nos dicimus, *voculationem* appellat: & *caſum interrogandi* eum dicit, quem nunc nos *genitivum* dicimus. id quoque in eodem libro Nigidiano animadvertimus. *Si hujus*, inquit, *amici vel hujus magni ſcribas; unum, i, facito extremam. ſin verò hi magnei, hi amicei, caſu multitudinis recto, tum ante, i, ſcribendum erit, e, atque id ipſum facies in ſimilibus. item ſi hujus terrai ſcribas; i littera ſit extrema. ſi huic terræ; per, e, ſcribendum eſt. item qui ſcribit mei ſtudioſus; per, e, & , i, ſcribat. at quum mi; tum per i unum ſcribendum eſt, non per e: quia dandi caſus eſt.* Hæc nos auctoritate doctiſſimi hominis adducti, propter eos qui harum quoque rerum ſcientiam quærunt, non prætermittenda exiſtimavimus.

Cap. XXVI.

De verſibus, quos Virgilius ſectatus videtur Homeri ac Parthenii.

PArthenii poëtæ verſus eſt:

Γλαύκῳ καὶ Νηρεῖ καὶ Εἰναλίῳ Μελικέρτῃ.

cum verſum Virgilius æmulatus eſt. Itaque fecit duobus vocabulis venuſtè immutatis parem:

Glauco & Panopeæ & Inoo Melicertæ.

ſed illi Homerico non ſanè re parem neque ſimilem fecit.

cit. eſſe enim videtur Homeri ſimplicior & ſincerior, Virgilii autem νεωτεϱικώτεϱος, & quodam quaſi ferrumine immiſſo fucatior:

Ταῦϱον δ' Ἀλφειῷ ταῦϱον δὲ Ποσειδάωνι.
Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

CAP. XXVII.

De ſententia Panætii philoſophi, quam ſcripſit in libro de officiis ſecundo; qua hortatur ut homines ad cavendas injurias in omni loco intenti paratique ſint.

Legebatur Panætii philoſophi liber de officiis ſecundus, ex tribus illis inclutis libris, quos M. Tullius magno cum ſtudio maximoque opere æmulatus eſt. ibi ſcriptum eſt, cùm multa alia ad bonam frugem ducentia, tum vel maximè, quòd eſſe hærereque in animo debet. id autem eſt ad hanc fermè ſententiam: Vita, inquit, hominum, qui ætatem in medio rerum agunt, ac ſibi ſuiſque eſſe uſui volunt, negotia periculaque ex improviſo aſſidua & prope quotidiana fert. ad ea cavenda atque declinanda proinde eſſe oportet animo ſemper promto atque intento, ut ſunt athletarum, qui pancratiæ vocantur. nam ſicuti illi ad certandum vocati projectis alte brachiis conſiſtunt, caputque & os ſuum manibus oppoſitis quaſi vallo præmœniunt; membraque eorum omnia, priuſquam pugna mota eſt, aut ad vitandos ictus cauta ſunt, aut ad faciendos parata: ita animus atque mens viri prudentis, adverſus vim & petulantias injuriarum omni in loco atque in tempore proſpiciens, debet eſſe erecta, ardua, ſepta ſolidè, expedita, numquam connivens, nuſquam aciem ſuam flectens, conſilia cogitationeſque contra fortunæ verbera, contraque inſidias iniquorum quaſi brachia & manus protendens; ne qua in re adverſa & repentina incurſio imparatis improtectiſque nobis oboriatur.

CAP.

Cap. XXVIII.

Quod Quadrigarius, cum multis mortalibus *dixit: ad quid & quantum differret ſi dixiſſet*, cum multis hominibus.

VErba ſunt Claudii Quadrigarii ex annalium ejus tertiodecimo: *Concione dimiſſa Metellus in Capitolium venit cum mortalibus multis. inde domum proficiſcitur. tota civitas eum reduxit.* Quum is liber eaque verba M. Frontoni, nobis ei ac pleriſque aliis aſſidentibus, legerentur; & cuidam haud ſanè viro indocto videretur *multis mortalibus*, pro *hominibus multis*, ineptè frigidéque in hiſtoria, nimiſque id poëticè dixiſſe: tum Fronto illi, cui hoc videbatur, Ain' tu, inquit, aliarum homo rerum judicii elegantiſſimi *mortalibus multis* ineptum tibi videri & frigidum? nihil autem arbitrare cauſæ fuiſſe, quòd vir modeſtus atque puri ac propè quotidiani ſermonis *mortalibus* maluit, quàm *hominibus* dicere? eamdémque credis futuram fuiſſe multitudinis demonſtrationem, ſi *cum multis hominibus*, ac non, *cum multis mortalibus* diceret. Ego quidem, inquit, ſic exiſtimo, niſi ſi me ſcriptoris iſtius omniſque antiquæ orationis amor atque veneratio cœco eſſe judicio facit, longè atque longè eſſe amplius, prolixius, fortius, in ſignificanda totius propè civitatis multitudine *mortales* quàm *homines* dixiſſe. namque multorum hominum appellatio intra modicum quoque numerum cohiberi atque includi poteſt, *multi* autem *mortales* neſcio quo pacto & quodam ſenſu inenarrabili omne fere genus, quod in civitate eſt, & ordinum & ætatium & ſexus, comprehendunt. quod ſcilicet Quadrigarius, ita ut res erat, ingentem atque promiſcam multitudinem volens oſtendere, *cum multis mortalibus Metellum in Capitolium veniſſe* dixit, ἐμφατικώτερον, quàm ſi cum multis hominibus dixiſſet. Ea

nos omnia, quæ Fronto dixit, quum ita, ut par erat, non approbantes tantum, ſed admirantes quoque audiremus, Videte tamen, inquit, ne exiſtimetis ſemper atque in omni loco, *mortales multos*, pro *multis hominibus*, eſſe dicendum, ne planè fiat Græcum illùd de Varronis ſatira proverbium; τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον. Hoc judicium Frontonis, etiam de parvis minutiſque vocabulis, non prætermittendum putavi: ne nos fortè fugeret lateretque ſubtilior hujuſcemodi verborum conſideratio.

CAP. XXIX.

Non hactenus eſſe faciem, *qua vulgò dicitur.*

ANimadvertere eſt pleraque verborum Latinorum ex ea ſignificatione, in quâ nata ſunt, deceſſiſſe vel in aliam longè vel in proximam, eamque deceſſionem factam eſſe conſuetudine & inſcitia temerè dicentium, quæ, cuimodi ſint, non didicerint. ſicuti quidam faciem eſſe hominis putant os tantùm & oculos & genas, quod Græci πρόσωπον, dicunt: quando facies ſit forma omnis & modus & factura quædam corporis totius, à faciendo dicta, ut ab aſpectu ſpecies & à fingendo figura. itaque Pacuvius in tragœdia, quæ Niptra inſcribitur, *faciem* dixit *hominis* pro corporis longitudine.

Ætate, inquit, *integra*, *feroci ingenio*, *facie procera virum.*

Non ſolùm autem in hominum corporibus, ſed etiam in rerum cujuſquemodi aliarum, facies dicitur. nam montis & cœli & maris facies, ſi tempeſtivè dicatur, probè dicitur. Salluſtii verba ſunt ex hiſtoria ſecunda: *Sardinia in Africo mari facie veſtigii humani in Orientem quam in Occidentem latior prominet.* Ecce autem id quoque in mentem venit, quod etiam Plautus in Pœnulo

faciem,

faciem, pro totius corporis colori*ſ*que habitu dixit. verba Plauti hæc ſunt:

Sed earum nutrix qua ſit facie, mihi expedi.
Statura haud magna, corpore aquilo 'ſt. ipſa ea 'ſt.
Specie venuſta, ore parvo atque oculis pernigris.
Formam quidem hercle verbis depinxti probè.

Præterea memini Quadrigarium in undecimo *faciem* pro ſtatura totiuſque corporis figura dixiſſe.

Cap. XXX.

Quid ſit in ſatira M. Varronis, caninum prandium?

Laudabat venditabatque ſe nuper quiſpiam in libraria ſedens, homo ineptè glorioſus, tamquam unus eſſet ſub omni cœlo ſatirarum M. Varronis enarrator; quas partim Cynicas, alii Menippeas appellant. & jaciebat inde quædam non admodum difficilia: ad quæ conjicienda adſpirare poſſe neminem dicebat. Tum fortè eum ego librum ex iſdem ſatiris ferebam, qui ὑδροκρύων inſcriptus eſt. propius igitur acceſſi: &, Noſti, inquam, magiſter, verbum illud ſcilicet è Græcia vetus; Muſicam, quæ ſit abſcondita, eam eſſe nulli rei? oro te legas hos verſus pauculos, & proverbii iſtius, quod in his verſibus eſt, ſententiam dicas mihi. lege, inquit, tu mihi potius, quæ non intelligis; ut ea tibi ego enarrem. Quonam, inquam, pacto legere ego poſſum, quæ non aſſequor? indiſtincta namque fient & confuſa quæ legero, & tuam quoque impedient intentionem. Tunc aliis etiam, qui ibi aderant, compluribus idem comprobantibus deſiderantibuſque, accepit à me librum veterem, fidei ſpectatæ, luculentè ſcriptum: accepit autem inconſtantiſſimo vultu & mœſtiſſimo. ſed quid deinde dicam? non audeo herclè poſtulare, ut id credatur mihi. pueri in ludo rudes, ſi eum librum accepiſſent, non ii magis in legendo deridiculi fuiſſent:

ita & ſententias intercidebat, & verba corruptè pronunciabat. reddit igitur mihi librum multis jam ridentibus; &, Vides, inquit, oculos meos ægros aſſiduiſque lucubrationibus prope jam perditos? vix ipſos litterarum apices potui comprendere: quum valebo ab oculis, reviſe ad me, & librum iſtum tibi totum legam. Rectè, inquam, ſit oculis magiſter tuis. ſed, in quo illis nihil opus eſt, id rogo te dicas mihi. *caninum prandium* in hoc loco, quem legiſti, quid ſignificat? atque ille egregius nebulo, quaſi difficili quæſtione perterritus, exſurgit ſtatim: & abiens, Non, inquit, parvam rem quæris. talia ego gratis non doceo. Ejus autem loci, in quo id proverbium eſt, verba hæc ſunt: *Non vides apud Mneſtheum ſcribi tria genera eſſe vini, nigrum, album, medium, quod vocant κιῤῥόν; novum, vetus, medium: & efficere nigrum virus, album urinam, medium πέψιν? novum refrigerare, vetus calefacere, medium eſſe prandium caninum?* quid ſignificet, *prandium caninum*, rem leviculam diu & anxiè quæſivimus: prandium autem abſtemium, in quò nihil vini potatur, caninum dicitur, quoniam canis vino caret. quum igitur medium vinum appellaſſet, quod neque novum eſſet neque vetus, & plerumque homines ita loquantur, ut omne vinum aut novum eſſe dicant aut vetus: nullam vim habere ſignificavit neque novi neque veteris quod medium eſſet; icirco pro vino non habendum, quia neque refrigeraret, neque calefaceret. *refrigerare* id dicit, quod Græcè ἀναψύξαι dicitur.

LIBER QUARTUS DECIMUS.

Caput I.

Diſſertatio Favorini philoſophi adverſus eos, qui Chaldæi appellantur, & ex cœtu motibuſque ſiderum & ſtellarum fata ſe hominum dicturos pollicentur.

ADversum iſtos, qui ſeſe Chaldæos ſeu genethliacos appellant, ac de motu deque poſitu ſtellarum dicere poſſe quæ futura ſunt profitentur, audivimus quondam Favorinum philoſophum Romæ Græcè diſſerentem egregia atque illuſtri oratione. exercendine autem anne oſtentandi gratia ingenii, an quòd ita ſerio judicatóque exiſtimaret, non habeo dicere. capita autem locorum argumentorumque, quibus uſus eſt, quod ejus meminiſſe potui, egreſſus ibi ex auditione properè annotavi. eaque fuerunt ad hanc fermè ſententiam: Diſciplinam iſtam Chaldæorum tantæ vetuſtatis non eſſe, quantæ videri volunt: neque eos principes ejus auctoreſque eſſe, quos ipſi ferant: ſed id præſtigiarum atque offuciarum genus commentos eſſe homines æruſcatores, & cibum quæſtumque ex mendaciis captantes: atque quoniam viderent terrena quædam inter homines ſita cœleſtium rerum ſenſu atque ductu moveri; quale eſt quod oceanus quaſi lunæ comes cum ea ſimul ſeneſcit adoleſcitque; hinc videlicet ſibi argumentum ad perſuadendum paraviſſe, ut crederemus omnia rerum humanarum & parva & maxima, tamquam ſtellis atque ſideribus evincta, duci & regi. eſſe autem nimis quàm ineptum abſurdumque; ut, quoniam æſtus oceani cum lunæ curriculo congruit, negotium quoque alicujus, quod ei forte de aquæ ductu cum rivalibus, aut de communi pariete cum vicino apud judicem eſt, ut

exiſtimemus id negotium quaſi habena quadam de cœlo vinctum gubernari. quod & ſi vi & ratione quapiam divina fieri poteſt; nequaquã id tamen cenſebat in tam brevi exiguoque vitæ ſpatio quantovis hominis ingenio comprehendi poſſe & percipi; ſed conjectari pauca quædam, verbo ipſius utar, παχυμερέστερον nullo ſcientiæ fundo concepta, ſed fuſa & vaga & arbitraria: qualis longinqua oculorum acies eſt per intervalla media caligantium. tolli enim, quod maximè inter deos atque homines differt, ſi homines quoque res omnis pòſt futuras prænoſcerent. ipſam deinde ſiderum ſtellarumque obſervationem, quam eſſe originem ſcientiæ ſuæ prædicarent, haudquaquam putabat liquidè conſiſtere. nam ſi principes Chaldæi, qui in patentibus campis colebant, ſtellarum motus & vias & diſceſſiones & cœtus intuentes, quid ex iis efficeretur obſervaverunt; procedat, inquit, hæc ſanè diſciplina, ſed ſub ea modò inclinatione cœli, ſub qua tunc Chaldæi fuerunt: non enim poteſt, inquit, ratio Chaldæorum obſervationis manere, ſi quis ea uti velit ſub diverſis cœli regionibus. nam quanta, inquit, partium circulorumque cœli ex devergentia & convexionibus mundi varietas ſit, quis non videt? eædem igitur ſtellæ, per quas omnia divina humanaque ferri agi contendunt, ſicuti non uſquequaque pruinas aut calores cient; ſed mutant & variant, tempeſtateſque eodem in tempore alibi placidas, alibi violentas movent: cur non eventa quoque rerum ac negotiorum alia efficiunt in Chaldæis, alia in Gætulis, alia apud Danubium, alia apud Nilum? Per autem, inquit, inconſequens, ipſum quidem corpus & habitum tam profundi aëris ſub alio atque alio cœli curvamine non eumdem manere; in hominum autem negotiis ſtellas iſtas opinari idem ſemper oſtendere, ſi eas ex quacumque terra conſpexeris. præterea mirabatur id cuiquam pro percepto liquere, ſtellas iſtas, quas à Chaldæis & Babyloniis ſive Ægy-

ptiis

ptiis obſervatas ferunt, (quas multi *erraticas*, Nigidius *errones* vocat) non eſſe plures quàm volgo dicerentur. poſſe enim fieri exiſtimabat, ut & alii quidam planetes pari poteſtate eſſent, ſine quibus recta atque perpetua obſervatio perfici non quiret; neque tamen cernere homines poſſint, propter exſuperantiam vel ſplendoris vel altitudinis. Nam & quædam, inquit, ſidera è quibuſdam terris conſpiciuntur, earumque terrarum hominibus nota ſunt: ſed eadem ipſa ex alia omni terra non videntur, & ſunt aliis omnino ignotiſſima; atque, ut demus, inquit, & has tantummodò ſtellas, & ex una parte terræ obſervari debuiſſe: quæ tandem finis obſervationis iſtius fuit, & quæ tempora ſatis eſſe viſa ſunt ad percipiendum, quid præmonſtraret aut cœtus ſtellarum, aut circumitus, aut tranſitus? nam ſi iſto modò cœpta fieri obſervatio eſt, ut animadverteretur quo habitu, quaque forma, quaque poſitura ſtellarum aliquis naſceretur: tum deinceps ab ineunte vita, fortuna ejus, & mores, & ingenium, & circumſtantia rerum negotiorumque, & ad poſtremum finis etiam vitæ exſpectaretur: eaque omnia, ut uſu venerant, litteris mandarentur; ac poſtea longis temporibus, quum ipſæ illæ eodem in loco eodemque habitu forent, eadem cæteris quoque eventura exiſtimarentur, qui eodem illo tempore nati fuiſſent; ſi iſto, inquit, modo obſervari cœptum eſt, & ex ea obſervatione compoſita quædam diſciplina eſt, nullo id pacto poteſt procedere. dicant enim quot tandem annis, vel potius quot ſæculis orbis hic obſervationis perfici quiverit. conſtare quidem inter aſtrologos dicebat, ſtellas ipſas; quas *erraticas* dicerent, quæ eſſe omnium rerum fatales viderentur, infinito prope & innumerabili numero annorum ad eumdem locum, quum eodem habitu ſimul omnes profectæ ſunt, regredi; ut neque ullus obſervationis tenor, neque memoriæ ulla effigies litterarum tanto ævo potuerint edu-

 rare.

rare. atque illud etiam cuimodi eſſet conſiderandum putabat; quòd aliud ſtellarum agmen foret, quo primum tempore conciperetur homo in utero matris, aliud poſtea quum in decem menſibus proximis in lucem ederetur. quærebatque, quî conveniret diverſam ſuper eodem fieri demonſtrationem: ſi, ut ipſi putarent, alius atque alius earundem ſtellarum ſitus atque ductus alias atque alias fortunas daret. ſed & nuptiarum tempore, ex quibus liberi quærerentur, atque ipſo etiam illo maris atque feminæ coitu, jam declarari oportere dicebat, certo quodam & neceſſario ſtellarum ordine, quales qualique fortuna homines gignerentur; ac multo etiam antè, quàm pater ipſe atque mater naſcerentur, ex eorum genitura debuiſſe jam tunc proſpici, quinam olim futuri eſſent, quos ii creaturi forent, & ſuprà longè atque longè per infinitum: ut, ſi diſciplina iſta fundamento aliquo veritatis nixa eſt, centeſimo uſque abhinc ſæculo, vel magis primo cœli atque mundi exordio, atque inde jam deinceps, continua ſignificatione, quotiens generis auctores ejuſdem homines naſcerentur, ſtellæ iſtæ præmonſtrare debuerint, qualis qualique fato futurus ſit, quiſquis hodie natus eſt. Quo autem, inquit, pacto credi poteſt, uniuſcujuſque ſtellarum formæ & poſitionis ſortem atque fortunam uni omnino homini certam deſtinatamque eſſe: eamque formam, poſt longiſſima ſæculorum ſpatia, reſtitui, ſi vitæ fortunarumque ejuſdem hominis judicia, in tam brevibus intervallis, per ſingulos majorum ejus gradus, perque infinitum ſucceſſionum ordinem, tam ſæpe ac tam multipliciter eadem ipſa non eadem ſtellarum facie denotantur? quod ſi id fieri poteſt; eaque diverſitas atque varietas admittitur per omnis antiquitatis gradus, ad ſignificanda eorum hominum, qui poſt naſcentur, exordia: imparilitas hæc turbat obſervationem, omniſque ratio diſciplinæ confunditur. jam verò id minimè ferendum

cenſebat,

cenſebat, quod non modò caſus eventaque quæ evenirent extrinſecus, ſed conſilia quoque hominum ipſa & arbitria, & varias voluntates appetitioneſque & declinationes & fortuitos repentinaſque in leviſſimis rebus animorum impetus receſſuſque, moveri agitarique deſuper è cœlo putarent: tamquam quod forte ire in balneas volueris, ac deinde nolueris, atque id rurſum volueris, non ex aliqua diſpari variaque animi agitatione, ſed neceſſaria quadam errantium ſiderum reciprocatione contigerit: ut plane homines non, quod dicitur, λογικὰ ζῶα, ſed ludicra & ridenda quædam neuroſpaſta eſſe videantur, ſi nihil ſua ſponte, nihil arbitratu ſuo faciunt: ſed ducentibus ſtellis & aurigantibus. ac ſi, inquit, potuiſſet prædici affirmanter, Pyrrhuſne rex, an M. Curius prælio victurus eſſet: cur tandem non de alea quoque, ac de calculis & alveolo audent dicere, quinam ibi ludentium vincat? an videlicet magna ſciunt, parva neſciunt, & minora majoribus imperceptiora ſunt? ſed ſi magnitudines rerum ſibi vindicant; magiſque eſſe perſpicuas, & facilius comprehendi poſſe dicunt: Volo, inquit, mihi reſpondeant, quid in hac totius mundi contemplatione, præſtantis naturæ operibus, in tam parvis atque brevibus negotiis fortuniſque hominum magnum putent? atque id velim etiam, inquit, ut reſpondeant: ſi tam parvum atque rapidum eſt momentum temporis, in quo homo naſcens fatum accipit, ut in eodem illo puncto ſub eodem circulo cœli plures ſimul ad eamdem competentiam naſci non queant: & ſi iccirco gemini quoque non eadem vitæ ſorte ſunt, quoniam non eodem temporis puncto editi ſunt; peto, inquit, reſpondeant, curſum illum temporis tranſvolantis, qui vix cogitatione animi comprehendi poteſt, quonam pacto aut conſulto aſſequi queant, aut ipſi perſpicere & deprehendere: quum in tam præcipiti dierum noctiumque vertigine minima momenta ingentes facere dicant mutationes. ad

poſtremum autem, & quid eſſet, quod adverſum hoc dici poſſet, requirebat; quod homines utriuſque ſexus omnium ætatium, diverſis ſtellarum motibus in vitam editi, regionibus, ſub quibus geniti ſunt, longè diſtantibus, omnes tamen iſti, aut hiantibus terris, aut labentibus tectis, aut opidorum expugnationibus, aut eadem in navi fluctu obruti, eodem genere mortis, eodemque ictu temporis univerſi ſimul interirent. quod ſcilicet, inquit, numquam eveniret, ſi momenta naſcendi ſingulis attributa ſuas unumquodque leges haberent. quod ſi quædam, inquit, in hominum morte atque vita etiam diverſis temporibus editorum per ſtellarum pares quoſdam poſtea conventus, paria nonnulla & conſimilia poſſe dicunt obtingere: cur non aliquando poſſint omnia quoque paria uſu venire; ut exſiſtant per hujuſcemodi ſtellarum concurſiones & ſimilitudines Socratæ ſimul & Antiſthenæ, & Platones multi, genere, forma, ingenio, moribus, vita omni & morte pari? quod nequaquam, inquit, prorſus fieri poteſt. non igitur hac cauſa probè uti queunt adverſum hominum impares ortus, interitus pares. Illud autem condonare ſe iis dicebat, quòd non id quoque requireret, ſi vitæ mortiſque hominum rerumque humanarum omnium tempus & ratio & cauſa in cœlo & apud ſtellas foret, quid de muſcis aut vermiculis aut echinis, multiſque aliis minutiſſimis terra marique animantibus dicerent? an iſta quoque iſdem, quibus homines, legibus naſcerentur, iſdemque itidem exſtinguerentur: ut aut ranunculis quoque & culicibus naſcendi fata ſint de cœleſtium ſiderum motibus attributa; aut, ſi id non putarent, nulla ratio videretur, cur ea ſiderum vis in hominibus valeret, deficeret in cæteris. Hæc nos ſicca & incondita & propemodum jejuna oratione attigimus. at Favorinus, ut hominis ingenium fuit, aut, quæ eſt Græcæ facundiæ copia ſimul & venuſtas, latius ea & amœni-

mœnius & ſplendidius & profluentius exſequebatur, atque identidem commonebat, ut caveremus, ne qua nobis iſti ſycophantæ ad faciendam fidem irreperent, quòd viderentur quædam interdum vera effutire aut ſpargere. non enim comprenſa, inquit, neque definita neque percepta dicunt, ſed lubrica atque ambagioſa conjectatione nitentes inter falſa atque vera pedetentim quaſi per tenebras ingredientes eunt: & aut multa tentando incidunt repentè imprudentes in veritatem: aut ipſorum, qui eos conſulunt, multa credulitate ducente perveniunt callidè ad ea quæ vera ſunt: & iccirco videntur in præteritis rebus quàm in futuris veritatem faciliùs imitari. iſta tamen omnia, quæ aut temerè aut aſtutè vera dicant, præ cæteris, inquit, quæ mentiuntur, pars ea non eſt milleſima. Præter hæc autem, quæ dicentem Favorinum audivimus, multa etiam memini poëtarum veterum teſtimonia, quibus hujuſcemodi ambages fallacioſæ confutantur. ex quibus eſt Pacuvianum illud:

Nam ſi qui, quæ eventura ſunt, provideant;
Æquiparent Jovi.

item Accianum illud;

Nihil, inquit, *credo auguribus, qui aures verbis divitant*
Alienas, ſuas ut auro locupletent domos.

Idem Favorinus, deterrere volens ac depellere adoleſcentes à genethliacis iſtis & quibuſdam aliis id genus, qui prodigioſis artibus futura omnia dicturos ſe pollicentur, nullo pacto adeundos eſſe, conſulendoſque hujuſcemodi argumentis concludebat. Aut adverſa, inquit, eventura dicunt, aut proſpera. ſi dicunt proſpera, & fallunt, miſer fies fruſtra exſpectando. ſi adverſa dicunt, & mentiuntur, miſer fies fruſtra timendo. ſin vera reſpondent, eaque ſunt non proſpera; jam inde ex animo miſer fies, antequam è fato fias. ſi felicia promittunt, eaque eventura ſunt; tum planè duo erunt incommo-

commoda: & exſpectatio te ſpe ſuſpenſum fatigabit, & futurum gaudii fructum ſpes tibi jam præfloraverit. nullo igitur pacto utendum eſt iſtiuſmodi hominibus res futuras præſagientibus.

CAP. II.

Quem in modum diſſeruerit Favorinus conſultus a me ſuper officio judicis.

QUo primùm tempore à prætoribus lectus in judices ſum, ut judicia, quæ appellantur privata, ſuſciperem; libros utriuſque linguæ de officio judicis ſcriptos conquiſivi, ut homo adoleſcens à poëtarum fabulis & à rhetorum epilogis ad judicandas lites vocatus, rem judiciariam, quoniam vocis, ut dicitur, vivæ penuria erat, ex mutis, quod ajunt, magiſtris cognoſcerem. atque in rerum quidem diffiſſionibus comperendinationibuſque, & aliis quibuſdam legitimis ritibus, ex ipſa lege Julia & ex Sabini Maſſurii & quorumdam aliorum juriſperitorum commentariis commoniti & adminiculati ſumus. in his autem, quæ exſiſtere ſolent, negotiorum ambagibus, & in ancipiti rationum diverſarum circumſtantia, nihil quicquam nos hujuſcemodi libri juverunt: nam, etſi conſilia judicibus ex præſentium cauſarum ſtatu capienda ſunt, generalia tamen quædam præmonita & præcepta ſunt, quibus ante cauſam præmœniri judex præpararique ad incertos caſus futurarum difficultatium debeat, ſicut illa mihi tunc accidit inexplicabilis reperiendæ ſcientiæ ambiguitas. Petebatur apud me pecunia, quæ dicebatur data numerataque. ſed qui petebat neque tabulis neque teſtibus id factum docebat: & argumentis admodum exilibus nitebatur. ſed eum conſtabat virum eſſe ferme bonum, notæque & expertæ fidei, & vitæ inculpatiſſimæ: multaque & illuſtria exempla probitatis ſinceritatiſque ejus
exprome-

exprômebantur. illum autem, unde petebatur, hominem eſſe non bonæ rei, vitaque turpi & ſordida, convictumque vulgò in mendaciis, plenumque eſſe perfidiarum & fraudum oſtendebatur. is tamen, cum ſuis multis patronis, clamitabat probari apud me debere pecuniam datam conſuetis modis, *expenſi latione, menſæ rationibus, chirographi exhibitione, tabularum obſignatione, teſtium interceſſione.* ex quibus omnibus ſi nulla re probaretur, dimitti jam ſe oportere, & adverſarium de calumnia damnari. quod de utriuſque autem vita atque factis diceretur, fruſtra id fieri atque dici. rem enim de petenda pecunia apud judicem privatum agi, non apud cenſores de moribus. Tunc ibi amici mei, quos rogaveram in conſilium, viri exercitati atque in patrociniis & in operis fori celebres, ſemperque ſe circumundique diſtrahentibus cauſis feſtinantes, non ſedendum diutius, ac nihil eſſe dubium dicebant, quin abſolvendus foret, quem accepiſſe pecuniam nulla probatione ſollemni docebatur. ſed enim ego homines quum conſiderabam, alterum fidei, alterum probri plenum, ſpurciſſimæque vitæ ac deformatiſſimæ, nequaquam adduci potui ad abſolvendum. juſſi igitur diem diffindi, atque inde à ſubſelliis pergo ire ad Favorinum philoſophum, quem in eo tempore Romæ plurimum ſectabar, atque ei de cauſa ac de omnibus quæ apud me dicta fuerant, ut res erat, narro omnia: ac peto ut & ipſum illud in quo hærebam, & cætera etiam quæ obſervanda mihi forent in officio judicis, faceret me ut earum rerum eſſem prudentior. tum Favorinus, religione illa cunctationis & ſolicitudinis noſtræ comprobata, id quidem, inquit, ſuper quo nunc deliberas, videri poteſt ſpecie tenui parvaque eſſe; ſed ſi de omni quoque officio judicis præire tibi me vis, nequaquam eſt vel loci hujus vel temporis. eſt enim diſceptatio iſta multijugæ & ſinuoſæ quæſtionis, multaque & anxia cura & circumſpicientia indigens.

gens. namque, ut pauca tibi nunc quæſtionum capita attingam; jam omnium primum hoc de judicis officio quæritur, ſi judex forte id ſciat, ſuper qua re apud eum litigatur, eaque res uni ei, prius quàm agi cœpta aut in judicium deducta ſit, ex alio quodam negotio caſuque alio quo cognita liquidò & comperta ſit; neque id tamen in agenda cauſa probatur: oporteatne eum ſecundùm ea, quæ ſciens venit, judicare, an ſecundum ea quæ aguntur. Id etiam, inquit, quæri ſolet, an deceat atque conveniat judici cauſa jam cognita, ſi facultas eſſe videatur componendi negotii, officio pauliſper judicis dilato communis amici & quaſi pacificatoris partes recipere. atque illud amplius ambigi ac dubitari ſcio, debeatne judex inter cognoſcendum ea, quæ dicto quæſitoque opus eſt, dicere & quærere, etiam ſi, cujus ea dici quærique intereſt, neque dicat neque poſtulet. patrocinari enim prorſus hoc eſſe ajunt, non judicare. Præter hæc, ſuper ea quoque re diſſentitur, an ex uſu exque officio ſit judicis rem cauſamque, de qua cognoſcit, interloquutionibus ſuis ita exprimere conſignareque, ut ante ſententiæ tempus ex his, quæ apud eum in præſens confusè varièque dicuntur, proinde, ut quoquo in loco ac tempore movetur, ſigna & judicia faciat motus atque ſenſus ſui. nam qui judices, inquit, acres atque celebres videntur, non aliter exiſtimant rem, qua de agitur, indagari comprehendique poſſe, niſi is, qui judicat, crebris interrogationibus neceſſariiſque interloquutionibus & ſuos ſenſus aperiat, & litigantium deprehendat. contrà autem, qui ſedatiores & graviores putantur, negant judicem debere ante ſententiam, dum cauſa utrimque agitatur, quotiens aliqua re propoſita motus eſt, totiens ſignificare quid ſentiat. eventurum enim ajunt, ut, quia pro varietate propoſitionum argumentorumque alius atque alius motus animi patiendus eſt, aliter atque aliter eadem in cauſa eodemque

demque in tempore ſentire & interloqui videatur. Sed de his, inquit, & cæteris hujuſcemodi judicialis officii tractatibus, & nos poſthac, quum erit otium, dicere quid ſentiamus conabimur, & præcepta Ælii Tuberonis ſuper officio judicis, quæ nuperrimè legi, recenſebimus. quod autem ad pecuniam pertinet, quam apud judicem peti dixiſti; ſuadeo herclè tibi, utare M. Catonis prudentiſſimi viri conſilio: qui in oratione, quam pro L. Turio contra Cn. Gellium dixit, ita eſſe à majoribus memoriæ traditum obſervatumque ait, ut ſi, quod inter duos actum eſt, neque tabulis neque teſtibus planum fieri poſſit; tum apud judicem, qui de ea re cognoſceret, uter ex iis vir melior eſſet quæreretur: &, ſi pares eſſent, ſeu boni pariter ſeu mali, tum illi, unde petitur, crederetur, ac ſecundum eum judicaretur. in hac autem cauſa, de qua tu ambigis, optimus eſt qui petit, unde petitur deterrimus; & res eſt inter duos acta ſine teſtibus: eas igitur & credas ei qui petit: condemneſque eum de quo petitur: quoniam, ſicuti dicis, duo pares non ſunt: & qui petit melior eſt. Hoc quidem mihi tum Favorinus, ut virum philoſophum decuit, ſuaſit:. ſed majus ego altiuſque id eſſe exiſtimavi, quàm quod meæ ætati & mediocritati conveniret, ut cognoviſſe & condemnaſſe de moribus, non de probationibus rei geſtæ, viderer: ut abſolverem tamen, inducere in animum non quivi; & propterea juravi mihi non liquere: atque ita judicatu illo ſolutus ſum. Verba ex oratione M. Catonis, cujus commeminit Favorinus, hæc ſunt: *Atque ego à majoribus memoria ſic accepi: ſi quis quid alter ab altero peterent, ſi ambo pares eſſent, ſive boni ſive mali eſſent, quod duo res geſſiſſent uti teſtes non intereſſent, illi unde petitur ei potius credendum eſſe. nunc ſi ſponſionem feciſſet Gellius cum Turio,* NI. VIR. MELIOR. ESSET. GELLIUS. QUAM. TURIUS. *nemo, opinor, tam inſanus eſſet,*

qui

qui judicaret meliorem eſſe Gellium quam Turium. ſi non melior Gellius eſt Turio, potius oportet credi unde petitur.

Cap. III.

An æmuli offenſique inter ſeſe fuerint Xenophon & Plato.

QUi de Xenophontis Platoniſque vita & moribus pleraque omnia exquiſitiſſimè ſcripſere, non abfuiſſe ab eis motus quoſdam tacitos & occultos ſimultatis æmulationiſque mutuæ putaverunt: & ejus rei argumenta quædam conjectatoria ex eorum ſcriptis protulerunt. Ea ſunt profectò hujuſcemodi: quòd neque à Platone in tot numero libris mentio uſquam facta ſit Xenophontis, neque item contrà ab eo in ſuis libris Platonis; quamquam uterque, ac maximè Plato, complurium Socratis ſectatorum in ſermonibus, quos ſcripſit, commeminerit. Id etiam eſſe non ſinceræ neque amicæ voluntatis indicium crediderunt, quòd Xenophon incluto illi operi Platonis, quod de optimo ſtatu reipublicæ civitatiſque adminiſtrandæ ſcriptum eſt, lectis ex eo duobus ferè libris, qui primi in volgus exierant, oppoſuit contra ſcripſitque diverſum regiæ adminiſtrationis genus, quod παιδείας Κύρȣ inſcriptum eſt. eo facto ſcriptoque ejus uſque adeò permotum eſſe Platonem ferunt, ut quodam in libro mentione Cyri regis habita, retractandi levandique ejus operis gratia, virum quidem Cyrum gnavum & ſtrenuum fuiſſe dixerit. παιδείας δ' ἐκ ὀρθῶς ἧφθαι τὸ παράπαν. hæc enim verba ſunt de Cyro Platonis. Præterea putant id quoque ad iſta, quæ dixi, accedere: quòd Xenophon in libris, quos dictorum atque factorum Socratis commentarios compoſuit, negat Socratem de cœli atque naturæ cauſis rationibuſque umquam diſputaviſſe: ac ne diſciplinis quidem cæteras, quæ μαθήματα Græci appellant, quæ ad bene beatéque vivendum non pergerent, aut attigiſſe

egiſſe aut comprobaſſe: iccircoque turpiter eos mentiri dicit, qui diſſertationes iſtiuſmodi Socrati attribuerent. hoc autem, inquiunt, Xenophon quum ſcripſit, Platonem videlicet notavit: in cujus libris Socrates de phyſica & muſica & geometria diſſerit. Sed enim de viris optimis & graviſſimis ſi credendum hoc aut ſuſpicandum fuit, cauſam equidem eſſe arbitror non obtrectationis, nec invidiæ, neque de gloria majore parienda certationis: hæc enim procul à moribus philoſophiæ abſunt, in quibus illi duo omnium judicio excelluerunt. quæ igitur eſt opinionis iſtius ratio? hæc profectò eſt, æquiperatio ipſa plerumque & parilitas virtutum inter ſeſe conſimilium; etiamſi contentionis ſtudium & voluntas abeſt, ſpeciem tamen æmulationis creat. nam quum ingenia quædam magna duorum pluriumve in ejuſdem rei ſtudio illuſtrium, aut pari ſunt fama aut proxima; oritur apud diverſos fautores eorum induſtriæ laudiſque æſtimandæ contentio. tum poſtea ex alieno certamine ad eos quoque ipſos contagium certationis adſpirat. curſuſque eorum ad eamdem virtutis calcem pergentium, quando eſt compar vel ambiguus, in æmulandi ſuſpiciones non ſuo, ſed faventium ſtudio delabitur. proinde igitur & Xenophon & Plato Socraticæ amœnitatis duo lumina certare æmularique inter ſeſe exiſtimati ſunt: quia de iis apud alios, uter eſſet exſuperantior, certabatur; & quia duæ eminentiæ, quum ſimul junctæ in arduum nituntur, ſimulacrum quoddam contentionis æmulæ pariunt.

Cap. IV.

Quòd aptè Chryſippus & graſice imaginem Juſtitiæ modulis coloribuſque verborum depinxit.

Condignè mehercle & condecorè Chryſippus in librorum, qui inſcribuntur περὶ καλοῦ καὶ ἡδονῆς, primo,

 mo,

mo, os & oculos Juſtitiæ, vultumque ejus ſeveris atque venerandis verborum coloribus depinxit. facit quippe imaginem Juſtitiæ, fierique ſolitam eſſe dicit à pictoribus rhetoribuſque antiquioribus, ad hunc fermè modum: *forma atque filo virginali; aſpectu vehementi & formidabili; luminibus oculorum acribus: neque humilis neque atrocis, ſed reverendæ cujuſdam triſtitiæ dignitate.* ex imaginis autem iſtius ſignificatione intelligi voluit, judicem, qui juſtitiæ antiſtes eſt, oportere eſſe gravem, ſanctum, ſeverum, incorruptum, inadulabilem, contraque improbos nocenteſque immiſericordem atque inexorabilem, erectumque & arduum ac potentem, vi & majeſtate æquitatis veritatiſque terrificum. verba ipſa Chryſippi de juſtitia ſcripta hæc ſunt:

Παρθένος δὲ εἶναι λέγεται, κατὰ σύμβολον τοῦ ἀδιάφθορος εἶναι, καὶ μηδαμῶς ἐνδιδόναι τοῖς κακούργοις, μηδὲ προσίεσθαι, μήτε τοὺς ἐπιεικεῖς λόγους, μήτε παραίτησιν, καὶ δέησιν μήτε κολακείαν, μήτε ἄλλο μηδὲν τῶν τοιούτων. οἷς ἀκολούθως καὶ σκυθρωπὴ γράφεται, καὶ συνεστηκὸς ἔχουσα τὸ πρόσωπον καὶ ἔντονον καὶ δεδορκὸς βλέπουσα, ὥς τε τοῖς μὲν ἀδίκοις φόβον ἐμποιεῖν, τοῖς δὲ δικαίοις θάρσος. τοῖς μὲν ὡς πρὸς φίλους ὄντος τοῦ τοιούτου προσώπου, τοῖς δὲ ἑτέροις προσάντους.

Hæc verba Chryſippi eo etiam magis ponenda exiſtimavi, ut promta ad conſiderandum judicandumque ſint: quoniam legentibus ea nobis delicatiores quidam diſciplinarum philoſophi Sævitiæ imaginem iſtam eſſe, non Juſtitiæ, dixerunt.

CAP. V.

Lis atque contentio grammaticorum Romæ illuſtrium enarrata ſuper caſu vocativo vocabuli quod eſt, egregius

DEfeſſus ego quondam diutina commentatione, laxandi levandique animi gratia, in Agrippæ campo

campo deambulabam: atque ibi duos fortè grammaticos conſpicatus non parvi in urbe Roma nominis, certationi eorum acerrimæ adfui; quum alter in caſu vocativo, *vir egregi*, dicendum contenderet, alter *vir egregie*. Ratio autem ejus, qui *egregi* oportere dici cenſebat, hujuſcemodi fuit: Quæcumque, inquit, nomina ſeu vocabula recto caſu numero ſingulari, *us* ſyllaba finiuntur, in quibus ante ultimam ſyllabam poſita eſt, *i*, litera: ea omnia caſu vocativo, *i*, littera terminantur, ut *Cælius Cæli*, *modius modi*, *tertius terti*, *Accius Acci*, *Titius Titi*, & ſimilia omnia. ſic igitur *egregius*, quoniam, *us*, ſyllaba in caſu nominandi finitur; eamque ſyllabam præcedit *i*, litera, habere, debebit in caſu vocandi, *i*, literam extremam; & iccirco *egregi*, non *egregie* rectiùs dicetur. nam *divus* & *rivus* & *clivus*, & ſimilia nomina, *us*, ſyllaba terminantur, ſed ea, quæ per duo *u* ſcribenda eſt, propter cujus ſyllabæ ſonum declarandum reperta erat nova litera, quæ digamma appellabatur. Hoc ubi ille alter audivit; O, inquit, egregie grammatice, vel, ſi id mavis, egregiiſſime, dic, oro te, *inſcius* & *impius* & *ſobrius* & *ebrius* & *proprius* & *propitius* & *anxius* & *contrarius*, quæ *us* ſyllaba finiuntur, quibus ante ultimam ſyllabam, *i* litera eſt, quem caſum vocandi habent? me enim pudor & verecundia tenet pronunciare ea ſecundum tuam definitionem. ſed quum ille pauliſper oppoſitu horum vocabulorum commotus reticuiſſet, & mox tamen ſe collegiſſet; eamdemque illam, quam definierat, regulam retineret & propugnaret; diceretque & *proprium* & *propitium* & *anxium* & *contrarium* itidem in caſu vocativo dicendum. ut & *adverſarius* & *extrarius* diceretur: *inſcium* quoque & *impium* & *ebrium* & *ſobrium* inſolentius quidem paulo, ſed rectius per *i* litteram, non per *e* in caſu eodem pronunciandum; eaque inter eos contentio longius duceretur: non arbitratus ego operæ precium eſſe eadem iſta hæc

diutius audire, clamantes compugnanteſque illos reliqui.

CAP. VI.

Cuimodi ſint quæ ſpeciem doctrinarum habeant: ſed neque delectént neque utilia ſint; atque inibi de vocabulis ſingularum urbium regionumque immutatis.

HOmo nobis familiaris, in litterarum cultu non ignobilis magnamque ætatis partem in libris verſatus, Adjutum, inquit, ornatumque volo ire Noctes tuas. & ſimul dat mihi librum grandi volumine doctrinis omnigenis, ut ipſe dicebat, præſcatentem; quem ſibi elaboratum eſſe ait ex multis & variis & remotis lectionibus: ut ex eo ſumerem quantum liberet rerum memoria dignarum. accipio cupidus & libens: tamquam ſi copiæcornum nactus eſſem: & recondo me penitus, ut ſine arbitris legam. at quæ ibi ſcripta erant, prò Jupiter, mera miracula! quo nomine fuerit qui primus grammaticus appellatus eſt; & quot fuerint Pythagoræ nobiles, quot Hippocratæ & cuimodi Homerus fuiſſe dicat in Ulixis domo ἀδιπλῶες, quam ob cauſam Telemachus cubans junctim ſibi cubantem Piſiſtratum non manu attigerit, ſed pedis ictu excitarit, & Euryclia Telemachum quo genere clauſtri incluſerit, & quapropter idem poëta roſam non norit, oleum ex roſa norit; atque illud etiam ſcriptum fuit, quæ nomina fuerint ſociorum Ulixis qui à Scylla rapti laceratique ſunt. utrum ἐν τῇ ἔσω θαλάσσῃ Ulixes erraverit κατ' Ἀρίσταρχον, an ἐν τῇ ἔξω κατὰ Κράτητα. id etiam iſtic ſcriptum fuit, qui ſint apud Homerum verſus iſopſephœ, & quorum ibi nominum παραστιχὶς reperiatur, & quis adeò verſus ſit qui per ſingula vocabula ſingulis ſyllabis increſcat; ac deinde qua ratione dixerit ſingulas pecudes in ſingulos annos terna parere, & ex quinque operimentis, quibus Achil-

lis

lis clypeus mœnitus eſt, quod factum ex auro eſt, ſummum ſit an medium, & præterea quibus urbibus regionibuſque vocabula jam mutata ſint, quòd Bœotia ante appellata fuerit Aonia, quòd Ægyptus Aëria, quòd Creta eodem quoque nomine Aëria dicta eſt, quòd Attice Ἀκτὴ, quòd Corinthus Ephyre, quòd Macedonia Ἠμαθία, quòd Theſſalia Αἱμονία, quòd Tyros Sarra, quòd Thracia antè Sithon dicta ſit, quòd Seſton Ποσειδώνειον. Hæc atque item alia multa iſtiuſmodi ſcripta in eo libro fuerunt. quem quum ſtatim properans redderem, ὄναιό σου, inquam, doctiſſime virorum, ταύτης τῆς πολυμαθίας; & librum hunc opulentiſſimum recipe nihil prorſus ad noſtras paupertinas litteras congruentem. nam meæ Noctes, quas inſtructum ornatumque iſti, de uno maximè illo verſu Homeri quærunt, quem Socrates præ omnibus ſemper rebus ſibi eſſe cordi dicebat,

Ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ᾽ ἀγαθόν τε τέτυκται.

CAP. VII.

Quòd Marcus Varro Cn. Pompejo conſuli primùm deſignato commentarium dedit, quem appellavit iſagogicum, de officio ſenatus habendi.

CN. Pompejus conſul primum cum M. Craſſo deſignatus eſt. eum magiſtratum Pompejus quum initurus foret, quoniam, per militiæ tempora, ſenatus habendi conſulendique, rerum etiam expers urbanarum fuit, M. Varronem familiarem ſuum rogavit, uti commentarium faceret εἰσαγωγικὸν, (ſic enim Varro ipſe appellat,) ex quo diſceret quid facere diceréque deberet, quum ſenatum conſuleret. Eum librum commentarium, quem ſuper ea re Pompejo fecerat, periſſe Varro ait in literis quas ad Oppianum dedit: quæ ſunt in libro epiſtolicarum quæſtionum quarto. in qui-

bus literis; quoniam quæ ante ſcripſerat non comparebant, docet rurſum multa ad eam rem ducentia. primum ibi ponit qui fuerint, per quos more majorum ſenatus haberi ſoleret; eoſque nominat, *dictatores*, *conſulem, prætores, tribunos plebi, interregem*, *præfectum urbi:* neque alii, præter hos, jus fuiſſe dixit facere ſenatuſconſultum; quotienſque uſu veniſſet, ut omnes iſti magiſtratus eodem tempore Romæ eſſent, tum quo ſupra ordine ſcripti eſſent, qui eorum prior aliis eſſet, ei potiſſimum ſenatus conſulendi jus fuiſſe. addit deinde, extraordinario jure *tribunos* quoque *militares*, qui pro *conſulibus* fuiſſent, item *decemviros*, quibus imperium conſulare tum eſſet, item *triumviros reipublicæ conſtituendæ* cauſa creatos jus conſulendi ſenatum habuiſſe. poſtea ſcripſit de interceſſionibus: dixitque intercedendi, ne ſenatuſconſultum fieret, jus fuiſſe iis ſolis, qui eadem poteſtate, qua ii, qui ſenatuſconſultum facere vellent, majoreve eſſent. tum adſcripſit de locis, in quibus ſenatuſconſultum fieri jure poſſet; docuitque confirmavitque, niſi in loco per augures conſtituto, quòd templum appellaretur, ſenatuſconſultum factum eſſet, juſtum id non fuiſſe. propterea & in curia Hoſtilia & in Pompeja & pòſt in Julia, quum profana ea loca fuiſſent, templa eſſe per augures conſtituta; ut in iis ſenatuſconſulta more majorum juſta fieri poſſent. inter quæ id quoque ſcriptum reliquit: non omnis ædes ſacras templa eſſe, ac ne ædem quidem Veſtæ templum eſſe. hæc deinceps dicit, ſenatuſconſultum ante exortum aut poſt occaſum ſolem factum ratum non fuiſſe. opus etiam cenſorium feciſſe exiſtimatos, per quos eo tempore ſenatuſconſultum factum eſſet. docet deinde inibi multa, quibus diebus habere ſenatum jus non ſit: immolareque hoſtiam prius auſpicarique debere, qui ſenatum habiturus eſſet: de rebuſque divinis prius quàm humanis ad ſenatum referendum eſſe: tum porrò referri oportere aut

infinitè de republica aut de ſingulis rebus finitè: ſenatuſque conſultum fieri duobus modis: aut per diſceſſionem, ſi conſentitur: aut, ſi res dubia eſſet, per ſingulorum ſententias exquiſitas: ſingulos autem debere conſuli gradatim; incipique à conſulari gradu. ex quo gradu ſemper quidem antea primum rogari ſolitum, qui princeps in ſenatum lectus eſſet: tum autem; quum hæc ſcriberet, novum morem inſtitutum refert, per ambitionem gratiamque, ut is primus rogaretur, quem rogare vellet qui haberet ſenatum, dum is tamen ex gradu conſulari eſſet. præter hæc de pignore quoque capiendo diſſerit, deque multa dicenda ſenatori, qui, quum in ſenatum venire deberet, non adeſſet. Hæc & alia quædam id genus in libro, quo ſupra dixi, M. Varro epiſtola ad Oppianum ſcripta exſequutus eſt. Sed quòd ait ſenatuſconſultum duobus modis fieri ſolere, aut conquiſitis ſententiis, aut per diſceſſionem; parum convenire videtur cum eo quod Atejus Capito in conjectaneis ſcriptum reliquit. nam in libro ducenteſimo quinquageſimo nono Tuberonem dicere ait, nullum ſenatuſconſultum fieri poſſe non diſceſſione facta. quia in omnibus ſenatuſconſultis, etiam in iis quæ per relationem fierent, diſceſſio eſſet neceſſaria: idque ipſe Capito verum eſſe affirmat. ſed de hac omni re alio in loco plenius accuratiuſque nos memini ſcribere.

CAP. VIII.

Quæſitum eſſe diſſenſumque, an præfectus Latinarum cauſa creatus jus ſenatus convocandi conſulendique habeat.

PRæfectum urbi Latinarum cauſa relictum ſenatum habere poſſe Iunius negat, quoniam ne ſenator quidem ſit; neque jus habeat ſententiæ dicendæ, quum ex ea ætate præfectus fiat, quæ non ſit ſenatoria. Marcus autem Varro in quarto epiſtolicarum quæſtionum, & Atejus

Capito in Conjectaneorum ducenteſimo quinquageſimo nono, jus eſſe præfecto ſenatus habendi dicunt: deque ea re aſſenſum eſſe Capitonem Tuberoni contra ſententiam Iunii refert. *nam & tribunis*, inquit, *plebi ſenatus habendi jus erat, quamquam ſenatores non eſſent, ante Atinium plebiſcitum.*

LIBER QUINTUS DECIMUS.

Caput I.

Quòd in Q. Claudii annalibus ſcriptum eſt, lignum alumine oblitum non ardere.

Declamaverat Antonius Julianus rhetor præterquam ſemper aliàs, tum verò nimium quantum delectabiliter & feliciter. ſunt enim fermè ſcholaſticæ iſtæ declamationes ejuſdem hominis ejuſdemque facundiæ, non ejuſdem tamen quotidie felicitatis. nos ergo familiares ejus circumfuſi undique eum proſequebamur domum: quum deinde ſubeuntes montem Ciſpium conſpicimus inſulam quandam occupatam igni, multis arduiſque tabulatis editam; & propinqua jam omnia flagrare vaſto incendio. tum quiſpiam ibi ex comitibus Juliani, Magni, inquit, reditus urbanorum prædiorum; ſed pericula ſunt longè maxima. ſi quid autem poſſet remedii fore, ut ne tam aſſiduè domus Romæ arderent, venum herclè dediſſem res ruſticas, & urbicas emiſſem. Atqui illi Julianus lætâ, ut mos ejus fuit, inter fabulandum venuſtate, Si annalem, inquit, undeviceſimum Q. Claudii legiſſes optimi & ſinceriſſimi ſcriptoris, docuiſſet te profectò Archelaus regis Mithridati præfectus, qua medela quaque ſollertia ignem defenderes; ut ne ulla tua ædificatio è ligno correpta atque inſinuata

ſinuata flammis arderet. Percontatus ego ſum quid eſſet illud mirum Quadrigarii. Repetit: in eo igitur libro ſcriptum inveni; Quum oppugnaret L. Sulla in terra Attica Præeum, & contrà Archelaus regis Mithridati præfectus ex eo oppido propugnaret, turrim ligneam defendendi gratia ſtructam, quum ex omni latere circumplexa igni foret, ardere non quiſſe, quòd alumine ab Archelao oblita fuiſſet. Verba Quadrigarii ex eo libro hæc ſunt: *Tum Sulla conatus eſt & tempore magno eduxit copias ut Archelai turrim unam, quam ille interpoſuit, ligneam incenderit. venit. acceßit. ligna ſubdidit. ſubmovit Græcos. ignem admovit. ſatis ſunt diu conati. numquam quiverunt incendere: ita Archelaus omnem materiam obleverat alumine. quod Sulla atque milites mirabantur; &, poſtquam non ſuccendit, reduxit copias.*

Cap. II.

Quòd Plato in libris, quos de legibus compoſuit, largiores lætioreſque in conviviis invitatiunculas vini non inutiles eſſe exiſtimaverit.

EX inſula Creta quiſpiam ætatem Athenis agens Platonicum ſe eſſe philoſophum dicebat & viderier geſtibat. erat autem nihili homo & nugator, atque in Græcæ facundiæ gloria jactabundus, & præterea vini libidine aduſque ludibria ebrioſus. is in conviviis juvenum, quæ agitare Athenis hebdomadibus lunæ ſollemne nobis fuit, ſimulatque modus epulis factus, & utiles delectabileſque ſermones cœperant; tum ſilentio ad audiendum petito loqui cœptabat; atque id genus vili & incondita verborum caterva hortabatur omnes ad bibendum, idque ſe facere ex decreto Platonico prædicabat; tamquam Plato in libris, quos de legibus compoſuit, laudes ebrietatis copioſiſſimè ſcripſiſſet, utilemque eſſe eam bonis ac fortibus viris cenſuiſſet. ac ſimul inter e-

jũſmodi orationem crebris & ingentibus poculis omne ingenium ingurgitabat; fomitem eſſe quemdam dicens & incitabulum ingenii virtutiſque, ſi mens & corpus hominis vino flagraret. Sed enim Plato, in primo & ſecundo de legibus, non, ut ille nebulo opinabatur, ebrietatem iſtam turpiſſimam, quæ labefacere & imminuere hominum mentes ſolet, laudavit; ſed hanc largiorem paulò jucundioremque vini invitationem, quæ fieret ſub quibuſdam quaſi arbitris & magiſtris conviviorum ſobriis, non improbavit. nam & modicis honeſtiſque inter bibendum remiſſionibus refici integrarique animos ad inſtauranda ſobrietatis officia exiſtimavit, reddique eos ſenſim lætiores atque ad intentiones rurſum capiendas fieri habiliores: & ſimul, ſi qui penitus in iis affectionum cupiditatumque errores ineſſent, quos aliqui pudor reverens concelaret, ea omnia ſine gravi periculo, libertate per vinum data, detegi, & ad corrigendum medendumque fieri opportuniora. atque hoc etiam Plato ibidem dicit, non defugiendas eſſe neque reſpuendas hujuſcemodi exercitationes adverſum propulſandam vini violentiam; neque ullum umquam continentem prorſum ac temperantem ſatis fideliter viſum eſſe, cujus vita virtuſque non inter ipſa errorum pericula & in mediis voluptatum illecebris explorata ſit. nam cui Libentiæ Gratiæque omnes conviviorum incognitæ ſint, quique illarum omnino expers ſit; ſi eum fortè ad participandas ejuſmodi voluptates aut voluntas tulerit, aut caſus induxerit, aut neceſſitas compulerit, deleniri plerumque & capi; neque mentem animumque ejus conſiſtere, ſed vi quadam nova ictum labaſcere. congrediendum igitur cenſuit & tamquam in acie quadam cum voluptariis rebus, cumque iſta vini licentia cominus decernendum: ut adverſum eas non fuga ſimus tuti nec abſentia, ſed vigore animi & conſtanti præſentia moderatoque uſu temperantiam continentiamque

tueamur,

tueamur, & calefacto ſimul refotoque animo, ſi quid in eo vel frigidæ triſtitiæ vel torpentis verecundiæ fuerit, deluamus.

CAP. III.

Quid M. Cicero de particula iſta ſenſerit ſcripſeritque, quæ præpoſita eſt verbis aufugio *&* aufero. *& an in verbo* autumo *eadem iſta hæc præpoſitio eſſe videri debeat.*

LEgimus librum Ciceronis, qui inſcriptus eſt Orator. in eo libro Cicero, quum dixiſſet verba hæc, *aufugio*, & *aufero*, compoſita quidem eſſe ex præpoſitione *ab*, & ex verbis, *fugio*, & *fero*; ſed eam præpoſitionem, quo fieret vox pronunciatu audituque lenior, verſam mutatamque eſſe in *au* ſyllabam; cœptumque eſſe dici *aufugio* & *aufero*, pro *abſfugio* & *abſfero*: quum hæc, inquam, ita dixiſſet; tum poſtea ibidem ſuper eadem particula ita ſcripſit: *Hæc*, inquit, *præpoſitio, præter hæc duo verba, nullo alio in verbo reperitur.* Invenimus autem in commentario Nigidiano verbum, *autumo* compoſitum ex *ab* præpoſitione & verbo *æſtumo*, dictumque interciſè, *autumo*, quaſi *ab æſtumo*, quod ſignificaret *totum æſtumo*, tamquam *abnumero.* ſed, quod ſit cum honore multo dictum P. Nigidii hominis eruditiſſimi, audacius hoc argutiuſque eſſe videtur, quàm verius. *autumo* enim non id ſolùm ſignificat, ſed & *dico* & *opinor* & *cenſeo.* cum quibus verbis præpoſitio iſta neque cohærentia vocis, neque ſignificatione ſententiæ convenit. præterea vir acerrimæ in ſtudio litterarum licentiæ M. Tullius non ſola eſſe hæc duo verba dixiſſet, ſi reperiri poſſet ullum tertium. Sed illud magis inſpici quærique dignum eſt, verſane ſit & mutata *ab*, præpoſitio in, *au*, ſyllabam propter lenitatem vocis, an potius *au*, particula ſua ſit

propria

propria origine, & proinde, ut pleræque aliæ præpoſitiones à Græcis, ita hæc quoque inde accepta ſit: ſicuti eſt in illo verſu Homeri:

αὖ ἔρυσαν μὲν πρῶτα καὶ ἔσφαξαν καὶ ἔδειραν.

Cap. IV.

Hiſtoria de Ventidio Baſſo ignobili homine; quem primum de Parthis triumphaſſe memoriæ traditum eſt.

IN ſermonibus nuper fuit ſeniorum hominum & eruditorum, multos in vetere memoria altiſſimum dignitatis gradum aſcendiſſe ignobiliſſimos prius homines & deſpicatiſſimos. Nihil adeò de quoquam tantæ admirationi fuit, quantæ fuerunt, quæ de Ventidio Baſſo ſcripta ſunt. eum Picentem fuiſſe, genere & loco humili; & matrem ejus à Pompejo Strabone Pompeji magni patre bello ſociali, quo Aſculanos ſubegit, captam cum ipſo eſſe; mox triumphante Pompejo Strabone, eum quoque puerum inter cæteros ante currum imperatoris ſinu matris vectum eſſe; poſt, quum adoleviſſet, victum ſibi ægrè quæſiſſe, eumque ſordidè inveniſſe comparandis mulis & vehiculis quæ magiſtratibus, qui ſortiti provincias forent, præbenda publicè conduxiſſe; in iſto quæſtu notum eſſe cæpiſſe C. Cæſari, & cum eo profectum eſſe in Gallias: tum quia in ea provincia ſatis naviter verſatus eſſet, deinceps civili bello mandata ſibi pleraque impigrè & ſtrenuè feciſſet, non modò in amicitiam Cæſaris, ſed ex ea in ampliſſimum quoque ordinem perveniſſe: mox tribunum quoque plebi ac deinde prætorem creatum, atque in eo tempore judicatum eſſe à ſenatu hoſtem cum M. Antonio: poſt verò conjunctis partibus non priſtinam tantùm dignitatem reciperaſſe, ſed & pontificatum ac deinde conſulatum quoque adeptum eſſe: eamque rem tam intoleranter tuliſſe populum Romanum, qui Ventidium Baſſum meminerat curandis mulis

mulis victitaſſe, ut vulgò per vias urbis verſiculi proſcriberentur:

Concurrite omnes augures haruſpices:
Portentum inuſitatum conflatum eſt recens,
Nam mulos qui fricabat conſul factus eſt.

Eumdem Baſſum Suetonius Tranquillus præpoſitum eſſe à M. Antonio provinciis orientalibus, Parthoſque in Syriam introrumpentis tribus ab eo prœliis fuſos ſcribit, eumque primum omnium de Parthis triumphaſſe, & morte obita publico funere ſepultum eſſe

CAP. V.

Verbum profligo *à pleriſque dici impropriè inſcitèque.*

SIcut alia verba pleraque, ignoratione & inſcitia improbe dicentium quæ non intelligant, deflexa ac depravata ſunt à ratione recta & conſuetudine; ita hujus quoque verbi, quod eſt, *profligo*, ſignificatio verſa & corrupta eſt. nam quum ab affligendo & ad perniciem interitumque deducendo inclinatum id tractumque ſit, ſemperque eo verbo, qui diligenter loquuti ſunt, ita uſi ſint, ut *profligare* dicerent *prodigere & deperdere*, *profligataſque* res quaſi *proflictas* & *perditas* appellarint: nunc audio ædificia & templa & alia ferè multa, quæ propè abſoluta affectaque ſunt, *in profligato eſſe* dici; ipſaque jam *eſſe profligata*. Quapropter urbaniſſimè reſpondiſſe prætorem non indoctum virum Barvaſculo cuidam ex advocatorum turba Sulpicius Apollinaris in quadam epiſtola ſcriptum reliquit. nam quum ille, inquit, rabula audaculus ita poſtulaſſet, verbaque ita feciſſet; Omnia, vir clariſſime, negotia, de quibus te cogniturum eſſe hodie dixiſti, diligentia & velocitate tua profligata ſunt; unum id ſolum relictum eſt, de quo, rogo, audias: tum prætor ſatis ridiculè, An illa, inquit,

negotia

negotia de quibus jam cognoviſſe me dicis, profligata ſint, equidem neſcio. hoc autem negotium quod in te incidit, proculdubio, ſive id audiam ſive non audiam, profligatum eſt. Quod ſignificare autem volunt, qui *profligatum* dicunt; ii qui Latinè loquuti ſunt non *profligatum*, ſed *adfectum*, dixerunt. ſicut M. Cicero in oratione, quam habuit de provinciis conſularibus. ejus verba hæc ſunt: *Bellum adfectum videmus, &, vere ut dicam, pene confectum.* item infra: *Nam ipſe Cæſar quid eſt quod in ea provincia commorari velit, niſi ut ea, quæ per eum adfecta ſunt, perfecta reipublicæ tradat?* idem Cicero in OEconomico. *Quum verò adfecta jam prope æſtate uvas à ſole miteſcere tempus eſt.*

CAP. VI.

In libro M. Ciceronis de gloria ſecundo, manifeſtum erratum in ea parte, in qua ſcriptum eſt ſuper Hectore & Ajace.

IN libro M. Tullii, qui eſt ſecundus de gloria, manifeſtus error eſt non magnæ rei, quem errorem eſſe poſſit cognoſcere non aliquis eruditorum, ſed qui tantùm legerit Ὁμήρου τὸ ή. quamobrem non tam id mirabamur erraſſe in ea re M. Tullium: quàm non eſſe animadverſum hoc poſtea correctumque, vel ab ipſo, vel à Tirone liberto ejus, diligentiſſimo homine, & librorum patroni ſui ſtudioſiſſimo. ita enim ſcriptum in eo libro eſt: *Apud eundem poëtam Ajax cum Hectore congrediens de pugnandi cauſa agit, ut ſepeliatur, ſi ſit fortè victus; declaratque ſe velle, ut ſuum tumulum multis etiam poſt ſæculis prætereuntes ſic loquantur:*

Hic ſitus eſt vitæ jampridem lumina linquens,
Qui quondam Hectoreo perculſus concidit enſe.
Fabitur hæc aliquis. mea ſemper gloria vivet.

Hujus

Hujus autem ſententiæ verſus, quos Cicero in linguam Latinam vertit, non Ajax apud Homerum dicit, neque Ajax agit ut ſepeliatur; ſed Hector dicit, & Hector de ſepultura agit, priuſquam ſciat, an Ajax ſecum depugnandi cauſa congreſſurus ſit.

CAP. VII.

Obſervatum eſſe in ſenibus, quod annum ferè ætatis tertium & ſexageſimum agant aut laboribus aut interitu, aut clade aliqua inſignitum: atque inibi ſuper eadem obſervatione exemplum appoſitum epiſtolæ Divi Auguſti ad Cajum filium.

OBſervatum in multa hominum memoria, expertumque eſt in ſenioribus pleriſque omnibus, ſexageſimum tertium vitæ annum cum periculo & clade aliqua venire aut corporis morbique gravioris, aut vitæ interitus, aut animi ægritudinis. propterea, qui rerum verborumque iſtiuſmodi ſtudio tenentur, eum ætatis annum appellant κλιμακτηρικόν. Nocte quoque iſta proxima ſuperiore, quum librum epiſtolarum Divi Auguſti, quas ad Cajum nepotem ſuum ſcripſit, legeremus; duceremurque eligantia orationis neque moroſa neque anxia, ſed facili hercle & ſimplici: idipſum in quadam epiſtola ſuper eodem anno ſcriptum offendimus: ejuſque epiſtolæ exemplum hoc eſt: VIIII. Kalend. Octobr. *Have mi Cai, meus ocellus jucundiſſimus: quem ſemper medius fidius deſidero quum à me abes; ſed præcipuè diebus talibus, qualis eſt hodiernus, oculi mei requirunt meum Cajum: quem, ubicumque hoc die fuiſti, ſpero lætum & benevalentem celebraſſe quartum & ſexageſimum natalem meum. nam, ut vides,* κλιμακτῆρα *communem ſeniorum omnium tertium & ſexageſimum annum evaſimus. deos autem oro, ut, quantum mihi supereſt temporis,*

id ſalvis

id ſalvis vobis traducere liceat in ſtatu reipublicæ feliciſſimo ἀνδραγαθέντων ὑμῶν καὶ διαδεχομένων ſtationem meam.

CAP. VIII.

Locus ex oratione Favorini veteris oratoris de cœnarum atque luxuriæ obprobratione, quâ uſus eſt quum legem Liciniam de ſumtu minuendo ſuaſit.

QUum legeremus orationem veterem Favorini non indiſerti viri: quam orationem totam, ut meminiſſe poſſemus, odio eſſe hercle iſtiuſmodi ſumtus atque victus, perdidicimus. verba hæc, quæ appoſuimus, Favorini ſunt: *Præfecti popinæ atque luxuriæ negant cœnam lautam eſſe, niſi, quum libentiſſimè edis, tum auferatur, & alia eſca melior atque amplior ſuccenturietur. is nunc flos cœnæ habetur inter iſtos, quibus ſumtus & faſtidium pro facetiis procedit: qui negant ullam avem præter ficedulam totam comeſſe oportere; cæterarum avium atque altilium, niſi tantùm apponatur ut à cluniculis inferiore parte ſaturi fiant, convivium putant inopia ſordere: ſuperiorem partem avium atque altilium qui edunt, eos palatum non habere. ſi pro portione luxuria pergit creſcere; quid reliquetur, niſi ut delibari ſibi cœnas jubeant, ne edendo defatigentur? quando ſtratus, auro, argento, purpura, amplior aliquot hominibus quam diis immortalibus adornatur.*

CAP. IX.

Quod Cæcilius poëta frontem *genere virili, non poëticè, ſed cum probatione & cum analogia appellavit.*

VEre ac diſertè Cæcilius hoc Subditivo ſcripſit:

Nam hi ſunt inimici peſſumi fronte hilaro,
Corde triſti: quos neque ut apprendas neque ut mittas ſcias.

hos

hos ego verſus, quum de quodam iſtiuſmodi homine ſermones eſſent, in circulo fortè juvenum eruditorum dixi. tum de grammaticorum volgo quiſpiam nobiſcum ibi aſſiſtens non ſanè ignobilis, Quanta, inquit, licentia audaciaque Cæcilius hic fuit, quum *fronte hilaro*, non *fronte hilara*, dixit, & tam immanem ſolœciſmum nihil veritus eſt? immo, inquam, potius nos & quàm audaces & quàm licentes ſumus, qui frontem improbè indoctéque non virili genere dicimus, quum & ratio proportionis, quæ analogia appellatur, & veterum auctoritas non *hanc*, ſed *hunc frontem* debere dici ſuadeant. quippe M. Cato in quinto Originum ita ſcripſit: *Poſtridie ſignis collatis, æquo fronte, peditatu, equitibus atque alis cum hoſtium legionibus pugnavit. recto* quoque *fronte* idem Cato eodem in libro dicit. At ille ſemidoctus grammaticus; Miſſas, inquit, auctoritates facias: quas quidem ut habeas, poſſe fieri puto; ſed rationem dic, quam non habes. atque ego his ejus verbis, ut tum ferebat ætas, irritatior, Audi, inquam, mi magiſter, rationem falſam quidem, ſed quam redarguere falſam eſſe tu non queas. Omnia, inquam, vocabula tribus litteris finita, quibus *frons* finitur, generis maſculini ſunt, ſi in genitivo quoque caſu eadem ſyllaba finiantur: ut, *mons*, *fons*, *pons*, *frons*. at ille contrà renidens, Audi, inquit, diſcipule, plura alia conſimilia, quæ non ſint generis maſculini. petebant ibi omnes ut vel unum ſtatim diceret, ſed quum homo vultum intorqueret, & non hiſceret, & colores mutaret: tum ego interceſſi; &, Vade, inquam, nunc, & habeto ad requirendum triginta dies: poſtquam inveneris, repetes nos. atque ita hominem nulli rei ad indagandum vocabulum, quo reſcinderet finitionem fictam, dimiſimus.

CAP. X.

De voluntario & admirando interitu virginum Mileſiarum.

PLutarchus in librorum, quos περὶ ψυχῆς inſcripſit, primo, quum de morbis diſſereret in animos hominum incidentibus, virgines dixit Mileſii nominis, fere quot tum in ea civitate erant, repentè, ſine ulla evidenti cauſa, voluntatem cepiſſe obeundæ mortis; ac deinde plurimas vitam ſuſpendio amiſiſſe. id quum accideret in dies crebrius, neque animis earum mori perſeverantium medicina adhiberi quiret; decreviſſe Mileſios, ut virgines, quæ corporibus ſuſpenſis demortuæ forent, eæ omnes nudæ cum eodem laqueo, quî eſſent prævinctæ, efferrentur: poſt id decretum virgines voluntariam mortem non petiſſe, pudore ſolo deterritas tam inhoneſti funeris.

CAP. XI.

Verba ſenatuſconſulti, de exigendis urbe Roma philoſophis: item verba edicti Cenſorum, quo improbati & coerciti ſunt, qui diſciplinam rhetoricam inſtituere & exercere Romæ cœperant.

C. Fannio Strabone, M. Valerio Meſſala coss. ſenatuſconſultum de philoſophis & de rhetoribus Latinis factum eſt. M. POMPONIUS. PRAETOR. SENATUM. CONSULUIT. QUOD. VERBA. FACTA. SUNT. DE. PHILOSOPHIS. ET. DE. RHETORIBUS. DE. EA. RE. ITA. CENSUERUNT. UTI. M. POMPONIUS. PRAETOR. ANIMADVERTERET. COERARET. Q. UTI. EI. E. REPUBLICA. FIDE. QUE. SUA. VIDERETUR. UTI. ROMAE. NE. ESSENT. Aliquot deinde annis poſt id ſenatuſconſultum Cn. Domitius AEnobarbus & L. Licinius

cinius Craſſus Cenſores de coërcendis rhetoribus Latinis ita edixerunt : RENUNCIATUM. EST. NOBIS. ESSE. HOMINES. QUI. NOVUM. GENUS. DISCIPLINAE. INSTITUERUNT. AD. QUOS. JUVENTUS. IN. LUDUM. CONVENIAT. EOS. SIBI. NOMEN. IMPOSUISSE. LATINOS. RHETORAS. IBI. HOMINES. ADULESCENTULOS. DIES. TOTOS. DESIDERE. MAIORES. NOSTRI. QVAE. LIBEROS. SUOS. DISCERE. ET. QUOS. IN. LUDOS. ITARE. VELLENT. INSTITUERUNT. HAEC. NOVA. QUAE. PRAETER. CONSUETUDINEM. AC. MOREM. MAIORUM. FIUNT. NE. QUE. PLACENT. NEQUE. RECTA. VIDENTUR. QUA. PROPTER. ET. HIS. QUI. EOS. LUDOS. HABENT. ET. HIS. QUI. EO. VENIRE CONSUERUNT. VISUM. EST. FACIUNDUM. UT. OSTENDEREMUS. NOSTRAM. SENTENTIAM. NOBIS. NON. PLACERE. Neque illis ſolùm temporibus nimis rudibus necdum Græca doctrina expolitis, philoſophi ex urbe Roma pulſi ſunt : verum etiam Domitiano imperante ſenatuſconſulto ejecti, atque urbe & Italia interdicti ſunt. qua tempeſtate Epictetus quoque philoſophus propter id ſenatuſconſultum Nicopolin Roma deceſſit.

Cap. XII.

Locus ex oratione Gracchi de parſimonia ac de pudicitia ſua memoratiſſimus.

C. Gracchus, quum ex Sardinia rediit, orationem ad populum in concione habuit. ea verba hæc ſunt : *Verſatus ſum*, inquit, *in provincia, quomodo ex uſu veſtro exiſtimabam eſſe, non quomodo ambitioni meæ conducere arbitrabar; nulla apud me fuit popina: neque pueri eximia facie ſtabant: ſed in convivio liberi veſtri modeſtiùs erant, quàm apud principia.* poſt deinde hæc dicit : *Ita verſatus ſum in provincia, ut nemo*

poſſit verè dicere aſſem aut eo plus in muneribus me accepiſſe; aut mea opera quemquam ſumtum feciſſe. biennium enim fui in provincia: ſi ulla meretrix domum meam introivit, aut cujuſquam ſervulus propter me ſolicitus eſt, omnium natorum poſtremiſſimum nequiſſimumque exiſtimatote. quum à ſervis eorum tam caſtè me habuerim, inde poteritis conſiderare, quomodo me putetis cum liberis vixiſſe. Atque ibi ex intervallo, *Itaque*, inquit, *Quirites, quum Romam profectus ſum, Zonas, quas plenas argenti extuli, eas ex provincia inanes retuli. alii vini amphoras quas plenas tulerunt, eas argento plenas domum reportaverunt.*

CAP. XIII.

De verbis inopinatis, quæ utroque verſum dicuntur, & à grammaticis communia vocantur.

UTor, & *vereor*, & *hortor*, & *conſolor*, communia verba ſunt, ac dici utroque verſus poſſunt: *vereor te & vereor abs te*, id eſt, tu me vereris: *utor te & utor abs te*, id eſt, tu me uteris. *hortor te & hortor abs te*, id eſt, tu me hortaris. *conſolor te & conſolor abs te*, id eſt, tu me conſolaris. *teſtor* quoque & *interpretor* ſignificatione reciproca dicuntur. Sunt autem verba hæc omnia ex altera parte inuſitata; & an dicta ſint in eam quoque partem quæri ſolet. Afranius in Conſobrinis:

Hem iſto parentum eſt vita vilis liberis:
Ubi malunt metui quàm vereri ſe ab ſuis.

hîc *vereri* ex ea parte dictum eſt, quæ eſt non uſitatior. Novius in Ligartaca verbum, quod eſt, *utitur*, ex contraria parte dicit. *Quia ſupellex multa, quæ non utitur, emitur tamen*: id eſt, quæ uſui non eſt. M. Cato in quinta Origine, *Exercitum*, inquit, *ſuum pranſum paratum cohortatum eduxit foras atque inſtruxit.*

Conſolor

Conſolor quoque in partem alteram, præterquam dici ſolitum eſt, ſcriptum invenimus in epiſtola Q. Metelli: quam quum in exſilio eſſet, ad Cn. & ad L. Domitios dedit: *At quum animum*, inquit, *veſtrum erga me video, vehementer conſolor: fides virtuſque veſtra mihi ante oculos verſatur.* *Teſtata* itidem & *interpretata* eadem ratione dixit M. Tullius in primo libro de divinatione; ut *teſtor interpretorque* verba communia videri debeant. Salluſtius quoque eodem modo, *Dilargitis proſcriptorum bonis*, dicit, tamquam verbum *largior* ſit ex verbis communibus. *Veritum* autem, ſicut *puditum* & *pigitum*, non perſonaliter per infinitum modum dictum eſſe non à vetuſtioribus tantùm videmus, ſed à M. quoque Tullio in ſecundo de Finibus. *Primum*, inquit, *Ariſtippi Cyrenaicorumque omnium, quos non eſt veritum in ea voluptate, quæ maxima dulcedine ſenſum moveret, ſummum bonum ponere.* *Dignor* quoque & *veneror* & *confiteor* & *teſtor* habita ſunt in verbis communibus. ſic illa in Virgilio dicta ſunt:

Conjugio Anchiſa Veneris dignate ſuperbo, &:
Curſuſque dabis venerata ſecundos.

Confeſſi autem æris, de quo facta confeſſio eſt, in XII tabulis ſcriptum eſt, his verbis: AERIS. CONFESSI DEBITI. QUE. JUDICATIS. TRIGINTA. DIES. JUSTI. SUNTO. item ex iſdem tabulis quoque eſt: QUI. SE. SIERIT. TESTARIER. LIBRIPENS. VE. FUERIT. NI. TESTIMONIUM. FARIATUR. IMPROBUS. INTESTABILIS. QUE. ESTO.

CAP. XIV.

Quod Metellus Numidicus figuram orationis novam ex orationibus Græcis mutuatus eſt.

APud Q. Metellum Numidicum, in libro accuſationis in Valerium Meſſalam tertio, novè dictum

eſſe annotavimus. verba ex oratione ejus hæc ſunt: *Quum ſe ſciret in tantum crimen veniſſe, atque ſocios ad ſenatum queſtum flentes veniſſe, ſeſe pecunias maximas exactos eſſe. pecunias*, inquit, *maximas exactos*, pro eo quod eſt, *pecunias à ſe maximas exactas.* Id nobis videbatur Græca figura dictum. Græci enim dicunt, *εἰσεπράξατό με ἀργύριον*: id ſignificat, *exegit me pecuniam.* quod ſi id dici poteſt, etiam *exactus eſſe aliqui pecuniam* dici poteſt; Cæciliuſque eadem figura in Hypobolimæo AEſchino uſus videtur;

Ego illud minus nihilo exigor portorium:

id eſt; *nihilominus exigitur de me portorium.*

CAP. XV.

Paſſis velis, & paſſis manibus *dixiſſe veteres non à verbo ſuo, quod eſt* patior; *ſed ab alieno, quod eſt* pandor.

AB eo quod eſt, *pando*, *paſſum* veteres dixerunt, non *panſum*, & cum præpoſitione, *expaſſum*, non, *expanſum.* Cæcilius in Synariſtoſis:

Heri verò proſpexe eumce ex tegulis:
Hac nunciaſſe, & flammeum expaſſum domi.

capillo quoque eſſe mulier *paſſo* dicitur, quaſi porrecto & expanſo; & *paſſis* manibus & velis *paſſis* dicimus, quod ſignificat diductis atque diſtentis. itaque Plautus in Milite glorioſo, *a* littera in *e* mutata, per compoſiti vocabuli morem, *diſpeſſis* dicit, pro eo quod eſt, *diſpaſſis*:

Credo ego iſthoc exemplo tibi eſſe eundum actutum extra portam.
Diſpeſſis manibus patibulum quum habebis.

CAP. XVI.

De novo genere interitus Crotonienſis Milonis.

MIlo Crotonienſis athleta illuſtris, quem in chronicis ſcriptum eſt olympiade quinquageſima coronatum eſſe, exitum habuit vitæ miſerandum & mirandum. quum jam natu grandis artem athleticam deſiſſet, iterque faceret fortè ſolus in locis Italiæ ſilveſtribus: quercum vidit proxime viam patulis in parte media rimis hiantem. tum experiri, credo, etiam tunc volens an ullæ ſibi reliquæ vires adeſſent, immiſſis in cavernas arboris digitis diducere & reſcindere quercum conatus eſt, ac mediam quidem partem diſcidit divellitque. quercus autem in duas diducta partes, quum ille, quaſi perfecto quod erat connixus, manus laxaſſet, ceſſante vi rediit in naturam; manibuſque ejus retentis incluſiſque ſtricta denuo & cohæſa, dilacerandum hominem feris præbuit.

CAP. XVII.

Quam ob cauſam nobiles pueri Athenienſium tibiis canere deſierint, quum patrium iſtum morem canendi haberent.

ALcibiades Athenienſis quum apud avunculum Periclen puer artibus ac diſciplinis liberalibus erudiretur; & arceſſi Pericles Antigenidam tibicinem juſſiſſet, ut eum canere tibiis, quod honeſtiſſimum tum videbatur, doceret: traditas ſibi tibias, quum ad os adhibuiſſet inflaſſetque, pudefactus oris deformitate abjecit infregitque. ea res quum percrebuiſſet; omnium tum Athenienſium conſenſu diſciplina tibiis canendi deſita eſt. ſcriptum hoc eſt in commentario Pamphilæ nono & viceſimo.

CAP. XVIII.

Quod pugna belli civilis victoriaque C. Cæſaris, quam vicit in Pharſalicis campis, nunciata prædictaque eſt per cujuſdam ſacerdotis vaticinium eodem ipſo die in Italia Patavij.

QUo C. Cæſar & Cn. Pompejus die per civile bellum ſignis collatis in Theſſalia conflixerunt, res accidit Patavii in Tranſpadana Italia memorari digna. Cornelius quidam ſacerdos, & loco nobilis, & ſacerdotii religionibus venerandus, & caſtitate vitæ ſanctus, repentè mota mente conſpicere ſe procul dixit pugnam acerrimam pugnari, ac deinde cedere alios, alios urgere, cædem, fugam, tela volantia, inſtaurationem pugnæ, impreſſionem, gemitus, vulnera, proinde ut ſi ipſe in prœlio verſaretur, coram videre ſeſe vociferatus eſt; ac poſtea ſubito exclamavit Cæſarem viciſſe. Ea Cornelii ſacerdotis hariolatio levis tum quidem viſa eſt & vecors: magnæ mox admirationi fuit: quòd non modò pugnæ dies, quæ in Theſſalia pugnata eſt, neque prœlii exitus, qui erat prædictus, idem fuit: ſed omnes quoque pugnandi reciprocæ vices, & ipſa exercituum duorum conflictatio vaticinantis motu atque verbis repræſentata eſt.

CAP. XIX.

Verba M. Varronis memoria digna, ex ſatira quæ inſcribitur, περὶ ἐδεσμάτων.

NOn pauciſſimi ſunt, in quos poteſt convenire id quod M. Varro dicit, in ſatira quæ inſcribitur περὶ ἐδεσμάτων. verba hæc ſunt: *Si, quantum operæ ſumpſiſti ut tuus piſtor bonum faceret panem, ejus duodecimam philoſophiæ dediſſes; ipſe bonus jampridem eſſes factus. nunc, illum qui norunt, volunt emere milibus centum, te, qui novit, nemo centuſſis.*

CAP.

CAP. XX.

Notata quædam de Euripidis poëtæ genere, vita, moribus, deque ejuſdem fine vitæ.

EUripidis poëtæ matrem Theopompus agreſtia olera vendentem victum quæſiſſe dicit. patri autem ejus nato illo reſponſum eſt à Chaldæis, eum puerum, quum adoleviſſet, victorem in certaminibus fore. id ei puero fatum eſſe. pater interpretatus athletam debere eſſe, roborato exercitatoque filii ſui corpore, Olympiam certaturum eum inter athletas pueros deduxit. ac primo quidem in certamen per ambiguam ætatem receptus non eſt. pòſt Eleuſinio & Theſæo certamine pugnavit, & coronatus eſt. mox, à corporis cura ad excolendi animi ſtudium tranſgreſſus, auditor fuit phyſici Anaxagoræ & Prodici rhetoris, in morali autem philoſophia Socratis, tragœdiam ſcribere natus annos duodeviginti adortus eſt. Philochorus refert in inſula Salamine ſpeluncam eſſe tetram & horridam, quam nos vidimus; in qua Euripides tragœdias ſcriptitarit. mulieres ferè omnes in majorem modum exoſus fuiſſe dicitur, ſive quòd natura abhorruit à mulierum cœtu, ſive quòd duas ſimul uxores habuerat, quum id decreto ab Athenienſibus facto jus eſſet; quarum matrimonii pertædebat. Ejus odii in mulieres Ariſtophanes quoque meminit, ἐν ταῖς προτέραις Θεσμοφοριαζούσαις, in his verſibus:

Νῦν οὖν ἁπάσαισι παραινῶ καὶ λέγω,
Τοῦτον κολάσαι τὸν ἄνδρα πολλῶν οὕνεκα.
Ἄγρια γὰρ ἡμᾶς, ὦ γυναῖκες, δρᾷ κακά,
Ἅτ' ἐν ἀγρίοισι λαχάνοις αὐτὸς τραφείς.

Alexander autem Ætolus hos de Euripide verſus compoſuit:

Ὁ δ' Ἀναξαγόρου τρόφιμος ἀρχαίου
Στρυφνὸς μὲν ἐμοί γε ἔοικε προσειπεῖν,
Καὶ μισογέλως, καὶ τωθάζειν οὐδὲ παρ' οἶνον
Μεμαθηκώς, ἀλλ' ὅ, τι καὶ γράψαι, τοῦτ' ἂν
Μέλιτος καὶ σειρήνων ἐτετεύχει.

is, quum in Macedonia apud Archelaum regem eſſet, uteretur que eo rex familiariter, rediens nocte ab ejus cœna canibus à quodam æmulo immiſſis dilaceratus eſt: & ex his vulneribus mors ſecuta eſt. ſepulcrum autem ejus & memoriam Macedones eo dignati ſunt honore, ut in gloriæ quoque loco prædicarent, οὔποτε σὸν μνῆμα Εὐριπίδης ὤλετο ποῦ, quod egregius poëta morte obita ſepultus in eorum terra foret. quamobrem quum legati ad eos ab Athenienſibus miſſi petiſſent, ut oſſa Athenas in terram illius patriam permitterent transferri; maximo conſenſu Macedones in ea re deneganda perſtiterunt.

CAP. XXI.

Quod à poëtis Jovis filii prudentiſſimi humaniſſimique, Neptuni autem ferociſſimi & inhumaniſſimi traduntur.

PRæſtantiſſimos virtute, prudentia, viribus, Jovis filios poëtæ appellaverunt, ut AEacum & Minoa & Sarpedona; ferociſſimos & immanes & alienos ab omni humanitate, tamquam è mari genitos Neptuni filios dixerunt, Cyclopa & Cercyona & Scyrona & Læſtrygonas.

Cap. XXII.

Hiſtoria de Sertorio duce, deque aſtu ejus commentitiiſque ſimulamentis, quibus ad barbaros milites continendos conciliandoſque ſibi utebatur.

SErtorius vir acer, egregiuſque dux, & tuendi regendique exercitus peritus fuit. is, in temporibus difficillimis, & mentiebatur ad milites ſi mendacium prodeſſet, & literas compoſitas pro veris legebat, & ſomnium ſimulabat, & falſas religiones conferebat, ſi quid iſtæ res eum apud militum animos adjutabant. illud adeò Sertorii nobile eſt. cerva alba eximiæ pulchritudinis & vivaciſſimæ celeritatis à Luſitano ei quodam dono data eſt. hanc ſibi oblatam divinitus & inſtinctam Dianæ numine colloqui ſecum monereque & docere, quæ utilia factu eſſent, perſuadere omnibus inſtituit: ac, ſi quid durius videbatur quod imperandum militibus foret, à cerva ſeſe monitum prædicabat. id quum dixerat: univerſi, tamquam ſi deo, libentes parebant. Ea cerva quodam die, quum incurſio eſſet hoſtium nunciata, feſtinatione ac tumultu conſternata in fugam ſe prorupit, atque in palude proxima delituit; & poſtea requiſita periiſſe credita eſt. neque multis diebus poſt, inventam eſſe cervam Sertorio nunciatur. tum qui nunciaverat juſſit tacere: ac, ne cui palam diceret, interminatus eſt: præcepitque ut eam poſtero die repentè in eum locum, in quo ipſe cum amicis eſſet, immitteret: admiſſis deinde amicis poſtridie, viſum ſibi eſſe ait in quiete cervam, quæ periiſſet, ad ſe reverti, &, ut prius conſuerat, quod opus eſſet facto, prædicare. tum Sertorio, quod imperaverat, ſignificante cerva emiſſa in cubiculum Sertorii introrupit. clamor factus, & orta admiratio eſt: eaque hominum barbarorum credulitas Sertorio in magnis rebus magno uſui fuit. Memoriæ proditum eſt,

ex iis nationibus, quæ cum Sertorio faciebant, quum multis prœliis ſuperatus eſſet, neminem umquam ab eo deſciviſſe: quamquam id genus hominum eſſet mobiliſſimum.

CAP. XXIII.

De ætatibus hiſtoricorum nobilium Hellanici, Herodoti, Thucydidis.

HEllanicus, Herodotus, Thucydides, hiſtoriæ ſcriptores in iſdem temporibus ferè laude ingenti floruerunt, & non nimis longè diſtantibus fuerunt ætatibus. nam Hellanicus initio belli Peloponneſiaci fuiſſe quinque & ſexaginta annos natus videtur: Herodotus tres & quinquaginta: Thucydides quadraginta. ſcriptum hoc in libro undecimo Pamphilæ.

CAP. XXIV.

Quid Vulcatius Sedigitus in libro, quem de poëtis ſcripſit, de comicis Latinis judicarit.

SEdigitus in libro, quem ſcripſit de poëtis, quid de iis ſentiat qui comœdias fecerunt, & quem ex omnibus præſtare cæteris putet, ac deinceps quo quemque in loco & honore ponat, his verſibus ſuis demonſtrat:

Multos incertos certare hanc rem vidimus,
Palmam poëtæ comico cui deferant.
Eum meo judicio errorem diſſolvam tibi:
Ut contra ſi quis ſentiat nihil ſentiat.
Cæcilio palmam Statio do comico.
Plautus ſecundus facilè exſuperat cæteros.
Dein Nævius, qui fervet, pretium tertium eſt:
Si erit, quod quarto; dabitur Licinio.
Poſt inſequi Licinium facio Attilium.
In ſexto ſequitur hos loco Terentius,

Turpilius

Turpilius ſeptimum, Trabea octavum obtinet.
Nono loco eſſe facilè facio Luſcium.
Decimum addo cauſa antiquitatis Ennium.

CAP. XXV.

De verbis quibuſdam novis, quæ in Cn. Matij mimiambis offenderamus.

CN. Matius vir eruditus in mimiambis ſuis non abſurdè neque abſonè finxit, *recentatur*, pro eo quod Græci dicunt ἀνανεοῦται. Verſus, in quibus hoc verbum eſt, hi ſunt:

Jamjam albicaſcit Phœbus & recentatur
Commune lumen hominibus voluptáſque.

Idem Matius in iſdem mimiambis *edulcare* dicit: quod eſt, dulcius reddere, in his verſibus:

Quapropter edulcare convenit vitam;
Curaſque acerbas ſenſibus gubernare.

CAP. XXVI.

Quibus verbis Ariſtoteles philoſophus definierit ſyllogiſmum: ejuſque definitionis interpretamentum verbis Latinis factum.

ARiſtoteles quid ſyllogiſmus eſſet his verbis definivit: λόγος ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν ἕτερόν τι τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει διὰ τῶν κειμένων. ejus definitionis non videbatur habere incommodè interpretatio facta hoc modo: *Syllogiſmus eſt oratio, in qua conſenſis quibuſdam & conceſſis, aliud quid, quam quæ conceſſa ſunt, per ea quæ conceſſa ſunt, neceſſario conficitur.*

CAP.

CAP. XXVII.

Quid ſint comitia calata, *quid* curiata, *quid* centuriata, *quid* tributa, *quid* concilium; *atque inibi quædam ejuſmodi.*

IN libro Lælii Felicis ad Q. Mucium primo ſcriptum eſt, Labeonem ſcribere, *calata comitia* eſſe, quæ pro collegio pontificum habentur aut regis aut flaminum inaugurandorum cauſa. eorum autem alia eſſe curiata, alia centuriata. curiata per lictorem curiatim calari, id eſt, convocari: centuriata per cornicinem: iſdem comitiis, quæ calata appellari diximus, & ſacrorum deteſtatio & teſtamenta fieri ſolebant. tria enim genera teſtamentorum fuiſſe accepimus, unum, quod calatis comitiis in populi concione fieret: alterum in procinctu, quum viri ad prœlium faciendum in aciem vocabantur. tertium per familiæ emancipationem, cui æs & libra adhiberetur. in eodem Lælii Felicis libro, hæc ſcripta ſunt: *Is qui non univerſum populum, ſed partem aliquam adeſſe jubet, non comitia, ſed concilium edicere debet. tribuni autem neque advocant patricios, neque ad eos referre ulla de re poſſunt: ita ne leges quidem propriè, ſed plebiſcita appellantur quæ tribunis plebis ferentibus accepta ſunt: quibus rogationibus antè patricii non tenebantur, donec Q. Hortenſius dictator eam legem tulit, ut eo jure, quod plebes ſtatuiſſet, omnes Quirites tenerentur.* Item in eodem libro hoc ſcriptum eſt: *Quum ex generibus hominum ſuffragium feratur, curiata comitia eſſe: quum ex cenſu & ætate, centuriata: quum ex regionibus & locis, tributa. centuriata autem comitia intra pomœrium fieri fas eſſe; quia exercitum extra urbem imperari oporteat; intra urbem imperari jus non ſit: propterea centuriata in campo Martio haberi, exercitumque imperari præſidii cauſa ſolitum: quoniam populus eſſet in ſuffragiis ferendis occupatus.*

CAP.

Cap. XXVIII.

Quòd erravit Cornelius Nepos quum ſcripſit Ciceronem tres & viginti annos natum cauſam pro Sex. Roſcio dixiſſe.

Cornelius Nepos & rerum memoriæ non indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maximè, amicus familiaris fuit. atque is tamen in primo librorum, quos de vita illius compoſuit, erraſſe videtur; quum eum ſcripſit tres & viginti annos natum primam cauſam judicii publici egiſſe, Sextumque Roſcium parricidii reum defendiſſe. dinumeratis quippe annis à Q. Cæpione & Q. Serrano, quibus Conſulibus ante diem III nonas Januarias M. Cicero natus eſt, ad M. Tullium & Cn. Dolabellam, quibus conſulibus cauſam privatam pro Quintio apud Aquilium Gallum judicem dixit, ſex & viginti anni reperiuntur. neque dubium eſt quin póſt annum, quàm pro Quintio dixerat, Sex. Roſcium reum parricidii defenderit, annos jam ſeptem atque viginti natus, L. Sulla Felice Q. Metello Pio conſulibus. in qua re etiam Feneſtellam erraſſe Pedianus Aſconius animadvertit, quòd eum ſcripſerit ſexto viceſimo ætatis anno pro Sex. Roſcio dixiſſe. Longior autem Nepotis quàm Feneſtellæ error eſt, niſi quis vult in animum inducere, ſtudio amoris & amicitiæ adductum, amplificandæ admirationis gratia, quadriennium ſuppreſſiſſe: ut M. Cicero orationem florentem dixiſſe pro Roſcio admodum adoleſcens videretur. illud adeò ab utriuſque oratoris ſtudioſis animadverſum & ſcriptum eſt; quòd Demoſthenes & Cicero pari ætate illuſtriſſimas orationes in cauſis dixerint, alter κατὰ ἀνδροτίωνος καὶ κατὰ τιμοκράτους ſeptem & viginti annos natus, alter anno minor pro P. Quintio, ſeptimoque & viceſimo pro Sex. Roſcio. vixerunt quoque non nimis numerum annorum diverſum,

verſum, alter tres & ſexaginta annos; Demoſthenes ſexaginta.

CAP. XXIX.

Quali figura orationis & quam nova L. Piſo annalium ſcriptor uſus ſit.

DUæ iſtæ in loquendo figuræ notæ ſatis uſitatæque ſunt, *Mihi nomen eſt Julio* & *mihi nomen eſt Julii.* tertiam figuram novam hercle reperi apud Piſonem in ſecundo annalium. verba Piſonis hæc ſunt. *L. Tarquinium collegam ſuum, quia Tarquinium nomen eſſet, metuere:* eumque *orat uti ſua voluntate Romam contendat. quia Tarquinium*, inquit, *nomen eſſet.* hoc proinde eſt, tamquam ſi ego dicam, *mihi nomen eſt Iulium.*

CAP. XXX.

Vehiculum, quod petorritum *appellatur, cujatis linguæ vocabulum ſit, Græca an Gallica.*

QUi ab alio genere vitæ detriti jam & retorridi ad litterarum diſciplinas ſeriùs adeunt, ſi fortè idem ſunt garruli natura & ſubargutuli, oppidò quam fiunt in litterarum oſtentatione inepti & frivoli. quod genus profectò ille homo eſt, qui de *petorritis* nuper argutiſſimas nugas dixit. nam quum quæreretur *petorritum* quali forma vehiculum cujatiſque linguæ vocabulum eſſet: & faciem vehiculi ementitus eſt longè alienam falſamque, & vocabulum Græcum eſſe dixit; atque id ſignificare volucres rotas interpretatus eſt: commutataque una littera *petorritum* eſſe dictum volebat, quaſi *petorotum.* ſcriptum etiam hoc eſſe à Valerio Probo contendit. Ego quum Probi multos admodum commentationum libros anquiſierim, neque ſcriptum in his inveni,

nec

nec uſquam alioqui Probum ſcripſiſſe credo. *petorritum* enim eſt non ex Græca dimidiatum, ſed totum tranſalpibus. nam eſt vox Gallica. id ſcriptum eſt in libro M. Varronis quartodecimo rerum divinarum. quo in loco Varro, quum de petorrito dixiſſet, eſſe id verbum Gallicum; *lanceam* quoque dixit, non Latinum, ſed Hiſpanicum verbum eſſe.

CAP. XXXI.

Quæ verba legaverint Rhodii ad hoſtium ducem Demetrium, quum ab eo obſiderentur, ſuper illa incluta Jalyſi imagine.

RHodum inſulam celebritatis antiquiſſimæ, oppidumque in ea pulcherrimum ornatiſſimumque, obſidebat oppugnabatque Demetrius dux ætatis ſuæ inclutus: cui à peritia diſciplinaque faciendi obſidii, machinarumque ſollertia ad capienda oppida repertarum, cognomentum πολιορκητὴς fuit. tum ibi in obſidione illa ædes quaſdam publicè factas, quæ extra urbis muros cum parvo præſidio erant, aggredi & vaſtare atque abſumere igni parabat. in his ædibus erat memoratiſſima illa imago Jalyſi, Protogenis manu facta illuſtris pictoris: cujus operis pulchritudinem præſtantiamque ira percitus Rhodiis invidebat. mittunt Rhodii ad Demetrium legatos, cum his verbis: Quæ, malum, inquiunt, ratio eſt, ut tu imaginem iſtam velis incendio ædium facto diſperdere? nam ſi nos omnes ſuperaveris, & oppidum hoc totum ceperis, imagine quoque illa integra & incolumi per victoriam potieris. ſin verò nos vincere obſidendo nequiveris; petimus, conſideres, ne turpe tibi ſit, quia non potueris bello Rhodios vincere, bellum cum Protogene mortuo geſſiſſe. hoc ubi ex legatis audivit, oppugnatione deſita, & imagini & civitati pepercit.

LIBER SEXTUSDECIMUS.

CAPUT I.

Verba Muſonii philoſophi Græca, digna atque utilia audiri obſervarique, ejuſdemque utilitatis ſententia à M. Catone multis ante annis Numantiæ ad equites dicta.

ADOLESCENTULI quum etiamtum in ſcholis eſſemus, ἐνθυμημάτιον hoc Græcum, quod appoſui, dictum eſſe à Muſonio philoſopho audiebamus, & quoniam verè atque luculentè dictum, verbiſque eſt brevibus & rotundis vinctum, perquam libenter memineramus: ἄν τι πράξῃς καλὸν μετὰ πόνου, ὁ μὲν πόνος οἴχεται, τὸ δὲ καλὸν μένει· ἄν τι ποιήσῃς αἰσχρὸν μετὰ ἡδονῆς, τὸ μὲν ἡδὺ οἴχεται, τὸ δὲ αἰσχρὸν μένει. poſtea iſtam ipſam ſententiam in Catonis oratione, quam dixit Numantiæ apud equites, poſitam legimus: quæ etſi laxioribus paulò longioribuſque verbis comprehenſa eſt præquam illud Græcum quod diximus, quoniam tamen priore tempore antiquiorque eſt, venerabilior videri debet. verba ex oratione hæc ſunt: *Cogitate cum animis veſtris, ſi quid vos per laborem rectè feceritis; labor ille à vobis citò recedet. bene factum à vobis, dum vivitis, non abſcedet. ſed ſi qua per voluptatem nequiter feceritis: voluptas citò abibit, nequiter factum illud apud vos ſemper manebit.*

CAP. II.

Cuimodi ſit lex apud dialecticos percontandi diſſerendique, & quæ ſit ejus legis reprehenſio.

LEgem eſſe ajunt diſciplinæ dialecticæ, ſi de quapiam re quæratur diſputeturque, atque ibi quid rogere

rogere ut reſpondeas: tum ne amplius quid dicas quàm id ſolum quod es rogatus, aut ajas aut neges, eamque legem qui non ſervent, & aut plus aut aliter quàm ſunt rogati reſpondeant, exiſtimantur rudes indoctique eſſe, diſputandique morem atque rationem non tenere. Hoc quidem, quod dicunt, in pleriſque diſputationibus procul dubio fieri oportet. indefinitus namque inexplicabiliſque ſermo fiet, niſi interrogationibus reſponſionibuſque ſimplicibus fuerit determinatus. ſed enim eſſe quædam videntur, in quibus ſi breviter & ad id, quod rogatus fueris, reſpondeas, capiare. Nam ſi quis his verbis interroget: poſtulo uti reſpondeas, deſieriſne facere adulterium an non: utrumcumque dialectica lege reſponderis, ſive ajas, ſive neges, hærebis in captione, tamquam ſi te dicas adulterum. ſed quod minus eſt in interrogatione, id eſt addendum. nam qui facere non deſinit, non id neceſſario etiam fecit; falſa igitur eſt ſpecies iſtius captionis: & nequaquam procedere ad id poteſt, ut colligi concludique poſſit eum facere adulterium, qui ſe negaverit facere deſiſſe. quid autem legis iſtius propugnatores in illa captiuncula facient, in qua hærere eos neceſſum eſt, ſi nihil amplius quàm quod interrogati erunt reſponderint? nam, ſi ita ego iſtorum aliquem rogem; Quicquid non perdidiſti, habeaſne an non habeas, poſtulo ut ajas aut neges: utrumcumque breviter reſponderit, capietur. nam ſi non habere ſe negaverit, quod non perdidit; colligetur oculos eum non habere, quos non perdidit. ſin verò habere ſe dixerit; colligetur eum habere cornua, quæ non perdidit. rectius igitur cautiuſque ita reſpondebitur: quicquid habui, id habeo, ſi id non perdidi. ſed hujuſcemodi reſponſio non ſit ex ea lege, quam diximus. plus enim quàm quod rogatus eſt reſpondet. & propterea id quoque ad eam legem addi ſolet, non eſſe captioſis interrogationibus reſpondendum.

CAP. III.

Quanam ratione effici dixerit Eraſiſtratus medicus, ſi cibus fortè deerit, ut tolerari aliquantiſper inedia poſſit & tolerari fames, verbaque ipſa Eraſiſtrati ſuper ea re ſcripta.

CUm Favorino Romæ dies plerumque totos eramus, tenebatque animos noſtros homo fandi dulciſſimus. atque eum quoquo iret, quaſi ex lingua prorſum ejus capti proſequebamur. ita ſermonibus uſquequaque amœniſſimis demulcebat. tum ad quemdam ægrum quum iſſet viſere, noſque cum eo una introiſſemus, multaque ad medicos, qui tum fortè iſtic erant, valetudinis ejus gratia, oratione Græca dixiſſet: Ac ne hoc quidem, inquit, mirum videri debet, quod, quum antehac ſemper edundi fuerit appetens, nunc, poſt imperatam inediam tridui omnis ejus appetitio priſtina elanguerit. nam quod Eraſiſtratus ſcriptum, inquit, reliquit, propemodum verum eſt: eſuritionem faciunt inanes patenteſque inteſtinorum fibræ, & cava intus ventris ac ſtomachi vacua & hiantia: quæ ubi aut cibo complentur, aut inanitate diutina contrahuntur & connivent; tunc loco, in quem cibus capitur, vel ſtipato vel adducto, voluntas capiendi ejus deſiderandique reſtinguitur. Scythas quoque, ait eumdem Eraſiſtratum dicere, quum ſit uſus ut famem longius tolerent, faſciis ventrem ſtrictiſſimè circumligare. ea ventris compreſſione eſuritionem poſſe depelli creditum eſt. Hæc tum Favorinus, multaque iſtiuſmodi alia affabiliſſimè dicebat. Nos autem poſtea, quum librum fortè Eraſiſtrati legeremus διαιρέσεων primum, id ipſum in eo libro, quod Favorinum audiebamus dicere, ſcriptum offendimus. Verba Eraſiſtrati ad eam rem pertinentia hæc ſunt: ἐλογιζόμεθα οὖν παρὰ τὴν ἰσχυρὰν σύμπτωσιν τῆς κοιλίας εἶναι τὴν σφόδρα ἀσιτίαν. καὶ

γὰρ τοῖς

γὰρ τοῖς ἐπιπλέον ἀσιτοῦσι καὶ περιαιρεῖσιν, ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ἡ πεῖνα παρακολουθεῖ. ὕστερον δὲ οὐκέτι. deinde paulum infra, εἰθισμένοι δέ εἰσι καὶ οἱ Σκύθαι ὅταν διά τινα καιρὸν ἀναγκάζονται ἄσιτοι εἶναι, ζώναις πλατείαις τὴν κοιλίαν διασφίγγειν, ὡς τῆς πείνης αὐτοὺς ἧττον ἐνοχλούσης. σχεδὸν δὲ καὶ ὅταν πλήρης ἡ κοιλία ᾖ, διὰ τὸ κένωμα ἐν αὐτῇ μηδὲν εἶναι, διὰ τοῦτο οὐ πεινῶσιν. ὅταν δὲ σφόδρα συμπεπτωκυῖα ᾖ, κένωμα οὐκ ἔχει. In eodem libro Eraſiſtratus vim quamdam famis non tolerabilem, quam Græci βούλιμον appellant, in diebus frigidiſſimis multo faciliùs accidere ait, quàm quum ſerenum atque placidum eſt: atque ejus rei cauſas, cur is morbus in eo plerumque tempore oriatur, nondum ſibi eſſe compertas dicit. Verba quibus id dicit hæc ſunt: ἄπορον δὲ καὶ δεόμενον ἐπισκέψεως, καὶ ἐπὶ τούτου καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν βουλιμιώντων, διὰ τί ἐν τοῖς ψύχεσι μᾶλλον τὸ σύμπτωμα τοῦτο γίνεται ἢ ἐν ταῖς εὐδίαις.

Cap. IV.

Quo ritu, quibuſque verbis fecialis populi Romani bellum indicere ſolitus ſit his, quibus populus Romanus bellum fieri juſſerat: & item in quæ verba conceptum fuerit jusjurandum de furtis militaribus ſanciendis, & uti milites ſcripti intra prædictum diem in loco certo frequentarent, cauſis quibuſdam exceptis, propter quas id jus jurandum remitti æquum eſſet.

Cincius, in libro tertio de re militari, fecialem populi Romani bellum indicentem hoſtibus, telumque in agrum eorum jacientem his verbis uti ſcripſit: QUOD. POPULUS. HERMUNDULUS. HOMINES. QUE. POPULI. HERMUNDULI. ADVERSUS. POPULUM. ROMANUM. BELLUM. FECERE. DELIQUERUNT. QUE. QUOD. QUE. POPULUS. ROMANUS. CUM. POPULO. HERMUNDULO. HOMINIBUS. QUE. HERMUNDULIS.

BELLUM. JUSSIT. OB. EAM. REM. EGO. POPULUS. QUE. ROMANUS. POPULO. HERMUNDULO. HOMINIBUS. QUE. HERMUNDULIS. BELLUM. INDICO. FACIO. QUE. Item, in libro ejuſdem Cincii de re militari quinto, ita ſcriptum eſt. *Quum dilectus antiquitus fieret, & milites ſcriberentur: jus jurandum eos Tribunus militaris adigebat, in verba hac*: IN. MAGISTRATU. C. LAELII. C. FILII. CONSULIS. L. CORNELII. P. FILII. CONSULIS. IN. EXERCITU. DECEM. QUE. MILIA. PASSUUM. PROPE. FURTUM. NON. FACIES. DOLO. MALO. SOLUS. NEQUE. CUM. PLURIBUS. PLURIS. NUMMI. ARGENTEI. IN. DIES. SINGULOS. EXTRAQUE. HASTAM. HASTILE. LIGNA. NAPUM. PABULUM. UTREM. FOLLEM. FACULAM. SI. QUID. IBI. INVENERIS. SUSTULERIS. VE. QUOD. TUUM. NON. ERIT. QUOD. PLURIS. NUMMI. ARGENTEI. ERIT. UTI. TU. AD. C. LAELIUM. C. FILIUM. CONSULEM. L. VE. CORNELIUM. P. FILIUM. CONSULEM. SIVE. QUEM. AD. UTRUM. EORUM. JUS. ERIT. PROFERES. AUT. PROFITEBERE. IN. TRIDUO. PROXIMO. QUICQUID. INVENERIS. SUSTULERIS. VE. SINE. DOLO. MALO. AUT. DOMINO. SUO. CUJUM. ID. CENSEBIS. ESSE. REDDES. UTI. QUOD. RECTUM. FACTUM. ESSE. VOLES. Militibus autem ſcriptis dies præfiniebatur, quo die adeſſent: & ut citanti conſuli reſponderent. deinde ita concipiebatur jusjurandum, ut adeſſent, his additis exceptionibus; *niſi harumce quæ cauſa erit, funus familiare, feriave denicales, quæ non ejus rei cauſa in eum diem collatæ ſint, quo is eo die minus ibi eſſet, morbus ſonticus, auſpiciumve quod ſine piaculo præterire non liceat, ſacrificiumve anniverſarium quod rectè fieri non poſſet, niſi ipſus eo die ibi ſit; vis hoſtiſve, ſtatus condictuſve dies cum hoſte: ſi cui eorum harumce quæ cauſa erit, tum ſe poſtridie quam per eas cauſas licebit eo die venturum, adjutu-*

juturumque eum, qui eum pagum, vicum, opidumve delegerit. Item in eodem libro verba hæc ſunt: *Miles quum die qui prædictus eſt aberat, neque excuſatus erat, infrequens dabatur.* Item in libro ſexto hoc ſcriptum eſt: *Alæ dictæ exercitus equitum ordines; quòd circum legiones dextra ſiniſtraque, tamquam alæ in avium corporibus locabantur. in legione ſunt centuriæ ſexaginta, manipuli triginta, cohortes decem.*

Cap. V.

Veſtibulum quid ſignificet; deque ejus vocabuli rationibus.

Pleraque ſunt vocabula, quibus volgò utimur, neque tamen liquidò ſcimus quid ea propriè atque verè ſignificent: ſed incompertam & volgariam traditionem rei non exploratæ ſequuti videmur magis dicere quod volumus, quàm dicimus. ſicuti eſt *veſtibulum*, verbum in ſermonibus celebre atque obvium; non omnibus tamen, qui illo facilè utuntur, ſatis ſpectatum. animadverti enim quoſdam haudquaquam indoctos viros opinari *veſtibulum* eſſe partem domus primorem, quam vulgus atrium vocat. Cæcilius Gallus, in libro de ſignificatione verborum quæ ad jus civile pertinent ſecundo, *veſtibulum eſſe* dicit, *non ipſis ædibus, neque partem ædium, ſed locum ante januam domus vacuum; per quem à via aditus acceſſuſque ad ædis eſt, quum dextra ſiniſtraque januarum tecta ſunt viæ juncta, atque ipſa janua procul a via eſt area vacanti interſita.* Quæ porrò huic vocabulo ratio ſit, quæri multum ſolet. ſed quæ ſcripta legi, ea fermeomnia inconcinna atque abſurda viſa ſunt. quod Sulpicium autem Apollinarem memini dicere virum eleganti ſcientia ornatum, hujuſcemodi eſt. *Ve* particula, ſicuti quædam alia, tum intentionem ſignificat, tum minutionem. nam *vetus*, *vehemens*, al-

terum ab ætatis magnitudine compoſitum eliſumque eſt; alterum à mentis vi atque impetu dicitur. *veſcum* autem, quod ex *ve* particula & *eſca* copulatum eſt, utriuſque diverſæ ſignificationis vim capit. aliter enim Lucretius *veſcum ſalem* dicit ex edendi intentione: aliter Lucilius *veſcum* appellat cum edendi faſtidio. qui domos igitur amplas antiquitùs faciebant, locum ante januam vacuum relinquebant, qui inter fores domus & viam medius eſſet. in eo loco, qui dominum ejus domus ſalutatum venerant, priuſquam admitterentur, conſiſtebant: & neque in via ſtabant, neque intra ædis erant. ab illa ergo grandis loci conſiſtione, & quaſi quadam ſtabulatione, veſtibula appellata ſunt; ſpatia, ſicut diximus, grandia ante fores ædium relicta: in quibus ſtarent, qui veniſſent, priuſquam in domum intromitterentur. Meminiſſe autem debemus id vocabulum non ſemper à veteribus propriè, ſed per quaſdam tranſlationes, eſſe dictum: quæ tamen ita ſunt factæ, ut ad iſta, de qua diximus, proprietate non longè deſciverint: ſicut illud in ſexto Virgilii:

Veſtibulum ante ipſum, primiſque in faucibus orci,
Luctus & ultrices poſuere cubilia curæ.

non enim veſtibulum priorem partem domus infernæ eſſe dicit, quod obrepere poteſt tamquam ſi ita dicatur. ſed loca duo demonſtrat extra orci fores, veſtibulum & fauces: ex quibus & veſtibulum appellat ante ipſam quaſi domum & ante ipſa orci penetralia: fauces autem vocat iter anguſtum, per quod ad veſtibulum aditur.

CAP.

Cap. VI.

Hoſtiæ, *quæ dicuntur* bidentes, *quid, & quam ob cauſam ita appellatæ ſunt: ſuperque ea re* P. Nigidii & *Julii Higini ſententiæ.*

Redeuntes Græcia Brunduſium navem advertimus. ibi quiſpiam linguæ Latinæ, litterator Româ à Brunduſinis accerſitus experiundum ſeſe volgo dabat; imus ad eum nos quoque oblectamenti gratia. erat enim feſſus atque languens animus de æſtu maris. legebat barbarè inſcitèque Virgilii ſeptimum: in quo libro hic verſus eſt;

Centum lanigeras mactabat rite bidentes:

& jubebat rogare ſe, ſi quis quid omnium rerum vellet dicere. tum ego indocti hominis confidentiam demiratus, Doceſne, inquam, nos, magiſter, cur *bidentes* dicantur? *bidentes*, inquit, oves appellatæ: iccircoque *lanigeras* dixit, ut oves planiùs demonſtraret. poſthac, inquam, videbimus an oves ſolæ, ut ais, bidentes dicantur: & an Pomponius Atellanarum poëta in Gallis Tranſalpinis erraverit, quum hoc ſcripſit:

Mars tibi voveo facturum, ſi unquam redierit, bidenti verre.

ſed nunc ego à te rogavi, ecquam ſcias eſſe hujuſce vocabuli rationem. atque ille nihil contatus, ſed nimium quantum audacter, Oves, inquit, bidentes dictæ, quòd duos tantùm dentes habeant. Ubi terrarum, quæſo te, inquam, duos ſolos per naturam dentes habere ovem vidiſti? oſtentum enim eſt, & piaculis factis procurandum. tum ille permotus mihi & iratus, Quære, inquit, ea potiùs quæ ex grammatico quærenda ſunt. nam de ovium dentibus opiliones percontantur. Facetias nebulonis hominis riſi & reliqui. Publius autem Nigidius, in libro quem de extis compoſuit, bidentes

appellari ait, non oves ſolas, ſed omnes bimas hoſtias. neque tamen dixit apertius cur *bidentes*: ſed, quod ultro exiſtimabamus, id ſcriptum invenimus in commentariis quibuſdam ad jus pontificium pertinentibus, *bidennes* primò dictas, *d* littera immiſſa, quaſi *biennes*: tum longo uſu loquendi corruptam vocem eſſe, & ex *bidennibus bidentes* factum: quoniam id videbatur eſſe dictu facilius leniuſque. Higinus tamen Julius, qui jus pontificium non videtur ignoraſſe, in quarto librorum, quos de Virgilio fecit, appellari *bidentes* ſcripſit hoſtias, quæ per ætatem duos dentes altiores haberent. verba illius ipſa poſui: *Quæ bidens eſt*, inquit, *hoſtia, oportet habeat dentes octo, ſed ex his duo ceteris altiores, per quos appareat ex minore ætate in majorem tranſcendiſſe.* Hæc Higini opinio an vera ſit, non argumentis, ſed oculis judicari poteſt.

CAP. VII.

Quòd Laberius verba pleraque licentius petulantiuſque finxit: quòd multis item verbis utitur, de quibus an ſint Latina quæri ſolet.

Laberius in mimis, quos ſcriptitavit, oppidò quàm verba finxit prælicenter. nam & *mendicimonium* dicit & *mœchimonium* & *adulterionem adulteritatemque* pro *adulterio*, & *depudicavit* pro *ſtupravit* & *abluvium* pro *diluvio*, &, quod in mimo ponit, quum *cophinum* ſcripſit, *manuatus eſt*, pro *furatus eſt*, item in *Fullone*, *furem*, *manuarium* appellat:

Manuari, inquit, *pudorem perdidiſti.*

multaque alia hujuſcemodi novat; neque non obſoleta quoque & maculantia ex ſordidiore vulgi uſu ponit; quale eſt in Staminariis,

Tollet bona fide vos Orcus nudas in Catonium.

& *elutriare lintea* & *lavandria* dicit quæ ad lavandum ſint

ſint data; & *coicior*, inquit, *in fullonicam. Ecquid properas?, ecquid pracurris Caldonia!* item in Reſtione, *calabarriunculos* dicit, quos vulgus *Calabarriones*: item in Compitalibus, *malas malaxavi.* Item in Cacomemmone.

Hic eſt, inquit, *ille gurdus, quem ego*
Me abhinc duos menſes ex Africa
Venientem excepiſſe tibi narravi,

item in mimo, qui inſcribitur *Natal*, *cippum* dicit, & *obbam*, & *camellam*, & *pictacium*, & *capitium*; *induis*, inquit, *capitium tunica pictacium.* præterea in Anna Perenna *gubernium* pro *gubernatore*, & *planum* pro *ſycophanta*, & *nanum* pro *pumilione* dicit. quamquam *planum* pro *ſycophanta* M. quoque Cicero in oratione ſcriptum reliquit, quam pro Cluentio dixit. atque item in mimo, qui *Saturnalia* inſcriptus eſt, *botulum* pro *farcimine* appellat, & *hominem levennam* pro *levi.* item in Necyomantia, *cocionem* pervulgatè dicit, quem veteres *arulatorem* dixerunt. verba Laberii hæc ſunt: *Duas uxores; hoc herclè plus negotii eſt inquit Cocio; ſed ædilis viderit.* ſed enim in mimo, quem inſcripſit *Alexandream*, eodem quidem modo quo vulgus, ſed probè Latineque uſus eſt Græco vocabulo. emplaſtrum enim dixit *ὑδεπήρως*, non genere feminino, ut iſti novicii ſemidocti. verba ex eo mimo appoſui:

Quid eſt jusjurandum? emplaſtrum æris alieni.

Cap. VIII.

Quid ſignificet, & quid a noſtris appellatum ſit, quod ἀξίωμα dialectici dicunt: & quædam alia, quæ prima in diſciplina dialectica traduntur.

Quum in diſciplinas dialecticas induci atque imbui vellemus; neceſſum fuit adire atque cognoſcere quas

quas vocant dialectici εἰσαγωγὰς, tum quia in primo περὶ ἀξιωμάτων diſcendum, quas M. Varro aliàs profata, aliàs proloquia appellat, commentarium de proloquiis L. AElii docti hominis, qui magiſter Varronis fuit, ſtudioſè quæſivimus: cumque in Pacis bibliotheca repertum legimus. ſed in eo nihil edocenter, neque ad inſtituendum explanatè ſcriptum eſt: feciſſeque videtur eum librum Ælius ſui magis admonendi, quàm aliorum docendi gratia. redimus igitur neceſſario ad Græcos libros: ex quibus accepimus ἀξίωμα definitum eſſe his verbis, λεκτὸν αὐτοτελὲς ἀποφαντὸν ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ. hoc ego ſuperſedi vertere, quia novis & inconditis vocibus utendum fuit, quas pati aures per inſolentiam vix poſſent. Sed M. Varro, in libro de lingua Latina ad Ciceronem quarto viceſimo, expeditiſſimè ita finit: *Proloquium eſt ſententia, in qua nihil deſideratur.* erit autem planius, quid iſtud ſit, ſi exemplum ejus dixerimus. ἀξίωμα igitur, ſive id proloquium dicere placet, hujuſmodi eſt: *Hannibal Pœnus fuit: Scipio Numantiam delevit: Milo cædis damnatus eſt: neque bonum eſt voluptas neque malum* & omnino quicquid ita dicitur plena atque perfecta verborum ſententia, ut id neceſſe ſit aut verum aut falſum eſſe, id à dialecticis ἀξίωμα appellatum eſt, à M. Varrone, ſicuti dixi, *proloquium*, à M. autem Cicerone *pronunciatum.* quo ille tamen vocabulo tantiſper uti ſe atteſtatus eſt, *quoad melius*, inquit, *invenero.* Sed quod Græci συνημμένον ἀξίωμα dicunt, id alii noſtrorum *adjunctum*, alii *connexum* dixerunt. id connexum tale eſt: *ſi Plato ambulat, Plato movetur. ſi dies eſt, Sol ſuper terras eſt.* Item quod illi συμπεπλεγμένον, nos vel *conjunctum* vel *copulatum* dicimus, quod eſt ejuſcemodi: *P. Scipio Pauli filius & bis conſul fuit, & triumphavit, & cenſura functus eſt, & collega in cenſura L. Mummii fuit.* In omni autem conjuncto ſi unum eſt mendacium, etiam ſi cæ-

ſi cætera vera ſunt, totum eſſe mendacium dicitur. nam ſi ad ea omnia, quæ de Scipione illo vera dixi, addidero, *& Hannibalem in Africa ſuperavit*, quod eſt falſum: univerſa quoque illa, quæ conjunctè dicta ſunt, propter hoc unum quod falſum acceſſerit, quia ſimul dicentur, vera non erunt. Eſt item aliud, quod Græci διεζευγμένον ἀξίωμα, nos *disjunctum* dicimus. id hujuſcemodi eſt: *Aut malum eſt voluptas, aut bonum: aut neque bonum, neque malum eſt.* Omnia autem, quæ disjunguntur, pugnantia eſſe inter ſeſe oportet: eorumque oppoſita, (ἀντικείμενα Græci dicunt,) ea quoque ipſa inter ſeſe adverſa eſſe: ex omnibus quæ disjunguntur unum eſſe verum debet, falſa cætera. quòd ſi aut nihil omnium verum, aut omnia plurave quam unum vera erunt, aut quæ disjuncta ſunt, non pugnabunt, aut quæ oppoſita eorum ſunt, contraria inter ſeſe non erunt; tunc id disjunctum mendacium eſt; & appellatur παραδιεζευγμένον. ſicuti hoc eſt, in quo quæ oppoſita, non ſunt contraria. *Aut curris, aut ambulas, aut ſtas.* nam ipſa quidem inter ſeſe adverſa ſunt: ſed oppoſita eorum non pugnant. *non ambulare* enim & *non ſtare* & *non currere* contraria inter ſeſe non ſunt: quoniam contraria ea dicuntur, quæ ſimul vera eſſe non queunt. poſſis enim ſimul eodemque tempore neque ambulare, neque ſtare, neque currere. ſed hoc breve ex dialectica libamentum dediſſe nunc ſatis erit: atque id ſolùm addendum admonendumque eſt, quòd hujus diſciplinæ ſtudium atque cognitio in principiis quidem tetra & aſpernabilis inſuaviſque eſſe & incivilis videri ſolet: ſed, ubi aliquantum proceſſeris, tum denique & emolumentum ejus in animo tuo dilucebit, & ſequetur quædam diſcendi voluptas inſatiabilis; cui ſane niſi modum feceris, periculum non mediocre erit, ne, ut plerique alii, tu quoque in illis dialecticæ gyris atque mæandris tamquam apud Sirenios ſcopulos conſeneſcas.

CAP.

CAP. IX.

Quid ſignificet verbum in libris veterum creberrime poſitum, ſuſque deque.

Suſque deque fero aut ſuſque deque habeo (his enim omnibus modis dicitur) verbum eſt ex hominum doctorum ſermonibus: in poëmatis quoque & in epiſtolis veterum ſcriptum eſt plurifariam, ſed facilius reperias, qui id verbum oſtentent, quàm qui intelligant. ita plerique noſtrûm, quæ remotiora verba invenimus, dicere ea properamus, non diſcere. Significat autem *ſuſque deque ferre*, animo æquo eſſe, & quod accidit non magni pendere, atque interdum negligere & contemnere: & propemodum id valet, quod dicitur Græcè ἀδιαφορεῖν. Laberius in Compitalibus:

Nunc tu lentus es: nunc tu ſuſque deque fers.
Mater familias tua in lecto adverſo ſedet.
Servos ſextantis verbis nefariis utitur.

M. Varro in Siſenna vel de hiſtoria: *Quod ſi non horum omnium ſimilia eſſent principia ac poſtprincipia, ſuſque deque eſſet.* Lucilius in tertio:

Verum hæc ludus ibi ſuſque omnia deque fuerunt:
Suſque & deque fuere, inquam, omnia ludus jocuſque:
Illud opus durum ut Setinum acceſſimus finem:
Αἰγίλιποι montes, Ætnæ omnes, aſperi Athones.

CAP. X.

Quid ſint proletarii, *quid* capitecenſi, *quid item ſit in XII tabulis* aſſiduus, *& quæ ejus vocabuli ratio ſit.*

OTium erat quodam die Romæ in foro à negotiis, & læta quædam celebritas feriarum: legebaturque

in

in conſeſſu fortè complurium Ennii liber ex annalibus, in eo libro verſus hi fuerunt :

Proletarius publicitus ſcutiſque feroque
Ornatur ferro : muros urbemque forumque
Excubiis curant.

tum ibi quæri cœptum eſt quid eſſet *proletarius.* atque ego, adſpiciens quempiam in eo circulo jus civile callentem familiarem meum, rogabam ut id verbum nobis enarraret. Et, quum ille ſe juris, non rei grammaticæ, peritum eſſe reſpondiſſet : Eò maximè, inquam, te dicere hoc oportet, quando, ut prædicas, peritus juris es. nam Q. Ennius verbum hoc ex duodecim tabulis veſtris accepit : in quibus, ſi rectè commemini, ita ſcriptum eſt : ASSIDUO. VINDEX. ASSIDUUS. ESTO. PROLETARIO. QUOI. QUIS. VOLET. VINDEX ESTO. petimus igitur, ne annalem nunc Q. Ennii, ſed duodecim tabulas legi arbitrere, & quid ſit in ea lege *proletarius*, ſi vis, interpretere. Egò vero, inquit ille, dicere atque interpretari hoc deberem, ſi jus Faunorum & Aboriginum didiciſſem. Sed enim quum *proletarii*, *& aſſidui*, *& ſanates*, *& vades*, *& ſubvades*, *& vigintiquinque aſſes*, *& taliones*, *furtorumque quæſtio cum lance & licio* evanuerint ; omniſque illa duodecim tabularum antiquitas, niſi in legis actionibus centumviralium cauſarum, lege Ebutia lata, conſopita ſit : ſtudium ſcientiamque ego præſtare debeo juris & legum vocumque earum, quibus utimur. Tum forte quadam Julium Paulum, poëtam memoriæ noſtræ doctiſſimum, prætereuntem conſpeximus. is à nobis ſalutatus rogatuſque, uti de ſententia deque ratione iſtius vocabuli nos doceret, Qui in plebe, inquit, Romana tenuiſſimi pauperrimique erant, neque amplius quàm mille quingentum æris in cenſum deferebant, *proletarii* appellati ſunt. qui verò nullo aut perquam parvo ære cenſebantur, *capitecenſi* vocabantur. extremus autem cenſus capitecenſorum æris fuit

CCCLXXX.

CCCLXXX. Sed quoniam res pecuniaque familiaris obſidis vicem pignoriſque eſſe apud rempublicam videbatur; amoriſque in patriam fides quædam in ea firmamentumque erat; neque proletarii neque capitecenſi milites, niſi in tumultu maximo, ſcribebantur; quia familia pecuniaque his aut tenuis aut nulla eſſet. proletariorum tamen ordo honeſtior aliquanto & re & nomine quàm capitecenſorum fuit: nam & aſperis reipublicæ temporibus, quum juventutis inopia eſſet, in militiam tumultuariam legebantur: armaque iis ſumtu publico præbebantur; & non capitis cenſione, ſed proſperiore vocabulo à munere officioque prolis edendæ appellati ſunt. quod, quum re familiari parva minus poſſent rempublicam juvare, ſubolis tamen gignendæ copia civitatem frequentarent. Capitecenſos autem primus C. Marius, ut quidam ferunt, bello Cimbrico difficillimis reipublicæ temporibus, vel potius, ut Salluſtius ait, bello Jugurthino, milites ſcripſiſſe traditur, quum id factum antè in nulla memoria exſtaret. ASSIDUUS, in duodecim tabulis, pro locuplete & facilè facienti dictus aut ab aſſibus, id eſt, ære dando, quum id tempora reipublicæ poſtularent: aut à muneris pro familiari copia faciendi aſſiduitate. verba autem Salluſtii in hiſtoria Jugurthina de C. Mario conſule & de capitecenſis hæc ſunt: *Ipſe interea milites ſcribere, non more majorum nec ex claſſibus: ſed ut lubido cujuſque erat, capitecenſos pleroſque. id factum alii inopia bonorum, alii per ambitionem conſulis memorabant, quòd ab eo genere celebratus auctuſque erat: & homini potentiam quærenti egentiſſimus quiſque oportuniſſimus.*

CAP. XI.

Hiſtoria ex Herodoti libris ſumta de Pſyllorum interitu; qui in Syrtibus Africanis colebant.

GEns in Italia Marſorum orta eſſe fertur à Circæ filio: propterea Marſis hominibus, quorum dumtaxat familiæ cum externis cognationibus nondum etiam permixtæ corruptæque ſunt, vi quadam genitali datum eſt, ut ſerpentium virulentorum domitores ſint, & incentionibus herbarumque ſuccis faciant medelarum miracula. Hac eadem vi prædidtos eſſe quoſdam videmus, qui *Pſylli* vocantur: quorum ſuper nomine & genere quum in veteribus litteris quæſiſſem; in quarto denique Herodoti libro fabulam de Pſyllis hanc invenimus. Pſyllos quondam fuiſſe in terra Africa conterminos Naſamonibus: Auſtrumque in finibus eorum quodam in tempore perquam validum ac diutinum flaviſſe: eo flatu aquam omnem in locis, in quibus colebant, exaruiſſe: Pſyllos re aquaria defectos eam injuriam graviter Auſtro ſuccenſuiſſe; decretumque feciſſe, uti armis ſumtis ad Auſtrum, proinde quaſi ad hoſtem, jure belli, res repetitum proficiſcerentur: atque ita profectis ventum Auſtrum magno ſpiritus agmine veniſſe obviam; eoſque univerſos, cum omnibus copiis armiſque cumulis montibuſque harenarum ſupervectis, operuiſſe: eo facto Pſyllos ad unum omnis interiſſe: itaque eorum fines à Naſamonibus occupatos.

CAP. XII.

De his vocabulis quæ Cloatius Verus aut ſatis commodè, aut nimis abſurdè & illepidè ad origines linguæ Græcæ redigit.

CLoatius Verus in libris, quos inſcripſit *Verborum à Græcis tractorum*, non pauca herclè dicit curioſè

 & ſaga-

& ſagaciter conquiſita, neque non tamen quædam futilia & frivola. *Errare*, inquit, *dictum eſt*, ἀπὸ τοῦ ἔῤῥειν; verſumque infert Homeri, in quo id verbum eſt:

Ἔῤῥ' ἐκ νήσου θᾶσσον ἐλέγχιστε ζωόντων.

Item *alucinari* factum ſcripſit, ex eo quod dicitur Græcè ἀλύειν; unde *elucum* quoque eſſe dictum putat, *a* littera in *e* verſa, tarditatem quamdam animi & ſtuporem, qui alucinantibus plerumque uſu venit. Item *faſcinum* appellat, quaſi βάσκανον, & *faſcinare* eſſe quaſi βασκαίνειν. Commodè hæc ſanè omnia & conducenter. Sed in libro quarto, *Fenerator*, inquit, *appellatus eſt*, *quaſi* φαινεράτωρ, ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι ἐπὶ τὸ χρηστότερον, *quoniam id genus hominum ſpeciem oſtentent humanitatis, & commodi eſſe videantur inopibus nummos deſiderantibus*: idque dixiſſe ait Hypſicratem quempiam grammaticum; cujus libri ſanè nobiles ſunt ſuper his, quæ à Græcis accepta ſunt. Sive hoc autem ipſe Cloatius ſive neſcio qui alius nebulo effutivit; nil poteſt dici inſulſius. *fenerator* enim, uti M. Varro in libro tertio de ſermone Latino ſcripſit, *à fenore eſt nominatus. fenus autem dictum à fetu & quaſi à fetura quadam pecuniæ parientis atque increſcentis.* iccirco & M. Catonem & ceteros ætatis ejus *feneratorem*, ſine *a* littera pronunciaſſe tradit, ſicuti *fetus* ipſe & *fecunditas* appellata.

CAP. XIII.

Quid ſit municipium, *& quid à* colonia *differat, & quid ſint* municipes; *quæque ſit ejus vocabuli ratio ac proprietas: atque inibi quòd divus Hadrianus in ſenatu de jure atque vocabulo* municipum *verba fecit.*

MUnicipes & *municipia*, verba ſunt dictu facilia & uſu obvia: & neutiquam reperias, qui hæc dicit,

dicit, quin ſcire ſe planè putet quid dicat: ſed profectò aliud eſt, aliud dicitur. quotus enim ferè noſtrum eſt, qui quum ex colonia ex populo Romano ſit, non & ſe *municipem* eſſe & populares ſuos *municipes* eſſe dicat? quod eſt à ratione & à veritate longè averſum. ſic adeò & *municipia* quid & quo jure ſint, quantumque à *colonia* differant, ignoramus: exiſtimamuſque meliore conditione eſſe *colonias*, quàm *municipia*. de cujus opinionis tam promiſcæ erroribus D. Hadrianus, in oratione quam de Italicenſibus, unde ipſe ortus fuit, in ſenatu habuit, peritiſſimè diſſeruit: mirarique ſe oſtendit, quòd & ipſi Italicenſes, & quædam item alia municipia antiqua, in quibus Uticenſes nominat, quum ſuis moribus legibuſque uti poſſent, in jus coloniarum mutare geſtiverint. Præneſtinos autem refert maximo opere à Tiberio imperatore petiſſe oraſſeque, ut ex colonia in municipii ſtatum redigerentur: idque illis Tiberium pro referenda gratia tribuiſſe, quòd in eorum finibus, ſub ipſo opido, ex capitali morbo revaluiſſet. *Municipes* ergo ſunt cives Romani ex municipiis, legibus ſuis & ſuo jure utentes, muneris tantùm cum populo Romano honorarii participes, à quo munere capeſſendo appellati videntur, nullis aliis neceſſitatibus neque ulla populi Romani lege adſtricti, ni, inquam, populus eorum fundus factus eſt. primos autem municipes ſine ſuffragii jure Cærites eſſe factos accepimus: conceſſumque illis, ut civitatis Romanæ honorem quidem caperent, ſed negotiis tamen atque oneribus vacarent, pro ſacris bello Gallico receptis cuſtoditiſque. hinc tabulæ Cærites appellatæ, verſa vice, in quas cenſores referri jubebant, quos notæ cauſa ſuffragiis privabant. Sed *Coloniarum* alia neceſſitudo eſt: non enim veniunt extrinſecus in civitatem, nec ſuis radicibus nituntur: ſed ex civitate quaſi propagatæ ſunt: & jura inſtitutaque omnia populi Romani, non ſui arbitrii habent. quæ tamen conditio quum

ſit magis obnoxia & minus libera : potior tamen & præſtabilior exiſtimatur, propter amplitudinem majeſtatemque populi Romani, cujus iſtæ coloniæ quaſi effigies parvæ ſimulacraque eſſe quædam videntur : & ſimul quia obſcura oblitterataque ſunt municipiorum jura, quibus uti jam per innotitiam non queunt.

CAP. XIV.

Quòd M. Cato differre dixit feſtinare *&* properare ; *& quàm incommodè Verrius Flaccus vim verbi quod eſt,* feſtinat, *interpretatus ſit.*

F*Eſtinare* & *properare* idem ſignificare atque in eamdem rem dici videntur. ſed M. Cato id differre exiſtimat : eaque hoc modo diviſa. verba ſunt ipſius ex oratione, quam de ſuis virtutibus habuit : *Aliud eſt properare, aliud feſtinare. qui unum quid maturè tranſigit, is properat : qui multa ſimul incipit, neque perficit, is feſtinat.* Verrius Flaccus rationem dicere volens differentiæ hujus, *Feſtinat*, inquit, *à fando dicitur : quoniam iſti ignaviores, qui nihil perficere poſſunt, plus verborum quam operæ habent :* ſed id nimis coactum atque abſurdum videtur. neque tanti momenti eſſe poteſt prima in utroque verbo littera, ut propter eam unam tam diverſa verba *feſtinare* & *fari* eadem videri debeant. commodius autem propiuſque viſum eſt, *feſtinare*, eſſe quaſi feſſum eſſe. nam qui multis ſimul rebus properandis defeſſus eſt, is jam non properat, ſed feſtinat.

Cap. XV.

Quòd Theophraſtus mirum de perdicibus ſcriptum reliquit, & quid Theopompus de leporibus.

Theophraſtus, philoſophorum peritiſſimus, omnes in Paphlagonia perdices bina corda habere dicit; Theopompus in Biſaltia lepores bina jecora.

Cap. XVI.

Agrippas *à partus ægri & improſperi vitio appellatos; deque his deabus, quæ vocantur* Proſa & Poſtverta.

Quorum in naſcendo non caput, ſed pedes primi exſtiterant (qui partus difficillimus ægerrimuſque habetur) Agrippæ appellati vocabulo ab ægritudine & pedibus confićto. eſſe autem pueros in utero Varro dicit capite infimo nixos, ſurſum pedibus elatis: non ut hominis natura eſt, ſed ut arboris. nam pedes cruraque arboris appellat ramos; caput ſtirpem atque caudicem. *quando igitur*, inquit, *contra naturam fortè converſi in pedes, brachiis plerumque diductis retineri ſolent: agriuſque tunc mulieres enituntur. hujus periculi deprecandi gratia aræ ſtatutæ ſunt Romæ duabus Carmentibus: quarum una Poſtverta nominata eſt, Proſa altera; à recti perverſique partus & poteſtate & nomine.*

Cap. XVII.

Quæ ratio vocabuli ſit agri Vaticani.

Et agrum Vaticanum, & ejuſdem agri deum præſidem, appellatum acceperamus à vaticiniis, quæ vi atque inſtinctu ejus dei in eo agro fieri ſolita eſſent. ſed præter hanc cauſam M. Varro, in libris divinarum, aliam eſſe tradit iſtius nominis rationem. *nam ſicut Ajus*,

inquit, *deus appellatus, araque ei ſtatuta eſt, quæ eſt in infima Nova via, quòd in eo loco divinitus vox edita erat: ita Vaticanus deus nominatus, penes quem eſſent vocis humanæ initia. quoniam pueri, ſimul atque parti ſunt, eam primam vocem edunt, quæ prima in Vaticano ſyllaba eſt: idcircoque vagire dicitur exprimente verbo ſonum vocis recentis.*

CAP. XVIII.

Lepida quædam memoratu & cognitu de parte geometriæ, quæ ὀπτική *appellatur, & item alia quæ* κανονική, *& tertia itidem quæ dicitur* μετρική.

PArs quædam geometriæ ὀπτική appellatur, quæ ad oculos pertinet: pars altera, quæ ad auris, κανονική vocatur, qua muſici, ut fundamento artis ſuæ, utuntur. Utraque harum ſpatiis & intervallis linearum & ratione numerorum conſtat. ὀπτική facit multa demiranda id genus, ut in ſpeculo uno imagines unius rei plures appareant; item ut ſpeculum in loco certo poſitum nihil imaginet, aliorſum tranſlatum faciat imagines. Item, ſi rectus ſpeculum ſpectes, imago fiat tua hujuſmodi, ut caput deorſum videatur, pedes ſurſum. reddit etiam cauſas ea diſciplina, cur iſtæ quoque viſiones fallant; ut, quæ in aqua conſpiciuntur, majora ad oculos fiant; quæ procul ab oculis ſunt, minora. κανονική autem longitudines & altitudines vocis emetitur. longior menſura vocis ῥυθμός dicitur, altior μέλος. Eſt & alia ſpecies geometriæ, quæ appellatur μετρική: per quam ſyllabarum longarum & brevium & mediocrium junctura & modus congruens cum principiis geometriæ aurium menſura examinatur. *Sed hæc*, inquit M. Varro, *aut omnino non diſcimus: aut prius deſiſtimus, quam intelligamus cur diſcenda ſint. voluptas autem*, inquit, *vel*

vel utilitas talium diſciplinarum in poſtprincipiis exſiſtit, quum perfecta abſolutaque ſunt: in principiis verò ipſis inepta & inſuaves videntur.

CAP. XIX.

Sumta hiſtoria ex Herodoti libro ſuper fidicine Arione.

CEleri admodum & cohibili oratione, vocumque filo tereti & candido fabulam ſcripſit Herodotus ſuper fidicine illo Arione. Vetus, inquit, & nobilis Ario cantator fidibus fuit. is loco & opido Methymnæus, terra atque inſula omni Lesbius fuit. Eum Arionem rex Corinthi Periander amicum amatumque habuit artis gratia. is inde à rege proficiſcitur terras inclutas Siciliam atque Italiam viſere. ubi eò venit, auriſque omnium mentiſque in utriuſque terræ urbibus demulſit: in quæſtibus iſtic & voluptatibus amoribuſque hominum fuit. Is tum poſteà, grandi pecunia & re bona multa copioſus, Corinthum inſtituit redire. navem igitur & navitas, ut notiores amicioreſque ſibi, Corinthios delegit. ſed eo Corinthios homine accepto, navique in altum provecta, prædæ pecuniæque cupidos cepiſſe conſilium de necando Arione. tum illum ibi, pernicie intellecta, pecuniam cæteraque ſua ut haberent dediſſe; vitam modò ſibi ut parcerent oraviſſe, navitas precum ejus harum commiſeritum eſſe illactenus; ut ei necem afferre per vim ſuis manibus temperarent; ſed imperaviſſe, ut jam ſtatim coram deſiliret præceps in mare. Homo, inquit, ibi territus, ſpe omni vitæ perdita, id unum poſtea oravit; ut, prius quàm mortem oppeteret, induere permitterent ſua ſibi omnia indumenta, & fides capere, & canere carmen caſus illius ſui conſolabile. feros & immanes navitas prolubium tamen

audiendi ſubit. quod oraverat impetrat. atque ibi mox de more cinctus, amictus, ornatus, ſtanſque in ſummæ puppis foro, carmen, quod orthium dicitur, voce ſublatiſſima cantavit. Ad poſtrema cantus, cum fidibus ornatuque omni, ſicut ſtabat canebatque, jecit ſeſe procul in profundum. navitæ, haudquaquam dubitantes quin periſſet, curſum, quem facere cœperant, tenuerunt. ſed novum & mirum & pium facinus contigit. Delphinum repentè inter undas adnaviſſe, fluitantique ſeſe homini ſubdidiſſe, & dorſo ſuper fluctus edito vectaviſſe; incolumique eum corpore & ornatu Tænarum in terram Laconicam devexiſſe. tum Arionem prorſus ex eo loco Corinthum petiviſſe: talemque Periandro regi qualis delphino vectus fuerat, inopinanti ſeſe obtuliſſe: eique rem, ſicuti acciderat, narraviſſe. regem iſthæc parum credidiſſe: Arionem, quaſi falleret, cuſtodiri juſſiſſe: navitas requiſitos, ablegato Arione, diſſimulanter interrogaſſe, ecquid audiſſent in iis locis, unde veniſſent, ſuper Arione? eos dixiſſe hominem, quum inde irent, in terra Italia fuiſſe: eumque illic bene agitare, & ſtudiis delectationibuſque urbium florere, atque in gratia pecuniaque magna opulentum fortunatumque eſſe. tum inter hæc eorum verba Arionem cum fidibus & indumentis, cum quibus ſe in ſalum ejaculaverat, exſtitiſſe: navitas ſtupefactos convictoſque ire inficias non quiſſe: eam fabulam dicere Lesbios & Corinthios: atque eſſe fabulæ argumentum, quòd ſimulacra duo ænea ad Tænarum viſerentur, delphinus vehens & homo inſidens.

LIBER SEPTIMUS DECIMUS.

CAPUT I.

Quòd Gallus Aſinius, & Largius Licinius ſententiam Ciceronis reprehenderunt ex oratione quam dixit pro M. Cælio: & quid adverſus homines ſtolidiſſimos pro eadem ſententia verè dignéque dici poſſit.

VT QUIDAM fuerunt monſtra hominum, qui de diis immortalibus impias falſaſque opiniones prodiderunt: ita nonnulli tam prodigioſi tamque vecordes extiterunt (in quibus ſunt Gallus Aſinius & Largius Licinius, cujus liber etiam fertur infando titulo, Ciceromaſtix) ut ſcribere auſi ſint M. Ciceronem parum integre atque impropriè atque inconſideratè loquutum. atque alia quidem, quæ reprehenderunt, neque dictu neque auditu digna ſunt. ſed enim in hoc, in quo ſibimet ipſi præter cætera eſſe viſi ſunt verborum penſitatores ſubtiliſſimi, cedò, quale id ſit conſideremus. M. Cicero pro M. Cælio ita ſcripſit: *Nam quod objectum eſt de pudicitia; quodque omnium accuſatorum non criminibus, ſed vocibus maledictiſque celebratum eſt: id numquam tam acerbe feret M. Cælius, ut eum pœniteat non deformem eſſe natum.* non exiſtimant verbo proprio eſſe uſum, quòd ait, *pœniteat*, atque id propè ineptum etiam eſſe dicunt. nam *pœnitere*, inquiunt, tum dicere ſolemus, quum, quæ ipſi fecimus, aut quæ de noſtra voluntate noſtroque conſilio facta ſunt, ea nobis pòſt incipiunt diſplicere; ſententiamque in iis noſtram demutamus. neminem autem rectè ita loqui, *pœnitere ſeſe quòd natus ſit*, aut *pœnitere quòd mortalis ſit*, aut *quòd ex offenſo fortè vulneratóque corpore dolorem ſentiat*: quando iſtiuſmodi rerum nec conſilium ſit noſtrum nec

arbitrium: ſed ea ingratiis noſtris vi ac neceſſitate naturæ nobis accidant. ſic hercle, inquiunt, non voluntarium fuit M. Cælio, quali forma naſceretur; cujus eum dixit non pœnitere, tamquam in ea cauſa res eſſet, ut rationem caperet pœnitendi. Eſt hæc quidem, quam dicunt, verbi hujuſce ſententia; & *pænitere* niſi in voluntariis rebus non probè dicitur; tametſi antiquiores verbo ipſo alio quoque modo uſitati ſunt; & *pænitet* ab eo quod eſt *panè* & à *panuria* dixerunt: ſed id aliorſum pertinet, atque alio in loco dicetur. Nunc autem ſub hac eadem ſignificatione, quæ volgò nota eſt, non modò ineptum hoc non eſt, quod M. Cicero dixit; ſed feſtiviſſimum adeò & facetiſſimum eſt. nam quum adverſarii & obtrectatores M. Cælii, quoniam erat pulchro corpore, formam ejus & faciem in ſuſpiciones impudicitiæ accerſerent: illudens Cicero tam abſurdam criminationem, quòd formam, quam natura fecerat, vitio darent; eodem ipſo errore, quem illudebat, ſciens uſus eſt: & *non pænitet*, inquit, *M. Cælium non deformem eſſe natum*: ut vel hac ipſa re, quod ita dicebat, opprobraret adverſariis ac per facetias oſtentaret: facere eos deridiculum, quod proinde Cælio formam crimini darent, quaſi arbitrium ejus fuiſſet quali forma naſceretur.

CAP. II.

Verba quædam ex Q. Claudii annalium primo curſim in legendo notata.

QUum librum veteris ſcriptoris legebamus; conabamur poſtea memoriæ vegetandæ gratia indipiſci animo ac recenſere, quæ in eo libro ſcripta eſſent in utraſque exiſtimationes, laudis aut culpæ adnotamentis digna: eratque hoc ſane quam utile exercitium ad conciliandas nobis, ubi veniſſet uſus, verborum ſententiarumque elegantium recordationes. velut hæc verba, ex

Q. Claudii

Q. Claudii primo annali, quæ meminiſſe potui, notavi; quem librum legimus biduo proximo ſuperiore. *Arma*, inquit, *plerique abjiciunt: atque inermi illatebrant ſeſe.* Ibi *inlatebrant*, verbum poëticum viſum eſt, ſed non abſurdum neque aſperum. *Ea*, inquit, *dum fiunt*, *Latini ſubnixo animo.* *ſubnixo*, quaſi ſublimi & ſuprà nixo, verbum bene ſignificans & non fortuitum: demonſtratque animi altitudinem fiduciamque. quoniam, quibus innitimur, iis quaſi erigimur attollimurque. *Domus*, inquit, *ſuas quemque ire jubet*, *& ſua omnia fruniſci.* *fruniſci* rarius quidem fuit in ætate M. Tullii, ac deinceps infrà rariſſimum: dubitatumque eſt ab imperitis antiquitatis, an Latinum foret: non modò autem Latinum, ſed jucundius amœniuſque etiam verbum eſt *fruniſcor*, quàm *fruor*, & ut *fatiſcor* à *fateor*: ita *fruniſcor* factum eſt à *fruor*. Q. Metellus Numidicus, qui caſtè puréque lingua uſus Latina videtur, in epiſtola quam exſul ad Domitios miſit, ita ſcripſit: *Illi verò omni jure atque honeſtate interdicti: ego neque aqua neque igni careo: & ſumma gloria fruniſcor.* Novius in Atellana, quæ Parcus inſcripta eſt, hoc verbo ita utitur:

Quod magnopere quæſiverunt, id fruniſci non queunt.
Qui non parſit, apud ſe frunitus eſt.

Et Romani, inquit, *multis armis & magno commeatu prædaque ingenti copiantur.* *copiari* verbum caſtrenſe eſt: nec facilè id reperias apud civilium cauſarum oratores; ex eademque figura eſt, qua *lignantur* & *pabulantur* & *aquantur*. *Sole*, inquit, *occaſo*. *Sole occaſo* non inſuavi venuſtate eſt, ſi quis aurem habeat non ſordidam nec proculcatam. in duodecim autem tabulis verbum hoc ita ſcriptum eſt; ANTE. MERIDIEM. CAUSAM. CONICIUNTO. QUOM. PERORANT. AMBO. PRAESENTES. POST. MERIDIEM. PRAESENTI. LITEM. ADDICITO. SOL. OCCASUS. SUPREMA TEM-

TEMPESTAS. ESTO. Nos, inquit, *in medium relinquemus*; vulgus *in medio* dicit. nam vitium eſſe iſthuc putant: &, ſi dicas in medium ponere, id eſſe ſolœcum putant. ſed probabilius ſignificantiuſque ſic dici videbitur, ſi quis ea verba non incurioſe introſpiciat. Græcè quoque θεῖναι εἰς μέσον, vitium id non eſt. *Poſtquam nunciatum eſt*, inquit, *ut pugnatum eſſet in Gallos*; *id civitas graviter tulit.* *in Gallos* mundius ſubtiliuſque eſt, quàm *cùm Gallis* aut *contra Gallos*. nam pinguiora hæc abſolutioraque ſunt. *Simul*, inquit, *forma, factis, eloquentia, dignitate, acrimonia, confidentia pariter præcellebat: ut facilè intelligeretur magnum viaticum ex ſe atque in ſe rempublicam evertendam habere.* *magnum viaticum* pro magna facultate & paratu magno novè poſitum eſt: videturque Græcos ſequutus, qui ἐφόδιον, à ſumtu viæ ad aliarum quoque rerum apparatus traducunt: ac ſæpe ἐφοδίαζον pro eo dicunt, quod eſt, *inſtitue* & *inſtrue*. *Nam M.* inquit, *Manlius, quem Capitolium ſervaſſe à Gallis ſupra oſtendi, cujuſque operam cum M. Furio Dictatore apud Gallos cumprimè fortem atque exſuperabilem reſpublica ſenſit, is & genere, & vi, & virtute bellica nemini concedebat.* apprimè crebrius eſt: *cumprimè* rarius; traductumque ex eo eſt, quod *cum primis* dicebant, pro eo quod eſt, *inprimis*. *Nihil ſibi*, inquit, *divitias opus eſſe.* nos *divitiis* dicimus. ſed vitium hoc orationis nullum eſt, ac ne id quidem eſt, quod figura dici ſolet. recta enim iſta hæc oratio eſt: & veteres compluſculè ita dixerunt. nec ratio dici poteſt, cur rectius ſit *divitiis opus eſſe*, quàm *divitias*: niſi ſi qui grammaticorum nova inſtituta, ut τεμνῶν ἱερῶν, obſervant. *Nam hæc*, inquit, *maximè verſatur deorum iniquitas, quòd deteriores ſunt incolumiores: neque optimum quemquam inter nos ſinunt diurnare.* inuſitatè dixit *diurnare*, pro *diu vivere*. ſed ex ea figuratione eſt, qua dicimus *perennare*. *Cum*

his

bis, inquit, *conſermonabatur. ſermonari* ruſticius videtur, ſed rectius; *ſermocinari* crebrius eſt, ſed corruptius. *Seſe*, inquit, *ne id quoque, quod tum ſuaderet, facturum eſſe. ne id quoque*, dixit, pro, *ne id quidem*: infrequens nunc in loquendo, ſed in libris veterum creberrimum. *Tanta*, inquit, *ſanctitudo fani eſt, ut numquam quiſquam violare ſit auſus. Sanctitas* quoque & *ſanctimonia* non minus Latinè dicuntur: ſed neſcio quid majoris dignitatis eſt verbum *ſanctitudo*: ſicuti M. Cato in L. Veturium *duritudinem*, quam *duriciam* dicere gravius putabat. *Qui illius*, inquit, *impudentiam norat & duritudinem. Quum tantus*, inquit, *arrabo penes Samnites populi Romani eſſet. arrabonem* dixit *ſexcentos obſides*: & id maluit quàm pignus dicere; quoniam vis hujus vocabuli in ea ſententia gravior acriorque eſt. ſed nunc arrabo in ſordidis verbis haberi cœptus: ac multo videtur ſordidius *arra*, quamquam *arra* quoque veteres ſæpe dixerint, & compluriens Laberius. *Miſerrimas*, inquit, *vitas exegerunt: at hic nimiis in otiis*, inquit, *conſumtus eſt*. eligantia utrubique ex multitudine numeri quæſita eſt. *Cominius*, inquit, *quâ eſcenderat deſcendit, atque verba Gallis dedit*. Verba Cominium dediſſe Gallis dicit, qui nihil quicquam cuiquam dixerat: neque eum Galli, qui Capitolium obſidebant, eſcendentem viderant. ſed *verba dedit*, haud ſecus poſuit, quàm ſi tu dicas, *latuit atque obrepſit. Convalles*, inquit, *& arboreta magna erant. arboreta*, ignobilius verbum eſt, *arbuſta* celebratius. *Putabant*, inquit, *eos qui foris atque qui in arce erant inter ſe commutationes & conſilia facere. commutationes*, id eſt, collationes communicationeſque inuſitatè dixit; ſed non hercle inſcitè nec ineleganter. Hæc ego non pauca interim ſuper eo libro, quorum memoria poſt lectionem ſuppetierat mihi, notavi.

Cap.

Cap. III.

Verba M. Varronis ex libro quinto & viceſimo humanarum, quibus contra opinionem vulgariam interpretatus eſt Homeri verſum.

IN ſermonibus fortè, quos de temporibus rerum ad uſus hominum repertarum agitabamus, adoleſcens quiſpiam non indoctus *ſparti* quoque uſum in terra Græcia diu incognitum fuiſſe dixit: multiſque poſt Ilium captum tempeſtatibus ex terra Hiſpania advectum. Riſerunt hoc ad illudendum ex his, qui ibi aderant, unus atque alter, malè homines litterati; quod genus *ἀγοραίους* Græci appellant: atque eum, qui id dixerat, librum legiſſe Homeri ajebant, cui verſus hic fortè deeſſet:

Καὶ δὴ δοῦρα σέσηπε νεῶν καὶ σπάρτα λέλυνται.

Tum ille prorſum irritatus, Non, inquit, meo libro verſus, ſed vobis plane magiſter defuit, ſi creditis in eo verſu *ſparta* id ſignificare, quod nos *ſpartum* dicimus. Majorem illi riſum ſubjiciunt: neque id deſtiterunt, niſi liber ab eo prolatus eſſet M. Varronis viceſimus quintus humanarum. in quo de iſto Homeri verbo à Varrone ita ſcriptum eſt: *Ego ſparta apud Homerum non plus ſpartum ſignificare puto, quam σπάρτους, qui dicuntur in agro Thebano nati. in Græcia ſparti copia modò cœpit eſſe ex Hiſpania: neque ea ipſa facultate uſi Liburni. ſed hi pleraſque naves loris ſuebant: Græci magis cannabo & ſtupa cæteriſque ſativis rebus, à quibus σπάρτα appellabant.* Quod quum ita Varro dicat; dubito hercle an poſterior ſyllaba in eo verbo, quod apud Homerum eſt, acuenda ſit: niſi quia voces hujuſmodi, quum ex communi ſignificatione in rei certæ proprietatem concedunt, diverſitate accentuum ſeparantur.

Cap.

CAP. IV.

Quid Menander poëta Philemoni poëtæ dixerit, a quo ſæpe indignè in certaminibus comœdiarum ſuperatus eſt: & quòd ſæpiſſimè Euripides in tragœdia ab ignobilibus poëtis victus eſt.

MEnander à Philemone nequaquam pari ſcriptore in certaminibus comœdiarum ambitu gratiaque & factionibus ſæpenumerò vincebatur. eum quum fortè habuiſſet obviam, Quæſo, inquit, Philemo, bona venia, dic mihi: quum me vincis, non erubeſcis? Euripidem quoque M. Varro ait, quum quinque, & ſeptuaginta tragœdias ſcripſerit in quinque ſolis viciſſe, quum eum ſæpe vincerent aliqui poëtæ ignaviſſimi. Menandrum autem alii centum octo, partim centum novem comœdias reliquiſſe ferunt. Sed Apollodori ſcriptoris celebratiſſimi hos de Menandro verſus legimus, in libro qui Chronica inſcriptus eſt:

Κηφισιεὺς ὢν ἐκ Διοπείθους πατρὸς
Πρὸς τοῖς ἑκατὸν πέντε γράψας δράμαθ' ἓξ
Ἔλιπε πεντήκοντα καὶ δυοῖν ἐτῶν.

Ex iſtis tamen centum & quinque omnibus, ſolis eum octo viciſſe idem Apollodorus eodem in libro ſcripſit.

CAP. V.

Nequaquam eſſe verum, quod minutis quibuſdam rhetoricæ artificibus videatur M. Ciceronem in libro, quem de amicitia ſcripſit, vitieſo argumento uſum, ἀμφισβητούμενον ἀντὶ ὁμολογουμένου poſuiſſe, totumque id conſideratiùs tractatum exploratumque.

M. Cicero in dialogo, cui titulus eſt Lælius vel de amicitia, docere volens, amicitiam non ſpe

ſpe exſpectationeque utilitatis, neque precii mercediſque cauſa colendam; ſed, quo ipſa per ſeſe plena virtutis honeſtatiſque ſit, expetendam diligendamque eſſe, etiamſi nihil opis nihilque emolumenti ex ea percipi queat: hac ſententia atque his verbis uſus eſt; eaque dicere facit C. Lælium ſapientem virum, qui P. Africani fuerat amiciſſimus. *Quid enim Africanus indigens mei? ne ego quidem illius. ſed ego admiratione quadam virtutis ejus, ille viciſſim opinione fortaſſe nonnulla, quam de meis moribus habebat, me dilexit. auxit benivolentiam conſuetudo. ſed quamquam utilitates multæ & magnæ conſequutæ ſunt; non ſunt tamen ab earum ſpe cauſa diligendi profectæ. ut enim benefici liberaleſque ſumus, non ut exigamus gratiam: (neque enim beneficium feneramur ſed natura propenſi ad liberalitatem ſumus,) ſic amicitiam non ſpe mercedis adducti, ſed quòd omnis ejus fructus in ipſo amore ineſt, expetendam putamus.* Hoc quum legeretur in cœtu forte hominum doctorum, rhetoricus quidam ſophiſta utriuſque linguæ callens, haud ſane ignobilis, ex iſtis acutulis & minutis doctoribus, qui τεχνικοὶ appellantur, atque in diſſerendo tamen non impiger, uſum eſſe exiſtimabat argumento M. Tullium non probo neque apodictico, ſed ejuſdem quæſtionis, cujus eſſet ea ipſa res, de qua quæretur: verbiſque id vitium Græcis appellabat, quòd accepiſſet ἀμφισβητούμενον ἀντὶ ὁμολογουμένου. nam *beneficos*, inquit, & *liberales* ſumſit ad confirmandum id quod de amicitia dicebat: quum ipſum illud & ſoleat quæri & debeat, quiſquis liberaliter & benignè facit, qua mente, quove conſilio benignus liberaliſque ſit, utrum quia mutuam gratiam ſperet, & eum, in quem benignus ſit, ad parem gratiam provocet, quod facere plerique omnes videntur; an quia natura ſit benivolus, benignitaſque eum per ſeſe ipſa & liberalitas delectet ſine ulla recipiendæ gratiæ procuratione: quod eſt omnium

omnium ferme rariſſimum. argumenta autem cenſebat aut probabilia eſſe debere, aut perſpicua & minimè controverſa; idque apodixin vocari dicebat, quum ea quæ dubia aut obſcura ſunt, per ea quæ ambigua non ſunt, illuſtrantur. atque, ut oſtenderet beneficos liberaleſque, ad id, quod de amicitia quæreretur, quaſi argumentum exemplumve ſumi non oportere, Eodem, inquit, ſimulacro, eademque rationis imagine, amicitia invicem pro argumento ſumi poteſt; ſi quis affirmet homines beneficos liberaleſque eſſe debere, non ſpe aliqua compendii, ſed amore & ſtudio honeſtatis. poterit enim conſimiliter ita dicere. namque, ut amicitiam, non ſpe utilitatis amplectimur, ſic benefici liberaleſque non gratiæ reciperandæ ſtudio eſſe debemus. poterit ſanè, inquit, ita dicere: ſed neque amicitia liberalitati, neque liberalitas amicitiæ præbere argumentum poteſt, quum de utroque pariter quæratur. Hæc ille rhetoricus artifex dicere quibuſdam videbatur perite & ſcienter. ſed videlicet eum vocabula rerum vera ignoraviſſe. nam beneficum & liberalem Cicero appellat, ita ut philoſophi appellandum eſſe cenſent, non eum qui, ut ipſe ait, beneficia feneratur; ſed qui benignè facit nulla tacita ratione ad utilitates ſuas redundante. non ergo obſcuro neque ambiguo argumento uſus eſt, ſed certo atque perſpicuo. ſiquidem qui verè beneficus liberaliſque eſt, qua mente bene aut liberaliter faciat non quæritur. aliis enim longè nominibus appellandus eſt, ſi, quum talia faciat, ſui potiùs quàm alterius juvandi cauſa facit. proceſſiſſet autem argutatori iſti fortaſſean reprehenſio, ſi Cicero ita dixiſſet: *Ut enim beneficè liberaliterque facimus, non ut exigamus gratiam.* videretur enim beneficè facere etiam in non beneficum cadere poſſe, ſi id per aliquam circumſtantiam fieret, non per ipſam perpetuæ benignitatis conſtantiam. ſed quum beneficos liberaleſque dixerit; neque aliuſmodi iſti ſunt quàm cujus eſſe eos

ſuprà diximus, inlutis, quod ajunt, pedibus & verbis reprehendit doctiſſimi hominis orationem.

CAP. VI.

Falſum eſſe, quod Verrius Flaccus in ſecundo librorum, quos de obſcuris M. Catonis compoſuit, de ſervo receptitio *ſcriptum reliquit.*

M. Cato Voconiam legem ſuadens verbis hiſce uſus eſt: *Principiò vobis mulier magnam dotem attulit. tum magnam pecuniam recipit, quam in viri poteſtatem non committit. eam pecuniam viro mutuam dat. poſtea, ubi irata facta eſt, ſervum recepticium ſectari atque flagitare virum jubet.* Quærebatur, *ſervus recepticius* quid eſſet: libri ſtatim quæſiti allatique ſunt Verrii Flacci de obſcuris Catonis. In libro ſecundo ſcriptum inventum eſt, *recepticium ſervum*, dici nequam & nulli precii; qui, quum venum eſſet datus, redhibitus ob aliquod vitium, receptuſque ſit. propterea, inquit, ſervus ejuſmodi ſectari maritum & flagitare pecuniam jubebatur; ut eo ipſo dolor major & contumelia gravior viro fieret, quòd cum ſervus nihili petendæ pecuniæ cauſa compellaret. Cum pace autem cumque venia, iſtorum, ſi qui ſunt, qui Verrii Flacci auctoritate capiuntur, dictum hoc ſit. *recepticius* enim *ſervus* in ea re, quam dicit Cato, aliud omnino eſt quàm Verrius ſcripſit. atque id cuivis facile intellectu eſt. Res enim proculdubio ſic eſt. Quando mulier dotem marito dabat, tum quæ ex ſuis bonis retinebat, neque ad virum tramittebat, ea *recipere* dicebatur. ſicuti nunc quoque in venditionibus, quæ excipiuntur neque veneunt. quo verbo Plautus quoque in Trinummo uſus eſt, in hoc verſu:

Poſticulum hoc recepit quum ædis vendidit.

id eſt, quum ædis vendidit, particulam quamdam, quæ poſt eas ædis erat, non vendidit, ſed retinuit. Ipſe etiam

etiam Cato mulierem demonſtrare locupletem volens, *Mulier*, inquit, *& magnam dotem dat, & magnam pecuniam recipit:* hoc eſt, & magnam dotem dat, & magnam pecuniam retinet. ex ea igitur re familiari, quam ſibi dote data retinuit, pecuniam viro mutuam dat. eam pecuniam quum viro fortè irata repetere inſtituit, apponit flagitatorem *ſervum recepticium*, hoc eſt, proprium ſuum, quem cum pecunia reliqua receperat, neque dederat doti, ſed retinuerat. non enim ſervo mariti imperare hoc mulierem fas erat, ſed proprio ſuo. Plura dicere, quibus hoc noſtrum tuear, ſuperſedeo: ipſa enim ſunt per ſeſe evidentia, & quod à Verrio dicitur, & à nobis. Quod utrum ergo videbitur cuique verius, eo utatur.

Cap. VII.

Verba hæc ex Atinia lege, QUOD. SUBREPTUM. ERIT. EJUS. REI. AETERNA. AUCTORITAS. ESTO. *P. Nigidio & Q. Scævolæ viſa eſſe non minus de præterito, quàm de futuro caviſſe.*

Legis veteris Atiniæ verba ſunt: QUOD. SUBREPTUM. ERIT. EJUS. REI. ÆTERNA. AUCTORITAS. ESTO. Quis aliud putet in hiſce verbis, quàm de tempore tantùm futuro legem loqui? ſed Q. Scævola patrem ſuum & Brutum & Manilium viros apprimè doctos quæſiſſe ait dubitaſſeque, utrumne in poſtfacta modò furta lex valeret, an etiam in antefacta. quoniam SUBREPTUM. ERIT. utrumque tempus videretur oſtendere, tam præteritum quàm futurum. itaque P. Nigidius civitatis Romanæ doctiſſimus ſuper dubitatione hac eorum ſcripſit in tertio viceſimo grammaticorum commentariorum: atque ipſe quoque idem putat incertam eſſe temporis demonſtrationem. ſed anguſtè perquam & obſcurè diſſerit; ut ſigna rerum ponere videas, ad ſubſidium ma-

gis memoriæ ſuæ, quàm ad legentium diſciplinam. Videbatur tamen hoc dicere; verbum *eſſe* & *erit*, quando per ſeſe ponuntur, habent atque retinent tempus ſuum. quum verò præterito jugantur, vim temporis ſui amittunt, & in præteritum contendunt. quum enim dico, *in campo eſt*, *in comitio eſt*, tempus inſtans ſignifico. item quum dico, *in campo erit*, tempus futurum demonſtro. at quum dico, *factum eſt*, *ſcriptum eſt*, *ſubreptum eſt*; quamquam *eſt*, verbum temporis ſit præſentis; confunditur tamen cum præterito, & præſens eſſe deſinit. ſic igitur, inquit, etiam iſtud, quod in lege eſt; ſi dividas ſeparesque duo verba hæc, *ſubreptum*, & *erit*, ut ſic audias *ſubreptum*, tamquam *certamen erit*, aut, *ſacrificium erit*, tum videbitur lex in poſt futurum loqui. ſi verò copulatè permixtéque dictum intelligas, ut *ſubreptum erit*, non duo, ſed unum verbum ſit, idque unita patiendi declinatione ſit: tum hoc verbo non minus præteritum tempus oſtenditur quàm futurum.

CAP. VIII.

In ſermonibus apud menſam Tauri philoſophi quæri agitarique hujuſmodi ſolita; cur oleum ſæpe & facilè, vina rarius congelaſcant, acetum haud fere umquam, & quòd aquæ fluviorum fontiumque durentur, mare gelu non duretur.

PHiloſophus Taurus accipiebat nos Athenis cœna plerumque ad id diei, ubi jam veſperaverat. id enim eſt tempus iſthic cœnandi frequens. ejus cœnæ fundus & fundamentum omne erat aula una lentis Ægyptiæ, & cucurbitæ inibi minutim cæſæ. Ea quodam die ubi paratis & expectantibus nobis allata atque impoſita menſæ eſt; puerum jubet Taurus oleum in aulam indere. erat is puer genere Atticus ad annos maxime natus octo, feſtiviſſimis ætatis & gentis argutiis ſcatens. guttum Samium orete-

oretenus imprudens inanem, tamquam ſi ineſſet oleum, affert, convertitque eum; &, ut ſolitum eſt, circumegit per omnem partem aulæ manum, nullum inde ibat oleum. adſpicit puer guttum atrocibus oculis ſtomachabundus, & concuſſum vehementiùs iterum in aulam vertit. idque quum omnes ſenſim atque ſummiſſim rideremus, tum puer Græcè, & id quidem perquam Attice, *μὴ γελᾶτε*, inquit, *ἔνι τ' ἔλαιον, ἀλλ' οὐκ ἴστε οἵα φρίκη περὶ τὸ ὄρθρον γέγονε· τήμερον κεκρυστάλλωται.* Verbero, inquit ridens Taurus, nonne is curriculo, atque oleum petis? ſed quum puer foras emtum iſſet; nihil ipſe iſta mora offenſior, Aula, inquit, oleo indiget; &, ut video, intolerandum fervit. cohibeamus manus: atque interea, quoniam puer nunc admonuit ſolere oleum congelaſcere, conſideremus cur oleum quidem ſæpe & facile ſtet; vina rarenter congelaſcant. atque adſpicit me, & jubet quid ſentiam dicere. Tum ego reſpondi, conjectare me, vinum iccirco minus citò coaleſcere, quòd ſemina quædam caldoris in ſeſe haberet; eſſetque natura ignitius: ob eamque rem dictum eſſe ab Homero *αἴθοπα οἶνον*, non, ut alii putarent, propter colorem. Eſt quidem, inquit Taurus, ita ut dicis; nam ferme convenit, vinum, ubi potum eſt, calefacere corpora. ſed non ſecus quoque oleum calorificum eſt: neque minorem vim in corporibus calefactandis habet. ad hoc, ſi iſta hæc, quæ calidiora ſunt, difficiliùs gelu coguntur; congruens eſt, ut, quæ frigidiora ſunt, facile cogantur. acetum autem omnium maximè frigorificum eſt: atque id nunquam tamen concreſcit. num igitur magis cauſa oleo coaguli celerioris in levitate eſt? faciliora enim ad coëundum videntur, quæ levatiora levioraque ſunt. præterea id quoque ait quæri dignum; cur fluviorum & fontium aquæ gelu durentur, mare omne incongelabile ſit: tametſi Herodotus, inquit, hiſtoriæ ſcriptor contra omnium fermè, qui hæc quæſiverunt, opinionem, ſcribit, mare

Boſporicum, quod Cimmerium appellatur, earumque partium mare omne, quod Scythicum dicitur, gelu ſtringi & conſiſtere. Dum hæc Taurus: intereà puer venerat & aula deferbuerat: tempuſque eſſe cœperat edendi & tacendi.

CAP. IX.

De notis litterarum, quæ in C. Cæſaris epiſtolis reperiuntur, deque aliis clandeſtinis litteris ex vetere hiſtoria petitis: & quid ſcytale *ſit* Laconica.

Libri ſunt epiſtolarum C. Cæſaris ad C. Oppium & Balbum Cornelium, qui res ejus abſentis curabant. in his epiſtolis, quibuſdam in locis inveniuntur litteræ ſingulariæ ſine coagmentis ſyllabarum; quas tu putes poſitas incondite. nam verba ex his litteris confici nulla poſſunt. erat autem conventum inter eos clandeſtinum de commutando ſitu litterarum; ut in ſcripto quidem alia aliæ locum & nomen teneret, ſed in legendo locus cuique ſuus & poteſtas reſtitueretur. quænam verò pro qua ſcriberetur, ante iis, ſicuti dixi, complacebat, qui hanc ſcribendi latebram parabant. Eſt adeò Probi grammatici commentarius ſatis curioſe factus de occulta litterarum ſignificatione epiſtolarum C. Cæſaris ſcriptarum. Lacedæmonii autem veteres, quum diſſimulare & occultare litteras publicè ad imperatores ſuos miſſas volebant, ne, ſi ab hoſtibus exceptæ forent, conſilia ſua noſcerentur; epiſtolas id genus factas mittebant. ſurculi duo erant teretes, oblonguli, pari craſſamento ejuſdemque longitudinis, deraſi atque ornati conſimiliter, unus imperatori in bellum proficiſcenti dabatur; alterum domi magiſtratus cum jure atque cum ſigno habebant. quando uſus venerat litterarum ſecretiorum; circum eum ſurculum lorum modicæ tenuitatis, longum autem quantum rei ſatis erat, complicabant, volumine rotun-

rotundo & ſimplici; ita ut oræ adjunctæ undique & cohærentes lori, quod plicabatur, coirent. litteras deinde in eo loro per tranſverſas juncturarum oras, verſibus à ſummo ad imum proficiſcentibus, inſcribebant: id lorum litteris ita perſcriptis revolutum ex ſurculo imperatori commenti illius conſcio mittebant: reſolutio autem lori litteras truncas atque mutilas reddebat; membraque earum & apices in partes diverſiſſimas ſpargebat. propterea ſi id lorum in manus hoſtium inciderat, nihil quicquam conjectari ex eo ſcripto quibat. ſed ubi ille, ad quem erat miſſum, acceperat; ſurculo compari, quem habebat, capite ad finem proinde ut debere fieri ſciebat, circumplicabat: atque ita litteræ per ambitum eumdem ſurculi coaleſcentes rurſum coibant; integramque & incorruptam epiſtolam & facilem legi præſtabant. hoc genus epiſtolæ Lacedæmonii σκυτάλην appellant. Legebamus id quoque in vetere hiſtoria rerum Pœnicarum, virum indidem quempiam illuſtrem (ſive ille Haſdrubal, ſive quis alius eſt, non retineo) epiſtolam ſcriptam ſuper rebus arcanis hoc modo abſcondiſſe. pugillaria nova nondum etiam cera illita accepiſſe; litteras in lignum incidiſſe; poſtea tabulas, uti ſolitum eſt, cera conleviſſe; eaſque tabulas tamquam non ſcriptas, cui futurum id prædixerat miſiſſe; eum deinde ceram deraſiſſe, litteraſque incolumes ligno inciſas legiſſe. Eſt & alia in monumentis rerum Græcarum profunda quædam & inopinabilis latebra barbarico aſtu excogitata. Hiſtiæus nomine fuit, loco natus in terra Aſia non ignobili. Aſiam tunc tenebat imperio rex Darius. is Hiſtiæus, quum in Perſis apud Darium eſſet, Ariſtagoræ cuipiam res quaſdam occultas nunciare furtivo ſcripto volebat. comminiſcitur opertum hoc litterarum admirandum. ſervo ſuo diu oculos ægros habenti capillum ex capite omni, tamquam medendi gratia, deradit, caputque ejus leve in litterarum formas compungit. his litte-

ris, quæ voluerat, perſcripſit. hominem poſtea, quoad capillus adoleſceret, domo continuit. ubi id factum eſt; ire ad Ariſtagoram jubet. & quum ad eum, inquit, veneris, mandaſſe me dicito, ut caput tuum, ſicut nuper egomet feci, deradat. ſervus, ut imperatum erat, ad Ariſtagoram venit, mandatumque domini affert. atque ille id non eſſe fruſtra ratus, quod erat mandatum, fecit. ita litteræ perlatæ ſunt.

CAP. X.

Quid de verſibus Virgilii Favorinus exiſtimarit, quibus in deſcribenda flagrantia montis AEtnæ Pindarum poëtam ſequutus eſt: collataque ab eo ſuper eadem re utriuſque carmina & dijudicata.

FAvorinum philoſophum, quum in hoſpitis ſui Antiatem villam æſtu anni conceſſiſſet; noſque ad eum videndum Roma veniſſemus, memini ſuper Pindaro poëta & Virgilio in hunc fere modum diſſerere. Amici, inquit, familiareſque P. Virgilii in his, quæ de ingenio moribuſque ejus memoriæ tradiderunt, dicere eum ſolitum ferunt, parere ſe verſus more atque ritu urſino. namque, ut illa beſtia fetum ederet inediffiatum informemque, lambendoque id poſteà, quod ita edidiſſet, conformaret & fingeret; proinde ingenii quoque ſui partus recentes rudi eſſe facie & imperfecta: ſed deinceps tractando colendoque reddere iis ſe oris & vultus lineamenta. Hoc virum judicii ſubtiliſſimi ingenue atque verè dixiſſe res, inquit, judicium facit. nam, quæ reliquit perfecta expolitaque, quibuſque impoſuit cenſus atque delectus ſui ſupremam manum, omni poëticæ venuſtatis laude florent: ſed quæ procraſtinata ſunt ab eo ut pòſt recenſerentur, & abſolvi, quoniam mors præverterat, nequiverunt, nequaquam poëtarum elegantiſſimi nomine atque judicio digna ſunt. itaque quum morbo oppreſ-

bo oppreſſus adventare mortem videret, petivit oravitque à ſuis amiciſſimis impenſe, ut AEneida, quam nondum ſatis elimaſſet, abolerent. in his autem, inquit, quæ videntur retractari & corrigi debuiſſe, is maximè locus eſt, qui de monte AEtna factus eſt. nam quum Pindari veteris poëtæ carmen, quod de natura atque flagrantia montis ejus compoſitum eſt, æmulari vellet: ejuſmodi ſententias & verba molitus eſt, ut Pindaro quoque ipſo, qui nimis opima pinguique eſſe facundia exiſtimatus eſt, inſolentior hoc quidem in loco tumidiorque ſit. atque uti voſmetipſos, inquit, ejus quod dico arbitros faciam, carmen Pindari, quod eſt ſuper monte AEtna, quantulum eſt mihi memoriæ, dicam.

Τᾶς ἐρεύγονται μὲν ἀπλά-
του πυρὸς ἁγνόταται
Ἐκ μυχῶν παγαί. ποταμοὶ
Δ' ἁμέραισι μὲν προχέοντι ῥόον καπνοῦ
Αἴθων', ἀλλ' ἐν ὄρφναισι πέτραις
Φοίνισσα κυλινδομένα φλὸξ ἐς βαθεῖ-
αν φέρει πόντου πλάκα σὺν πατάγῳ.
Κεῖνο δ' ἀφαίστοιο κρουνοὺς ἑρπετὸν
Δεινοτάτους ἀναπέμ-
πει. τέρας μὲν θαυμάσιον προσιδέ-
σθαι, θαῦμα δὲ καὶ παρεόν-
των ἀκοῦσαι.

Audite nunc, inquit, Virgilii verſus, quos inchoaſſe eum verius dixerim, quàm feciſſe.

Portus ab acceſſu ventorum immotus, & ingens
Ipſe; ſed horrificis juxta tonat AEtna ruinis,
Interdumque atram prorumpit ad æthera nubem,
Turbine fumantem piceo & candente favilla,
Attollitque globos flammarum, & ſidera lambit.
Interdum ſcopulos avulſaque viſcera montis

 Erigit

Erigit eructans, liqueſactaque ſaxa ſub auras
Cum gemitu glomerat, fundoque exaſtuat imo.

Jam principio, inquit, Pindarus veritati magis obſequutus, id dixit quod res erát, quodque iſtic uſu veniebat, quodque oculis videbatur, interdiu fumare AEtnam, noctu flammigare. Virgilius autem, dum in ſtrepitu ſonitúque verborum conquirendo laborat, utrumque tempus nulla diſcretione facta confundit. atque ille Græcus quidem, fontes imitatus ignis eructare & fluere amnis fumi, & flammarum fulva & tortuoſa volumina in plagas maris ferre, quaſi quoſdam igneos angues, luculente dixit. at hic noſter, atram nubem turbine piceo & favilla fumantem, ῥόον καπνοῦ αἴθωνα interpretari volens, craſſe & immodice congeſſit: globos quoque flammarum, quod ille κρουνοὺς dixerat, duriter & ἀκύρως tranſtulit. item quod ait, *ſidera lambit*; vacanter hoc etiam, inquit, accumulavit & inaniter. neque non id quoque inenarrabile eſſe ait, & propemodum inſenſibile; quòd *nubem atram fumare* dixit *turbine piceo & favilla candente*. non enim fumare, inquit, ſolent, neque atra eſſe, quæ ſunt candentia: niſi ſi *candente* dixit pervolgatè & impropriè pro ferventi favilla, non pro ignea & relucenti. nam *candens* ſcilicet eſt à candore dictum, non à calore. quod ſaxa autem & ſcopulos eructari & erigi, eoſdemque ipſos ſtatim liquefieri & gemere atque glomerari ſub auras dixit; hoc, inquit, nec à Pindaro ſcriptum, nec umquam fando auditum, & omnium, quæ monſtra dicuntur, monſtruoſiſſimum eſt.

CAP

CAP. XI.

Quod Plutarchus in libris ſympoſiacis opinionem Platonis de habitu atque natura ſtomachi fiſtulæque ejus, quæ τραχεῖα *dicitur, adverſum Eraſiſtratum medicum tutatus eſt auctoritate adhibita antiqui medici Hippocratis.*

ET Plutarchus & alii quidam docti viri reprehenſum eſſe ab Eraſiſtrato nobili medico Platonem ſcripſere: quod potum dixit defluere ad pulmonem, eoque ſatis humectato demanare per eum, quia ſit rimoſior, & confluere inde in veſicam: erroriſque iſtius fuiſſe Alcæum ducem, qui in poëmatis ſuis ſcriberet:

Τέγγε πνεύμονας οἴνῳ· τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται.

ipſum autem Eraſiſtratum dicere duas eſſe quaſi canaliculas quaſdam vel fiſtulas; eaſque ab oris faucibus proficiſci deorſum: per earumque alteram deduci delabique in ſtomachum eſculenta omnia & poculenta; ex eoque ferri in ventriculum, qui Græcè appellatur ἡ κάτω κοιλία; atque ibi ſubigi digerique: ac deinde aridiora ex his recrementa in alvum convenire, quod Græcè κοιλὸν dicitur, humidiora per renes in veſicam. per alteram autem fiſtulam, quæ Græcè nominatur τραχεῖα ἀρτηρία, ſpiritum à ſummo ore in pulmonem, atque inde rurſum in os & in naris commeare; perque eamdem viam vocis quoque fieri meatum: ac, ne potus cibuſque aridior, quem oporteret in ſtomachum ire, procideret ex ore, labereturque in eam fiſtulam, per quam ſpiritus reciprocatur, eaque offenſione intercluderetur animæ via; interpoſitam eſſe arte quadam & ope naturæ inde apud duo iſta foramina, quæ dicitur ἐπιγλωττὶς, quaſi clauſtra quædam mobilia, conniventia viciſſim & reſurgentia: eamque ἐπιγλωττίδα inter edendum bibendumque operiri atque protegere τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν, ne quid ex eſca

potuve

potuve incideret in illud quaſi æſtuantis animæ iter ; ac propterea nihil humoris influere in pulmonem ore ipſo arteriæ commœnito. Hæc Eraſiſtratus medicus adverſus Platonem. Sed Plutarchus, in libro Sympoſiacorum, auctorem Platonis ſententiæ Hippocratem dicit fuiſſe: idemque eſſe opinatos & Philiſtiona Locrum & Dioxippum Hippocraticum, veteres medicos & nobiles: atque illam, de qua Eraſiſtratus dixerit, ἐπιγλωττίδα non iccirco in eo loco conſtitutam, ne quid ex potu influeret in arteriam (nam pulmoni quoque fovendo rigandoque utiles neceſſarioſque humores videri) ſed appoſitam quaſi moderatricem quamdam arbitramque prohibendi admiſcendive, quod ex ſalutis uſu foret: uti edulia quidem omnia defenderet ab arteria, depelleretque in ſtomachi viam: potum autem partiretur inter ſtomachum & pulmonem, &, quod ex eo admitti in pulmonem per arteriam deberet, non rapidum id neque univerſum, ſed quadam quaſi obice ſuſtentatum ac repreſſum ſenſim paulatimque tramitteret: atque omnem reliquum in alteram ſtomachi fiſtulam derivaret.

CAP. XII.

De materiis infamibus, quas Græci ἀδόξους appellant, à Favorino exercendi gratia diſputatis.

INfames materias, ſive quis mavult dicere inopinabiles, quas Græci ἀδόξους ὑποθέσεις appellant, & veteres adorti ſunt, non ſophiſtæ ſolum, ſed philoſophi quoque: & noſter Favorinus oppidò quàm libens in eas materias dicebat, vel ingenio expergificando ratus idoneas, vel exercendis argutiis, vel edomandis uſu difficultatibus. ſicuti quum Therſitæ laudes quæſivit, & quum febrim quartis diebus recurrentem laudavit, lepida ſane multa & non facilia inventu in utramque cauſam dixit. eaque ſcripta in libris reliquit. ſed in febris laudibus

dibus teſtem etiam Platonem produxit: quem ſcripſiſſe ait, qui quartanam paſſus convaluerit, vireſque integras reciperaverit, fidelius conſtantiuſque poſtea valiturum: atque inibi in iiſdem laudibus, non hercle hac ſententiola invenuſte luſit. verſus, inquit, eſt longo hominum ævo probatus:

Ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ.

eo verſu ſignificatur, non omni die bene eſſe poſſe, ſed iſto bene, atque alio male. quod quum ita ſit, inquit, ut in rebus humanis bene aut male vice alterna ſit: hæc biduo medio intervallata febris, quanto eſt fortunatior in qua eſt *μία μητρυιά, δύο μητέρες*?

CAP. XIII.

Quin, *particula quot qualeſque varietates ſignificationis habeat, & quam ſæpe in veterum ſcriptis obſcura ſit.*

QUin, particula, quam grammatici conjunctionem appellant, variis modis ſententiiſque connectere orationem videtur. aliter enim dici putatur, quum quaſi increpantes vel interrogantes vel exhortantes dicimus: *quin venis? quin legis? quin fugis?* aliter quum ita confirmamus: *Non dubium eſt, quin M. Tullius omnium ſit eloquentiſſimus.* aliter autem, quum ſic componimus, quod quaſi priori videtur contrarium: *Non iccircò cauſas Iſocrates non defendit, quin id utile eſſe & honeſtum exiſtimarit.* à quo illa ſignificatio non abhorret, quæ eſt in tertia Origine M. Catonis: *Haud eos*, inquit, *eo poſtremum ſcribo, quin populi & boni & ſtrenui ſient.* In ſecunda quoque Origine M. Cato non longe ſecus hac particula uſus eſt. *Neque ſatis*, inquit, *habuit quòd eam in occulto vitiaverat, quin ejus famam proſtitueret.* Præterea animadvertimus Quadrigarium in octavo annalium particula iſta uſum eſſe obſcuriſſimè. ipſius verba poſuimus. *Romam venit. vix ſuperat quin triumphus decernatur.*

cernatur. item in ſexto annali ejuſdem verba hæc ſunt: *Pæne factum eſt, quin caſtra relinquerent atque cederent hoſti.* Non me autem præterit dicere aliquem poſſe de ſummo pectore, nihil eſſe in his verbis negotii. nam, *quin*, utrubuque poſitum pro, *ut*; planiſſimumque eſſe ſi ita dicas: *Romam venit, vix ſuperat ut triumphus decernatur.* item alio in loco: *Pæne factum eſt ut caſtra relinquerent atque cederent hoſti.* ſed utantur ſane, qui tam expediti ſunt, perfugiis commutationum in verbis quæ non intelliguntur: utantur tamen, ubi id facere poterunt verecundiùs. hanc verò particulam, de qua dicimus, niſi quis didicerit compoſitam copulatamque eſſe, neque vim tantùm conjungendi habere, ſed certa quadam ſignificatione factam: numquam profectò rationes ac varietates iſtius comprehenſurus eſt. quod quia longioris diſſertationis eſt, poterit, cui otium eſt, reperire hoc in P. Nigidii commentariis, quos Grammaticos inſcripſit.

CAP. XIV.

Sententiæ ex Publii mimis ſelectæ lepidiores.

PUblius mimos ſcriptitavit: dignuſque habitus eſt, qui ſuppar Laberio judicaretur. C. autem Cæſarem ita Laberii maledicentia & arrogantia offendebat, ut acceptiores & probatiores ſibi eſſe Publii quam Laberii mimos prædicaret. hujus Publii ſententiæ feruntur pleræque lepidæ, & ad communem ſermonum uſum commendatiſſimæ. ex quibus ſunt iſtæ ſingulis verſibus circumſcriptæ, quas libitum hercle eſt adſcribere:

Malum eſt conſilium, quod mutari non poteſt.
Beneficium dando accepit, qui digno dedit.
Feras, non culpes, quod vitari non poteſt:
Cui plus licet quam par eſt, plus vult quam licet.
Comes facundus in via pro vehiculo eſt.

Frugalitas
r

Frugalitas inſerta eſt rumoris boni.
Heredis fletus ſub perſona riſus eſt.
Furor fit læſa ſæpius patientia.
—— improbe
Neptunum accuſat, qui iterum naufragium facit.
Ita amicum habeas, poſſe ut fieri hunc inimicum putes.
Veterem ferendo injuriam in vites novam.
Numquam periclum ſine periclo vincitur.
Nimium altercando veritas amittitur.
Pars beneficii eſt, quod petitur ſi belle neges.

CAP. XV.

Quòd Carneades Academicus elleboro ſtomachum purgavit ſcripturus adverſus Zenonis Stoici decreta: deque natura medelaque ellebori candidi & nigri.

CArneades Academicus, ſcripturus adverſum Stoici Zenonis libros, ſuperiora corporis elleboro candido purgavit; ne quid ex corruptis in ſtomacho humoribus ad domicilia uſque animi redundaret, & inſtantiam vigoremque mentis labefaceret. tanta cura tantoque apparatu ſui vir ingenio præſtanti ad refellenda, quæ ſcripſerat Zeno, aggreſſus. Id quum in hiſtoria Græca legiſſem, quod *elleboro candido* ſcriptum erat, quid eſſet quæſivi. tum comperi duas ſpecies ellebori eſſe diſcerniculo coloris inſignes, candidi & nigri. eos autem colores non in ſemine ellebori, neque in virgulis, ſed in radice dinoſci. candido ſtomachum & ventrem ſuperiorem vomitionibus purgari; nigro alvum, quæ inferior vocatur, dilui: utriuſque hanc eſſe vim, ut humores noxios, in quibus cauſæ morborum ſunt, extrahant. eſſe autem periculum, ne inter cauſas morborum, omni corporum via patefacta, ea quoque ipſa, in quibus cauſa vivendi eſt, exinaniantur: amiſſoque omni naturalis alimoniæ fundamento homo exhauſtus

exhauſtus intereat. Sed elleborum ſumi poſſe tutiſſime in inſula Anticyra Plinius Secundus, in libris naturalis hiſtoriæ, ſcripſit: propterea Livium Druſum, qui tribunus plebi fuit, quum morbum, qui comitialis dicitur, pateretur, Anticyram navigaſſe, & in ea inſula elleborum bibiſſe ait; atque ita morbo liberatum. Præterea ſcriptum legimus, Gallos in venatibus tinguere elleboro ſagittas; quod his ictæ exanimatæ feræ teneriores ad epulas fiant: ſed propter ellebori contagium vulnera ex ſagittis facta circumcidere latius dicuntur.

CAP. XVI.

Anates Ponticas vim habere venenis detergendis potentem: atque inibi de Mithridati regis in id genus medicamenti ſollertia.

ANates Ponticas dicitur edundis vulgò venenis victitare. ſcriptum etiam à Lenæo Cn. Pompeji liberto, Mithridatem illum Ponti regem medicinæ rei & remediorum id genus ſollertem fuiſſe: ſolitumque earum ſanguinem miſcere medicamentis, quæ digerendis venenis valent: eumque ſanguinem vel potentiſſimum eſſe in ea confectione: ipſum autem regem, aſſiduo talium medelarum uſu, à clandeſtinis epularum inſidiis caviſſe: quin & ſcientem quoque ultro tentandi gratia venenum rabidum & velox ſæpenumerò hauſiſſe: atque id tamen ſine noxa fuiſſe. quamobrem poſtea, quum prœlio victus in ultima regni refugiſſet, & mori decreviſſet, venena violentiſſima feſtinandæ necis gratia fruſtrà expertus ſuo ſe ipſe gladio tranſegit. hujus regis antidotus celebratiſſima eſt, quæ Mithridatios vocatur.

Cap. XVII.

Mithridatem Ponti regem quinque & viginti gentium linguis loquutum, Quintumque Ennium tria corda habere ſeſe dixiſſe, quod tres linguas percalluiſſet, Græcam, Oſcam, Latinam.

Q. Ennius tria corda habere ſeſe dicebat, quod loqui Græcè & Oſcè & Latinè ſciret. Mithridates autem Ponti atque Bithyniæ rex inclutus, qui à Cn. Pompejo bello ſuperatus eſt, quinque & viginti gentium, quas ſub ditione habuit, linguas percalluit: earumque omnium gentium viris haud umquam per interpretem colloquutus eſt: ſed ut quemque ab eo appellari uſus fuit, proinde lingua & oratione ipſius, non minus ſcite quam ſi gentilis ejus eſſet, locutus eſt.

Cap. XVIII.

Quod M. Varro C. Salluſtium hiſtoriæ ſcriptorem deprehenſum ab Annio Milone in adulterio ſcribit, & loris cæſum pecuniaque data demiſſum.

M. Varro in litteris atque vita fide homo multa & gravis, in libro, quem ſcripſit *Pius aut de pace*, C. Salluſtium ſcriptorem ſeriæ illius & ſeveræ orationis, in cujus hiſtoria notiones cenſorias fieri atque exerceri videmus, in adulterio deprenſum ab Annio Milone loris bene cæſum dicit, & quum dediſſet pecuniam, dimiſſum.

CAP. XIX.

Quid Epictetus philoſophus dicere ſolitus ſit hominibus nequam & impuris diſciplinas philoſophiæ ſtudioſe tractantibus, & quæ duo verba obſervanda præceperit omnium rerum longè ſalubria.

Favorinum ego audivi dicere Epictetum philoſophum dixiſſe, pleroſque iſtos, qui philoſophari videntur, philoſophos eſſe hujuſcemodi· ἄνευ τοῦ πράττειν, μέχρι τοῦ λέγειν. id ſignificat, factis procul, verbis tenus. jam illud eſt vehementius quod Arrianus ſolitum eum dictitare in libris, quos de diſſertionibus ejus compoſuit, ſcriptum reliquit. Nam quum, inquit, animadverterat hominem pudore amiſſo, importuna induſtria, corruptis moribus audacem, confidentem lingua cæteraque omnia præterquam animum procurantem, iſtiuſmodi, inquit, hominem quum viderat ſtudia quoque & diſciplinas philoſophiæ contrectare & phyſica adire & meditari dialectica, multaque id genus theoremata ſuſpicari ſciſcitarique, inclamabat deûm atque hominum fidem, ac plerumque inter clamandum his eum verbis increpabat: ἄνθρωπε, ποῦ βάλλεις; σκέψαι εἰ κεκάθαρται τὸ ἀγγεῖον. ἂν γὰρ εἰς τὴν οἴησιν αὐτὰ βάλλῃς, ἀπώλετο. ἢν σαπῇ, ἢ οὖρον, ἢ ὄξος γένοιτο ἄν, ἤ τι τούτων χεῖρον. nihil profecto his verbis gravius, nihil verius: quibus declarabat maximus philoſophorum litteras atque doctrinas philoſophiæ, quum in hominem falſum atque degenerem influxiſſent, verti, mutari, corrumpi, &, quod ipſe κυνικώτερον, urinam fieri, aut ſi quid eſt urina ſpurcius. Præterea idem ille Epictetus, quod ex eodem Favorino audivimus, ſolitus dicere eſt, duo eſſe vitia multo omnium graviſſima ac tæterrima, intolerantiam & incontinentiam; quum aut injurias, quæ ſunt ferendæ, non toleramus neque ferimus; aut à quibus rebus voluptatibuſque

nos

nos tenere debemus, non tenemus. itaque, inquit, ſi quis hæc duo verba cordi habeat, eaque ſibi imperando atque obſervando curet; is erit pleraque impeccabilis, vitamque vivet tranquilliſſimam. verba duo hæc dicebat ἀνέχου καὶ ἀπέχου.

CAP. XX.

Verba ſumpta ex ſympoſio Platonis numeris coagmentiſque verborum ſcite, modulatè, aptéque exercendi gratia in Latinam orationem verſa.

Sympoſium Platonis apud philoſophum Taurum legebatur. verba illa Pauſaniæ inter convivas amorem vice ſua laudantis: ea verba ita prorſum amavimus, ut meminiſſe etiam ſtuduerimus. ſunt adeò, quæ meminimus, verba hæc: πᾶσα γὰρ πρᾶξις ὧδε ἔχει. αὐτὴ ἐφ' ἑαυτῆς πραττομένη, οὔτε καλή, οὔτε αἰσχρά· οἷον νῦν ἡμεῖς ποιοῦμεν ἢ πίνειν ἢ ᾄδειν ἢ διαλέγεσθαι. οὐκ ἔστι τούτων αὐτὸ καθ' αὑτὸ καλὸν οὐδέν, ἀλλ' ἐν τῇ πράξει, ὡς ἂν πραχθῇ τοιοῦτον ἀπέβη. καλῶς μὲν γὰρ πραττόμενον καὶ ὀρθῶς, καλὸν γίγνεται. μὴ ὀρθῶς δέ, αἰσχρόν. οὕτω δὲ καὶ τὸ ἐρᾶν, καὶ ὁ ἔρως, οὐ πᾶς ἐστι καλός, οὐδὲ ἄξιος ἐγκωμιάζεσθαι, ἀλλ' ὁ καλῶς προτρέπων ἐρᾶν.

Hæc verba ubi lecta ſunt; atque ibi Taurus mihi, Heus, inquit, tu rhetoriſce (ſic enim me in principio recens in diatribam acceptum appellitabat, exiſtimans eloquentiæ unius extundendæ gratia Athenas veniſſe) videſne, inquit, ἐνθύμημα crebrum & coruſcum & convexum, brevibuſque & rotundis numeris cum quadam æquabili circumactione devinctum? habeſne nobis dicere in libris rhetorum veſtrorum tam aptè tamque modulatè compoſitam orationem; ſed hos, inquit, tamen numeros cenſeo videas ὁδοῦ πάρεργον. ad ipſa enim Platonis penetralia ipſarumque rerum pondera & dignitates pergendum eſt; non ad vocularum ejus amœnita-

tem nec ad verborum venuſtates deverſitandum. Hæc admonitio Tauri, de orationis Platonicæ modulis, non modò non repreſſit, ſed inſtinxit etiam nos ad elegantiam Græcæ orationis verbis Latinis affectandam: atque uti quædam animalium parva & vilia ad imitandum ſunt, quas res cumque audierint viderintve, petulantia; proinde nos ea, quæ in Platonis oratione demiramur, non æmulari quidem; ſed lineas umbraſque facere quæſivimus & auſi ſumus. velut ipſum hoc eſt, quod ex illis iſdem verbis ejus effinximus: *Omne*, inquit, *omnino factum ſic ſeſe habet. neque turpe eſt quantum in eo eſt, neque honeſtum: velut eſt quas facimus nunc ipſi res, bibere, cantare, diſſerere; nihil namque horum ipſum ex ſeſe honeſtum eſt. quale quum fieret modo factum eſt, tale exſtitit. ſi rectè honeſtéque factum eſt, tum honeſtum fit: ſin parum rectè, turpe fit. ſic amor non honeſtus omnis neque omnis laude dignus: ſed qui facit nos ut honeſtè amemus.*

CAP. XXI.

Quibus temporibus poſt Romam conditam Græci Romanique illuſtres viri floruerunt ante ſecundum bellum Carthaginenſium.

Ut conſpectum quemdam ætatum antiquiſſimarum, item virorum illuſtrium, qui in his ætatibus nati fuiſſent, haberemus; ne in ſermonibus fortè inconſpectum aliquid, ſuper ætate atque vita clarorum hominum, temerè diceremus: ſicuti ſophiſta ille ἀπαίδευτος, qui publicè nuper diſſerens Carneadem philoſophum à rege Alexandro Philippi filio pecunia donatum & Panætium Stoïcum cum ſuperiore Africano vixiſſe dixit: Ut ab iſtiuſmodi, inquam, temporum ætatumque erroribus caveremus, excerpebamus ex libris, qui chronici appellantur, quibus temporibus floruiſſent Græci ſimul atque Romani viri, qui vel ingenio vel imperio nobiles inſi-

inſigneſque poſt conditam Romam fuiſſent ante ſecundum bellum Carthaginienſium: eaſque nunc excerptiones noſtras variis diverſiſque in locis factas curſim digeſſimus. neque enim id nobis negotium fuit, ut acri atque ſubtili cura excellentium in utraque gente hominum συγχρονισμοὺς componeremus; ſed ut Noctes iſtæ quadamtenus his quoque hiſtoriæ floſculis leviter injectis aſpergerentur. Satis autem viſum eſt in hoc commentario de temporibus paucorum hominum dicere: ex quorum ætatibus de pluribus quoque, quos non nominaremus, haud difficilis conjectura fieri poſſet. Incipiemus igitur à Solone claro: quoniam de Homero & Heſiodo inter omnes ferè ſcriptores conſtitit, ætatem eos egiſſe vel iſdem ferè temporibus, vel Homerum aliquanto antiquiorem: utrumque tamen ante Romam conditam vixiſſe Silviis Albæ regnantibus annis poſt bellum Trojanum, ut Caſſius in primo annalium de Homero atque Heſiodo ſcriptum reliquit, plus centum atque ſexaginta, ante Romam autem conditam, ut Cornelius Nepos in primo Chronicorum de Homero dixit, annis circiter centum & ſexaginta. Solonem ergo accepimus unum ex illo nobili numero ſapientum leges ſcripſiſſe Athenienſium, Tarquinio Priſco Romæ regnante, anno regni ejus triceſimo tertio. Servio autem Tullio regnante Piſiſtratus Athenis tyrannus fuit, Solone antè in exilium voluntarium profecto: quoniam id ei prædicenti non creditum eſt. Poſtea Pythagoras Samius in Italiam venit, Tarquinii filio regnum obtinente, cui cognomentum Superbus fuit. iſdemque temporibus occiſus eſt Athenis ab Harmodio & Ariſtogitone Hipparchus Piſiſtrati filius, Hippiæ tyranni frater. Archilochum autem Nepos Cornelius tradit, Tullo Hoſtilio Romæ regnante, jam tum fuiſſe poëmatis clarum & nobilem. Ducenteſimo deinde & ſexageſimo anno poſt Romam conditam aut non longè amplius, victos eſſe ab Athenie-

nienſibus Perſas memoriæ traditum eſt, pugnam illam inclutam Marathoniam, Miltiade duce: qui poſt eam victoriam damnatus à populo Athenienſi in vinculis publicis mortem obiit. tum Æſchylus Athenis tragœdiarum poëta celebris fuit. Romæ autem iſtis fermè temporibus tribunos & ædiles tum primum per ſeditionem ſibi plebes creavit, ac non diu pòſt Cn. Marcius Coriolanus, exagitatus vexatuſque à tribunis plebi, ad Vulſcos, qui tum hoſtes erant, à republica deſcivit; bellumque populo Romano fecit. pòſt deinde paucis annis Xerxes rex ab Athenienſibus & pleraque Græcia, Themiſtocle duce, navali prœlio, quod ad Salamina factum eſt, victus fugatuſque eſt. atque inde anno ferè quarto, Menenio Agrippa, M. Horatio Pulvillo conſulibus, bello Vejente, apud fluvium Cremeram, ab his ſex & trecenti patricii Fabii cum familiis ſuis, univerſi ab hoſtibus circumventi perierunt. juxta ea tempora Empedocles Agrigentinus in philoſophiæ naturalis ſtudio floruit. Romæ autem per eas tempeſtates decemviros legibus ſcribundis creatos conſtitit; tabulaſque ab his primo decem conſcriptas, mox alias duas additas. Bellum deinde in terra Græcia maximum Peloponneſiacum, quod Thucydides memoriæ mandavit, cœptum eſt circa annum ferè, poſt conditam Romam, trecenteſimum viceſimum tertium. qua tempeſtate Olus Poſtumius Tubertus dictator Romæ fuit. qui filium ſuum, quod contra ſuum dictum in hoſtem pugnaverat, ſecuri necavit. hoſtes tum populi Romani fuerant Fidenates. itaque inter hæc tempora nobiles celebreſque erant Sophocles ac deinde Euripides tragici poëtæ, & Hippocrates medicus, & Democritus philoſophus: quibus Socrates Athenienſis natu quidem poſterior fuit; ſed quibuſdam temporibus iſdem vixerunt. jam deinde, Tribunis militaribus conſulari imperio rempublicam Romæ regentibus, ad annum ferè conditæ

ditæ urbis trecenteſimum quadrageſimum ſeptimum, triginta illi tyranni præpoſiti ſunt à Lacedæmoniis Athenienſibus; & in Sicilia Dionyſius ſuperior tyrannidem tenuit, paucíſque annis pòſt, Socrates Athenis capitis damnatus eſt, & in carcere veneno necatus. ea ferè tempeſtate Romæ M. Furius Camillus dictator fuit, & Vejos cepit. ac pòſt non longo tempore bellum Senonicum fuit. tum Galli Romam præter Capitolium ceperunt. neque multo poſtea Eudoxus aſtrologus in terra Græcia nobilitatus eſt: Lacedæmoniique ab Athenienſibus apud Corinthum ſuperati, duce Phormione: & M. Manlius Romæ, qui Gallos in obſidione Capitolii obrepentes per ardua depulerat, convictus eſt conſilium de regno occupando iniſſe; damnatúſque capitis ſaxo Tarpejo, ut M. Varro ait, præceps datus; ut Cornelius autem Nepos ſcriptum reliquit, verberando necatus eſt. eoque ipſo anno, qui erat poſt reciperatam urbem ſeptimus, Ariſtotelem philoſophum natum eſſe memoriæ mandatum eſt. aliquot deinde annis poſt bellum Senonicum, Thebani Lacedæmonios, duce Epaminonda, apud Leuctra ſuperaverunt: ac brevi pòſt tempore, in urbe Roma, lege Licinii Stolonis conſules creari etiam ex plebe cœpti, quum antea jus non eſſet niſi ex patriciis gentibus fieri conſules. Circa annum deinde urbis conditæ quadringenteſimum Philippus Amyntæ filius Alexandri pater regnum Macedoniæ adeptus eſt: inque eo tempore Alexander natus eſt: paucíſque inde annis pòſt Plato philoſophus ad Dionyſium Siciliæ tyrannum poſteriòrem profectus eſt. poſt inde aliquanto tempore Philippus apud Chæroneam prœlio magno Athenienſes vincit. tum Demoſthenes orator ex eo prœlio ſalutem fuga quæſivit: quumque id ei, quòd fugerat, probroſè objiceretur, verſu illo notiſſimo eluſit:

Ἀνὴρ, inquit, ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται.

poſtea Philippus ex inſidiis occiditur: & Alexander regnum adeptus ad ſubigendos Perſas in Aſiam atque in Orientem tranſgreſſus eſt. alter autem Alexander, cui cognomentum Moloſſo fuit, in Italiam venit bellum populo Romano facturus. jam enim fama virtuſque felicitatis Romanæ apud exteras gentes eniteſcere incœptabat. ſed prius, quàm bellum faceret, vita deceſſit. Eum Moloſſum, quum in Italiam tranſiret, dixiſſe accepimus, ſe quidem ad Romanos ire quaſi in ἀνδρωνῖτιν; Macedonem iſſe ad Perſas quaſi in γυναικωνῖτιν. poſtea Macedo Alexander pleraque parte orientali ſubacta, quum annos undecim regnaviſſet, obiit mortis diem. neque ita longè pòſt Ariſtoteles philoſophus & pòſt aliquanto Demoſthenes vita functi ſunt: iſdemque fermè tempeſtatibus populus Romanus gravi ac diutino Samnitium bello conflictatus eſt: conſuleſque Tib. Veturius & Sp. Poſtumius in locis iniquis apud Caudium à Samnitibus circumvallati ac ſub jugum miſſi, turpi fœdere facto diſceſſerunt; ob eamque cauſam populi juſſu Samnitibus per feciales dediti recepti non ſunt. Poſt annum deinde urbis conditæ quadringenteſimum ferè & ſeptuageſimum bellum cum rege Pyrrho ſumtum eſt. Ea tempeſtate Epicurus Athenienſis & Zeno Citienſis philoſophi celebres erant: eodémque tempore C. Fabricius Luſcinus & Q. Æmilius Papus cenſores Romæ fuerunt; & P. Cornelium Rufinum, qui bis conſul & dictator fuerat, ſenatu moverunt: cauſamque iſti notæ ſubſcripſerunt, quod eum comperiſſent argenti facti cœnæ gratia decem pondo libras habere. Anno deinde poſt Romam conditam quadringenteſimo fermè nonageſimo, conſulibus Appio Claudio, cui cognomentum Caudex fuit, Appii illius Cæci fratre, & M. Fulvio Flacco, bellum adverſum Pœnos primum cœptum eſt. neque diu pòſt Callimachus poëta Cyrenenſis Alexandriæ apud Ptolemæum regem celebratus eſt.

annis

annis deinde poſtea paulo pluribus quàm viginti, pace cum Pœnis facta, conſulibus Claudio Centone Appii Cæci filio & M. Sempronio Tuditano, primus omnium L. Livius poëta fabulas docere Romæ cœpit, poſt Sophoclis & Euripidis mortem annis plus ferè centum & ſexaginta, poſt Menandri annis circiter quinquaginta duobus. Claudium & Tuditanum Conſules ſequuntur Q. Valerius & C. Manilius: quibus natum eſſe Q. Ennium poëtam M. Varro, in primo de poëtis libro, ſcripſit: eumque, quum ſeptimum & ſexageſimum annum ageret, duodecimum annalem ſcripſiſſe; idque ipſum Ennium in eodem libro dicere. Anno deinde poſt Romam conditam quingenteſimo undeviceſimo Sp. Carvilius Ruga primus Romæ de amicorum ſententia divortium cum uxore fecit, quod ſterilis eſſet, juraſſetque apud cenſores uxorem ſe liberûm quærendorum cauſa habere. eodemque anno C. Nævius poëta fabulas apud populum dedit; quem M. Varro, in libro de poëtis primo, ſtipendia feciſſe ait bello Pœnico primo; idque ipſum Nævium dicere in eo carmine, quod de eodem bello ſcripſit. Porcius autem Licinius ſerius poëticam Romæ cœpiſſe dicit in his verſibus:

Pœnico bello ſecundo Muſa pinnato gradu
Intulit ſe bellicoſam in Romuli gentem feram.

ac deinde annis ferè pòſt quindecim bellum adverſus Pœnos ſumptum eſt: atque non nimium longè M. Cato orator in civitate, & Plautus poëta in ſcena floruerunt. iſdemque temporibus Diogenes Stoïcus & Carneades Academicus & Critolaus Peripateticus ab Athenienſibus, ad ſenatum populi Romani, negotii publici gratia, legati ſunt. neque magno intervallo poſtea Q. Ennius, & juxta Cæcilius & Terentius, ac ſubinde & Pacuvius, & Pacuvio jam ſene Accius, clariorque tunc in poëmatis eorum obtrectandis Lucilius fuit. ſed progreſſi longiùs ſumus: quum finem propoſuerimus annotatiunculis iſtis bellum Pœnorum ſecundum.

LI-

LIBER OCTAVUS DECIMUS.

CAPUT I.

Diſputationes à Philoſopho Stoïco, & contrà à Peripatetico, arbitro Favorino, facta; quæſitumque inter eos, quantum in perficienda vita beata virtus valeret; quantumque eſſet in iis quæ dicuntur extranea.

FAMILIARES Favorini erant duo quidam non incelebres in urbe Roma philoſophi. eorum fuit unus Peripateticæ diſciplinæ ſectator, alter Stoïcæ. his quondam ego acriter atque contentè pro ſuis utrinque decretis propugnantibus, quum eſſemus una omnes Oſtiæ cum Favorino, interfui. ambulabamus autem in littore quum jam adveſperaſceret, ætate anni novi. atque ibi Stoïcus cenſebat & vitam beatam hominum virtute animi ſola, & miſeriam ſummam malitia ſola poſſe effici, etiam ſi cætera bona omnia, quæ corporalia & externa appellarentur, virtuti deeſſent, malitiæ adeſſent. Ille contrà Peripateticus, miſeram quidem vitam vitiis animi & malitia ſola fieri concedebat: ſed ad complendos omnes vitæ beatæ numeros virtutem ſolam nequaquam ſatis eſſe exiſtimabat. quoniam & corporis integritas ſanitaſque, & honeſtus modus formæ, & pecunia familiaris, & bona exiſtimatio, cæteraque omnia corporis & fortunæ bona neceſſaria viderentur perficiendæ beatæ vitæ. Reclamabat hoc in loco Stoïcus, &, tamquam duas ille res diverſas poneret, mirabatur; quòd, quum eſſent malitia & virtus duo contraria, vita miſera & beata quoque æquè contraria, non ſervaret in utriſque vim & naturam contrarii: & ad miſeriam quidem vitæ conficiendam ſatis valere malitiam ſolam putaret, ad præſtandam verò vitam beatam non ſatis virtutem ſolam eſſe

eſſe diceret, atque id maximè diſſidere neque convenire dicebat, quòd, qui profiteretur vitam nullo pacto beatam effici poſſe, ſi virtus ſola abeſſet; idem contrà negaret beatam fieri vitam quum ſola virtus adeſſet: & quem daret haberetque virtuti abſenti honorem, eumdem petenti atque præſenti adimeret. Tum Peripateticus perquam herclè feſtivè, Rogo te, inquit, cum bona venia reſpondeas, an exiſtimes eſſe vini amphoram, quum abeſt ab ea unus congius? Hoc ubi accepit Stoïcus: Minime, inquit, vini amphora dici poteſt, ex qua abeſt congius. hoc ubi accepit Peripateticus, Unus igitur, inquit, congius amphoram facere dici debebit: quoniam, quum deeſt ille unus, non fit vini amphora; & quum acceſſit, fit amphora. quòd ſi id dicere abſurdum eſt, uno congio ſolo fieri amphoram, itidem abſurdum eſt una ſola virtute vitam fieri beatam dicere: quoniam, quum virtus abeſt, beata eſſe vita numquam poteſt. Tum Favorinus adſpiciens Peripateticum, Eſt quidem, inquit, argutiola hæc, qua de congio vini uſus es, expoſita in libris: ſed, ut ſcis, captio magis lepida, quàm probum aut ſimile argumentum videri debet. congius enim, quum deeſt, efficiet quidem ne ſit juſtæ menſuræ amphora: ſed quum accedit & adjicitur, non ille unus facit amphoram, ſed ſupplet. virtus autem, ut iſti dicunt, non acceſſio neque ſupplementum, ſed ſola ipſa vitæ beatæ inſtar eſt: & propterea vitam beatam ipſa ſola una, quum adeſt, facit. Hæc atque alia quædam minuta magis & nodoſa, tamquam apud arbitrum Favorinum, in ſuam uterque ſententiam conferebant. ſed quum jam prima fax noctis, & denſiores eſſe tenebræ cœpiſſent, proſequuti Favorinum in domum, ad quam devertebat, diſceſſimus.

Cap.

CAP. II.

Cujuſmodì quæſtionum certationibus Saturnalicia ludicra Athenis agitare ſoliti ſumus; atque inibi inſperſa quædam ſophiſmata & ænigmata oblectatoria.

Saturnalia Athenis agitabamus hilare prorſum & modeſte, non, ut dicitur, remittentes animum, (nam remittere, inquit, Muſonius, animum, quaſi amittere eſt,) ſed demulcentes eum paulũ atque laxantes jucundis honeſtiſque ſermonum illectationibus. Conveniebamus autem ad eamdem cœnam compluſculi, qui Romani in Græciam veneramus, quique eaſdem auditiones eoſdemque doctores colebamus. tum qui cœnulam ordine ſuo curabat, præmium ſolvendæ quæſtionis ponebat librum veteris ſcriptoris vel Græcum vel Latinum, & coronam e lauro plexam; totidemque res quærebat quot homines iſtic eramus, quumque eas omnis expoſuerat, rem locumque dicendi ſors dabat. quæſtio igitur ſoluta corona & præmio donabatur; non ſoluta autem tramittebatur ad eum, qui ſortitò ſucceſſerat. idque in orbem vice pari ſervabatur. ſi nemo diſſolvebat quæſtionis ejus nodum; præmium ipſum & corona deo, cujus id feſtum erat, dicabatur. quærebantur autem res hujuſcemodi, aut ſententia poëtæ veteris lepide obſcura, non anxie, aut hiſtoriæ antiquioris requiſitio, aut decreti cujuſpiam ex philoſophia perperam invulgati purgatio, aut captionis ſophiſticæ ſolutio, aut inopinati rarioriſque verbì indagatio, aut tempus item in verbo perſpicuo obſcuriſſimum. itaque nuper quæſita eſſe memini numero ſeptem, quorum prima fuit enarratio horum verſuum, qui ſunt in ſatiris Q. Ennii, uno multifariam verbo concinniter implicati. quorum exemplum hoc eſt:

Nam qui lepidè poſtulat, alterum fruſtrari,
Quem fruſtratur, fruſtra eum dicit fruſtra eſſe.

Nam

Nam qui ſeſe fruſtrari quem fruſtra ſentit,
Qui fruſtratur, is fruſtra eſt: ſi non, ille eſt fruſtra.

Secunda quæſtio fuit, quonam modo audiri atque accipi deberet, quod Plato in civitate, quam in libris ſuis condidit, κοινὰς τὰς γυναῖκας eſſe cenſuit; & præmia viris fortibus ſummiſque bellatoribus poſuit ſaviationes puerorum & puellarum. Tertio in loco hoc quæſitum eſt, in quibus verbis captionum iſtarum fraus eſſet, & quo pacto diſtingui reſolvique poſſent: *Quod non perdidiſti, habes: cornua non perdidiſti: habes igitur cornua.* item altera captio: *Quod ego ſum, id tu non es: homo igitur tu non es.* Quæſitum id quoque ibi eſt, quæ eſſet hujus quoque ſophiſmatis reſolutio. *Quum mentior & mentiri me dico, mentior an verum dico?* Poſtea quæſtio iſta hæc fuit: *Quam ob cauſam Patricii Megalenſibus mutitare ſoliti ſint, plebes Cerealibus?* Secundum ea quæſitum hoc eſt; verbum *verant*, quod ſignificat *vera dicunt*, quiſnam veterum poëtarum dixerit? Sexta quæſtio fuit, aſphodelum cujuſmodi herba ſit, quod Heſiodus in iſto verſu poſuerit:

Νήπιοι ὐδ᾽ ἴσαϲιν ὅϲῳ πλέον ἥμιϲυ παντὸς,
Οὐδ᾽ ὅϲον ἐν μαλάχῃ τε ϗ ἀσφοδέλῳ μέγ᾽ ὄνειαρ.

& quid item Heſiodus ſe dicere ſentiat, quum dimidium plus eſſe toto dicit. Poſtrema quæſtionum omnium hæc fuit; *ſcripſerim, venerim, legerim*, cujus temporis verba ſint, præteriti, an futuri, an utriuſque. Hæc ubi ordine, quo dixi, propoſita, atque, ſingulis ſorte ductis, diſputata explanataque ſunt, libris coroniſque omnes donati ſumus; niſi ob unam quæſtionem, quæ fuit de verbo *verant*. nemo enim tum commeminerat dictum eſſe à Q. Ennio id verbum in tertiodecimo annalium in iſto verſu:

Satin' vates verant ætate in agunda?

Corona igitur hujus quæſtionis deo feriarum iſtarum Saturno data eſt.

CAP.

CAP. III.

Quid Æſchines rhetor in oratione, qua Timarchum de impudicitia accuſavit, Lacedæmonios ſtatuiſſe dixerit ſuper ſententia probatiſſima, quam improbatiſſimus homo dixiſſet.

Æſchines vel acerrimus prudentiſſimuſque oratorum, qui apud conciones Athenienſium floruerunt, in oratione illa ſæva criminoſaque & virulenta, qua Timarchum de impudicitia graviter inſigniterque accuſavit, nobile & illuſtre conſilium Lacedæmoniis dediſſe dicit virum indidem civitatis ejuſdem principem virtute atque ætate magna præditum. Populus, inquit, Lacedæmonius de ſumma republica ſua, quidnam eſſet utile & honeſtum, deliberabat. tum exſurgit, ſententiæ dicendæ gratia, homo quiſpiam turpitudine priſtinæ vitæ defamatiſſimus; ſed lingua tunc atque facundia nimium quantum præſtabilis. conſilium, quod dabat, quodque oportere fieri ſuadebat, acceptum ab univerſis & complacitum eſt: futurumque erat ex ejus ſententia populi decretum. ibi unus ex illo principum ordine, quos Lacedæmonii, ætatis dignitatiſque majeſtate tamquam arbitros & magiſtros diſciplinæ publicæ verebantur, commoto irritatoque animo exſilit: &, Quænam, inquit, Lacedæmonii, ratio, aut quæ tandem ſpes erit, urbem hanc & hanc rempublicam ſalvam inexpugnabilemque eſſe diutius poſſe, ſi hujuſcemodi anteactæ vitæ hominibus conſiliariis utemur? quòd ſi proba iſta hæc & honeſta ſententia eſt; quæſo vos, non ſinamus eamdem dehoneſtari turpiſſimi auctoris contagio. atque ubi hoc dixit, elegit virum fortitudine atque juſtitia præter alios præſtantem, ſed inopi lingua & infacundum; juſſitque eum, conſenſu petituque omnium, eamdem illam ſententiam diſerti viri cuicuimodi poſſet verbis

bis dicere: ut nulla prioris mentione habita ſcitum atque decretum populi ex ejus unius nomine fieret, quod ipſum denuo dixerat. atque ita, ut ſuaſerat prudentiſſimus ſenex, factum eſt. ſic bona ſententia manſit; turpis auctor mutatus eſt.

CAP. IV.

Quòd Sulpicius Apollinaris prædicantem quemdam à ſeſe uno Salluſtii hiſtorias intelligi illuſit, quæſtione propoſita, quid verba iſta apud Salluſtium ſignificarent: perincertum ſtolidior, an vanior.

Quum jam adoleſcentuli Romæ prætextam & puerilem togam mutaſſemus; magiſtroſque jam nobiſmetipſi exploratiores quæreremus: in Sandaliario forte apud librarios fuimus; quum ibi in multorum hominum cœtu Apollinaris Sulpicius, vir in memoria noſtra præter alios doctus, jactatorem quempiam & venditatorem Salluſtianæ lectionis irriſit illuſitque genere illo facetiſſimæ diſſimulationis, qua Socrates ad ſophiſtas utebatur. nam quum ille ſe unum & unicum doctorem eſſe enarratoremque Salluſtii diceret, neque primam tantùm cutem ac ſpeciem ſententiarum, ſed ſanguinem quoque ipſum ac medullam verborum ejus eruere atque introſpicere penitus prædicaret: tum Apollinaris amplecti venerarique ſe doctrinas illius dicens, Per, inquit, magiſter optime, exoptatus mihi nunc venis cum ſanguine & medulla Salluſtii verborum. heſterno enim die quærebatur ex me, quidnam verba ejus hæc in quarto hiſtoriarum libro de Cn. Lentulo ſcripta ſignificent: de quo incertum fuiſſe ait ſtolidiorne eſſet an vanior: eaque ipſa verba, uti ſunt à Salluſtio ſcripta, dixit: *At Cn. Lentulus patricia gentis, collega ejus cui cognomentum Clodiano fuit, perincertum ſtolidior an vanior, legem de pecunia, quam Sulla emtoribus bonorum remi-*

remiſerat, *exigenda promulgavit.* quæſitum ergo ex ſe Apollinaris, neque id ſe diſſolvere potuiſſe aſſeverabat, quid eſſet *vanior* & quid *ſtolidior*: quoniam Salluſtius ſic ea ſeparaſſe atque oppoſuiſſe inter ſe videretur, tamquam diverſa ac diſſimilia, nec ejuſdem utraque vitii forent: ac propterea petebat, uti ſe doceret ſignificationes utriuſque vocis & origines. Tum ille rictu oris labearumque ductu contemni à ſe oſtendens, & rem de qua quæreretur & hominem ipſum qui quæreret, Priſcorum, inquit, & remotorum ego verborum medullas & ſanguinem, ſicuti dixi, perſpicere & elicere ſoleo: non iſtorum quæ proculcata vulgo& protrita ſunt. ipſo illo quippe Cn. Lentulo ſtolidior eſt & vanior, qui ignorat ejuſdem ſtultitiæ eſſe vanitatem & ſtoliditatem. ſed ubi hoc dixit, media ipſa ſermonum reliquit: & abire cæpit. nos deinde eum tenebamus, urgebamuſque, & cumprimis Apollinaris, ut de vocabulorum iſtorum vel differentia, vel ſi ei ita videretur, ſimilitudine pleniùs apertiuſque diſſereret: & ut ne ſibi invideret diſcere volenti orabat. atque ita ille, ſe jam planè illudi ratus, negotium ſibi eſſe cauſatur, & digreditur. nos autem poſteà ex Apollinari didicimus *vanos* propriè dici. non, ut vulgus diceret, deſipientes aut hebetes aut ineptos, ſed, ut veterum doctiſſimi dixiſſent, mendaces & infidos & levia inaniaque pro gravibus & veris aſtutiſſime ponentes: ſtolidos autem vocari non tam ſtultos & excordes, quàm tætros & moleſtos & illepidos, quos Græci μοχθηροὺς ϗ φορτικοὺς dicerent. etyma quoque harum vocum & origines ſcriptas eſſe dicebat in libris Nigidianis. quos requiſitos ego & repertos cum primarum ſignificationum exemplis, ut commentariis harum Noctium inferrem, notavi, & intuliſſe jam me aliquo in loco commentationibus iſtis exiſtimo.

CAP.

Cap. V.

Quòd Q. Ennius in ſeptimo annali quadrupes eques, *nō non*, quadrupes equus, *ut legunt multi*, *ſcriptum reliquit.*

Cum Antonio Juliano rhetore, viro hercle bono & facundiæ florentis, complures adoleſcentes familiares ejus Puteolis æſtivarum ludum & jocum in litteris amœnioribus & in voluptatibus pudicis honeſtiſque agitabamus. atque ibi tunc Juliano nunciatur ἀναγνώστην quemdam, non indoctum hominem, voce admodum ſcita & canora Ennii annales legere ad populum in theatro. Eamus, inquit, àuditum neſcio quem iſtum Enniaſtam. hoc enim ſe ille nomine appellari volebat. Quem quum jam inter ingentes clamores legentem inveniſſemus (legebat autem librum ex annalibus Ennii ſeptimum) hos eum primùm verſus perperam pronunciantem audivimus:

Denique vi magna quadrupes equus atque elephanti
Projiciunt ſeſe.

neque poſteà multis verſibus additis, celebrantibus eum laudantibuſque omnibus, diſceſſit. Tum Julianus egrediens è theatro, Quid vobis, inquit, de hoc anagnoſta, & de quadrupe de equo videtur? ſic enim profectò legit:

Denique vi magna quadrupes equus atque elephanti
Projiciunt ſeſe.

ecquid putatis, ſi magiſtrum prælectoremque habuiſſet alicujus æris, *quadrupes equus* dicturum fuiſſe, ac non *quadrupes eques?* quod ab Ennio ita ſcriptum relictumque eſſe nemo unus litterarum veterum diligens dubitavit. quumque aliquot eorum, qui aderant, *quadrupes equus*, apud ſuum quiſque grammaticum legiſſe ſe dicerent, & mirarentur quidnam eſſet, *quadrupes eques*; Vellem vos, inquit, optimi juuenes, tam accuratè Q.

Ennium legiſſe, quàm P. Virgilius legerat: qui hunc ejus verſum ſequutus in Georgicis ſuis *equitem* pro *equo* poſuit his in verſibus:

Frana Pelethronii Lapithæ gyroſque dedere
Impoſiti dorſo, atque equitem docuere ſub armis,
Inſultare ſolo, & greſſus glomerare ſuperbos.

in quo loco, *equitem*, ſi quis modò non inſcitè ineptéque argutior ſit, nihil poteſt accipi aliud niſi, *equum*, pleraque enim veterum ætas & hominem equo inſidentem & equum qui inſideretur *equitem* dixerunt. proptereà equitare etiam, quod verbum è vocabulo equitis inclinatum eſt, & homo equo utens & equus ſub homine gradiens dicebatur. Lucilius adeò vir adprimé linguæ Latinæ ſciens *equum equitare* dicit his verſibus:

Quis hinc currere equum nos atque equitare videmus,
His equitat curritque: oculis equitare videmus;
Ergo oculis equitat.

Sed enim contentus, inquit, ego his non fui: & ut non turbidæ fidei nec ambiguæ, ſed ut puræ liquentiſque eſſet *equus*ne an *eques* Ennius ſcriptum reliquiſſet: librum ſummæ atque reverendæ vetuſtatis, quem ferè conſtabat Lampadionis manu emendatum, ſtudio precioque multo unius verſus inſpiciendi gratia conduxi: &, *eques*, non, *equus*, ſcriptum in eo verſu inveni. Hæc tum nobis Julianus & multa alia eruditè ſimul & affabiliter dixit. ſed eadem ipſa poſt etiam in pervolgatis commentariis ſcripta offendimus.

CAP.

CAP. VI.

Quòd Ælius Meliſſus, in libro cui titulum fecit, de loquendi proprietate, *quem quum ederet* cornum *eſſe* copiæ *dicebat, rem ſcripſit neque dictu neque auditu dignam: quum differre* matronam *&* matremfamilias *exiſtimavit differentia longè vaniſſima.*

AElius Meliſſus in noſtra memoria fuit Romæ ſummi quidem loci inter grammaticos & temporis: ſed majore in litteris erat jactantia & σοφιςείᾳ, quàm opera. is præter alia, quæ ſcripſit compluria, librum compoſuit, ut tum videbatur quum eſt editus, doctrinæ inclutæ. ei libro titulus eſt ingentis cujuſdam illecebræ ad legendum ſcriptus. quippe eſt, *de loquendi proprietate.* quis adeò exiſtimet loqui ſe rectè atque propriè poſſe, niſi illas Meliſſi proprietates perdidicerit? ex eo libro hæc verba ſunt: *Matrona eſt, quæ ſemel peperit: quæ ſæpius, materfamilias: ſicuti ſus quæ ſemel peperit, porcetra; quæ ſæpius, ſcropha.* Utrum autem hoc de matrona ac de matrefamilias Meliſſus excogitaverit ipſe & conjectaverit: an ſcriptum ab alio quo legerit, hariolis profecto eſt opus. nam de porcetra habet ſane auctorem Pomponium in Atellana, quæ hoc eodem vocabulo inſcripta eſt. ſed matronam non eſſe appellatam, niſi quæ ſemel peperit, neque matremfamilias niſi quæ ſæpius, nullis veterum ſcriptorum auctoritatibus confirmari poteſt. enimverò illud impendio probabilius eſt, quod idonei vocum antiquarum enarratores tradiderunt, matronam dictam eſſe proprie, quæ in matrimonium cum viro conveniſſet, quoad in eo matrimonio maneret, etiam ſi liberi nondum nati forent: dictamque eſſe ita à matris nomine non adepto jam, ſed cum ſpe & omine mox apiſcendi. unde ipſum quoque matrimonium dicitur, matrem autem familias

appellatam eſſe eam ſolam, quæ in mariti manu mancipioque, aut in ejus, in cujus maritus, manu mancipioque eſſet. quoniam non in matrimonium tantùm, ſed in familiam quoque mariti & in ſui heredis locum veniſſet.

Cap. VII.

Quem in modum Favorinus tractaverit intempeſtivum quemdam de verborum ambiguitatibus quærentem: atque ibi quot ſignificationes capiat concio.

Domitio homini docto celebrique in urbe Roma grammatico; cui cognomentum Inſano factum eſt, quoniam erat natura intractabilior & moroſior. ei Domitio Favorinus noſter quum fortè apud fanum Carmentis obviam veniſſet; atque ego cum Favorino eſſem: Quæſo, inquit, te, magiſter, dicas mihi, num erravi; quòd, quum vellem δημηγορίας Latinè dicere, conciones dixi? dubito quippe & requiro, an veterum eorum, qui electiùs loquuti ſunt, pro verbis & oratione dixerit quis concionem. tum Domitius voce atque vultu atrociore, Nulla, inquit, prorſus bonæ ſalutis ſpes reliqua eſt; quum vos quoque philoſophorum illuſtriſſimi nihil jam aliud quàm verba auctoritateſque verborum cordi habeatis. mittam autem librum tibi, in quo id reperias, quod quæris. ego enim grammaticus vitæ jam atque morum diſciplinas quæro: vos philoſophi mera eſtis, ut M. Cato ait, mortuaria gloſſaria. namque colligitis lexidia, res tætras & inanes & frivolas, tamquam mulierum voces præficarum. atque utinam, inquit, muti omnes homines eſſemus! minus improbitas inſtrumenti haberet. Quumque digreſſi eſſemus: Non tempeſtivè, inquit Favorinus, hunc hominem acceſſimus. videtur enim mihi ἐπισημαίνεσθαι. ſcitote, inquit, tamen intemperiem iſtam, quæ μελαγχολία dicitur, non parvis nec abjectis ingeniis accidere; ἀλλὰ

εἶναι

εἶναι σχεδόν τι τὸ πάθος τοῦτο ἡρωϊκόν; & veritates plerumque fortiter dicere, ſed reſpectum non habere *μήτε καιροῦ μήτε μέτρου.* vel ipſum quale hoc exiſtimatis, quod nunc de philoſophis dixit? nónne, ſi id Antiſthenes aut Diogenes dixiſſet, dignum memoria viſum eſſet? Miſit autem paulò poſt Favorino librum quem promiſerat; Verrii, opinor, Flacci erat. in quo ſcripta ad hoc genus quæſtionis pertinentia hæc fuerunt: *ſenatum* dici & pro loco & pro hominibus; *civitatem* & pro loco & pro opido & pro jure quoque omnium & pro hominum multitudine: *tribus* quoque & *decurias* dici & pro loco & pro jure & pro hominibus. *concionem* autem tria ſignificare, locum, & verba, ſuggeſtumque unde verba fierent. ſicut M. Tullius, in oratione quæ ſcripta eſt contra concionem Q. Metelli, *Eſcendi*, inquit, *in concionem: concurſus eſt populi factus.* ſicut idem M. Tullius in Oratore ait: *Conciones ſæpe exclamare vidi quum aptè verba cecidiſſent. etenim exſpectant aures ut verbis colligetur ſententia.* item ſignificare cœtum populi aſſiſtentis, item orationem ipſam, quæ ad populum diceretur, exempla in eo libro ſcripta non erant: ſed nos poſtea Favorino deſideranti harum omnium ſignificationum monumenta & apud Ciceronem, ſicuti ſuprà ſcripſi, & apud eligantiſſimos veterum reperta exhibuimus. Id autem quod potiſſimum expetebat, *concionem* eſſe dictam pro verbis & oratione, docui titulo Tulliani libri, qui à M. Cicerone inſcriptus eſt: *Contra concionem Q. Metelli.* quo nihil profectò ſignificatur aliud, quàm ipſa, quæ à Metello dicta eſt, oratio.

CAP. VIII.

Ὁμοιοτέλευτα & ὁμοιόπτωτα, atque alia id genus, quæ ornamenta orationis putantur, inepta eſſe & puerilia Lucilii quoque verſibus declarari.

Ὁμοιοτέλευτα & ἰσοκατάληκτα & πάρισα & ὁμοιόπτωτα, cæteraque hujuſmodi ſcitamenta, quæ iſti ἀπειρόκαλοι, qui ſe Iſocratios videri volunt, in collocandis verbis immodicè faciunt & rancidè quàm ſint inſubida & inertia & puerilia facetiſſimè hercle ſignificat in quinto Satirarum Lucilius. nam ubi eſt cum amico conqueſtus, quod ad ſe ægrotum non viſeret, hæc ibidem addit feſtiviter:

Quo me habeam pacto, tametſi non quæris docebo:
Quando in eo numero manſi, quo in maxima nunc eſt
Pars hominum, ut periiſſe velis, quem nolueris quum
Viſere debueris. hoc, NOLUERIS, *&* DEBUERIS, *te*
Si minus delectat quod ἄτεχνον Iſocratium eſt: ὀχληρῶδεsque ſimul totum ac συμμειρακιῶδες;
Non operam perdo. Si tu hic.

CAP. IX.

Quid ſignificet apud M. Catonem verbum, inſecenda, *quodque* inſecenda *potius legendum ſit, quam quod plerique exiſtimant,* inſequenda.

In libro vetere, in quo erat oratio M. Catonis de Ptolemæo contra Thermum, ſic ſcriptum fuit: *Sed ſi omnia dolo fecit; omnia avaritiæ atque pecuniæ cauſa fecit, ejuſmodi ſcelera, quæ neque inſecenda fanda neque legenda audivimus; ſupplicium pro factis dare oportet. inſecenda* quid eſſet quæri cœptum. Tum, ex his qui ade-

aderant, alter litterator fuit, alter litteras ſciens. hi duo inter ſeſe diſſentiebant, & grammaticus quidem contendebat. *inſequenda* enim ſcribi, inquit, debet, non, *inſecenda.* quoniam *inſequens* ſignificat: dictumque eſt *inſeque*, quaſi, perge dicere & inſequere. itaque ab Ennio ſcriptum in his verſibus:

Inſeque Muſa, manu Romanorum induperator
Quod quiſque in bello geſſit cum rege Philippo.

alter autem ille eruditior nihil mendoſum, ſed rectè atque integrè ſcriptum eſſe perſeverabat: & Velio Longo non homini indocto fidem eſſe habendam; qui in commentario, quod feciſſet de uſu antiquæ loquutionis, ſcripſerit non *inſeque* legendum apud Ennium, ſed *inſece*: ideoque à veteribus, quas narrationes dicimus, *inſectiones* eſſe appellatas: Varronem quoque verſum hunc Plauti de Menæchmis,

Hæc nihilo mihi videntur eſſe ſectius quam ſomnia,

ſic enarraſſe: nihilo magis narranda eſſe quàm ſi ea eſſent ſomnia. hæc illi inter ſe certabant. Ego arbitror & à M. Catone *inſecenda* & à Q. Ennio *inſece* ſcriptum, ſine *u*, littera. offendi enim in bibliotheca Patrenſi librum veræ vetuſtatis Livii Andronici, qui inſcriptus eſt Ὀδύσσεια, in quo erat verſus primus, cum hoc verbo, ſine *u*, littera.

Virum mihi Camœna inſece verſutum;

factus ex illo Homeri verſu:

Ἄνδρα μοι ἔννεπε, Μοῦσα, πολύτροπον.

illi igitur ætatis & fidei magnæ libro credo. nam quod in verſu Plautino eſt, *ſectius quam ſomnia*; nihil in alteram partem plus argumenti habet. Etiamſi veteres autem non *inſeque*, ſed *inſece* dixerunt, credo quia erat levius leviuſque: tamen ejuſdem ſententiæ verbum videtur. nam & *ſequo* & *ſequor* & item *ſecta* & *ſectio* conſuetudine loquendi differunt: ſed qui penitus inſpexerit, origo & ratio utriuſque una eſt. doctores quoque & interpre-

tes vocum Græcarum, Ἄνδρα μοι ἔννεπε Μοῦσα. καὶ, ἔσπετε νῦν μοι, Μοῦσαι; dictum putant, quod Latine *inſeque* dicitur. namque in altero *u*, geminum, in altero, *p*, eſſe tralatum dicunt. ſed etiam ipſum illud ἔπη, quod ſignificat verba aut verſus, non aliunde eſſe dictum tradunt, quàm ἀπὸ τοῦ ἕπεσθαι καὶ εἰπεῖν. eadem ergo ratione antiqui noſtri narrationes ſermoneſque *inſectiones* appellitaverunt.

CAP. X.

Errare iſtos, qui in exploranda febri pulſus venarum pertentari putant, non arteriarum.

In Herodis c. v. villam, quæ eſt in agro Attico, loco qui appellatur Cephiſiæ, aquis & lucis & nemoribus frequentem, æſtu anni medio conceſſeram. ibi alvo mihi cita & accedente febri rapida decubueram. Eò Calviſius Taurus philoſophus & alii quidam ſectatores ejus, quum Athenis viſendi mei gratia veniſſent: medicus, qui tum in his locis repertus aſſidebat mihi, narrare Tauro cœperat, quid incommodi paterer: & quibus modulis quibuſque intervallis accederet febris decederetque. tum in eo ſermone, quum jam me ſinceriore corpuſculo factum diceret, Potes, inquit Tauro, tu quoque idipſum comprehendere, ἐὰν ἅψῃ αὐτοῦ τῆς φλεβός; quod noſtris verbis profectò ita dicitur, ſi attigeris venam illius. Hanc loquendi imperitiam, quòd venam pro arteria dixiſſet, quum in eo docti homines, qui cum Tauro erant, tamquam in minime utili medico offendiſſent, atque id murmure & vultu oſtenderent: tum ibi Taurus, ut mos ejus fuit, ſatis leniter. Certi, inquit, ſumus, vir bone, non ignorare te, quid vena appelletur, & quid arteria; quod venæ quidem ſuapte vi immobiles ſint, & ſanguinis tantùm demittendi gratia explorentur; arteriæ autem motu atque pulſu ſuo habitum

tum & modum febrium demonſtrent: ſed, ut video, pervolgatè magis quàm inſcitè loquutus es. non enim te ſolum, ſed alios quoque itidem errantes audivi venam pro arteria dicere. fac igitur ut experiamur eligantiorem eſſe te in medendo, quàm in dicendo; & cum diis bene volentibus opera tua ſiſtas hunc nobis ſanum atque validum quam citiſſime. Hoc ego poſtea quum in medico reprehenſum eſſe meminiſſem; exiſtimavi non medico ſoli, ſed omnibus quoque hominibus liberis liberaliterque inſtitutis turpe eſſe, ne ea quidem cognoviſſe ad notitiam corporis noſtri pertinentia, quæ non altiùs occultiuſque remota ſunt; & quæ natura nobis tuendæ valetudinis cauſa & in promtu eſſe & in propatulo voluerit; ac propterea, quantum temporis habui ſubſicivi, medicinæ quoque libros attigi, quos arbitrabar eſſe idoneos ad docendum, & ex his, cùm alia pleraque ab iſto humanitatis uſu non aliena, tum de venis quoque & arteriis didiciſſe videor ad hunc fermè modum: vena eſt conceptaculum ſanguinis, quod ἀγγεῖον medici vocant, mixti confuſique cum ſpiritu naturali; in quo plus ſanguinis eſt, minus ſpiritus. arteria eſt conceptaculum ſpiritus naturalis mixti confuſique cum ſanguine: in quo plus ſpiritus eſt, minus ſanguinis. σφυγμὸς autem eſt intentio motus & remiſſio in corde & in arteria naturalis non arbitraria. à medicis autem veteribus oratione Græca ita definitus eſt: σφυγμός ἐστιν διαστολὴ καὶ συστολὴ ἀδιαίρετος ἀρτηρίας καὶ καρδίας.

Cap. XI.

Verba ex carminibus Furii Antiatis inſcitè à Caſellio Vindice reprehenſa, verſuſque ipſi, in quibus ea verba ſunt, ſubſcripti.

Non hercle idem ſentio cum Cæſellio Vindice grammatico, ut mea opinio eſt, haud quaquam inerudito: verùm hoc tamen petulanter inſcitéque, quod

Furium veterem poëtam dedecoraſſe linguam Latinam ſcripſit hujuſcemodi vocum fictionibus, quæ mihi quidem neque abhorrere à poëtica facultate viſa ſunt, neque dictu profatuque ipſo tætræ aut inſuaves eſſe: ſicuti ſunt quædam alia ab illuſtribus poëtis ficta durè & rancidè. Quæ reprehendit autem Cæſellius Furiana, hæc ſunt: quod terram in lutum verſam *luteſcere* dixerit; & tenebras in noctis modum factas *noteſcere*; & priſtinas reciperare vires *vireſcere*; & quod ventus mare cæruleum criſpicans nitefacit, *purpurat* dixerit: & opulentum fieri *opuleſcere*. Verſus autem ipſos ex poëmatis Furianis, in quibus hæc verba ſunt, ſubdidi:

Sanguine diluitur tellus. Cava terra luteſcit.
Omnia nocteſcunt tenebris caliginis atræ.
Increſcunt animi. vireſcunt vulnere vires.
Hic fulica levis volitat ſuper æquora claſſis:
Spiritus Eurorum viridis quum purpurat undas,
Quo magis in patriis poſſint opuleſcere campis.

Cap. XII.

Morem iſtum veteribus noſtris fuiſſe, verba patiendi *mutare ac vertere in* agendi *modum.*

Id quoque habitum eſt in oratione facienda eligantiæ genus, ut pro verbis habentibus patiendi figuram, agentia ponerent: ac deinde hæc vice inter ſe mutua verterent. Juventius in comœdia:

Pallium, inquit, *face ut ſplendeat.*

nonne hoc impendio venuſtius gratiuſque eſt, quàm ſi diceret, *ne maculetur?* Plautus etiam non diſſimiliter,

Quid eſt hoc? rugat pallium. amictus non ſum commodè.

itidem Plautus, *pulveret*, dicit, quod non pulvere impleat, ſed quod ipſum pulveris plenum ſit:

—— —— *Exi tu Dave,*

Age,

Age, ſparge: mundum eſſe hoc veſtibulum volo,
Venus ventura eſt noſtra. non hoc pulveret.

in Aſinaria quoque *contemples* dicit, pro *contempleris.*

Mecum caput contemples, ſi quidem è re conſultas tua.

Cn. Vellius in annalibus: *Poſtquam tempeſtas ſedavit, Atherbal taurum immolavit.* M. Cato in Originibus, *Eodem convenæ complures ex agro acceſſitavere. eo res eorum auxit.* Varro in libris, quos ad Marcellum de lingua Latina fecit: *In priore verbo graves proſodiæ, quæ fuerunt, manent. reliquæ mutant. mutant*, inquit elegantiſſimè, pro, *mutantur.* Poteſt etiam id quoque ab eodem Varrone in VII Divinarum ſimiliter dictum videri; *Inter duas filias regum quid mutet, inter Antigonam & Tulliam, eſt animum advertere.* Verba autem patiendi pro agentibus, in omnibus fermè veterum ſcriptis, reperiuntur: ex quibus ſunt pauca iſta, quæ nunc meminimus. *Muneror te*, pro *munero*: & *ſignificor*, pro *ſignifico*: & *ſacrificor*, pro *ſacrifico*: & *aſſentior*, pro, *aſſentio*: & *feneror*, pro, *fenero*: & *pigneror*, pro, *pignero*: & alia iſtiuſmodi pleraque, proinde ut in legendo fuerint obvia, notabuntur.

CAP. XIII.

Quali talione Diogenes philoſophus uſus ſit pertentatus à dialectico quodam ſophiſmatio impudenti.

Saturnalibus Athenis alea quadam feſtiva & honeſta luſitabamus hujuſcemodi. Ubi conveneramus compluſculi ejuſdem ſtudii homines, ad lavandi tempus captiones, quæ ſophiſmata appellantur, mente agitabamus; eaſque quaſi talos aut teſſerulas in medium vice ſua quiſque jaciebamus. captionis ſolutæ aut parum intellectæ præmium pœnave erat nummus ſeſtertius unus. hoc ære collecto, quaſi manuario, cœnula curabatur

batur omnibus, qui eum luſum luſeramus. erant autem captiones ad hoc ferè exemplum; tametſi Latina oratione non ſatis ſcitè ac pœnè etiam illepidè exponuntur. *quod nix eſt, hoc grando non eſt, nix autem alba eſt. grando igitur alba non eſt.* Item aliud non diſſimile: *quod homo eſt, hoc non eſt equus. homo autem animal eſt. equus igitur animal non eſt.* Dicere ergo debebat, qui ad ſophiſma diluendum ac refellendum ritu aleatorio vocatus erat, in qua parte quoque in verbo captio foret: quid dari concedique non oporteret. niſi dixerat; nummo ſingulo multabatur. ea multa cœnam juuabat. libet autem dicere, quàm facetè Diogenes ſophiſma id genus, quod ſuprà dixi, à quodam dialectico ex Platonis diatriba per contumeliam propoſitum remuneratus ſit. nam quum ita rogaſſet dialecticus: *quod ego ſum, id tu non es*, & Diogenes annuiſſet: atque ille addidiſſet; *homo autem ego ſum*: quum id quoque aſſenſus eſſet, & contrà dialecticus ita concluſiſſet; *homo igitur tu non es*: hoc quidem, inquit Diogenes, falſum eſt, &, ſi verum id fieri vis, à me incipe.

CAP. XIV.

Quid ſit numerus hemiolios, *quid* epitritos: *& quòd vocabula iſta non facile noſtri auſi ſunt vertere in linguam Latinam.*

Figuræ quædam numerorum, quas Græci certis nominibus appellant, vocabula in lingua Latina non habent. ſed qui de numeris Latinè ſcripſerunt, Græca ipſa dixerunt. fingere autem noſtra, quoniam id abſurdè futurum erat, noluerunt. quale enim fieri nomen poſſet hemiolio numero aut epitrito? eſt autem *hemiolios*, qui numerum aliquem in ſeſe habet, dimidiumque ejus: ut tres ad duo, quindecim ad decem, triginta ad viginti. *epitritos* eſt, qui habet totum aliquem numerum

rum & ejuſdem partem tertiam: ut quatuor ad tres, duodecim ad novem, quadraginta ad triginta. hæc autem notare meminiſſéque non eſſe abs re viſum eſt: quoniam, vocabula iſta numerorum niſi intelliguntur, rationes quædam ſubtiliſſimæ in libris philoſophorum ſcriptæ percipi non queunt.

Cap. XV.

Quod M. Varro in herois verſibus obſervaverit rem nimis anxiæ & curioſæ obſervationis.

In longis verſibus, qui hexametri vocantur, item in ſenariis, animadverterunt metrici duos primos pedes, item extremos duos, habere poſſe ſingulos integras partes orationis, medios haud umquam poſſe: ſed conſtare eos ſemper ex verbis aut diviſis aut mixtis atque confuſis. Marcus etiam Varro, in libris diſciplinarum, ſcripſit obſervaſſe ſe in verſu hexametro: quòd omni-modo quintus ſemipes verbum finiret: & quòd priores quinque ſemipedes æquè magnam vim haberent in efficiendo verſu, atque alii poſteriores ſeptem: idque ipſum ratione quadam geometrica fieri diſſerit.

LIBER NONUS DECIMUS.

Caput I.

Reſponſio cujuſdam philoſophi interrogati quam ob cauſam maris tempeſtate palluerat.

NAVIGABAMUS à Caſſiopeia ad Brundiſium, mare Jonium violentum & vaſtum & jactabundum. Nox deinde, quæ diem primum ſequuta eſt, in ea ferè tota ventus à latere ſæviens navem undis compleverat. tum poſtea com-

complorantibus noſtris omnibus atque in ſentina ſatis agentibus dies quidem tandem illuxit: ſed nihil de periculo, neque de ſævitia amiſſum, quin turbines etiam crebriores, & cœlum atrum, & fumigantes globi, & figuræ quædam nubium metuendæ, quas τυφῶνας vocabant, impendere imminereque ac depreſſuræ navem videbantur. In eadem fuit philoſophus in diſciplina Stoïca celebratus, quem ego Athenis cognoveram, non parva virum auctoritate, ſatiſque attentè diſcipulos juvenes continentem. Eum tunc in tantis periculis inque illo tumultu cœli mariſque requirebam oculis; ſcire cupiens, quonam ſtatu animi & an interritus intrepiduſque eſſet. atque ibi hominem conſpicimus impavidum & extrilidum ploratus quidem nullos, ſicuti cæteri omnes, nec ullas ejuſmodi voces cientem, ſed coloris & vultus turbatione non multum à cæteris differentem. At ubi cœlum enituit, & deferbuit mare, & ardor ille periculi deflagravit, accedit ad Stoïcum Græcus quiſpiam dives ex Aſia, magno, ut videbamus, cultu paratuque rerum & familiæ, atque ipſe erat multis corporis animique deliciis diffluens. Is quaſi illudens, Quid hoc eſt, inquit, ô philoſophe, quod quum in periculis eſſemus, timuiſti tu & palluiſti? ego neque timui neque pallui. & philoſophus aliquantum cunctatus an reſpondere ei conveniret, Si quid ego, inquit, in tanta violentia tempeſtatum videor paulum pavefactus; non tu iſtius rei ratione audienda dignus es. ſed tibi ſanè Ariſtippus ille pro me reſponderit: qui, in ſimili tempore à ſimilimo tui homine interrogatus, quare philoſophus timeret, quum ille contrà nihil metueret, non eamdem eſſe cauſam ſibi atque illi reſpondit. quoniam is quidem eſſet non magno opere ſollicitus pro anima nequiſſimi nebulonis; ipſum autem pro Ariſtippi anima timere. his tunc verbis Stoïcus divitem illum Aſiaticum à ſeſe amolitus eſt. ſed poſtea quum Brundiſium adventaremus,

mol-

mollitique eſſent venti maris: percontatus eum ſum, quænam illa ratio eſſet pavoris ſui, quam dicere ei ſuperſediſſet, à quo ſuerat non ſatis digne compellatus. atque ille mihi placide & comiter, Quoniam, inquit, audiendi cupidus es, audi quid ſuper iſto brevi quidem ſed neceſſario & naturali pavore majores noſtri conditores ſectæ Stoïcæ ſenſerint; vel potius, inquit, lege: & faciliùs credideris ſi legas, & memineris magis. atque ibi coram ex ſarcinula ſua librum protulit Epicteti philoſophi quintum *διαλέξεων*; quas ab Arriano digeſtas congruere ſcriptis Zenonis & Chryſippi non dubium eſt. in eo libro Græca ſcilicet oratione ſcriptum ad hanc ſententiam legimus: Viſa animi, quas *φαντασίας* philoſophi appellant, quibus mens hominis prima ſtatim ſpecie accidentis ad animũ rei pellitur, non voluntatis ſunt neque arbitraria; ſed vi quadam ſua inferunt ſeſe hominibus. noſcitandæ probationes autem quas *συγκαταθέσεις* vocant, quibus eadem viſa noſcuntur ac dijudicantur, voluntariæ ſunt, fiuntque hominum arbitratu. propterea quum ſonus aliquis formidabilis aut è cœlo aut ex ruina aut repentinus neſcius periculi nuncius vel quid aliud ejuſmodi factum; ſapientis quoque animum pauliſper moveri, & contrahi, & palleſcere neceſſum eſt; non opinione alicujus mali præcepta, ſed quibuſdam motibus rapidis & inconſultis officium mentis atque rationis prævertentibus. mox tamen ille ſapiens ibidem *τὰς τοιαύτας φαντασίας*, viſa iſthæc animi ſui terrifica non approbat: hoc eſt, *οὐ συγκατατίθεται οὐδὲ προσεπιδοξάζει*, ſed abjicit reſpuitque; nec ei metuendum eſſe in his quicquam videtur. Atque hoc inter inſipientis ſapientiſque animum differre dicunt, quod inſipiens, qualia eſſe primo animi ſui pulſu viſa ſunt ſæva & aſpera, talia eſſe vero putat; & eadem incepta, quæ quaſi jure metuenda ſint, ſua quoque aſſenſione approbat, *καὶ προσεπιδοξάζει*. hoc enim verbo Stoïci, quum ſuper iſta re diſſerunt,

utun-

utuntur. ſapiens autem, quum breviter & ſtrictim colore atque vultu motus eſt, οὐ συγκατατίθεται, ſed ſtatum vigoremque ſententiæ ſuæ retinet, quam de hujuſcemodi viſis ſemper habuit ut de minime metuendis, ſed fronte falſa & formidine inani territantibus. Hæc Epictetum philoſophum ex decretis Stoïcorum ſenſiſſe atque dixiſſe in eo, quo dixi, libro legimus. annotandaque eſſe idcirco exiſtimavimus, ut rebus forte id genus, quibus dixi, obortis, paveſcere ſenſim & quaſi albeſcere, non inſipientis eſſe hominis neque ignavi putemus: & in eo tamen brevi motu naturali magis infirmitati cedamus, quam, quòd eſſe, ea qualia viſa ſunt cenſeamus.

Cap. II.

Ex quinque corporis ſenſibus duos eſſe cum belluis maximè communes.

Quinque ſunt hominum ſenſus, quos Græci αἰσθήσεις appellant, per quos voluptas animo aut corpori quæri videtur, guſtus, tactus, odoratus, viſus, auditus. Ex his omnibus quæ immodicè voluptas capitur, ea turpis atque improba exiſtimatur. ſed enim quæ nimia ex guſtu atque tactu eſt, ea voluptas, ſicuti ſapientes viri cenſuerunt, omnium rerum fœdiſſima eſt; eoſque maximè, qui duabus iſtis belluinis voluptatibus ſeſe dediderunt, graviſſimi vitii vocabulis Græci appellant, vel ἀκολάστους, vel ἀκρατεῖς. nos eos vel incontinentes dicimus, vel intemperantes. ἀκολάστους enim, ſi interpretari coactius velis, nimis id verbum inſolens erit. iſtæ autem voluptates duæ guſtus atque tactus, id eſt, libidines in cibos atque in venerem prodigæ, ſolæ ſunt hominibus communes cum beſtiis, & iccirco in pecudum ferorumque animalium numero habetur, quiſquis eſt his ferinis voluptatibus prævinctus. cæteræ ex tribus

bus aliis ſenſibus proficiſcentes, hominum eſſe tantùm propriæ videntur. Verba ſuper hac re Ariſtotelis philoſophi adſcripſi; ut vel auctoritas clari atque incluti viri tam infamibus nos voluptatibus deterreret. διὰ τί οἱ κατὰ τὴν τῆς ἁφῆς ἢ γεύσεως ἡδονὴν γινομένην ἂν ὑπερβάλλωσιν, ἀκρατεῖς λέγονται. οἵ τε γὰρ περὶ τὰ ἀφροδίσια, ἀκόλαστοι, οἵ τε περὶ τὰς τῆς τροφῆς ἀπολαύσεις τῶν δὲ κατὰ τὴν τροφὴν, ἀπ' ἐνίων μὲν ἐν τῇ γλώττῃ τὸ ἡδύ· ἀπ' ἐνίων δὲ, ἐν τῷ λάρυγγι. διὸ καὶ Φιλόξενος γεράνου λάρυγγα εὔχετο ἔχειν. οἱ δὲ κατὰ τὴν ὄψιν καὶ τὴν ἀκοὴν, οὐκέτι; ἢ διὰ τὸ τὰς ἀπὸ τούτων γινομένας ἡδονὰς, κοινὰς εἶναι ἡμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις· ἅτε οὖν οὖσαι κοιναὶ, ἀτιμόταταί εἰσι· διὸ καὶ μάλιστα ἢ μόναι ἐπονείδιστοι· ὥστε τὸν ὑπὸ τούτων ἡττώμενον, ψέγομεν, καὶ ἀκρατῆ καὶ ἀκόλαστον λέγομεν. διὰ τὸ ὑπὸ τῶν χειρίστων ἡδονῶν ἡττᾶσθαι. οὐσῶν δὲ τῶν αἰσθήσεων πέντε, τὰ ἄλλα ζῶα ἀπὸ δύο μόνων τῶν προειρημένων ἥδεται. κατὰ δὲ τὰς ἄλλας ἢ ὅλως οὐχ ἥδεται, ἢ κατὰ συμβεβηκὸς τοῦτο πάσχει, &c. Quis igitur habens aliquid humani pudoris, voluptatibus iſtis duabus coëundi atque comedendi, quæ ſunt homini cum ſue atque aſino communes, gaudeat? Socrates quidem dicebat multos homines propterea velle vivere, ut ederent & biberent; ſe bibere atque eſſe ut viveret. Hippocrates autem, divina vir ſcientia, de coïtu venereo ita exiſtimabat, partem eſſe quamdam morbi tæterrimi, quem noſtri comitialem dixerunt. namque ipſius verba hæc traduntur, τὴν συνουσίαν εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν.

Cap. III.

Quòd turpius eſt frigidè laudari, quàm acerbius vituperari.

Turpius eſſe dicebat Favorinus philoſophus exiguè atque frigidè laudari, quàm inſectanter & graviter vituperari. Quoniam, inquit, qui maledicit & vitupe-

rat, quanto id acerbius facit, tam maxime illo pro iniquo & inimico ducitur, & plerumque propterea fidem non capit. ſed qui infecundè atque jejunè laudat, deſtitui à cauſa videtur: & amicus quidem creditur ei quem laudare vult, ſed nihil poſſe reperire quod jure laudet.

CAP. IV.

Quamobrem venter repentino timore effluat, quare etiam ignis urinam laceſſat.

Ariſtotelis libri ſunt, qui problemata phyſica inſcribuntur, lepidiſſimi & elegantiarum omne genus referti. in his quærit, quam ob cauſam eveniat, ut quibus invaſit repentinus rei magnæ timor, plerumque alvo ſtatim cita fiant. item quærit, cur accidat, ut eum, qui propter ignem diutius ſtetit, libido urinæ laceſſat. ac de alvo quidem inter timendum prona atque præcipiti cauſam eſſe dicit, quòd timor omnis ſit algificus, quem ille appellat ψυχροποιὸν, eaque vi frigoris ſanguinem caldoremque omnem de ſumma corporis cute cogat penitus & depellat, faciatque ſimul uti, qui timent, ſanguine ex ore decedente palleſcant: Is autem, inquit, ſanguis & caldor in intima coactus movet plerumque alvum & incitat. De urina crebra ex igni proximo facta, verba hæc poſuit: τὸ γὰρ πῦρ διαχαλᾷ τὸ πεπηγὸς ὥσπερ ὁ ἥλιος τὴν χιόνα.

CAP. V.

Ex Ariſtotelis libris ſumtum, quòd nivis aqua potui peſſima ſit, & quòd ex nive cryſtallus concreſcat.

In Tiburte rus conceſſeramus hominis amici divitis, æſtate anni flagrantiſſima, ego & quidam alii æquales & familiares mei, eloquentiæ aut philoſophiæ ſectato-

ctatores. erat nobiſcum vir bonus ex Peripatetica diſciplina, bene doctus, & Ariſtotelis unice ſtudioſiſſimus. is nos aquam multam ex diluta nive bibentes coërcebat, ſeveriuſque increpabat. adhibebat nobis auctoritates nobilium medicorum; & cumprimis Ariſtotelis philoſophi rei omnis humanæ peritiſſimi: qui aquam nivalem frugibus ſane & arboribus fecundam diceret, ſed hominibus potu nimio inſalubrem eſſe; tabemque & morbos ſenſim atque in diem longam viſceribus inſeminare. hæc quidem ille ad nos prudenter & benivole & aſſidue dictitabat. Sed quum bibendæ nivis pauſa fieret nulla; promit è bibliotheca Tiburti, quæ tunc in Herculis templo ſatis commode inſtructa libris erat, Ariſtotelis librum, eumque ad nos adfert. &, hujus ſaltem, inquit, viri ſapientiſſimi verbis credite; ac deſinite valetudinem veſtram profligare. In eo libro ſcriptum fuit, deterrimam eſſe potu aquam è nive; itemque ſolidiùs latiúſque concretam eſſe eam, quam κρύσαλλον Græci appellant; cauſaque ibi adſcripta eſt hujuſcemodi: Quoniam, quum aqua frigore aëris duratur & coit, neceſſe eſt fieri vaporationem, & quamdam quaſi auram tenuiſſimam exprimi ex ea & emanare. id autem, inquit, in ea leviſſimum eſt, quod evaporatur, manet autem quod eſt gravius & ſordidius & inſalubrius: atque id pulſu aëris verberatum in modum coloremque ſpumæ candidæ oritur. ſed aliquantum, quod eſt ſalubrius, difflari atque evaporari ex nive, indicium illud eſt, quòd minor fit illa, quæ ante fuerat quàm concreſceret. Verba ipſa Ariſtotelis ex eo libro pauca ſumſi & adſcripſi: *Διὰ τί τὰ ἀπὸ χιόνος καὶ κρυστάλλων ὕδατα φαῦλά ἐστιν; ὅτι παντὸς ὕδατος πηγνυμένου τὸ λεπτότατον διαπνεῖται, καὶ κουφότατον ἐξατμίζει. σημεῖον δὲ ὅτι ἔλαττον γίνεται ἢ πρότερον ὅταν τακῇ παγέν· ἐπεληλυθότος οὖν τοῦ ὑγιεινοτάτου ἀνάγκη τὸ καταλειπόμενον χεῖρον εἶναι.* Hoc ubi legimus, placuit honorem doctiſſimo viro haberi Ariſtoteli: atque

ita poſtea ego bellum & odium nivi indixi; alii inducias cum ea varie factitabant.

CAP. VI.

Quòd pudor ſanguinem ad extera diffundit, timor verò contrahit.

In problematis Ariſtotelis philoſophi ita ſcriptum eſt: διὰ τί οἱ μὲν αἰσχυνόμενοι ἐρυθριῶσιν, οἱ δὲ φοβούμενοι ὠχριῶσιν, παραπλησίων τῶν παθῶν ὄντων· ὅτι τῶν μὲν αἰσχυνομένων διαχεῖται τὸ αἷμα ἐκ τῆς καρδίας εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ σώματος, ὥστε ἐπιπολάζειν. τοῖς δὲ φοβηθεῖσι συντρέχει εἰς τὴν καρδίαν, ὥστ' ἐκλείπειν ἐκ τῶν ἄλλων μερῶν. hoc ego Athenis quum Tauro noſtro legiſſem; percunctatuſque eſſem quid de ratione iſta reddita ſentiret? Dixit quidem, inquit, probe & vere quid accideret diffuſo ſanguine aut contracto: ſed cur ita fieret non dixit. adhuc enim quæri poteſt, quam ob cauſam pudor ſanguinem diffundat, timor contrahat; quum ſit pudor ſpecies timoris: atque ita definiatur, timor juſtæ reprehenſionis. ita enim philoſophi definiunt, αἰσχύνη ἐστὶ φόβος δικαίου ψόγου.

CAP. VII.

Quid ſit obeſum: *nonnullaque alia priſca vocabula.*

In agro Vaticano Julius Paulus, poëta, vir bonus, & rerum litterarumque veterum impenſe doctus, herediolum tenue poſſidebat. eò ſæpe nos ad ſeſe vocabat, & oluſculis pomiſque ſatis comiter copioſeque invitabat. atque ita molli quodam tempeſtatis autumnæ die ego & Julius Celſinus, quum ad eum cœnaſſemus & apud menſam ejus audiſſemus legi Levii Alceſtin, rediremuſque in urbem, ſole jam ferè occiduo; figuras habituſque verborum novè aut inſigniter dictorum in Leviano

viano illo carmine ruminabamur: &, ut quæque vox indidem digna animadverti ſubvenerat, qua nos quoque poſſemus uti, memoriæ mandabamus. erant autem verba, quæ tunc ſuppetebant, hujuſcemodi:

Corpore, inquit, *pectoreque undique obeſo,*
Ac mente exſenſa, tardigenulo ſenio oppreſſum.

obeſum hic notavimus propriè magis, quàm uſitatè dictum, pro exili atque gracilento. Vulgus enim ἀκύρως vel κατ' ἀντίφρασιν *obeſum* pro pingui atque uberi dicit. item notavimus, quòd *oblitteram* gentem, pro *oblitterata* dixit. item quòd hoſtes qui fœdera frangerent, *fœdifragos*, non *fœderifragos* dixit. item quòd *rubentem auroram*, *pudoricolorem* appellavit, & *Memnonem nocticolorem*. item quod *fortè dubitanter*, & ab eo quod eſt *ſileo*, *ſilenta* loca dixit, & *pulverulenta*, & *peſtilenta*, & *carendum tui eſt*, pro *te*, quodque *magno impete*, pro *impetu*, item quod *forteſcere* poſuit, pro *fortem fieri*: quodque *dolentiam* pro *dolore*, & *avens* pro *libens*: item *curis intolerantibus*, pro *intolerandis*: quodque *manciolis*, inquit, *tenellis*, pro *manibus*, & *quis tam ſiliceo*? item, *fiere*, inquit, *impendio infit*, id eſt, *impenſe fieri incipit*, quodque *accipitret* poſuit, pro *jaceret*. His nos inter viam verborum Levianorum annotatiunculis oblectabamus. cætera enim, quæ videbantur nimium poëtica, & proſæ orationis uſu alieniora, prætermiſimus: veluti fuit quod de Neſtore ait, *triſæcliſenex*, & *dulcioreloquus*: item quod de tumidis magniſque fluctibus inquit, *multigrumis*: & flumina gelu concreta *tegmine* eſſe *onychino* dixit: & quæ multiplicia ludens compoſuit; quale illud eſt quod *vituperones* ſuos *ſubducti ſupercilii carptores* appellavit.

CAP. VIII.

Quæſtio an harena, cœlum, triticum, *pluralia inveantur: atque inibi de* quadrigis, inimicitiis, *nonnullis præterea vocabulis, an ſingulari numero comperiantur.*

Adoleſcentulus Romæ, priuſquam Athenas concederem, quando erat à magiſtris auditionibuſque obëundis otium, ad Frontonem Cornelium viſendi gratia pergebam; ſermonibuſque ejus puriſſimis bonarumque doctrinarum plenis fruebar. nec umquam factum eſt, quotiens eum vidimus loquentemque audivimus, quin rediremus fere cultiores doctioreſque, veluti fuit illa quodam die ſermocinatio illius, levi quidem de re, ſed à Latinæ tamen linguæ ſtudio non abhorrens. nam quum quiſpiam familiaris ejus bene eruditus homo, tum poëta illuſtris, liberatum eſſe ſe aquæ intercutis morbo diceret, quòd harenis calentibus eſſet uſus: tum illudens Fronto, Morbo quidem, inquit, cares; ſed verbi vitio non cares. Cajus enim Cæſar ille perpetuus dictator Cn. Pompeji ſocer, à quo familia & appellatio Cæſarum deinceps propagata eſt, vir ingenii præcellentis, ſermonis præter alios ſuæ ætatis caſtiſſimi, in libris, quos ad M. Ciceronem de Analogia conſcripſit, *harenas* vitioſe dici exiſtimat; quòd *harena* numquam multitudinis numero appellanda ſit, ſicuti neque *cœlum* neque *triticum*; contrà autem *quadrigas*, etiamſi currus unus equorum quatuor junctorum agmen unum ſit, plurativo ſemper numero dicendas putat; ſicut *arma* & *mœnia* & *comitia* & *inimicitias*: ni quid contra ea dicis poetarum pulcherrime, quo & te purges & non eſſe id vitium demonſtres. De *cœlo*, inquit ille, & *tritico* non inficias eo, quin ſingulo ſemper numero dicenda ſint, neque de *armis* & *mœniis* & *comitiis* quin figura multitudinis

dinis perpetua cenſeantur; videbimus autem poſt de *inimicitiis* & *quadrigis*. ac fortaſſean de *quadrigis* veterum auctoritati conceſſero; *inimicitiam* tamen, ſicut *inſcientiam* & *impotentiam* & *injuriam*, quæ ratio eſt quamobrem C. Cæſar vel dictam eſſe à veteribus vel dicendam à nobis non putat? quando Plautus, linguæ Latinæ decus, *deliciam* quoque ἑνικῶς, dixerit, pro deliciis?

Mea, inquit, *voluptas*, *mea delicia*.

inimicitiam autem Q. Ennius illo memoratiſſimo libro dixit:

Eo, inquit, *ingenio natus ſum: amicitiam*
Atque inimicitiam in fronte promtam gero.

ſed enim *harenas* parum Latine dici, quis, oro te, alius aut ſcripſit aut dixit? ac propterea peto, ut, ſi C. Cæſaris liber præ manibus eſt, promi jubeas: ut, quam confidenter hoc dicat, æſtimari à te poſſit. tunc, prolato libro de analogia primo, verba hæc ex eo pauca memoriæ mandavi. nam quum prædixiſſet neque *cœlum triticumve* neque *harenam* multitudinis ſignificationem pati: *Num tu*, inquit, *harum rerum natura accidere arbitraris, quod unam terram & plures terras & urbem & urbes & imperium & imperia dicamus, neque quadrigas in unam nominis figuram redigere neque harenam in multitudinis appellationem convertere poſſimus?* his deinde verbis lectis ſibi Fronto ad illum poëtam, Videturne tibi, inquit, C. Cæſar de ſtatu verbi contra te ſatiſque aperte ſatiſque conſtanter pronunciaſſe? Tum permotus auctoritate libri poëta, Si à Cæſare, inquit, jus provocandi foret, ego nunc ab hoc Cæſaris libro provocaſſem. ſed quoniam ipſe rationem ſententiæ ſuæ reddere ſuperſedit; nos te nunc rogamus, ut dicas quam eſſe cauſam vitii putes, & in *quadriga* dicenda & in *harenis*. Tum Fronto ita reſpondit, *Quadrigæ* ſemper, etſi multijugæ non ſunt, multitudinis tamen numero tenentur: quoniam quatuor ſimul equi juncti *quadrigæ* quaſi *qua-*

drijugæ vocantur. neque debet prorſus appellatio equorum plurium includi in ſingularis numeri unitatem. Eamdemque ibi rationem habendam, ſed in ſpecie diſpari; nam quum *harena* ſingulari numero dicta multitudinem tamen & copiam ſignificet minimarum, ex quibus conſtat, partium; indocte & inſcite *harenæ* dici videntur: tamquam id vocabulum indigeat numeri amplitudine, quum ei ſingulariter dici ingenita ſit naturalis ſui multitudo. ſed hæc ego, inquit, non ut hujus ſententiæ legiſque fundus ſubſcriptorque fierem: ſed ut ne Cæſaris viri docti opinionem ἀπαραμύθητον deſtituerem. nam quum *cœlum* ſemper ἑνικῶς dicatur, *mare* & *terra* non ſemper, & *pulvis*, *ventus*, & *fumus*, non ſemper: cur *inducias* & *cæremonias* ſcriptores veteres nonnumquam ſingulari numero appellaverunt: *ferias* & *nundinas* & *inferias* & *exſequias* numquam, cur *mel* & *vinum* atque id genus cætera, numerum multitudinis capiunt: *lac* non capiat? quæri, inquam, iſta omnia & enucleari & excuti ab hominibus negotioſis in civitate tam occupata non queunt. Quin his quoque ipſis, quæ jam dixi, demoratos vos eſſe video, alicui, opinor, negotio deſtinatos. ite ergo nunc: &, quando forte erit otium, quærite an *quadrigam* & *harenas* dixerit è cohorte illa dumtaxat antiquiore, vel oratorum aliquis vel poëtarum, id eſt, claſſicus aſſiduuſque aliquis ſcriptor, non proletarius. Hæc quidem Fronto requirere nos juſſit vocabula: non ea re, opinor, quod ſcripta eſſe in nullis veterum libris exiſtimaret: ſed ut nobis ſtudium lectitandi in quærendis rarioribus verbis exerceret. Quod unum ergo rariſſimum videbatur, invenimus *quadrigam* numero ſingulari dictam in libro ſatirarum M. Varronis, qui inſcriptus eſt, *Exdemetricus*. *harenas* autem πληθυντικῶς dictas minore ſtudio quærimus: quia præter C. Cæſarem, quod equidem meminerim, nemo id doctorum hominum dedit.

CAP.

Cap. IX.

Antonii Juliani in convivio ad quoſdam Græcos lepidiſſima reſponſio.

Adoleſcens è terra Aſia, de equeſtri loco, lætæ indolis, moribuſque & fortuna bene ornatus, & ad rem muſicam facili ingenio ac libenti, cœnam dabat amicis ac magiſtris, ſub urbe in ruſculo, celebrandæ lucis annuæ, quam principem ſibi vitæ habuerat. Venerat tum nobiſcum ad eamdem cœnam Antonius Julianus rhetor, docendis publicè juvenibus magiſter, Hiſpano ore, florentiſque homo facundiæ, & rerum litterarumque veterum peritus. is, ubi eduliis finis & poculis mox, ſermonibuſque tempus fuit, deſideravit exhiberi, quos habere eum adoleſcentem ſciebat, ſcitiſſimos utriuſque ſexus, qui canerent voce & qui pſallerent. ac, poſteaquam introducti pueri puellæque ſunt, jucundum in modum Ἀνακρεόντεια pleraque, & Sapphica, & poëtarum quoque recentium ἐλεγεῖα quædam erotica dulcia & venuſta accinerunt. Oblectati autem ſumus, præter multa alia, verſiculis lepidiſſimis Anacreontis ſenis: quos equidem ſcripſi, ut interea labor hic vigiliarum & inquies ſuavitate pauliſper vocum atque modulorum acquieſceret.

Τὸν ἄργυρον τορεύσας
Ἥφαιστέ μοι ποίησον,
Πανοπλίαν μὲν οὐχί,
(Τί γὰρ μάχαισι κἀμοί;)
Ποτήριον δὲ κοῖλον
Ὅσον δύνῃ βάθυνον.
Ποίει δέ μοι κατ' αὐτὸ
Μήτ' ἄστρα μήθ' ἁμάξας,
Μὴ στυγνὸν Ὠρίωνα.
(Τί Πλειάδεσσι κἀμοί,

Τί δ' ἄστρα(ς) Βοώτεω;)
Ποίησον ἀμπέλους μοι
Καὶ βότρυας κατ' αὐτὸ
Καὶ χρυσέους πατοῦντας
Ὁμοῦ καλῷ Λυαίῳ
Ἔρωτα καὶ Βάθυλλον.

Tum Græci pluſculi, qui in eo convivio erant, homines amœni & noſtras quoque litteras haud incurioſè docti, Julianum rhetorem laceſſere inſectarique adorti ſunt tanquam prorſus barbarum & agreſtem: qui ortus terra Hiſpania foret, clamatorque tantùm & facundia rabida jurgioſaque eſſet: ejuſque linguæ exercitationes doceret, quæ nullas voluptates nullamque mulcedinem Veneris atque Muſæ haberet: ſæpéque eum percontabantur, quid de Anacreonte cæteriſque id genus poëtis ſentiret, & ecquis noſtrorum poëtarum tam fluentes carminum delicias feciſſet, niſi Catullus, inquiunt, forte pauca, & Calvus itidem pauca. nam Levius implicata, & Hortenſius invenuſta, & Cinna illepida, & Memmius dura, ac deinceps omnes rudia fecerunt atque abſona. Tum ille pro lingua patria, tanquam pro aris & focis, animo irritato indignabundus, Cedere equidem, inquit, vobis debui, ut in tali aſotia atque nequitia artium vinceretis; & ſicut in voluptatibus cultus atque victus, ita in cantilenarum quoque multis anteiretis. ſed ne nos, id eſt, nomen Latinum, tamquam profectò vaſcos quoſdam & inſubidos ἀναφροδισίας condemnetis: permittite mihi, quæſo, operire pallio caput, quod in quadam parum pudica oratione Socratem feciſſe ajunt: & audite ac diſcite noſtros quoque antiquiores ante eos, quos nominaſtis, poëtas amaſios ac Venerios fuiſſe. tum reſupinus, capite convelato, voce admodum quàm ſuavi verſus cecinit Valerii Æditui veteris poëtæ, item Por-

Porcii Licinii, & Quinti Catulli: quibus mundius, venuſtius, limatius, preſſius, Græcum Latinumve nihil quicquam reperiri puto. verſus Æditui:

Dicere quum conor curam tibi Pamphila cordis:
Quid mî abs te quæram? verba labris abeunt.
Per pectus miſerum manat ſubido mihi ſudor.
Sic tacitus, ſubidus: duplo ideo pereo.

atque item alios verſus ejuſdem addidit, non herclè minus dulces quam priores:

Quid faculam præfers Phileros, qua nil opus nobis?
Ibimus, hoc lucet pectore flamma ſatis.
Iſtam non potis eſt vis ſæva exſtinguere venti:
Aut imber cœlo candidus præcipitans.
At contra hunc ignem Veneris, niſi ſi Venus ipſa,
Nulla-ſt quæ poſſit vis alia opprimere.

item dixit verſus Porcii Licinii hoſce,

Cuſtodes ovium teneræque propaginis agnûm
Quæritis ignem? ite huc, quæritis? ignis homo-ſt.
Si digito attigero, incendam ſilvam ſimul omnem:
Omne pecus: flamma ſt, omnia quæ video.

Q. Catulli verſus illi fuerunt:

Aufugit mihi animus. credo, ut ſolet, ad Theotimum
Devenit. ſic eſt. perfugium illud habet.
Quid ſi non interdixem, ne illunc fugitivum
Mitteret ad ſe intrò, ſed magis ejiceret?
Ibimus quæſitum. verùm ne ipſi teneamur
Formido. quid ago? da Venus conſilium.

CAP. X.

Verba hæc, præter propter, *in uſu vulgi prodita etiam Ennii fuiſſe.*

Memini me quondam & Celſinum Julianum Numidam ad Frontonem Cornelium, pedes tunc graviter ægrum, ire & viſere. atque ibi, qui introdu-

cti ſumus, offendimus eum cubantem in ſcimpodio Græcienſi, circum undique ſedentibus multis doctrina aut genere aut fortuna nobilibus viris. aſſiſtebant fabri ædium complures balneis novis moliendis adhibiti: oſtendebantque depictas in membranulis varias ſpecies balnearum. ex quibus quum elegiſſet unam formam ſpeciemque veris: interrogavit quantus eſſet pecuniæ conſpectus, ad id ratum opus abſolvendum. quumque architectus dixiſſet neceſſaria videri eſſe ſeſtertia ferme trecenta: unus ex amicis Frontonis & præter propter, inquit, alia quinquaginta. tum Fronto dilatis ſermonibus, quos habere de balnearum ſumtu inſtiterat, adſpiciens ad eum amicum, qui dixerat quinquaginta eſſe alia opus præter propter, quid hoc verbi eſſet, *præter propter*, interrogavit. atque ille amicus, Non meum, inquit, hoc verbum eſt, ſed multorum hominum quos loquentes id audias. quid autem id verbum ſignificet, non ex me, ſed ex grammatico quærendum eſt. ac ſimul digito demonſtrat grammaticum, haud incelebri nomine Romæ docentem, ſedentem. tum grammaticus uſitati pervulgatique verbi obſcuritate motus, Quærimus, inquit, quod honore quæſtionis minime dignum eſt. nam neſcio quid hoc prænimis plebejum eſt, & in opificum ſermonibus, quàm in hominum doctorum, notius. At enim Fronto, jam voce atque vultu intentiore, Itane, inquit, magiſter, dehoneſtum tibi deculpatumque hoc verbum videtur, quo & M. Cato & M. Varro & pleraque ætas ſuperior ut neceſſario & Latino uſi ſunt? atque ibi Julius Celſinus admonuit in tragœdia quoque Ennii, quæ Iphigenia inſcripta eſt, id ipſum de quò quærebatur ſcriptum eſſe, & à grammaticis contaminari magis ſolitum, quam enarrari. quocirca ſtatim proferri Iphigeniam Q. Ennii jubes. in ejus tragœdiæ choro inſcriptos eſſe hos verſus legimus;

Otio qui neſcit uti, plus negoti habet

Quam

Quam quum eſt negotium in negotio.
Nam cui quod agat inſtitutum eſt; nullo negotio
Id agit. ſtudet ibi. mentem atque animum delectat ſuum.
Otioſo in otio animus neſcit quid velit.
Hoc idem eſt: neque domi nunc nos nec militiæ ſumus,
Imus huc; hinc illuc; quum illuc ventum eſt, ire illinc lubet,
Incertè errat animus. præter propter vitam vivitur.

Hoc ubi lectum eſt: tum deinde Fronto ad grammaticum jam labentem, Audiſtine, inquit, magiſter optime, Ennium tuum dixiſſe, *præter propter*, & cum ſententia quidem tali, quali ſeveriſſimæ philoſophorum eſſe objurgationes ſolent? petimus igitur dicas, quoniam de Enniano jam verbo quæritur, qui ſit notus hujuſce verſus ſenſus:

Incerte errat animus. præter propter vitam vivitur.

Et grammaticus ſudans multum ac rubens multum, quum id plerique prolixius riderent, exſurgit: & abïens, Tibi, inquit, Fronto poſteà uni dicam, ne inſcitiores audiant ac diſcant. atque ita omnes, relicta ibi quæſtione verbi, conſurreximus.

Cap. XI.

Ponit verſus Platonis amatorios; quos admodum juvenis luſit, dum tragœdiis contendit.

Celebrantur duo iſti Græci verſiculi, multorumque doctorum hominum memoria dignantur, quod ſint lepidiſſimi & venuſtiſſimæ brevitatis. neque adeo pauci ſunt veteres ſcriptores, qui eos Platonis eſſe philoſophi affirmant; quibus ille adoleſcens luſerit, quum tragœdiis quoque eodem tempore faciendis præluderet.

τὴν ψυχὴν, Ἀγάθωνα φιλῶν, ἐπὶ χείλεσιν ἔσχον.
ἦλθε γὰρ ἡ τλήμων ὡς διαβησομένη.

Hoc

Hoc diſtichon amicus meus οὐκ ἄμουσος adoleſcens in pluris verſiculos licentiùs liberiuſque vertit. qui quoniam mihi quidem viſi ſunt, non eſſe memoratu indigni, ſubdidi.

Dum ſemihulco ſavio
Meum puellum ſavior;
Dulcemque florem ſpiritus
Duco ex aperto tramite:
Animula ægra & ſaucia
Cucurrit ad labias mihi,
Rictumque in oris pervium,
Et labra pueri mollia,
Rimata itineri tranſitus,
Ut tranſiliret nititur.
Tum ſi moræ quid pluſculæ
Fuiſſet in cœtu oſculi:
Amoris igni percita
Tranſiſſet, & me linqueret:
Et mira prorſum res foret,
Ut ad me fierem mortuus,
Ad puerum at intus viverem.

CAP. XII.

Diſſertatio Herodis Attici ſuper vi & natura doloris, ſuæque opinionis affirmatio per exemplum indocti ruſtici, qui cum rubis fructiferas arbores præcidit.

HErodem Atticum conſularem virum Athenis diſſerentem audivi Græca oratione: in qua ferè omnis memoriæ noſtræ univerſos gravitate atque copia & elegantia vocum longè præſtitit. diſſeruit autem contra ἀπάθειαν Stoïcorum, laceſſitus à quodam Stoïco, tamquam minus ſapienter & parum viriliter dolorem ferret ex morte pueri, quem amaverat, In ea diſſertione,
quan-

quantulum memini, hujuſcemodi ſenſus eſt: quod nullus uſquam homo, qui ſecundùm naturam ſentiret & ſaperet, affectionibus iſtis animi quas πάθη appellabat, ægritudinis, cupiditatis, timoris, iræ, voluptatis, carere & vacare totus poſſet; atque, ſi poſſet etiam obniti ut totis careret; non ex re id melius, quoniam langueret animus & torperet, affectionum quarumdam adminiculis, ut neceſſario plurimum imperio, privatus. dicebat enim ſenſus iſtos motuſque animi, qui quum immoderatiores ſunt vitia fiunt, innexos implicatoſque eſſe vigoribus quibuſdam mentium & alacritatibus. ac propterea, ſi omnino omnis eos imperitius convellamus, periculum eſſe ne eis adhærentes bonas quoque & utiles animi indoles amittamus. moderandos eſſe igitur & ſcite conſideratéque purgandos cenſebat, ut ea tantùm, quæ aliena ſunt, contraque naturam videntur, & cum pernicie agnata ſunt, detrahantur: ne profectò id accidat, quod cuipiam Thraco inſipienti & rudi in agro, quem emerat, procurando veniſſe uſu fabula eſt. Homo Thracus, inquit, ex ultima Barbaria, ruris colendi inſolens, quum in terras cultioris, humanioris vitæ cupidine, commigraſſet; fundum mercatus eſt, oleo atque vino conſtitutum. qui nihil admodum ſuper vite aut arbore colenda ſciret, videt forte vicinum rubos late atque alte obortas excidentem, fraxinos ad ſummum prope verticem deputantem, ſuboles vitium è radicibus caudicum ſuper terram fuſas revellentem, ſtolones in pomis aut in oleis proceros, atque decretos amputantem: acceditque prope, & cur tantam ligni atque frondium cædem faceret percunctatus eſt. & vicinus ita reſpondit; Ut ager, inquit, mundus puruſque fiat, ejus arbor atque vitis fecundior. Diſcedit ille à vicino gratias agens, & lætus tamquam adeptus rei ruſticæ diſciplinam, tum falcem ibi ac ſecurim capit; atque ibi homo miſer imperitus vites ſuas ſibi omnes & oleas detruncat; comaſque arbo-

arborum lætiſſimas uberrimoſque vitium palmites decidit. & frutecta atque virgulta ſimul omnia, pomis frugibuſque gignendis felicia, cum ſentibus & rubis purificandi agri gratia convellit; malà mercede doctus audaciam, ſiduciamque peccandi imitatione falſa eruditus. Sic, inquit, iſti apathiæ ſectatores, qui videri ſe eſſe tranquillos & intrepidos & immobiles volunt, dum nihil cupiunt, nihil dolent, nihil iraſcuntur, nihil gaudent, omnibus vehementioris animi officiis amputatis, in corpore ignavæ & quaſi enervatæ vitæ conſeneſcunt.

CAP. XIII.

Quos pumiliones *dicimus, Græcè νάνους appellari.*

Stabant forte unà in veſtibulo palatii fabulantes Fronto Cornelius & Feſtus Poſtumius & Apollinaris Sulpicius. atque ego ibi aſſiſtens, cum quibuſdam aliis, ſermones eorum quos de literarum diſciplinis habebant, curioſius captabam. tum Fronto Apollinari, Fac me, inquit, oro, magiſter, ut ſim certus, an recte ſuperſederim *nanos* dicere parva nimis ſtatura homines, maluerimque eos *pumiliones* appellare: quoniam hoc ſcriptum eſſe in libris veterum memineram: *nanos* autem ſordidum eſſe verbum & barbarum credebam. Eſt quidem hoc, inquit Apollinaris, in conſuetudine imperiti vulgi frequens, ſed barbarum non eſt, cenſeturque linguæ Græcæ origine: νάνους enim Græci vocaverunt brevi atque humili corpore homines paulum ſupra terram extantes. Idque ita dixerunt, adhibita quadam ratione etymologiæ cum ſententia vocabuli competente. &, ſi memoria, inquit, mihi non labat, ſcriptum hoc eſt in comœdia Ariſtophanis, cui nonem eſt, Ἀκλαὴς. Fuiſſet autem verbum hoc à te civitate donatum aut in Latinam coloniam deductum, ſi tu [illegible] dignatus fores, eſſet-

eſſetque id impendio probabilius, quàm quæ à Laberio ignobilia nimis & ſordentia in uſum linguæ Latinæ intromiſſa ſunt. Tum Feſtus Poſtumius grammatico cuipiam Latino, Frontonis familiari, Docuit, inquit, nos Apollinaris *nanos* verbum Græcum eſſe. tu nos doce, in quo de mulis aut equuleis humilioribus vulgò dicitur, anne Latinum ſit: & apud quem ſcriptum reperiatur. Atque ille grammaticus, homo ſanè perquam in noſcendis veteribus ſcriptis exercitus, ſi piaculum, inquit, non committitur præſente Apollinari quid de voce illa Græca Latinave ſentiam dicere; audeo tibi, Feſte, quærenti reſpondere: eſſe hoc verbum Latinum: ſcriptumque inveniri in poëmatis Helvii Cinnæ non ignobilis neque indocti poëtæ. Verſuſque ejus ipſos dixit; quos, quoniam memoriæ mihi fortè aderant, adſcripſi:

At nunc me geniana per ſalicta
Binis rheda rapit citata nanis.

Cap. XIV.

Contemporaneos fuiſſe Cæſari & Ciceroni M. Varronem & P. Nigidium ætatis ſuæ doctiſſimos Romanos, & quod Nigidii commentationes propter earum obſcuritatem ſubtilitatemque in vulgus non exeunt.

Aetas M. Ciceronis & C. Cæſaris præſtanti facundia viros paucos habuit: doctrinarum autem multiformium variarumque artium, quibus humanitas erudita eſt, columina habuit M. Varronem & P. Nigidium. Sed Varronis quidem monumenta rerum ac diſciplinarum, quæ per litteras condidit, in propatulo frequentique uſu feruntur. Nigidianæ autem commentationes non proinde in vulgus exeunt: & obſcuritas ſubtilitaſque earum tamquam parum utilis derelicta eſt. ſicuti ſunt quæ paulo ante legimus in commentariis ejus

quos grammaticos inſcripſit. ex quibus quædam ad demonſtrandum ſcripturæ genus exempli gratia ſumſi. nam quum de natura atque ordine litterarum diſſereret, quas grammatici vocales appellant, verba hæc ſcripſit, quæ reliquimus inenarrata ad exercendam legentium intentionem. *A & O ſemper principes ſunt: I & V ſemper ſubditæ. E & ſubit & præit. in Euripo præit; ſubit in AEmilio. ſi quis putat præire V, in his verbis, Valerius, Vennonius, Voluſius; aut I in his, jampridem, jecur, jocum, jucundum; errabit: quod hæ litteræ quum præeunt ne vocales quidem ſunt.* Item ex eodem libro verba hæc ſunt: *Inter litteram N & G eſt alia vis: ut in nomine anguis & angaria & ancora & increpat & incurrit & ingenuus. in omnibus enim his non verum N, ſed adulterinum ponitur. Nam, N, non eſſe lingua indicio eſt. nam ſi ea littera eſſet: lingua palatum tangeret.* Alio deinde in loco ita ſcriptum: *Græcos non tantæ inſcitiæ arceſſo, qui Ou ex O & Y ſcripſerunt, quantæ, qui, Ei, ex E & I. Illud enim inopia fecerunt, hoc nulla re ſubacti.*

LIBER VIGESIMUS.

CAPUT I.

Diſceptatio Sex. Cæcilii jureconſulti & Favorini philoſophi de legibus duodecim tabularum.

SEXTUS Cæcilius, in diſciplina juris atque legibus populi Romani noſcendis interpretandiſque, ſcientia, uſu, auctoritateque illuſtri fuit. ad eum fortè in area Palatina, quum ſalutationem Cæſaris opperiremur, philoſophus Favorinus acceſſit; colloquutuſque eſt, nobis multiſque aliis præſentibus. In illis tunc eorum ſermonibus orta mentio eſt legum decemviralium: quas decemviri ejus

rei gratia à populo creati compoſuerunt, inque duodecim tabulas conſcripſerunt. Eas leges quum Sex. Cæcilius, inquiſitis exploratiſque multarum urbium legibus, eleganti atque abſoluta brevitate verborum ſcriptas diceret: Sit hoc, inquit Favorinus, in pleraque earum legum parte, ita uti dicis. non enim minus cupidè tabulas iſtas XII legi, quam illos decem libros Platonis de legibus, ſed quædam iſtic eſſe animadvertuntur aut obſcuriſſima, aut dura; aut lenia contrà nimis & remiſſa; aut nequaquam ita, ut ſcriptum eſt, conſiſtentia. Obſcuritates, inquit Sex. Cæcilius, non aſſignemus culpæ ſcribentium, ſed inſcientiæ non aſſequentium. quamquam hi quoque ipſi, qui quæ ſcripta ſunt minus percipiunt, culpa vacant. nam longa ætas verba atque mores veteres oblitteravit, quibus verbis moribuſque ſententia legum comprehenſa eſt. Trecenteſimo quoque anno poſt Romam conditam tabulæ compoſitæ ſcriptæque ſunt. à quo tempore, ad hunc diem, anni eſſe non longè minus ſeptingenti videntur. Durè autem ſcriptum eſſe in iſtis legibus quid exiſtimari poteſt? niſi duram eſſe legem putas, quæ judicem arbitrumve jure datum, qui ob rem dicendam pecuniam accepiſſe convictus eſt, capite pœnitur: aut quæ furem manifeſtum, ei cui furtum factum eſt, in ſervitutem tradit: nocturnum autem furem jus occidendi tribuit. dic enim, quæſo, dic, vir ſapientiæ ſtudioſiſſime, an aut judicis illius perfidiam contra omnia jura divina atque humana jusjurandum ſuum pecunia vendentis, aut furis manifeſti intolerandam audaciam, aut nocturni graſſatoris inſidioſam violentiam non dignam eſſe capitis pœna exiſtimes? Noli, inquit Favorinus, ex me quærere, quid ego exiſtimem. ſcis enim ſolitum eſſe me pro diſciplina ſectæ, quam colo, inquirere potius quàm decernere. ſed non levis exiſtimator, neque aſpernabilis eſt populus Romanus; cui delicta quidem iſthæc vindicanda, pœ-

næ tamen hujuſcemodi nimis duræ eſſe viſæ ſunt. paſſus enim eſt leges iſtas de tam immodico ſupplicio ſitu atque ſenio emori. ſicut illud quoque, non humaniter ſcriptum, improbavit: quod ſi homo in jus vocatus morbo aut ætate æger ad ingrediendum invalidus eſt; arcera non ſternitur: ſed ipſe aufertur & jumento imponitur, atque ex domo ſua ad prætorem in comitium nova funeris facie effertur. quam enim ob cauſam morbo affectus, & ad reſpondendum pro ſeſe non idoneus, jumento adhærens in jus adverſario deportatur? Quod verò dixi videri quædam eſſe impendio molliora: nonnè tibi quoque videtur nimis eſſe dilutum, quod ita de injuria pœnienda ſcriptum eſt? SI. INJURIAM. FAXIT. ALTERI. VIGINTI. QUINQUE. AERIS. POENAE. SUNTO. quis enim erit tam inops, quem ab injuriæ faciendæ lubidine vigintiquinque aſſes deterreant? itaque quum eam legem Q. Labeo quoque veſter in libris, quos ad duodecim tabulas conſcripſit, non probaret, Quidam, inquit, Lucius Veratius fuit, egregiè homo improbus atque immani vecordia. is pro delectamento habebat, os hominis liberi manus ſuæ palma verberare. eum ſervus ſequebatur crumenam plenam aſſium portitans: &, quemcumque depalmaverat, numerari ſtatim ſecundum duodecim tabulas, quinque & viginti aſſes jubebat. propterea, inquit, prætores poſteà hanc aboleſcere & relinqui cenſuerunt; injuriiſque æſtimandis recuperatores ſe daturos edixerunt. Nonnulla autem in iſtis legibus nec conſiſtere quidem, ſicuti dixi, viſa ſunt, velut illa lex talionis: cujus verba, niſi memoria me fallit, hæc ſunt: SI. MEMBRUM. RUPIT. NI. CUM. EO. PACIT. TALIO. ESTO. præter enim ulciſcendi acerbitatem, ne procedere quoque exſequutio juſta talionis poteſt. nam cui membrum ab alio ruptum eſt, ſi ipſi itidem rumpere per talionem velit, quæro an efficere poſſit rumpendi pariter membri æquilibrium. in qua re primum

mum ea difficultas eſt inexplicabilis. Quid ſi quis membrum, inquit, alteri imprudens ruperit? quod enim per imprudentiam factum eſt, retaliari per imprudentiam debet. ictus quippe fortuitus & conſultus non cadunt ſub ejuſdem talionis ſimilitudinem. quonam igitur modo imprudentem poterit imitari, qui in exſequenda talione non licentiæ jus habet, ſed imprudentiæ? ſed & ſi prudens ruperit: nequaquam patietur aut altiùs ſe lædi, aut latiùs. quod cujuſmodi libra atque menſura caveri poſſit, non reperio. quin etiam ſi quid plus erit aliterve commiſſum; res fiet ridiculæ atrocitatis: ut contraria actio mutuæ talionis oriatur, & adoleſcat infinita quædam reciprocatio talionum. nam de immanitate illa ſecandi partiendique humani corporis, ſi unus ob pecuniam debitam judicatus addictuſque ſit pluribus, non libet meminiſſe; & piget dicere: quid enim videri poteſt efferatius? quid ab hominis ingenio diverſius, quàm quòd membra & artus inopis debitoris breviſſimo laniatu diſtrahebantur, ſicut nunc bona venum diſtrahuntur? Tum Sex. Cæcilius amplexus utraque manu Favorinum, Tu es, inquit, unus profectò in noſtra memoria non Grajæ modo, ſed & Romanæ rei peritiſſimus. quis enim philoſophorum diſciplinæ ſuæ leges tam ſcitè atque doctè callet, quàm leges tu noſtras decemvirales percalluiſti? Sed, quæſo tecum tamen, degrediare pauliſper è curriculis iſtis diſputationum veſtrarum Academicis, omiſſoque ſtudio, quicquid lubitum eſt, arguendi tuendique, conſideres gravius, cuimodi ſint ea, quæ reprehendiſti. nec ideo contemnas legum iſtarum antiquitates, quòd pleriſque ipſis jam populus Romanus uti deſiverit. non enim profectò ignoras legum opportunitates & medelas, pro temporum moribus & pro rerum publicarum generibus ac pro utilitatum præſentium rationibus, proque vitiorum, quibus medendum eſt, fervoribus mutari atque flecti: neque uno ſtatu

conſiſtere, quin, ut facies cœli & maris, ita rerum atque fortunæ tempeſtatibus varientur. quid ſalubrius viſum eſt rogatione illa Stolonis jugerûm de numero præfinito? quid utilius plebiſcito Voconio, de coërcendis mulierum hæreditatibus? quid tam neceſſarium exiſtimatum eſt propulſandæ civium luxuriæ, quàm lex Licinia & Fannia, aliæque item leges ſumtuariæ? omnia tamen hæc oblitterata & operta ſunt civitatis opulentia quaſi quibuſdam fluctibus exæſtuantis. Sed cur tibi eſſe viſa eſt inhumana lex omnium, mea quidem ſententia, humaniſſima, quæ jumentum dari jubet ægro aut ſeni in jus vocato? verba ſunt hæc de lege: SI. IN. JUS. VOCAT. SI. MORBUS. AEVITAS. VE. VITIUM. ESCIT. QUI. IN. JUS. VOCABIT. JUMENTUM. DATO. SI. NOLET. ARCERAM. NE. STERNITO. An tu fortè morbum appellari hic putas ægrotationem gravem cum febri rapida & quercera, jumentumque dici pecus aliquod unicum tergo vehens? ac propterea minus fuiſſe humanum exiſtimas ægrotum domi ſuæ cubantem jumento impoſitum in jus rapi? hoc, mi Favorine, nequaquam ita eſt. nam morbus in lege iſta non febriculoſus neque nimis gravis; ſed vitium aliquod imbecillitatis atque invalentiæ demonſtratur: non periculum vitæ oſtenditur. cæteroqui morbum vehementiorem vim graviter nocendi habentem legum iſtarum ſcriptores alio in loco, non per ſe morbum, ſed *morbum ſonticum* appellant. *jumentum* quoque non id ſolum ſignificat quod nunc dicitur; ſed vectabulum etiam, quod adjunctis pecoribus trahebatur, veteres noſtri jumentum à jungendo dixerunt. *Arcera* autem vocabatur ploſtrum tectum undique & mœnitum: quaſi arca quædam magna veſtimentis inſtrata, qua à nimis ægri aut ſenes portari cubantes ſolebant. Quænam tibi igitur acerbitas eſſe viſa eſt, quòd in jus vocato pauperrimo homini vel inopi, qui aut pedibus fortè ægris eſſet, aut quo alio caſu ingredi non quiret,

ret, ploſtrum eſſe dandum cenſuerunt? neque inſterni tamen delicatè arceram juſſerunt, quoniam ſatis eſſet invalido cuicuimodi vectabulum. atque id fecerunt, ne cauſatio iſta ægri corporis perpetuam vacationem daret fidem detrectantibus, juriſque actiones declinantibus. Sed enim ipſum vide. injurias factas quinque & viginti aſſibus ſanxerunt. non omnino omnes, mi Favorine, injurias ære iſto pauco diluerunt: tametſi & hæc ipſa paucitas aſſium grave pondus æris fuit. nam librariis aſſibus in ea tempeſtate populus uſus eſt. ſed injurias atrociores, ut de oſſe fracto, non liberis modo, verum etiam ſervis factas impenſiore damno vindicaverunt, quibuſdam autem injuriis talionem quoque oppoſuerunt. quam quidem tu talionem, vir optime, iniquius paulò inſectatus es; ac ne conſiſtere quidem dixiſti, lepida quadam ſollertia verborum; quoniam talioni par non ſit talio: neque rumpi membrum facile poſſit ad alterius rupturæ (ut ais tu) æquilibrium. Verum eſt, mi Favorine, talionem rariſſimum fieri difficillimè. ſed decemviri minuere atque exſtinguere volentes hujuſcemodi violentiam pulſandi atque lædendi, eo quoque metu coërcendos eſſe homines putaverunt: neque ejus, qui membrum alteri rupiſſet & paciſci tamen de talione redimenda nollet, tantam eſſe habendam rationem arbitrati ſunt, ut, an prudens imprudenſve rupiſſet, ſpectandum putarent: aut talionem in eo vel ad amuſſim æquipararent, vel in librili perpenderent: ſed potius eumdem animum eumdemque impetum in eadem parte corporis rumpendi, non eumdem quoque caſum exigi voluerunt, quoniam modus voluntatis præſtari poſſet, caſus ictus non poſſet. quod ſi ita eſt, ut dico, ut & ipſe æquitatis habitus demonſtrat; taliones illæ tuæ recip.ocæ argutiores profectò quàm veriores fuerunt. Sed quoniam acerbum quoque eſſe hoc genus pœnæ putas: quæ, obſecro te, iſta acerbitas eſt, ſi idem fiat in te quod

tute in alio feceris; præſertim quum habeas facultatem paciſcendi: & non neceſſe ſit pati talionem, niſi eam tu elegeris? quod edictum autem prætorium de æſtimandis injuriis probabilius eſſe poteſt? nolo hoc ignores, hanc quoque ipſam rationem ad æſtimationem judicis redigi neceſſario ſolitam. nam ſi reus, qui depaciſci noluerat, judici talionem imperanti non parebat, æſtimata lite judex hominem pecuniæ damnabat. atque ita, ſi reo & pactio gravis & acerba talio viſa fuerat, ſeveritas legis ad pecuniæ multam redibat. Reſtat ut ei, quod de ſectione partitioneque corporis immaniſſimum eſſe tibi viſum eſt, reſpondeam. Omnibus quidem virtutum generibus exercendis colendiſque populus Romanus è parva origine ad tantæ amplitudinis inſtar emicuit, ſed omnium maximè atque præcipuè fidem coluit, ſanctamque habuit tam privatim quàm publice. ſic conſules clariſſimos viros hoſtibus confirmandæ fidei publicæ cauſa dedit. ſic clientem in fidem acceptum cariorem haberi, quàm propinquos, tuendumque eſſe contra cognatos cenſuit. neque pejus ullum facinus exiſtimatum eſt, quam ſi cui probaretur clientem deriſui habuiſſe. Hanc autem fidem majores noſtri non modò in officiorum vicibus ſed in negotiorum quoque contractibus ſanxerunt; maximèque in pecuniæ mutuaticæ uſu atque commercio. adimi enim putaverunt ſubſidium hoc inopiæ temporariæ, quo communis omnium vita indiget, ſi perfidia debitorum ſine gravi pœna eluderet. confeſſi igitur æris ac debiti judicatis triginta dies ſunt dati, conquirendæ pecuniæ cauſa, quam diſſolverent: eoſque dies decemviri *juſtos* appellaverunt, velut quoddam juſtitium, id eſt, juris inter eos quaſi interſtitionem quamdam & ceſſationem. quibus diebus nihil cum his agi jure poſſet. poſt deinde, niſi diſſolverent, ad prætorem vocabantur; & ab eo, quibus erant judicati, addicebantur. nervo quoque aut compedibus vinciebantur.

tur. ſic enim ſunt, opinor, verba legis: AERIS. CONFESSI. DEBITI. Q. JURE. JUDICATIS. TRIGINTA. DIES. JUSTI. SUNTO. POST. DEINDE. MANUS. INJECTIO. ESTO. IN. JUS. DUCITO. NI. JUDICATUM. FACIT. AUT. QUI. ENDO. EM. JURE. VINDICIT. SECUM. DUCITO. VINCITO. AUT. NERVO. AUT. COMPEDIBUS. QUINDECIM. PONDO. NE. MINORE. AUT. SI. VOLET. MAJORE. VINCITO. SI. VOLET. SUO. VIVITO. NI. SUO. VIVIT. QUI. EM. VINCTUM. HABEBIT. LIBRAS. FARRIS. IN. DIES. DATO. SI. VOLET. PLUS. DATO. Erat autem jus interea paciſcendi; ac, niſi pacti forent, habebantur in vinculis dies ſexaginta. inter eos dies, trinis nundinis continuis, ad prætorem in comitium producebantur, quantæque pecuniæ judicati eſſent prædicabatur. tertiis autem nundinis capite pœnas dabant, aut trans Tiberim peregrè venum ibant. ſed eam capitis pœnam ſanciendæ, ſicut dixi, fidei gratia, horrificam atrocitatis oſtentu noviſque terroribus metuendam reddiderunt. nam ſi plures forent, quibus reus eſſet judicatus, ſecare ſi vellent atque partiri corpus addicti ſibi hominis permiſerunt. & quidem verba ipſa legis dicam, ne exiſtimes invidiam me iſtam fortè formidare. TERTIIS, inquit, NUNDINIS. PARTIS. SECANTO. SI. PLUS. MINUS. VE. SECUERUNT. SE. FRAUDE. ESTO. Nihil profectò immitius, nihil immanius: niſi, ut reipſa apparet, eo conſilio tanta immanitas pœnæ denunciata eſt, ne ad eam umquam perveniretur. addici namque nunc & vinciri multos videmus; quia vinculorum pœnam deterrimi homines contemnunt. diſſectum eſſe antiquitus neminem equidem neque legi neque audivi: quoniam ſævitia iſta pœnæ contemni non quita eſt. An putas, Favorine, ſi non illa etiam ex duodecim tabulis de teſtimoniis falſis pœna aboleviſſet: & ſi nunc quoque, ut antea qui falſum teſtimonium dixiſſe convictus eſſet, è ſaxo Tarpejo

dejiceretur, mentituros fuiſſe pro teſtimonio tam multos quam videmus? Acerbitas plerumque ulciſcendi maleficii, bene atque cautè vivendi diſciplina eſt. Hiſtoria de Metio Fufetio Albano nobis quoque, non admodum numero iſtiuſmodi libros lectitantibus, ignota non eſt. qui quoniam pactum atque condictum cum rege populi Romani perfidè ruperat binis quadrigis evinctus in diverſa nitentibus laceratus eſt. novum atque aſperum ſupplicium quis negat? ſed, quid eligantiſſimus poëta dicat, vide:

At tu dictis, Albane, maneres.

Hæc taliaque alia ubi Sex. Cæcilius omnibus qui aderant, ipſo quoque Favorino approbante atque laudante, diſſeruit, nunciatum eſt Cæſarem jam ſalutari: & ſeparati ſumus.

CAP. II.

Vocabulum ſiticinum, *in M. Catonis oratione quid ſignificet.*

Siticines, ſcriptum eſt in oratione M. Catonis, quæ inſcribitur, *Ne imperium ſit veteri ubi novus venerit. Siticines*, inquit, *& liticines & tubicines.* Sed Cæſellius Vindex, in commentariis lectionum antiquarum, ſcire quidem ſe ait *liticines* lituo cantare, & *tubicines* tuba: quid iſtuc autem ſit, quo *ſiticines* cantent, homo ingenuæ veritatis ſcire ſeſe negat. Nos autem in Capitonis Atei conjectaneis invenimus, *ſiticines* appellatos, qui apud ſitos canere ſoliti eſſent, hoc eſt, vita functos & ſepultos: eoſque habuiſſe proprium genus tubæ, à cæterorum differens.

CAP.

CAP. III.

Quam ob cauſam L. Accius poëta in pragmaticis ſicinniſtas nebuloſo nomine *eſſe dixerit.*

Quos *ſiciniſtas* vulgus dicit, qui rectiùs loquuti ſunt *ſicinniſtas*, littera *n* gemina dixerunt. *ſicinnium* enim genus veteris ſaltationis fuit. ſaltabundi autem canebant, quæ nunc ſtantes canunt. Poſuit hoc verbum L. Accius poëta in Pragmaticis, appellarique *ſicinniſtas* ait *nebuloſo nomine*: credo propterea *nebuloſo*, quòd *ſicinnium* cur diceretur ei obſcurum eſſet.

CAP. IV.

Artificum ſcenicorum ſtudium amoremque, inhoneſtum probroſumque eſſe: & ſuper ea re verba Ariſtotelis philoſophi adſcripta.

Comœdos quiſpiam & tragœdos & tibicines dives adoleſcens Tauri philoſophi diſcipulus liberos homines in deliciis atque in delectamentis habebat. id genus autem artifices Græcè appellantur *οἱ περὶ τὸν Διόνυσον τεχνῖται*. Eum adoleſcentem Taurus à ſodalitatibus convictuque hominum ſcenicorum abducere volens, miſit ei verba hæc ex Ariſtotelis libro exſcripta, qui *προβλήματα ἐγκύκλια* inſcriptus eſt. juſſitque ut ea quotidie lectitaret: *διὰ τί οἱ Διονυσιακοὶ τεχνῖται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πονηροί εἰσιν; ὅτι ἥκιστα λόγου καὶ φιλοσοφίας κοινωνοῦσι. Διὰ τὸ περὶ τὰς ἀναγκαίας τέχνας αὐτῶν τὸ πολὺ μέρος τοῦ βίου εἶναι. καὶ ὅτι ἐν ἀκρασίαις τὸν πολὺν χρόνον εἰσίν, ὁτὲ δὲ ἐν ἀπορίαις. ἀμφότερα δὲ φαυλότητος παρασκευαστικά.*

CAP.

CAP. V.

Exempla epiſtolarum Alexandri regis & Ariſtotelis philoſophi, ita uti ſunt edita: eaque in linguam Latinam verſa.

Commentationum ſuarum artiumque, quas diſcipulis tradebat Ariſtoteles philoſophus, regis Alexandri magiſter, duas ſpecies habuiſſe dicitur. alia erant, quæ nominabat ἐξωτερικὰ; alia, quæ appellabat ἀκροαματικά. Ἐξωτερικὰ dicebantur, quæ ad rhetoricas meditationes, facultatem argutiarum, civiliumque rerum notitiam conducebant. Ἀκροαματικὰ autem vocabantur, in quibus philoſophia remotior ſubtiliorque agitabatur; quæque ad naturæ contemplationes diſceptationesve dialecticas pertinebant. huic diſciplinæ, quam dixi ἀκροαματικὴν, tempus exercendæ dabat in Lycio matutinum: nec ad eam quemquam temerè mittebat; niſi quorum ante ingenium & eruditionis elementa atque in diſcendo ſtudium laboremque exploraſſet. illas verò ἐξωτερικὰς auditiones exercitiumque dicendi eodem in loco veſperi faciebat; eaſque vulgò juvenibus ſine delectu præbebat; atque eum δειλινὸν περίπατον appellabat, illum alterum ſupra ἑωθινόν. utroque enim tempore ambulans diſſerebat: libroſque ſuos, earum omnium rerum commentarios, ſeorſum diviſit; ut alii exoterici dicerentur, partim acroamatici. Acroamaticos quum in vulgus ab eo editos rex Alexander cognoviſſet, atque ea tempeſtate armis exercitam omnem prope Aſiam teneret, regemque ipſum Darium prœliis & victoriis urgeret; in illis tamen tantis negotiis litteras ad Ariſtotelem miſit, non eum rectè feciſſe, quod diſciplinas ἀκροαματικὰς, quibus ab eo ipſe eruditus foret, libris foras editis invulgaſſet. Nam qua, inquit, alia re præſtare cæteris poterimus, ſi ea, quæ ex te accepimus,

omnium

omnium prorſus fient communia? quippe ego doctrina anteire malim, quam copiis atque opulentiis. Reſcripſit ei Ariſtoteles ad hanc ſententiam: Acroamaticos libros, quos editos quereris, & non proinde ut arcana abſconditos, neque editos ſcito eſſe, neque non editos. quoniam his ſolis, qui nos audiunt, cognobiles erunt. Exempla utrarumque litterarum, ſumta ex Andronici philoſophi libro, ſubdidi. amavi autem prorſus in utriuſque epiſtola brevitatis eligantiſſimæ filum tenuiſſimum.

Ἀλέξανδρος Ἀριστοτέλει εὖ πράττειν.

Οὐκ ὀρθῶς ἐποίησας, ἐκδοὺς τοὺς ἀκροαματικοὺς τῶν λόγων. τίνι γὰρ ἔτι διοίσομεν ἡμεῖς τῶν ἄλλων, εἰ καθ' οὓς ἐπαιδεύθημεν λόγους, οὗτοι πάντων ἔσονται κοινοί; ἐγὼ δὲ βουλοίμην ἂν ταῖς περὶ τὰ ἄριστα ἐμπειρίαις, ἢ ταῖς δυνάμεσι διαφέρειν. ἔρρωσο.

Ἀριστοτέλης βασιλεῖ Ἀλεξάνδρῳ εὖ πράττειν.

Ἔγραψάς μοι περὶ τῶν ἀκροαματικῶν λόγων, οἰόμενος δεῖν αὐτοὺς φυλάττειν ἐν ἀπορρήτοις. ἴσθι οὖν αὐτοὺς καὶ ἐκδεδομένους καὶ μὴ ἐκδεδομένους. ξυνετοί γάρ εἰσι μόνοις τοῖς ἡμῶν ἀκούσασιν. ἔρρωσο.

Hoc ego verbum, ξυνετοὶ γάρ εἰσιν, quærens uno itidem verbo dicere, aliud non reperi, quam quod eſt ſcriptum à M. Catone in VI origine. *Itaque ego*, inquit, *cognobiliorem cognitionem eſſe arbitror.*

CAP. VI.

Quæſitum atque tractatum, utrum ſit rectius dicere, habeo curam veſtri, *an* veſtrum.

Percontabar Apollinarem Sulpicium, quum eum Romæ adoleſcentulus ſectarer, qua ratione diceretur, *habeo curam veſtri*, aut *miſereor veſtri*: & iſte caſus, *veſtri*, eo in loco quem videretur habere caſum rectum. Is hîc mihi ita reſpondit: Quæris, inquit, ex me, quod mihi

mihi quoque eſt jamdiu in perpetua quæſtione. videtur enim non *veſtri* oportere dici, ſed *veſtrum*: ſicut Græci loquuntur, ἐπιμελοῦμαι ὑμῶν, καὶ κήδομαι ὑμῶν. quo in loco ὑμῶν aptiùs *veſtrum* dicitur, quam *veſtri*, & habet caſum nominandi *vos*: quem tu rectum appellaſti. Invenio tamen, inquit, non paucis in locis *noſtri* atque *veſtri* dictum, non *noſtrum* aut *veſtrum*. L. Sulla rerum geſtarum libro ſecundo: *Quo ſi fieri poteſt, ut etiam nunc noſtri vobis in mentem veniat: noſque magis dignos creditis, quibus civibus quam hoſtibus utamini; quique pro vobis potius quam contra vos pugnemus: neque noſtro, neque majorum noſtrorum merito nobis id continget.* Terentius in Phormione:

> *Ita plerique ingenio ſumus omnes, noſtri noſmet pœnitet.*

Afranius in Togata:

> *Neſcio qui noſtri miſeritus tandem deus.*

& Laberius in Necyomantia:

> *Dum diutius detinetur, noſtri oblitus eſt.*

Dubium porrò, inquit, non eſt, quin eodem hæc omnia caſu dicantur, *noſtri oblitus eſt*, *noſtri miſeritus eſt*, quo dicitur, *mei pœnitet*, *mei miſeritus eſt*, *mei oblitus eſt*. *mei* autem caſus interrogandi eſt, quem genitivum grammatici vocant; & ab eo declinatur, quod eſt, *ego*, hujus deinde pluralivum eſt, *nos*. *tui* æquè declinatur ab eo, quod eſt, *tu*. hujus itidem pluralivum eſt, *vos*. ſic namque Plautus declinavit in Pſeudolo in hiſce verſibus:

> *Si ex te tacente fieri poſſem certior, here,*
> *Quæ miſeriæ te tam miſerè macerent:*
> *Duorum labori ego hominum parſiſſem lubens,*
> *Mei te rogandi & tui reſpondendi mihi.*

mei enim Plautus, hoc in loco, non ab eo dixit, quod eſt, *meus*; ſed ab eo quod eſt, *ego*. itaque ſi dicere velis, *patrem mei*, pro, *patrem meum*; quo Græci modo

τοῦ πα-

ὁ πατήρ μου dicunt, inuſitatè quidem, ſed rectè profecto, eaque ratione dices, qua Plautus dixit, *labori mei*, pro, *labori meo.* hæc autem ipſa ratio eſt in numero plurativo; qua Gracchus, *miſereri veſtrum*, & qua M. Cicero *contentio veſtrum*, & *contentione noſtrum* dixit; quaque item ratione Quadrigarius in annali undeviceſimo verba hæc poſuit: *C. Mari, ecquando te noſtrum & reip. miſerebitur?* cur igitur Terentius, *pœnitet noſtri*, & non, *noſtrum*, & Afranius, *noſtri miſeritus eſt*, non, *noſtrum?* Nihil herclè, inquit, mihi de iſta re in mentem venit; niſi auctoritas quædam vetuſtatis non nimis anxiè neque ſuperſtitioſè loquentis. nam ſicuti multifariam ſcriptum eſt, *veſtrorum*, pro, *veſtrum*; ut in Plauti Muſtellaria in hoc verſu:

Verum illud eſſe maxima pars veſtrorum intelligit:

quum vellet, *maxima pars* dicere *veſtrum:* ita nonnunquam *veſtri* quoque dictum eſt *veſtrum.* ſed proculdubio qui rectiſſimè loqui volet, *veſtrum* potius dixerit, quàm *veſtri.* & iccirco importuniſſimè, inquit, fecerunt qui in pleriſque Salluſtii exemplaribus ſcripturam iſtam ſinceriſſimam corruperunt. nam quum ita in Catilina ſcriptum eſſet: *Sæpe majores veſtrum miſeriti plebis Romanæ: veſtrum* obleverunt, & *veſtri* ſuperſcripſerunt. ex quo in plures libros mendæ iſtius indoles manavit. Hæc memini mihi Apollinarem dicere: eaque tunc ipſa, ita ut dicta fuerant, notavi.

Cap. VII.

Quàm diverſæ Græcorum ſententiæ ſuper numero Niobæ filiorum.

Mira & propè adeò ridicula diverſitas fabulæ apud Græcos poëtas deprehenditur ſuper numero Niobæ filiorum. nam Homerus pueros puellaſque ejus bis ſenos dicit fuiſſe, Euripides bis ſeptenos, Sap-

Sappho bis novenos, Bacchylides & Pindarus bis denos: quidam alii ſcriptores tres fuiſſe ſolos dixerunt.

CAP. VIII.

De iis quæ habere συμπάθειαν videntur cum luna augeſcente ac ſeneſcente.

Annianus poëta in fundo ſuo, quem in agro Faliſco poſſidebat, agitare erat ſolitus vindemiam hilarè atque amœniter, ad eos dies me & quoſdam item alios familiaris vocavit. ibi tum cœnantibus nobis, magnus oſtrearum numerus Roma miſſus eſt. quæ quum appoſitæ fuiſſent, & multæ quidem, ſed inuberes macræque eſſent: Luna, inquit Annianus, nunc videlicet ſeneſcit: ea re oſtrea quoque, ſicuti quædam alia, tenuis exſuctaque eſt. quum quæreremus, quæ alia item ſeneſcente luna tabeſcerent: Nonne Lucilium, inquit, noſtrum meminiſtis dicere?

Luna alit oſtrea & implet echinos, muribus fibras
Et pecui addit.

eadem autem ipſa, quæ creſcente luna gliſcunt, deficiente contrà luna defiunt. ælurorum quoque oculi ad eaſdem vices lunæ aut ampliores fiunt aut minores. id etiam, inquit, multo mirandum eſt magis, quod apud Plutarchum in IV in Heſiodum commentario legi; Cæpe tum revireſcit, & congerminat decedente luna, contrà autem inareſcit adoleſcente. eam cauſam eſſe dicunt ſacerdotes Ægyptii, cur Peluſiotæ cæpe non edunt: quia ſolum olerum omnium contra lunæ aucta atque damna vices minuendi & augendi habeat contrarias.

CAP.

CAP. IX.

Qualibus verbis delectari ſolitus ſit Antonius Julianus poſitis in mimiambis, quos Cn. Matius ſcripſit.

Delectari mulcerique aures ſuas dicebat Antonius Julianus, figmentis verborum novis Cn. Matii, hominis eruditi: qualia hæc quoque eſſent, quæ ſcripta ab eo in mimiambis memorabat:

Sinuque amicam reficere frigidam caldo,
Columbatimque labra conſerens labris.

item id quoque jucundè lepidèque fictum dictitabat:

Jam tonſiles tapetes ebrii fuco,
Quos concha purpura imbuens venenavit.

item illud:

Dein coquenti vaſa cuncta dejectat:
Nequamve ſcitamenta pipulo poſcit.

CAP. X.

Quid vocabulum, ex jure manum conſertum, *ſignificet.*

Ex. JURE. MANUM. CONSERTUM. verba ſunt ex antiquis actionibus. quæ, quum lege agitur & vindictæ contenduntur, dici nunc quoque apud prætorem ſolent. Rogavi ego Romæ grammaticum celebri hominem fama & multo nomine, quid hæc verba eſſent. tum ille me deſpiciens, Aut erras, inquit, adoleſcens; aut ludis. rem enim doceo grammaticam, non jus reſpondeo. ſi quid igitur ex Virgilio, Plauto, Ennio quærere habes; quæras licet. Ex Ennio ergo, inquam, eſt magiſter quod quæro. Ennius enim verbis hiſce uſus eſt. quumque ille demiratus aliena hæc eſſe à poëtis, & haud uſquam inveniri in carminibus Ennii diceret: tum ego hos verſus ex octavo annali abſentes dixi. nam

fortè eos tamquam inſigniter præter alios factos memineram:

Pellitur è medio ſapientia. vi geritur res.
Spernitur orator bonus, horridus miles amatur.
Haud doctis dictis certantes, ſed maledictis,
Miſcent inter ſeſe inimicitias agitantes.
Non ex jure manum conſertum, ſed mage ferro
Rem repetunt, regnumque petunt, vadunt ſolidâ vi.

Quum hos ego verſus Ennianos dixiſſem: Credo, inquit grammaticus, jam tibi. ſed tu velim credas mihi, Q. Ennium didiciſſe hoc non ex poëticæ litteris, ſed ex juris aliquo perito. eas igitur tu quoque, inquit, & diſcas unde Ennius didicit. Uſus conſilio ſum magiſtri, quod docere me ipſe debuerat, à quo diſcerem præter monſtrantis. itaque id, quod ex Jure conſultis ex libriſque eorum didici, inſerendum his commentariis exiſtimavi. quoniam in medio rerum & hominum vitam qui colunt, ignorare non oportet verba actionum civilium celebriora. *Manum conſerere* eſt, de qua re diſceptatur, in re præſenti, *ſive ager ſive quid aliud eſt*, cùm adverſario ſimul manu prendere, & in ea re omnibus verbis vindicare. vindicia, id eſt, correptio manus in re atque in loco præſenti, apud prætorem ex duodecim tabulis fiebat, in quibus ita ſcriptum eſt. SI. QUI. IN. JURE. MANUM. CONSERUNT, Sed poſtquam prætores propagatis Italiæ finibus, datis juriſdictionibus, negotiis occupati proficiſci vindiciarum dicendarum cauſa in longinquas res gravabantur; inſtitutum eſt, contrà duodecim tabulas, tacito conſenſu, ut litigantes non in jure apud prætorem manum conſererent, ſed ex jure manum conſertum vocarent; id eſt, alter alterum ex jure ad conſerendam manum in rem, de qua ageretur, vocaret: atque profecti ſimul in agrum, de quo litigabatur, terræ aliquid ex eo, uti unam glebam, in jus in urbem ad prætorem deferrent: & in ea glebâ, tam-

tamquam in toto agro, vindicarent. idque Ennius ſignificare volens ait, non, ut ad prætorem ſolitum eſt, agi legitimis actionibus, neque ex jure manum conſertum, ſed bello ferroque & vera vi atque ſolida. quod videtur dixiſſe, conferens vim illam civilem & feſtucariam, quæ verbo diceretur, non quæ manu fieret, cum vi bellica & cruenta.

Cap. XI.

Quid ſit ſculna *verbum poſitum apud M. Varronem.*

P. Lavinii liber eſt non incurioſè factus. is inſcriptus eſt, *de verbis ſordidis*. in eo ſcripſit *ſculnam* vulgo dici, quaſi *ſeculnam: quem qui elegantius*, inquit, *loquuntur*, *ſequeſtrem appellant*. utrumque vocabulum à ſequendo factum eſt: quòd ejus, qui electus ſit, utraque pars fidem ſequatur. *ſculnam* autem ſcriptum eſſe in logiſtorico M. Varronis, qui inſcribitur *Catus*, idem P. Lavinius in eodem libro admonet. Sed quod apud *ſequeſtrem* depoſitum erat, *ſequeſtro* poſitum per adverbium dicebant. Cato de Ptolemæo contra Thermum;

Per deos immortalis, nolite vos ſequeſtro ponere.

INTERPRETATIO GRAECARUM

Dictionum, quæ à Gellio Græce citatæ, nec ab eo Latinæ factæ ſunt.

Quae in Praefatione.

Πέπλον, Peplum.

Κέρας Ἀμαλθείας. Cornucopiæ.

Κηρία. Favos.

Λειμῶνας. Prata.

Ἀνθηρῶν. Floridorum.

Εὑρημάτων. Inventorum.

Λύχνους. Lucernas, vel Faces.

Πανδέκτας. Pandectas.

Ἑλικῶνα. Heliconem.

Προβλήματα. Problemata.

Ἐγχειρίδια. Παραξιφίδας, Pugiones, gladiolos.

Πραγματικά. Negotialia.

Πάρεργα. Parerga.

Διδασκαλικά. Didaſcalica, vel Doctrinas.

Παντοδαπῆς ἱστορίας. Omnimodæ hiſtoriæ.

Πάγκαρπον. Pancarpum vel frugifera.

Τόπων. Locorum.

Πολυμαθίη νόον, &c. Varia eruditio mentem non docet.

Εὐφημεῖν χρή, &c. Lingua favere decet noſtriſque choris decedere, quiſquis harum imperitus eſt litterarum, aut mente impura, aut nobilium orgia Muſarum, neque didicit unquam neque celebravit.

Quæ in Libro Primo.

Cap. 2. κυριεύοντας, ἡσυχάζοντας & σωρείτας. Dominantes, Quieſcentes & Acervos. Sunt ſophiſmatum dia-

dialecticorum vocabula. Sic autem reſtituit hunc locum Janus Rutgerſius, eo verius, quod horum ipſorum cum deriſe meminit hoc libro capiteque eodem & præcedenti Arrianus.

ἀκώλυτος, ἀνεκβίαστος, &c. Solutus, inviolatus, minimè implicitus, liber, dives, felix.

εἰπέ μοι περὶ, &c.

De bonis cedo & malis, audiſne?

Ad Ciconas Troja referens me ventus adegit.

τῶν ὄντων τὰ μὲν, &c. Rerum quædam bona, quædam mala, quædam indifferentia ſunt. Bona ſanè, virtutes: quæ vitii participant, mala. Indifferentia verò illa, quæ horum intermedia ſunt, opes, ſanitas, vita, mors, voluptas, labor: unde noſti? inquit. Sic Hellanicus in Ægyptiacis tradit. Quid enim refert, ita dicam, An Diogenes in moralibus, Chryſippuſve aut Cleanthes? Hoc itaque exquiſiviſti decretumque feciſti tuum. Expone quonam modo tempeſtatem in navi feras; numquid ejus diſtinctionis memineris, ubi inſtrepit ac ſtridet velum: & exclamantem te ſi quis male feriatus ita alloquatur, repete age tu ea, quæ modo ajebas, num ſit vitium naufragium facere? num particeps vitii ſit? an non iſti fuſtem impingas? heus homo, quid mecum tibi? nos perimus, & ipſe accedens ludis.

Si reus ad Cæſarem citeris, memento diviſionis hujus. Si quis ingreſſo tibi ac pallenti dixerit: quid tremis homo? quæ tua res agitur? numquid intus Cæſar virtutem & vitium ingredientibus largitur? Quid & tu meis malis inſultas? Tamen, philoſophe, dic mihi, quid tremis? nonne mortis aut carceris periculum eſt aut doloris corporis, aut exilii, aut ignominiæ? Quid verò aliud? numquid in iſtis vitium eſt, aut aliqua vitii pars? Quid his de rebus ipſe diſſeruiſti? Quid mihi rei tecum eſt homo? Mala mihi mea ſufficiunt. Rectè dicis, Sufficiunt enim tibi tua mala, degener animus, ti-

 midi-

midítas, arrogantia, quam in ſchola præ te fers. Quid alieno ſplendore gloriabaris? Cur te Stoïcum profiteberis? Id vobis uſurpate nomen, quod actiones veſtræ demonſtrant. Ita invenietis, cujus ſectæ ſitis. Invenietis autem pleroſque veſtrum Epicureos eſſe, paucos Peripateticos, eoſque effœminatos.

CAP. 3. *εἰ δεῖ βοηθεῖν*, &c. Numquid oporteat contra juſtitiam amico ſubvenire? & qua fini, & in cujuſmodi.

δεῖ με συμπράττειν, &c. Opus eſt me amicis opitulari, ſed uſque ad deos.

οὐκ οἶδ' εἴπου, &c. Haud ſatis novi ſi quid in hoc genere ſit nobilius: & an quæcumque pars ad quantamcumque alterius partem comparata, eligenda magis ſit. Verbi gratia, hoc modo, ut & nobilius ære aurum ſit, & auri pars quælibet, portionis cujuslibet æris compatione ſit pluris. verum nonnihil diſcriminis cum numerus tum verò magnitudo efficiet.

ἡ καλουμένη, &c. Quæ gratia apud homines vocatur, hoc quidem eſt juris diligentioris loco & tempore imminutio.

περὶ ψυχῆς. De anima.

Χείλων ὁ παλαιὸς, &c. Chilo ſenior, quum quempiam dicentem audiſſet, nullum ſe inimicum habere, an nullum etiam amicum haberet, interrogavit: amicitias inimicitiaſque invicem conſequi conjungique neceſſe eſſe arbitratus.

CAP. 5. *κόμψη χλανὶς*, &c. Elegans veſtis, & molles tuniculæ.

ἄμουσος, &c. Inelegans, invenuſtus, illiberalis.

CAP. 7. *ποιήσειν, ἔσεσθαι, λέξειν*, facturum, futurum, dicturum.

διφωνία. Voculatio,

ἐπιμελείᾳ τῶν λέξεων. Vocabulorum delectui diligenti.

CAP. 8. οὐ παντὸς, &c. Non viri cujuſque eſt Corinthum petere.

μυριάς, &c. Decem drachmarum millia, vel talentum.

οὐκ ὠνοῦμαι, &c. Non emo millibus x drachmarum pœnitentiam.

– CAP. 9. ἐφυσιογνωμόνει. Per naturæ indicia penſiculabat.

ἀκουστικοί. Auditores.

ἐχεμυθία. Taciturnitas.

μαθηματικοί. Diſciplinis vacantes.

μαθήματα. Diſciplinas.

φυσικοί. Naturales.

– ἀθεώρητοι, ἄμουσοι, ἀγεωμέτρητοι. A contemplatione, à muſis, à geometria penitus alieni.

– κοινόβιον. Contubernium.

Cæterum hæc vox non eſt auctoris, qui ſcripſerat: *quod re atque verbo Romano appellabatur, hercle non cito*: ut ex regio codice docuit Salmaſius. Et ſic juſſeram edi, ſed non impetravi ab operis.

CAP. 11. καὶ μετὰ ταῦτα, &c. Poſt hæc congreſſum eſt: Argivi quidem ſociique acriter ac cum impetu procedentes; Lacedæmonii contra multis tibiis præcinentibus ad numerum, non religione aliqua, verum ut æquabili numeroſoque ſenſim ingreſſu convenientes, pugnam capeſſerent, nec ſuos ordines diſtrahi ſinerent: quòd ſemper ampliſſimas copias agere, ubi congrediendum eſt, decet.

οἱ δ᾽ ἄρ᾽ ἴσαν, &c. Aſt ibant taciti ſpirantes robur Achivi.

Inque vicem auxilium cupida ſibi mente ferebant.

Διὰ τί ἐπειδὰν, &c. Quamobrem ubi commiſſuri prælium ſint, ad tibiæ modulos congrediantur? ut timidos minus decorè agentes dignoſcant.

– CAP. 13. καθήκοντα. Officia.

CAP. 15. ἀλλ' ὅτε δὴ, &c.

Aſt ubi jam magnam fudit de pectore vocem,

Dentis clauſtra tui vox qualis, nata, reliquit.

ἀμετροεπῆ ἀκριτόμυθον. Loquentem ſine judicio & modo.

ἄκοσμα. Incompta.

ἀμετροεπὴς ἐκολώα. Supra modum multiloquus conturbabat.

λαλεῖν ἄριςος, ἀδυνατώτατος λέγειν. Blaterare optimus, dicere ineptiſſimus.

γλώσσης τοι θησαυρὸς, &c. Optimus eſt homini linguæ theſaurus, & ingens

Gratia, quæ parcis menſurat ſingula verbis.

οὐ λέγειν, &c. Non idoneus ad dicendum, ſed ad tacendum impos.

ἀχαλίνων ςομάτων, &c. Effrænioris & exlegis dementiæ extremum infelicitas occupat.

ἄνθρωπον ἀγριωπὸν, &c. Hominem agreſti ferocia, ore temerario, effrænato, prodigo, petulanti: loquacem, futilem, & fuſum per verborum congeriem ac faſtum.

CAP. 20. ἀπλατής. Longitudo ſine latitudine.

CAP. 22. βιωφελῆ. Vitæ utilia.

ἀκυρωτέρα. Minus proprio.

CAP. 25. ἐκεχειρίαν. A manibus temperationem, inducias.

τύπους. Formas.

ὑπογραφάς. Deſcriptiones.

ὁρισμούς. Definitiones.

CAP. 26. περὶ ἀοργησίας. De non iraſcendo, vel de iniraſcibilitate.

ἀοργησίαν τε, &c. Iniraſcentiam, & indolentiam.

ἀνάλγητον τε, &c. Hebetem ac ſtupentem.

Quæ

Quæ in libro ſecundo.

CAP. I. πολλάκις. Sæpenumero.

ἐξ ἡλίε, &c. De ſole ad ſolem erectior ſtipitibus arborum ſteterat.

CAP. 3. ἰχθυιδιον. Piſcem pauperem.

CAP. 6. πολλάκι, &c. Sæpe & olitor vir valde opportunum dixit.

νῦδα μάντις ἀμύμων. Fatus eſt inculpabilis aruſpex.

τὼ δ' οὐκ ἄκοντε πετέσθην. Illi haud inviti volarunt.

ἔνθ' οὐκ ἂν, &c. Tunc neque cernere erat torpentem Agamemnona divum;

Nec pavidum, nec nolentem decernere ferro.

ὅρος ὁ, &c. Terminus magnitudinis voluptatum, omnis doloris detractio.

κατ'. Secundum.

στέρησιν. Privationem.

CAP. 7. ἀδιάφορα. Indifferentia.

μέσα. Media.

ὑγιὲς, &c. Sanum, legitimum, disjunctum.

CAP. 8. ὁ θάνατος, &c. Mors nihil ad nos, nam diſſolutum non ſentit: quod autem non ſentit, nihil ad nos.

ὁ θάνατος, &c. Mors animæ & corporis diſſolutio.

ὁ θάνατος ψυχῆς, &c. Mors animæ corporiſque eſt diſſolutio: diſſolutum autem non ſentit, quod verò non ſentit, nihil ad nos.

CAP. 9. ὅρος ὁ, &c. Definitio magnitudinis voluptatum, omnis doloris ſublatio.

παντὸς ὁ ἀλγοῦντος. Omnis dolentis.

παντὸς ὁ ἀλγεινοῦ. Omnis rei anxiæ & triſtis.

λέξεις τηρεῖ. Voces aucupatur.

CAP. 17. συναιρέσει. Coagmentatione.

CAP. 18. δοῦλος, &c.

Servus Epictetus fueram, qui corpore mancus,
Pauperie preſſus, charus eram ſuperis.

CAP. 20. παραδείσους. Hortos.

μελισσῶνες. Apiaria, mellariaque.

ἀμπελῶνες. Vineas.

δαφνῶνες. Laureta.

CAP. 22. ἰσονύκτιος. AEquinoctialis.

ἰσημέριος. AEquidialis.

θεριναὶ τροπαὶ, καὶ χειμεριναὶ, AEſtiva ſolſtitia, & hiberna.

ἐτυμολογικοί. Rationem originis verbi interpretando indagantes.

ἀπὸ τοῦ ἕω ῥέων. Ab oriente ſole fluens.

αἰθρηγενέτην. Serenitatem facientem.

ἀπὸ τοῦ βοῆς. A boatu.

σὺν δ᾽ Εὖρος, &c. Quumque Euro incubuit Zephyruſque, Notuſque furentes,
Sudificuſque ſimul Boreas mala plurima volvens.

κακὰ ἐφ᾽, &c. Mala ad ſe attrahens, ut Cæcias nubes.

ἀκρόασις ἐπιδεικτική. Auſcultatio ſeſe oſtentans.

CAP. 23. ἐπ᾽ ἀμφοτέραν, &c. In aurem utramque, quandoquidem dotata eſt, cubet.
Re confecta magnifica, & negotio inclyto,
Domo illam exturbet, cui malevoluit maximè:
Ut omnes in Creobulæ faciem oculos converterent.
Tum me cunctis nòtum ut faceret uxor hera,
Meoque demoraretur in vultu, aſinus inter ſimias fierem.
Quod autem hoc dictum? tacere volo.
Noctem mali auctorem plurimi.
Me miſerum, qui Creobulam duxi, & talenta decem,
Nanam mulierculam, cubitalem, cujus ſuperbia
Adeò intolerabilis eſt, Jovem Olympium,

Et

Et Minervam teſtor, non ancillulam potius officioſam, dicto citius

Præſtò hanc quiſpiam abigat quæſo, at illam referat.

ἔχω δ' ἐπίκληρον, &c.

Lamiam hæreditariam duxi, quod non dixeram tibi.
Tum verò domus, atque agrorum heram,
Univerſorumque illius loco, hei quàm miſerum & grave!
Difficillimum imò. At omnibus moleſta eſt, non ſoli mihi,
Filio multò magis, filiæque. provinciam
Inexpugnabilem dicis, certò ſcio.

ὦ τρὶς κακοδαίμων, &c.

Quàm extremè infelix quiſquis in egeſtate uxorem ducit,
Et quærit liberos! hei quantum eſt inſciens ſui!
Quique neque neceſſarium ſtudium rerum gerit,
Niſi quantum aliquid jugiter in vita deterat:
Neque (licet res cogat) tectum præbere quit ſibi
Sed inops domo in ærumna vitam trahit,
Hyemem tolerans malè, miſeriæ omnis ſocius
Bonorumque univerſorum inſors ac carens.
Unum equidem quum opprobrans, cunctos monitos volo.

CAP. 25. ἀναλογίαν. Proportionem.

ἀνωμαλίαν. Inæqualitatem.

ἀνωμαλία. Inæqualitas.

CAP. 26. ξανθὸς δὲ, &c. Flavus autem, & ruber & fulvus, & puniceus.

καὶ νίκην, Et virtute tua facta eſt victoria nutans.

CAP. 27. ἑώρων δὲ, &c. Videbam etiam ipſum Philippum, quocum certamus pro imperio principatuque, oculo effoſſum, humero fractum, manu crureque blæſum, omne denique corporis membrum, quod fortuna

auferre voluiſſet, id ultrò offerentem, ut de cætero vitam cum honore & gloria ageret.

πᾶν ὅτι ἄν, &c. Omne denique corporis membrum quod fortuna auferre voluiſſet, id ultrò offerentem.

CAP. 28. ἐννοσίγαιον καὶ σεισίχθονα. Concuſſorem terræ & motorem terræ.

CAP. 30. εὐθυνότος, &c. Auſter ubi inſanas urget ſub ſaxa procellas,.

καὶ Βορέης, &c. Sudificuſque altos aquilo rotat impete fluctus.

λᾶαν ὤθει. Lapidem propellit.

λᾶαν ἄνω ὤθει. Lapidem ſurſum propellit.

Quæ in Libro tertio.

CAP. 10. πλειάδας. Pleiadas.

πόλυς. Polos.

κερκωτη. Pertuſa.

τετράδα, &c. Per quatuor conſonantiam.

κριτικοὺς ἢ κρισίμους. Decretorios.

CAP. 11. ἑπτὰ πόλεις, &c. Septem urbes certant de ſtirpe inſignis Homeri,

Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamin, Jos, Argos, Athenæ.

CAP. 13. τὴν περὶ, &c. De Oropo cauſam dicentem.

CAP. 16. περὶ τροφῆς. De alimento.

πόσος ὁ, &c. Quantum ſit hominis geſtandi in utero tempus.

γυνὴ κύει δεκάμηνος. Mulier decimeſtris parit.

ἔστι δὲ καὶ, &c. Eſt autem, & non eſt octimeſtris partus.

ἔτι μὲν φαινόμενα, &c. Apparent quidem veluti animalia poſt abortum, ſed nequaquam ſunt, quippe quæ ſtatim vita excedant. Itaque eſſe quidem tantiſper fingimus, ſed revera non ſunt.

ἀδυνασία. Ulyſſea. ὄνοι λύρας. Aſini ad lyram.

καὶ

καὶ Ἀριστοτέλη. Secundùm Ariſtotelem.

χαῖρε νῦν φιλότης, &c.

Nunç gaude dilecta, aſt quum ſe evolverit annus
Illuſtres (neque enim ſunt vana cubilia divûm)
Natos nixa dabis.

περιπλομένου ἐνιαυτοῦ. Volvente anno.

γίνεται δὲ, &c. In hiſce vero & plura fiunt, & ex toto, & per partes. Dicimus etiam plura pluribus, & pauciora paucioribus.

Cap. 17. Σίλλος. Sillus.

καὶ σὺ Πλάτων, &c.

Tuque Plato, nam diſcipulum te dira cupido
Abſtulit, exiguum redimis grandi ære libellum,
Scribere per quem orſus prædoctus abinde fuiſti.

Cap. 18. ἱπποκνίων. Equicatella.

Quæ in Libro quarto.

Cap. 2. περὶ νωδοῦ. De edentulo.

Cap. 3. πάλλαξ. Concubina.

Cap. 5. ἡ δὲ κακὴ, &c. Conſultum malè conſultori peſſima res eſt.

Cap. 11. καὶ κυάμων, &c.

Admiſiſſe fabas (nihil eſt inſuavius illis)
Os ſapidum Samio cum Lucumone veto.

πυθαγόρας δὲ, &c. Pythagoras in leguminibus, fabam præcipuè approbavit: motum enim maximè excitat, & alvum ciet, quamobrem ea maximè utitur.

δειλοὶ, &c. Ah miſeri, à cyamo, miſeri, ſubducite dextras.

εἰς τὰ κυεῖν, &c. Ad uterum implendum validi cauſæque uteri ferendi.

ἀριστοτέλης δὲ, &c. Ariſtoteles à vulva, corde, & marina urtica, atque id genus quibuſdam aliis abſtinere Pythagoricos dixit, cæterorum autem uſum habuiſſe.

CAP. 13. περὶ λοιμῶν, ἢ λοιμικῶν κακῶν. De peſtibus, aut peſtilentibus malis.

CAP. 15. δυσχερὲς, χαλεπόν. Difficile & arduum.

Quæ in Libro quinto.

CAP. 3. τὸ ἥττω, &c. Cauſam inferiorem, ſuperiorem efficere.

CAP. 9. ὦ ἄνθρωπε, &c. Heus homo ne occide Crœſum.

CAP. 10. ἀντιστρέφοντα. Reciproca.

CAP. 11. ἤτοι καλὴν ἕξεις, &c. Aut pulchram duces, aut deformem. Si pulchram, habebis communem: ſin turpem, habebis furiam: neutrum autem bonum: non eſt igitur ducenda uxor.

εἰ μὲν καλὴν ἕξω, &c. Si formoſam ducam, non habebo furiam: ſin deformem, non habebo communem: ducenda igitur uxor.

ἀντιστρέφον. Reciprocum.

πρότασις. Propoſitio.

ἤτοι καλὴν ἕξεις, ἢ, &c. Aut pulchram duces, aut turpem.

κοινή. Communis.

ποινή. Furia.

CAP. 12. στερητικὸν μόριον. Privantem particulam.

CAP. 15. ἀσώματον. Incorporeum.

τὸ δρώμενον, &c. Aut efficiens aut patiens corpus eſt.

τὸ τριχῆ διαστατόν. Triplici dimenſione diſtans.

οὐχ ἁπλῶς, &c. Non ſimpliciter plaga aëris vox eſt, nam digitus qui circa quippiam ducitur aërem quoque percutit: non ita tamen vocem facit, ſed quanta percuſſio, & vehemens; & tanta, ut audibilis fiat,

ῥεῦμα λόγων. Flumen verborum.

CAP. 18. ἐφημερίς. Diarium.

CAP. 20. βάρβαρον. Barbarum.

σόλοικον. Solœcum.

Quæ in Libro ſexto.

CAP. I. περὶ προνοίας. De providentia.

εἰ τῶν ἀνθρ. &c. An hominum morbi ſecundùm naturam proveniant.

κατ' παρακολούθησιν. Per ſequelam.

CAP. 2. εἱμαρμένην. Fatum.

φυσικὴν σύνταξιν, &c. Naturalem quendam ordinem omnium rerum, ex æterno aliis ad alia conſequentibus, & incommutabili manente ejuſcemodi complicatione.

διὸ ὑπὸ, &c.

Quamobrem à Pythagoreis ſic dicitur,
Noſces homines ſpontaneas haurire calamitates.

Quaſi detrimenta ſingulis à ſeipſis fiant, & ſuo impetu delinquant, & in incommoda ruant ſua & ex ſua electione & intentione.

ὢ πόποι, &c.

Hei mihi, quid damnant mortales numina cœli?
Eſſe ajunt etenim per nos mala, quum tamen ipſis
Vecordi præter fatum ſint mente dolores.

CAP. 5. δὶς παῖδες οἱ γέροντες. Bis pueri ſenes.

CAP. 6. τύνη δ' οἰωνοῖσι, &c.

Me tu præpetibus parere volucribus ipſum
Mandas, quas equidem temnoque, animoque recuſo.

CAP. 8. πολυΐστωρ. Multiſcius.

CAP. 13. τὴν ἐξαίφνης φύσιν. Repentinam naturam.

τὸ γὰρ ἐξαίφνης τοιοῦτον, &c. Repentè enim tale videtur quippiam ſignificare, quod in alterum tranſeat.

τραγήματα. Bellaria.

CAP. 14. νουθεσία. Commonitio.

κόλασις. Animadverſio ſcilicet & punitio.

παραίνεσις. Monitio.

τιμωρίαν. Pœnam,

παράδειγμα. Exemplum.

περισσὴ ἡ, &c. Id eſt autem conveniens, ut qui plectitur ab alio rectè puniente, melior fiat, & utilitatem capiat, aut exemplo cæteris ſit, quo videntes alii malè affectum, præ metu reddantur meliores.

CAP. 16. παραιτοῦμαι. Deprecor, excuſo.

Quæ in Libro ſeptimo.

CAP. 2. ῥαθυμότερον ῥαφῆ. Deſidioſius junctura.

CAP. 3. ἀναγώγως. Duriter.

εἰ γάρ σε, &c. Nam ſi te occiſurus erat (ut tu ais) maritus, te quoque occiſurum eſſe oportuit, ut quando tempus interponeretur.

CAP. 6. αἰσθήσεις. Senſus. ὄψιν. Viſum.

ἀκοὴν. Auditum. γεῦσιν. Guſtum.

ἀφὴν. Tactum. ὄσφρησιν. Odoratum.

περὶ μνήμης. De memoria.

τὴν ἢ ἀφὴν, &c. Tactum verò & guſtum omnia habent præter animantium imperfecta.

CAP. 8. καὶ αὐτὸς, &c. Et quidem nos vidimus apud Puteolos Delphinum amantem mirè puerum, inclamatum à puero acciri. Quinetiam adnatans dorſo puerum admittebat, ita ut pinnæ aculeos, velut vagina conderet, ne deditum ſibi corpus laceraret, receptumque equitis modo inſidentem per magnum æquor per ducenta ſtadia deferret. Roma igitur, omniſque Italia confluebat, ut piſcem amoris cauſa vectorem pueri ſpectaret.

CAP. 11. ἄσωτον. Prodigum.

ἢ ἀκόλαστον. Vel libidinoſum.

ἢ ἀχρεῖον. Vel inutilem.

ἢ ἄχρηστον. Vel inutilem.

ἢ κακότροπον. Vel improbum.

ἢ μιαρόν. Vel ſceleſtum.

CAP. 12. χειριδωτοῖς. Manicatis.

χειριδωτούς. Manicatas.

CAP. 14. χαρακτῆρας. Formas.

ἀδρὸν, ἰσχνὸν, μέσον. Sublime, tenue, medium.

CAP. 16. περὶ ἐδεσμάτων. De eduliis.

ἐπεὶ τί δεῖ, &c. Nam quid mortalibus eſt neceſſarium, præter duo illa modò, Cereris munus, & aquæ poculum? quæ adſunt, ac nos queunt alere, quorum ſatias numquam eſt: luxus autem ſunt cæterarum epularum indagines.

CAP. 26. ἡ δ᾽ ἑτέρη θέρεϊ, &c.

Grandinis aſt ſimilis, ruit, æſtate altera, vel jam
Prægelidis nivibus, glacieive humore coactæ.

λᾶαν ἄνω, &c. Saxum ſurſum impellebat ad tumulum.

Quæ in libro octavo.

CAP. 7. περὶ τῆς μνήμης. De memoria ac mente.

Quæ in libro nono.

CAP. 1. ἐμποδὼν ἔχειν. Incurrere aliquid.

ἐκποδὼν ποιεῖσθαι. Avertere atque depellere.

CAP. 2. εἰς ἄρτους. In panes.

ἄξιος οὖν ἐστὶν ἀργυρίου. Dignus igitur eſt argento.

CAP. 4. ἀνήκοος. Qui non audierit.

ἀνθρωποφάγους. Carne humana veſcentes.

CAP. 5. σαρκὸς, &c. Corporis conſtantem habitum.

μανείην, &c. Inſaniam potius, quàm oblecter.

ἡδονῆς, &c. Voluptatis finis meretricis decretum eſt. tolle Venerem, nullum meretricis erit decretum.

CAP. 8. τὸν τῶν μυρίων, &c. Enim vero qui decem millibus, & quinque millibus veſtimentorum egeat, is quo minus pluribus indigeat, fieri non poteſt. Quum enim plus quàm habeam, egeo, detrahens ex iis quæ habeo, acquieſco.

CAP. 9. βάλλει καὶ, &c.
Me petit pomis caprarium Clearıſtæ filia.
Capras propellentem, ſuave quid canit, inſuſurrat.
τίτυρ' ἐμὶν τὸ καλὸν πεφιλαμένε, &c.
Paſce adamate mihi pulchre heus Tityre capras.
Et potum ad fonteis age Tityre, ſed coleatum
Hunc Afrum, rufumque cave, ne cornua vibret.
οἵη δ' ἄρτεμις εἶσι κατ' οὔρεος, &c.
Montibus it qualis ſtudioſa Diana pharetræ,
Aut per Taygeti ſpatioſa juga, aut Erymanthi,
Et nunc geſtit apro, nunc cervo diva volucri.
Stant circum nymphæ agreſtes Jove cœlite natæ,
Inque agris ludunt, Latonæ pectora gaudent.
Fronte Dea ante omneis cervice prominet alta,
Et pulchras omnes inter clariſſima fulget.
Talibus in famulis virgo intemerata decebat.
γέγηθε δὲ, &c. Latonæ pectora gaudent.
ῥεῖα δ' ἀριγνώτη πέλεται, &c.
Pulchras omneis inter clariſſima fulget.
CAP. 10. παρθενικὴν ζώνην, &c.
Virgineum ſolvit ceſtum, legemque cubilis.
καὶ ἔργα φιλοτήσια, Et munus amoris.
τὴν μὲν ἄρ' ἐν τρήτοισι, &c.
Inque toris illi ſculptis cepere ſoporem.
CAP. 15. ἄπορον. Dubium.

Quæ in libro decimo:

CAP. 1. τρίτον, &c. Tertium, & quartum.
CAP. 4. φύσει, &c. Naturane nomina ſint an poſitu.
CAP. 7. τὴν εἴσω θάλασσαν. Internum mare.
CAP. 10. ἀναλομάς. Diſſectiones.
CAP. 11 σπεῦδε βραδέως. Feſtina tarde.

CAP. 12. ἀρχύτας, &c. Archytas Tarentinus philoſophus pariter & mechanicus vir, columbam ligneam fecit volantem, quæ ſi umquam ſubſediſſet, præterea non exſurgebat· Hactenus enim.

CAP. 16. κατὰ πρόληψιν. Per anticipationem.

CAP. 19. οὐ γὰρ μὴ, &c. Verùm ne dicas, ſic eſſe actum ſæpenumero, ſed hoc fieri ſic decere. Non enim ſi quid aliquando contra leges actum jam eſt, tuque id ſequutus es, propterea jure queas evadere, quinimo eo magis idcirco in te debeat ſtatui. Ut enim ſi prius in aliquem foret animadverſum, tu minime hæc ſcriberes, ita ſi ipſe in præſentia punieris, nequaquam deinceps alius ſcribet.

CAP. 22. φιλοσοφία γάρ τοι, &c. Nam philoſophia quidem, ô Socrates, gratioſa res eſt & venuſta: ſi quis illam moderatè in adoleſcentiaque attingat. Sin autem ſupra modum tempus in ea contriverit, hominum eſt corruptela. Quamlibet enim quis bono à natura ſit ingenio præditus, tamen ſi diutius per ætatem jam provectam philoſophetur, neceſſariò omnium rerum imperitus evadet: quarum omnino clarum, bonum, excellentem virum habere peritiam oportet. nam & legum civilium, & verborum quibus in conſuetudine cœtuque hominum tam publicè quam privatim uti decet, voluptatum præterea cupiditatumque humanarum, &, ut breviter comprehendam, morum prorſus fiunt ignari. Quocirca quoties ad aliquam rem gerendam vel publicam vel privatam ſeſe conferant, habentur ridiculi, quemadmodum & civiles viri, ſi in veſtras exercitationes diſputationeſque deſcendant. Evenit enim illud Euripidis, qua in re clarus quiſque eſt, ad eam properat: & diei partem illi plurimam impartit, ut ipſe ſe ſuperet. Ubi verò inferior ſit, inde fugit, illudque vituperat: aliud vero laudat, quadam ſui ipſius benevolentia exiſtimans ſeipſum ita laudare. Verum præſtare arbi-

tror amborum participem fieri, philoſophiæ quidem quatenus diſciplinæ gratia dèceat. nec turpe quidem eſt adoleſcenti philoſophari, ſed quum grandior natu philoſophiæ adhuc incumbit, res eſt, Socrates, valde ridicula. Equidem ſimiliter affectus ſum erga illos qui philoſophiæ dant operam, atque illos qui balbutiunt ac ludunt. Quoties enim aſpicio puellum, cui decorum adhuc eſt loqui ita balbutientem ludentemque, delector: feſtivumque & liberale mihi videtur, puerilemque decere ætatem. Quoties vero puellum audio verba expeditius exprimentem, moleſtum quiddam mihi oboritur, aureſque offendit meas: atque ſervile quippiam præ ſe ferre videtur. Cæterum quum virum quis vel audit balbutientem, vel videt ludentem, ridiculum id quidem, à viroque alienum, ac dignum plagis apparet. Idem igitur erga philoſophantes mihi evenit: In adoleſcente enim philoſophiam dum cerno, valde delector, decenſque judico, atque ingenuum eſſe hominem hunc exiſtimo: eum verò qui non philoſophetur, illiberalem, nec umquam præclarum aliquid ac generoſum de ſeipſo præſtiturum. Sed quando grandiorem natu philoſophantem animadverto, neque dum ſtudia ejuſmodi deſerentem: verberibus jam hunc virum, Socrates, indigere cenſeo. Quippe quod, quemadmodum modò dicebam, huic accidat homini ut etiam ſi ingenuæ indolis ſit, tamen ſervilis evadat. fugit enim mediam civitatem, forenſeſque conſuetudines, in quibus poëta inquit viros fieri præſtantiſſimos, abſconditque ſeſe cum tribus vel quatuor pueris, & in angulis ſuſurrando vitam ducit, nihil umquam liberale aut magnificum prolaturus. Itaque idem mihi erga te quod & Zetho erga Amphionem apud Euripidem, cujus modò mentionem feci, accidit. talia enim nunc mihi quædam adverſus te dicere venit in mentem, qualia adverſus fratrem ille dicit. Profectò ea Socrates negligis, quæ curæ eſſe tibi conveniebat, atque

adeò

adeò generoſæ mentis præſtantiam ſpecie quadam puerili conformas, utpote qui nec in judiciis conſultationibuſque, ſi uſus poſcat, verba rectè facere, neque conveniens quicquam probabileque eligere, nec aliis promptè conſulere poſſis. Quare, amice Socrates, ne mihi ſuccenſeas. Benevolentia enim erga te mea ad hæc proferenda nunc me adducit. Nonne turpe ducis ſic comparatum te eſſe, quemadmodum arbitror, & te & alios omnes qui philoſophiam diutius perſequuntur? Nempe ſi te nunc quis, aut alium è cœtu veſtro quempiam comprehendat; inque carcerem trahat, atque te injuriam, quamvis nullam inferas, inferre tamen accuſet: certè quid ageres, non haberes, ſed vacillares oſcitareſque, defenſionis tuæ prorſus ignarus. proinde adductus in judicium, vel ab ignavo abjectoque accuſatore ultimo ſupplicio, ſi modo illi placeret, afficereris. Jam verò quomodo id ad ſapientiam ſpectat, ô Socrates: ſi qua ars ingenuæ mentis nacta virum, reddit deteriorem; adeò ut nec ipſe ſibi opem ferre valeat: nec ex graviſſimis periculis ſe, aut alium quemquam ſervare, ſed inimicorum raptorumque exponat injuriis inglorium in civitate degentem? jam verò ejuſmodi virum, & ſi dicto ſit agreſtius, licet ſuper genam impunè pulſare. Quamobrem, bone vir, me audi, ac jam in vanis verſari argutiis deſine: decora rerum gerendarum exerce officia, atque ea ex quibus ſapere videaris: iſta verò arguta, ſive deliramenta appellari oportet, ſive nugas, unde vacuæ habitandæ tibi domus ſunt, aliis relinque. denique imitare non eos qui hæc exigua captant; ſed eos quibus victus & gloria, & alia bona adſunt complurima.

CAP. 24. εἰς τετάρτην, &c.

In quartam & in quintam.

Quæ in libro undecimo.

CAP. I. ἰταλοί. Vituli.
κατ' ἀντίφρασιν. Per contrariam dictionem.
CAP. 4. τὸ δ' ἀξίωμα, &c.
Auctoritas verò, etſi malè dicas, tua
Perſuadebit: nam ab inhonoratis proficiſcens oratio,
Et ab honoratis, eadem haudquaquam tantumdem valet.
ἀντὶ ἀδοξούντων. Pro inhonoratis.
ἀντὶ δοκούντων. Pro honoratis.
ἀδοξοῦσι. Inhonorati ſunt.
εὐδοξοῦσι. Honorati ſunt.
CAP. 5. σκεπτικοί. Commentantes.
οὐ μᾶλλον, &c. Haud magis ſic ſe hoc quàm illo habet modo, aut quàm neutro.
πυῤῥωνείων τρόπων. Pyrrhoniorum modorum.
σκεπτικοί, ἐφεκτικοί, ἀπορητικοί. Commentantes, hæſitantes, ambigentes.
τῶν πρός τι. Eorum quæ ad aliquid.
CAP. 15. παραγωγάς. Deductiones & derivationes.
εὐεπιβόλως. Ingenioſe & apte.
CAP. 16, περὶ πολυπραγμοσύνης. De curioſitate.
πολυφιλίαν. Multorum amicitiam.
πολυτροπίαν. Multiplices ac varios mores.
πολυσαρκίαν. Corpulentiam.
πολυπραγμοσύνην. Curioſitatem.

Quæ in libro duodecimo.

CAP. I. οὔτι ἄρα σοίγε πατὴρ, &c.
Non eques ipſe pater fuerat tibi mehercule Peleus.
Non Thetis eſt genitrix, glaucum te protulit æquor,
Aëris & rupes, ita mens tibi dura feroxque eſt.

CAP. 5. ἀμαθέστερον πῶς εἰπὲ, καὶ σαφέστερον λέγε. Indoctius rudiuſque quodammodo loquere, & apertius ac clarius fare.

τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν. Quæ prima ſunt ſecundùm naturam.

ἀναλγησία Indolentia.

ἀπάθεια. Animus nihil patiens.

CAP. 9. κάκιον εἶναι τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι.

Pejus eſſe injuriam facere, quam pati.

CAP. 11. πρὸς ταῦτα κρύπτε, &c.

Nihil occulta, quando cuncta tuens,

Et cuncta audiens, omnia revelabit dies.

Quæ in libro tertio decimo.

CAP. 1. ἀνθ' ἑνὸς, &c. Pro uno ſubjecto.

μὴ καὶ ὑπὲρ μοῖραν, &c. Néve obſtante domum fato penetrabis averni.

περὶ στεφάνου. De corona.

ὁ μὲν τοῖς γονεῦσι, &c. Nam qui parentibus tantum ſe natum putat, fatalem atque ſpontis ſuæ mortem exſpectat. Qui verò etiam patriæ ob id, ne in ſervitutem redactam illam videat, occumbere præoptabit.

τὴν πεπρωμένην καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον.

Fatalem & ſpontis ſuæ mortem.

αὐτόματος θάνατος. Spontanea mors.

CAP. 5. ἥδιον ὁ Λέσβιος. Suavius Lesbium.

CAP. 6. προσῳδίας. Accentus.

CAP. 7. ἡ δὲ δὴ λέαινα, &c. Quum autem animalium acerrimum ſit leæna & audaciſſimum, ſemel omnino in vita & unum parit. Enitendo enim, cum fœtu pariter matricem projicit.

ἐπίκοινον. Promiſcuum.

εἰσήκει ὥς τις. &c.

Utque leo in ſilva ſtabat, ſua pignora circum,
Cui manus occurſet catulos nemus inter agenti
Venatrix accincta virum.

πυκνὰ μάλα, &c.

Crebra gemens nimium, tamquam leo viribus ingens
Faucibus, abſenti venator ſi catulum audax
Abripuit, denſo in ſaltu.

λέων δ' ὅτι μὴ, &c. Leonem averſum coire, urinamque retro reddere, dictum jam eſt. Coit, & parit, non omni tempore: ſingulis tamen annis vere parit, & magna ex parte geminos. Sed quum plurimos, ſex catulos, nonnumquam etiam unum. Quod de leæna fertur, vulvam cum partu emittere, delira fabula eſt, facta ex ea cauſa, quod rarum genus hoc animalis eſt: nec rationem, cur ita eſſet, comperire auctor ille fabulæ poterat. Rarum hoc enim eſt, nec multis naſcitur locis, ſed Europæ totius ea parte ſolùm, quæ inter Acheloum amnem & Neſſum eſt. Parit leæna quoque adeo parvos ut vix poſt ſecundum menſem incipiant ingredi. Leones terræ Syriæ quinque, poſt verò ſubinde pauciores, deinde ſteriles degunt. Caret leæna juba, maris hæc propria eſt. Dentes eos tantummodò mutat leo, qui canini vocantur, quatuor: duos ſuperius, totidem inferius, idque ſexto menſe ætatis fit.

CAP. 9. πανδέκτας. Promiſcua & omnimoda continentes.

οὐκ ἀπὸ τῶν ὑῶν. Non à ſuibus.

ὕειν. Pluere.

CAP. 10. ἐτύμως. Veriloquio.

CAP. 11. βιωφελῆ. Vitæ utilitatibus conducentia.

πέμμασιν. Placentis.

πέψει. Concoctione.

τραγήματα. Panes ſecundæ menſæ.

CAP. 17. παροιμιώδης. Proverbio tritus.

πολλὰ μεταξὺ πέλει, &c.

Multa cadunt inter calicem ſupremaque labra.

CAP. 18. σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν ξυνουσίᾳ.

Sapientes tyranni ſunt congreſſu ſapientum.

αἴας ὁ λοκρός. Ajax Locrenſis.

γέρων γέροντα παιδαγωγήσω σ' ἐγώ.

Senex ſenem ego te ipſum erudiero.

φιλοκτήτης. Philoctetа.

ἐν τῷ πυρφόρῳ προμηθεῖ. In ignigero Prometheo.

σιγῶν θ' ὅπου δεῖ &c. Tacentem ubi opus eſt, & opportuna loquentem

σιγᾶν θ' ὅπου, &c. Silere ubi opus eſt, & tuto loqui.

CAP. 20. ἀφωνία. Vocalitas.

ἀέρα βαθεῖαν. Caliginem, & nebulam profundam.

κολοιούς τε ψῆράς τε. Graculoſque, ſturnoſque.

ψηρῶν τε. Sturnorum.

τῶν δ', ὥς τε ψάρων, &c. Horum, ut de ſturnis it nubes, graculiſve.

CAP. 22. κρηπῖδας. Crepidulas.

νηρεΐδας. Nereïdas.

σκιαμαχία. Umbratilis pugna.

κελομαχία. Arietum pugna.

CAP. 24. δὶς ταυτὸν, &c.

Bis idem nobis dixit ſapiens Æſchylus.

Venio enim ad terram, inquit, & accedo poſtliminiò:

Aſt venio idem eſt, quod accedo poſtliminiò.

Ita per Jovem, atque ſi quis vicino dixerit,

Accommoda tu mactram, vel ſi libet, arcam panariam.

μάκτρα καὶ κάρδοπος. Mactra & arca panaria.

ἀπομνημονεύειν. Commemorare.

ἕκτορα δ' ἐκ βελέων, &c.

Hectora de jaculis, de pulvere Juppiter, & de

Cædevirum abduxit, de ſanguine, deque tumultu.

ὑσμῖναί τε, μάχαι τε, φόνοι τ, &c.

Prælia, conflictus, cædes, hominumque necatus.

μηκέτι παῦε, &c.

 Neu

Neu dulces pueri pugnate, aut cernite ferro.

μνηςῆρες δ' ἄρα, &c.

Telemachoque Proci lethum fatumque parabant.

θάνατον καὶ μόρον. Lethum & fatum.

βάσκ' ἴθι οὖλε ὄνειρε. καὶ, βάσκ' ἴθ' ἶρι ταχεῖα. Vade i ſomnium perniciosſum; & alibi, Vade, & perge Iri citata,

ἐκ παραλλήλου. Ex geminatione.

CAP. 25. στερεωδίαν. Voculationem.

CAP. 26. γλαύκῳ καὶ, &c.

Glauco, Nereique, atque maris genio Melicertæ.

νεωτεροποιότερος. Audacior & juvenilior.

ταῦρον δ' Ἀλφειῷ, ταῦρον, &c.

Taurum autem Alpheo, Neptuno tum quoque taurum.

CAP. 28. ἐμφατικώτερον. Expreſſius.

τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον. In lente unguentum.

CAP. 29. πρόσωπον Perſonam.

Quæ in libro quarto decimo.

CAP. 1. παχυμερέστερον. Craſſius, & pinguiori Minerva.

λογικὰ ζῶα. Rationalia animalia.

νευρόσπαστα. Nervis moventia.

CAP. 3. παιδείας δ' οὐκ, &c. Inſtitutionem autem minimè rectè attigiſſe.

CAP. 4. περὶ καλοῦ, καὶ ἡδονῆς. De honeſto, & voluptate.

Παρθένος ἡ εἶναι, &c. Dicitur virgo eſſe, indicio eam eſſe incorruptam, improbis numquam concedere, non orationem ſuavem, non precationem, non adulationem, non denique quicquam aliud pati. Quas ob res meritò triſtis etiam ac contracta fronte pingitur, vultu gravi, aſpectu contento & torvo, ut injuſtis terrorem incutiat

cutiat, juſtis fiduciam præbeat: quando hujuſcemodi facies juſtis grata, injuſtis moleſta eſt.

CAP. 6. σειρῆνες. Sirenes.

εὐρύκλεια. Euryclia.

ἐν τῇ ἔσω θαλάσσῃ. In interiore mari.

κατὰ Ἀρίσταρχον. Juxta Ariſtarchum.

ἐν τῇ ἔξω κατὰ Κράτητα. In exteriore juxta Cratetem.

ἰσόψηφοι. Pares.

παρασιχίς. Continua ſeries.

ἠμαθία. Emathia.

αἱμονία. Hæmonia.

ποσειδώνειον Poſidonium.

ὄναιο σου. Bene ſit tibi.

ταύτης τῆς πολυμαθίας. Hujus multivagæ diſciplinæ gratia.

ὅττι τοι ἐν μεγάροισι, &c.

AEdibus in noſtris quæ recta aut prava geruntur.

Quæ in libro quinto decimo;

CAP. 3. αὖ ἔρυσαν μὲν πρῶτα, &c.

Prima ſupinarunt, necuere, & exuta dedere

Pellibus.

CAP. 7. ἀνδραγαθούντων, &c. Fortiter ac viriliter agentibus vobis, atque ſuccedentibus, ſuſcipientibuſque ſtationem meam.

CAP. 10. περὶ ψυχῆς. De anima.

CAP. 14. εἰσεπράξατό με ἀργύριον. Exegit à me argentum.

CAP. 19. περὶ ἐδεσμάτων. De eduliis.

CAP. 20. ἐν ταῖς προτέραις θεσμοφοριαζούσαις.

In prioribus theſmophoriazuſis.

νῦν οὖν ἅπασι παραινῶ, &c.

Omnes igitur nunc admoneo, & dico

Virum hunccine ulciſci multis de cauſis,

Agre-

Agreſtia etenim quædam, matronæ, agit, ut qui
In agreſtibus enutritus oleribus ſit.
ὁ δ' Ἀναξαγόρου τρόφιμος ἀρχαίου, &c.
At Anaxagoræ alumnus veteris ille,
Durus quidem ad ſalutandum videtur,
Et ridendi oſor, & jocari ne ad vinum quidem
Conſuetus. verum quicquid ſcripſerit, id
A melle & Sirenibus profluit.
οὔποτε σὸν μνῆμα Εὐριπίδης ὤλετο που.
Nulla ætate tua Euripides monumenta peribunt.

CAP. 25. ἀνανεοῦται. Renovatur.

CAP. 26. λόγος ἐν ᾧ, &c. Oratio, in qua poſitis quibuſdam, aliud quid à poſitis neceſſariò conſequitur per ea quæ poſita ſunt.

CAP. 28. κατὰ ἀνδροτίωνος, καὶ κατὰ τιμοκράτους.
In Androtionem, & in Timocratem.

CAP. 31. πολιορκητής. Urbium expugnator.

Quæ in libro ſexto decimo.

CAP. ἐνθυμημάτιον. Commentatiunculam.

ἄν τι πράξῃς καλὸν, &c. Si cum labore honeſti quippiam egeris, labor abit, honeſtum manet. Si cum voluptate turpe feceris quippiam; quod ſuave eſt, abit, quod turpe eſt manet.

CAP. 3. διαιρέσεων. Diviſionum.

ἐλογιζόμεθα οὖν, &c. Cogitabamus itaque propter nimiam ventris compreſſionem ſummam eſſe inediam: nam & ii qui ſponte abſtinent cibo, primis temporibus fame afficiuntur, pòſt autem minus.

εἰθισμένοι δέ εἰσι, &c. Scythæ etiam conſueverunt, ſi quando cujuſpiam rei cauſà inediam ferre coguntur, latioribus faſciis ventrem cohibere, quaſi ita fames minus eos infeſtet. Ventre autem fere pleno, quia nulla in eo ſit inanitas, fit ne eſuriant. Dum autem venter compreſſus admodum eſt, caret inanitate.

ἄπορον δὲ ἐστὶ, &c. Dubium eſt indigenſque conſiderationis, tum in hoc, tum in cæteris famelicis, quare in frigoribus magis hujuſcemodi caſus accidat, quàm ſerenis temporibus.

CAP. 7. οὐδετέρως. Neutro ſcilicet.

CAP. 8. εἰσαγωγάς. Introductiones.

περὶ ἀξιωμάτων. Pronuntiatorum.

ἀξίωμα. Pronunciatum.

λεκτὸν αὐτοτελὲς, &c. Dictum per ſe perfectum declaratum quantum ex ſemetipſo.

ἀξίωμα. Propoſitum.

συνημμένον ἀξίωμα. Connexum pronunciatum.

συμπεπλεγμένον. Copulatum.

παραδιεζευγμένον. Vitioſe disjunctum.

CAP. 9. ἀδιαφορεῖν. Indifferens eſſe.

CAP. 12. ἀπὸ τοῦ ἔρρειν: A pereundo.

ἔρρε κακὴ γλήνη. Pereas mala pupilla oculi.

ἔρρε ἐκ νήσου θᾶσσον ἐλέγχιστε ζωόντων.

Ocius AEolia viventum peſſime cedas.

βάσκανον. Invidum.

βασκαίνειν. Invidere.

ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι, &c. Ab apparendo ad id, quod melius ac benignius eſt.

CAP. 18. ὀπτική. Perſpectiva.

κανονική. Regularis.

ῥυθμός. Modus, numerus.

μέλος. Modulatio, cantus.

κανονικῆς. Regularis.

μετρική. Dimenſiva.

Quæ in libro ſeptimo decimo.

CAP. 2. σόλοικον. Solœciſmi vitium.

θεῖναι εἰς μέσον. Ponere in medium.

ἐφόδιον. Viaticum.

ἱερῶν ἱερά. Templorum ſacra.

CAP. 3. καὶ δὴ δῦρα, &c. Atque adeò navium ligna putrefacta ſunt, & rudentes fatiſcunt.

ἀγρόθεν. Ex agris ſatos.

CAP. 4. κηφισιεὺς ὤν, &c.

Cephiſieus genere ex Diopete patre,

Quinque & centum quum ſcripſiſſet fabulas,

Fato eſt defunctus, annos duos natus & quinquaginta.

τεχνικοί. Artificiales.

ἀμφισβητούμενον, &c. Dubium pro confeſſo & certo.

CAP. 8. μὴ γελᾶτε, &c. Ne ridete, ineſt oleum: verum vos neſcitis qualis matutino diluculo hodie rigor fuerit, itaque gelu concretum eſt.

αἴθοπα οἶνον. Calidum vinum.

CAP. 9. σκυτάλη. Lorum quo epiſtolæ involvuntur.

CAP. 10. τῆς ἐρεύγονται, &c. Cujus ex penetralibus eructantur inacceſſi ignis puriſſimi fontes, fluviique ignis interdiu effundunt vorticem fumi ardentem: ſed noctu rutila flamma volutata, ſaxa in profundam defert maris planitiem cum vehementi ſtrepitu. Illud autem Vulcani reptile gurgites valde horrendos ejectat, prodigium quidem admirabile aſpectu, miranda verò res & iis qui audiunt ab illis qui tranſierunt.

ῥόον καπνοῦ αἴθωνα. Fluxum fumi calidum.

κρουνούς. Fluenta.

ἀκύρως. Improprie.

τραχεῖα. Dura.

CAP. 11. τέγγε πνεύμονας οἴνῳ, τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται.

Madefacito pulmonem vino, aſtrum enim exoritur.

ἡ κάτω κοιλία. Inferior venter, & alvus.

τραχεῖα ἀρτηρία. Aſpera arteria.
ἐπιγλωττίς. Appoſita lingula.
τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν. Aſperam arteriam.

CAP. 12. ἄλλοτε μητρυιή, &c.
Ipſa dies quandoque parens, quandoque noverca eſt.

μία μητρυιά, &c. Una noverca, duæ matres.

CAP. 19. ἀνδ' ἐ πράττειν, &c. Sine ulla actione ad dicendum parati.

ἄνθρωπε τῦ βάλλεις, &c. Homo ubi jam mittis, conſidera nunquid purgatum vas ſit. Nam ſi ad inanem opinionem ea invergas, prorſum interierint. Sin computreſcant, in urinam aut acetum vertuntur, aut ſi quid iis ipſis eſt deterius.

κυνικώτερον. Magis cynicum.

ἀνέχου καὶ ἀπέχου. Suſtine, & abſtine.

CAP. 20. πᾶσα γὰρ πρᾶξις, &c. Omnis enim actio ſic ſeſe habet. Nam ipſa quantum in ſemetipſa agitur, neque honeſta, neque turpis eſt: quemadmodum ſunt quæ nunc nos ipſi facimus, aut bibere, aut loqui, aut diſputare. Non enim eſt horum honeſtum per ſeipſum quicquam, ſed in actione, ut quidem eſt actum, ejuſmodi evenit. Nam honeſtè geſtum, & rectè, honeſtum fit, contrà verò turpe. Eodem pacto & amare ipſum, & amor, non omnis quidem honeſtus eſt, neque commendatione dignus; verum is, qui amare honeſte nos adhortatur.

ἐνθύμημα. Commentum.

ὁδῦ πάρεργον. Obiter, extra itineris propoſitum, quaſi ex diverticulo.

CAP. 21. ἀπαίδευτος. Ineruditus.

συγχρονισμοὺς. Congruentia tempora.

ἀνὴρ ὁ φεύγων, &c. Vir fugiens & denuò pugnabit.

ἀνδρωνῖτιν, γυναικωνῖτιν. Habitationem virorum, habitationem mulierum.

Qu

Quæ in libro octavo decimo.

CAP. 2. κοινὰς τὰς γυναῖκας. Communes mulieres.

νήπιοι ἐδ᾽ ἴσαςιν, &c.

Ignorant ſtolidi quàm toto ſit medium plus.

Ac quanta utilitas in malva atque aſphodelo ſit.

CAP. 4. μοχθηρὲς ϗ φορτικές. Improbos atque graves.

CAP. 5. ἀναγνώςίω. Lectorem.

CAP. 6. σοφιςεία. Inani ſapientia.

CAP. 7. ἐπιμαίνεσθαι. Furere & inſanire.

μελαγχολία. Atra bilis.

ἀλλὰ εἶναι χεδόν τι, &c. Et affectionem fere hanc heroïcam eſſe.

μήτε καιροῦ, &c. Neque temporis, neque modi.

CAP. 8. ὁμοιοτέλευτα, ϗ ὁμοιόπτωτα. Similiter finientia, & æqualiter deſinentia, & comparia, & ſimiliter cadentia.

ἀπειρόκαλοι. Inepti.

CAP. 9. ἄνδρα μοι, &c. Dic mihi Muſa virum.

ἔσπετε νῦν μοι μῦσαι. Pandite nunc Muſæ mihi.

ἀπὸ τῦ ἕπεσθαι ϗ εἰπεῖν. Ab eo quod eſt ſequi, & dicere.

CAP. 10. ἐὰν ἅψῃ αὐτῦ τῆς φλεβός. Si attrectaris venam ejus.

ἀγγεῖον. Vas, & conceptaculum.

σφυγμός. Pulſus.

σφυγμός, ἐςι, &c. Pulſus, eſt diſparatio & contractio indiviſibilis arteriæ & cordis.

Quæ

Quæ in libro nono decimo.

CAP. I. διαλέξεων. Diſputationum.
συγκαταθέσεις. Aſſenſiones.
τὰς τοιαύτας φαντασίας. Ejuſmodi imaginationes.
οὐ συγκατατίθεται, &c. Non conſentit, neque conſciſcit.
καὶ προσεπιδοξάζει. Et confirmat ſententia ſua.
οὐ συγκατατίθεται. Non approbat.
CAP. 2. αἰσθήσεις. Senſus.
ἀκολάστους. Libidinoſos, & intemperantes.
ἀκρατεῖς. Incontinentes.
ἀκολάστους. Incaſtigatos.

διὰ τί οἱ κατὰ, &c. Cur incontinentes eos appellare ſolemus, qui voluptate contrectandi aut guſtandi exſuperantur? Nam qui immodicè re utuntur venerea, & qui luxu delectantur ciborum, incontinentes vocamus. Ciborum tamen non eadem ratio eſt, ſed partim linguam, partim gulam, ſua movent ſuavitate. Unde Philoxenus gruis collum à diis immortalibus ſibi dari optabat. At verò qui in videndo audiendove modum excedunt, non eodem vocabulo ſignificamus? an quoniam voluptates ſenſibus hiſce accommodatas, communes cum cæteris animantibus habemus? Ergo ut communes inhoneſtiſſimæ ſunt, ideo etiam maxime vel ſolæ vituperandæ. Itaque hominem iis deditum reprehendimus, & incontinentem intemperantemque appellamus, quod victus à teterrimo voluptatum genere ducitur. Sed quum ſentiendi genera quinque ſint, cætera animalia duobus tantùm quæ modò dixi, voluptatem ſibi acquirunt, cæteris vel nihil omnino delectantur, vel per accidens ita afficiuntur.

τὴν συνουσίαν, &c. Coitum eſſe parvum morbum comitialem.

CAP. 4. *ψυχροποιητικήν*. Frigus facientem.

τὸ δὲ πῦρ, &c. Ignis autem concretum reſolvit & gelu conſtrictum, ut nivem ſol.

CAP. 5. *Διὰ τί τὰ*. Cur aquæ ex nive glacieve liquatæ ſunt vitioſæ? an quia quum aqua quævis gelu concreſcit, pars tenuiſſima difflatur, & leviſſima evaporatur? Indicium illud eſt, quod deliquata ſit minor quàm antea fuerit, quàm concreſceret. Quum itaque quod ſalubrius eſt defuerit, deterius ſit quod relinquitur neceſſe eſt.

CAP. 6. *Διὰ τί οἱ μὲν*, &c. Quam ob cauſam erubeſcunt quos puduit, pallent qui metuunt, quum iſtæ affectiones ſimiles inter ſe ſint? An quoniam pudefactis ſanguis de corde in omnes corporis partes diffunditur, ita ut ſuperficiem occupet, metu verò perculſus contrahitur ad cor, ita ut cæteris partibus deſiat?

αἰσχύνη ἐστὶ φόβος, &c. Pudor juſtæ vituperationis eſt timor.

CAP. 7. *ἀκύρως*, &c. Impropriè, vel per obloquutionem.

CAP. 8. *ἑνικῶς*. Singulariter.

ἀπαραμύθητον. Abſque conſolatione.

πληθυντικῶς. Plurative.

CAP. 9. *ἀνακρεόντεια*. Anacreontia, & Anacreontis verſus.

ἐλεγεῖα. Elegos, hoc eſt, lugubria carmina.

ἐρωτικά. Amatoria, dulcia, & venuſta.

τὸν ἄργυρον, &c. Argentum tornans,

Fabrica Vulcane mihi,
Non hominem armatum:
Quid enim tum bellis mihi?
Sed cavum poculum cude,

Quan-

Quantum vales maximè.
Inque eo neque aſtra,
Neque plauſtra facias.
Nam quid cum Pleiadibus,
Quid cum Boote mihi?
Vites fabrica quæſo intus,
Et racemos pariter,
Aureoſque pulchrè calcantis
Comites Lyæi,
Amoremque excude ſimul.

ἀναφροδισίας. Invenuſtatis.

CAP. 11. τὴν ψυχὴν ἀγάθωνα φιλῶν, &c.
Suavia dans Agathoni animam ipſa in labra tenebam.
AEgra etenim properans tanquam abitura fuit.

οὐκ ἄμουσος. Non inelegans.

CAP. 12. ἀπάθειαν. Tranquillitatem.

πάθη. Paſſiones.

CAP. 13. ἀκλαής. Minimè plorans.

Quæ in libro viceſimo.

οἱ περὶ τὸν, &c. Liberi patris artifices.

προβλήματα ἐγκύκλια. Quæſtiones circulares.

Διὰ τί οἱ διονυσιακοὶ, &c. Cur genus id hominum, quod Dionyſiacos technitas, id eſt, artifices bacchanales appellamus, improbis eſſe moribus magna ex parte conſueverunt? An quia minimè ſeſe ſtudio ſapientiæ dedunt? eo ſcilicet, quòd in artibus neceſſariis magnam partem ætatis ſuæ conſumunt, vitam plurimum traducunt incontinenter, partim etiam tum inopia, quod quidem utrumque vitia & gignit & auget.

CAP. 5. ἐξωτερικά. Extraria vel extrinſeca.

ἀκροαματικά. Auſcultatoria.

ἀκροαματικήν. Auſcultatoriam.
ἐξωτερικάς. Extrarias.
δειλινὸν περίπατον. Pomeridianam ambulationem.
ἑωθινόν. Dilucularia.
ἐξωτερικοί. Extrarii.
ἀκροαματικοί. Auſcultatorii.
ἀκροαματικάς. Auſcultatorias.
ἀκροαματικούς. Auſcultatorios.
CAP. 5. ἐπιμελοῦμαι. Habeo curam veſtrûm, & conſulo rebus veſtris.
ὑμῶν. Veſtri.
CAP. 8. συμπάθειαν. Conſenſum.

F I N I S.

INDEX SCRIPTORUM

Ab

A. GELLIO LAUDATORUM:

Prior numerus librum, poſterior capita libri deſignat.

AElius Meliſſus libro de loquendi proprietate 18, 6
L. AElius Stilo Præconinus 2, 21. 3, 3. 5, 21
idem commentario de proloquiis 16, 8
C. AElius Tubero 14, 7, 8
idem in hiſtoriis 6, 3, 4
idem hiſtoriarum primo 10, 28
idem de officio judicis 14, 2
idem libro ad C. Oppium 7, 9
AEſchines in oratione qua Timarchum de impudicitia accuſavit 18, 3
AEſchylus ἐν τῷ πυρφόρῳ προμηθεῖ 13, 17
AEſopus Phryx in Apologis 2, 29
L. Afranius togatarum ſcriptor in togata 20, 6
idem in Conſobrinis 15, 13
idem in togata. Sella 13, 8
in togata. Titulus 10, 11
A. Albinus hiſtoriæ libro primo 11, 8
Alcæus in poëmatis 17, 11
Alexander AEtolus 15, 20
Alexander magnus epiſtola ad Ariſtotelem 20, 5
Alexis comicus 2, 23. 4, 11
idem in comœdia, quæ Pythagoræ vita inſcribitur 4, 11
Alfenus Varus libro Digeſtorum XXXIV. *Conjectaneorum ſecundo* 6, 5
Anacreon 19, 9
Andronicus philoſophus 20, 5
Annæus Cornutus commentario in Virgilium 2, 6
idem de figuris ſententiarum libro ſecundo 9. 10
L. Annæus Seneca ad Lucilium epiſtolarum libro XXII. 12, 2
Annianus poëta 7, 7 9. 10
Q. Antiſtius Labeo 1, 12. 15, 27
idem commentariis ad XII *tabulas* 1, 12. 20, 1
idem libro de duodecim tabulis ſecundo 7, 15
idem libris ad edictum prætoris 13, 10
idem libro ad edictum prætoris quarto ibid.
idem libris poſterioribus ibid.
idem ad edictum ædilium curulium 4, 2

Antiſthenes Socraticus 9, 5
Apollodorus 2, 23
idem in Chronicis 17, 4
Appion Pliſtonices 6, 8
idem in AEgyptiacis 5, 14. 10, 10
idem libro AEgyptiacorum quinto 51, 4 7, 8
Ariſtarchus Grammaticus 1, 25
Ariſteas Proconneſius 9, 4
Ariſtides Samius 3, 10
Ariſto L. C. 1, 18
Ariſtophanes 1, 15. 13, 23. 20, 11
idem in comœdia Ακαλὲς 19, 13
idem ἐν ταῖς προτέραις θεσμοφοριαζούσαις 15, 20
Ariſt. 2, 12, 22. 3, 11, 16. 10, 2. 15, 26. 19, 2, 5.
idem libro de animalibus ſexto 13, 7
idem epiſtola ad Alexandrum magnum 20, 5
idem libro περὶ μνήμης 7, 6. 8, 7
idem libris problematum 1, 11. 2, 30
idem problematibus acroamaticis 20, 5
idem encycliis 20, 4
idem exotericis 20, 5
idem problematibus phyſicis 19, 4. 5, 6
idem problematum ſeptimo 3, 6
Ariſtoxenus in libro de Pythagora 4, 11
Arrianus in diſſertationibus Epicteti 17, 19. 19, 1
idem libro ſecundo 1, 2
Q. Aſconius Pedianus 15, 28
M. Aſinius Pollio epiſtola ad Ciceronem 1, 22
idem epiſtola ad Plancum 10, 26
C. Atejus Capito 12, 2, 24. 10 20
idem in conjectaneis 2, 24. 20, 2
idem conjectaneorum libro nono, qui eſt de judiciis publicis 4, 4. 10, 6
idem conjectaneorum CCLIX. 14, 7, 8
idem in epiſtola quadam 13, 12
idem libro de jure pontificio quinto 4, 6
idem de officio Senatoris 4, 10
L. Attius 14, 1
idem Atreo 13, 2
idem Didaſcalico primo 3, 11
idem Neoptolemo 13, 3
idem Pelopidis 2, 6
idem Pragmaticis 20, 3
idem Sotadicorum primo 7, 9
M. Attius Pl. 4, 7. 18, 12. 19, 8
in comœdia 1, 7
idem Amphitryone 1, 7
idem Aſinaria 1, 22. 7, 17. 18, 12
Aſtraba 11, 7
idem Aulularia 3, 14. 7, 9
idem Bacchidibus 3, 14
idem Bœotia 3, 3
idem Caſina 1, 7
idem Ciſtellaria 3, 16

idem

idem Clitellaria 7, 7
idem Epidico 4, 6, 17
idem Epitaphio ſuo 1, 21
idem Freto 3, 3
idem Menæchmis 3, 14. 18, 9
idem Militegorioſo 15, 15
idem Moſtellaria 20, 6
idem Nervolaria 3, 3
idem Perſa 5, 21
idem Pœnulo 13, 28
idem Pſeudolo 20, 6
idem Rudente 9, 12
idem Sticho 7, 17
idem Trigeminis 7, 9
idem Trinummo 17, 6
idem Truculento 13, 21
D. Auguſtus epiſt. ad Cajum nepotem 15, 7
idem in epiſtolis 10, 24
P. Aurelius Opilius in libro primo Muſarum 1, 25

B.

Bacchylides 20, 7
Brutus 17, 7

C.

Cæcilius Gallus libro ſecundo de verborum ſignificatione, quæ ad jus pertinent 16, 5
Cæcilius Statius 5, 6
idem Chryſio 7, 17
idem Hypobolimæo Æſchino 15, 14
idem Plocio 2, 23. 3, 16
idem Polumenis 11, 7
idem Subditivo 15, 9
idem Synariſtuſis 15, 15
idem triumpho 7, 7
Cælius 10, 1
idem hiſtoriarum libro ſecundo 10, 24
Cælius Sabinus I. C. 7, 4
idem libro de edicto ædilium curulium 4, 2
Cæſellius Vindex 9, 14. 18, 11
idem in commentariis Antiquarum lectionum 2, 16. 3, 16. 7, 2. 11, 15. 20, 2
Callimachus 4, 11
C. Calvus 19, 9
idem in poëmatis 9, 12
Cares 5, 2
Carneades 17, 15
Q. Caſſius primo Annalium 17, 21
Chryſippus 11, 12
idem libro περὶ καλοῦ καὶ ἡδονῆς 14, 4
idem libro περὶ προνοίας *quarto* 6, 1, 2
L. Cincius Alimentus, de re militari libro tertio 16, 4
idem libro quinto ibid.
idem libro ſexto ibid.
Q. Claudius Quadrigarius 5, 21
idem annali primo 1, 25. 2, 19. 7, 11. 9, 13, 14. 17, 2
idem annali tertio 1, 16. 3, 7, 8
idem quinto 5, 17
idem ſexto 2, 2. 17, 13
idem octavo 17, 13
idem undecimo 13, 18
idem tertiodecimo 13, 27
idem duodeviceſimo 1, 7

idem undeviceſimo 9, 1. 10, 1. 15, 1. 20, 6
idem uno & viceſimo 10, 13
idem viceſimo tertio 10, 13
idem centeſimo & quinquageſimo 1, 7
Clearchus 4, 11
Cloatius Verus in libris verborum à Græcis tractorum 16, 12
idem libro quarto ibid.
P. Cornelius Pauli F. Scipio Africanus in oratione, quam dixit in cenſura, quum ad majorum mores populum hortaretur 4, 20. 5, 19
idem in oratione pro ſe contra Tib. Aſellum de multa ad populum 7, 11
idem in oratione contra P. Sulpicium Gallum 7, 12
idem in quinta oratione contra Claudium Aſellum 2, 20
L. Cornelius Sulla rerum geſtarum libro ſecundo 1, 12. 20, 6
Cornelius Nepos 17, 21
idem in primo Chronicorum 17, 21
idem primo librorum de vita Ciceronis 15, 28
idem de viris illuſtribus 1, 18
idem libro exemplorum quinto 7, 18
Crates 2, 25
Critolaus peripateticus 9, 5. 11, 9
Cteſias 9, 4

D.

Democritus 5, 15
idem de vi & natura chamæleontis 10, 12
idem περὶ λοιμῶν ἢ λοιμικῶν κακῶν 4, 13
Demoſthenes 2, 27. 10, 19
idem in orationibus 9, 3
idem in oratione ὑπὲρ στεφάνου 13, 1
Dicæarchus 4, 11
Diodorus Cronus 11, 12
Dioxippus Socraticus 17, 11

E.

Elis grammaticus vetus in Commentariis 13, 14
Empedocles in carmine 4, 11
Q. Ennius 7, 9, 12. 9, 4. 10, 1. 12, 2. 13, 19. 17, 17. 18, 9. 19, 8
idem in annalibus 2, 26. 3, 14. 6, 6. 10, 29. 16, 10
idem libro primo 6, 6. 9, 13, 14. 13, 21
idem libro tertio 1, 22
idem libro ſeptimo 12, 4. 18, 5
idem libro octavo 20, 10
idem libro duodecimo 17, 21
idem libro tertiodecimo 7, 2. 18, 2
idem libro quartodecimo 2, 26. 10, 25
idem libro ſextodecimo 9, 14
idem libro duodeviceſimo 13, 19

idem in Achille 4, 17
idem in Alexandro 6, 5
idem in Creſphonte 6, 16
idem in Erechtheo 6, 16
idem in Hecuba 11, 4
idem in Iphigenia 15, 10
idem in Menalippa 5, 11
idem in Neoptolemo 5, 15, 16
idem in Phœnice 7, 17
idem in Scipione 4, 7
idem in Satiris. 2, 29. 7, 9, 12 18, 2
Ephorus hiſtoricus 3, 11
Epicharmus 1, 15
Epicurus 2, 6, 8. 5, 15, 16. 9, 5
Epictetus 1, 21. 17, 19
idem libro quinto διαλέξεων 19, 1
Eraſiſtratus 17, 11
idem libro primo διαιρέσεων. 16, 3
Erucius Clarus epiſtola ad Sulpicium Apollinarem 13, 16.
Euripides 1, 15. 7, 3. 13, 17 17, 4. 20, 7.
idem Bacchis 13, 17
idem in tragœdia εἰνώ 13, 17
idem in Hecuba 11, 4
Eupolis 1, 15
Euclides 1, 20

F.

M. Fabius Pictor libro annalium primo 1, 12. 10. 15
idem libro quarto 5, 4
Favorinus 1, 1, 9, 8, 10, 12
idem in oratione quum legem Liciniam de ſumtu minuendo ſuaſit 15, 8
idem in περὶ Πυῤῥωνείων τρόπων 11, 5
Feneſtella 15, 28
Furius poëta 18, 11

G.

Gabius Baſſus in Commentariis 3, 9
idem libris de origine vocabulorum & verborum 3, 19. 5, 7
idem libro tertio de origine vocabulorum 2, 4
idem libro ſeptimo 11, 17
Gallus Aſinius 17, 1
Cn. Gellius 8, 14
idem in annalibus 18, 12
idem annali tertio 13, 21

H

D. Hadrianus oratione quam in ſenatu de Italicenſibus habuit 16, 13
Hegeſias 9, 4
Helvius Cinna in poëmatis 9, 12. 19, 9, 13
Heraclitus Epheſius 20, 12
Hermippus 3, 33
Herodotus in hiſtoriis 1, 11. 5, 9. 8, 4. 16, 19. 17, 8. 18, 2
idem hiſtoriarum primo 3, 10
idem libro tertio 13, 7
idem libro quarto 16, 12

Heſiodus 1, 15. 4, 5
Hierocles Stoicus 9. 5
Hippocrates 17, 11. 19, 2
idem libro περὶ τροφῆς 3, 16
Homerus 1,11,15. 2,6,21. 22, 26,30. 3,10,16. 5,9. 6,2,6. 7,20. 9.9,10. 12,1. 13,1,7, 20,23.25.14,6. 15,3,6,16, 12, 17,38. 18, 19. 20, 7
Q. Horatius Flaccus 2, 22
Q. Hortenſius 19, 9
Hypſicrates grammaticus libris ſuper his quæ à Græcis accepta ſunt 16,12.19,2

I.

C. Julius Cæſar. 7. 9
idem in libris Analogicis ad M. Ciceronem 19, 18
idem in Anticatone 4, 16
idem libro de Analogia primo 1, 10
idem libro de Analogia ſecundo 9. 14
idem in Dolabellam actionis tertio 4, 16
idem in epiſtolis ad C. Oppium & Cornelium Balbum 17, 9
idem in oratione pro Bithynis 5, 13
idem in ſuaſione rogationis legis Plautiæ 13, 3
Julius Higinus 6, 6. 10, 16
idem commentariis in Virgilium 1, 21. 5, 8
idem in exemplis 10, 18
idem de vita & rebus Africani 7, 1
idem libro de vita rebuſque illuſtrium virorum ſexto 1, 14
idem de Virgilio libro quarto 16, 6
Julius Modeſtus ſecundo quæſtionum confuſarum 3, 9
Junius 14, 8
Iſigonus Nicæenſis 9, 4

L.

D. Laberius 8, 15. 17, 14
idem in Anna Perenna 16, 7
idem in Alexandrea 16, 7
idem in Cacomemnone ibid.
idem in Catulario 7. 9
idem in Coloratore ibid.
idem in Compitalibus 16, 7, 9
idem in Cophino 16. 7
idem in Fullonica ibid.
idem in Fullone ibid.
idem in Gemellis 1, 7
idem Gallis 7, 9
idem in Lacu Averno 11,15
idem in mimis 16, 7
idem in mimo primo, qui eſt, Salinator 3, 12
idem in mimo, qui eſt, Scriptura 3, 18
idem in natali 16, 7
idem in Necromantia 16, 7. 20, 9
idem in Reſtione 10, 17. 16, 7
idem in Saturnalibus 16, 7
idem in Sororibus 9, 12
idem in Staminariis 16, 7

La-

Lælius Felix ad Q. Mucium libro primo 15, 7
Lævius 19, 9
idem in Alceſti 19, 7
idem in Erotopægniis 2, 24
idem in Proteſilaodamia 12, 10
Largius Licinius in libro qui Ciceromaſtix 17, 1
P. Lavinius libro de verbis ſordidis 20, 11
Lenæus Pompeii libertus 17, 16
C. Licinius Imbrex in fabula Neæra 13, 21
Licinius Mucianus 9, 4
L. Livius Andronicus in odyſſea 7, 7. 3, 16
idem odyſſeæ libro primo 18, 9
C. Lucilius 1, 3. 2, 24. 3, 14. 4, 16. 7, 3. 8, 5. 9, 14. 16, 5. 18, 5. 20, 8.
idem primo ſatirarum 10, 20
idem tertio 1, 16. 16, 9
idem quinto 18, 8
idem ſeptimo 9, 14
idem nono 1, 16
idem undecimo 4, 17. 11, 7
idem libro quinto decimo 1, 16. 4. 17. 9, 14
idem libro ſexto decimo 4, 1
idem viceſimo 4, 1
T. Lucretius Carus 5, 15. 7 3. 12, 10. 13, 19. 16, 5
idem libro quarto 1, 21. 10, 26

M.

Manilius 17, 7
Maſſurius Sabinus 3, 16. 5, 6, 19. 10, 15. 11, 18. 14, 2
idem Memorialium primo 6, 7
idem libro ſeptimo 4, 20
idem libro undecimo 5, 6
idem in commentariis de indigenis 4, 9
idem libris iuris civilis
idem libro ſecundo 4, 1. 2, 11, 18
idem libro tertio 5, 13
idem libro de furtis 11, 18
Cn. Matius in mimiambis 10, 14. 15, 25. 20 9
idem iliados ſeptimo 6, 6
idem iliados uno & viceſimo 9, 14
idem iliados tertio & viceſimo 9, 14
idem de auſpiciis libro primo 13, 14
Memmius 19, 9
Menander 2, 23 17, 4
idem Plocio 2, 23 3, 16
Q. Metellus Numidicus in epiſtola quam quum in exilio eſſet ſcripſit ad Cn. & L. Domitios 15, 13. 17, 2
idem in libro accuſationis in Valerium Meſſalam tertio 15, 14
idem in oratione adverſus Manlium TR. PL. 6, 11
idem in oratione de triumpho ſuo 12, 9
idem in oratione, quam in cenſura dixit ad populum de ducendis uxoribus 1, 6
Q. Mucius Scævola 4, 1
idem

idem de jure civili libro ſexto decimo 7, 15
Q. Mucius Scævola filius 17, 7
Q. Mucius Scævola pater ib.
Muſonius 16, 1. 18, 2

N.

Cn. Næv. 1, 24. 6, 8. 8, 13
idem libris ſive carmine belli Pœnici 5, 12. 17, 21
idem in Heſiona 10, 25
idem in Tryphallo 2, 19
Neratius libro de nuptiis 4, 4
P. Nigidius Figulus 2, 26. 3, 10. 4, 16. 5, 21. 8, 14. 10, 11. 11, 11. 13, 10, 18, 4. 19, 14
idem Augurii privati libro primo 6, 6
idem de animalibus libro ſecundo 7, 9
idem de extis 16, 6
idem de vento libro ſecundo 2, 22
idem de Virgilio libro quarto 16, 6
idem commentariis grammaticis 5, 2. 9, 12. 10, 4. 12, 14. 13, 6. 15, 3. 17, 13. 19, 14
idem libro undecimo commentariorum 4, 9
idem viceſimo tertio 17, 7
idem viceſimo quarto 13, 24
idem in undetriceſimo 10, 5
Novius in Ligartaca 15, 13
idem in Attellana Parcus 17, 2

O.

Oneſicritus 9, 4
C. Oppius de vita & rebus Africani 7, 1

P.

M. Pacuvius 1, 24. 2, 26. 13, 8. 14, 1
idem Anchiſa 4, 17
idem Atreo 13, 2
idem Niptra 13, 28
idem Paulo 9, 14
Pamphila commentario undecimo 15, 23
idem commentario nono & viceſimo 15, 17
Panætius philoſophus libro ſecundo de officiis 13, 26
Parthenius poëta 13, 25
Pericles Athenienſis 1, 3
Philemo 17, 4
Philippus Macedo epiſtola ad Ariſtotelem 9, 3
Philiſtion Locrus 17, 11
Philochorus 3, 11. 15, 20
Pindarus 17, 10. 20, 7
L. Piſo Frugi Annalium primo 11, 14
idem annali ſecundo 15, 29
idem annali tertio 6, 9
Plato 5, 15, 16. 6, 1, 13. 7, 9, 5. 17, 11, 12 18, 2. 19, 11
idem de legibus 20, 1
idem libro primo 15, 2
idem libro ſecundo ibid.
idem de optimo ſtatu reipublicæ 14, 3
idem Gorgia 6, 14. 10. 22

idem

idem Parmenide 6, 13
idem in Protagora 5, 3
idem Sympoſio 17, 20
idem Theæteto 13, 17
C. Plinius Secundus in hiſtoria naturali 17, 15
idem libro ſeptimo 3, 16. 9, 4
idem libro decimo 13, 12
idem libro vigeſimo octavo 13, 12
idem libris Studioſorum 9, 16
Plutarchus 3, 5. 17, 11
idem commentario in Heſiodum quarto 20, 8
idem de Homero libro primo 4, 11
idem libro ſecundo 2, 8, 9
idem in Sympoſiacis 4, 11. 17, 11
idem libro octavo 3, 6
idem Ὁπόση ψυχῶν καὶ σωμάτων ἀνθρώποις περὶ διφυΐαν καὶ ἀρετὴν διαφορὰ 1, 1
idem περὶ ἀοργησίας 1, 26
idem περὶ πολυφραγμοσύνης 11, 16
idem περὶ ψυχῆς *primo* 1, 3. 15, 10
Polybius 7, 14
Polyſtephanus 9, 4
L. Pomponius Atellanarum ſcriptor in AEditumis 12, 10
idem in Gallis Tranſalpinis 16, 6
idem in Mævia 10, 14
idem, Parcus 3, 17
idem in Porcetra 18, 6
M. Porcius Cato 2, 17. 4, 9. 12. 5, 21. 13, 22, 16, 12. 19, 10. 18, 7
idem in carmine de moribus 11, 2
idem libro de agricultura 3, 14
idem libro de ſalſis pugnis 10, 3
idem quæſtionum epiſtolicarum libro primo 7, 10
idem libro de re ruſtica 10, 26
idem libro de re militari 7, 4
idem Originibus 3, 7. 10, 24. 18, 12
idem Originum primo libro 1, 16
idem ſecundo libro 17, 13
idem in tertio libro 2, 22. 17, 13
idem libro quarto 2, 19, 28. 5, 21. 10. 1, 11. 1, 3
idem quinto 7, 3. 11, 3. 15, 9. 15, 13
idem ſexto 20, 5
idem ſeptimo 13, 23
idem in orationibus 13, 23
idem oratione de præda dividunda 11, 18
idem in oratione ad milites contra Galbam 1, 23
idem de Achæis 2, 6
idem de ædilibus vitio creatis 13, 16
idem contra Turium 10, 24
idem contra Tiberium exſulem 2, 14
idem de bello Carthaginienſi 9, 14
idem de dote 10, 23

idem de decem hominibus 13, 23
idem de conſulatu ſuo 4, 17
idem de Carthaginienſibus 3, 14
idem de Luſitanis contra Ser. Galbam 1, 2. 13. 23
idem de ſacrilegio commiſſo 7, 22
idem de re Floria 9, 12. 10. 13
idem de Ptolemæo contra Thermum 18, 9. 20, 11
idem de ſuis virtutibus 16, 14
idem in M. Fulvium apud Cenſores 5, 13
idem in Lentulum apud Cenſores 5, 13
idem in L. Veturium 17, 2
idem in ſuaſione legis Voconiæ 7, 13. 17, 6
idem ne veteri ſit imperium ubi novus venerit 20, 2
idem in oratione quam dixit Numantiæ apud equites 16, 1
idem pro L. Turio contra Cn. Gellium 14, 2
idem pro Rhodienſibus in ſenatu 7, 3. 13, 23
idem pro ſe contra C. Caſſium 10, 14
idem Si ſe Cælius TR. PL. appellaſſet 1, 15
Porcius Licinius 17, 21. 19, 9
Poſidius 2, 13
Pythagoras 6, 2

Q.

C. Quintius Atta in AEdilicia 7, 9
idem Conciliatrice. ibid.

R.

Rutilius 7, 14

S.

Sabinus interpres Hippocratis 3, 16
C. Salluſtius Criſpus 1, 15. 2, 17. 4, 17. 9, 11. 10, 7, 21. 15, 13
idem Catilina 3, 1. 4, 15. 7, 17. 9, 11. 10, 6
idem in hiſtoriis 2, 27. 15, 13. 17, 18
idem in hiſtoria prima 9, 12. 10, 26
idem in hiſtoria ſecunda 10, 20. 13, 28
idem hiſtoria quarta 18, 4
idem Jugurtha 1, 22. 9, 14. 16, 10
Sappho 20, 7
Sedigitus Vulcatius libro de poëtis 15, 24
C. Sempronius Aſellio 1, 13
idem rerum geſtarum libro primo 5, 18
idem libro quarto 13, 3
idem libro quinto 2, 13
idem libro tertio decimo 4, 9
idem libro quarto decimo 13, 20
C. Sempronius Gracchus in oratione contra P. Popilium 11, 13
idem quum ex Sardinia rediit ad populum in concione 15, 12
idem

idem de legibus promulgatis 9, 14. 10, 3
idem de Q. Popilio circum conciliabula 1, 7
idem in diſſuaſione legis Aufeiæ 11, 10
Ser. Claudius commentario 13, 21
Ser. Sulpicius in reprehenſis Scævolæ capitibus 4, 1
idem de ſacris deteſtandis libro ſecundo 6, 12
idem epiſtolà ad Varronem 2, 10
idem libro de dotibus 4. 3, 4
idem ad edictum ædilium Curulium 4, 2
Sinnius Capito epiſtola ad Pacuvium Labeonem plura non pluria dici debere 5, 21
idem in litteris ad Clodium Tuſcum 5, 20
L. Siſenna hiſtoriarum quarto 11, 15
idem hiſtoriarum ſexto 9, 14. 12, 15
Socrates 12, 9
Sophocles 12, 11
idem in tragœdia Αἴας ὁ Λοκρός 13, 17
idem in tragœdia φυλοπίδες ibid.
Sotion in libro κέρας ἀμαλθείας 1, 8
C. Suetonius Tranquillus 15, 4
idem hiſtoriæ ludicræ libro primo 9, 7
Sulpitius Apollinaris 2, 16. 4. 17
idem in quadam epiſtola 15, 5
idem in epiſtola ad L. Clarum 13
P. Syrus mimographus 17, 14, 16

T.

Taurus philoſophus in Gorgiam Platonis commentario primo 6, 14
P. Terentius Afer 4, 16. 7, 7. 18, 12
idem Heautontimorumeno 4, 9
idem Phormione 20, 6
Q. Terentius Scaurus de erroribus Cæſellii 11, 15
M. Terentius Varro 1, 20. 2, 18. 21, 28. 3, 14. 4, 16. 5, 21. 7, 14. 9, 9. 10, 7, 27. 11, 1, 6. 16, 8. 16, 18. 17, 4, 21. 18, 9. 19, 10
idem de comœdiis Plautinis libro primo 3, 3. 17, 21
in libris de lingua Latina 7, 11
idem libris ad Marcellum de lingua Latina 8, 12
idem de lingua Latina ad Ciceronem libro ſexto 10, 21
idem libro octavo 2, 25
idem libro vigeſimoquarto 16, 8
idem de poëtis primo 1, 24. 17, 21
idem libro de re ruſtica tertio 2, 20
idem de ſermone Latino ad Marcellum libro ſecundo 12, 6, 10

idem libro tertio 16, 12
idem in libris diſciplinarum 18, 15
idem libro quinto 10, 1
idem libris divinarum 16, 17
idem libro ſecundo 10, 15
idem libro ſeptimo 18, 12
idem decimo quarto 3, 16. 15, 30
idem in libro Pius, aut de pace 17, 18
idem epiſtolicarum quæſtionum libro quarto in litteris ad Oppianum 14, 7 8
idem epiſtola ad Ser. Sulpicium 2, 10
idem Hebdomadum vel de imaginibus libro primo 3, 10, 11
idem libris ſive antiquitatibus rerum humanarum 11, 1
idem libro primo 13, 15
idem quarto decimo 1, 18
idem octavo decimo 1, 16
idem uno & viceſimo 11, 1. 13, 12, 13
idem quinto viceſimo 17, 3
idem humanarum libro de bello & pace 1, 25
idem humanarum libro de diebus 3, 2
idem libro Iſagogico 14. 7
idem in logiſtorico Catus, ſive de liberis educandis 4. 19. 20, 11
idem in Siſenna vel de hiſtoria 16, 9
idem Satira Menippæa de officio mariti 1, 17
idem in Satira, Neſcis quid ſerus veſper vehat 1, 22. 13, 11
Satira Oreſtes ſive de inſania 13. 4
idem in Satira Teſtamentum 3, 16
idem in libro Satirarum qui eſt, Exdemetricus 19, 8
idem in Satira Menippæa Ἱπποκύων 3, 18
idem Satira ὑδροκρύων 13, 29
idem Satira περὶ ἐδεσμάτων 7. 10. 15, 19
idem Satira, δὶς παῖδες οἱ γέροντες 6, 5
idem Satira σκιαμαχία 13. 21
Satira τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον 13, 27
Theocritus Bucolicis 9, 9
Theodectes in Tragœdia Mauſolus 10, 8
Theophraſtus 4, 1. 8, 6. 16, 15
idem libro primo de amicitia 1, 3. 7, 8
Theopompus 15, 20. 16, 15
Thucydides 1, 11. 17, 21
Timæus in Hiſtoria Græca de rebus pop. R. 11, 1
Timon in Sillis 3. 17
Tiro Tullius Ciceronis libertus 12, 3. 4, 10
idem epiſtola quadam 10, 1
idem epiſtola ad Q. Axium 7. 3
idem in pandectis 13, 9
de variis atque promiſcis quæſtionibus ibid.

de

de uſu atque oratione linguæ Latinæ ibid.
C. Trebatius 4, 2
idem de religionibus libro ſecundo 6, 12
C. Tuditanus 6, 4
idem in commentario tertiodecimo 13, 14
M. Tullius Cicero 1, 11, 15. 2, 17. 7, 9. 8, 6. 10, 3, 18. 11, 2. 13, 15, 19. 20, 6
idem epiſtolarum ad Atticum libro nono 4, 9
idem epiſtolarum libro ad Ser. Sulpicium 12, 13
idem epiſtolarum libro ad Plancum 1, 22
idem de divinatione libro primo 4, 11. 15, 13
idem de fato 6, 2
idem de finibus libro ſecundo 15, 13
idem de gloria libro ſecundo 15, 6
idem de jure civili in artem redigendo 1, 22
idem in libro qui inſcribitur laus Catonis 13, 18
idem Lælio ſive de amicitia 1, 3. 17, 5
idem in Oratore 18, 7. 15, 3
idem de Oratore libro primo 1, 15
idem libro ſecundo 4, 8
idem Oeconomico 15, 5
idem in libris de republica 12, 2
idem libro ſecundo 1, 22
idem ſexto 6, 16
idem de accuſatore conſtituendo 4, 9. 13, 23
idem Antoniana prima 13, 1
idem ſecunda 1, 22. 7, 11. 13, 20
idem ſexta 1, 16
idem contra concionem Q. Metelli 18, 7
idem contra Rullum de lege Agraria 13, 23
idem in diſſuaſione legis Agrariæ 6, 16
idem in Maniliana de imperio Cn. Pompeii 1, 7
idem Miloniana 1, 16
idem pro A. Licinio 6, 16
idem pro M. Cælio 17, 1
idem pro Cluentio 16, 7
idem pro Cn. Plancio 1, 4. 9, 12
idem pro C. Rabirio 12, 3
idem pro Sex. Roſcio 9, 14
idem pro P. Seſtio 9, 16. 12, 13
idem pro P. Sulla 6, 16
idem de provinciis Conſularibus 3, 16. 15, 5
idem in L. Piſonem 12, 23
idem in Verrem 12, 10
idem in Verrem actionis ſecundæ primo 6, 16
idem oratione ſecunda 13, 19
idem tertia 12, 13
idem quarta 2, 6
idem quinta 1, 7. 13, 19

V.

Q. *Valerius Antias* 3, 8. 5, 21. 6, 8. 7, 19.
idem hiſtoriarum duodecimo 7, 19

idem quarto & viceſimo 1, 7
idem quadrageſimo quinto 7, 9
idem ſeptuageſimo quinto ibid.
Valerius Æditus 19, 9
Q. Valerius Catullus 6, 16. 7, 20. 19, 9
Valerius Maximus factorum & dictorum memorabilium libro octavo 12, 7
M. Valerius Meſſala Augur 13, 14
Valerius Probus 1, 15. 7, 7, 9. 15, 30
idem commentario de occulta litterarum ſignificatione C. Cæſaris 17, 9
idem epiſtola ad Marcellum 4, 7
C. Valgius Rufus de rebus per epiſtolam quæſitis libro ſecundo 12, 3
Velius Longus in commentario de uſu antiquæ loquutionis 18, 9
P. Virgilius Maro 1, 22. 2, 3. 6, 22, 26. 3, 2. 4, 1, 16, 17. 5, 8, 12. 6, 6. 7, 12, 17, 20. 8, 5. 9, 9, 10, 11. 14. 10, 11, 29. 12, 1. 13, 19, 25. 15, 13. 17, 10. 20, 1
idem in Bucolicis 9, 9
idem in Georgicis 1, 21, 22, 4, 16. 18, 5
idem libro primo 13, 19
idem Æneidos libro primo 10, 16
idem ſecundo 2, 3
idem tertio 13, 19
idem quarto 13, 1
idem ſexto 2, 16. 4, 17. 10, 16. 16, 5
idem ſeptimo 16, 6
idem decimo 13, 19
M. Verrius Flaccus 16, 14. 18, 7
idem de obſcuris Catonis 17, 6
idem rerum memoria dignarum libro primo 4, 5
idem de verborum ſignificatione libro quarto 5, 17, 18

X.

Xenophanes 3, 11
Xenophon in Cyripædia 14, 3
idem in commentariis dictorum & factorum Socratis ibid.

Z.

Zeno 9, 5. 17, 35

LEGUM

ET

ALIORUM MONUMENTORUM,

Itemque incertorum ſcriptorum

INDEX.

Annales antiqui 1, 19. 2, 11. 3, 15. 6, 7. 9, 11

Annales Maximi libro undeviceſimo 4, 5

Libri veterum memoriarum 5, 5. 10, 27

Monumenta hiſtoriæ Græcæ 10, 17, 18. 7, 9. 17, 15

Hiſtoria rerum Pœnicarum 17, 9

Scriptores temporum Auguſti 10, 12

Liber commentarius de familia Porcia 13, 18

Libri de Vita P. Scipionis Africani 3, 4

Laudationes funebres 13, 18

Leges duodecim tabularum 6, 7. 8, 1. 11, 18. 15, 13. 16, 10. 17, 12. 20, 1, 10

Lex AEmilia ſumptuaria 2, 24

Lex Antia 2, 24

Lex Ateria 11, 1

Lex Atinia 17, 7

Lex Cornelia 2, 24

Lex Ebutia 16, 10

Lex Fannia 2, 24

Lex Horatia 6, 7

Lex Hortenſia 15, 27

Lex Julia de Judiciis 14, 2

Lex Julia ſumptuaria 2, 24

Lex Julia de donanda civitate univerſo Latio 4, 4

Legis Juliæ caput ſeptimum 2, 15

Lex Licinia 2, 24. 15, 8. 17, 21. 20, 1

Leges Numæ regis 4, 3

Lex Sempronia 10, 3

Leges Solonis 11, 18

Decretum D. Hadriani 3, 16

Decretum ſenatûs de mutuitatione 2, 24

Decreta Tribunicia 7, 19

Senatusconſultum de Philoſophis & rhetoribus Latinis 15, 11

Senatusconſultum vetus, quòd haſtæ Martiæ moviſſent 4, 6

Edictum AEdilium curulium de mancipiis 4, 2

Edictum perpetuum 10, 15

Edictum Conſulum de comitiis centuriatis 13, 14

Edictum cenſorium de coërcendis rhetoribus Latinis 15, 11

Edicta veterum prætorum 11, 17

Edictum tralaticium conſulum 3, 18
Libri ſacerdotum P. R. 13, 21
Libri de Auſpiciis Augurum P. R. 13, 14
Lex compitalium concipiendorum 10, 24
Lex Cenſoria 4, 20
Lex belli indicendi 16, 4
Lex jurisjurandi militaris ib.
Lex Arrogationis 5, 19
Lex Veſtalis virginis capiendæ 1, 12

FINIS.

Memineris, lector, hoc in indice ita ſcriptores laudari & vetera monumenta, ut in uno unius libri capite iidem ſcriptores ſæpius reperiantur, item legum XII *tabb. aliarumque plura capita, cujus te monitum volumus.*

INDEX
RERUM & VERBORUM
In A. Gellio memorabilium.

Prior numerus librum, poſterior capita libri deſignat.

A*bluvium* apud Laberium 16, 7
Abnoctandi jus 13, 12
Abſolutè poſita quædam 1, 21
Academici ut à Pyrrhoniis differant 11, 5
Acca Larentia qualis fuerit, quæque illi ſacra conſtituta 6, 7
Accentiunculæ 13, 6
Accipitres quid Levio 19, 7
Accius poëta quando floruerit 17, 21
Accii & Pacuvii poëtarum colloquium 13, 2
Acerbitas & acerbitudo 13, 3
Acetum cur haud fere umquam congelaſcat 17, 8
Achæi pugnam taciti ineunt 1, 11
Acies Romanorum ut inſtrui ſolita 10, 9
Acii, ſecundo caſu 9, 14
Acina, apud Catullum 7, 20
Acritas & acritudo 13, 3
Actiones rei uxoriæ in urbe Roma ante Carvilianum divortium nullæ 4, 3
Actito, frequentativum ab ago, quemadmodum prima pronuncietur ſyllaba 9, 6
Actuariæ naves 10, 25
Ad, præverbium quando acuatur 17, 7
Addicti à prætore debitores creditoribus ut tractati & habiti 20, 1
Addictam ſuam Plautus in piſtrino ſcripſit 3, 3
Adhæsè loqui 5, 9
Adjunctum dialecticum 16, 8
Admiratio magna non parit verba, ſed ſilentium 5, 1
Admodum, *adprobè*, *affabrè* & ſimilia ubi acuantur 7, 7
Adoptio quid, & ut ab arrogatione differat; qui poſſint adoptare & adoptari 5, 15
Adoptivus filius utrum adoptatori inter præmia patrum proſit *ibid.*
Adprimus 7, 7
Adprobus quid ſignificet *ib.*
Adverbia in *im.* 12, 15
Advertere navem 16, 6
Adultera uxor deprehenſa à marito impunè occiditur 10, 23

Adulterio, & adulteritas apud Laberium 17, 7
AEacus Jovis filius 15, 25
AEſchines acerrimus prudentiſſimuſque orator 18, 3
AEſchylus Euripide antiquior 13, 7
Quo tempore Athenis poëta celebris fuerit 17, 21
AEdepol, muliebre jusjurandum 11, 6
AEdes ſacræ non omnes templa ſunt 14, 7
Val. AEditui venuſtiſſimi verſus 19. 9
AEditumus, qua forma dictum 12, 10
AEditumus, Pomponii Atellana *ibid.*
AEdituus, novum verbum *ibid.*
AEdituentes, apud Lucretium *ibid.*
AEgles Samius athleta 5, 9
AEgyptia lens 17, 8
AEgyptiacorum librorum numerus & interitus 5, 9
AEgyptus antea Aëria dicta 14, 6
L. AElius Stilo ſui temporis doctiſſimus 10, 21. magiſter Varronis 1, 18. 16, 8. ejus ſententia de numero Plautinarum comœdiarum 3, 3
AElurorum oculi ad vices lunæ aut ampliores fiunt aut minores 20, 8
Q. AEmilius Papus cenſor 17, 21
AEnigma 12, 6
Cn Domitius AEnobarbus cenſor 15, 11
AEquinoctium in ſeptimo ſigno Zodiaci 3, 10
AErarii 4, 20
Aër fulva, apud Ennium 13, 19
AEris confeſſi judicatu quot juſti dies ex XII tabulis 20, 1
AEruſcare 9, 2
AEruſcatores 4. 7
AEs confeſſum, in XII tabulis 15, 13
AEſopi apologus 2, 29
AEratium fines 10, 28
AEtnæ conflagratio 17, 10
Affatim, quem accentum habeat 7, 7
Affecta, quæ veteres dixerint 3, 16
Affectuum negotium 15, 5
Africus ventus 2, 22
Agendi verba in patiendi formam mutata 18, 12
Agere cum populo, & concionem habere ut differant 13, 15
Agnis caprino lacte altis lana durior 12, 1
Men. Agrippa conſul 17, 21
Agrippæ campus 14, 5
Agrippa qui? 16, 16
Ajus deus 16, 17
Alæ exercitus cur ita dictæ 16, 4
Alba linea, proverbium 20, 11
Albania profert homines in pueritia caneſcentes; item plus

plus cernentes per noctem quàm per diem 9, 4
A Albinus res Romanorum Græcè conſcripſit, quidque de eo ſenſerit M. Cato 11, 8
Alce meretrix 4, 11
Alcibiades tibias à ſe inflatas oris deformitate pudefactus abjecit 15, 17
Alexander Magnus quando natus; quando regnum adeptus, & quot annis natus obierit 17, 21
Alexander Moloſſus quando in Italiam venerit 17, 21
Alexandri & Scipionis Africani ſuperioris comparatio 6, 8
Alexandri ad Ariſtotelem epiſtola Latinè verſa 20, 5
Allegatus pro *allegatio* 13, 20
Alpheni I. C. in verbis aliquot veteribus explicandis errores 6, 5
Alucinari 16, 12
Alveolo ludere 14, 1
Aluminis vis in igne depellendo 15, 1
Amata, prima virgo Veſtalis 1, 12
Ambitioſus 9, 12
Amicitia ad quid expetenda 17, 5
Amicei, numero plurali 13, 24
Amici diffidentes ut reconciliandi 1, 3
Amici utilitatis cauſa quatenus delinquendum 1, 3
Amicus ſuperioris quali ingenio eſſe debeat ex Ennii ſententia 12, 4
Amorabundus, Laberio 15, 15
Amor noſtri & caritas innata nobis à natura 12, 5
Amoris atque odii affectiones intra quem modum coërcendæ 2, 3
Anacreontis ſenis verſiculi lepidiſſimi 19, 9
Anaxagoræ auditor Euripides 15, 20
Ancipitia vocabula 29, 9
Androcli ſervi viri conſularis ad pugnam venationis dati & leonis mutua recognitio memorabilis 5, 14
Androgyni 9, 4
Andronicus philoſophus 20, 5
Anna Perenna 13, 21
Annales quid, & ut differant ab hiſtoria 5, 18
Annianus 20, 8
Annianus poëta 7, 7. 9, 10
Annulum cur & Græci & Romani in eo digito geſtaverint, qui eſt in manu ſiniſtra minimo proximus 10, 10
Anticyra elleborum profert præſtantiſſimum 17, 15
Antiochus Aſiæ rex 7, 2
Antiſthenes Socraticus quid voluptatem eſſe dicat 9, 5
Antiſtitæ Ciceroni 13, 20
Antonius Julianus rhetor 15, 1. 18, 5
ejus in oratione Ciceronis

pro Cn. Plancio de verbo immutato tenuis ſententia 1, 4
ejuſdem jocus in adoleſcentem rhetorem 9, 15
quid illi reſponderit qui ei objiciebat quòd Hiſpanus eſſet 19, 9
Antigenides tibicen 15, 17
M. Antonius triumvir reipublicæ conſtituendæ 3, 9
Anuis, gignendi caſu 4, 16
Apluda 11, 7
Apiaria 2, 20
Apollodori de Menandro verſus 17, 4
Appii Cæci filiæ cur multa dicta fuerit ab ædilibus plebei 10, 6
Appion Pliſtonices homo doctus, at venditator doctrinæ ſuæ 5, 14. 6, 8
Apirocalus 11, 7
Appius Claudius Caudex conſul 17, 21
Apprime 17, 2
Aquilius Gallus judex 15, 28
Aquilo 2, 22
Arbitrium judicii humani liberum 6, 2
Arbor felix 10, 15
Arboreta 17, 2
Arcera, in XII tabul. 20, 1
Arceſilaus philoſophus quid molli & delicato diviti reſponderit 3, 5
Archelaus Mithridati præfectus 15, 1
Archelaus rex 15, 20
Archilochus quo tempore floruerit 17, 21
Archytas Pythagoricus ſimulachrum columbæ è ligno commentus, quod volaſſe dicitur 10, 12
Arduum, Salluſtio quid 4, 15
Areopagitæ judices graviores 12, 7
Argentum purum putum 6, 5
Argumenta reciproca, quæ Græcis ἀντιστρέφοντα appellantur, quomodo fiant 5, 10
Argumenta qualia eſſe debeant 17, 5
Argyranche 11, 9
Arimaſpi 9, 4
Arion fidicen delphino vectus 16, 19
Ariſcon ex femina mas factus, antea Areſcuſa 9, 4
Ariſtarchus analogiam defenſitavit 2, 25
Ariſtippi dictum 19, 1
Ariſto I. C. 11, 18
Ariſtodemus actor fabularum 11, 9
Ariſtogiton 9, 2
Ariſtophanes comicorum faceti ſſimus 13, 23
Ariſtophanes loquacitatem quibus vocabulis denotaverit 1, 15
Ariſtoteles Alexandri regis magiſter, ejuſque ad eum epiſtola Latinè verſa 20, 5
diſciplinarum ejus quas tradebat diſcipulis partes *ib.*
commentarii ejus acroamatici & exoterici *ibid.*
quas diſciplinas promiſcè, quas

quas paucos tantùm docuerit *ibid.*
ut ſucceſſorem ſibi elegerit 13, 5
quanti paucos Speuſippi libros emerit 3, 17
rei omnis humanæ peritiſſimus 19, 5
quando mortuus, & quando natus 17, 21
Ariſtoxenus muſicus 4, 11
Arma, multitudinis numero 19, 8
Arra 17, 2
Arrabo; quid Q. Claudio 17, 2
Arrogatio quomodo fiat: verba in ea ſollemnia: qui arrogari poſſint 5, 19
Arteria quid, ejuſque pulſus ad quid tangatur 18, 10
Artemiſia ut virum amaverit, ejuſque oſſa imbiberit 10, 18
Arvales fratres 6, 7
Arulator 16, 7
Aſelli Peſſinuntii 7, 16
Aſſentior, pro *aſſentio* 18, 12
Aſes librarii, in XII tabulis 20, 1
Aſſiduus, quid in XII tabulis 16, 10
Atabulus ventus 2, 22
Atejus Capito publici privatique juris peritiſſimus 10, 20
Athenienſes quanto Megarenſium odio flagraverint 6, 10
quos tres philoſophos legatos ad Romanos miſerint, & quo illi uſi interprete 7, 14
quando Perſas, quando Lacedæmonios vicerint 17, 21
quid *diem* dixerint 3, 2
Athenis tibiis canere quando deſitum 15, 17
Athenis quantus librorum publicorum numerus ante clades Perſicas 6, 17
Atiniæ legis verba ut accipienda 17, 7
Atque, particula quam vim habeat, & quot ſignificationes 10, 29
Atrociores injuriæ 20, 1
Attica Ἀττική 14, 6
Attici adſpirare amant 2, 3
Attilius Regulus ſerpentem oppugnat 6, 3
memorabilis de eo hiſtoria, quum à Karthaginienſibus captus eſſet 6, 4
quo genere mortis affectus ſit *ibid.*
Atypus, vitioſus in edicto 4, 2
Avaritiam non animum modò virilem, ſed corpus quoque ipſum effeminare quam ob cauſam Salluſtius dixerit 1, 3
Avarus, unde 10, 5
Avens, pro *libens* apud Levium 19, 7
Aventinus ex ſeptem urbis montibus cur ſolus extra pomœrium ſit 13, 14
idem à D. Claudio intra fines pomœrii receptus *ib.*

Averruncus deus 5, 12
Aves *præpetes* apud Virgil. 6, 6
inferæ *ibid.*
Auſero & *auſugio* quomodo ex *ab* præpoſitione compoſita 15, 3
Augures quas aves potiſſimum ſpectaverint 6, 6
D. Auguſtus linguæ Latinæ non neſcius 10, 24
- Val. Corvino ſtatuam in foro poni curavit 9, 11
ancilla ejus quinque liberos enixa; ejuſque monumentum 10, 2
maturè ut Græcè expreſſerit 10, 11
ejuſdem ad Cajum filium epiſtola 15, 7
Aure agreſti homo 13, 19
Aurum coronarium 5, 6
Aurum Tholoſanum 3, 9
Auſpicari magiſtratus quando ſoliti 3, 2
Auſpicia patriciorum maxima, & minora 13, 14
Auſter 2, 22
Autumna tempeſtas 19, 7
Autumo quid & unde; Nigidiique in eo error 15, 3
Axioma dialecticum quod Græci dicunt, quomodo à Latinis dictum fuerit 16, 2
Q. Axius familiaris Ciceronis, ad quem Tiro Tullius ſcripſit 7, 3

B.

Babylonii quid *diem* dixerint 3, 2
Bagrada flumen 6, 3
Baculi 5, 3
Balbus, vitioſus in edicto 4, 2
Corn. Balbus 17, 9
Balliſta 6, 3
Balneæ Sitiæ 3, 1
Barbam ante ſenectutem veteres radebant 3, 4
Barbariſmus ante Auguſti ætatem non erat in uſu 13, 6
Barvaſculus advocatus 15, 5
Beata vita ſola virtute fit 18, 1
Bella conſulibus mandata 10, 15
Bellaria 13, 11
Bellum jubere 16, 4
Benefactum ſemper manet 16, 1
Beneficia quæ remuneranda 7, 3
Beneficus & liberalis quid M. Ciceroni 17, 5
Biantis de re uxoria ſyllogiſmum non videri ἀντιστρέφοντα 5, 11
Bibax & *biboſus*, qua ratione dicatur 3, 12
Bidentes hoſtiæ quid, & unde 16, 6
Bimæ hoſtiæ 16, 6
Bœotia anteaAonia dicta 14, 6
Bœotia comœdia Plauto adſcripta Aquilii eſſe dicitur 3, 3
Bona ſine malis non conſiſtunt 6, 1
Bonum eſſe quod naturalis ratio dictat 12, 5

Boryſthenes fluvius 9, 4
Boſporicum mare congelaſcere 17, 8
Botulus, farcimen apud Laberium 16, 7
Bovinator 11, 7
Breviloquentia 12, 2
Bruma in ſeptimo ſigno Zodiaci fit à ſolſtitio 3, 10
Bruttiani decemviros flagro cædunt 10, 3
Magiſtratuum ſervi *ibid.*
Bucephalus equus Alexandri quanti emptus, ſuperque eo hiſtoria memorabilis 5, 2
Bucephalon oppidum nomine equi ab Alexandro conditum 1, 2

C.

Caduceus & haſta duo ſigna belli & pacis 10, 27
Cæcias ventus 2, 22
Cæcilius poëta quo tempore floruerit 17, 21
Joci ejus de Menandro expreſſi 2, 23
ejuſdem à Menandri de menſibus genitalibus opinione diſceſſio 3, 16
Sex. Cæcilus I. C. cum Favorino ſuper XII tabularum legibus diſſerit 20, 1
Cæcilius ſenator interpres trium philoſophorum ab Athenienſibus ad Romanos legatorum 7, 14
Q. Cædicii tribuni militum virtus, & præclarum facinus 3, 7
Cæli regiones quatuor 2, 22
Cælum an pluraliter dicatur 19, 8
de Cæneide & Cæneo cantilena 9, 4
Cæpe quam cum luna συμπάθειαν habeat 20, 8
Q. Cæpio conſul 15, 28. Tholoſam diripuit 3, 9
Cæremoniæ unde dictæ 4, 9
Cærites primi municipes 16, 13
Cærites tabulæ 16, 13
Cæruleus color 2, 26
C. Cæſar pontifex maximus 5, 13
gravis auctor linguæ Latinæ 1, 10
ſocer Pompeji 19, 8
quos in conſulatu, quem cum M. Bibulo geſſit, quatuor ſolos in ſenatu extra ordinem ſententiam rogaſſe dicatur, & quem ex illis quatuor primum 4, 10
Pharſalica ejus pugna victoriaque prædicta Patavii à ſacerdote Cornelio eo die quo fiebat 15, 18
Cæſellius Vindex non bene Furium poëtam reprehendit 18, 11
idem à Sulpicio Apollinare reprehenſus in Virgiliani verſus enarratione 2, 16
reprehenſus iniquè à M. Scauro 11, 15
pudendus ejus error 7, 2
Cæſius color 2, 26

Cajæ

Cajæ Tarratiæ qui honores tributi, & quòd una omnium feminarum *teſtabilis* dicatur 6, 7
Calabarriunculi, Laberio 16, 7
Calari 15, 27
Callimachus poëta Alexandriæ quando floruerit 17, 21
Calliſtratus orator Athenienſis 3, 13
Calorificus 17, 29
Camella apud Laberium 16, 7
Camillus dictator quando Vejos ceperit 17, 21
Canes in Capitolio 7, 1
Canicula 4, 20
Caninum prandium in ſatira M. Varronis 13, 30
Cannabus 17, 3
Capi dicitur virgo Veſtalis, flamen Dialis, & augures 1, 12
Capionem etiam dici poſſe 2, 10
Capitecenſi qui, & quando primùm milites conſcripti 16, 10
Capitium Laberius dixit 16, 7
Captioſis interrogationibus non reſpondendum 16, 2
Carendum tui 19, 7
Carmentis fanum 18, 7
Carneades Academicus cur adverſus Zenonem ſcripturus elleboro ſtomachum purgaverit 17, 15
ab Athenienſibus ad Romanos legat. 7, 14
Carviliani divortii quæ cauſa 4, 3. 17, 21
Caſcè loqui 1, 10
Caſſii mors 3, 9
Caſſita, aviculæ nomen 2, 29
Caſtorem Romæ viri cur non juraverint 11, 6
Caſtrenſis corona 5, 6
T. Caſtricius rhetor 11, 13. 13, 20
Caſus interrogandi Nigidio quis 13, 25
Caſtus 10, 15
Cataſcopium 10, 25
Catamitus 7, 2
Catejæ 10, 25
L. Cato 13, 18
M. Catonis Nepotis orationes *ibid.*
M. Cato Uticenſis 13, 19
M. Cato Salonianus *ibid.*
M. Cato tribunus plebis *ibid.*
M. Cato ædilis curulis *ibid.*
M. Cato qui de juris diſciplina libros reliquit, orationes ad avi exemplum compoſuit & conſul fuit *ibid.*
M. Catonis Cenſorii quot filii, quot nepotes *ibid.*
inimicus Scipioni Africano ſuperiori 4, 18
ejuſdem exprobratio in pſeudophiloſophos 13, 23
quando floruerit 17, 21
ejuſdem cum C. Graccho & M. Cicerone comparatio facta 10, 3
à C. Cæſare conſule ſententiam rogatus verboſè nimis

nimis dicens in carcerem duci juſſus 4, 10
quàm fruſtra à Tirone Tullio reprehenſus fuerit, in ea oratione, quam pro Rhodienſibus habuit 7, 3
quid de A. Albino dixerit veniam deprecante, ſi quid in ea hiſtoria, quam de Romanorum rebus Græcè conſcripſerat, erratum eſſet 11, 8
ejuſdem loci vera lectio quæ 18, 9
Catonium apud Laberium 16, 7
Catulli verum elogium 7, 20
ejuſdem venuſtiſſimi verſus 19, 4
Caudicæ 10, 25
Caupuli 10, 25
Caurus ventus 2, 22
Cecurri, non *cucurri* veteres dixere 2, 9
Celatim 12, 15
Celoces 10, 25
Cenſor in ærarios quos notas refert, & cauſam quare notaverit ſubſcribit 4, 20
Cenſores quum equiti præpingui auferant equum, utrum id cum ignominia fiat 7, 12
Cenſoriæ notæ 4, 12
Cenſoriæ ſeveritatis exempla 4, 20
Cenſorium opus *ibid.*
Cenſores ærarium faciunt 4, 12
Cephiſia Herodis Attici villa 1, 2
Cercuri 10, 25
Cercyon Neptuni filius 15, 2
Cerealibus plebs mutuitare ſolita 18, 2
Chaldæorum vanam eſſe diſciplinam, neque tantæ vetuſtatis quam ipſi volunt 14, 1
Chamæleontis natura 10, 12
Chilonis Lacedæmonii dicta 1, 3
Chiridotæ tunicæ 7, 12
Chirographi exhibitio 14, 2
Chryſippus quid de providentia ſenſerit 6, 1
quid de neceſſitate & vi fati 6, 2
Stoïcorum princeps *ibid.*
ſententia ejus oppugnata 6, 2
omne illi verbum ambiguum 11, 12
quibus Euripidi verſibus ſæpe uſus 7, 16
Ciborum delicatorum peregrinorumque genera 7, 16
Cibus ut in ſtomachum deſcendat 7, 16
M. Cicero quando natus 15, 28
in libro de amicitia quædam à Theophraſto mutuatus 1, 3
verbi ab eo immutati argutiam in oratione pro Cn. Plancio quam tenuiter Julianus rhetor explicaverit 1, 4

verba ejus in quinta Verrina & oratione de imperio Cn. Pompeii 1, 7
cum M. Catone & C. Graccho collatus 10, 3
eadem fere ætate qua Demoſthenes primas cauſas egit 15, 28
bene eum in Lælio ſuper amicitia argumentatum 17, 5
quàm ineptè & ſtolidè à Gallo Aſinio & Largio Licinio fuerit reprehenſus 17, 1
C. Cæſari coætaneus 19, 14
manifeſtus ejus error ſuper Hectore & Ajace 15, 6
vir acerrimæ in ſtudio litterarum licentiæ 15, 3
quàm facetè crimen manifeſti mendacii à ſe amolitus ſit 12, 12
verborum diligentiſſimus 13, 23
fruſtra eum Seneca reprehendit 12, 2
ejus de reditu quæſtio 10, 20
ſuper verbis ejus in prima Antoniana inquiſitio facta 13, 1
Cinna poëta illepida fecit carmina 19, 9
Cippus, apud Laberium 16, 7
Circius ventus 2, 22
Circuli ſeptem in cœlo circa axis longitudinem 3, 10
Ciſpius mons 12, 1
Citra quid veteribus 12, 13
Civica corona 5, 6
Civitas, pro loco & pro hominibus 18, 7
Claſſici qui M. Catoni 3, 17
Claſſis procincta 10, 15
Claudere 1, 7. 3, 19
Claud. Cento Appii Cæci filius conſul 17, 2
Clientes neque fallendi neque deſerendi 5, 13
quàm cari eſſe debeant 20, 1
Climacteres 3, 10
Climactericus annus 15, 7
Cloatius Verus quam abſurde Latina multa ad originem Græcam redigere conatus ſit 10, 12
P. Clodii de cæde quæſtio 10, 20
Cocio apud Laberium 16, 7
Cœnandi tempus Athenis 17, 3
CoïtumVenereum quid Hippocrates dixerit 19, 2
Color 12, 5
Colonia quid, & ut à municipio differat 16, 13
Colorum varia genera 2, 26
Columbæ ſimulachrum è ligno volans 10, 12
Comicorum Græcorum certamina 17, 4
Comitialis morbus 19, 2
Comitiatum & concionem qui magiſtratus avocare poſſit 13, 14
Comitiis centuriatis qui dies futurus ſit edicunt conſules 3, 14
Comitia plurali numero ſemper 19, 8

Comitia calata 15, 27
 curiata *ibid.*
 centuriata *ibid.*
 tributa *ibid.*
Comperendinationes 14, 2
Compitalia quemadmodum à prætore concipi ſolita 10, 24
Compluria & *compluries* rectè & Latinè dici 5, 21
Comprecationes deorũ immortalium 13, 21
Communia verba 15, 13
Commentationes apud Q. Claudium 17, 2
Con, præpoſitio quando productè, quando correptè pronuncianda 2, 17
Concilium quid 15, 27
Concio, quot ſignificationum 18, 7
Concionem habere aliud eſt, quam *cum populo* agere 13, 14
Conductus dies cum hoſte 16, 4
Confeſſum æs in XII tabulis 15, 13
Confiteor, commune verbum 15, 13
Conjicere, conſiſtere cauſam 5, 10
Conjunctum dialecticum 16, 8
Conſilioſus 4, 9
Conſiſtio 16, 4
Conſolor, commune verbum 15, 13
Conſuetudo rerum domina 12, 13
 verborum domina 11, 7
Conſules provocationẽ habent 13, 11
Contagium, anceps vocabulum 12, 9
Contemplo 18, 12
Contraria apud dialecticos 16, 8
Contrarium nullum ſine contrario altero 6, 1
Convivæ quales legendi 13, 11
Convivales ſermones quales eſſe debeant *ibid.*
Convivarum numerus abſolutus ſecundum M. Varronem *ibid.*
Convivium abſolutum quibus rebus conſtet *ibid.*
Copiari 1[illegible], 2
Copulatum dialecticum 16, 8
Cor Ennius maſculino genere non dixit 7, 2
CorinthusEphyre dicta 14, 6
Coriolanus quando & quare à Romanis deſciverit 17, 21
Corn. Dolabella equum Sejanum quanti emerit 3, 9
 ejus mors 3, 9
Cornelius ſacerdos Patavinus 15, 18
Coronarium 4, 14
Coronarum militarium nomina 5, 6
Corpora hominum antiquorum vaſtiora 3, 10
Corporis humani modus 3, 10
Corpus quid 5, 5
Cornutus Annæus Grammaticus 2, 6

ne-

nequicquam Virgilium reprehendit ſuper verſibus quibus Veneris & Volcani concubitus deſcribitur 9, 10
Val. Corvinus unde ſic dictus 9, 11
ſtatua illi ab Auguſto in foro poſita *ibid.*
Corvitæ 10, 25
M. Craſſus cum Cn. Pompejo conſul 14, 7
ovalem coronam aſpernatus 5, 6
P. Craſſus Mucianus quot bona in ſe habuerit, ejuſque geſta in Aſia 1, 13
Crates Grammaticus anomaliam defenſitavit 2, 25
Cremera flumen 17, 21
Crepita & crepidulæ 13, 20
Crepidarii *ibid.*
Creta antea Aëria dicta 14, 6
Cretenſes in acie cithara uſi 1, 11
Crimina quemadmodum ſine periculo confitenda rhetoribus 12, 12
Critolaus Peripateticus ab Athenienſibus ad Romanos legatus 7, 14. quid voluptatem eſſe dicat 9, 5
Crœſi filius infans loquutus: adoleſcens mutus factus quomodo loqui cœperit 5, 9
Cryſtallus ex nive concretus 19, 5
Cuicuimodi 9, 2. 13, 21
Cuiuſcemodi 11, 16
Cuimodi 13, 2
Cum populo agere 13, 15
Cumprimè 17, 2
Cupediæ ciborum 6, 13
Curiata comitia 5, 19. 15, 27
Curiata lex 13, 14
M. Curius 10, 16. 14, 1
Curtius 12, 15
Curſus navium 10, 29
Cyclops Neptuni filius 15, 21
Cydarum 10, 25
Cylindrus lapis 6, 2

D

Darius rex 17, 30
Dei diverſæ ſignificationes 16, 16
Decemviri quando creati 17, 21
à Bruttianis flagro cæſi 10, 3
debitoris inopis membra diſtrahi jubebant 20, 1
decem menſibus gigni hominem, non undecim ſcripſerunt 3, 19
Decemvirales leges abſoluta brevitate ſcriptæ, ſed obſcuræ 20, 1
Decere, cum dandi caſu 2, 15
Decima una ex Parcis 3, 16
Decimi menſis partus *ibid.*
Deculpatus 19, 10
Decuriæ, pro loco & pro hominibus 18, 7
Defectio, & dicta per defectionem 5, 8
Defendere 9, 1
Definitio omnis conſtat genere & differentia 4, 1

Defunctorum animæ divinant 10, 19
Dehoneſtus 19, 10
Diarium 7, 18
Delicia, ſingulariter apud Plautum 19, 8
Delphini Venerii & Amaſii, & ſuper eo hiſtoria ſingularis 7, 8
Demetrius πολιορκητὴς 15, 31
Demoſthenes apud Philippum regem verba faciens obticuit 8, 8. 13, 9
nitidus cultus ei probro 1, 5
locus ejus à Cicerone expreſſus 13, 1
quid de Laïde meretrice poſcente pecuniam dixerit 1, 8
ut relicto Platone Calliſtratum rhetorem ſectatus ſit 2, 13
ut Mileſiorum legatos pecunia ab iis accepta eluſerit, joculareque ejus ſuper ea re ad Ariſtodemum dictum 11, 9
ejus & Ciceronis ætatis collatio facta, qua primas uterque cauſas egit 15, 28
quid dixerit quum ſalutem fuga quæſiſſet; & ibi quando mortuus ſit 17, 21
Democritus philoſophus quando floruerit 17, 21
ut Protagoram philoſophias docuerit 5, 3
cur ſe oculis privaverit 10, 17
ejus nomine non eſſe digna quæ eum Plin. ſcripſiſſe vult 10, 12
quid *vocem* appellet 9, 3
Demortua verba 9, 2
Dente aliquo carens venumdatus an redhiberi poſſit 4, 2
Dentes in homine quando gignantur 3, 10
Deos quoſdam Romani ut prodeſſent celebrabant; quoſdam ne obeſſent placabant 5, 12
Depalmare 20, 1
Depeciſci 20, 1
Depectere capillum 10, 15
Deperditus 5, 2
Deprecor quo ſignificatu à Catullo poſitum; quid propriè ſit, quæque in eo ratio. 9, 16
Depudicavit apud Laberium 16, 7
Deſcendidi, pro, *deſcendi* 7, 9
Detornata ſententia 6, 8
Diagoras Rhodius in amplexu filiorum præ nimio gaudio mortuus 3, 15
Dialectica captio 19, 2
Dialecticæ ſtudium jucundum, ſed primo aſpectu arduum 16, 8
Dialecticorum lex interrogandi & reſpondendi, quæque ejus vitia 16, 2
Dialis flaminis & flaminicæ cærimoniæ variæ & obſervationes 10, 15
Dianæ Epheſiæ templum qui in-

incenderat haud poterat nominari 2, 6
Dicendi tria genera 7, 14
Dicere indoctius & apertius 12, 5
Dicturum inimicos, apud Ciceronem 1, 7
Die caſu patrio 9, 14
Dies, ſecundo caſu apud Ciceronem & Virgilium 9, 14
Die priſtini & priſtine & ſimilia veteres dixere, non, ut nunc nos dicimus 10, 25
Die quarte & *die quarto* ut differant *ibid.*
Die quarto Laberio eſt *nudiuſquartus* *ibid.*
Diem quid Athenienſes dixerint; quid Babylonii; quid Umbri; denique quid Romani 3, 2
Dies civiles *ibid.*
Dies primi poſt Kalendas, nonas, idus; cur atri habeantur; & cur dies quartus Kalendas, nonas, idus, ut religioſus vitetur 5, 17
Dieſpiter 5, 12
Differentia in definitione 4, 1
Diffiſio 14, 2
Diffiſus dies *ibid.*
Dignor, commune verbum 15, 13
Dii, generandi caſu apud Virgilium 9, 14
Dii qua re præcipue ab hominibus differant 14, 1
Dijovis 5, 12
Disjunctum dialecticum *ibidem*
Diluculat 16, 8
Dimidia hora an recte dicatur 3, 14
Dimidium plus toto 18, 2
Dimidius, & , *dimidiatus* quomodo differant; & ubi locum habeant 3, 14
Dio Syracuſanus amicus Platonis 3, 17
Diodoro Crono nullum verbum ambiguum 11, 12
Diogenes Cynicus ſervus 2, 18
ut ſophiſtam captioſè argumentantem eluſerit 18, 12
Diogenes Stoïcus ab Athenienſibus ad Romanos legatus 7, 14
Diomedis & Glauci permutatio 2, 33
Dionyſius Siciliæ tyrannus quo tempore fuerit 17, 21
Dioxippus Hippocraticus 17, 12
Diſciplinoſus 4, 9
Diſpeſſis manibus 15, 15
Diſpretus 7, 18
Divinatio in oratione quid 2, 4
Diurnare 17, 2
Doctiuſculè 6, 10
Corn. Dolabella proconſul Aſiæ cur ream veneficii mulierem ad Areopagitas rejecerit 12, 6
Dolentia, pro, *dolore* Lævio 19, 7
Dolentes quid facere ſoliti 12, 5

Dolor

Dolor apud Stoïcos indifferens *ibid.*
Dolorem ut ſapiens toleret *ibid.*
Dolori obſtat ratio *ibid.*
Doloris vis & natura quæ contra Stoïc. 19, 12
Dolus anceps vocabulum 12, 9
Dominatu, dandi caſu 4, 16
Domitiano imperante, philoſophi & rhetores urbe Italiaque ejecti 15, 11
Domitius Inſanus Grammaticus 18, 7
Domuis gignendi caſu 4, 6
Draco Athenienſium primus legiſlator, ſeveriter leges tulit 11, 18
qua pœna fures affecerit *ib.*
Dubioſus 5, 10
Dulcioreloquus Neſtor apud Levium 19, 7
Duo & viceſimo anno, ut dicatur 5, 4
Durities, duritudo 17, 2

E.

Ebrietatis laus 15, 2
Edulcare 15, 25
Effatus ager 13, 14
Egere multis & nihil habere veri philoſophi eſſe 13, 22
Ego & *tu* ut pronuncientur 10, 4
Egregie an *egregi* vocandi caſu dicendum eſſet quorundam Grammaticorum ridicula decertatio 14, 5
Elæenſes Aſiani ſocii & amici populi Romani 1, 13
Eleuſinium certamen 15, 20
Eligantia olim in vitio 11, 2
Ellebori genera duo, eorumque vis 17, 15
Ellops Rhodius 7, 16
Elucificare 10, 17
Elucus 16, 12
Elutriare lintea, apud Laberium 16, 7
Empedocles Agrigentinus quando floruerit 17, 21
Empedocles teſticulos cur κυάμους vocet 4, 11
Emploſtrum, ὑδετέρως apud Laberium 16, 7
Emptionis competitores 12, 12
Ennianiſta 18, 5
Ennius quando natus 17, 21
cur tria corda ſeſe habere dixerit 17, 17
ut Euripidem æmulatus 11, 4
nequidquam à Seneca reprehenſus 12, 2
Vera ejus lectio 18, 5
Enſes 10, 25
Epagoge dialectica 7, 3
Epaminondas Thebanorum dux 17, 21
Ephorus hiſtoriæ ſcriptor 3, 11
Epicarides 10, 25
Epictetus ſervus 2, 18
ejus in philoſophum impurum verba 17, 19
Domitiani tempore una cum cæteris philoſophis urbe & Italia ejectus Nicopolim deceſſit 15, 11

ejus de veris Stoïcis ſententia 1, 2
quæ duo vitia maxima dixerit 17, 16
lib. ejus διαλέξεων cum Chryſippi & Zenonis libr. conveniunt 19, 1
Epicurus quando floruerit 17, 21
ut voluptatem definiverit 2, 6
iniquè à Plutarcho in ſyllogiſmo reprehenſus 2, 8
ab eodem in frivolis verbis evidenti calumniâ inſectatus 2, 9
voluptatem ſummum bonum eſſe ponit 9, 5
quid *vocem* appellet 5, 15
quas dicat eſſe videndi rationes 5, 16
Epitritos numerus quid 17, 14
Eques Romanus impolitiæ à cenſore notatus 4, 12
Eques, pro, *equo* 18, 5
Equinus color 3, 9
Equitare equo & homini commune 18, 5
Equiti præpingui quum cenſor equum aufert, an id cum ignominia fiat 7, 22
Equus mordax aut calcitro vitioſus 4, 2
Eraſiſtratus medicus 16, 3
Errabundus, & id genus verba quo ſignificatu dicantur 11, 15
Erraticas ſtellas Nigidius errones appellat 3, 10. 14, 1
Eructum vinum 11, 7
Erucius Clarus præfectus urbi 6, 6
idem bis conſul 13, 16
Eſcendere 5, 6. 10, 15. 17, 2. 18, 7
Eſcriptus 7, 16
Eſt, *erat*, & *fuit* eleganter ſæpe abſunt 5, 8
Eſt, & *erit* quando tempus ſuum retineant, quando non 17, 7
Eſuritionem quæ faciant 16, 3
Eteſiæ 2, 22
Evathlus Protagoræ diſcipulus quo pacto præceptorem ſuum fruſtratus ſit 5, 10
Euclides Socraticus quo modo, quum tamen ei Athenienſem urbem ingredi non liceret, eò iverit 6, 16
Eudoxus quando floruerit 17, 21
Εὐφωνίας quanta ratio à ſcriptoribus eligantibus habita 13, 20
Evibrati animi 1, 11
Eunuchus vitioſus eſt, & venumdatus redhibetur 4, 2
Euripides quando floruerit 17, 21
quot tragœdias ſcripſerit, & quotiens vicerit 17, 4
quali joco Æſchylum apud Ariſtophanem inſectetur 13, 23
ejus verſum quemdam ut Favorinus acceperit 1, 15
verſus ejus expreſſi ab Ennio 11, 4

quid ei Lucillius vitio dederit 7, 3
verſus ejus in gulam 7, 16
Sophoclis verſum ei Plato attribuit, & quod ſæpe integros verſus à Sophocle mutuatus ſit 13, 17
mater ejus qualis 15, 20
quid patri de eo Chaldæi prædixerint *ibid.*
Eleuſinio & Theſeo certamine coronatus *ibid.*
Anaxagoræ Prodici, & Socratis auditor *ibid.*
muliebris odii quæ illi cauſa *ibid.*
mors ejus, & ſepulchrum *ibid.*
Europa pars mundi 10. 7
Eurus ventus unde dictus, & quo alio nomine 2, 22
Exactus pecuniam quemadmodum Metellus Numidicus dixerit 15, 14
Exadverſum, in qua ſyllaba accentum habeat 7, 7
Ex. ANIMI. TUI. SENTENTIA. in cenſoriis animadverſionibus 4, 20
Exemplum, maxima pœna veteribus 6, 14
Ex. JURE. MANUM. CONSERTUM. in antiquis actionibus quid? 20 10
Expaſſus 15, 15
Expavidus 1, 18
Expenſilatio 14, 2
Expenſa mente 19, 7
Exſuperantia 4, 18
Extra ordinem ſententiam rogare 4, 10
Extrilidus 19, 1

F.

Fabæ inflant 4, 10
Q. Fabio Maximo graminea corona data 5, 8
Fabius Licinius conſul 1, 6
Q. Fabius imperator quid ad Karthaginienſes ſcripſerit, quidque illi reſponderint 10, 27
Fabii quando, & ubi univerſi cum familiis ſuis, interempti 17, 21
C Fabricius Luſcinus cenſor 17, 21
quid admirantibus quòd Cornelium Rufinum inimicum & avaritiæ ſummæ hominem conſulem deſignari curaviſſet, reſponderit 4, 8
eumdem poſtea cenſor ſenatu movit 4, 8
C. Fabricius & Æmilius coſſ. quid ad Pyrrhum ſcripſerint, quum eum veneno interficere Nicias quidam petito ab iis præmio propoſuiſſet 3, 8
quid Samnitibus ſibi aurum offerentib. reſponderit 1, 4
Fabulum 4, 11
Faciem, non eſſe quod vulgo dicitur 13, 29
Facies & *Facii* patrio caſu 9, 14
Facies hominis apud Pacuvium 13, 29

Facinus anceps vocabulum 12, 9
Factum itur contumelia, qua ratione dictum 10, 14
Facundioſus 4, 9
Fætutinus 13, 20
Falces 10, 25
Fallacioſus 7, 3
Fames minus tolerabilis hiberno quàm æſtivo tempore 16, 3
Fames ut diu tolerari poſſit ſi cibus abſit *ib.*
Fami 9, 14
Famuloſus 9, 12
C. Fannius Strabo conſul 15, 11
Faſces 10, 3
Faſcinari 16, 12
Faſcinationes diræ 9, 4
Fati definitio, vis, neceſſitas 6, 2
Fati neceſſitas 3, 1
Fatiſcor 17, 2
Fatum & natura num idem Ciceroni 13, 1
Fauces inferni apud Virgilium 16, 5
Faviſſæ Capitolinæ 2, 10
Favonius 2, 22
Favorinus philoſophus 1, 3, 10. 2, 1, 12, 26. 3, 1, 3, 16, 19. 4, 1. 5, 11. 10, 12. 12, 1. 16, 3
magna memoria vir 3, 23
Favorinus orator ut in luxum cœnarum invectus ſit quum legem Liciniam ſuaſit 15, 8
Fax noctis prima 18, 1
Febris habitum & motum pulſu ſuo demonſtrat arteria 18, 10
Fecialis populi Romani quibus verbis & quo ritu bellum indicere ſolitus 16, 14
Feminæ nullum comitiorum communionem habent 5, 19
Feminæ in mares 9, 4
Feminas ſolas longa veſtis decet 7, 12
Fenerator 16, 12
Feneror, pro, *Fenero* 18, 12
Feneſtellæ error ab Aſconio notatus 15, 28
Fera animalia 19, 2
Feriæ conceptæ 10, 24
Feriæ denicales 16, 4
Feriæ præcidaneæ 4, 6
Fertum 10, 15
Feſtinare quid, & ut à properare differat 16, 1
Feſtucaria vis 20, 8
Feſtus Poſtumius 19, 13
Ficedula avis 15, 8
Fidenates quando hoſtes populi Romani 17, 21
Fides alieno ictu ſonare 9, 9
Fidus Optatus grammaticus 2, 3
Filiorum erga parentes officium 2, 2
Finis genere feminino apud Lucretium 13, 19
Flagitium & vitium 1, 7
Flammigare 17, 10
Flaminia 17, 5
Cn. Flavii Annii ædilis curulis res geſta memorabilis 6, 9

Fla-

Flavus color 2, 26
Flocces vini 11, 7
Forens vino animus 6, 13
Fuctuis, patrio caſu 4, 18
Fluvii fonteſque gelu durati 17, 8
Fœdifragus 19, 7
Forices in acie 10, 9
Forna ſtata & uxoria 5, 11
Formdoloſus 9, 12
Fors fuit 12, 8
Fortaſean 11, 9
Forteſiere 19, 7
Fortitudo vera 12, 5
Forus puppis 16, 19
Fraces olei 11, 7
Frameæ 10, 25
Frater unde, ex P. Nigidii ſententia 13, 10
Frequentamenta 1, 11. 5, 1
Frequentativorum fere omnium prima ſyllaba quomodo pronuncietur 9, 6
Fretu apud Ciceronem 13, 20
Fretum Plauti comœdiam quidam eſſe non putant 3, 3
Frons viriligenere ſecundum analogiam Cæcilius poſuit 15, 9
Frons in acie 10, 9
Corn. Fronto 19, 8
M. Fronto conſularis 2, 26
Fruniſcor 17, 2
Fuere impendio inſit apud Levium 19, 7
Fulvius Flaccus & Æmilius coſſ. ut in mutuam gratiam redierint 12, 8
Fulvius Flaccus conſul 17, 21
M. Fulvius Nobilior temere milites ſuos coronis ſæpe donavit 5, 6
Fulvus color 2, 26
C. Fundanius ædilis plebei 11, 6
Fundus cœnæ 17, 8
Fundus factus populus 16, 12
Funus familiare 16, 4
Fur manifeſtus & nocturnus quemadmodum è XII tabulis pœniantur 20, 1
Furax 4, 8
Furem quatenus occidere licitum 11, 18
Fures qua pœna Draco, quà Solon, qua decemviri adfecerint 11, 18
Fures publici *ibid.*
Furioſus, morboſus eſt 4, 2
Furis ἔτυμον non verum à Varrone poſitum 1, 18
Furius conſul 9, 11
Furius poëta reprehenſione Cæſellii defenſus 18, 11
Furta quàm ſeveriter olim pœnita 7, 15
Furtum quàm caſtè à veteribus & integre definitum 11, 18
Furtum per lancem & licium 11, 18. 16, 10
Furtum manifeſtum, oblatum, conceptum 11, 18
Furtum quarum rerum fiat *ibid.*
Furtum ut fiat *ibid.*

G.

Galli quo conſilio & quo bello Romam ceperint 17, 21
Galli elleboro ſagittas tingunt 17, 15
Gabii Baſſi ſuper nomine partus traditio eluſa 3, 19
Gallica 13, 21
Gallus Aſinius ſine ratione Ciceronem reprehendit 17, 1
Gauli 10, 25
Gaudium inſperatum multis mortem attuliſſe 3, 15
A. Gellius Favorinum ſectatus 14, 2. 16, 3
Sulpicium Apollinarem 6, 6. 13, 16. 20, 6
T. Caſtricium 13, 20
Romæ extra ord. judex à coſſ. datus 12, 13
à prætore adoleſcens in judices lectus 14, 2
quo conſilio, qua occaſione & quo ordine hoſce libros ſcripſerit 20, 11
L. Gellius vir cenſorius Ciceronem civica corona donari cenſuit 5, 6
Geminus Servilius 12, 4
Genera nominum tam anxiè inquirere frivolum 4, 1
Genethliaci Chaldæi, vanum hominum genus & fallacioſum 14, 2
Genitales menſes 3, 16
Genus in definitione 4, 1
Geometria poſt, quam in principio, jucundior 16, 18
Geſa 10, 25
Geſeoretæ ibid.
Gilvum 13, 29
Gladiator compoſitus ad pugnam quid ſibi proponat 7, 1
Gladiorum vocabula 10, 25
Gladius Hiſpanicus 9, 13
Glans Hiberica 7, 16
Glauci & Diomedis arma 2, 23
Globus in re militari 10, 9
Gracilis forma orationis 7, 14
C. Gracchus vehemens orator 11, 13
tibia ejus concionatoria 1, 11
ut quædam ejus ſententia à Caſtricio reprehenſa 11, 13
ejus de pudicitia & parſimonia quum è Sardinia rediit ad populum verba 15, 12
Tib. Gracchus Tiberii & Caji pater ut cum P. Africano ſuperiore in gratiam redierit, & ut filiam ejus duxerit uxorem 12, 8
Tib. Gracchus pro L. Scipione Aſiatico, quum Scipioni Africano inimicus eſſet, ne in carcerem duceretur juſſu collegæ interceſſit 7, 19
Græca ut vertenda Latinè 9, 9

Græ-

Græci cannabo & ſtupa naves ſuebant 17, 3
Græcorum quorumdam verborum difficillima in linguam Latinam tralatio 11, 1
Gratia, anceps vocabulum 12, 9
Gratioſus 9, 12
Graſſator 1, 2
Griphi dialectici *ibid.*
Gubernius apud Laberium 16, 7
Gulæ deteſtatio 7, 16
Gurdus apud Laberium 16,7

H.

H Spiritum qua ratione veteres verbis quibuſdam inſeruerint 2, 3
Habeo curam *veſtri* an *veſtrum*, utrum dicendum 20, 6
Habitus bene & male 3, 1. 14, 20
D. Hadrianus decrevit undecimo quoque menſe partum edi poſſe 3, 16
Halyattes Lydiæ rex bello Mileſio fidicines, fiſtulatores & tibicines habuit 1, 11
Halcyones quot anni diebus & ubi nidulentur 13, 10
Hannibal ut Antiochum cavillatus 5, 5
quot ex illis decem captivis, quos Romam dejurio ab iis accepto legavit, ad illum redierint, & quo loco apud Romanos illi fuerint qui non redierunt 7, 18
Harena an pluraliter dicatur 19, 5
Hariolum ſuam Nævius in carcere ſcripſit 3, 3
Harmodius 9, 2. 17, 21
Harpalus 10, 16
Haruſpicum Etruſcorũ perfidia 4, 5
Haſta 10, 25
Haſta & caduceus ſigna belli aut pacis 10, 27
Hegeſias hiſtoricus 9, 4
Hellanicus quo tempore vixerit, & qua ætate fuerit 15, 23
Hemiolios numerus 18, 14
Heraclitus Epheſius, 20, 11
Herculani corporis proceritas 1, 1
Hercules Olympicum ſtadium pedibus ſuis metatus *ibid.*
ejus templum 16, 5
Herie Junonis, in comprecationibus 13, 2
Hermaphroditi 4, 4
Herodes Atticus V.C. 1, 2. 9, 2. 18, 10. 19, 12
Herodotus quo tempore vixerit, & qua ætate mortuus 15, 23
fabulator 8, 10
ejus & Homeri ſuper leonum partu diſſenſio 13, 7
Heroïcis in verſibus quid M. Varro obſervaverit 18, 15
Herſilia ut apud T. Tatium,

 quum

quum pacem oraret, precata ſit 13, 21
Heſioduſne an Homerus antiquior opiniones variæ 17, 20
quàm frivolè Heſiodum Homero antiquiorem eſſe L. Accius probare conatus ſit 3, 11
Heſterna noctu, priſcè dictum 8, 1
Herodes ſtoïcus 9, 5
Higinus grammaticus 1, 2
Scipionis Africani ſuperioris vitam ſcripſit 7, 7
Hippagines 10, 25
Hipparchus Piſiſtrati filius quo tempore ab Harmodio & Ariſtogitone occiſus fuerit 17, 21
Hippias tyrannus 17, 21. 9, 2
Hippocrates divina memoria 19, 2
Hiſter fluviorum qui ultra imperium Romanum fluunt ſecunda magnitudine 10, 7
Hiſtiæus 17, 9
Hiſtoria ut ab annalibus differat 5, 18
Hiſtorici viri munus *ibid.*
Hœdus ex Ambracia 7, 16
Hœdis ovium lacte alitis capillus tenerior 12, 1
Homerus quo tempore vixerit, in quibus tribus tria dicendi genera tradiderit 7, 14
ejus verſus præter vulgi opinionem à Varrone explicati 17, 3
variæ de ejus patria ſententiæ 3, 11
Hominis definitio 4, 1
Homines res poſtfuturas præſcere non poſſe 14, 1
Homo quoto menſe, poſtquam mulieris uterus ſemen concepit, gignatur 3, 16
Honos anceps vocabulum 12, 9
Hora Quirini uxor in comprecationibus 13, 21
Horatia lex ſuper Caja Tarratia ad populum lata 6, 9
Horatii trigemini 1, 10
Horatius Cocles 4, 5
Hortenſius orator ob munditias corporis geſtumque in dicendo hiſtrionicum Dionyſiæ ſaltatriculæ cognomine ſe compellanti quàm ſuaviter reſponderit 1, 5
Hortenſius poëta invenuſtus 19, 9
Hortor, commune verbum 15, 13
Hoſpites quo loco apud Romanos 5, 13
Hoſtiæ præcidaneæ, item ſuccidaneæ 4, 6
Hoſtilia curia inter templa ab auguribus conſtituta 14, 7
Hoſtilius Mancinus Mamiliæ meretrici diem quare dixerit 4, 14
Humanus, aliud ſignificare quàm

quàm vulgò putatur 13, 16
Hypſicrates grammaticus 16, 12

I.

Jaculorum vocabula 10, 25
Jalyſi imago apud Rhodios 15, 3
Januſpater 5, 12
Japyx ventus 2, 22
Idæus præco 3, 23
Idem Accii quod Titii, prov. 3, 23
Idiographus liber 9, 14
Ignarus 9, 12
Ignis cur urinam laceſſat 19, 4
Ignominiatus 8, 14
Ignoſcentia 7, 3
Ilignea corona 5, 6
Illaudatus 2, 6
Illini 7, 11
Illyrios homin. eſſe, qui interimant videndo 9, 4
Imbellia 5, 5
Imparilitas, Solœciſmus à Sinnio Capitone vocatur 5, 20
Impendio 1, 1, 7, 1. 11, 18. 18, 6
Imperceptus 14, 1
Impete magno, apud Levium 19, 7
Impolitia, in equis cenſendis 4, 12
Imprecabilis 17, 19
Inops ætate invalid. ita ut ingredi non poſſit, quemadmodum ad prætorem è ſua domo ducatur, ex XII Tabulis 20, 1
Inpoteſtatem, & ſimilia 1, 7
Inamabilis 2, 6
Inceſtus 13, 19
Inclinamentum 4, 9
Incohibilis 5, 3
Incomprehenſibilia omnia eſſe quo Pyrrhonii quo Academici ſenſu dixerint 11, 5
Incontinentia, vitium maximum 17, 1
Indefinitum verbum quid 1, 7
Indeſes 7, 22
Indiæ in montib. homines caninis eſſe capitibus, nullis cervicibus, & oculos in humeris habentes; item corporibus hirtis & avium ritu plumantibus 9, 4
Indipiſci 12, 1. 17, 2
Indiſſimulabilis 10, 22
Indu 12, 4
Induciæ, quid & unde dictæ 1, 25
Induſtria, anceps vocabulum 12, 9
Infacundia 11, 16
Infans ut in utero matris formatur 3, 11
Infeſtans 9, 12
Infortunitas 6, 1
Infra claſſem, quid Catoni 7, 13
Infrunita verba 4, 9
Ingenium tempore mitificatur 13, 2
Ingratiis 17, 1
Injectio manus in XII Tabulis 20, 1

Injice, & ſimilia ut efferenda 4, 17
Injicere, *conjicere*, & ſimilia qua ratione primam productam habeant *ibid.*
Inimicitiæ an ſingulari numero dicatur 19, 8
Injuria, anceps vocabulum 12, 7
Injuria factum itur apud Catonem 10, 14
Injuriæ 9, 12
Injuriæ atrociores 20, 1
Injuriæ ut pœniantur ex XII Tabulis *ibid.*
Injurias ulciſci populus Romanus ſæpe neglexit 7, 2
Injuriæ ut cavendæ ex Panætii ſententia 13, 26
Inlatebrare, apud Q. Claudium 17, 2
Inlutis pedibus 17, 5
Inominalis dies 5, 17
Inora animalia 7, 6
Inſece, apud Ennium & Livium 18, 9
Inſecenda, non, *inſequenda* legendum apud Catonem *ibid.*
Inſectiones *ibid.*
Inſignite 6, 15
Inſomnia, feminino genere 6, 4
Inſubidus 6, 1. 12, 2. 13, 19. 18, 8
Inſuperhabere 1, 19. 4, 1
Intentio 7, 7
Inter os & offam, apud Catonem 13, 17
Intercedendi jus 7, 19
Internecinum genus morbi 2, 1
Interpretor, commune verbum 15, 13
Interſtitio 20, 1
Intolerantia vitium maximum 7, 11
Intolerantibus curis, apud Levium 19, 7
Intra veteribus antea *in*, & quomodo ea poſtea uſi 12, 13
Intra cubitum *ibid.*
Intra kalendas *ibid.*
Intra modum *ibid.*
Intra montem *ibid.*
Intra Oceanum *ibid.*
Invalentia 20, 1
Invidioſus 9, 12
Jonium mare violentum & vaſtum 19, 1
Jovem unde Latini veteres appellaverint 5, 12
Jovem lapidem jurare 1, 21
Jovis Capitolini cella 7, 1
Jovis convivium in Capitolio 12, 8
Jovis filii prudentiſſimi & humaniſſimi à poëtis habiti 15, 21
Jovi alba hoſtia faciundum quare 10, 15
Iſchiacorum dolores modulis tibiæ minui 4, 13
Iſigonus Nicæenſis hiſtoricus 9, 4
Iſocratem, ad Mauſolæum agonem iviſſe 10, 18
Iſocratii 18, 8
Iſopſephœ verſus, apud Homerum 14, 6

Ita-

Italia armentoſa 11, 1
Italicenſes municipes 16, 13
Italiæ terræ quæ origo 11, 1
Italiam qui primi incoluiſſe dicantur 1, 10
Italœ, boves apud veteres Græcos 11, 1
Judex qualis eſſe debeat 14, 4
Judex ut ad incertos juris caſus præmoeniri debeat 14, 2
Judex extra ordinem à coſſ. datus 12, 13
Judex qui ob rem dicendam pecuniam accepiſſe convictus fuerit capite e XII Tabulis pœnitur 20, 1
Judices cognoſcunt 4, 4
Judicis veri officium 14, 2
D. Julius pomœrium protulit 13, 14
Jul. Celſinus 19, 7. 29, 10
Jumentum, in XII Tabulis 20, 1
Jupiter quaſi *Jovis pater* 5, 12
Jurare conceptis verbis 7, 11
Juris magiſtri 4, 1
Jurisjurandi apud Romanos obſervata ſanctimonia 7, 18
Jurisjurandi genera aliquot 11, 6
Jusjurandum adigere 7, 18. 16, 4
Jurites Quirini, in comprecationibus 13, 21
Jus trium liberorum 3, 16
Jusjurandum militare quibus verbis conceptum 16, 4
Juſtitia 6, 1
Juſtitiæ imaginem quàm aptè Chryſippus depinxerit 14, 4
Juventæ finis 10, 28
Juſti dies, apud Decemviros 10, 1

L.

Labeo Antiſtius legum atque morum populi Romani apprimè doctus 13, 10, 12
libri ejus poſteriorum poſt mortem editi 13, 10
Laberius à Cæſare ignominiatus 8, 14
multa verba prælicenter finxit 16, 7
quibus rebus C. Cæſarem offenderit 17, 14
ejus arrogantia *ibid.*
verſus ejuſdem ſuper privatione oculorum Democriti 10, 17
Labiæ 10, 4. 18, 4
Laborioſus 9, 12
Lacedæmonii in acie tibia uſi 1, 11
furta illis exercitio & diſciplinæ 11, 18
quando triginta tyrannos Athenienſibus præpoſuerint 17, 21
quando ab Athenienſibus ad Corinthum victi *ibid.*
quid ſuper ſententia quam homo improbatiſſimus dixerat ſtatuerint 18, 3
quomodo litteras quas ad ſuos imperatores mittebant, occultarint 17, 9

Lactis quo homo nutritur vis 12, 1
C. Lælius 17, 5
Læſtrygones Jovis filii 15, 21
Lætabundus 11, 15
Lætitia quid 2, 27
Læva numina, apud Virgil. 5, 11
M. Lævinus ædilis curulis 13, 13
Lais meretrix 1, 8
Laminæ ardentes 10, 3
Lampadio Ennium emendavit 18, 5
Lancea 10, 25
Lancea, Hiſpanicum vocabulum 15, 30
Largii Licinii Ciceromaſtix quam ineptus 17, 1
Largior commune verbum 15, 13
Lavandria, Laberio 17, 7
Laudare priſca lingua quid 2, 6
Laudari frigidè turpius, quàm acerbius vituperari 19, 13
Laurentina 10, 2
Laus Catonis, Ciceronis liber 13, 2
Leænæ quotiens in vita ſua pariant, & quot catulos uno partu 13, 7
Lebadia oppidum in Bœotia 12, 5
Lectica latus quidam ut à ruſtico Venuſino joculariter deriſus 10, 3
Lectica ſtupis deligata 10, 3
Leges conſenſu tacito oblitterantur 12, 13
Leges ut mutentur pro ratione temporum & flectantur 20, 1
Leges duodecim tabularum quando ſcriptæ, quodque quibuſdam ſeveræ & quibuſdam molles viſæ *ibid.*
Legio quot centurias, quot manipulos, quot cohortes habeat 16, 4
Lembi 10, 25
Lenæus Cn. Pompeji libertus 17, 16
Lenunculi 10, 25
Legumentum 4, 10
Leonidæ Lac. laus 3, 7
Leoninæ φιλανθρωπίας exemplum memorabile 7, 14
Leontem ſuam Nævius in carcere ſcripſit 3, 3
AEmilius Lepidus & Fulvius Flaccus cenſores una ut in gratiam mutuam redierint 12, 8
Leporaria 2, 20
Lepores in Biſaltia binis jecoribus 16, 15
Levenna: levis Laberio 16, 7
Levitas haud vulgari ſignificatu: & quos *leves* veteres dixerint 7, 11
Levius poëta implicatus 9, 9
Lex quid, & ut à privilegio & *plebiſcito* differat 10, 20
Libentiæ 15, 2
Liberalis, quis 17, 5
Liberos alendos proprio lacte 12, 1
Liberos etiam unum filium filiam-

filiamve dixiſſe veteres 2, 13
Libertini ab ingenuis quatenus adoptentur 5, 19
Librorum inſcriptiones variæ 20, 11
Libros publicè quis primus legendos præbuerit 6, 17
Liburni naves loris ſuebant 17, 3
L. Licinius Craſſus cenſor 15, 11
Porcii Licinii venuſtiſſimi verſus 19, 9
Licinius Imbrex comicus 13, 21
Lictor unde dictus 12, 3
Lignum alumine oblitum non incendi 15, 1
Linguam exertare 9, 13
Lingua recondenda ſecundum Heſiodum 1, 15
Lingula 10, 25
Lintres *ibid.*
Lis pecunia æſtimata 4, 4
Liticines 20, 2
Litterarum in epiſtola C. Cæſaris & aliorum occulta ſignificatio 7, 9
Litterarum quarundam jucunda conſonantia 7, 20
Lituus, quid 5, 8
Lituuſne auguralis à tuba, quæ *lituus* appellatur, an tuba à lituo augurali *ibid.*
Livius Druſus tribunus plebei morbo comitiali laborans Anticyram navigat ut elleborum bibat 17, 15
L. Livius poëta fabulas docere quando Romæ cœperit 17, 21
Locuples unde 10, 5
Longæ naves 10, 25
Longævus apud Virgilium ſenem non ſignificat 2, 16
Loquacitas quam magnum vitium 1, 15
Lorarii 10, 3
Lorea, muliebris potus 10, 13
Lua Saturni, in comprecationibus 13, 21
Lucretius 5, 12
Luca 11, 18
Lucilius poëta quando floruerit 17, 21
quid Euripidi vitio dederit 7, 3
Ludibrioſus 7, 11
Ludibundus 11, 15
Luere piaculis 4, 5
Luna augente vel creſcente quam συμπάθεια multa habeant 20, 8
Luna quot diebus orbem ſuum luſtret 1, 20. 3, 10
Lunæ motuum cauſa incerta 2, 28
Luſcitioſus ſervus venumdatus quatenus redhiberi poſſit 4, 2
Luteſcere 18, 11
Luteus color 2, 26
Lutulentus 11, 15
Luxuria in cœnis 15, 8
Luxurii, ſecundo caſu 9, 14
Lycurgi lege maximus honos majori ætati habitus 2, 15

M. Ma-

M.

Macedo philoſoph. 13, 8
Macedonia *ἠμαθία* dicta 14, 6
Machæræ 10, 25
Magniloquentia 1, 2
Magiſtratus qui prenſionem habeant, qui vocationem, qui neutrum 13, 12
Maja Volcani, in comprecationibus 13, 2
Malum quid 12, 5
Malas malaxavi, apud Laberium 16, 7
Maledicendum non eſſe improbis 6, 11
Malum conſilium conſultori peſſimum, proverb. 4, 5
Manilia meretrix 4, 14
Manciolis tenellis, apud Levium 19, 7
Mancipia ſub corona vendita 7, 4
Manliana imperia 1, 13. 9, 13
C. Manilius conſul. 17, 21
Cn. Manlius tribunus plebei 6, 11
M. Manlii mors 17, 21
Manuatus eſt, & *Manuarius*, apud Laberium 16, 7
Manubiæ quid 13, 23
Manubias & prædam qua ratione Cicero conjunxerit ibid.
Manum conſerere quidnam in antiquis actionibus e duodecim tabulis & apud Q. Ennium: utque id fieri apud prætorem ſolitum 20, 10
Marathonia pugna quando pugnata 17, 21
Marcius Rex conſul. 13, 18
Mare, auſtris ſpirantibus glaucum & cœruleum, aquilonibus obſcurius atriuſque 20, 30
Mare gelu non duratur 17, 8
Maris in tempeſtate qui fit ut homines timeant & palleant 19, 1
Mariti officium erga uxorem 1, 17
M. Marius 10, 3
Marſi ſerpentum virulentorum domitores 16, 11
Marſpiter 5, 12
Marſus Circes filius 16, 11
Martiæ haſtæ quum moviſſent qualibus piaculis id expiatum 4, 6
Materfamilias & matrona 18, 6
Materiæ infames 17, 12
Matrimus 1, 12
Cn. Martius verbis novis uſus 15, 25
figmenta ejus verborum venuſta 20, 9
Mature, *Maturare*, quid & unde 10, 11
Mauſolus rex Cariæ, aut ut alii volunt, Græciæ præfectus 10, 18
ejus ſepulchrum *ibid.*
ad ejus certamen qui iverint, & quis vicerit *ibid.*
Mecaſtor, quale jusjurandum 11, 6

Media ſive mediocris forma orationis 7, 14
Medicinæ ut ſubſecivis horis operam dandum 18, 10
Medium vinum 13, 29
Megalenſibus patricii mutuitare ſoliti 2, 24. 18, 3
Mei, patrio caſu ab eo, quod eſt, *Ego* 20, 6
Mei, & *mi* 23, 24
AEl. Meliſſi grammatici error 18, 6
Memmius durus poëta 19, 9
Memordi, non, *momordi* dixere veteres 7, 9
Memoria hominum morte deleri non debet 5, 13
Menander poëta quam Plautus antiquior 3, 16
quot comœdias ſcripſerit, & quotiens vicerit 17, 14
quid Philemoni dixerit quum ſæpe ab eo in comico certamine vinceretur 17, 4
ejus comœdiæ à Cæcilio verſæ 2, 23
Mendicimonium, *mœchimonium*, apud Laberium 16, 7
Menippus philoſophus ſervus fuit 2, 18
Menſæ rationes 14, 2
Menſæ ſecundæ 13, 11
Mentiri & mendacium dicere ut differant 11, 1
Meretricum vitia quibus verbis Plautus deſignaverit 3, 3
Merope 7, 3
Meſanculæ 10, 25
M. Val. Meſſala conſul 15, 12
Q. Metellus Numidicus purè caſteque Latina lingua uſus 17, 2
ejus oratio ob quid reprehenſa, & quem in modum defenſa ſit 1, 6
epiſtola ejus ad Domitios quum in exilio eſſet 15, 13. 17, 2
Q. Metellus Pius conſul 15, 28
Metii Fufetii mors 20, 1
Metus, duobus modis accipitur 2, 12
Mihi & *tibi* ut pronuncientur 10, 4
Mileſiæ virgines ut à voluntario interitu deterritæ 15, 10
Mileſiorum legati ut à Demoſthene pecunia accepta eluſi 11, 9
Milites quid jurare ſoliti 16, 4
quo die adeſſe debuerint ut conſuli citanti reſponderent; quæque illis conceſſæ exceptiones *ibid.*
Militi ignominiæ cauſâ vena ſoluta 10, 8
Mille hominum occiditur, quemadmodum dicatur 1, 16
Milonis Crotonienſis athletæ miſerandus interitus 15, 16
Miltiades 17, 21
Minores magiſtratus & majores 13, 15
Minos Iovis filius 15, 21

Miracula varia 9, 4
Miſeriam quid efficiat 18, 1
Mithridateios potio 17, 16
Mithridates Ponti rex remediorum adverſus venena peritiſſimus, ejuſque mors *ibid.*
quinque & viginti diverſarum gentium linguis loquutus 17, 17
Moderamenta 13, 6
Mœnia, pluraliter ſemper 19, 8
Mœra 3, 16
Molæ Martis, in comprecationibus 13, 22
Monocoli 9, 4
Monſtra hominum varia *ib.*
Morbi quando periculoſiores 3, 10
Morbi vis 12, 5
Morboſne natura fecerit una cum hominibus 6, 1
Morbus, in duodecim tabulis 20, 1
Morbus fonticus, 16, 4. 20, 1
Morbus ut à vitio differat in edicto ædilium curulium 4, 2
Mori conſtituentes inedia, quoto die mortem oppetant 3, 10
Moriens quo temporis momento moriatur 6, 13
Morta, una ex Parcis 3, 19
Mortales multi, & *multi homines* quid differant 13, 28
Mortuaria glóſſaria 18, 7
Q. Mucius pontifex maximus 5, 14
Mulcedo 19, 9
Mulier, ſi vinum bibit, à marito multata 10, 23
Mulier ſterilis venundata, quatenus redhiberi poſſit, inter juris-prudentes diſſenſum 4, 2
Mulieri vir judex 10, 23
Mulieres Romæ per Herculem non jurabant 11, 6
Mulieres Romanæ abſtemiæ oſculum cognatis ferebant, ut odor indicium faceret ſi bibiſſent 10, 23
Multa qui habet multis indiget 9, 8
Multa, Sabinum vocabulum 11, 1
Multa ſuprema, minima, quibus verbis dicta *ibid.*
Multam dicere, facere *ibid.*
Multi grumi fluctus, apud Levium 19, 7
Multijugus, multicolor, multiformis 18, 18
Mundum muliebre 4, 1
Mundus muliebris *ibid.*
Muneror, pro *munero* 18, 12
Municipes, & *municipium*, quid, & ut à colonia differat 16, 13
Muræna Tarteſſia 7, 16
Muralis corona 5, 6
Murina, muliebris potus 10, 23
Muſicam abſconditam nulli rei eſſe 13, 29
Muſonius philoſophus 5, 1
quanti cuidam æruſcatori philoſophum ſeſe oſtentanti dari juſſerit 9, 2

ejus

ejus ſententia quædam à M. Catone diu ante Latinè dicta 16, 1
Mutant, pro, *mutantur* apud Varronem 17, 13
Mutuitare 2, 24. 18, 2
Mutus morboſus eſt 4, 3
Myoparones 10, 25
Mys Epicuri ſervus 2, 8

N.

C. Nævius tribunus plebei Scipionem Africanum ſuperiorem accuſat 4, 18
Nævius poëta quando fabulas apud populum Romanum dederit 17, 21
fabulas duas in carcere conſcripſit 3, 3
verſus ejus in Scipionem Africanum ſuperiorem 6, 8
ejuſdem epigramma ſepulchro ſuo inditum 1, 24
Nani, apud Cinnam 19, 13
Nanus, id eſt, *pumilio* 16, 7
Naſci non poteſt ante menſem ſeptimum neque mas neque femina 3, 10
Natis ante noctis horam ſextam, uter dies natalis ſit 3, 2
Natura 6, 1
Natura quid primum in homine creaverit 13, 5
Natura & *fatum* num eadem Ciceroni 13, 1
Naturæ vis 12, 5
Navalis corona 1, 6
Naucritus in Mauſolæo certamine fuit 10, 18
Naves ut Liburni utque Græci contexuerint 17, 3
Navigantes *ingredi* & *tranſgredi* rectè dictum 10, 26
Navium curſus 10, 25
Navium vocabula *ibid.*
Ne, particula privativa 13, 21
Ne id quoque 17, 2
Neceſſitas & *neceſſitudo* non differunt 13, 3
Nefaſti dies vulgo perperam dicti 4, 9
Corn. Nepos erravit quum Ciceronem annos tres & viginti natum cauſam pro Sex. Roſcio dixiſſe ſcripſit 15, 28
Neptuni filii inhumaniſſimi & ferociſſimi à poëtis habiti 15, 21
Neptuni nomina 2, 28
Neptunus qua ratione apud Homerum dicat puellæ à ſe compreſſæ, illam intra annum parituram 3, 16
Neptunuſpater *ibid.*
Nequitia non vulgari ſignificatu 7, 11
Neria, Cn. Gellio 13, 22
Nerienem, tertia correpta *ibid.*
Nerienes Martis, in comprecationibus. *ibid.*
Nerienes vocandi caſu apud Varronem. *ibid.*
Nerio quid Sabin. *ibid.*
Nervi unde 13, 13

Nervias in fidibus brumali die alias digitis pelli, alias ſonare 9, 7
Nervolaria Plauti, inter incertas 3, 3
Neſcius 9, 12
Neuroſpaſta 14, 1
Ni *ibid.*
P. Nigidius Figulus 4, 9 10, 11. 13, 10. 17, 7
Ciceroni & Varroni coætaneus 19, 14
Cicero eum reveritus 11, 11. 13, 23
commentationes ejus propter obſcuritatem non vulgatæ 19, 14
locus ejus difficilis ſuper litteris *ibid.*
Nihil cum amaracino ſui proverb. 20, 11
Nihil cum fidibus graculo proverb. *ibid.*
Nilus fluminum quæ ultra imperium Romanum fluunt prima magnitudine 10, 7
Nimium quantum 1, 8. 15, 1. 16, 6. 18, 3
Niobe quot filios habuerit, variæ Græcorum ſententiæ 20, 7
Nivis aqua potui peſſima; frugibus & arboribus fecunda 19, 5
Noctescere 18. 11
Noctïcolor Memnon, apud Levium 17, 9
Nomen Tarquinium apud L. Piſonem 16, 9
Nomina non poſitiva eſſe, ſed naturalia, argutiſſimè à P. Nigidio diſceptatum 10, 4
Nomina quædam ſingulari, quædam numero plurali tantum dici, & quæ ratio 19, 8
Nomina quorumdam patriciorum, qui malè de republica meriti eſſent, ne cui ejuſdem gentis inderentur prohibitum eſt 9, 2
Nona una ex Parcis 3, 16
Nos & *Vos* ut pronuncientur 10, 4
Noſtrum & *noſtri* ubi locum habeant 20, 6
Novicium 6, 5
Noviſſimus & *noviſſimè* cur Cicero non dixerit 10, 21
Nox, pro *noctu* in XII tabulis 8, 1
Nuces Thaſiæ 7, 16
Nutrices infantum quales plerumque eſſe ſoleant 12, 1
Nutriendos liberos eſſe feminis, non nutricum, ſed ſuo ſibi lacte. *ibid.*

O.

Ob, præpoſitionis natura 4, 17
Obba 16, 7
Obeſum quid 19, 7
Obicere, cur prima producta ponatur 4, 17
Obicibus cur primam productam habeat 1, 17
Obliquè agere 7. 17

Oblittera gens, apud Levium 19, 7
Obnoxiè, in Plauto 3, 17
Obnoxius quid ſignificet, quæque ejus origo *ib.*
Obſidionalis corona 5, 6
Obſtipidus 5, 1
Occidione occiſus 5, 17
Oceanus cum luna ſimul ſeneſcit adoleſcitque 14, 1
Oculorum quæ vis 5, 16
Offendere 9, 1
Officiorum quis ordo Romæ obſervatus 5, 13
Oleaginea corona 5, 6
Olearum folia quando convertantur 9, 7.
Oleum cur ſæpe congelaſcat 17, 8
Olus Poſtumius Tubertus dictator Romæ quando fuerit 17, 21
Olympias Philippi regis uxor, Alexandri mater 7, 1 ejus ad Alexandri litteras, in quibus ſeſe Jovis Ammonis filium dixerat, reſcriptio 13, 4
Olympicum ſtadium longius quàm cætera 1, 1
Omnimodis 2, 18. 4, 2
Oneſicritus hiſtoricus 9, 4
Opicus 11, 16. 13, 9
C. Oppius de vita P. Scipionis Africani ſuperioris ſcripſit 7, 1
C. Oppius res Cæſaris curabat 17, 9
Oppoſita 16, 8
Opus divitias ut dictum 7, 2
Orantes in ſenatu exſurgunt 7, 3
Oranti ſenatori in ſenatu alia conducunt principia, quam patrono pro reo cauſam dicenti *ibid.*
Orationem in pectore non in ore naſci debere 1, 15
Orationis virtutes 7, 14
Orbis, in re militari 10, 9
Orcæ 10, 25
Orcinus theſaurus 1, 24
Oreſti corpus non tam grande inventum fuiſſe quàm Herodotus vult 3, 10
Orix 10, 25
Oriens æquinoctialis, brumalis, ſolſtitialis 2, 22
Ornatu, dandi caſu 4, 6
Ornithones 20, 20
Orthium carmen 16, 19
Oſcedo 4, 20
Oſtrea Tarentina 7, 16
Oſtreæ cum luna quam συμπάθειαν habeant 20, 8
Oſus 4, 8
Otacilius Craſſus conſul 10, 6
Ovalis corona 5, 6
Ovandi quæ cauſa *ibid.*
Ovantes, utrum pedibus an equis vehentes civitatem ingrediantur *ibid.*
Oves virili genere in multa dicenda 7, 8. 11, 1

P.

Pabulor 17, 2
Pacis bibliotheca 16, 8
Pacis templum 5, 21

Pactitia pugnæ ceſſatio 1, 25
Pacuvius poëta quando floruerit 17, 21
ejus epigramma ſepulchro ſuo inditum 1, 24
ejuſdem cum Accio poëta colloquium 18, 2
Pænitere unde, & quid propriè 17, 1
Palma AEgyptia 7, 16
Palmæ vis & natura, & cur ea ſignum victoriæ 3, 6
Panætio ἀναλγησία atque ἀπάθεια non probata 12, 5
Panætium M. Tullius æmulatus in libris de officiis 13, 6
Pancratiæ 13, 26
Panda 13, 21
Papia lex de capienda Veſtali 1, 12
Papirius Prætextatus cur ita cognominatus 1, 23
Parcæ à partu: earum nomina 1, 16
Parcus, unde & ſuper eo Gabii Baſſi traditio eluſa 3, 19
Parones 10, 25
Parthenii verſus à Virgilio expreſſus 13, 26
Partim hominum, qua ratione veteres dixerint 10, 13
Partu uno quot pueri ſimul gigni poſſint 10, 2
Partus, poſtquam mulıebris uterus ſemen genitale concepit, quoto menſe fiat, variæ tam medicorum quàm philoſophorum & auctorum veterum opiniones; & quoto menſe fiat ſecundùm Romanos 3, 16
Partus undecimo menſe poſt mortem mariti à femina quadam editus qualis fuerit judicatus 3, 16
Paſſa, muliebris potus 0, 23
Paſſis velis, & *paſſis manibus*, à *pandor*, non à *patior*, veteres dixerunt 15, 15
Paſſo capillo *ibid.*
Patiendi verba in agendi modum à veteribus verſa 18, 12
Patrenſis bibliotheca 18, 9
Patri debita in omnibus rebus prærogativa quatenus conniveat filio magiſtratum gerente 2, 2
Patrima, matrima 1, 12
Patris juſſis quatenus parendum 2, 7
Patronis, qui pro reis dicunt, quid in principio orationis faciendum 7, 3
Pavere etiam ſapientis eſſe 19, 1
Jul. Paulus 1, 22. 5, 4. 19, 1
Pavus è Samo 7, 16
Peccata exemplis non purgari: ſuperque eo Demoſthenis dictum 10, 9
Peccatis pœniendis quot cauſæ 6, 14
Peccatu 13, 19
Peccatum nullum latere, ſed tempore revelari 12, 11
Pectunculus Chius 7, 16
Pecunia quibus modis data probetur 14, 2

Pedaneus, non *pedarius* dicendum 3, 18
Pedarii equites *ibid.*
Pellex quæ 4, 3
Pelamis Chalcedonia 7, 16
Peloponneſiacum bellum quo tempore fuerit 17, 21
Pduſiotæ cur cæpe non edant 21, 8
Penus varii generis, & quid ſit 4, 1
Pepiſci non *popoſci* veteres dixerunt 7, 9
Pepugi, non *pupugi*, veteribus dictum *ibid.*
Perdices bina corda habere ſcripſit Theophraſtus 16, 15
Peregrinus, Proteus philoſophus quomodo non peccandum eſſe docuerit 12, 11
Periander Corinthi rex 16, 19
Pericles Alcibiadis avunculus 15, 17
ejus dictum 1, 3
Pernicii, *progenii*, patrio caſu 9. 4
Perſæ quando ab Athenienſibus victi 17, 21
Perſes Macedonum rex Philippi filius bellum contra Romanos geſſit, victuſque fuit 7, 3
Perſeus Zenonis ſtoïci ſervus 2, 18
Perſonæ ἴτυμον quàm lepidum Gab. Baſſus poſuerit 5, 7
Pertentant gaudia pectus, apud Virgil. 9, 9
Peſtilenta, *pulverulenta* loca apud Levium 19, 7
Petorritum, cujus linguæ vocabulum 15, 30
Phædon Socraticus ſervus 2, 18
Phalarica 10, 25
Phaſeli *ibid.*
Philemo comicus Menandrum vicit 17, 4
Philippides poëta præ nimia lætitia mortuus 3, 15
Philippus regnum Macedoniæ quando adeptus 17, 21
quando apud Chæroneam Athenienſes vicerit *ibid.*
ex inſidiis occiſus. *ibid.*
ejuſdem ad Ariſtotelem epiſtola ſuper Alexandro recens nato 9, 3
Philiſtio Locrus vetus medicus 17, 11
Philolaus Pythagoricus 3, 17
Philoſophia deguſtanda non ingurgitanda 15, 16
Philoſophia gnaviter ſectanda 6, 10
Philoſophi falſi & veri ex Epicteti ſententia qui? 1, 2
Philoſophi aliquot qui ſervitutem ſervierunt 2, 18
Philoſophi jactabundi exemplum 1, 2
Philoſophi nomen cultu habituque mentientem quædam quibus verbis Herodes Atticus notaverit 9, 2

Philoſophi nomine, & non re, ut à Catone fuerint notati 13, 22
de Philoſophis urbe exigendis ſenatuſconſulti & edicti cenſorum verba 15, 11
Philoſophus ut audiendus 5, 1
Phœniceus color 2, 26. 3, 9
Phormio, Athenienſium dux 17, 21
Phrygia attagena 7, 16
Pictactum, apud Laberium 16, 7
Pigitum 15, 13
Pigneror, pro *Pignero* 18, 12
Pignoriſcapio, copulatè 7, 10
Pilum 10, 20
Piſcinæ 2, 25
Pindarus pingui facundia. verſus ejus ſuper deſcriptione AEtnæ non bene à Virgilio expreſſi 17, 10
Piſiſtratus tyrannus quo tempore vixerit 17, 21
idem primus libros Athenis legendos publicè dedit 6, 17
Placida, navium genus 10, 25
Planus, id eſt *ſycophanta*, apud Laberium 16, 7
Plato, veritatis amantiſſimus, quibus verbis philoſophos inceſſuerit, qui veræ philoſophiæ emolumenta ignorant 10, 22
quando ad Dionyſium Siciliæ tyrannum profectus ſit 17, 21
an Xenophonti male voluerit 14, 3
ejus & Lyſiæ oratio ut differat Favorini ſententia 2, 5
duas ſolum pœniendi cauſas ponit 6, 14
ejus eligans ſententiâ 2, 12. 15, 6
homo tenui pecunia 3, 17
Philolai Pythagorici libros quanti mercatus *ibid.*
ejus verſus amatorii liberius Latinè verſi 19, 11
quid voluptatem eſſe dicat 9, 5
quædam ejus exercitii gratiâ Latinè verſa 17, 20
Plautius comœdiarum ſcriptor, cujus comœdiæ quædam errore nominis Plauto adſcriptæ 3, 3
Plautus quando floruerit 17, 21
Latinæ linguæ decus 19, 8
comœdias in piſtrino ſcripſit 3, 3
elogium ejus verum 7, 7
ejus ſub nomine quot comœdiæ ferantur 3, 3
L. AElii ſententia quot ſint *ibid.*
rectè Nerienem conjugem Martis dixit 13, 21
comœdiæ ejus ut dignoſcendæ 3, 3
xxi Varronianæ dictæ *ibid.*
epigramma ejus ſepulchro inditum 1, 24
Plebes ut à *populo* differat 10, 20

He-

Plebiſcita 15, 27
Plebiſcitum quid 10, 20
Plerique omnes 8, 11
Plinius Secundus 9, 4. 11, 16
ejus parum cauta ſcriptio 9, 16
Plurali numero carentia 9, 8
Pluria, rectè Latinè dici 5, 21
Plutarchus 14, 11
inique Epicurum in ſyllogiſmo reprehendit 2, 1
eumdem non rectè etiam in verbis frivolis reprehendit 2, 9
quid illi ſervus objecerit quem loro cædi jubebat 1, 26
opinionem Platonis de natura ſtomachi adverſus Eraſiſtratum tutatur 17, 11
libri ejus titulus περὶ πολυπραγμοσύνης quid ſibi velit 1, 16
Pœni etiam de omnium rerum imperio decertarunt 10, 27
Pœnicum bellum primum 17, 21
Poëtarum Latinorum qui dulcedinem verſuum Anacreonticorum æquiperaverint 19, 9
Pœtilius tribunus plebei à Scipione Africano ſuperiore rationes prædæ Antiochenæ poſcit 4, 18
Aſin. Pollio fruſtra Salluſtium reprehendere conatus eſt 10, 26
Polus hiſtrio celebris, ſuperque eo hiſtoria memoratu digna 7, 5
Polycrata nobilis femina, nimio gaudio mortua 3, 15
Polyphontes rex 7, 3
Polyſtephanus hiſtoricus 9, 4
Pomœrium auguribus quid, quique ejus proferendi jus habeat 13, 14
Cn. Pomp Strabo Pompeji Magni pater Aſculanos ſubegit 15, 4
Cn. Pompejus Magnus conſul cum M. Craſſo 14, 7
Varronem rogat ut librum faciat, ex quo diſcat quid facere debeat quum ſenatus ipſi conſulendus *ibid.*
æde Victoriæ à ſe dedicata quomodo nomen honoris ſui theatro inſcribi juſſerit 10, 1
filia C. Cæſaris ei deſponſa 4, 10
ejus imperium *ibid.*
Pompolus Theophraſti ſervus 27, 18
Pomptinus ager 9, 11
Ponticæ anates vim habent venenis detergendis 17, 16
Pontifices pro collegio decernunt 11, 3
Pontificium 1, 13
Pontones 10, 25
P. Popilius 11, 13
Populabundus, apud Siſennam 11, 15
Popul. fundus factus 16, 13

Porca præcidanea Cereri ſacra 4, 6
Porcetra quid, & ut à ſue differat 18, 6
Porcia lex 10, 3
Porciæ familiæ nomina & genera 13, 19
Porcius tribunus plebis 13, 12
Poſtliminiò redire 7, 18
Poſtprincipia 16, 9 & 18.
Poſtremiſſimus 15, 12
Poſtverta dea 6, 16
Poſtuma proles, apud Virgilium 2, 16
Poſtumiana imperia 1, 13
Sp. Poſtumius conſul 17, 21
Præcipitantia 6, 2
Præcox, *præcocis*, facit, non, *præcoquis* 10, 11
Præda quid, & ut à *manubiis* differat. 13, 24
Præfectus Latinarum cauſa creatus an ſenatus conſulendi jus habeat 14, 8
Præficarum voces 18, 7
Præfiſcine & *præfiſcini* 10, 24
Præmandare 4, 1
Præmaturè 10, 11
Præmodum 7, 7
Præmorſiſſe, apud Plautum, pro, *Præmordiſſe* 7, 9
Prænestini ex colonis municipes à Tiberio facti 16, 13
Præpes portus, apud Q. Ennium 6, 6
Præpetes loci, apud eumdem *ibid.*
Præpetes pennæ apud Virgilium *ibid.*
Præpoſitiones verbis præpoſitæ quatenus producantur, quatenus corripiantur, multis exemplis oſtenſum 4, 17
Præpoſitionum quarumdam naturam ut Cicero obſervavit, non ſemper eamdem eſſe 12, 17
Præſentarius 16, 4
Præterpropter, apud Ennium 19, 10
Præſtabilis 1, 3
Prætextata verba 9, 10
Prætores conſulum collegæ, conſules tamen rogare non poſſunt, & minori ſunt quàm illi imperio 13, 14
Prætoris cujuſdam lepidum in advocatum dictum 1, 22
Præverbium 7, 7
Prenſionem tribunus plebei habet, non etiam vocationem 13, 12
Primitus 6, 2
Princeps 4, 10
Priva quæ veteres dixerint 10, 20
Privilegium quid? *ibid.*
Priuſquam Theognis naſceretur, proverb. 1, 3
Pro particulæ varietas 11, 3
Pro præpoſitio quando productè & quando correptè pronuncietur 2, 17
Pro caſtris pugnatum 11, 3
Pro teſtimonio teſtis dicit *ibid.*

Pro-

Probi ad Marcellum epiſtola 4, 7
Proclive & *proclivi* 10, 24
Procurare, in haruſpicina 4, 5
in piaculis 4, 6. 16, 6
Prodicus rhetor 15, 20
Prodromi 2, 22
Productæ kalendæ 18, 13
Profata, apud Varronem 16, 8
Profligo verbum impropriè vulgo uſurpari 15, 5
Proletarii, qui? 16, 10
Proletariis Romæ maximus honor habitus 2, 15
Proloquium 5, 11
Proloquium, quid? 16, 8
Prolubium 16, 19
Proludium 5, 18
Proluvium rei Veneriæ 4, 11
Promercalia 4, 1
Promiſcè 6, 14. 7, 3. 10, 2. 13, 9
Promiſcus 11, 16
Pronunciatum, Ciceroni 16, 8
Properatim 12, 15
Properare ut à *feſtinare* differat 16, 14
Properare aliud quàm *maturare* 10, 11
Propere *ibid.*
Proſa, dea 16, 16
Proſumia 10, 25
Provocatio ad tribunos plebei 4, 14
Protagoras cujus conditionis homo fuerit, & ut ad philoſophiam adierit 5, 3
Protogenes pictor 5, 3
Prudentia indiſerta magis eligenda, quàm ſtulta loquacitas 1, 15
Publii mimographi ſententiæ ſelectiores 17, 14
Publius ſupparLaberio quàm gratus C. Cæſari fuerit *ibidem*
Pudor ſanguinem cur diffundat 19, 7
Pudoricolor aurora Levio *ib.*
Pueritiæ finis 10, 28
Puerorum impubium victus ut moderandus 9, 19
Pugiones 10, 25
Pulveret, apud Plautum 18, 12
Horatius Pulvillus conſul 17, 22
Pumiliones Græcè νάνοι 19, 13
Pupillos defendere quam ſanctum apud Romanos 5, 13
Purpurare 18, 11
Purum putum, unde 8, 5
Putare *ibid.*
Pygmæi 9, 4
Pyramides, apud geometras 1, 20
Pyrrhonii philoſophi ut ab Academicis differunt 11, 5
Pyrrhonis philoſophi ſententia *ibid.*
Pyrrhus rex 3, 7. 10, 19
quando bellum cum populo Romano geſſerit 17, 21
Pythagoras quando in Italiam venerit *ibid.*
quibus cibis abſtinuerit ſecundum Plutarchum 4, 11

ne-

neque de animalibus eum neque de fabis comediſſe falſa opinio, *ibid.* dictus Euphorbus, Pyrander, Callicleas, & deinde femina nomine Alce *ibid.* ejus diſciplinæ quis ordo 1, 9
Pythagoricis quantum temporis tacendi, quantumque dicendi imperatum 1, 9
Pythia 12, 5

Q.

Quadrantalia 1, 20
Quadriga, numero ſingulari apud Varronem 19, 8
Quadrigæ num ſingularem numerum habeant *ibid.*
Cl. Quadrigarii & Valerii Antiatis ſuper hiſtoria de Pyrrho rege veneno necando diſſenſio 3, 8
Quadrupes eques, non, *equus*, Ennius ſcripſit 17, 5
Quæſtor an in jus ad prætorem à privato vocari poſſit 13, 13
Quæſtor prædam vendit 13, 23
Quartum, & *quarto* conſul 10, 1
Quaſſare 2, 6
Querna corona 5, 6
Quernus cibus antiquiſſimus 5, 6
Quieſco, & ſimilia utrum, *e*, producta an correpta efferantur 6, 15
Quin particulæ variæ ſignificationes, ejuſque in veterum ſcriptis obſcuritas 17, 13
Quinquatrus unde 2, 21
P. Quintium qua ætate Cicero defenderit 15, 28
Quintus Catulus curator reſtituendi Capitolii 2, 10
Quoad vivet, & *quoad morietur* cur idem tempus ſignificent, quum ex duobus ſint facta contrariis 7, 21
QUOD. SUBREPTUM. ERIT. lege Atinia ut accipiendum 17, 7
Quoque pro, *quidem* 17, 2
Quotquot annis 6, 5
Quopſones, apud Afros 8, 13

R.

Radere barbam ante ſenectam ætatem Romani etiam moris fuit 3, 4
Rarenter 2, 25
Ratariæ naves 10, 25
Ratio ut nata in homine 12, 5
Recentatur, apud Mattium 15, 25
Receptitius ſervus, quis apud Catonem, præter Verrii Flacci ſententiam 17, 6
Recipere mulier dicitur ex dote 17, 6
Rectos cupreſſos, apud Ennium 13, 19

Re-

Recuperatores à prætoribus injuriis æſtimandis dati 20, 1
Redhibitio in ſervis 4, 2
Referre gratiam 1, 4
Refrigerare, apud Varronem 13, 24
Relligio eſt dicere, apud Terentium 4, 9
Relligioſa delubra *ibid.*
Relligioſi dies *ibid.*
Relligioſus quid. & quam *πολύπαθον*, quoque ſignificatu ad eumdem modum inclinata nomina dicantur *ibid.*
Rem præſidio futurum, & ſimilia, & qua ratione dicantur 1, 7
Remus à Romulo in monte Aventino auſpicio ſuperatus 13, 14
Reorum cultus 3, 4
Reſcire quid 2, 19
Res profligata 15, 5
Res repetere, jus belli 16, 11
Reſtare 1, 23
Retæ 11, 17
Retanda flumina in prætorio edicto *ibid.*
Rex ſacrificulus ſolus ſuper flaminem Dialem accumbit 10, 15
Rhetor ut loqui debeat 1, 6
Rhetores Italia ut urbe ejecti, & ſuper eo verba edicti cenſorii 15, 11
Rhodanus fluviorum qui ultra Romanum imperium fluunt, tertia magnitudine 10, 7
Rhodienſes amici & ſocii populi Romani ut ſe in bello Perſico geſſerint, quæ eorum conſilia, & ut à Catone in ſenatu defenſi, quum quidam è ſenatoribus bellum illis inferendum cenſerent 7, 3
Rhodii obſeſſi à Demetrio quæ verba ad illum ſuper Jalyſi imagine, quam incendere parabat, legaverint 15, 31
Rhodos inſula *ibid.*
Rica 6, 10
Ridibundus 15, 15
Robigus, deus 5, 12
Roboraria 2, 20
Robur 10, 12
Rogare prætorem vel conſulem prætor non poteſt 13, 14
Rogatio quid 10, 20
Romani populi & Pœni collatio 10, 27
Romanus populus quibus rebus è minimo maximus factus 20, 1
Romani veteres quam Græcæ linguæ imperiti 13, 9
Romuli regis egregia circa vinum reſponſio 11, 14
Sex. Roſcium qua ætate Cicero defenderit 15, 28
Rubidus color 2, 26
Corn. Rufinus à C. Fabricio ſenatu motus 4, 8. 17, 21
ab eodem conſul deſignari curatus, quum tamen ei inimicus eſſet *ibid.*
Rufus color 2, 16

Rumices 10, 25
Rumpiæ *ibid*
Rupices 13, 19
Rutilus color 2, 26

S.

Cæl. Sabinus I. C. 7, 4
Sabinus medicus Hippocratis enarrator 3, 16
Sacellum quid, & unde: in eoque Trebatii error *ibid.*
Sacrorum deteſtatio 15, 27
Salacia Neptuni, in comprecationibus 13, 21
Salluſtius proprietatum in verbis retinentiſſimus 10, 20
novator verborum 1, 15
in adulterio deprehenſus ab Annio Milone, loriſque cæſus 17, 18
loci cujuſdam ejus cum Demoſthenico collatio facta 2, 20
multi ejus obtrectatores 4, 15
ſententia ejus contra invidorum calumnias defenſa *ibid.*
nequidquam ab Aſinio Pollione reprehenſus 10, 26
vera ejus lectio 20, 6
Salonius cliens M. Catonis 13, 18
Saltem particulæ quæ vis quæque origo 11, 14
Saltuatim 12, 15
Samnites ad Fabricium legatos mittunt 7, 14
Samniticum bellum 17, 21
Sanates, in XII tab. 16, 10
Sanctitudo & ſanctitas 1, 2
Sandaliarius Romæ 18, 4
Sanguinem cur pudor diffundat; timor verò contrahat 19, 6
Sanguinis dimiſſio inter ignominias militares 10, 8
Sapiens an iraſcatur 1, 26
Sapiens nil cogi poteſt 12, 5
Sapiens quemadmodum dolorem ferat *ibid.*
Sapientiam filiam Uſus & Memoriæ eleganter Afranius dixit 13, 8
Sarpedon Iovis filius 15, 21
Satrapes 10, 18
Saturionem ſuam Plautus in piſtrino ſcripſit 3, 3
Saturnalia Athenis quemadmodum A. Gellius, aliique Latini qui ſtudiorum cauſa eò venerant, quæſtionum certationibus agitare ſoliti 18, 2
Sauromatæ diebus tertiis cibum capiunt 9, 4
Scævitas 6, 2. 20, 1
Q. Scævola non ſatis rectè *penum* definivit 4, 1
Scaphæ 10, 25
Scari Cilices 7, 16
Scaurus grammaticus D. Hadriani temporibus 11, 15
ut Cæſellium Vindicem reprehenderit *ibid.*
Scenicorum artificum ſtudium & amor non honeſtus 20, 4
Schemata geometrarum 1, 20

Scholica nugalia 4, 1
Scythæ ἀνθρωποφάγοι 9. 4
Scythæ quemadmodum famem diu tolerent 16,3
Scimpodium Græcienſe 19, 10
L. Scipioni Aſiatico multa irrogata à C. Munatio tribuno plebei 7, 19
P. Scipioni Africano à Claudio Aſello tribuno plebei dies dictus 3, 4
idem eidem Aſello in cenſura equum ademit *ibid.*
ejus oratio contra Aſellum 7, 11
P. Scipio Africanus ſuperior ut cum Tib. Graccho, Tib. & C. patre, in gratiam redierit, & affinitatem cum eo inſtituerit 12, 8
vitam ejus qui ſcripſerint 7, 1
ſigna, quæ ejus nativitatem præceſſere *ibid.*
Cum Iove Capitolino loquutus *ibid.*
oppidum quoddam in Hiſpania ut expugnaverit *ibid.*
quàm altus animo fuerit & magnificus, exemplis oſtenſum 4, 18
quid M. Næyio tribuno plebei illud apud populum, quòd pecuniam ab Antiocho accepiſſet, accuſanti reſponderit *ibid.*
quid fecerit Pœtilio tribuno plebei rationes à ſe pecuniæ Antiochenæ exigente *ibid.*
adoleſcens fama non ſincera, ita ut Nævius poëta in eum ſcriberet 6, 8
Scirpi 11, 6
Sciſcidi, pro, *ſcidi* 7, 9
Scitamenta 18, 8. 20, 9
Scorpii 10, 25
Scribendi occultè exempla varia 17, 9
Scriptum facere 6, 9
Scruta, *ſcrutarius* 3, 14
Sculna, apud Varronem 20, 11
Scyron Iovis filius 15, 21
Scytale Laconica 17, 9
Secare, &, *ſectio* 20, 1
Sectius, apud Plautum 18, 9
Secundis rebus & proſperis homines in poteſtate ſua non ſunt 7, 3
Secures 10, 3
Securim, non, *ſecurem* 13, 19
Sedavit tempeſtas 18, 12
Sejanus equus, proverb. 3, 9
Cn. Sejus à M. Antonio capitis damnatus 1, 9
Seleucus rex Nicanor dictus libros, quos Xerxes aſportaverat, Athenas referendos curavit 6, 17
Sella curulis . 3, 18
Sellarius quæſtus 3, 1
Semiphalarica 10, 25
Senatorem quis veſtitus, quis calceatus deceat, quis dedeceat 13, 20
Senatores non erant, etiamſi curulibus magiſtratibus functi, qui à cenſoribus

in ſenatum lecti non erant 3, 18
Senatores, qui curulem magiſtratum geſſiſſent curru ſoliti in curiam vehi *ibid.*
Senatuis, & ſimilia pariendi caſu à M. Varrone & P. Nigidio poſita 4, 16
Senatum habere quibus diebus jus ſit 14, 7
Senatum habiturus auſpicari prius & hoſtiam immolare debet 14, 7
idem prius de rebus divinis quàm humanis ad ſenatum referre debet *ibid.*
Senatus conſulendi quibus ordine jus fuerit, quibus extra ordinem 14, 7, 8
Senatus, pro loco & pro hominibus 18, 7
Senatus in Capitolio epulatus 12, 8
Senatus per quos more majorum haberi ſolitus ſit 14, 7
Senatus-conſultum quot modis fiat; quique ſuper eo primus in ſenatu rogari ſolitus 14, 1
Senatus-conſultum per diſceſſionem factum 3, 18
Senatuſconſultum ubi fiat 14, 4
ante exortum ſolis, aut poſt occaſum factum ratum non eſt *ibid.*
Senecæ futile de Q. Ennio, P. Virgilio, & M. Cicerone judicium; varia item de eo judicia 12, 2
quæ bene dixiſſe dicatur *ibid.*
Senectuti olim amplus honor habitus 2, 15
Seniores à minorib. domum deducti 2, 15
Seniores, qui 10, 28
Senonicum bellum 17, 21
Senſuum hominum quinque duos eſſe maximè belluis communes 19, 2
Senſuum naturalis defectio, & quid de ea Ariſtoteles 7, 6
Sententiam in ſenatu quibus dicere licuerit 3, 18
Sententiarum rogandarum in ſenatu quis olim ordo 4, 10
Septemtrionarius ventus 2, 22
Septemtrionum verum ὄνομα 2, 21
Septenarii numeri vis 3, 10
Sequeſter 2, 11
Sequeſtro poſitum, apud Catonem *ibid.*
Sermonari 17, 2
Serpens inuſitatæ magnitudinis 6, 3
Serra, in re militari 10, 9
Q. Serranus conſul 15, 28
Sertorius quo aſtu barbaros milites ſibi conciliaverit, & in officio continuerit 15, 22
Servi in furto manifeſto prenſi ut pœniantur 11, 8
Servi pileati venumdati, quorum nomine venditor nihil præſtat 7, 4

Servilianus V. Cl. 1, 2
Servius Sulpicius I. C. 2, 10. 6, 12
Servius Tullius Romanorum rex 13. 14
quot claſſes juniorum cenſus faciendi inſtituerit, & quæ pueritiæ, juventæ, ſenectæ poſuerit diſcrimina 10, 28
Servus jure veteri in adoptionem etiam per prætorem dari poterat 5, 19
Seſton [illegible] dictum 14, 6
Sexageſimus tertius annus in ſenibus periculoſus 15, 7
SI. DEO. SI. DEAE. in piaculis 2, 28. 15, 23
Sibones 10, 25
Sibyllini libri ut Romam venerint 1, 19
Sicæ 10, 25
Siccius Dentatus bellator magnus, Achilles Romanus dictus 2, 11
Siciles 10, 25
Sicinniſtas nebuloſo nomine cur Accius dixerit 11, 8
Sidera quædam à quibuſdam terris videntur, à quibuſdam non 19, 1
Sidicinus quæſtor 10, 3
Silenta loca, apud Levium 19, 7
Silvius poſt Æneæ mortem natus 2, 16
Sinnius Capito 5, 21
Sinus togæ 4, 18
Siſenna adverbiis in *im* plurimùm uſus 12, 15
Siticines, apud Catonem 10, 2
Siti *ibid.*
Socrates quando Athenis capius damnatus & veneno necatus 17, 21
quid Alcibiadi quærenti cur uxorem ſuam tam acerbam domo non exigeret reſponderit 1, 7
eum umquam de rebus naturalibus diſputaviſſe negat Xenophon 14, 3
ejus patientia & temperantia 2, 1
Sol in cœlo vertitur 12, 1
Sol occaſus 17, 2
Soleæ 13, 20
Solidum, ſchema geometricum 1, 20
Soliferrea 10, 25
Solis defectus cauſa incerta 2, 28
Solœciſmum quomodo Latini appellaverint 6, 10
Solon quando leges Athenienſium ſcripſerit 17, 21
ejus leges Athenis axibus ligneis inciſæ 2, 12
lex ejus penſitata, quæ pœnâ eos afficit qui ſeſe à civili ſeditione removiſſent. *ibid.*
qua multa fures affecerit 11, 18
Solſtitium & bruma 3, 10
Solſtitium in ſeptimo ſigno Zodiaci fit à bruma *ibid.*

Pp So-

Somnus nimius pueris nocet 4, 9
Sophiſmata 18, 13
Sophocles tragœdus quando floruerit 17, 21
ejus Electra 7, 5
ejus ſententia prudens 12, 11
antiquior Euripide 13, 18
verſus ejus Euripidi à Platone tributi *ibid.*
Soror, unde dicta ex Labeonis ſententia 13, 10
Sortitio in ſacro certamine 5, 9
Soterici lecti 12, 2
Sotion Peripateticus 1, 8
Spadix 2, 26. 3. 9
Spari 10, 25
Sparti uſus quando in Græcia cœperit 17, 3
Spatæ 10. 25
Specti, interrogandi caſu 9, 14
Speuſippus philoſophus 3, 17
voluptas & dolor duo illi mala oppoſita, medium eorum bonum 9, 5
Spepondi, non, *ſpopondi*, dixere veteres 7, 9
Sponſaliorum ſollemnia ex Servii Sulpicii ſententia 4, 4
Sponſus, ſponſa. *ibid.*
Sp. Carvilius Ruga primus divortium Romæ cum uxore fecit 4, 5
Squallere 2, 6
Squallor *ibid.*
Stadiorum in Græcia longitudo 1, 1
Stare pectus ſentibus, apud Lucilium 8, 4
Stata forma quæ Ennio, *uxoria* Favorino dicta 5, 11
Stationes Romæ jus docentium 13, 13
Stellarum ſiderumque obſervatio liquide non conſiſtit 14, 1
Stellarum non eſſe eam vim quam Chaldæi dicunt *ib.*
Stitiſſes, non *ſtetiſſes* legendum apud Catonem 2, 14
Stata 10, 25
Stoïci & peripatetici diſputatio ſuper vita beata 18, 1
Stoïcus verus ex Epicteti ſententia 1, 2
Stolidi qui propriè 18, 4
Stomachi via, & quomodo cibi in eum deſcendant 17, 11
Striblígo 5, 20
Stupa 17, 3
Suadæ medulla 12, 2
Suavitudo & ſuavitas 13, 2
Sub corona venire 7, 4
Subducti ſupercilii carptores 19, 7
Subices 4, 17
Submoxoanimo, apud Q. Claudium 17, 6
Suboles 19, 12
Subſecivum ſtudium & tumultuarium 13, 23
Subſecivum tempus 8, 10. 20, 11

Sub-

Subſidio, in re militari 10, 9
Subſolanus ventus 2, 22
Succidaneæ hoſtæ 4, 6
Succenturiari 15, 8
Succidaneum tergum, apud Plautum 4, 6
Succidiæ 13, 23
Suculæ ſtellæ ubi in cœlo 13, 9
Sufferctus 4, 17
L. Sulla Felix conſul 15, 18
L. Sulla Piræeum oppugnat 15, 1
P. Sulla reus M. Ciceroni mutuam dat pecuniam 12, 12
P. Sulla proferendi imperii titulum quæſivit 13, 14
P. Sulpicio Gallo quid P. Africanus Pauli F. objecerit 7, 12
Sulpicius Apollinaris 4, 17. 12, 13. 16. 16, 5. 18, 4
Summovere populum 13, 13
Summus tonus 13, 24
Sumptuariæ leges 2, 24
Supereſſe 1, 22
Surſum cur certiores ictus fiant ſi quid mittas, quàm deorſum 9, 1
Sus quid, & ut à *porcetra* differat 18, 6
Suſpicioſus 9, 12
Suſque deque 16, 9
Syllogiſmi definitio ut ab Ariſtotele poſita eſt Latinè converſa 15, 25
Symbolæ 6, 13
Sympoſiacæ quæſtiones 6, 13

T.

Tabularum obſignatio 14, 2
Tænarus inſula 6, 19
Talabarriones, apud Laberium 16, 7
Talenta Attica tria quot HS 3, 17
Talentum magnum 11, 10
Talionis pœna ex XII tabulis 20, 1
ad æſtimationem judicis redigi ſolita *ibid.*
Tarquinius Superbus Romanorum rex 1, 19
Taurus philoſophus quid A. Gellio reſponderit percunctanti an philoſophus iraſceretur 1, 26
A. Gellium convivio accipit 1, 8
ſtoïcorum hoſtis 12, 5
Taxare 2, 9
Tegmine onychino flumina, apud Levium 19, 7
Telorum vocabula 10, 11
Tempeſtas, anceps vocabulum 12, 9
Templum 14, 7
Tempore revelantur omnia 12, 11
Tentamenti gratia 9, 15
Ternio lunæ 1, 20
Terræmotus cauſa incerta 3, 28
feriæ ob terræmotum indictæ *ibid.*

Terrai, gignendi caſu 13, 24
Terra movet 2, 28. 4, 6
Tertiumne conſul an *tertio* dici oporteat 10, 1
Teſtamenti genera tria 15, 27
Teſtimonium adverſus clientem nemo dicit 5, 13
Teſtimonii falſi convicti, de ſaxo Tarpejo dejiciebantur, ex XII tabulis 20, 1
Terentius quando floruerit 17, 21
Teſtium interceſſio 14, 2
Teſtor, communeverbum 15, 13
Thebani Lacedæmonios apud Leuctra quando ſuperaverint 17, 21
Themiſtocles Athenienſium dux quando & ubi Xerxem devicerit 17, 21
Theodectes 10, 8
Theophraſtus Peripateticus 1, 3. 8, 8. 16, 15
Theophraſtus Ariſtotelis ſucceſſor 13, 5
Theopompus in Mauſolæo certamine victor 10, 18
Theſeum certamen 15, 20
Thracia Sithon dicta *ibid.*
Thracus homo 19, 12
Thucydides quo tempore floruerit, & qua ætate mortuus 15, 23
Tiberianæ domus bibliotheca 13, 18
Tiberius Cæſar conſultus de civica corona 5, 6
Tibiæ cantus multis doloribus hominum leniendis adhibetur 4, 13
Tibiis uti quando Athenienſes deſierint 15, 17
Tiburtina bibliotheca in Herculis templo 19, 5
Timæus Græcè de rebus populi Romani ſcripſit 11, 1
Timarchus ab Æſchine de impudicitia accuſatus 18, 3
Timochares Pyrrhum veneno necare proponit: quod Niciam feciſſe vult Quadrigarius 3, 8
Timon amarulentus in Platonem invectus 3, 17
Timor cur ſanguinem contrahat 19, 6
Tiro Tullius M. Ciceronis libertus 4, 10. 7, 3. 13, 9. 15, 9
quæ in oratione M. Catonis, quam pro Rhodienſibus habuit, reprehenderit, & quomodo ad ea reſponſum 7, 3
Tis, generandi caſu apud Plautum 20, 6
Titius Caſtricius 1, 6
Toga virorum Romanorum primus amictus 7, 12
Tollere, pro *corrigere* 1, 17
Tonus ſummus 13, 25
Toloſanum aurum 3, 9
L. Torquatus 1, 5
Manlii Torquati pugna cum Gallo quæ illi cognomen dedit 9, 13
Tragula 10, 25

Tra-

Trajani templum 11, 17
Trajani forum 15, 25
Tranſalpibus 15, 30
Tranſgreſſum navium rectè dici apud Salluſtium 10, 26
Tres & *tris* Virgilio 3, 19
Triangulæ metæ 1, 20
Tribuni militares quando conſulari imperio Romæ 17, 21
Tribuni plebei & ædiles quando creati *ibid.*
Tribuni plebei quot? 17 19
ad quid creati? 13, 12
prenſionem, non etiam vocationem habent. *ibid.*
neque advocant patricios, neque ad eos referre ulla de re poſſunt 15, 27
nullum eis diem Roma abeſſe licet 3, 2
Tribunicium decretum ſuper L. Scipione Aſiatico 7 19
Tribus pro loco & pro hominibus 18, 7
Tributa comitia 17, 26
Tributus 13, 19
Trifaces 10, 25
Triquetra 1, 20
Triſeclisenex Neſtor, apud Levium 19, 7
Triticum an pluraliter dicatur 19 8
Triumphalis corona 5, 6
Triumphus quo minus agatur quæ impediant 5, 6
Triumviri reipublicæ conſtituendæ 14, 7
Truſatiles molæ 3, 3
Tubicines 20, 2
C. Tuditani commentarii 13, 14
M. Tuditanus conſul 1, 21
Tumultuarium ſtudium 13, 23
Tunica muliebris 6, 10
Tunicæ virorum Romanorum 7, 12
Tunicis uti prolixis viro indecorum 7, 12
Turbulentus 11, 15
L. Turius 14, 2
Turres, in re militari 10, 9
Tutela pupillaris muliebri prælata 5, 13
Tutorum in pupillos poteſtas 5, 19
Tyros Sarra dicta 14, 6

V.

Vagire 16, 17
Valeri, in vocandi caſu prima ſyllaba acuta 13, 25
Q. Valerius conſul 17, 21
Valerius Probus grammaticus 4, 7. 9, 9
quodam loco apud Salluſtium pro *eloquentia*, *loquentia*, legit 1, 15
Vallum dentium 1, 15
Vani, propriè qui 18, 4
M. Varro & P. Nigidius Ciceroni Cæſarique coætanei 19, 14
Menippum in ſatiris æmulatus 2, 18
qua ratione uſus ſit in Plau-

 ti

ti comœdiis dignoſcendis 3, 3
Varronianæ XXI Plauti comœdiæ appellatæ *ibid.*
libri ejus hebdomadum, quum proſcriptus eſſet, direpta ipſius bibliotheca non comparuerunt 3, 10
ejus epiſtolæ ad Oppium quædam capita 14, 7
Cn. Pompejo commentarium Iſagogicum dedit *ibid.*
in quibus tribus triumformarum orationis dicat eſſe exempla *ibid.*
Varro triumvir 13, 12
tribunus plebei *ibid.*
Vaſum 13, 22
Vaticanus deus unde 16, 17
Ubera feminis ad quid à natura data 12, 1
Uberes formæ dicendi 7, 14
Ve, particulæ vis 5, 12. 16, 15
Vecors qua vi particulæ *ve* dicatur 5, 12
Vehemens 16, 5
Vehicula præbenda publicè conducta 15, 4
Vejovis quis deus; quid ei immoletur, quod ejus ſimulacrum 5, 12
Velia oppidum 10, 16
Velitari 6, 10
Velitatim 12, 15
Velius Longus 18, 9
Velocitatis ſingulariæ homines 9, 4
Vellicatim 12, 15
Vena quid, & ad quid exploretur? 18, 10
Venæ in hominibus ſeptenario numero moventur 3, 10
Venam ſolvi militibus ignominioſum 10, 8
Venationis pugna in circo 5, 14
Venenum anceps vocabulum 12, 9
Venenum præſentarium 6, 4
Veneror, commune verbum 15, 13
Venia quando deprecanda 11, 8
Venter timore repentino cur effluat 19, 4
Ventidius Baſſus humili loco natus tribunus plebei prætor & conſul, pontifexque maximus, qui à M. Antonio hoſtis judicatus primus de Parthis triumphavit 15, 4
Ventorum varia nomina, unde ſinguli veniant, variæque de eorum numero opiniones 2, 22
Verant, apud Ennium 18, 2
Verba communia 15, 13
Verba dedit, apud Q. Claudium 17, 2
Verba nova etiam priſca dici 11, 17

Verba nova fugienda *ibidem*
Verba priſca & inſolentia fugienda 1, 10. 11, 17
Verba quæ in utramque partem ſignificatione reciproca dicuntur 9, 12
Verba vetera longa ætate oblitterantur 26, 1
Verbis pluribus idem ſignificantibus quem in modum utendum & ad quid; eamque in rem teſtimonia auctorum plurima 13, 14
P. Virgilius multæ antiquitatis 5, 12
ritu urſino verſus peperit 17, 11
Æneida nondum limatam comburi voluit, in qua multa corrigenda *ibid.*
non bene è Pindaro flagrantiam Ætnæ expreſſit 17, 10
quos verſus Parthenii ac Homeri imitatus ſit 13, 26
Lucretium etiam imitatus 1, 21
quibus verbis abjectè & ignaviter uſus dicatur; & quid illis, qui hoc dicunt, reſpondendum 2, 6
quibus verſibus civilem dem deſignaverit 3, 2
ut Græcos poëtas Latinè expreſſerit 9, 9
nequidquam ab Annæo Cornuto reprehenſus 9, 10
contra Higinum ab errore defenſus 5, 8. 6, 6
Nolam cur è verſibus ſuis exemerit 7, 20
quos verſus Homeri bene, quos malè vertiſſe exiſtimatus ſit 9, 9
fruſtra eum Seneca reprehendit 12, 2
duplex apud eum lectio 4, 1
quos ejus errores Higinus notaverit 10, 16
Veritas temporis filia 12, 11
Verrii Flacci error 16, 14. 17, 6
Verruca quid Catoni 3, 6
Verſus ſingula vocabula ſingulis ſyllabis increſcens 14, 6
Vertenda Græca Latinè quomodo? 9, 9
Veruta 10, 25
L. Verutius 20, 1
Veſcus 16, 5
Veſtalis qualis eſſe debeat, quibus rebus à ſacerdotio excuſetur, quo jure ſit ſimul atque capta eſt; rituſque capiendi, & cur capi dicatur: verba item ſollemnia pontificis maximi eam capientis 1, 12
Veſtalis prima à rege Numa capta *ibid.*
Veſtalis virgo cur *Amata*

ta vocetur à pontifice 1, 12
Veſtibulum quid, & unde? 16, 5
Veſtibulum inferni, apud Virgilium 16, 5
Veſticeps 5, 19
Veſtrorum, pro, *veſtrùm* apud Plautum 20, 6
Veteres propriè & integrè loquuti 7, 12
Vexare, grave verbum 2, 2
Via Laurentina 10, 3
Viaticum, pro facultate & paratu magno 17, 2
Viator in carcerem ducit 4, 10
Viatores magiſtratuum licio tranſverſo cincti 12, 3
Vicem 10, 3
Victoria impulverea 4, 15
Victoria præpes 6, 6
Victoriæ ædes à Cn. Pompejo dedicata 10, 1
Victorioſus 4, 9
Victu, donandi caſu 4, 16
Videndi rationes variæ ſecundùm varios philoſophos 5, 6
Vieta poma 13, 3
Vindicia quid; & ut olim fieret 20, 10
Vini genera tria 13, 29
Vinum ut ſumendum, & ad quid, ſecundùm Platonem 15, 2
Vinum apud antiquos in convivio quare 17, 20
Vinum mulieribus Romanis ad quid interdictum? 10, 22
Vinum cur rarius congelaſcat 17, 8
Vinum eructum 11, 7
Vinum Lesbium; item Rhodium 13, 5
Vinolentus, & id genus nomina quo in ſignificatu dicantur 11, 15
Viperarum morſibus tibiæ cantum mederi 4, 13
Vir mulieri judex 10, 23
Vir uxorem in adulterio deprehenſam impunè occidit; contrà uxor virum etiam deprehenſum ne contingere quidem poteſt 10, 23
Vireſcere 8, 11
Virgis cædi viris honeſtis civibuſque Romanis indignum 10, 3
Viri Romæ per Caſtorem jurarunt 11, 6
Viri illuſtres qui floruerint poſt Romam conditam ante ſecundum bellum Karthaginienſium 17, 21
Virtutum æquiparatio etiam ſpeciem ſimulationis creat 14, 13
Vita humana ferro ſimilis *ibid.*
Vitam beatam quid efficat 11 2
Vita quæ duo maxima Epicteto 17, 19
Vitium quid, & ut à morbo diſe-

differat in edicto ædilium curulium 4, 2
Vvaria quo nomine veteres appellaverunt? 2, 20
Ultra, veteribus *uls* 12, 13
Ulyſſes apud Homerum non ex gutture, ſed ex pectore vocem mittit 1, 15
Umbri quid *diem* appellaverint 3, 2
Undarum motus cur alio modo aquilonibus, alio modo auſtris flantibus fiant 2, 30
Undiquevorſum 7, 16
Vocandi caſus nomina, ut, *Valeri*, ubi acuenda 1, 24
Vocationem qui habeant 13, 2
Vocationem tribunus plebei non habet, ſed prenſionem 13, 12
Voces etiam petulantiores Romæ pœnitæ 10, 6
Voconium plebiſcitum de coërcendis mulierum hereditatibus 28, 1
Voculatio Nigidio quid 13, 25
Voculationes 13, 6
Vocum notæ *ibid*
Volcani area 4, 5
Voluntas an pœnienda 7, 3
Volup 12, 4
Voluptas quid ſit, philoſophorum variæ opiniones 4, 5. 12, 5
Voluptatis definitio ſecundum Epicurum 2, 6
Voluptates fœdæ, quæque nobis cum belluis communes 19, 2
Vox, corpuſne ſit, an ἀσώματον, diverſæ diverſorum philoſophorum ſententiæ 5, 15
Urbanorum prædiorum magni reditus 14, 1
Urbes & *Urbis*, Virgilio 13, 19
Urinam cur ignis laceſſat 19, 4
Uſuſcapio copulatè dicta 7, 10
ut Uſurpetur mulier quamdiu ex XII tabulis viro abeſſe debeat 3, 2
Utor, commune verbum 15, 13
Vulcatii Sedigiti de poëtis Latinis judicium 15, 24

X.

Xenophon an æmulus Platonis fuerit 4, 11
Xerxes quando Themiſtocle duce ab Athenienſibus fuerit victus 17, 21
Xerxes libros publicos Athenis aſportat in Perſas 6, 17

Z.

Zeno Citienſis & Epicurus Athenienſis, philoſophi celebres erant quando bellum cum rege Pyrrho à Romanis ſumptum eſt 17, 21
Zeno cenſuit voluptatem eſſe indifferens 9, 5
ad Zenonis ſcripta refellenda quanta cura quantoque apparatu aggreſſus ſit Carneades 17, 15
Zephyrus ventus 2, 22
Zodiacus 3, 10
Zonæ plenæ argenti 15, 12

INDEX
GRAECARUM VOCUM
Quæ his Gellii libris ſunt inſertæ.

*

Ἀγγεῖον 18, 10
ἀγόραιοι homines 17, 3
ἀδιάφορον 2, 7
ἀδιαφορεῖν 16, 9
ἁδρὸν dicendi genus 7, 14
ἄδοξοι ὑποθέσεις 17, 12
αἴγλης athleta quidam Samius 5, 9
αἴθοπα οἶνον cur dixerit Homerus 17, 8
αἰθρηγενέτης βορέης 2, 22
αἰσχύνη 19, 6
ἀκαλύφη 4, 11
ἀκόλαστος 7, 11
ἀκουστικοὶ 1, 9
ἀκρατὴς 19, 2
ἀκροατικὰ & ἐξωτερικὰ 20, 5
ἀκροατικαὶ diſciplinæ ibid.
ἅμαξαι 2, 21
ἀμετροεπὴς 1, 15
ἀμπελῶνες 2, 20
ἀμφισβητουμένον ἀντὶ ὁμολογουμένου 17, 5
ἀναλγησία 12, 5
ἀναλογία 2, 25
ἀνανεοῦσθαι 15, 25
ἀνατομαὶ 10, 10
ἀναψύξαι 13, 29
ἀνέχου καὶ ἀπέχου 17, 19
ἀντιστρέφοντα argumenta 5, 10. 9, 16
ἀνωμαλία 2, 25
ἀξίωμα 16, 8
ἀοργησία καὶ ἀναλγησία 1, 26
ἀπάθεια 19, 12. 12, 5
ἀπαρέμφατον 1, 7
ἀπαρκτίας 2, 22
ἀπηλιώτης ibid.
ἀποπερρηγούμενα 12, 5
ἀπορητικοὶ 11, 5
ἄπορον 9, 15
ἀργέστης 2, 22
ἄρκτος 2, 21
ἀσώματον 5, 15
ἄσωτος 7, 11
αὐτόματος θάνατος 1, 31
ἀχρεῖος 7, 11

B.

Βάρβαρον 6, 20
βαστάζοντες 5, 3
βούλιμος 16, 3
βοώτης 2, 21

Γ.

Γλαυκῶπις Lat. Cæſia 2, 26

χαμ-

χαμμὴ Euclidi, quid 1, 20

Δ.

Δαφνῶνες 2, 20
δειλινὸς περίπατος 20, 5
δημαγωγοὶ 3, 13
δημηγορίας 18, 7
ἡ διὰ τεσσάρων συμφωνία 3, 10
διεζευγμένον ἀξίωμα 16, 8
οἱ περὶ τὸν Διόνυσον τεχνῖται 1, 18
δυσχερές 4, 15

E.

Ἑβδομὰς 3, 10
εἰς τετάρτην 10, 24
εἰσαγωγαὶ 16, 8
ἐκεχειρία 1, 25
ἐνθυμήματα 6, 13
ἡ ἐξαίφνης φύσις ibid.
ἐξωμίδες 7, 11
ἐξωτερικὰ & ἀκροατικὰ 20, 5
ἐξωτερικαὶ diſciplinæ ibid.
ἐπιγλωττίς 17, 11
ἐφημερίς 5, 18
ἐπιμελοῦμαι ὑμῶν 20, 6
ἐπίκαινον 13, 7
ἐπίτασις 7, 7
ἐρυθρός 2, 26
ἐπρόνοτος 2, 22
ἐφεκτικοὶ 10, 5
ἐφόδιον 17, 2
ἐχεμυθία 1, 9
ἑωθινὸς περίπατος 20, 5

Z.

Ζέφυρος 2, 22

Θ.

Θάλασσα ἡ εἴσω 10, 7

I.

Ἰάπυξ 2, 2
ἰσοκατάληκτα 18, 8
ἰσονύκτιος aut ἰσημερινὸς circulus 2, 22
ἰσόποδες 10, 25
ἰσχνὸν dicendi genus 7, 14

K.

Καθήκοντα 1, 13
κακόστροφος 7, 11
κανονικὴ 16, 18
κήδομαι ὑμῶν 20, 6
κλέπτης 1, 18
κλίμακες 10, 15
κλιμακτηρικὸς 15, 7
κίῤῥος οἶνος 13, 29
κοιλία ἡ κάτω 1, 18
κοινόβιον 1, 10
κόλασις 6, 14
κρηπῖδες 13, 20
κρικωτὴ σφαῖρα 3, 10
κριτικοὶ vel κρίσιμοι dies medicis ibid.
κρύσταλλος 19, 4
κύαμος 4, 11
κύβος 1, 20

Λ.

Λαγωὸς 1, 18
λάλοι 1, 15
λίψ 2, 22

M.

Μαθήματα 1, 9. 14, 3
μαθηματικοὶ 1, 9
μελαγχολία 18, 7
μελισσῶνες 2, 20
μέλος 16, 18
μέσα, quæ & ἀδιάφορα 2, 7
μέσον dicendi genus 7, 14
μετρικὴ 16, 18
μετριότης 1, 26
μιαρὸς 7, 11
μοῖρα πεπρωμένη & εἱμαρμένη 6, 3
μοχθηροὶ 18, 4
μύρον τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ 13, 27
μύωψ 4, 2

N.

Νάνος 19, 13
νοτὶς humor 2, 22
νότος Lat. Auſter. ibid.
νουθεσία 6, 14
νωδὸς 4, 2

Ξ.

Ξανθὸς color, item πυῤῥὸς, & ἐρυθρὸς 2, 26

O.

Ὁδοῦ πάρεργον 17, 20
ὁμοιοτέλευτα & ὁμοιόπτωτα 18, 8
ἀντὶ ὁμολογουμένου τὸ ἀμφισβητούμενον 17, 5
ὀπτικὴ 16, 18
ὁρισμοὶ 1, 25
οὐ παντὸς ἀνδρὸς εἰς Κόρινθον ἔσθ᾽ ὁ πλοῦς 1, 8
ὀψιμαθία 11, 7

Π.

Πάθη 1, 26. 19, 12
παιδεία 13, 15
παραγωγαὶ 11, 15
παράδειγμα 6, 14
παράδεισοι 2, 20
παραδιεζευγμένον ἀξίωμα 16, 8
παρακείμενος 11, 9
παραιτοῦμαι 6, 16
κατὰ παρακολούθησιν 6, 1
πόειζα 8, 18
πέμματα quæ & τραγήματα 13, 11
περιεῖναι 1, 22
περίπατος δειλινὸς & ἑωθινὸς 20, 5
περιπλόμενος ἐνιαυτὸς 3, 16

P.

Ῥυθμὸς 16, 18

Σ.

Σκεπτικοὶ 11, 5
σόλοικον 5, 20
σπάδιξ 3, 9
σπαρτοὶ 17, 3
σπεῦδε βραδέως 10, 20
στέρησις 16, 26
στερητικὸν μόριον 5, 12
συγκαταθέσεις 12, 2
συμπεπλεγμένον ἀξίωμα 16, 8

συμφωνία ἡ διὰ τεσσάρων 3, 10
συνάγχη, ſynanche 11, 9
συνημμένον ἀξίωμα 16, 8
σφυγμὸς 18, 10
σχήματα, ἐπίπεδον καὶ στερεὸν 1, 20

T.

Τανυπτέρυγες 6, 6
τεχνικοὶ 17, 5
τεχνῖται οἱ περὶ τὸν Διόνυσον 20, 4
τιμωρία 6, 14
τραγήματα 6, 13. 13, 11
τραχεῖα ἀρτηρία 17, 11
τριὰς 1, 20
τροπαὶ θερειναὶ καὶ χειμεριναὶ 2, 22
τόποι 1, 25
τυφῶνες 19, 1

Υ.

Υγιὲς νόμιμον διεζευγμένον 2, 7
ὑάδες 13, 9
ὕπνος ibid.
ὑπογραφαὶ 2, 25
ὕπτιος 13, 9
ὑφορβὸς ibid.

Φ.

Φαντασίας 11, 5, 19, 1
φθίσις, phthiſis 4, 2
φιλανθρωπία 13, 15
φοινικὸς, vel potius φοινικοῦς 2, 26
φοῖνιξ 3, 9
φορτικοὶ 18, 4
φρέαρ 5, 18
φυσικοὶ 1, 9
φῶρ 1, 18

X.

Χαλεπὸν 4, 15
χαρακτῆρες 7, 14
χειμεριναὶ τροπαὶ 2, 22
χειριδωτοὶ tunicæ, à Lat. dictæ Chiridotæ 7, 12

FINIS.

JOANNIS FREDERICI
GRONOVII
Notæ & Emendationes
IN
AULUM GELLIUM.

JOANNIS FREDERICI GRONOVII

NOTAE ET EMENDATIONES IN AULUM GELLIUM.

IN PRAEFATIONEM.

A*Tqui jucundiora alia reperiri queunt. ipſe autem ad hoc ſcripſi*] Hæc & quæ ſequuntur, uſque ad ſummas capitum uniuſcujuſque libri antehac in fine totius operis adhæſerant. At eam præfationem eſſe demonſtrat & locus, quem obtinet in ſcripto Regio, & res ipſa clamat, ut docuit Salmaſius in Prolegomenis ad Solinum. Animadvertit hoc quoque neſcio an non prior Erycius Puteanus Apparatus Epiſtolarum centuria 1 epiſt. 45. Subſcribunt membranæ Rottendorfiæ, idem principium Noctium Atticarum facientes. Uterque autem codex: *Jucundiora alia reperiri queunt. ad hoc ut liberis quoque meis paratæ* (Reg. *partæ*) *iſtiuſmodi remiſſiones eſſent.* Salmaſius ubi tradit, quemadmodum ex vetuſto codice legendum ſit, de poſterioribus ſolum *autem* expunxit; credo, quod τὰ *ipſe ſcripſi*, quæ tamen etiam, ut dixi, in ambabus membranis deſiderantur, ad ſenſum implendum neceſſaria judicaret. Ego vero & in Chartaceo veteri, qui cum vulgatis hæc ad calcem rejeciſſet, inveni: *Atqui jucundiora alia reperiri queunt. ad hoc ut liberis.* Et ſane τὸ *Atqui* ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ omiſi, quippe quod interdum & exordium ſermonis ornet. Sic Appulejus incipit Mileſias: *At ego tibi ſermone iſto Mileſio varias fabulas conſeram.* Ubi male mutarunt. Virgilius ſecundo Æneid. *At tibi pro ſcelere, exclamat, pro talibus auſis.* Ovidius tertio Faſtorum: *At quam ſunt*

 ſimi-

ſimiles, at quam formoſus uterque! Et in Epiſtola Medeæ: *At tibi Colchorum, memini, regina vacavi.* Ubi & ὁ πάνυ Nic. Heinſius particulæ iſtius vim animadvertit. Tale principium Hippodromi eſt Sophiſtæ, quod & Megiſtias audiens & narrans Philoſtratus admirati ſunt: Ἀλλ᾽ ἔμψυχον γε δύναμαι. Hæc autem etiam quaſi indignatio lectoris eſt: cui potuit reſpondiſſe auctor pari brevitate: *Atqui jucundiora alia reperiri queunt. At hæc, ut liberis quoque meis.* Juxta enim commode intelligas in his, *à me reperta ſunt*, atque à principio, *Exſpecto ut lector dicat.* Plautus Ciſtellar. *At pol ille à quadam muliere, ſi eam monſtret, gratiam ineat.* LA. *At ſibi ille quidam volt dari mercedem.* Mercatore: *At ego, ſi velim, jam dantur ſeptem & viginti minæ.* De. *At ego.*

Indiſtinctè atque promiſce] Sic Rot. & in ſequentibus libris *promiſca*, *promiſcam*, *promiſce*, tanto conſenſu membranæ, ut diffidere nequeas. Nimirum pronuntiatio contraxit duas ſyllabas, primum ut quaſi *promiſquus* dicerent, quemadmodum *arquatus* pro *arcuatus*: poſtea & *promiſcus*, ut *cocus*, *præcocis*, *cotidie*. Sic Lucretius *vacefit*, pro *vaquefit*, ex *vacuefit*. Nam *miſcus* ab initio dixiſſe non magis credo quam *mutus* pro *mutuus* à *muto*, *continus* pro *continuus* à *contineo*: etſi ſerior ætas audacius *continari* pro *continuari* fecerit, ut & *vacuum* pro *vacuo*: ſed *miſcuus*, *miſquus*, *miſcus*, *miſculus*, *miſcellus*.

Annotationibus, tractationibus lectionibuſque variis] Satis hoc abſonum atque abhorrens: *annotationes facere annotationibus.* Itaque H. Stephanus *obſervationibus* ſubjicit. Duo optimi Regius & Rottendorfius, *incondite eruditionibus lectionibusque variis.* ſine τῷ *tractationibus.* Atque etſi inſolentior videatur vox *eruditiones*, exſtat tamen & apud Vitruvium lib. 1 cap. 1. *Architectura eſt ſcientia pluribus diſciplinis & variis eruditionibus ornata.* Et ibidem: *Diſciplina condecorata & abundans eruditionibus variis ac pluribus.* Item: *qui à teneris ætatibus eruditionibus variis inſtruuntur.* Sed nondum ſalva res eſt. Quam enim belle cadit *annotationes facere eruditionibus lectionibuſque?* Si nihil aliud, præpoſitio deſideratur. Denique ſcripſiſſe auctorem cenſeo: *quæ fuit in illis annotationibus priſtinis, quas breviter & indigeſte & incondite ex auditionibus lectionibuſque variis feceramus.* Meminerat enim ſe ſupra dixiſſe; *proinde ut librum quemque in manus ceperam ſeu Græcum ſeu Latinum, vel quid memoratu dignum audieram.* Ideo nunc repetit *auditiones* & *lectiones.* Lib. 9, 4. *in iſtiuſmodi rerum auditiones.* Lib. 20, 4. ἐξωτερικὰς *auditiones* Lib. 14, 1. Et per omne opus ſatis eſt utraſque agnoſcere.

Ille Κηρίον, *alius* Κέρας Ἀμαλθείας] Legendum ex regio, ut præcepit Salmaſius: *ille* Πέπλον, *hic* Ἀμαλθείας Κέρας, *alius* Κηρία,

Κηρία, *partim* Λειμῶνας. Habes eoſdem indices in præfatione hiſtoriæ naturalis apud Plinium. Nam *partim* eſt quidam, ut paſſim noſtro. Sic 2, 22. 5, 6. 7, 3. Plinius: *Inſcriptionis apud Græcos mira felicitas.* Κηρίον *inſcripſere, quod volebant intelligi favum. alii* Κέρας Ἀμαλθείας, *quod Copiæ cornu, ut vel lactis gallinaces exſpectare poſſis in volumine hauſtum. Jam Muſæ,* Πανδέκται, Ἐγχειρίδια, Λειμὼν, Πίναξ, Σχέδιον, *inſcriptiones, propter quas vadimonium.* Quibus ad Solinum acquievit Salmaſius, ſed ad Simplicium mavult Καίρια, quia MS. Καιβία.

Atque alius Πινακίδιον, *& item alius* Ἐγχειρίδιον, &c. *de natura humana*] Pro his omnibus regius: *Atque alius* Ἀνθηρῶν, *alius* Εὑρημάτων· *ſunt etiam qui* Λυχνοὺς *inſcripſerunt: ſunt item qui* Στρωματεῖς. *Sunt adeo qui* Πανδέκτας, *&* Ἑλικῶνα, *&* Προβλήματα, *&* Ἐγχειρίδια, *&* Παραξιφίδας.

Eſt qui Memoriales titulos fecerit] Merito his offenſus Stephanus correxit, *Memorialis titulum.* Sed ſufficiebat poſterius, & id Regius confirmat. Cogitabat autem *Memorialia* Maſſurii Sabini, quæ & in Digeſtis juris civilis & apud noſtrum appellantur. Sed Gellio Macrobioque conſtanter ea *Memorabilium* inſcribi, & quod in nuperis A. Gellii editionibus id mutatum eſt, contra ſcriptorum, quos viderit antiquiſſimos, auctoritatem factum contendit Caſaubonus ad Suetonii Julium. Haud dubiè manum adierunt ſummo viro, quos putavit antiquiſſimos. Nam & Regius Rottendorfiuſque lib. 4, 20 *in ſeptimo memoriali* & lib. 5, 6 *in undecimo librorum memorialium*: & ne nuper demum *Memorabilium* in editis mutatum putes, prima omnium editio 1474 Romæ Sueinhemo & Panartio auctoribus lib. 4, 20 *in ſeptimo memorali*: lib. 5, 6 *in XI librorum memoralium*; lib. 6, 7 *in primo memoralium*, exhibent. *Memoriales* autem dixit, ut *Annales*: & plenius *Memoriales libri*, quemadmodum Atejum Capitonem *in libris conjectaneis* advocat Nonius, quæ noſtro & aliis *Conjectanea.*

Eſt qui Studioſorum & De ridiculis (& περὶ ποικίλης ἱστορίας] Ne hæc quidem ἀμώμων ille Regius, ſed loco illorum: *Eſt qui* Πραγματικὰ, *&* Πάρεργα, *&* Διδασκαλικὰ.

Eſt qui βιβλιοθήκην] Reg. *eſt* Παντοδαπῆς ἱστορίας. Interponendum τὸ *qui*, ut fecit Salmaſius.

Eſt præterea qui Pratum] Quod *Pratum* inter Latinas refert inſcriptiones, puto eſſe interpretationem Græcæ Λειμὼν, inquit Salmaſius.

Eſt item qui Ἐπιπλίδων· *eſt qui ſcripſit* Συγγραφὴν] Mirifice ſudat in his optimus Stephanus, ſed fruſtra. non ſunt enim Gellii, ſed ex Plinio transſcripta, ut apparet è Regio, qui vicem eorum: *Eſt iidem, qui* Πάγκαρπον, *eſt qui* τὸ Πᾶν *ſcripſit.*

 Unde

Unde Salmaſius, *qui* τόπων. Ad τὸ *ſcripſit* intellige ex ſuperioribus *titulum*. Sic minuitur quæſtio, an *ſcripſit* pro *inſcripſit* dicere potuerit auctor.

Neque item deſunt] Uterque cum Chartaceo: *Neque item non ſunt*.

Aut Epiſtolicarum quæſtionum] Lipſius, *epiſtolarum quæſitiorum*, 2 Elect. 4. ſed qui uteretur exemplari, in quo ſuperius habebatur: *de natura humana & epiſtolicarum quæſtionum*. Quæ verba cum jam virtute vett. libb. ſublata ſint, nihil impedit, quo minus maneat, quod illi hic ſanciunt, *Epiſtolicarum Quæſtionum*.

Multaſque prorſus concinnitates] Uterque *prorſum*.

Illud Heracliti Epheſii viri ſummè nobilis] In Regio non apparet nomen Philoſophi. Et poterat profecto abeſſe. Sed Rottend. plane: *illud eracliti*.

Introite, nam & hic dii ſunt] Sic ſuppleverunt ætate avorum noſtrorum aut proavorum ex Ariſtotelis lib. 1 cap. 5 de partibus animalium. nam prima editio pro his verbis habet ſpatium vacuum; chartaceus nil niſi *G* ut ſolet, Græca deſiderari ſignificans. Laus hujus loci reſtituti Salmaſio debetur, neque ab eo averti poteſt. Is primus è Regio codice produxit: Πολυμαθίη νόον οὐ διδάσκει· & quidem loco tam illuſtri, ut mirum ſit inventos, qui laureolam in hoc muſtaceo. Niſi quod addiderunt apud Julianum τ̀ παρεβάτlω, Diogenem Laërtium, Athenæum, Clementem Alexandrinum id Heracliti dictum quoque exſtare. Sed, inquit Crojus 4 Obſerv. mens Agellii poſtulat, ut ex Heracliti verbis tollatur negatio, atque ut ita legantur: Πολυμαθίη νόον διδάσκει· Ita ut quod negavit Heraclitus, affirmet Agellius: alioqui quomodo quave ratione teſtaretur, ſe in variorum librorum lectione plurimum temporis impendiſſe? Credo, ſi ſtitiſſet ibi auctor, nec ſtatim ſubjeciſſet: *ſed modica ex iis eaque ſola accepi*, & quæ ſequuntur proprie illi dicto reſpondentia & exponentia id, quod in ſe agnoſcit Heracliti ſententiæ ſimile. Memor illius, multa ſcire non facere meliores, legi quidem multos, ſed non multa ex illis ad me pertinere putavi, dignaque habui, quæ memoria tenere ac ſcire me poſtularem. Præterea Heracliti dictum tot auctoribus eſt ὀρυλλημένον· quod ſi invertere & contrarium illi pronuntiare voluiſſet auctor, non dixiſſet *cum illud dictum cordi haberem*, ſed potius, *cum ſentirem ſecus atque Heraclitus: cum mihi videretur* Πολυμαθίη νόον διδάσκειν *contra atque Heraclitus ſenſit*. Nam dicere ſe cordi habere alicujus monitum, & ei contrarium monito facere ipſum mentiri eſt.

Super augurio jure & pontificio] Sic MSS. & rectè Stephanus edi-

edidit, cum legeretur, *ſuper augurio & jure pontificio.* Quis igitur locus conjecturis, *ſuper augurum jure*, & *augurali jure?* Lib. 6, 6. *cum de jure augurio quæreretur.* Apud Ciceronem quoque de Senectute cap 4. *quæ præcepta? quanta noticia antiquitatis? ſcientia juris augurii?* libri veteres, ubi vulgo fecerant *augurandi.* Sed Car. Langius diſtinguit: *ſcientia juris? augurii?* Adverſus quem diſputat Giſanius Ind. Luc. in *Clarere.* Lib. 3 famil. 9. *ipſam cognitionem juris augurii conſequi cupio.* Sic ediderunt Victorius & ex illo Gruterus: ſic ego quoque in optimæ notæ codicibus legi notavi: etſi diſſimulet Manutius.

Minutæ iſtæ admonitiones pauxillulæ] Et Regia & Rottendorfia membranæ, *admonitiones epauxillulæ.* Nemo non viderit legendum, *& pauxillulæ.*

Vel ad alendum ſtudium inboneſtæ] Sic à Carrione opinor Stephanus, qui & alios legere notat *ineptæ.* Prima editio & aliæ ſuperiores *boneſtæ.* Reg. *veſce.* Rot. plane *veſcae.* quæ vera omnino & docta ſcriptura eſt. Nam *veſcum* aridum, tenue, exſuccum, macilentum, eoque ad alendum minimè idoneum. Sic Virgilius 3 Georg. *veſcas ſalicum frondes*, Servio *teneras & exiles. nam veſcum apud antiquos ſignificabat macrum*, & *quod quaſi eſcam non reciperet.* Sequitur ut nec præbere multum poſſit. Feſtus: *Veſculi, male curati & graciles homines.*

Ad oblectandum frigida fovendumque animum] Tres codices: *ad oblectandum fovendumque animum frigidæ.*

Aut delectantior motio aut in ludo] Sic edebatur, cum Stephanus fecit, quod & prima habet editio, *delectatior motio*: fatetur tamen neutram ſibi vocem ſatisfacere, ſeque malle, *delicatior notio.* Philippus Rubenius 2 Elect. 22 *delectantior in otio*: quod ipſum & ab ſeſe & ex cod. Vat. laudat Rutgerſius 4 Var. 11. Joh. Iſac. Pontanus ad Macrobium, *delectatior in otio.* Chartaceus, *delectatior motio*: Reg. & Rottend. *delectatior in otio atque in.* Scribe: *aut ſermo incorruptior, aut delectatio in otio atque in ludo liberalior.* Lib. 3, 15. *in oſculis atque in manibus filiorum.*

Sed tractationes rerum] Chartaceus & prima editio *tractiones.* Reg. & Rot. *ſed & rationes rerum & auctoritates hominum.* Præclare. Idque conjecerat Antonius Thyſius.

Diſceptationibuſque percunctando ſcribendo, elimati ſunt] Hoc à Carrione. Scripti, ut prima & aliæ editiones: *diſceptationibuſque elimati ſunt, ſed intemperiarum negotiorumque pleni ſunt, abeant percontando ſcribendo à noctibus his procul.* Prius *ſunt* videtur exterendum. De reliquo poſſis ſuſpicari alterum verbum excidiſſe ſupra, & cum ad marginem relatum eſſet una cum ſequenti proximo verbo, utrumque à ſuccedente librario in locum non ſuum fuiſſe additum. Foret enim non male: *qui in*

lectitando, percontando, ſcribende, commentando, nunquam voluptates, nunquam labores ceperunt.

Mutuabor ex Ariſtophanis Choro anapæſta pauca] Egregie ſic reſtituit P. Victorius 17 Var. Lect. 4. cum legeretur *coronopeſta.* Et eo ducunt Reg. qui *choronapeſta*, & Rot. qui *choroapeſta.* Sed ambo cum Chartaceo habent *Ariſtophane.* Scribe: *ex Ariſtophani choro.* Sic amat noſter *Sophocli*, *Euripidi*, *Empedocli*, *Socrati*, patrio caſu. Niſi malumus *Ariſtophanæ*, ut 14, 1 *Socratæ & Antiſthenæ.* & ibid. c. 6 *Hippocratæ*, licet alio iſta caſu.

Η γνώμη μὴ καθαρεύει] Tres hos verſus de conjectura interpoſuit Victorius; utrum plures apponi debeant, an tribus his contentus fuerit auctor, adfirmare non auſus. Docte ſimul & modeſte. Regius & hos ipſos habet verſus, & præterea tres alios juxta opportunos: ſed & in utriſque aliquid à vulgaris diverſum, quod non temere incidiſſe videtur. Eſt enim illic, μὴ καθαρεύει, ut & apud Plutarchum Πότερον Ἀθηναῖοι, & μήτ' εἶδεν μήτ' ἐχόρευσε, ubi Plutarchus μήτ' ἦσε μήτ' ἐχόρευσε. Subjiciuntur:

> Τούτοις αὐδῶ, κ' αὖθις ἀπαυδῶ, κ' αὖθις τὸ τρίτον μάλ' ἀπαυδῶ
> Ἐξίστασθαι τοῖσι χοροῖς, ὑμεῖς δ' ἀνεγείρετε μολπὴν
> Καὶ παννυχίδας τὰς ἡμετέρας, αἳ τῇδε πρέπουσιν ἑορτῇ.

Primus verſus hic integrior quam apud auctorem ſuum: deſunt enim illic τὸ τρίτον, eoque labant pedes. Sed in ſecundo verſu rectius μύσταισι χοροῖς & ob elegantiam ſermonis & propter metrum.

Subſeciva & ſubſecundaria tempora] Suſpicari poſſis poſterius *ſub* imprudentia librarii repetitum, cum ſcripſiſſet auctor: *ſubſeciva & ſecundaria tempora.*

Quantumque à cura publica & à re familiari] Scripti *curæ* iſti *publicæ* gratiam faciunt. Chartaceus, *quantumque acuens à re familiari.* Rotten. *quantumque ad venda re familiari.* Regius, *quantumque à tuenda re familiari*, ut beneficio Carrionis edidit Stephanus. Mox Reg. & Rot. *Progredietur ergo.*

Memoriarum diſceptatiunculas] Reg. & Rot. *delectatiunculas.*

Neque longiora mihi dari ſpatia vivendi volo] Rot. neſcit *τὸ mihi dari.*

Quod quove in libro quæri invenirique poſſit] Alii, *quid quoque.* Magis antiqui moris, in quod conſentiunt MSS. & prima editio: *quid quo in libro.* Atque his verbis ſubnexuiſſe auctorem in fronte operis ſummas capitum quis non intelligit? Cujus tamen hunc indicem non in principio librorum, ut Plinius ac Solinus, ſed ad eorum finem adſcripſiſſe eum, quicquid alii ſentiant,

tiant, pluribus ſe probare argumentis ex verbis ipſis Agellii collectis poſſe gloriatur. Nempe qualibus probavit ex Heracliti verbis inficiationem tollendam. Potiſſimum ex iis fuit opinor, quod paullo ſuperius legitur, *volumina commentariorum ad hunc diem viginti jam ſibi facta.* Sed huic jam occurrit Salmaſius, abſolutis demum commentariis, ut moris eſt, præfationem ſcriptam. Demus igitur manum rebus ipſis & optimorum codicum auctoritati.

AD LIB. I.

CAP. I. *Quem ſcribit, ὁπόση ψυχῶν καὶ σωμάτων ἀνθρώποις περὶ εὐφυΐαν καὶ ἀρετὴν διαφορά*] Carrio quæ in Buſlid. loco Græcorum hic mere Latina, & quidem longe alio ſenſu, reperit, expoſuit timide 3 Ant. L. 17. Ad Salluſtii fragmenta, quum notaſſet eadem in Pariſienſi, confidentior vetuit homines ineptiſſimos veterem ſcripturam à ſe primo aſſertam irridere. Ut vero in rem præſentem venit, ipſumque auctorem recenſuit, non potuit quin labaſceret, & licet quatuor ſcriptis codicibus in ſumma re conſentientibus, ob leviculam varietatem, non auctoris, ſed neſcio cujus ea vetuſti literatoris eſſe decerneret. Ego quatuor iſtis addo quatuor, in quorum uno eſt, *Plutarchus in libro, quem de Herculis, quantum inter homines fuit, animi corporiſque ingenio atque virtutibus conſcripſit*: in altero: *Plutarchus in libro, quem ſcribit de Herculis genealogia, quantum inter homines fuit, animi corporiſque ingenio*: in tertio, *Plut. in lib. quem de Hercule ſcribit, quantum inter homines animi corporiſque ingenio atque virtutibus interſit conſcripſit*, rite: in quarto, *quem ſcribit G. quantum inter homines*, &c. Non temere eſt conſpirare tot codices, & in his valde bonos. Et quæ varietas eſt, ea mihi confirmat ab auctore hæc verba, ut ſana ſunt, profecta eſſe, & captum librariorum literatorumque ante quadringentos annos exceſſiſſe. Sunt autem vel, ut primo loco ex Rottendorfiano ea poſui, vel ut in binis apud Carrionem eſt, *de Herculis quali inter homines fuerit animi corporiſque ingenio.* Sermo uterque non publici ſaporis, & prorſus decens noſtrum, tum iſta, tum qua parte *animi corporiſque ingenio* legis. Alterum eſt veteris Poëtæ apud Ciceronem 1 de Inventione: *Nam ſi veretur, quid eum accuſes, qui eſt probus? Sin inverecundum animi ingenium poſſidet, Quid eum accuſas qui id parvi auditu æſtimet?* Alterum habet Salluſtius in oratione Cottæ: *Atque ego, cujus ætati mors propior eſt, non deprecor, ſi quid ea vobis incommodi demitur; neque mox ingenio corporis honeſtius quàm pro veſtra ſa-*

 lute

lute finem vitæ fecerim. Quæ Salluſtii videtur etiam ob oculos habuiſſe Appulejus, cum ſcriberet de dogmate Platonis: *Adhæc ei* (mundo) *attributa eſt perpetua juventus & inviolata valetudo: eoque nihil præterea extrinſecus eſt relictum, quod corrumpere poſſet ejus ingenium.* Ipſe hoc libro cap. 9. *conjectatione quadam de oris & vultus ingenio.* Super omnia notandum, ubi vulgo legebatur, *longitudiniſque Herculis præſtantia*, omnes omnino ſcriptos, etiam Carrione teſte, & primam editionem pro *Herculis* præferre *ejus*; in quo ille multa & inania verba profundit: ſed id argumentum certum eſt in ſuperioribus verbis hujus ipſius capitis, non lemmatis tantum, factam mentionem Herculis.

Cap. 2. *Longis ambulacris & mollibus*] Sic Plinio lib. 2 epiſt. 3 *illa mollis & tamen ſolida geſtatio.*

Ædium poſticum refrigerantibus] Utrum *ambulacris* an *lavacris?* dein quare *poſticam* potius quam alias partes? Ocius ſcribe ex Fulviano & Rot. *ædium poſitu refrigeranti.* Ovidius 4 Faſtor. *Trinacris à poſitu nomen adepta loci.* Tacitus 4 ann. *Dalmatiam, quæ poſitu regionis à tergo illis.* Et alludunt huc Carrionis codicum ludibria, *poſiticum refrigerantis* & *poſticum refrigeranti* & *poſt refrigerandi.* Lincolnienſis quoque ac Schefferi, *refigeranti.*

Aquis undique canoris atque avibus] Lipſius diſtinguit, *aquis undique, canoris atque avibus*: & cum ſic priſcos eam quoque copulam locare ſolitos monuiſſet, Notet, inquit, & imitetur juventus 2 Elect. 19. Caveat potius. Omnia enim, quibus id probare ſe poſtulat, fucata ſunt. Lib. 19, 1 & 9 nullus ita, ut ille voluit, noſtrorum codicum. In lege Mamilia: *municipibus iis. in. quorum. agro id. factum erit.* Florus quoque 2, 6 ex melioribus libris reſtitutus: *quod in bullis ſingulisque annulis.* Quare autem, *aquis undique canoris atque avibus*, non queat intelligi, ut ſit, & aquis & avibus canoris? an unda labunda ſonans non poteſt dici *canora?* Ego tamen, quia ſatis prædicavit lavacra, malim: *auris undique canoris atque avibus perſonante.*

Κυριεύοντας, ἡσυχάζοντας, σωρείτας] Felix auxilium, quod noſtro tulit Rutgerſius 4 Var. 11. Arrianus 2, 18. Κομψὸν σοφισμάτιον ἔλυσας πολλῷ κομψότερον τοῦ κυριεύοντος. Et mox; τοῦτο μὲν ἤδη τὸ σόφισμα ὑπὲρ τὸν ψευδόμενον, ὑπὲρ τὸν ἡσυχάζοντα. Et ſequenti: Ἀντίπατρος οὐ μόνον ἐν τοῖς περὶ δυνατῶν, ἀλλὰ καὶ κατ' ἰδίαν ἐν τοῖς περὶ κυριεύοντος. Apud Lucianum βίων πράσει ait Chryſippea Vita: θάῤῥει, καὶ ἄλλα γάρ σε διδάξομαι θαυμασιώτερα. Αγορ. τὰ ποῖα; Χρυσ. τὸν θερίζοντα, καὶ τὸν κυριεύοντα, καὶ τὸν ἐγκεκαλυμμένον. Ἡσυχάζοντες λόγοι, inventum Chryſippi, quibus acervum ſoriticum circumſcribere

& in-

& inhibere tentavit: duoſque de illis libros eum ſcripſiſſe teſtis Diogenes Laertius. Cicero 4 Acad. *Placet enim Chryſippo, cum gradatim interrogetur, verbi cauſa, tria pauca ſint anne multa, aliquanto prius quam ad multa perveniat, quieſcere. id eſt, quod ab illis dicitur ἡσυχάζειν.*

Officiaque earum confinitima aut contraria] Sic Carrio ex uno Buſlid. Sed neque *officium confinitimum* neque ipſa vox placere poteſt. Edebatur antea: *officiaque earum confinia aut contra.* Membrana Rottendorfia & Schefferi addunt conjunctionem, *earum & confinia.* Scribe igitur, *officiaque earum & confinia, ut & contra, morbos vitiorumque fraudes.* Sed G. Ranchinus 1 Var. L. 3 trajicit, *vitiorumque labes ac p. animorumque fraudes*: quia ſit locutio inaudita *fraudes morborum ac vitiorum.* Imo non eſt inaudita, ſi cogites ſæpe veteribus *fraudem* idem omnino eſſe quod malum vel incommodum: ut in illo, *ne cui fraudi ſit*, & *incidere in fraudem* & *ſine fraude eſto*, & ſimilibus.

Nulli eſſe magis ea omnia explorata] MSS. & vett. edit. *nulli eſſe nlli magis ea omnia.* Schef. *nulli eſſe quam illi.* Omiſſa vox in Stephanica invito Carrione, qui de loquendi ratione ſe alibi dixiſſe ait. Cenſeo Gellium ſcripſiſſe: *nulli eſſe uni magis ea omnia explorata.* Ut *nemo unus* & alii & noſter 18, 5. *nemo unus veterum literarum diligens.*

Ut hujus plurimus mos fuit] Sic Carrio è Buſlid. Vulgo, *cujus plurimus ei mos fuit*, quod è Pal. refert Gebhardus 1 Antiq. 2. Rot. *ui plurimus ei mos fuit.* Forte: *ut plurimus ei mos fuit.*

Se in theorematibus &c. oblectantes] Sic Carrio ex uno Buſl. niſi quod Antiq. 3, 17. *ſeque in theor.* in Notis *ſed ſe in theor.* Olim erat: *ſed theorematibus* &c. *dilatrantes.* Gebhardus *delatrantes.* Fulv. *deblaterantes.* Rottend. *ſed theorematis tantum nugalibus* &c. *deblaterantes.* Buſlidianus quoque *theorematis*, ut in Antiquis notavit Carrio. Scribe igitur: *neque operæ probæ, de theorematis tantum nugalibus & puerilium iſagogarum commentationibus deblaterantes.* Verbum *Deblaterare* exſtat 9, 15. Priſcianus auctor eſt Ciceronem quoque *toreumatis, peripetaſmatis, emblematis* in plurativo dixiſſe. Et noſter *poëmatis* 9, 9 & 12.

Ανεκβίαςος] Fulvianus: ἀνανάγκαςος Quo verbo & Arrianus utitur 1, 17. προαίρεσιν ἔχεις ἀκώλυτον φύσει καὶ ἀνανάγκαςον. Et mox: τὸ προαιρετικὸν ἔχεις ἀκώλυτον ἀνανάγκαςον, ἀπαραπόδιςον, 2, 19. ἀποτελέσαι ὑμᾶς ἀκωλύτους, ἀναναγκάςους, ἀπαραποδίςους, ἐλευθέρους, εὐροοῦντας, εὐδαιμονοῦντας. Lib. 3, 3. καὶ ἔδωκεν, οἷον εἶχεν αὐτὸς, ἀκώλυτον, ἀνανάγκαςον, ἀπαραπόδιςον.

Λέγε μοι σὺ τοὺς θεοὺς ἀπεςάλη] Sic quidem & apud Arrianum.

Sed

Sed Regius monſtrat aliquid vitii ſubeſſe: *λέγε μοι τοὺς τοὺς σοι ἀπέραν.* Scribe: *λέγε, πρὸς τοὺς θεοὺς, μοὶ, ἃ πρόσθεν ἔλεγες.* Eodem ſpectat, quod ex ex ſuo notavit Carrio: *λέγε μοι τοὺς θεοὺς σαπερῶν.*

Cap. 3. *Capitali perdendus*] Sic Carrio, cum in libro unico, unde Canterus hanc partem ſectionis hujus vulgavit, eſſet *capitalis*; miratus tamen & ipſe genus loquendi, ſuſpicatuſque excidiſſe vocem *ſententia*. Alii advocant ut priſcam ſcripturam, *capili perdendus*: quod ſi eſt, quid propius promptiuſve, quam *capitis perdendus*, Plautino ſermone? Aſinar. 1, 2. *Capitis te perdam ego & filiam.* Bacchid. 3, 3. *Egone illam mulierem Capitis non perdam?* Milite. 2, 4. *quem pol ego capitis perdam.*

Præſtabilis homo ſapientia] Sic ex duobus Carrio: etſi fateatur non ſuppetere ſibi exempla hujus locutionis, *præſtabilis aliqua re*; ſed & *præſtabilior* & *præſtabilius* frequenter dixiſſe veteres, *præſtabilis* vix unquam. Quod ne quem ſollicitum habeat, Cicero lib. 2 de Oratore: *Sumendæ autem res erunt aut magnitudine præſtabiles aut novitate primæ aut genere ipſo ſingulares.*

Et in qualibus & in quibus cauſis & quemnam aduſque modum] Fulv. Reg. Rott. *& in qualibus cauſis & quemnam ad modum.* Ut & nonnulli apud Carrionem.

Penſim atque enucleate] Et hoc ex uno Buſlid. Alii & olim vulgati, *quibus*: cum noſtri, *penſiculate atque enucleate*: Et poſſis putare hæc ὁμοιόπτωτα compoſuiſſe, ut paullo ante *ſtrictim atque curſim.*

Quatenus quoque fine] Error operarum Stephanicæ, ut obteſtatur Carrio: nam præter unum, quem tamen ille ſequendum non putarat, omnes, ut & vulgati, *quaque fini.*

Δεῖ με συμπράττειν] Carrio notat alios dare *μέχρι βωμῶν.* Fulv. & Regius juſtum faciunt trochaicum: *Δεῖ μὲν συμπράττειν τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μέχρι τῶν θεῶν.*

Theophraſtus autem quo dixi libro] Sic ex Buſlid. Carrio, cum eſſet vulgo, *in eo quem dixi libro.* Rottend. *in eo quo dixi.* Suſpicor, *Theophraſtus in quo dixi libro.* Vide obſer. in Eccleſiaſt. cap. 17 extremo.

Lacunæ famæ imminentis partarum amico utilitatum ratione] Quid ſibi voluerit Lipſius, cum *laciniam* maluit, quaſi duriter dicatur *lacuna ſolidari*, non *lacinia*, 2 Elect. 3, haud exputo. Quin *laciniam ſolidari* quid ſit, Romanum hominem ſciſſe arbitror neminem: at *lacunam ſolidare*, quis dubitet eſſe quod Ciceroni & Varroni *lacunam explere*, Palladio *lacunam ſarcire?* Plinius lib. 11 cap. 27. *Perfracta* (oſſa capitis) *non queunt ſolidari.* Lib. 24, 16. *boum nervos abſciſſos vomere ſolidari ea rurſuſque jungi.* Ut & lib. 30, 13 loquitur. Lib. 35, 6. *ſpumam*

maris

maris eſſe dicunt ſolidatam cum limo. Ennodius in vita S. Antonii: *planari ardua, ſolidari ſciſſa, pendentia non timeri. Minuentis* habet aliquam ſpeciem, & Carrioni etiam in mentem venit. Sed Fulv. Regius, Rottendorf. Lincoln. *lacuna famæ munimentis partarum amico utilitatum ſolidatur*: nec aliter quintus apud me, niſi quod *laſcivia*: omnes ſine τοῦ *ratione*, quod & Carrio ſuis in nonnullis quæri annotat. Eam ſcripturam jam produxit è regio ad Solinum Salmaſius. Quid autem τὸ *munimentis?* In hujus vocabuli ſignificatione aliquid novaſſe noſter, aut ſecutus auctores, qui non exſtant, videtur. Satis notum eſt *munire viam.* Appius apud Ciceronem pro Cœlio: *Ideo viam munivi, ut tu eam alienis viris comitata celebrares?* Suetonius Julio: *viam munire à mari ſupero per Appenninum dorſum ad Tiberim uſque.* Sic Livius *munire rupem* pro perviam facere. Hinc *munimenta* dixit pro impenſis, quarum, ut canit Statius, *injectu ſolidantur* & muniuntur viæ. De quibus idem: *& altò Egeſtu penitus cavare terras, Mox hauſtas aliter replere foſſas, Et ſummo gremium parare dorſo.* Inde tranſtulit noſter.

Id primum illo, quod honeſtum nobis eſt] Quam commodum hic τὸ *primum?* Cogitabam aliquando: *id primum, illoque quod honeſtum.* At Reg. & Rott. *Id præ illo.* Recte, nam ea particula interdum & comparationis eſt. Ut cum Plautus in Curcul. *omnium unguentum odor præ tuo nautea eſt.* Menæch. *Solem vides: Satin ut occæcatus præ hujus corporis candoribus.*

Parva lamina auri] Reg. & Rot. *lamna.* Ut ſemper optimi libri hiſtoriæ naturalis Plinii.

Οὐκ οἶδ' εἴπου τούτῳ τῷ γένει] Fulv. Reg. Schefferi: τοῦτο. Forte, εἴ που τι τῷ γένει. niſi malis, εἴπου τι τῷ γένει πρωτεῦον. Neque intelligitur ſatis vulgo. Haud ſatis novi, inquit, numquid ejus quod in genere ac totum majoris pretii eſt, ſi pars definita cum alterius certa parte conferatur, tamen etiam præoptanda ſit. Non enim (verbi gratia) ut aurum æri præſtat, ita tantillum quoque auri magno æris ponderi compoſitum plus valebit: ſed aliquid momenti ea in æſtimatione facient copia & modus.

Tempeſtivius, laxato paullum permiſſoque] Carrionis quidam, *tempeſtive laſſato* Fulv. Reg. Rot. *tempeſtive laxato.* Scribe: *hujuſmodi indulgentiam gratiæ tempeſtivæ.* Statius 2 Thebaid. *Et oſcula mæſtis Tempeſtiva genis poſuit.* Statim legendum, *laxato paullum remiſſoque*, utcumque libri *permiſſoque*: nam quod repugnat Carrio, & vocis notionem notare jubet, eſt in eo errore, quo imbuit complures Cujacius. Vide 4 Obſer. 2.

Παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τοῦτο ἐστὶν] Regius, τοῦτο ἐστιν. Fulvianus, ταυτέστι. Parum intereſt. Sic autem diſtingue: ἡ χαλκο-

μένη

μένη χάρις παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, τελέσιν, ὕφεσις ἀκριβείας ἐν δίκῃ.

Officiorum exiſtimationes] Lætatur hoc Carrio. Ego quoque alibi hoc vocabulum defendi: ſed hic malo cum editis & ſcriptis noſtris *æſtimationes*. Equidem *exiſtimatio* interdum eſt ſenſus, ſententia, judicium, & facultas illa mentis, per quam de re opinamur vel judicamus, & eam vel magni vel parvi facimus: ſed pro taxatione, indicatione pretii, compoſitione rerum, ut intelligatur quid anteferendum, quid poſthabendum ſit, non puto *exiſtimationem* dixiſſe veteres. Sic apud Juſtinum lib. 12, 6. *in ira locum ſucceſſit exiſtimatio*, rectè ſe habet: & ne fero quidem *æſtimatio*, quod de Bongarſii conſilio ſubjecerunt. At ubi Cicero ait *æſtimationem cenſus*, aut *prædia in æſtimationem accepit*, aut *æſtimationem litium*, inſanum puto de *exiſtimatione* ibi ſurroganda cogitare.

Cauſa differendi magis diſputandique] Fulv. Reg. Rot. Scheff. *cum diſcernendi magis diſputandique diligentia quam cum decernendi ſententia atque fiducia.* Nec τὸ *differendi* patitur, quod mox ſequitur *differat*: etſi pro eo Reg. & Rot. *ſervitute*: quod monſtri inſtar: ſed tamen majorem partem ejus verbi & in corrupto agnoſcimus. *Diſcernendi*, inquit, id eſt, ſeparandi & diſtinguendi, quæ miſceri non debent, & vulgo ab indoctis miſcentur, ac pro iiſdem putantur. Vide 3 Obſerv. 13.

Cauſas ſcientiæ, corporum varietates, diſceptationumque differentiam ignorantes] Nihil meo judicio vexatius: & tamen omnes ſine offenſione tranſeunt: niſi quod illud pro *diſſertationumque ac differentiarum*, cum in ſcriptis haberet *differentias*, fecit Carrio. Ego vero nec *cauſæ ſcientiæ*, nec *corporum varietates* quid hic faciant, hilum video. Unum video *ignorantes* illos auctorem non inculcaſſe. nam quum de his dici putes aliqnid eos *non capere*, hoc *non capere* ille nequaquam de perſonis, ſed de rebus pronuntiavit. Quid enim cenſes non capi? *præceptum, quod in prima parte tractatus iſtius deſideraverat.* At id præceptum omnino dari non poteſt: adeo non verendum eſt, ne, ſi detur, deſit; qui capiat. Eſt aliquid ſenſum deprehendiſſe: verba ſi tractavero violentius, at occaſionem mollius ea tractandi acutioribus præminiſtrabo. Reg. & Rot. habent *varietates diſcriminumque ac differentiarum.* Hoc voluit dicere: *quoniam profecto cauſarum, perſonarum, temporum varietates diſcriminaque ac differentiæ directum atque perpetuum diſtinctumque in rebus ſingulis præceptum, quod ego nos in prima tractatus iſtius parte deſiderare dixeram, non capiunt.*

Intra modum tantum coërcuit] Carrio non male ut & Scheffi

ſeri membrana: ***intra modum tamen.*** Reg. & Rot. ***intra modum cautum coërcuit.***

Hac, inquit, fini ames, tanquam forte fortuna oſurus] Hoc eſt, eouſque ames, ita te des dedaſque amico & in poteſtatem ejus venias, ut latere tecto inde diſcedere ſalvuſque & honeſtus eſſe poſſis, ſi quando te ille amare deſinat: ſic perſequare inimicitias, ut non reddas inexpiabiles, & tuto poſſis cum adverſario in gratiam redire. Exemplum inſigne præbet hic locus, ut ſuperioribus ſeculis, homines, ut tempora ferebant, doctos in emendandis, quæ librarii rudiores in ſcriptis antiquorum peccaſſent, conatus deſtituerit: utque libri veteres ab ipſis, qui eos juvare volebant, mangonizati ſint. Puteani codex apud Carrionem: ***Hac, inquit, finiam ex tanquam f. f. o.*** Proxime hunc Rottendorfianus: ***Hac inquit finiam & tanquam f. f. o.*** Vides per indoctos, ſed fidos & quod invenerant ſine dolo imitatos, ſcriptores τὸ ***fini ames*** male diviſa eſſe, corrupta etiam una litera, ſic ut ex illis fieret ***finiam ex*** vel ***finiam &***: in quibus etiam vides quam leve cenſorium opus foret pudentem cenſorem geſturo. At ecce ſarcinatorem probum & ſuendi centonis gnarum, qui & mutare, & quaſi aliquid deëſſet, ſupplere hæc auſus eſt in Buſlid. hoc modo: ***Hunc, inquit, amorem ita finiam, tanquam forte fortuna poſiturus.*** Teneo falſum manifeſtarium. Qui miraretur, quid ſibi vellet, ***Hac, inquit, finiam,*** neque aut ſciret ***hac fini*** elegantius eſſe, aut ſuſpicaretur τὸ ***am*** eſſe partem τοῦ ***ames***, interpoſuit (ut fere tum ſolebant addendo & infulciendo curare) ***amorem ita***: quorum alterum vocabulum materia, alterum τὸ ***tanquam*** videbatur petere: priori aptandum fuit ***Hunc*** pro ***Hac.*** Idem mango ex ***Hac itidem tenus oderis*** (quod perpauxillum modo excedit quotidianas loquendi formas, & ideo diſplicuit) fecit ***Hoc odium ita ut te nunc oderim***, ſatis affinibus & propinquis literis, ut liquido appareat, qui hæc concepit, ab illis ductibus quantum poſſet minimum recedere voluiſſe. Carrionem, qui primum hæc quaſi apertius elegantiuſque dicta laudaverat, deriſus æmuli tamen ſaniora ſentire compulit. At quam fiſtula paſtoritia dignus, qui mangonium improbum novo mangonio interpolavit expatravitque: ***Hunc amorem ita ineam, tanquam forte fortuna oſurus: hoc odium ita, ut te nunc oderim fortaſſis poſt amaturus.*** Et tamen inventus eſt clitellarius, qui carduis hiſce veſci gauderet.

Καὶ συνεπάγεσθαι φιλίας καὶ ἀπεχθείας] In Fulv. & Regio & Schefferi non eſt poſterior copula. Fulv. φιλίᾳ. Forte: νομίζων ἐξ ἀνάγκης ἐπακολουθεῖν καὶ συνεπάγεσθαι φιλίαις ἀπεχθείας.

Cap. 4. ***Curioſe ſpectabat, aut virtutes***] Hiat indecore oratio.

tio. Quare ſcribe cum Reg. & Rott. *ſpectabat, & aut virtutes.*

Judicium factum examuſſim] Quis non delectaretur vocabulo, ſi certa ratio id auctori aſſereret. Scripti & editi omnes, *ad amuſſim*: quod ex mera Carrionis conjectura mutari anceps & incivile eſt. Varro lib. 2 de re ruſt. 1. *Si, inquam, numerus non eſt ut ſit ad amuſſim, ut non eſt, cum dicimus mille naves iiſſe ad Trojam, centumvirale eſſe judicium.* Noſter. 20, 1. *talionem in eo vel ad amuſſim æquiperarent.*

Cap. 5. *Geſtumque in agendo hiſtrionicum*] Tres, *hiſtrionum*. Forte, *hiſtrionium.*

Demoſthenem tradunt veſtitu ſincero] Reg. Lincol. Rot. *traditum.* quaſi vellent *traditur*. Dein lectum ante Carrionem, *& veſtitu cæteroque cultu corporis.* Quod ex Pal. refert Gebhardus; 1 Ant. Lect. 2, & rogat: Quid eſt *veſtitus ſincerus*? Nempe pluribus id adjunxerunt veteres, quam nunc vulgo ſolemus. *Sincerum purum*, ut Donatus ad Terentium interpretatur, ſine labe, ſine macula. Sic *porci ſinceri* Plauto, qui probatæ poſſint fieri hoſtiæ: eidem *corium opere faciundo optimum & ſinceriſſimum*: Ovidio *corpus ſincerum* ſine vulnere: Lucretio *ſincera membra* illæſa. Quærit etiam an non ſatis ſit *nitidum*? Id vero ad veſtitum non pertinet, ſed ad alium cultum corporis: quod intelligere potuit ex eo ipſo, quem apponit, Ciceronis loco: *pexo capillo nitidos & imberbes aut bene barbatos.* Sic Plauto *nitidiuſculum caput.*

Hinc etiam κομψὴ illa χλανὶς] Rot. *hinc eita.* Reg. *Incerta κομψα.* Lege *Hinc certe κομψὴ illa.*

Parum vir, ore quoque] Et hic copulativa excidit. Reg. & Rottend. *parum vir & ore quoque polluto.*

Compellationibuſque probroſis] Sic & ex antiquis editis & ex omnibus membranis ſe reſtituiſſe ait Carrio, cum legeretur, *appellationibus propoſitis.* Alterum fert Lipſius; de altero, Subſtituunt, inquit, *probroſis*; ego ex ſcripturæ tramite, *prope Oſcis*, 2 Elect. 3. Nimirum leporem veteris conjecturæ tacitus perdere non potuit: nam, ut Carrio dixerat, noſtri quoque, ut & Romana editio, aut prima aut in primis, plane ac ſine dubio, *compellationibuſque probroſis.*

Ἄμουσος, ἀγροδίαιτος, ἀπρόσιτος] Ita eſt, codex Regius: *ἄμουσος, ἀναφρόδιτος, ἀπροσδιόνυσος.* Medium firmat Vaticanus, nec tertio indubito. Neque tamen præciſe *ἀπροσδιόνυσον* accipio, qui aliena rei ac tempori & non *ἐς καίρια* loqueretur, quique extra cauſam, quæ agebatur in alienam vitam moreſque inquireret. Id enim ſic faciebant cauſarum patroni omnes, ut quæ in adverſarios, & qui illis aderant, invidiam conflare poſ-

ſent,

ſent, arriperent. Tria hæc unum ſignificant ruſticum, infice-tum, inelegantem, inhumanum. Nam doctum quis negabit Torquatum fuiſſe? Ἄμουσος tamen, hoc eſt, remotus ab ea ſuavitate morum, quam efficit *didiciſſe fideliter artes*; quam Juſtinus ait Alexandro ingeneratam *Græcorum literis*; qua præditi ſunt οἱ τὰς χάριτας ταῖς Μούσαις ἀναμιγνύντες. Eam hic & Μοῦσαι & Ἀφροδίτη & Διόνυσος ſignificant. Sic transfert τὸ ἄμουσον pro inepto vel ingrato Plutarchus 4 συμποσ. quum ſuem dicit κρομμύδια καὶ σκόροδα τὴν ὄψιν οὐκ ἀθεράπευτον, ἢ τὴν φύσιν ἀμουσότερον. Ἀναφρόδιτος quoque, non quia viri munia non fungeretur, ſed quia nihil habebat de illis, quas Lesbia Catulli

Omnibus una omnes ſurripuit Veneres:

quia illi deerat ea comitas & facilitas, quam præcipiunt Artis amatoriæ duo libri, & non magis amatorem hominem quam petitorem & ambitioſum, & quem nunc vocant Politicum formant: ut Horatio *Fabula nullius Veneris*. Item ἀπροσδιόνυσος, qui nihil ad Liberum: Liberum proprie ipſum, quem Semeles filium fecerunt, intelligo. Sic Plutarc. 4 συμποσ. Οἱ μὲν γὰρ καὶ τὴν τῶν σαββάτων ἑορτὴν μὴ παντάπασιν ἀπροσδιόνυσον εἶναι. Quem vero Bacchum? nempe Apollinis prope σύνναον & contubernalem in Parnaſſo, quem Poëtæ invocant ἀοιδῆς ὑποφήτορας, & in cujus tutela ſunt οἱ Διονύσου τεχνῖται κόλακες, qui & Μουσοκόλακες. Sic ἄμουσον & ἀπροσδιόνυσον conjunxit & Plutarchus 1 συμποσ. κέμψαι δὲ καὶ τὰ λοιπὰ ταχέως, ἂν ταῦτα δόξῃ μὴ παντελῶς ἄμουσα μηδὲ ἀπροσδιόνυσα εἶναι.

Cap. VI *Ad matrimonia adhortaretur*] Et noſtræ, ut Carrionis membranæ, *hortaretur*.

Non oportuiſſe neque de moleſtia] Turbat orationem τὸ *Neque*: quod ſi retinemus, τὸ *oportuiſſe* etiam ad ſequens membrum ejus pertinet, quo tamen niſi inepte non poteſt referri: ſive malis, ut edebatur, *neque adhortari magis quam diſſuadere abſterrereque*; ſive ut reddidit Carrio, *neque adhortari id magis eſſe quam diſſuadere abſterrereque*. Priori modo foret, non oportuiſſe Metellum neque confiteri neque adhortari magis quam diſſuadere: cum res exigeret, non oportuiſſe neque confiteri neque diſſuadere magis quam adhortari. Poſteriori modo acciperes, non oportuiſſe neque confiteri neque oportuiſſe id magis eſſe adhortari; quod rurſus ineptum & intolerabile. Ergo fidenter inducimus eam particulam, & quidem Rott. quoque & Lincoln. ac Regio jubentibus. Qui etiam, *adhortari magis eſſe*, eo ipſo alludentes ad τὸ *magis id eſſe*, quod fuit in duobus apud Carrionem.

Si modo veriſimiles ſunt] Reg. & Rot. *ſi veri modo ſimiles ſunt.*

Deſtitutum atque impugnatum relinquat] Quid eſt *impugnatum?* an haud oppugnatum? At non ea vis verbi. Præterea in mala cauſa magis præcavere tempus quam ulciſci. Lege ex Regio: *deſtitutum atque inpurgatum*. Cujus verbi ſi nobis exemplum deeſt, at non defuiſſe Gellio certum habeo: adeo non inſolens ad aures accidit. *Impurgabile* dicit Ammianus lib. 22 *impurgabile crimen excuſari poſſe exiſtimans.*

Si pergimus errare, ſuis bonis nos] Plenius hoc quidem uno in Buſlidiano, ſed antiquius mihi & magis cenſorium videtur, quod noſtri & omnes ante Carrionem: *At parentes ſi pergunt errare liberi, bonis exhæredant.* Quod etiam ex Pal. laudat Gebhardus 2 Antiq. l. 20.

Niſi errationibus finem faciamus] Ne hoc quidem ex uno codice inductum placet præ altero: *niſi malis rationibus finem faciamus.* Nam & *ratio*, pro eo, quod agitur vel inſtituitur, & *mala ratio* pro peccato exquiſite dicuntur, & non poſſunt à quoquam ſubjecta videri. Sic Terentianus Demea: *Veſtram nequeo mirari ſatis rationem*: Et reſpondet Syrus: *Eſt hercle inepta.* Idem Demea: *ne nimium modo Bonæ tuæ iſti uos rationes, Micio, Et tuus iſte animus æquus ſubvortat.* Et quemadmodum *optimæ* & *honeſtæ* ſunt *rationes*, quæ appellantur apud Ciceronem, ſic etiam ſunt *malæ*. Actione prima in Verrem: *quoniam pugnare contra me inſtituiſti ex iſtius tempore & cauſa malitioſe, neceſſe eſt iſtiuſmodi rationi me aliquo conſilio obſiſtere. Tua ratio eſt, ut ſecundum binos ludos mihi reſpondere incipias; mea, ut ante primos ludos comperendinem. Ita fiet, ut tua iſta ratio exiſtimetur acuta, meum hoc conſilium neceſſarium.* Cum dicit, *Tua ratio eſt*, ſignificat, *tu hoc agis*: ſimiliter cum, *Mea ratio eſt*, vult, *ego autem in hoc ſum*: tum, *tua iſta ratio, id quod tu agis, moliris.* Et ſic apud Tullium centies; quod tamen perpauci obſervant, vix quiſquam ſcit imitari. Sic quamvis in alia re, l. 40 pr. D. de Statuliberis: *quam ea, quæ mala ratione reliquatus eſt, qua furatus eſt, repoſuerit.* Horat. 2 Sat. 6. *feci ratione mala rem.* Contra Seneca de benef. 4, 17. *Dic enim cuilibet ex iſtis, qui rapto vivunt, an ad illa, quæ latrociniis & furtis conſequuntur, malint ratione bona pervenire?* Aſconius Pedianus in Divin. *Quaſi ex nulla parte bonam rationem defendendi habeat Hortenſius.* Et in lib. 1. *Deſtitiſſe cum cæteris, mala ratio: eſt enim inconſtantia & mutatio quædam in deterius.*

Iſdem deos propitios eſſe] Fulv. *His demum.*

Cap. VII. *Ubi neque noti eſſent quo venerunt*] Rot. & Regius, *noti eſſetis quo.* Scribe, *neque noti eſſe iis quo venerunt*: ut legitur apud ipſum Ciceronem 5 in Verrem 65. Τὸ *ubi* noſtri, perinde ut Carrionis, veteres libri ignorant.

Vide-

Videbatur compluribus] Ita MSS. & recte ſic editum invito licet Carrione. Mancinellus olim adverſus Vallam diſputavit *quàm plures* Latine dici, uſus verbis Ciceronis 5 Tuſc. 21, & auctoris ad Herennium 2, 1, & Senecæ epiſt. 78. quibus omnibus locis nunc è melioribus exemplaribus *complures* habetur. Idem puta factum illis, quæ ex Plauto, Cicerone, Cæſare, Plinio minatur Carrio. Gebhardus quoque 1 Ant. Lec. 6 reducit *quam pluribus*, idque confirmat Salluſtiano: *ut illi quam plurimi deberent.* Si Vallam inſpexiſſet, ſciret, quid inter iſta ſit diſcriminis.

Debuiſſe enim ſcribi non futurum] Omnes etiam noſtri, non modo Carrionis: *ſcribi putabant.* Suſtulit ille hoc verbum auctoritate vetuſtiſſimæ editionis. Poteſt fieri, ut & aliis videretur pulcrius, quod ipſi: Romana tamen, ut ſcripti. Qui ſi ſanciverit illam non inſuavem ſermonis brevitatem, primus aſſentirer: nunc editi unius auctoritas tanta mihi non eſt, ut innovare quicquam velim.

Mendæ ſua illudebant] Vidit Carrio membranas, in quibus erat, *illudiabant.* Qui de mera conjectura Plautinum *examuſſim* inculcare auſus eſt, eum nunc certe tempus erat imitatorem Plauti agnoſcere. Pœnulo 5, 4. *At tu hercle alludiato.* Sticho 2, 3. *Quando adbibero, alludiabo.* Hic friget homo bonus, cauſarus, plures in iſtis membranis fuiſſe mendas, & præcipiens cum magna cautione ſcriptis utendum. At tu ſcito in duobus emendatiſſimis, Regio & Rott. *inludiabant* legi, idque auctoris noſtri eſſe, ut quod optima lege. Lincolnienſis quoque *illudiabant.*

Nullum eſſe in eo verbo neque mendam] Fortaſſis in hoc conjuraverint Carrionii libri: at noſtri *mendum*: neque aliter procedit oratio. Statim Rot. Lincoln. & quintus apud me, *probe ac vetuſte.* nec ſpreverim.

Impromiſcuum eſt] *Impromiſcum* ex optimis optimorum librorum exemplaribus feciſſe ait Carrio, in quo noſtri optimi ei non ſubſcribunt. At quo illi noſtri juvant hunc ſermonem, mutus Carrio. Ambo enim ablegant τὸ *eſt.* Et ſufficit ſane: *ſed verbum eſt indefinitum, quod Græci appellant ἀπαρέμφατον, neque numeris neque generibus præſerviens, ſed liberum undique & impromiſcuum.*

In centeſimo quinquageſimo quoque Quadrigarii annali libro] Hoc ex Buſlid. irrepere paſſus eſt Carrio, cum legeretur: *In Q. quoque Quadrigarii. tertio annali verba.* Sed in Notis monuit Gellium lib. 3 cap. 3 commemorare, eam fortitudinem tribuni Q. Claudio Quadrigario deſcriptam annali tertio: nec ſe comperiſſe tot annales libros eum compoſuiſſe: eoque numerum Buſlidiani

corruptum jure ſuſpicari, & vulgatum ſuo loco manere jubere. Regius & Rottendorſianus: *In Cl. quoque Quadrigarii tertio annali libro verba hæc eſſe dixit.*

Et benefacturum] Notat Carrio in altero Puteani τὸ *bene*, in altero hoc totum deeſſe. In noſtris quoque non comparet τὸ *bene*: & merito: non enim *benefacturum* una compoſita voce, ſed binis ſimplicibus *bene facturum* dixiſſe Quadrigarium accepit Gellius: itaque, ut cæterorum exemplorum ſingula tantum verba, ita hic quoque unum *facturum* repetit.

Neque in tempora diſtrahitur] Hoc ab Aldo, *cum Ro. & Venetiis omiſiſſent tres voces priores, pro quarta dediſſent *diſtribuitur*. Regius confirmat Aldinum. Rot. & Scheff. *neque in perſonas neque in tempora neque in genera diſtrahitur*, Verum tamen eſt modi hujus tempora diſtingui & ea, de quibus hic agitur, unam tantum habere τῦ μέλλοντος ſignificationem: quo argumento delenda eſſe τὰ *neque in tempora* colligit Phil. Rubenius Elect. 2, 17. Immo diu ante illum Petrus Moſellanus.

In ejuſdem M. Tullii Ciceronis oratione] Reg. Rott. Lincolnienſis, Schefferi conſpirant in abolendo cognomine Tullii: neque amplius habent, quam, *in ejuſdem M Tullii oratione.*

Plautus verborum Latinorum elegantiſſimus] Merito rejiciunt Carrio & Stephanus illum, qui, quaſi aliquid deeſſet, inſeruit *conſervator*; ſed non debebat Stephanus & iſtis offendi atque conjicere *diligentiſſimus* aut *eligentiſſimus*. Nam τὰ *verborum Latinorum* accipienda ſunt, ut Cicero Terentiuſque ſolent dicere *cæterarum rerum*, pro eo, quod eſt, quod ad cæteras res attinet, quemadmodum Hotomannus & alii obſervarunt. Lib. 7, 17 *Plautus homo lingua atque elegantia in verbis Latinæ princeps.*

Cujus ille in præſenti exemplo uſus eſt] *In præſens* voluit Carrio, idque orationem minus præſtat ambiguam. Quemadmodum etiam: *Ut rationem autem iſtam miſſam facias & auctoritates.* Denique, ἐμμελείᾳ τῶν λέξεων *modulamentiſque orationis.* Hæc omnia ille ſic edi ſe voluiſſe ſcribit in Notis, & omnibus adſtipulantur noſtri: quæ jam toties ex Stephanica corrupta referunt. Quin & Stephanus in ſuis Noctibus confectat & *modulamentis*, quaſi non diſerte alterum in MSS. eſſe Carrio monuiſſet. Forte autem & melius ſit ἐμμελείᾳ τῶν λέξεων.

Conſpectiuſque ſuſuavius hoc imperfectiuſque eſt] Sic Carrio ex editione vetuſta, cum vulgares haberent *imperſpectiuſque*, in Put. autem libro eſſet *inſpectiuſque*. Regius & Rottend. *imperpetuſque*. Sed prima vox, de qua nihil Carrio, in utroque codice ſic editur, *complectiuſque*: quo videtur ſignificari, quod exſtat in Fulviano, *compleciuſque*.

Ne-

Numero verborum ſonus clauderetur] Quaſi de conjectura Lipſius 1 Elect. 7 *clauderet*: hoc opinor nobilius ratus: ſed credibile eſt ex MS. habuiſſe, unde & Fruterius Carrioque, quibus Regius Rottendorfianuſque faciunt ſecundas: haud dubie & alii, ſi libuiſſet excerptoribus annotare. *Claudeo* & *claudo* vetuſtis idem quod *claudico*. Vide Addenda ad Livii lib. 22. Ubi ad ea, quæ alii obſervarunt de hoc verbo, primi addidimus Plinii locum: nunc addemus & Appuleji alterum, qui priores, quod ſciam, effugit. De Deo Socratis: *ſicubi tamen interſectis ſapientiæ officiis, non conſilio, ſed præſagio indigebat, ut ubi dubitatione clauderet, ibi divinatione conſiſteret.* Sic Florentinus, ubi vulgo *claudicaret*: ut notavit optimus Elmenhorſtius; hoc tantum, neque enim aut probavit, aut cum altero Appuleji loco comparavit. Novi apud eundem *interfectam virginitatem*: hic tamen malim, *defectis ſapientiæ officiis.*

Cap. VIII. *Poſcebat illa nimium quantum*] Rectè ſic Carrio ἀντὶ τῆ *nimiam quantitatem.* Et tamen tricatur Stephanus, malletque *mirum quantum*, ut magis reſponderet τὸ θαυμαστὸν ὅσον. Sed hoc eſt nodum in ſcirpo. *Nimium quantum* libri veteres, & ſic Cicero, Quintilianus, Symmachus, Ammianus loquuntur.

Ictus expaviduſque Demoſthenes avertit] Colvius ad ſeptimum Appuleji *expavituſque*, à verbo *pavire*: unde *terram pavire* pro ferire apud Ciceronem, & *Depavire* Lucilio Feſtoque verberare. Accipio *expavitus*, ſed τῇ παραληγούσῃ in pronuntiando correpta, ut ſit idem quod pavefactus, ab *expaveſco*, *expavi*: unde & *pavito pavitanſque.* Et *expavitus*, *expavefactus*, ut *expergitus expergefactus.* Omnes autem ſcripti *avertitur*: unde certatim Fruterius, Giſanius, Carrio, *avertit.* Lib. 4, 18. *Id quum dixiſſet, avertit & ire in Capitolium cœpit.*

Μυρίας δραχμὰς ἢ τάλαντον] Hinc myriadem drachmarum ſeu talentum, ut ait nummi Romani, denarium dena millia facere nimis ſupine collegit Chokierius. Aliquid ſuboluit Carrioni, qui neſcire ſeſe ait, τὸ ἢ τάλαντον ſintne ipſius Gellii, an recentioris alicujus interpretis. Sane talentum Æginæum decem millium drachmarum Atticarum eſt. Sed quoties talentum ſine alia deſcriptione nominant, fere ſex millium & ipſum Atticum intelligunt. Et video in Vaticano Regioque, qui omnia Græca diligenter & egregie exhibent, tantummodo legi: *At Lais* μυρίας δραχμὰς *popoſcit.* Nec ſecus in Schefferi codice, cui pleraque Græcorum rubrica notavit.

Cap. IX. *Jubebat. quin & certum tempus ſtatuebat, ut tacerent, non in omnes idem*] Quam ineptiſſimam omnium vulgatorum & plurimarum membranarum ſcripturam vocat Carrio, reti-

nent mei: & eſt in ea forſan aliquid vitii: ſed lacunam tantam eſſe, & ſic ſolidandam è Buſlidiano, parum conſuadet. *Tum* habent noſtri pro *Eum.* præterea *omnes idem* ſine media præpoſitione & *alius aliud* pro *aliud aliis*, unde faciendum *alios aliud.* Sic enim ſcripſit Gellius: *Tum qui exploratus ab eo idoneuſque fuerat, recipi in diſciplinam ſtatim jubebat & certum tempus tacere, non omnes idem, ſed alios aliud pro æſtimato captu ſolertiæ.* Melius *Tum* quam *Eum.* nam oratio hæc, *qui exploratus ab eo idoneuſque fuerat*, habet figuram, per quam ex uno plures intelligi ait Fabius, & perinde ſe habet, ac ſi dixiſſet, *qui explorati.* Sic iiſdem verbis reſpondent, *non omnes idem, ſed alios aliud*, ad intellectum magis quam ad voces relata. *Exiſtimato* Carrionis in eodem errato eſt, quo ſupra *exiſtimationes officiorum.* Vellet etiam Stephanus *idoneuſque inventus* vel *compertus fuerat.* Videtur id ſatis intelligi. Alioqui poſſemus ſcribere: *qui exploratus habituſque idoneus fuerat.*

Propter Alcibiadis comiſſationem] Quod Carrio ex vett. & editis & membranis omnibus notat *Alcibiadæ*, Reg. & Rott. Schefferi confirmant. Sic *Parmenidæ* apud Appulejum de dogmate Platonis.

Quod re atque verbo Romano appellabatur κοινόϐιον] Sic Carrio, cum inveniret, *quod in re atque verbo.* Fatetur autem de hoc loco, quid ſtatui debeat, non ſeſe habere quod dicat, quum neque verbum Romanum ſit κοινόϐιον, neque juri Romano locus hic ullus. Catanæus delebat τὸ *Romano*, ut refert Flavius Conject. cap. 81: qui tamen excuſat vulgatum, ut *cænobium* ſit vox Latina qualis *rhetor*, *helleborum*, *ſycophanta*, *philoſophus*, & ſimilia, quæ Latinus uſus mollivit, ut jam peregrina non videantur. Rottendorf. *quod jure atque verborum ano appellabatur ertonocito.* Vides quam prope accedat ad id, quod ex Regio codice divine prorſus eruit Salmaſius: *quod jure atque verbo Romano appellabatur Hercto non cito.* Servius ad lib. 8 Æneidos ver. 642 *Donatus hoc loco contra metrum ſentit dicens, Citæ, diviſæ, ut eſt in jure, Ercto non cito, id eſt, patrimonio vel hæreditate non diviſa.*

Cap. x. *Antiquiſſimi viri noſtri*] Carrio jubet deleri τὸ *viri* de membranarum ſententia: & ſic Schefferi codex. In Fulviano, Reg. Rottend. deeſt τὸ *noſtri.* Sed hoc eodem pertinet, nam τὸ *viri* ἐκ τοῦ *noſtri* contracto eſt. Sic infra cap. 22. *ſic noſtros quoque veteres ſupereſſe alias dixiſſe.* 2, 3. *inſerebant eam veteres noſtri pleriſque vocibus.* Et 21. *noſtri quoque veteres à bubus junctis ſeptentriones appellarunt.* Lib. 19, 9. *diſcite noſtros quoque antiquiores amaſios ac Venerios fuiſſe.*

Primi incoluiſſe Italiam] Reg. Rot. Schefferi. *coluiſſe*, ut omnes apud Carrionem.

Tan-

Tanquam ſcopulum] Scheffleri membrana: *tanquam navis ſcopulum.*

Cap. XI. *De Gracchi fiſtula concionatoria*] Et hic Regius Schefferique, *concionaria*, & poſtea Regius cum Rottendorfiano: *Ecce autem per tibicinia* (de hoc jam monuit Lambecius, ubi vulgo *pro tibicina*) *Laconica tibiæ quoque illius concionaria in mentem venit.* Quin & prima editio, Veneta Pincii & Aldina in lemmate *contionaria* vel *concionaria.* Et hoc vocabulum cur alteri cederet, cauſa non erat. *Concionarius* à *concione*, ut ab *legione legionarius.* Sed & quemadmodum *ſtationarius* & *ſtationalis* à *ſtatione*, ſic à *concione concionalis* & *concionarius.*

Neque etiam ut excitarentur] Rott. Regius, Schefferi cum prima Venetaque editionibus: *neque autem ut.* In Aldina jam mutatum eſt. Male;. ſic enim Plautus Aulular. prologo: *Illa illum neſcit, neque compreſſam autem pater.* Lucretius lib. 6. *Nec ſunt multa parum tactu fugienda, neque autem Aſpectu fugienda.* Appulejus in Floridis: *nec revocare illud nec autem mutare nec emendare mihi inde quicquam licet.* Noſter 2, 7. *neque autem illa, quam primo in loco diximus, vera & proba videri poteſt. Exercitarentur* ſane ſcripti: ſed rectè primi editores inde fecerunt *excitarentur.* nam *exſertarentur* Gebhardi 1 Antiq. Lect. 15 tam hic ineptum, quam quod apud Quintilianum ſibi gaudet inventum in corrupto exemplari: *motus corporis exſertat oratorem.*

Quod tibicinis numeris temperatur] Sic omnes ſane libri. Scribendum tamen cenſeo, *tibicinii numeris comparatur.* id eſt, efficitur. Cicero pro Quinctio: *Itaque majores noſtri raro id accidere voluerunt; prætores, ut conſiderate fieret comparaverunt.*

Delectabili atque adeo] Has tres voces addi à melioribus membranis, quarum auctoritatem ille flocci facere noluerit, ſcribit Carrio. Sed nemo eas agnoſcit noſtrorum, quorum tamen quoſdam auſim in melioribus ponere.

Diſſalatique proruerent] Aut *ruerent* ſcripſit Gellius aut *ſe proruerent.* nam τὸ *proruere* attente locutis ἐνεργητικὸν eſt, ut ad Livium & Tacitum monuimus.

Καὶ ὀργῇ χωρῶντες] Regius & Schefferi ὁρμῇ, cui patrocinatur Carrio: & quod idem in illo, καὶ ὑπὸ αὐλητῶν, ſecutum ſeſe ait, quod apud Thucydidem legitur, non quod in noſtri exemplaribus, ſciendum in Regio quoque ſic legi; non καὶ ὑπὸ αὐλοῖς.

Cretenſes quoque in prælia] Præpoſitio nuſquam in noſtris.

Quid ille vult ardentiſſimus] Verbum *vult* inſiticium cenſeo. Videtur enim hactenus orationem ſuſpendiſſe auctor, hoc mo-

do: *Quid ille clamor? contrane inſtitutum fiebat?* Sic autem noſtri, non *contra inſtitutum*, ut Carrionii. Neque vero mutandum *tam probabile*: multo minus, *An tum etiam gradu clementi.* Quare enim non appellet illud antiquæ diſciplinæ inſtitutum *tam probabile*, quod ipſe ratione atque exemplis illuſtribus approbavit? Quod autem, ubi ad hanc quæſtionem reſpondet, & tum illi veteris diſciplinæ inſtituto, tum mori Romanorum conſtare rationem, pergit interrogare, quid facit aliud quam Ariſtoteles in Problematis & Plutarchus in Quæſtionibus Romanis? qui ſolutiones omnium fere quæſtionum per modeſtiam ſic quaſi deliberando potius quam decernendo expediunt. Memineris autem in illo, *An tum etiam*, tertiam particulam accipi eo ſenſu, quo vulgo dicunt *adhuc*, vel *etiamnum*: ut ſæpe apud Plautum.

Praiſſe ac præmonſtraſſe] Fulvianus, Reg. Rottendor. *præminiſtraſſe*, ut non male quoſdam ſuos habere ait Carrio. Lib. 10, 3. *magiſtratibus in provincias euntibus parere ac præminiſtrare.*

Ad deprimendum ſedandumque impetum] Et Reg. & Rottend. *reprimendum.*

Ingrediendi ad tibicinum modulos prælii] Lincolnienſis, *ad tibicinum prælii*, ſine τῷ *modulos.* ut ſuſpicari liceat & hic ſcripſiſſe auctorem, *ingrediendi ad tibicinium prælii.*

Ariſtoteles in libris problematum] Reg. & Rot. quod mirere, *problemato.* Ergo voluere *problematon.* niſi tamen *problematorum.* nam & hoc audebant interdum.

Ἐπειδὰν πολεμεῖν μέλλωσι] Regius, ἐπειδὰν κινδυνεύειν μέλλωσι· cujus illud interpretatio eſt. Demoſthenes: καὶ τοὺς ἐν Μακεδῶσι κινδυνεύσοντας. Xenophon de arte equeſtri: τῷ μέλλοντι ἐφ' ἵππου κινδυνεύειν. Schefferi MS. alludit exhibendo ἀγωνιεῖν.

Cap. XII. *Aut XV vir S. F. aut qui VII vir epulonum*] Reg Rott. Lincoln, Schefferi: *aut quindecemvirûm ſacris faciundis aut qui Septemvirûm Epulonum aut Salius eſt.* Utrumque in aliquot ſuis repperit Carrio. Et ſic haud dubie noſter. *Cujus pater eſt Septemvirûm aut Quindecimvirûm* exquiſite dicitur pro eo, qui eſt è Septemviris Quindecimviriſve, vel qui eſt Septemvir aut Quindecimvir. Intelligitur enim τὸ τὶς, ut in illo, καὶ σὺ εἶ ἐκείνων. Lib. 13, 12. Feſtus in Præfectura: *Alterum, in quas ſolebant ire præfecti vigintiſexvirum pro populi ſuffragio creati*: Sic legendum. nam male Scaliger. Cato apud Feſtum in Spatiatorem: *In coloniam me hercules ſcribere nolim, ſi triumvirum ſim, ſpatiatorem atque feſcenninum.*

Populo Romano Quiritibuſque] Et noſtri quemadmodum omnes

omnes apud Carrionem præter Buſlid. *populo Romano quiritibus uti.* Sed ut Cujacianus apud eum, Urſinianus quoque, *populo Romano Quiritium.* Nec ſecus ergo lib. 10, 24 ſcribendum cenſeo, ubi item libri, *populo Romano Quiritibus*: & apud Feſtum in *Dici mos erat: populo Romano Quiritium, id eſt, Curenſium.*

Eum dicit jus pontificium diſcere voluiſſe] Mirifice perturbarunt locum. Quatuor MSS. apud me: *eum dicunt deficere voluiſſe*: ut & uterque Put. apud Carrionem. Duo optimi: *Tamen dicunt deficere voluiſſe.* Rectiſſime: neque apex ullus in his mutandus. Nam de Luſitanis agi quis ignorat? *Tamen* eſt particula contradictionem proponendi. Quaſi diceret: Utcumque hæc ita ſeſe habeant, quemadmodum diſputavimus, *tamen*, qui favent Galbæ, putant ſe rem factam habere, ac devolvere omnem culpam in Luſitanos, cum *dicunt* eos ab ſocietate Romana *deficere voluiſſe*, eoque præveniendos fuiſſe.

Si volo augurium optime tenere] Sic quidem editi omnes & ſcripti. Valde tamen probabilis conjectura Auſonii Popmæ in fragmentis hiſtoriarum: *Jus volo augurium optime tenere.* Vide ad Præfationem.

Quæ prima capta eſt, hoc fuiſſe nomine] Rott. & Reg. *nomen.* Lege: *quoniam, quæ prima capta, ei hoc fuiſſe nomen traditum eſt.*

Cap. XIII. *Quæſitum in philoſophia*] Editiones ante Carrionem: *in philoſophia eſt.* Regius: *Quæſitum eſſe in philoſophia.*

Quæ Græce καθήκοντα philoſophi appellant] Voculam *Græce* nec antiquiſſimas editiones nec membranas ullas (præter unas, in quibus *Græci*) agnoſcere teſtis Carrio. Idem adfirmare poſſum de Regio. Intelligo etiam quemadmodum ea vox irrepſerit. nam in Rot. video, *quæ gr. philoſophi appellant.* Sic autem ſemper ille codex, ubi Graja vox occurrit: & τὸ *gr.* ponitur loco τοῦ καθήκοντα, quod tranſmiſſum eſt; non pro vocabulo, quo Gellius uſus eſſet.

Neque timendum exemplum non parendi crediderunt, ſi rationes hujuſcemodi duntaxat non adeſſent] Carrionis membranæ meliores *non deëſſent*, quod fortaſſe rectum ille autumat; ſi enim hujuſmodi rationes adſint, tum non eſſe culpam imparentiæ timendam: tamen ſe hoc in medium ponere. At ego, ſi cætera, ut nunc ſunt, maneant, neceſſario ſic legendum eſſe ajo. Quando enim inexcuſabilius, periculoſius, formidoloſius eſt ſolvi vim imperii & jure imperanti non obtemperari, quam quoties id temere ac ſine graviſſima ratione fit? Sed quum in noſtris conſtanter ſervetur *non adeſſent*, ſuſpicari poſſis αὐτὰ τοῦ *Neque*

auctorem dediſſe, *Namque.* Etenim, inquit, cenſuerunt, non fieri, quod juſſum eſt, nihil habere aut trahere mali, ſi quid eo fiat melius.

Quod juriſconſultiſſimus] Schefferinus, *quod jureconſultiſſimus.*

Ad magiſtrum ἀρχιτέκτονα *molis Athenienſium*] Locus conclamatus. Gifanius ad Muretum ſcribit in veteri quodam ſe codice vidiſſe, *ad magiſtratum Græcum more Athenienſium*: unde legendum putabat *ad* ἀρχιτέκτονα *Athenienſium.* Lipſius venditat è quatuor Vatic. *Moleatenſium*: quia penes Stephanum Μῶλυς Λιβυσσα πόλις· τὸ ἐθνικὸν Μωλυάτης. Carrio fatetur in Buſlid. quoque eſſe, *magiſtrum architectona moleatenſium*: ſed miratus merito rem gerenti in Aſia procerioris arboris habendæ cauſa mittendum in Africam fuiſſe. Quæ & Gifanii conjecturæ obſtat ratio. Salmaſius primum *ad magiſtrum architectonem Eleatenſium*, ſive *Elaitenſium*, ſive *Elatenſium.* ab *Elaa*, Ἐλαία, cujus ἐθνικὸν Ἐλαΐτης. Deinde quia in ſcripto Regio invenit, *ad mag. G. more athenienſium*, ut & poſtea, *tum mag. G. comperto*, decernit ſcribendum, *ad magiſtratum Elaatenſium*, &, *tum magiſtratus comperto.* Sed τοὺς Ἐλαΐτας, Latine dici *Eleatenſes*, *Elaatenſes*, *Elaitenſes*, *Elatenſes*, cui probabo? Φωκαία certe Φωκαΐτης, Φωκαϊκὸς, Latine redduntur *Phocæa*, *Phocæenſis*, *Phocaicus*; à Περαία, Περαΐτης Joſepho Latinus eſt *Peraates*: non *Phocaïtenſis* aut *Peraitenſis.* Hoc igitur oppidum (& loco, ubi res gerebatur, propinquum erat) ſi accipimus, legendum, *ad magiſtratum Elæenſium.* Nam & Rott. Schefferi & Lincoln. *ad mag. G. mole* (aut *more*) *athenienſium*: tum, *ma. g. G. comperto.* Quæ nota his membranis perpetua eſt, quoties Græcam vocem, quam formare non poterat, omiſit, & ex alio codice ſupplendam ſignificavit fidus librarius: ut minus mirer id etiam alicubi factum in Regio, & factum alicubi, ubi fieri non debebat. Excerpta è Fulvii Urſini codice, *mole athenienſium.* Sed poſt omnia diligenter conſiderata incertior ſum quam dudum. Nec deſunt conjecturæ, ſed nulla eſt, cui confidere poſſim.

Cap. XIV. *Neque pro magnitudine dignitateque lautum paratum eſſe*] Fulv. Reg. Rotterd. *pro amplitudine*, ut & quædam apud Carrionem membranæ. Porro non paullo elegantius idem ſe reddidiſſe ſic putat pro eo, quod erat *lautum paratumque*, ex Buſlidiano, quemadmodum *pranſum paratum* dixerunt. Admitto ſcripturam, cui favent & noſtri codices: ſed *paratum* accipio intranſitive, pro apparatu, quemadmodum ſæpe apud Tacitum. Annali tertio: *ut quiſque opibus, domo, paratu ſpecioſus.* Lib. 6. *Abdageſes gazam & paratus regios adjicit.* Noſter lib. 17, 2. *Magnum viaticum pro magna facultate & paratu magno*

neve

nove poſitum eſt. Lib. 19, 1. *magno cultu paratuque rerum & familiæ.* Pro eo alii *apparatum.* Auctor de corrupta eloquentia: *non ea ſolum inſtrui ſupellectile, qua neceſſariis uſibus ſufficiat, ſed ſit in apparatu ejus & aurum & gemmæ.* Trogus lib. 21. *Dionyſius cum omni regio apparatu in Italiam profugit tacitus.* Hunc *paratum* Fabricio ait non pro amplitudine ac dignitate ejus *lautum* eſſe: quemadmodum *lauta ſupellex* dicitur. Juvenalis Sat. 14. *cupiet lauto cœnare paratu.*

Cap. xv. *Vitium ſit plerumque odii*] In ſuperius editis τὸ *plerumque odii* adhæſerant lemmati ſectionis præcedentis. Recte huc tranſtulit Carrio: & tamen ei commodiorem locum aſſignat Regius, in quo, *Quam importunum vitium plerumque odii ſit.*

Verbis humidis & lapſantibus] Regius, *ubidis*, unde Salmaſius *uvidis.* Rot. tamen *umidis.*

Quo ſcilicet non ad ſonum magis &c. *pertineret*] Si quid auctor voluerit, video, ſcribendum eſt: *quod ſcilicet non ad ſonum magis habitumque vocis quam ad ſententiarum penitus conceptarum altitudinem pertinet.*

1. Ἐκ στήθεος ἵει. Τέκνον ἐμὸν, ποῖόν σε] Schefferinus: ἐκ στήθεος & ποιόν σε. Regius, ἐκ στήθεος IHETEMON ποῖον σε. Ut videtur fuiſſe: ἐκ στήθεος ἵει. Et, ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων. Eſt enim prior ex Iliade, poſterior ex Odyſſea verſus. Itaque debuerunt copula iſta ſeparari. De ſecundo autem ſufficit hemiſtichion, quod poſuimus.

2. *Non deſint eſſe laudanda*] Sic irrepſit, opinor, in Stephanicam, & omnes ſunt poſtea ſecuti. At ſcripti & editi alii, ut & apud Ciceronem eſt, *lau landam.*

Neque inſcitiam illius] Et Regius & Rottend. *inſcientiam*: quemadmodum & in emendatioribus Ciceronis ipſius exemplaribus jam habetur lib. 3 de Oratore cap. 35, unde hic locus depromptus eſt. Idem vocabulum Cæſari & Livio reſtituimus. Fruſtra igitur hic in Lambinum impetum facit Carrio.

Quod ſi non conveniant, tamen convocari] Rottend. *Quod ſi non conveniatis, cum convocari jubet ita cupidus orationis d conducat qui auſcultet*: quemadmodum & Regius: nam in eo quoque τὸ *eſt* & τὸ *ut* deſiderantur: quæ tamen neceſſaria videntur, ut conſtet oratio. Niſi malis: *Quod ſi non conveniatis, cum convocari jubet, (ita cupidus orationis eſt) conducit, qui auſcultet.* Nam illa ſupervacua litera *D* prorſus ſic formata eſt, ut ex nota *Eſt* nata videatur.

Verum ei ſe nemo committit, ſi æger eſt] Claudicabit comparatio, ſi hoc mutabimus. Nam ſi quis æger agyrtæ iſti ſeſe committit, is profecto & auſcultat, non tantum audit hominem, quippe

quippe qui nihil aliud ſequatur, quam ut habeat emungatque imperantes ægrotos. At huic tribuno idem fieri, quod nundinali & circumforaneo pharmacopolæ ait Cato: audiri ambos, non auſcultari; hoc eſt, homines circumſtantes duci & lactari eorum volutiloquentia, ſed neminem eis credere.

Αμετροεπῆ ἀκριτόμυθον appellat: modo verba illius] Schefferinus, *appellabat verba.* ſine τῷ *modo*, quod vel Carrio vel Stephanus addiderunt, inſuave, cum ſequatur, *ſine modo.* Reg. *ἀμετροεπῆ & ἀκριτόμυθον appellabat, verbaque illius multa & ἄκοσμα.*

Ου λέγειν δεινὸς] Regius: Οὐ λέγειν τύγ' ἐσσὶ δεινὸς, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδύνατος. Quod eo magis placet, quia & metro & phraſi ſimile eſt Epicharmio alii, quod exſtat apud Plutarchum: Οὐ φιλάνθρωπος τύγ' ἐσσ' ἔχεις νόσον· χαίρεις διδούς. Alludit Schefferinus, qui Ου λέγειν σιγεῖσ δεινὸς.

Significantiſſimo vocabulo λάλους appellatos] Fulv. *vocabulo πολύγλωσσοι appellatatur.* Regius, *vocabulo πολύγλωσσοι appellantur.* Forte, *ἀθυρόγλωσσοι appellitantur. Appellitare* 17, 20. *Sic enim me in principio recens in diatribam acceptum appellitabat.* Claudius Germanicus: *montem Cœlium occupavit & à duce ſuo Cælo ita appellitavit*

Cap. XVI. *Quod verba iſtac Quadrigarii*] Regius, *iſta hæc.* Ut & lib. 1, 23 *poſtulatio iſta hæc.*

Varro in XVIII humanarum] *Octavodecimo* meliores apud Carrionem libri, qui tamen etiam notat Macrobium, ſi optimas illius membranas & editiones ſequamur, hæc *ſeptimodecimo humanarum* attribuere. At ſic prorſus & perſpicue Rot. Regiuſque: *XVII humanarum.*

In his atque multis aliis] Reg. & Rott. *in his atque in multis aliis.*

Subcurſor nullus] Et oleum & operam perdidit Carrio in hoc ſuo *ſubcurſore* nobis probando. Nihil planius & verius eo, quod in vulgatis & apud Macrobium Noniumque, *ſuccuſſor*, ſive *ſubcuſſor* malis: cum præſertim ipſe Lucilius alibi, *Succuſſatoris tardi tetrique caballi.* Reg. & Rot. *ſuccuſtior.* Uterque etiam, *Majore in ſpatio,*

Neque cæteros caſus requiri oportere] Id quemadmodum Lucilius oſtendat, merito requiras: & tamen *oportere* accipere non quis ſine τῷ *oſtendit.* Rectius immo Rottend. Regiuſque novam hinc orſi periodon: *Neque cæteros caſus requiri oportet, cum ſint alia pleraque.*

Quæ in nullum declinentur] Hic vulgo erat *inclinentur.* Et meminit Carrio ſic infra, *à verbis inclinata ſunt.* Buſlidianam tamen ſcripturam, *declinentur*, ſe ſervaſſe, &, Aliam qui volet,

let, ſibi habebit. Volumus certe habebimuſque, & jubemus Buſlidianum cum ſua plebeja pulpa plorare. Noſtri *incluentur*, exquiſitiuſque & Gellianum eſt. Lib. 2, 6. *Vexare autem quod ex eo inclinatum eſt.* Item, *Taxare preſſius crebriuſque eſt quam tangere, unde inclinatum eſt.*

Cap. XVII. *Irarumque & moleſtiarum muliebrium &c. ſatagebat*] Rot. & Regius cum Fulviano *rerumque*. Τὸ *ſatagebat* ingeſſit Carrio ex uno Buſlid. falſus omnes edit. & membr. alias habere *ſcatebat*. quod tamen Latinum non eſſe exiſtimo, neque locutionis illius exempla dari aſſevero, inquit. Immemor Lucretium ceciniſſe lib. 5. *ita ad ſatiatem terra ferarum Nunc etiam ſcatet, & trepido terrore repleta eſt.* Quod etiam obſervavit Voſſius de conſtruct. 1, 30.

Cap. XVIII. *Quod M. Varro &c.* περὶ ἐτυμολογίας *differentem falſa reprehenderit*] Sic Carrio, cum haberetur: *Quod M. Varro in libro de ratione vocabulorum XIV L. Lalium magiſtrum ſuum* περὶ ἐτυμολογίας *nonnullorum verborum falſa dixiſſe reprehendit.* Et adfirmat Regius alia, ſed poſtrema ſic edit: *magiſtrum ſuum & in* ἐτυμολογίᾳ *falſa reprehendit.* Et profecto τὸ *reprehendit*, mutandum non erat. Statim enim: *quodque idem Varro in eodem libro falſum furis* ἔτυμον *dicit.* Hoc ordine Regius. Et ſic paſſim. Illud *falſa* tamen mihi ſuſpectum eſt. Forte: *L. Ælium magiſtrum ſuum* περὶ ἐτυμολογίας *falſum reprehendit.* Schefferi: *magiſtrum ſuum G. falſa reprehendendum quodque.*

In quartodecimo humanarum libro] Sic Carrio, qui Ro. & Ven. *In primo de ratione vocabulorum libro*; Aldus & Gryp. *In quartodecimo rerum divinarum libro*; Aſcenſius, *In quartodecimo de ratione vocabulorum libro.* Aldinam adfirmant Regius, Rott. Lincoln. Schefferi: adfirmat Nonius Marcellus: *Fures ſignificantiam habere à furvo, quod Romani veteres atrum appellaverunt, & quod per obſcuras atque atras noctes opportuna ſit ejus mali effectio, eos dictos fures Varro rerum divinarum libro XIV.* Sic enim ibi è MSS. legendum. In eo autem libro multas vocabulorum origines eruiſſe Varronem teſtis ipſe noſter lib. 3, 16 & 15, 30. Atque inde eſt, quod mox ſubjicit: *Hæc Varro in primore libro ſcripſit de ratione vocabulorum ſcitiſſime.* Puta in primore quartodecimo rerum divinarum, in quo per occaſionem rationes vocabulorum complurium exſequitur.

Verborum antiquorum Græcorum] Rottend. *nam aliquot verborum Græcorum antiquatorum, proinde atque eſſent propria noſtra, reddidit cauſas falſas.* Vellem quorum non niſi excerpta video, ipſos mihi codices intueri liceret: vix enim eſt, ut id non plures faciant.

Eſt vocabulum antiquum Græcum] Hæret hic Carrio, & vocabulum

bulum iſtud Græcum deſiderari putat. Sed non magis id huc reponi neceſſe fuit, quam illa, unde *Græcus* ὁ Ἕλλην & *puteus* τὸ φρέαρ dicuntur. Satis erat Varroni alibi hæc tradidiſſe. Meliores prodiſſent de re ruſtica libri; nullus reſtaret, inquit, ſcrupulus. Immo ne ſic quidem reſtat. Verba ſunt 3, 12. *L. Ælius putabat ab eo dictum leporem à celeritudine, quod levipes eſſet. Ego arbitror à Græco vocabulo antiquo, quod eum Æolis Bœotii* λέποριν *appellabant*. Eſt igitur id vocabulum Λίπορις. Sed quia ſcripti *Æolis & bonum*, poſſis facere, *Æolis & Bœoti*, vel *Æolis & Iones*. Rurſum Varro de L. L. lib. 4. *Lepus, quod è Siculeis quidam Græci dicunt* λέποριν· *à Roma quod orti Siculi, ut annales noſtri veteres dicunt, fortaſſe hinc illuc tulerunt, & hic reliquerunt id nomen.* At hic, inquit Carrio, ſibi repugnat Varro & ſentit cum Ælio. Quî, quæſo? quia Siculos ait à Romanis oriundos nomen leporis ab illis accepiſſe, & λέποριν vocaſſe: inde in Siciliam tranſtuliſſe; neque tamen minus apud Romanos reliquiſſe. ſed Varronis verba, quæ ſuſpecta quidem viri docti habuerint, corrupta eſſe, neque, ut corrigi queant ſeſe invenire. Mihi aliter videtur. Siculi ante Aborigines tenuerunt loca, in quibus poſtea Roma condita eſt. Dionyſius: Τὴν ἡγεμόνα γῆς καὶ θαλάσσης ἁπάσης πόλιν, ἣν νῦν κατοικοῦσι Ῥωμαῖοι, παλαιότατοι τῶν μνημονευομένων λέγονται κατασχεῖν βάρβαροι Σικελοὶ, ἔθνος αὐθιγενές· χρόνῳ δ' ὕστερον Ἀβοριγῖνες αὐτὴν παραλαμβάνουσι πολέμῳ μακρῷ τοὺς ἔχοντας ἀφελόμενοι. Quorum Siculorum quia erat λίπορις ἀντὶ τοῦ λαγὼς, cenſet Varro eos id vocabulum, jam tum, quum adhuc in Latio habitarent, in uſu habitum, non modo ſecum abſtuliſſe trans fretum, ſed & illic locorum, quæ deſerebant, reliquiſſe.

Utantur, & illorum eſſe plerique ignorent] Non bene cohæret hæc oratio. Fortaſſe: *Multa enim vetera illorum ignorantur, quod, pro iis, aliis nunc vocabulis utuntur. Ut illorum eſſe plerique ignorant Græcum, quod nunc vocant* ἴλλυνα.

Cap. XIX. *Mulier nimium immenſum popoſcit*] Qualia apud Plautum, *Inſanum magnum*, & *Nimio plus*, *Nimio multo plus*, *Nimio minus multo*. Noſtri tamen *nimium atque immenſum*, ut olim vulgabatur. Sic cap. 2. *multa atque immodica differebat*.

Appoſuit & tres libros ex novem deuſſit, & ecquid] *Deuſſit* Carrionis eſt, cum legeretur *deurit*. Rottend. & Fulvianus apud Muretum lib. 2 epiſt. 6. *tum illa foculum coram cum igni apponit, tris libros ex novem deurit*. Verba hæc video eadem forma è Regio notata: ſed hic præterea: *& ſi reliquos eodem pretio emere vellet, regem interrogavit*. Notum eſt τὸ *Si* pro *An* imitatione Græcorum accipi. Martialis: *Callaicum mandas ſi quid ad Oceanum?*

Cap.

Cap. xx. *Quid Geometræ dicant ſchemata*] Regius, *Quæ Geometræ.*

Triquetra & quadrata, quæ in area fiunt] P. Colvius ad Apuleji Apol. contendit legendum, *quæ in arena fiunt*, & de docto abaci pulvere intelligendum. Speciofius quam verius. Vitruvius 1, 2. *Ichnographia eſt circini regulaque modice continens uſus, ex qua capiuntur formarum in ſolis arearum deſcriptiones.* Theorica Geometriæ MS. *Aut enim longitudo aut latitudo aut certe craſſitudo, quæ conſueto nomine altitudo a Geometris vocitatur, metiendo indagatur. Longitudo eſt, ut in lineis aliquam figuræ agrive aream includentibus, ut in itinerum ſpatiis, ut in arborum ædificiorumque ſublimitatibus, ut in fluminum curruum aliarumve rerum lineari in directum poſita uſque ad certum terminum menſuratione: quæ videlicet linearis menſura vocatur. Latitudo ut in areæ ipſius vel planiciæ, quæ linearum certis includitur terminis, quantitate: quæ conſtrata vel plana dicitur menſura & Græce epipeda. Altitudo autem ut in craſſitudine vel ſpiſſitudine quarundam certæ menſuræ ſtructurarum, ſeu capacitate definitæ quantitatis vaſorum; quæ menſura ſolida vocatur. Atque hinc eſt, quod menſuras quaſdam, utpote pedes, nunc lineares, nunc conſtratos, nunc vero ſolidos vocitare ſolemus.*

Quales ferme ſunt metæ trianguli] Giſanius ad Muretum emendat *triangulæ*, idque in Fulviano ſic legi teſtis Muretus: nec negat in ſuis eſſe quibuſdam Carrio: adſeruntque Regius & Rottendorfianus.

Æqualiter in ſe ſolvitur] Apud Carrionem & calamo exaratus & antiqua editio, *æquabiliter*. Conſentit Vaticanus. Et ſic ſæpe mavult Cicero. Ad Quintum fratrem: *Parvi refert abs te ipſo jus dici æquabiliter & diligenter.*

Qui numerus ternio, qui Græce dicitur] Quatuor apud me, & *numerus*: volueratque etiam ex ſuis Carrio, ut prodidit in Notis.

Cap. xxi. *Inventum eſt: nec eſt aſpernatus auctoritatem*] Unius Buſlidiani germanam hanc lectionem cenſuit Carrio: in qua tamen facile aliquid ſcabri & male connexi apparet. Antea multo rotundius: *ſed in carminibus Lucretii inventum non eſt aſpernatus auctoritate poëtæ ingenio & facundia præcellentis.* Mulcet tamen magis *non aſpernari auctoritatem*, quam *non aſpernari verbum auctoritate*: & in Rot. Schefferique video, *Lucreti inventus eſt non aſpernatus auctoritatem.* Fortaſſe, *inveniens non eſt aſpernatus auctoritatem.*

Cap. xxii. *Supereſſe ſe ei quod defendit*] Sic Carrio, quum eſſet, *ſupereſſe id quod defendit*. Forte etiam legendum: *ſupereſſe ſe ei quem defendit.*

Ut

Ut id quoque videatur non defuiſſe] Anagnoſten audiſſe veteres inter epulandum notiſſimum eſt. Teſtes Cornelius Nepos in Attico 14, Plinius Paneg. 49, & lib. 3 epiſt. 1 & 5. lib. 9 epiſt. 1 & 17. Juvenalis Sat. 11. Noſter 2, 22. & 3, 19. In his autem, quæ legerentur, tria requirit Varro, ut eſſent *βιωφελῆ*, ut jucunda potius quam auſtera, ut ne nimia. Hoc eſt, *ut id quoque*: quibus ſignificat, talia quoque hactenus, & uſque in eum finem, ut lectio omnes numeros convivii liberalis impleſſe, non aliquid ſupervacui & propter copiam faſtidiendi detruſiſſe videatur. Recte igitur Carrio, & fruſtra Barthius 35 adverſ. 6.

Remque quæ agebatur] Non indocte Barthius, *qua de agebatur*: ſed illud tenent ſcripti & ſollicitandi nulla ratio eſt.

Ego illi, vir clariſſime, ſuperſum] Contra primus, quod ſciam, Janus Palmerius Mellerus 4 Spicilegiorum docuit ex Suetonio, Ulpiano, Inſtitutionibus, *ſupereſſe* pro præeſſe aut præſto eſſe in judicio Latine dici. Tentavit ex Cicerone 1 de Orat. 37 Guilelmius, ſed infeliciter, opinor. Arnobium auctorem addidit Stewechius. Qui poſt hos hoc tanquam de ſuo, aut ſero aut malo more egerunt. Carrio Gellii opinionem contra ineptiſſimas Spicilegi calumnias in Emendationum libro ſexto ſe defendiſſe ait. Iracundius quam decebat. non enim ſunt hæ calumniæ, nec poteſt aut debet hac parte Gellius defendi. Itaque in ipſum redundat, quod ſubjicit: *ἢ δεῖ σιωπᾶν ἢ λέγειν ἀμείνονα.*

Superfuit, ſignificare videtur, ſupra fuit & præſtitit] Barbariſmum eſſe criminatur Barthius: neminem legendo unquam comperiſſe dici *ſupra eſſe alicui*: ne Aſtorum quidem, quod genus aliarum rerum audaciſſimum ſit, ita poſuiſſe. Sed *τὸ alicui* non eſt apud Gellium: qui *ſupra fuit* dixit, quemadmodum ter Virgilius: *& toto vertice ſupra eſt.*

Græcos προσεῖναι in utramque partem ponere] Sic Carrio, cum eſſet, *Græcos enim προσεῖναι etiam in utraque parte ponere.* Princeps editio: *Græcos enim προσεῖναι id eſt vivere adeſſe viciſſe etiam in utraque parte ponere.* Veneta Pincii ſimiliter, niſi quod *tam* pro *etiam*. Facile intelligetes *τὰ id eſt, vivere adeſſe viciſſe* interpretis eſſe: itaque in Aldina ſublata ſunt. Carrio neſcio cui veteri editioni attribuit: *Gr. en. προσεῖναι vivere adeſſe viciſſe tam in utraque.* Hoc arripuit vir doctus, & *τὰ vivere adeſſe* quidem pro expoſitione delevit, at ex *viciſſe tam* conjecit *viciſſatim.* Sed contundunt contemnuntque iſta Regius & (qui alioqui pauca ſuis literis Græca expreſſa habet, quod unum ei ad ſummam bonitatem deëſt) Rottendorfianus exhibendo plane

ac

ac perſpicue: *Græcos enim* μέσον *in utramque partem poneri.* Mox etiam uterque, *ſic noſtros quoque veteres.*

Pro ſuperfluenti & ſupervacuo] Tres noſtri: *pro ſuperfluenti & vacuo.* Regius, *pro ſuperfluenti & vacibo.* hoc eſt, *vacivo.* Utrumque doctius. Nam & *vacuum* pro ſupervacuo exquiſitum, & *vacivus* pro vacuo antiquum & Plautinum eſt. Tres libri quoque apud Carrionem *vacuo*: ſed hæc librariûm σφάλματα ſunt, inquit ille. Longe ſecus ſentio. Suetonius Claudio IX. *In vacuum lege prædiatoria venalis pependerit.*

Virgilius ἀκυρωτέρῳ *verbo*] Sic Carrio. Priores, ἀκυρώτερον: Noſtri: *hoc enim in loco Virgilius* ἀκυρώτερον *eo verbo uſus eſt.*

Quod quidem diviſe pronuntiandum eſt] Binæ membranæ apud Carrionem ut & noſtræ primaque & Veneta editio: *quod quia id eſt diviſe.* Videri fuiſſe in autographo, *quod quia idem eſt*; & factum ex *idem* τὸ *id eſt* (ut quidem voluiſſe eum puto. nam expreſſum eſt, *idem* ex *id eſt*) cenſet Carrio. Ego verò etiam quid hic ſit, *quia idem eſt*, prorſus ignoro: certum autem habeo excidiſſe vocem Græcam, quæ ſignificet id, quod ſive Gellius, ſive aliquis interpres reddidit *diviſe.* Atque id poteſt fuiſſe διῃρημένως vel διαιρετικῶς.

M. Ciceronis ad Plancum] Sic Carrio, cum inveniret *ad L. Plancum.* Cnæus enim Plancus vocandus erat, inquit, & id contendit non modo I Emen. XVIII, ſed etiam in his notis. Negligentiam ſatis ſupinam! Quis enim ignorat L. Munatium Plancum, bis poſtea conſulem cenſoremque bello Mutinenſi, è Gallia, quam proconſule obtinebat, ſe reipublicæ venditantem? quam poſt paullo deſeruit & trium virorum ſatelles factus diritatem proſcriptionis auxit triumpho de Rætis ducto & in tam gravi crudoque luctu mœrentibus gaudere coactis? *Plancium Cnæum* novimus, non *Plancum.* Aſinio verùm eſt *C.* non *M.* prænomen deberi. Sed quid neceſſe eſt copulam exigi? quam & ſervant noſtri & ſtudioſe ab auctore interpoſitam puto: ut in illo, *in dies triginta inque denarios centenos.* Si qui acceperunt imperite, ipſi luant; non Gellius, qui recte ſcripſit: *in libro epiſtolarum M. Ciceronis ad L. Plancum, & in epiſtola C. Aſinii Pollionis.* Quaſi eſſet, *& quidem in epiſtola.*

Cap. XXIII. *Cum in ſenatu res major quapiam conſultata*] Valde laborat & in univerſa hac periodo conſtituenda & in verbis nonnullis Carrio: parum tamen aut nihil efficit. Nam ſi compingi unam in periodum oportet, *cum in ſenatu*, & *Mater Papirii*, ut vulgo diſtinguitur, neceſſario *prolata eſſet*, *placuiſſetque*, ſcribendum eſt. Itaque non ſibi conſtat in eo quod edidit, adoptatque ex veteri editione. *Tunc quidem in ſenatu.*

C Affert

Affert tamen & ex Put. membranaceo: *Tum cum in ſenatum res major quapiam conſulta, eaque in diem poſterum prolata eſt.* In quo miror eum non vidiſſe τὸ *conſulta* multo magis Gellianum eſſe quam *conſultata*. Regius quoque & Fulvianus & Scheff. *Tum cum in ſenatu.* Scribe: *Mos antea ſenatoribus Romæ fuit in curiam cum prætextatis filiis introire. Tumque in ſenatu res major quapiam conſulta, eaque in poſterum diem prolata eſt, placuitque, ut hanc rem, ſuper qua tractaviſſent, ne quis enuntiaret, priuſquam decreta eſſet. Mater Papirii &c. Tumque*, id eſt, & illo tempore.

Silentium deberi puer affirmans] Suſpectus incipir mihi fieri Buſlidianus ille ubique ſupplementis tumens. Quis non videt hoc eſſe à mala manu? multoque commodius omnes alios libros: *Secretum rei & ſilentium pueri animum ejus ad inquirendum everberat.* Ille tamen docet etiam nihil magis proprie dictum, & ex promiſſo debitum ſequi, & in jure civili generale verbum *debendi* eſſe, tum reipublicæ debitores ex reliquatione & pollicitatione fieri. Hoc ſcilicet deerat. Neſciremus alioqui juriſconſultum fuiſſe. Pro *everberat* Pricæus *evibrat* ex cap. 11 hujus libri.

Utilius magiſque è republica eſſe] Ex Macrobio hoc inflixit noſtro Ludovicus, cum omnes editi ſcriptique: *utrum videretur utilius exque republica eſſe.* Quod ego exquiſitum & ſimile ducebam illi apud Senecam de conſt. Sap. 11. *Ut quiſque contemptiſſimus & ludibrio eſt, ita ſolutiſſimæ linguæ eſt.* Er apud Livium lib. 1. *eo majore gaudio quo prope metum res fuerat. Utilius ex que republica* eſt magis utile & è republica.

Ne introeant niſi ille unus Papirius] Lincoln. *introeant præter unus ille Papirius* Rottend. *præter ille unus Papirius hocque puero poſtea.* Regius: *præter ille unus Papirius, atque puero poſtea cognomentum honoris gratia inditum Prætextatus.* Nec dubito, quin idem invenerint Carrio & eclogarii mei, ſed id ranquam inſolens & non ferendum in ſuper habuerunr: perinde ur Macrobius, qui reddidit, *præter illum unum Papirium.* Muretus certe in Fulviano ſibi lectum teſtatur, *ne introeant præter ille unus Papirius.* quod in Excerptis, quæ habeo, prætermiſſum eſt. At Gellius bonos auctores ſecutus eſt. Trogus Pompejus lib. 13. *epiſtolas in Græciam ſcripſerat, quibus omnium civitatium exſiles, præter cædis damnatis reſtituebantur.* Eodemque libro: *ut nihil hoſtis victor ſuarum rerum præter incendii ſpectaculo frueretur.* Suetonius Claudio 4. *nullo præter auguralis Sacerdotii honore impertitum.* Varro 1 de re ruſt. 41. *quare ex terra potius in ſeminariis ſurculos de ficeto, quam grana de fico expedit obruere, præter ſi aliter nequeas.* Cicero lib. 5 ad Attic. ep. 3. *nullas enim*

adhuc acceperam præter qua mihi bina ſemel in Trebulano reddita ſunt.

In ætate prætextata prudentiam] Miror hic mutum Cartionem, cum Reg. & Rottend. *in ætate prætexta prudentiam*: quemadmodum & apud Macrobium exſtat.

Cap. xxiv. *Itaque poſtquam eſt Orchino*) *Orcino* in Notis recte Carrio, ut *Orcini liberti*, *Orcini ſenatores*, *Orciniana ſponda.* Acidalius malit, *ita qui poſtquam.* Si quid mutandum, potius vellem, *oblitæ ſunt.*

Loquier Latina lingua] Sic Ludovicus, cum eſſet *Latina lingua loquier.* At quod in unis ejus & illis recentioribus erat membranis, id ſatis antiquæ & optimæ probant noſtræ in Reg. Rottend. Lincoln. *loquier Latinalingua.* Acidalius cur maluerit *loquei*, rationes edat ipſe.

Poſtquam morte datuſt Plautus] Sic habere meliores codices MSS. notat ad Catalecta Scaliger, atque ita legendum eſſe decernit. Alciatus, *poſtquam eſt morte captus*, vel *catus* pro altero: quod rejicit Gerh. J. Voſſius, & veram ſcripturam eſſe ait veterum librorum: *poſtquam eſt morte datus. Morte* pro *morti*, lib. 11 de arte Gram. cap. xvi. Carrio autem ſcribit eſſe qui in veteri neſcio quo codice *mortem aptus* exſtare monuerint: quam ſcripturam in nullo exemplari ſe repperire potuiſſe. Quid dicas, niſi hac parte infelices fuiſſe? Ego è regio fida manu exſignatum, in Rotr. cummaxime his oculis ſcriptum video: *poſtquam eſt mortem aptus Plautus.* Fatetur tamen Carrio, ſi hoc MSS. fovere verum ſit, nihil poſſe commodius excogitari *Mortem aptus*, ut Nepos Cornelius in Attico: *nactus eſt morbum, quem initio ipſe & medici contempſerunt.* Suetonius in Tito: *ad primam ſtatim manſionem febrim nactus.* Et idem forte in vita Virgilii: *dum Megara vicinum oppidum ferventiſſimo ſole cognoſcit, languorem nactus eſt.* Nec diſſimile illud Terentii: *More hominum evenit, ut quod ſum nactus mali, prius reſciſceres tu, quam ego, quod tibi evenit boni.* Higinus Aſtron. de Ophiucho: *mala plurima perpeſſus aliquando mortem adeptus.* Quin & ſecundo Triſtium Ovidius: *at nullum crimen adeptus eram.* Suetonius in Domitiano: *quod poſt deſtitutionem Nero, in adipiſcenda morte, manu ejus adjutus exiſtimabatur.* Idem ſignificat Fulvianus, qui *mortem adeptus.* Quod igitur omen ſuis in Plautum Divinationibus dedit Valens, cum in ipſo aditu hoc Plauti elogium tam immiſericorditer excarnificabat? Τῶν ἀδυνάτων facit ſibi verſibus longis vel heroicis uſum Plautum. *Mortem aptus* nullo quantumvis inſubido ſcriptore, nedum Plauto dignum pronuntiat: denique ſenarios expatrat: *Poſtquam Marcu' Attius Plautuſt demortuus, Deſerta ſcena eſt & luget comœdia.*

dia. poſtremum, *Et numeri innumeri ſimul omnes conlacrumant:* nam tertio fatetur ſe medicum non eſſe. Utinam nulli horum eſſe voluiſſet!

Uti ad ſe aſpicias] Acidalius: *Uti ad ſe aſpiciens endo quod ſcriptum eſt legas.*

Poëtæ Marcei Pacuviei ſita] Omnes edd. antiquæ; *Pacuvii Marci.* Scaliger mutavit in Catalectis, & ſecutus eſt Carrio, non tamen è codd. Gellianis, ſed è quibuſdam collectaneis ponens, *Marci Pacuvii*: & addens nihil referre quomodo ſcribatur. Si nihil refert, cur non relinquitur vetus? nam haud dubie membranæ ejus, ut & noſtræ, *Pacuvii Marci* Et de induſtria ſæpe ſic ordinem nominum invertiſſe antiquos ad Livium & Senecas diximus.

Cap. XXV. *Quam plena aut proba eſſe*] Reg. quoque & Rotten. *plana*, ut omnes Carrionis, præter unas, quas optimas appellat. Lincoln. & Quintus; *planata.* Infra: *magis feſtive quam aperte atque definite.*

Si induciis in menſum aliquot factis caſtris concedatur] Sic omnino Rot. *in menſum aliquot*: in Regio, ut & Fulviano, aberat præpoſitio: conſtabat tamen utrique ut & Schefferino, *menſum*, Ovidio quoque & Senecæ in Tragœdiis uſurpatum. Dein reg. & Rot. *factis in oppidi caſtris concedatur.* Recte, modo literam commutes unam, ſcribatque *in oppida.* Nam *concedere caſtris*, ut *vita concedere* Tacito, primo annali: *Ut Agrippa vita conceſſit.* Et ſæpius. Virgilius 10. Æneid. *Jamque dies conceſſerat.* Silius lib. 3. *Solioque Quirinus Concedet.* Noſter 2, 16. *Cum hominum vita diſceſiſſet.* Poſſis etiam legere: *induciis menſum aliquot pactis.*

Significantius conſignantiuſque] Reg. & Rotten. *conſignatiuſque*, ſecus atque Carrioniæ. Sic lib. 2 cap. I. *Quam lepide deſignateque dixerit.* Et cap. ſequenti: *qui proprie atque ſignate locuti ſunt.*

Exempta una litera ſonitus vaſtioris & ſubjuncta levioris] Rot. & reg. *ſubuita.* Lege, *ſubdita* vel *ſubjecta.*

Jam diu eſt quod quærimus] Fulvianus, Reg. Rott. *jam diu eſt cum quærimus.* Ut apud Plautum Mer. 3, I. *Jam biennium eſt, cum tecum habet rem?* Et, *Nam illi quidem haud ſane diu eſt, cum dentes exciderunt.*

Ut in diem certum non pugnetur, nihilque incommodi detur] Tres eidem: *nihilque incommodetur.* Terentii & Ciceronis verbum. Ille in Andria: *magis id adeo mihi ut incommodet Quam ut obſequatur gnato.* Hic pro Quintio: *cum ipſi nihil alteri ſcientes incommodarint.*

Quod dicitur dies certus præfinitus) Nihil mali eſt in hac lectione:

ne: ſcripti tamen ſuſpicionem movent. Reg. enim & Rott. & Schefferi: *præfinitur.* Ut videantur velle: *Quod igitur certus dies præfinitur, pactumque fit.*

Utrimque utroque alteri ad alterum] Quare hoc maluerit Cario quam *alteri ad alteros*, quod prius legebatur & exſtat in noſtris, ignoro: jam enim ceſſant ejus Notæ, finitæ ad illud *ἐκεχειρίαν dixerunt.* Gebhardus hoc quoque ex Pal. revocavit 2. Ant. Lect. 6. ſed quod ille amplius, *utrimque ultro citroque*, non apparet in noſtris.

Inde ab eo, inquit nomen &c. quaſi initus] Reg. Rot. Var. Schefferi: *Inde adeo, inquit, nomen eſſe factum videtur, quaſi invia, hoc eſt, initus atque introitus.* Forte *initia*, ut voluit Lambecius.

Cap. XXVI. *Et in ipſis commentariis*] Sic jam in Aldina. At ſcripti & prima editio, *in ipſius commentariis.*

Non ita eſſe Plutarchum, ut diceret.] Gebhardus è Pal. *ut deceret: philoſophum iraſci turpe eſſe*, 1 Antiq. Lect. 6. Fulvianus *ut deceret philoſophum eſſe.* Reg. & Rot. *non ita eſſe Plutarchum, ut Philoſophum deceret: iraſci turpe eſſe.* Sic & tollitur ambiguitas, & vera opinor lectio datur. Ipſum enim iraſci volunt turpe eſſe, & cuivis; non modo Philoſopho. Schefferi *doceret.*

Dum ego atque hic diſputamus, hoc tu age] Fulvianus, Reg. & Rot. *tu hoc age.*

Aliud ἀνάλγητον καὶ ἀναίσθητον. Nam aliorum omnium] Regius: *aliud ἀνάλγητον & ἀναίσθητον, id eſt hebetem & ſtupentem.* Rottend. *aliud Gr. 1. ebetem ac ſtupentem.* Prima quoque editio: *aliud ἀνάλγητον καὶ ἀναίσθητον id eſt hebetem ac ſtupentem.* Dein uterque calamo exaratus: *nam ficuti aliorum omnium.* Quæ vox omnino deſiderabatur.

A D

A. GELLII LIBRUM II.

CAp. 1. *Deque ejuſdem viri patientia*] Si ſic ſcripſit auctor, ταυτολογεῖ, ubi neceſſe non eſt. Scribe: *deque ejuſdem viri parcimonia.* Temperantiam ejus in victu frugalitatemque intelligit. Juſtinus lib. 3. *Parcimoniam omnibus ſuaſit, exiſtimans laborem militiæ aſſidua frugalitatis conſuetudine faciliorem fore.* Noſter 2, 23. *Parſimonia & victus atque cœnarum tenuitas.*

Firmamentum id quoque] Cum Regio, Rottend. Fulviano fac habeas: *corporis ad fortuitas patientia vices firmandi, id quo-*

que accepimus Socratem facere inſueviſſe. Livius lib. 27. *Inde cibo corpora firmare juſſi, ut ſi longior eſſet pugna, viribus ſufficerent.* Aurelius Victor de Mithridate: *quia adverſum venena multis antea medicaminibus corpus firmarat.*

Inconnivens, immobilis] Sic MSS. Colvius ad 2 Metamorphoſin, *inconnivus*, quo Appulejus ſolet uti.

In bello Peloponneſiaco imprime ipſam Athenienſium] Quis non delectatus eſt τῷ *imprime?* At ex errore natum & hic duntaxat abolendum eſt. Iam tamen Romana & Veneta fovent editio, & inde revocavit Carrio cum Aldus & deinceps dediſſent *inprimis.* Sed ſcribendum ex Fulv. Reg. Rott. Lincoln. *in belli Peloponneſiaci principiis Athenienſium civitatem.* Secundo enim ejus anno contigit. Agnoſco etiam originem corruptelæ in Rot, in quo eſt: *belli Peloponneſi ae i pne ipis athenienſium*: & quod ex regio annotatum: *belli Peloponenſi acri principis athenienſium.* Mox lege: *us parcendi moderandique rationibus*, non *is.*

Cap. 11. *In diſcumbendo ſedendoque atque in id genus rebus*] Nihil hic intolerandi. Quia tamen regius, *atque in genus*, fortaſſe ſatis habuit ſemel præpoſitionem poſuiſſe, & ſcripſit: *atque id genus rebus.*

Patrem Præſidis ut ſederet] Rot. *uti ſederet.*

Patrum jura cum filiorum, qui in magiſtratu ſunt, poteſtatibus] Sic MSS. Chr. Colerus Parer. cap. 20 ex Saliſbérienſi: *qui in magiſtratu ſunt aut poteſtatibus.* Quod quæ neceſſitas imperet, non video. Tum ſatis durum illud, *jura patrum cum filiorum collata.*

Iis honoribus prius quibus domi] Regius: *prius huc uſque quibus.* Nunquid *iis honoribus privilegiisque quibus domi quoque veſtræ te uti priorem decet?*

Neque deſcendere voluit quod pater erat] His verbis ſi fides, Fabius non movit ſeſe, quod patrem non oportere ſubmitti conſuli filio judicaret. At id falſum: voluit enim deſcendere, ac ſenſit hoc fieri oportere, ſed conatus eſt, ut tentaret filium. Quare ſuſpicabar: *Neque deſcendentem ultro, quod pater erat & quod inter eos ſciebant maxima concordia convenire, lictores non auſi ſunt deſcendere jubere.* Quod eſt, & lictores, cum ſponte non deſcenderet Fabius, veriti ſunt animadvertere, memores patrem eſſe conſulis & egregie concordes eſſe. Lictorum hæc argumentatio tacita erat, non Fabii. *Neque deſcendentem*, eſt, *& non deſcendentem.* de quo genere ad Statium. Sic infra cap. 4. *neque utra*, pro, *& neutra.*

Cap. 111. Ἰχθὺν ἱερὸν *multa itidem talia citra morem*] Verterant *piſcem pauperem*: quod reprehendit Badius, & *ſacrum piſcem* facit. Sed MSS. ἰχθὺν *&* ἱερὸν *& multa itidem talia contra morem.* Ergo ut ἰχθὺν ἀντὶ τοῦ ἰχθὺν, ita ἱερὸν ἀντὶ τοῦ ἱερὸν.

Inſpi-

Inſpirantis primæ litera] Videtur quæſitus nitor, *inſpirans litera*, pro aſpirata. Quamquam poſſis cogitare, *inſpirantes primam literam*. Sed nihil auſim mutare.

Fidum Optatum multi nominis] Ita interpolaſſe Stephanum ſcribit Barthius 35 adverſ. 7, cum legeretur *fidum optatumque*, unde conjicit *fidum opinatumque*. Sed noſſe debuit non illum, ſed recentiores interpolaſſe, quod erat in editione prima, idque reduxiſſe Carrionem. Video etiam in Rotten. *fidum obtatum multi* . *Optatos* autem complures exhibent Lapides antiqui. *Optatus* è libertis Claudii præfectus claſſis, Plinius 9, 17.

Quem ipſius Virgilii fuiſſe credebat] Reg. & Rot. *credebatur*, Prægnantius; ſignificat enim non unius Optati, ſed commune codicem illum noſcentium id judicium fuiſſe.

Accuſatio ſubſcriptione in reum] Immo *accuſatio ſubſcriptionis in reum*, ut ſcripti editique veteres.

Quoniam divinare quodammodo judicem oporteat] Romana editio, *oportet*. Lincoln. *Judex oportet*. Rot. & Reg. *divine quodammodo judex oportet*. Fulvianus: *divinit quodammodo judex oportet*. Hoc verum. Cicero primo de Oratôre: *ex rerum cognitione efflorescat & redundet oportet oratio*.

Sed videtur eum ſignificare velle] Ex Reg. Rot. Vat. *videtur tamen ſignificare*.

Judex ea quæ dicit] Jam apud Aldum ſic depravatum, non in Romana, non Veneta, quæ ambæ, *didicit*, quemadmodum etiam ſcripti: & conjecit Guil. Ranchinus 1 Var. 3. Non patronus modo, ſed & judex cauſſam diſcit. Seneca in ludo: *Quo non alius Potuit citius Diſcere cauſas, Una tantum Parte audita, Sæpe & neutra.*

Sed alii quidem divinationem] Lege è ſcriptis, *alii quidam*.

Cap. v. *Atque id commodiſſime facias*] Reg. Lincoln. & Rot. *commodatiſſime*. Iidem cum editt. Romana & Veneta: *de elegantia tamen detraxeris*.

Cap. vi. *Debet vis vera atque natura verbi*] Malim, *vera atque nativa verbi*. Sic lib. 9, cap. 9. *nativæ dulcedinis*.

Direpta eſt, ut non ab hoſte] Rottend. & Lincoln. *non ut ab hoſte*, quemadmodum & apud ipſum Tullium legitur cap. 55. Ibidem *religionum*, ubi noſtra exemplaria *religionem*.

Unum eſt ejuſmodi] Rot. & Lincoln. *ejuſcemodi*. Rott. Reg. & Aſcenſ. *hujuſmodi*.

Πολλάκι γὰρ καὶ μωρὸς] Miror unde iſte μωρὸς invaſerit, niſi forte ex Macrobio Saturn. 6, 7. Regius & Pal. teſte Gebhardo, & utraque vetus editio: Πολλάκι καὶ κηπωρὸς· vel κηπουρὸς. Fruſtra muneris omnium plane antiquiſſimi injuriam inſignem; ut fatuum illud μωρὸς defendat, miſeratur Gatakerus Adverſ. miſcell. 1. 7.

Sic in actionibus autem civilibus laudari id dicitur] Ita tranſpoſuerunt τὸ *autem*, cum reperiſſent in ſcriptis: *Sic in act. civilibus autem*, & addiderunt τὸ *id*, quod in illis non erat. Verum tenuerunt Macrobiani codices: *ſic in actionibus civilibus auctor laudari dicitur, quod eſt nominari.* Hoc voluit & Giſanius ad Muretum & à Carrione Stephanus edidit. At quod ſequitur, Reg. & Rot. *Inlaudatus autem eſt quaſi inlaudabilis.* Macrobius: *Illaudatus ergo.*

Templum Dianæ Epheſiæ] MSS. & prima editio, *Efeſi*, vel *Epheſi incenderat.* Quod cur mutarent, cauſæ nihil erat. Eſt enim, ut Græcis τὸν ἐν Ἐφέσῳ ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος. Vitruvius lib. 2. *Epheſi in æde ſimulacrum Dianæ.*

Et hic quidem Poëta locis aliquot] Apud Macrobium, *hic idem:* & præfert Meurſius 4. miſcell 9.

Squallere enim dictum eſt à ſquamarum] Rott. & Lincoln. τὸ *eſt* ignorant.

Cap. VII. *Subtiliſſime dijudicaverunt*] Reg. & Rot. *dijudicarunt.*

Omnibus quæ pater imperat] Fulvianus, Reg. & Rot. *Omnia quæ pater imperat parendum.* Quod genus loquendi doctius & à vulgo remotum hic diſplicuit; at mox toleraverunt. Eſt autem contractum eo, qnod integrum fuit, *per omnia, quæ pater imperat, ei parendum.*

Quæ ſua vi recta aut honeſta ſunt] Meurſius trajiciendum cenſet: *aut honeſta ſunt aut turpia ſua vi. quæ recta aut honeſta*, 4 Miſcel. 9. Miſcere videtur, quæ ſeparanda ſunt. Nam illud propoſitum, *Omnia quæ in rebus humanis fiunt, ita uti* (ſic enim optimi codices) *docti cenſuerunt, aut honeſta ſunt aut turpia*, hoc, inquam, propoſitum ſophiſtarum eſt. Cui ſubjicit Gellius, *quæ ſua vi recta & honeſta*, hoc eſt, ſe iſtud admittere in illis, quæ non niſi recta & honeſta ſunt, quæque omnino & ubicumque turpia atque iniqua ſunt; & priora oportere fieri ſive præceperit pater, ſive non præceperit; poſteriora nec ſi præceperit. At tertium eſſe genus μέσων & ἀδιαφόρων, (*tum* MECaτaΔ[aφoPA, regius) quod quia diſſimuletur in argutiola illa, ideo illam reprehendit ut imperfectam.

Catilina aliquo aut C. Bibulo] Giſanius ad Muretum & Lipſius 1 Ant. 10 de conjectura, ut ajunt, ille *aut Tubulo*, hic *aut L. Tubulo* correxere. Nos in Rot. plane ac ſine ambiguitate videmus, *aut tubulo.*

Non eſt ergo integra propoſitio dicenda] Fulvianus, Reg. & Rott, *dicendum.* Lege *dicentum*, vel *dicentium*, ut voluit & Muretus.

Neque ὑγιὲς νόμιμον διεζευγμένον videri poteſt] Suſpectum hoc

hoc Stephano: cum enim τὸ νόμιμον adjectivum ſit, æque atque τὸ ὑγιὲς, particulam connexivam interjici oportere. Acu rem tetigit, nam regius, ὑγιὲς & νόμιμον.

Deeſt enim disjunctioni iſti tertium] Reg. & Rot. *dijunctioni.* Varro lib. 1. de re ruſt. 2. *Dijungamus igitur, inquit, paſtionem à cultura.* Noſter lib. 16, 8.

Poteſt ita concludi, Nonnunquam eſt igitur] Regius; *non poteſt ita concludi, Nunquam eſt igitur parendum.* Satis commode; nam hæc iſtorum concluſio fuerat. In Rottend. etiam *Nunquam* eſt pro *Nonnunquam.*

Cap. VIII. *A Plutarcho peracta ſit in ſyllogiſmi*] Regius, *pacta in ſyllogiſmi.* Lege; *facta.* Et omittitur merito τὸ *ſit*, nam pro more ſuo potius τὸ *Eſt* intellexit auctor.

Sumere debuit: ὁ θάνατος] Regius, τὸ θάνατον εἶναι ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσιν.

Epicurus cuicuimodi homo eſt] Rottend. *cuimodi*, ut voluit Giſanius: qui de hoc multa congeſſit in Obſervationibus L. L. ſed adeo non diſtinguit *cuimodi* & *cuicuimodi*, ut alterum prorſus aboleat. Sed cum utrumque in MSS. & quidem emendatiſſimis reperiatur, apparet utrumque in uſu fuiſſe: ubi autem utrum commodius, ex ſenſu potius quam ex librariorum inæquali cura judicandum. Ita autem differre videntur, ut *cuimodi* ſit qualis vel quale, *cuicuimodi* qualiſcumque vel qualecumque. Veluti apud noſtrum 14, 1. *Atque illud etiam cuimodi eſſet, conſiderandum putabat.* Id eſt, quale eſſet, cujus generis, quam bene conveniens foret. Eodem libro cap. 6. *Cuimodi ſint, quæ ſpeciem doctrinarum habeant.* Lib. 21, 1. *Cuimodi ſint ea, quæ reprehendiſti.* His omnibus locis certum eſt τὸ *cuicuimodi* non poſſe poni. At lib. 9, 2 *Demus huic aliquid æris, cuicuimodi eſt,* & Lipſius in membranis, quas laudat eximie bonas, & nos in binis haudquaquam malis invenimus. Significat, qualiſcumque eſt. Lib. 13, 21. *Ac ne id quidem prætermittendum puto, cuicuimodi eſt.* Sic in unis & nos; in duabus *cuimodi.* Lib. 18, 3. *eandem illam ſententiam diſerti viri, cuicuimodi poſſet, verbis dicere.* Id eſt, quibus quibus vel qualibuſcumque poſſet. Lib. 20, 1. *Quoniam ſatis eſſet invalido cuicuimodi vectabulum.* Sic recte Carrio: etſi noſtræ tantum *cuimodi.* Cicero de finibus 3, 9. *his tamen omnibus eos antepono, cujuſmodi ſunt, qui ſummum bonum in animo atque in virtute poſuerunt.* Lambinus, *cujuſcujuſmodi ſunt*: Giſanius retinet vulgatum. At in membranis bonæ notæ reperi, *cuimodi ſunt:* neque aliud ſignificat ille apud Gruterum mutilus, quem ait habere tantum, *eos ante potuimodi ſunt:* eliſum enim tantum *No.* Ergo ſcribe, *cuicuimodi ſunt.* Quo Ciceronem pro Sex. Roſcio uſum teſtis locuples Priſcianus in

tertiodecimo : quod eidem ad Atticum 3, 22, in fine tertii quartique Tuſculanarum, inque ſecundo de legibus ex certiſſimæ fidei ſcripis reſtituit Victorius: quem qui falli decrevit & *cuicuimodi* Latinum non eſſe, parum cavit ipſe, ne quid aſperius dicam.

Cap. IX. *Ab Epicuro dictum inſectatus ſit*] *Inſectatus eſt* ſolet malle noſter.

In Epicuro accuſando λέξεις τηρεῖ] Ex Fulviano video notatum θηρεῖ. At Regius plane λεξιθηρεῖ. Huic enim debet, quod ſic legendum præcipit ad Solinum p. 1467 Salmaſius. Λεξιθηρεῖν autem apud Epiphanium dici & λεξιθήρας vocularum aucupes, qui in ſacris literis περὶ λέξιν accipiebant, quæ traherent ad falſorum dogmatum confirmationem, docuit Caſaubonus ad Athenæum 3, 19. His obnuntiat Reineſius Var. 1, 6, & deceptum eſſe Caſaubonum dictitat, qui cum in accuſandi caſu πληθυντικῶς legiſſet alicubi λεξιθήρας quintæ declinationis eam terminationem eſſe opinatus ſit; eumque aliter ſenſurum fuiſſe, ſi à ſimplice θήρα, θηράω, θηρεύω deducta & compoſita introſpexiſſet. Equidem θηρᾶσθαι λέξεις dicit Epiphanius lib. 2 Panarii p. 751. ἔτι δὲ πάλιν ὁ αὐτὸς Ἄρειος θηρᾶται λέξεις, περιοσσῶν ἀεὶ τὰ πάντα, καὶ περιεργαζόμενος ἑαυτῷ τὰ μοχθηρὰ, οὐχ' ὡς ἔχει τὸ θεῖον γράμμα, ἀλλ' ὡς αὐτὸς νοεῖ &c. Suidas: Θηρολέξης ὁ τὰς λέξεις θηρώμενος. Rurſus: Θηρατὴς λέξεων, θηρευτὴς ἐστὶ ζώων χερσαίων καὶ ἐναλίων. Sed tamen idem: Θηρῶντες, ἐπιτηροῦντες. Et ipſum ſi quis Epiphanium diligentius evolverit, facile tantæ negligentiæ crimine Caſaubonum liberabit. Quid enim ? An non niſi λεξιθήρας accuſandi caſu alicubi legit, qui legit Panarii libro 2 p. 785. Περιπηδήσαντες τοίνυν οἱ λεξιθήρες εὐθὺς, ὡς πρόφασιν καθ' ἐχθροῦ εὑράμενοι ἐπιφέρουσι λέγοντες. qui pag. 801. περιλείπεται δὲ τοῖς λεξιθήρεσι τὸ τοῦ πνεύματος ἁγίου πρόσωπον. Hæc profecto non niſi quintæ declinationis ſunt, nec poſſunt aliunde quam à λεξιθήρ derivari. Similiter quod invitis illi Muſis Gratiiſque fictum videtur λεξιθηρεῖν, idem habet Epiphanius lib. 1 p. 149. κἄν τι τῶν Ταρσέα ἑαυτὸν εἴποι, οὐκ ἀπὸ τούτου πάντως δίδοται πρόφασις τοῖς λεξιθηροῦσι τὰ εἰς ἑαυτῶν καταστροφὴν καὶ τῶν πειθομένων οὕτως ἔχειν. Eodem pag. 389. Κεχρῆνται δὲ οἱ τοιοῦτοι καὶ ἀποκρύφοις ποιν, ὡς ἀκηκόαμεν, ἀλλὰ καὶ ἐν μέρει ταῖς ῥηταῖς βίβλοις, λεξιθηροῦντες ἐκεῖνα μόνα ἅ τινα καὶ κατὰ τὸν νοῦν αὐτῶν παραπλέκοντες ἑτέρως μεταχειρίζονται. Ubi tamen editur λεξιθηρῶντες. Lib. 2 p. 456. Ἐπαίρονται δὲ πάλιν τῇ διανοίᾳ οἱ αὐτοὶ λεξιθηροῦντες ἀπείρως. Eodemque pag. 771. Ἀλλὰ λοιπὸν λεξιθηροῦντες τὰ καλῶς καὶ ὀρθῶς εἰρημένα ὑπὸ τῆς γραφῆς. Socrates hiſtor. Eccleſ. lib. 6, 20.

Καὶ

Καὶ πολλὰ μὲν αὐτοῦ βιβλία συγγέγραπται· λεξιθηρεῖ δὲ ἐν αὐτοῖς, καὶ ποιητικὰς παραμίγνυσι λέξεις. Quod ex eodem repetit Suidas in Σισίννιος. Sed repugnat analogia, quæ ὁ λεξιθήρας nominandi caſu requirit & λεξιθηρᾶν. Hic ergo nodus ut ſolvatur, cogitandum erat ;. non temere pronuntiandum auctore carere, quod certum ac præſentem habet. Quid dicemus igitur ? nempe τὸ λεξίθηρ eſſe ἀποκεκομμένον ex λεξίθηρος vel λεξιθήρας, quemadmodum λίπα pro λιπαρὸν, κάρα pro κάρηνον, δῶ pro δῶμα, ῥᾶ pro ῥᾴδιον· λεξίθηρος & λεξίθηρ placuiſſe, ut μάρτυρος & μάρτυρ, διάκτορος & διάκτωρ, & ſimilia: & ab hoc eſſe formatum λεξιθηρέω, non à θηράω. Sic τιμάω, at φιλοτιμέομαι à φιλότιμος· ſic τολμάω, at ἀτολμέω ab ἄτολμος. Tale eſt & σκιοθηρεῖν apud Heſychium; Φρέαρ ὀρύττειν, σκιοθηρεῖν· οἱ γὰρ ἀπὸ τῶν μαθηματικῶν εἰώθασι τὰς μεσημερινὰς λαμβάνειν καὶ σκιοθηρεῖν ἐκ τῶν φρεάτων. •

Cap. x. *Ut pluribus gradibus in eandem*] Reg. Lincoln. Rot. *in eadem.* Lege, *in ædem conſcenderetur*, id eſt in ipſum Capitolium, ut prodidit Salmaſius ad Solin. p. 1211.

Quæ in area ſub terra eſſent] Colerus *ſubterrea* vel *ſubterna.* Quid opus ? Proprie non area magis quam atrium intelligitur niſi locus ſubdivalis. At poterant ciſternæ, cellæ, cryptæ ipſa in æde ſub pavimento eſſe: non erant hæ tales, ſed in area ædis ſub terra. Nempe area eſt non modo ſuperficies, ſed omne illud, quod à ſolido emunitum eſt : cujus partem aliquam neceſſe eſt eſſe ſuperficiariam & conſpicuam, partem ſub terra tectam.

Quædam religioſa donariis conſecratis] Editiones antiquæ: *religioſe donariis conſecrata.* Rott. *religioniſe donis conſecratis.* Regius, Fulv. Lincoln. *religioſe donis conſecratis.* Scribe, *religioſa e donis conſecratis*, ut præcepit Salmaſius.

Æditui Capitolini uterentur ad cuſtodiendum] MSS. *æditui Capitolii uterentur ad cuſtodiendas.* Et poſterius quidem antehac vulgo edebatur : neque aſſequor, quare vel Carrio vel Stephanus mutaverint.

Cap. XI. *Plus quam credi debeat, ſtrenuum*] Reg. *credi queat.*

Populi militaria dona habuit] Nihili ſunt illa *militaria dona populi.* Regius & Rot. ignorant τὸ *dona.* Vaticanus *ſpolia* pro *populi.* Forſan ergo : *Spolia militaria habuit multijuga.* Nec me fugit etiam τὸ *militaria* delere Salmaſium. Sed cur non dixerit *ſpolia militaria* quæ Valerius Maximus *ſpolia ex hoſtibus*, Solinus *ex hoſte ſpolia ?* Puto tam conſtare, licet additum non eſſet, *ex hoſtibus* ea fuiſſe ſpolia, quam conſtat bellica vel *militaria* fuiſſe.

fuiſſe. Spolia etiam ſunt, quæ latro abſtulit. Quin & juſtorum ſpoliorum non unum genus: alia certe *opima*, alia *provocatoria*: ut *militaria* poſſis accipere tralaticia in eo genere virtutis, quæ vulgo milites, fortes viri, capiunt.

Cap. XII. *Arma caperentur pugnaretur que*] Hæc periodos poſtrema quum verbis legitimis & ex perſona legem ferentis terminetur, quam indecorum eſt eam oratione obliqua & ex perſona narrantis incipere? præſertim cum τὸ *inquit* nuſquam interponatur, quod hujuſmodi tranſitiones ſolum excuſat. Opportune igitur quatuor codices, *capientur pugnabiturque*: indicio directam omnem & ſibi ſimilem orationem fuiſſe, & quidem hoc modo: *Si ob diſcordiam diſſenſionemque ſeditio atque diſceſſio populi in duas partis fiet, & ob eam cauſam irritatis animis utrimque arma capientur pugnabiturque.*

Non alterutra parti ſeſe adjunxerit] Hanc Carrionis eſſe conjecturam reor: nam & ſcripti & antehac editi: *alterutra parte.* Quod vereor, ne fuerit olim, *ad alterutram partem*, quemadmodum & paullo poſt loquitur, & ſæpe mavult Cicero. Ut famil. 1 ep. 8. *ad ejus me rationes adjungo.* ep. 9. *ad eorum cauſam me adjungerem.*

Tenuit nos gravis quædam in principio admiratio requirentes] Quatuor membranaceis credo auctorem ſcripſiſſe, *requirens.* Sic Juſtinus 12, 6. *& in locum iræ ſucceſſit exiſtimatio modo perſonam occiſi, modo cauſam occidendi conſiderans, pigere eum facti cœpit.* Regius quoque, *gravis admodum in principio admiratio.*

Uſum ac ſententiam legis inſpexerat] Rot. *introſpexerat.* Regius, *introſpexerant*, & mox *dicebant.* Satis placet.

Populumque partitum & amentem non deterruerit, ad alterutram partem diviſi] Hic late gangræna ſerpſit. Primum Reg. Lincoln. Rott. *populum*, ſine particula copulativa. Dein Reg. & Rott. *percitum*, ut & Palat. apud Elmenhorſtium in Appulejano indice, & ante Carrionem editi. Plautus Caſina 3, 5. *ne quid in te mali faxit ira percita.* Cicero pro Milone: *ſive illud animo irato ac percito feciſſet, ut incenſus odio trucidaret inimicum.* Ciceroni *percitus & iratus*, qui Plauto *ira percitus*: ſic Gellio *percitus & amens*, qui Appulejo *percitus rabie.* Super hæc pro *deterruerint* iidem *deruerint*, quod ſupereſt, ni fallor, de *deſeruerint.* Poſt quod verbum excidit adverſativa particula. Denique *dividi* tres pro *diviſi*, ſignificantes *dividui*: neque enim *dividus*, opinor, ut *promiſcus*, dixerunt. *Nam*, inquit, *ſi boni omnes, qui in principio coercendæ ſeditionis impares fuerunt, populum percitum & amentem non deſeruerint, ſed ad alterutram partem dividui ſeſe adjunxerint.* *Deſerunt* enim *populum*, qui ſeſe medios gerunt,

gerunt, & ab ejus civili pugna procul removent. *Dividui* autem, eligentes alii hanc, alii alteram diſſidentium partem. *Fuerunt* etiam, non *fuerint*, Rottendorfianus.

Eoque partes ab iis] MSS. *aque*, vel *eque*. Scribe, *eaque partes*.

Adverſarios ſervatos magis cupiunt] MSS. *ſanatos*, ut edidit recte Carrio. Nam quemadmodum ſeditioſi & qui res novas moliuntur, *inſanire* ac *furere*, ſic ex pœnitentia *ſanati* & *ad ſanitatem rediiſſe* dicuntur. Tabulæ Duodecim: *idem juris ſanatibus quod fortibus*. i. ut Feſtus interpretatur; *qui cum defeciſſent à Romanis, brevi poſt redierunt in amicitiam quaſi ſanata mente*. Cæſar 5 Gall. *nihil hunc ſe abſente pro ſano facturum arbitrabatur, qui præſentis imperium neglexiſſet*. Et ibidem. *plebemque ad furorem impellit, ut facinore admiſſo ad ſanitatem reverti pudeat*. Auctor libri 8. *neque ad ſanitatem reliquorum deditione eſſe perductos*. Frontinus Strateg. 1, 9. *L. Sulla, cum legiones civium Romanorum perniciosa ſeditione furerent, conſilio reſtituit ſanitatem efferatis*.

Pleraque, inquit, pars utriuſque amici] Conjecturam Carrionis eſſe cenſeo. Rot. certe ac reg. ut olim editum: *plerique, inquit, partis utriuſque amici*. Mox τὰ *&* *relinquunt* Rottendorfianus ignorat.

Cap. XIII. *Id quoque nos cum in complurium*] Scribe ex Reg. & Rot. *Idque nos cum in complurium*. Alioqui moleſta τῶ *quoque* repetitio eſt.

Gracchus domo cum proficiſceretur] *Proficiſcebatur* ſcripti, atque ex illis ſic puto edidiſſe Anton. Auguſtinum in Fragmentis veterum hiſtoricorum.

Orare cœpit, ut ſe defenderent] Ant. Auguſtinus: *Orare quidem cœpit id, ut ſe defenderent*. Non temere: nam reperit aliquid in MSS. quod ſic reddendum eſſe cenſeret, quamquam haud attigerit ſcopum. Reg. & Rot. *Orare cœpit id quidem, ut ſe def.* Uterque *quid* cum κεραία ſuper τῶ D, ut ſolent τὸ *quidem* ſignificare. Ne putes, ſolum *quid*, unde fingi *Quirites* poſſit, in Regio reperiri. Credibile eſt autem ſcripſiſſe Gellium *orare cœpit, inquit, ut ſe defenderent liberosque ſuos*. Neque offendat quemquam, quod τὸ *inquit* ſupervacuum videtur, quia ſtatim ante præcedit τὸ *ſcripſit*. Nam ſic paſſim noſter. Inter alia lib. 10, 23. & lib. 11, 12. & lib. 13, 12.

Quem virilis ſexus tum in eo tempore] Reg. & Rot. *virile ſecus*. Quæ non modo antiqui moris ac certæ veritatis lectio eſt, ſed etiam nota bonitatis horum exemplarium. non enim niſi præſtantiſſima & ex talibus tranſlata eam ſcripturam vocabuli hujus ſervant. Vide ad Livium. Dein Fulvius Urſinus τὰ *in eo tempore*

cenſet

cenſet inducenda, credo quod nihil ſignificent aliud quam *tum* præcedens. Suſpicabar: *eumque, quem virile ſecus unum in eo tempore habebat, produci juſſit.* Vel *unum eo tempore.*

Cap. XIV. *Scriptum quidem ſic erat*] Nullus hic uſus τοῦ *quidem*. Transmove igitur auctoribus membranis: *ſcriptum ſic erat, Quid ſi vadimonium capite obvoluto ſtitiſſes? Recte ille quidem ſtitiſſes.*

Cap. XV. *Colebantur ad deum prope & parentum vicem: atque in omni*] Haud ſcio, ubi Carrio ediderit *celebrabantur*, quo delectatur Gebhardus I Antiq. 10. Scripti omnes *colebantur*, & tentandum non eſt. At iidem *atque omni in loco.*

Seniores à minoribus domum deducebantur] Vat. Reg. Rot. *à junioribus*. Et placet, quia altero jam abuſus eſt.

Major rerum omnium bonos majori ætati] Reg. & Rot. *major omnium rerum bonos ætati majori.* non ſine quodam auctu dignitatis in oratione. Sempronius Aſellio infra 5, 18. *Omnium rerum hoc interfuit.* Lib. 17, 18. *quæ duo verba obſervanda præceperit omnium rerum longe ſalubria.* Lincol. etiam *major omni rerum.*

Sic capite ſeptimo legis Juliæ] Reg. Rot. Lincoln. *Sicuti Kap. VII. legis Juliæ.*

Sed ſi par utrique numerus] Quidam manu exaratus. *Quod ſi par.*

Cap. XVI. *Nam ſi hic Silvius, ut in omnium*] Fulv. Reg. Rot. *Silvius ita ut in omnium.*

Prænomen ei impoſitum fuit] Reg. & Rot. *prænomen ei Poſtumo fuit.* Sic, inquam, non *Poſthumo*, uterque; & ut quiſque alius, in quo id nomen occurrit, vel fide vel antiquitate præcellit codex: ſic nummi & æra: ſic marmora, *Poſtumus* & *Poſtumius*. Sic & Græci Πόςουμος, non Πόσθουμος. Quamquam exploſum jamdudum eſt ludibrium diſtinguentium, quaſi *poſtumus* eſſet ultimus, *poſthumus* humato patre natus. Neque aut ratio dari ulla aut analogia oſtendi poteſt compoſiti ex hujuſmodi ſimplicibus tali ſignificatione provenientis. *Poſtprincipia, poſtliminium, poſtſcenia*, *poſtsignaneus* dixere. Sed quid his & iſtis ſimile? Tirones ſic habeant. *Poſterus*, *poſterior*, *poſterrumus* antiquis fecit: hoc *poſterrumus* duobus modis contraxerunt, *poſtumus* & *poſtremus*, velut *extumus* & *extremus*: nec differens ab initio fuit ſignificatio. Deinde uſus, cujus eſt quantumvis generalia vocabula & formulas certis rebus ac materiis adſignare, obtinuit ut *poſtumi* dicerentur mortuo patre nati. Εὔφημον enim in hanc rem vocabulum habere, in quo neque mortis neque ſepulcri fieret mentio: & neceſſario hi liberorum ultimi erant, neque poſt eos alii eodem patre liberi creari poterant. Et hæc delecta

notio

notio adeo prævaluit, ut nativa pœne interiret: niſi quod hic
cam Virgilius conſervavit, & homines docti ſequioris ætatis
revocarunt. Vide Cujacium 3 Obſerv. 4. Guil. Canterum 2 No-
var. 10. Voſſium 2 de anal. 25. Cum autem κύριον eſt τὸ *Poſtu-*
mus, eo differt ἀπὸ τοῦ *Poſtumius*, quod hoc gentis eſt, illud
antiquiſſimis prænomen, poſtea & cognomen fuit. Sic *A. Po-*
ſtumus Albinus: ſic *Poſtumus Cominius Auruncus*: ſic *M. Agrip-*
pa Poſtumus. Hoc diſcrimen dumtaxat fuit ante tempora Cæſa-
rum. Nam quod *Poſtumius* cognomen facit And. Schottus, aut
id pertinet ad inferiora tempora, quæ omnia miſcuerunt; aut
fucum ſibi factum in alios propagat. *Actiis* tribuit *Poſtumiorum*
cognomen, auctore ſcilicet M. Seneca controv. 21. Sed *Actius*
Poſtumus nunc ille in libris vocatur. *Cejoniis* ex Julio Capitoli-
no, qui *Cejonium Poſtumium* Clodii Albini patrem nuncupat.
Juniis ob *Junium Poſtumium* ex triginta tyrannis apud Trebel-
lium Pollionem, ex corruptis opinor libris. Nullus enim in
triginta tyrannis neque Junius neque Poſtumius: ſed *M. Caſſius*
Labienus Poſtumus, & filius ejus, qui *Poſtumus Junior* inter-
dum nominatur. *Liviis* ex Nonarum Caprotinarum fabula, in
qua commenticius Fidenatium dictator *Livius Poſtumius* indu-
citur apud Plutarchum in Romulo & Macrobium: qui tamen
ſi exſtitit, nihil ad gentes Romanas nominumque differentiam
attinet, quippe ſic *Livius Poſtumius* foret, ut *Octavius Mami-*
lius, *Pontius Herennius*, *Decius Magius*, de quibus ad Livium
diximus. *Pontiis* ob mulierem, quæ Tacito 13 annal. *Pontia*,
4 hiſtor. *Pontia Poſtumia* appellatur. *Rabiriis* propter illum,
quem *C. Rabirium Poſtumum*, non *Poſtumium*, repetundarum
reum defendit Cicero. *Sejis* ob *Q. Seium Poſtumum* (ut Manu-
tius & meliores libri) quem veneno ſublatum à P. Clodio, ut
ædibus ejus potiretur, ſuſpicio erat, teſte Cicerone in oratione
pro domo.

Auctorem nullum idoneum nominat] Reg. & Rot. *auctorem ido-*
neum nullum nominat. Et mox: *in quis Cæſellium reprehendit*.
non *in quibus*.

Cap. XVII. *Indoctus dicimus brevi*] Sic & in Rot. conſpicio.
At apud Ciceronem ipſum exhibetur *inclitus*.

Compoſuit, concrepuit, confecit] Et ſcripti & editi antehac
auctius, *compoſuit, conſuevit, concrepuit, confecit*: ut & ipſum
apud Tullium legere eſt. Et merito; duo enim utriuſque gene-
ris exempla poſuit, breviter pronuntiati, *compoſuit* & *concre-*
puit; producte *conſuevit* & *confecit*.

Quare cur ita. ſi dicent juvari] Scripti cum prius vulgatis:
quare cur ita ſit? dicent juvare. At apud Ciceronem datur:
quare, cur? ita ſe dicent juvari.

Qua

Quæ prima eſt in verbo Felix] MSS. cum editis antehac: *in verbo Fecit.*

Non enim ſalva συναιρέσει] Fulvian. Rot. Reg. *ſalva id ἀναλογίᾳ dicitur à verbo, quod eſt cogo.*

Cap. XVIII. *Habuiſſeque in philoſophiæ diſciplinis*] Suavius in regio, *aluiſſeque in philoſophiæ diſciplinis.* Ut *ingenium alere.* Sed & *alumni* pro diſcipulis. Cicero 4 de finib. *Quid ait Ariſtoteles reliquique Platonis alumni?* Ad Dolabellam: *te florere laudibus quaſi alumnum diſciplinæ meæ.*

Ex libertate in ſervitutem venum ierat] Vir ſummus in Floribus Sparſis ad tit. de jure Perſonarum, ſcribit jure Romano neminem directe ſemetipſum vendere potuiſſe: quod licuerit apud Græcos, & inde hic Diogenem *ex libertate in ſervitutem venum iſſe* dici. Aliter Laërtius Diogenes: Φησὶ δὲ Μένιππος ἐν τῇ Διογένους πράσει, ὡς ἁλοὺς καὶ πωλούμενος ἠρωτήθη τί οἶδε ποιεῖν. Et clarius infra: Καὶ πρᾶσιν ἤνεγκε γενναιότατα· πλέων γὰρ εἰς Αἴγιναν καὶ πειραταῖς ἁλοὺς, ὧν ἦρχε Σκίρπαλος, εἰς Κρήτην ἀπαχθεὶς ἐπιπράσκετο.

Theophraſti Peripatetici ſervus Pompolus] Non enim *Philoſtrati*, ut apud Macrobium 1 Saturnal. 11 legitur. Et *Pompylos*: ut olim edi curavimus, non *Pompolos.* Vide Laërtium.

Demiratus emit & manumiſit] Rottend. & Regius, *manu emiſit.* Sed deeſt pronomen Scribe: *Eum Xeniades reſponſum ejuſdem miratus emit & manu emiſit.* Sic enim & Rott. ut edebatur olim, non *ejus demiratus.*

Ejus Epicteti etiam de ſe] Tota hæc προσθήκη una cum duobus diſtichis, neque in Regio neque in Rottendorfiano neque in Lincolnienſi neque Schefferiano comparet. Itaque Salmaſius omnino eam ſpuriam & ab homine inepto attextam & donatam noſtro judicat, in Epictetum & Simplicium. Quod ſi tamen auctoris eſt, haud dubie ſcribendum: *non omnimodo deos exoſos eſſe.* Noverat enim ille veteribus *exoſum* eſſe, qui infeſtus eſt, non qui inviſus; ut & *peroſum*, qui odit, non qui eſt in odio. Et ſic ipſemet utitur lib. 15, 20. *mulieres fere omnes in majorem modum exoſus fuiſſe dicitur.* Editiones ſuperiores, *non omnes modo diis.* Apud Macrobium, *non omnimodo diis:* & ſic Guilhelmius 3 veriſ. 13. *Omnes omnimodis diis* Carrionis eſt.

Cap. XIX. *Quibus eadem præpoſitio Re imponitur*] Rottend. *quibus eadem præpoſitio præponitur.*

Dicimus; itidem reſcire] Reg. & Rott. *neque ut reſcribere, relegere, ſubſtituere dicimus, itidem dicimus reſcire.* In τῷ *ſubſtituere*, quod & Lincoln. habet, manifeſtus librariorum error.

Quæ aut occulto conſilio latuerint] Rot. & Regius, Romana Venetaque editiones, *conſulto conſilio.* id eſt, de induſtria, ſtudioſe,

id

id agentibus, quorum intereſt. Paulus 1 Recept. Sent. 9: *Qui ſciens prudenſque ſe pro minore obligavit, ſi id conſulto conſilio fecit, licet minori ſuccurratur, ipſi tamen non ſuccurretur.* Noſter 6, 17. *non ſponte neque opera conſulta.*

Vel proſperis vel exſpectatis] Multis libris abeſſe ſe videre verbum *exſpectatis*, & pro eo ſubſtitutum *inſperatis*, injuria & vi, queritur Chr. Colerus Paretg. cap. 20. Ego nullum librum tractavi, cui deeſſet *exſpectatis*: ſed poſt Carrionem ubique deſidero *vel inſperatis*: quod antea & editiones habebant & confirmant ſcripti, hoc modo: *vel adverſis vel proſperis vel inſperatis vel exſpectatis*. Nempe τὸ *inſperatis* refertur ad τὸ *adverſis*, ſicut τὸ *exſpectatis* ad τὸ *proſperis*.

Nævius in Triphallo] Ita MSS. Sicubi *tiphallo* illuſit oculis, inde factum, quod κεραία ſupra *T* literam ſignificans R, diſparuerat, aut non animadverſa eſt. Romana, Veneta, Aldus, *in tryphalo*. Aſcenſius *in Ithyphallo*, ſecutus Baptiſtæ Pii conjecturam, quæ & Stephano in fragmentis veterum Poetarum placuit. Sed intercedit Tibullus in carmine ad Priapum: *At o Triphale ſæpe floribus novis Tuas ſine arte deligavimus comas.* Quare ſuus quoque Varronianæ Satiræ apud Nonium Marcellum relinquendus eſt index, *Triphallus* ἢ περὶ ἀῤῥενότητος. Soſipater Chariſius lib. 1. *Calamiſtros Cicero in Oratore maſculine dixit, & Varro de ſcenicis originibus hunc calamiſtrum: ſed idem in Triphallo calamiſtra.* Et ſe prodit error Auſ. Popmæ, qui legit *Triphalus*, quia φαλὸς ſit apex galeæ cui criſta innititur, ſive conus, argumentum, ut ait, in milite virilis animi & vigoris; unde *Triphalos* ſit hæc Satira laudans in viris habitum gravem & ſeverum, contraque mollem & effæminatum vituperans. Τρίφαλος, ut τρίβεχις. ſed vis primæ ſyllabæ ad ſignificandum, quæ in τρικυμία, *trifurcifer*, & ſimilibus. Sic Ariſtophanes Comœdiam ſcripſit Τριφάλης Harpocrationi, Athenæo, Polluci, Heſychio, Suidæ memoratam. φάλης idem qui φαλός.

Si unquam quicquam] Vatic. *Unquam ſi quicquam.*

Sumpſiſſe mutuum, Extemplo illo] Recte Fruterius 2 Veriſim. 11. *ſumpſe*. Recte opinor etiam, *Extempulo*: & videntur confirmare membranæ, habentes L literæ adjunctam notulam, quam in *ſiml* & *poplo* eadem ſcriptura mediæ vetuſtatis oſtendere ſolet, quum ſignificat *ſimul* & *populo*. Sed quis eſt ille locus, *ubi non deſpuitur*? Fruterius jubet videri, an hoc poſtremum aliquam lucem accipere poſſit a Feſto, cum ait: *Doliola locus in urbe ſic vocatur, quia invadentibus Gallis Senonibus urbem ſacra in eodem loco defoderunt, ubi ſpuere alicui non licebat.* Actum agit: nam eodem nos ablegaverat Baptiſta Pius Annotat. poſter.

Sic in actionibus autem civilibus laudari id dicitur] Ita tranſpoſuerunt *τὸ autem*, cum repeiſſent in ſcriptis: *Sic in act. civilibus autem*, & addiderunt *τὸ id*, quod in illis non erat. Verum tenuerunt Macrobiani codices: *ſic in actionibus civilibus auctor laudari dicitur, quod eſt nominari.* Hoc voluit & Giſanius ad Muretum & à Carrione Stephanus edidit. At quod ſequitur, Reg. & Rot. *Inlaudatus autem eſt quaſi inlaudabilis.* Macrobius: *Illaudatus ergo.*

Templum Dianæ Ephesiæ] MSS. & prima editio, *Efeſi*, vel *Epheſi incenderat.* Quod cur mutarent, cauſæ nihil erat. Eſt enim, ut Græcis τὸ ἐν Ἐφέσῳ ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος. Vitruvius lib. 2. *Epheſi in æde ſimulacrum Dianæ.*

Et hic quidem Poëta locis aliquot] Apud Macrobium, *hic idem:* & præfert Meurſius 4. miſcell 9.

Squallere enim dictum eſt à ſquamarum] Rott. & Lincoln. *τὸ eſt* ignorant.

Cap. VII. *Subtiliſſime dijudicaverunt*] Reg. & Rot. *dijudicarunt.*

Omnibus quæ pater imperat] Fulvianus, Reg. & Rot. *Omnia quæ pater imperat parendum.* Quod genus loquendi doctius & à vulgo remotum hic diſplicuit; at mox toleraverunt. Eſt autem contractum eo, quod integrum fuit, *per omnia, quæ pater imperat, ei parendum.*

Quæ ſua vi recta aut honeſta ſunt] Meurſius trajiciendum cenſet: *aut honeſta ſunt aut turpia ſua vi. quæ recta aut honeſta*, 4 Miſcel. 9. Miſcere videtur, quæ ſeparanda ſunt. Nam illud propoſitum, *Omnia quæ in rebus humanis fiunt, ita uti* (ſic enim optimi codices) *docti cenſuerunt, aut honeſta ſunt aut turpia*, hoc, inquam, propoſitum ſophiſtarum eſt. Cui ſubjicit Gellius, *quæ ſua vi recta & honeſta*, hoc eſt, ſe iſtud admittere in illis, quæ non niſi recta & honeſta ſunt, quæque omnino & ubicumque turpia atque iniqua ſunt; & priora oportere fieri ſive præceperit pater, ſive non præceperit; poſteriora nec ſi præceperit. At tertium eſſe genus *μέσων* & *ἀδιαφόρων*, (*tum* ΜΕϹΑΤΑΔΙΑΦΟΡΑ, regius) quod quia diſſimuletur in argutiola illa, ideo illam reprehendit ut imperfectam.

Catilina aliquo aut C. Bibulo] Giſanius ad Muretum & Lipſius 1 Ant. 10 de conjectura, ut ajunt, ille *aut Tubulo*, hic *aut L. Tubulo* correxere. Nos in Rot. plane ac ſine ambiguitate videmus, *aut tubulo.*

Non eſt ergo integra propoſitio dicenda] Fulvianus, Reg. & Rott, *dicendum.* Lege *dicentum*, vel *dicentium*, ut voluit & Muretus.

Neque ὑγιὲς νόμιμον διεζευγμένον videri poteſt] Suſpectum

hoc

hoc Stephano: cum enim τὸ νόμιμον adjectivum ſit, æque atque τὸ ὑγιὲς, particulam connexivam interjici oportere. Acu rem tetigit, nam regius, ὑγιὲς καὶ νόμιμον.

Deeſt enim disjunctioni iſti tertium] Reg. & Rot. *dijunctioni.* Varro lib. 1. de re ruſt. 2. *Dijungamus igitur, inquit, paſtionem à cultura.* Noſter lib. 16, 8.

Poteſt ita concludi, Nonnunquam eſt igitur] Regius; *non poteſt ita concludi, Nunquam eſt igitur parendum.* Satis commode; nam hæc iſtorum concluſio fuerat. In Rottend. etiam *Nunquam* eſt pro *Nonnunquam.*

Cap. VIII. *A Plutarcho peracta ſit in ſyllogiſmi*] Regius, *pacta in ſyllogiſmi.* Lege, *facta.* Et omittitur merito τὸ *ſit*, nam pro more ſuo potius τὸ *Eſt* intellexit auctor.

Sumere debuit: ὁ θάνατος] Regius, τὸν θάνατον εἶναι ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσιν.

Epicurus cuicuimodi homo eſt] Rottend. *cuimodi*, ut voluit Giſanius: qui de hoc multa congeſſit in Obſervationibus L. L. ſed adeo non diſtinguit *cuimodi* & *cuicuimodi*, ut alterum prorſus aboleat. Sed cum utrumque in MSS. & quidem emendatiſſimis reperiatur, apparet utrumque in uſu fuiſſe: ubi autem utrum commodius, ex ſenſu potius quam ex librariorum inæquali cura judicandum. Ita autem differre videntur, ut *cuimodi* ſit qualis vel quale, *cuicuimodi* qualiſcumque vel qualecumque. Veluti apud noſtrum 14, 1. *Atque illud etiam cuimodi eſſet, conſiderandum putabat.* Id eſt, quale eſſet, cujus generis, quam bene conveniens foret. Eodem libro cap. 6. *Cuimodi ſint, quæ ſpeciem doctrinarum habeant.* Lib. 21, 1. *Cuimodi ſint ea, quæ reprehendiſti.* His omnibus locis certum eſt τὸ *cuicuimodi* non poſſe poni. At lib. 9, 2 *Demus huic aliquid æris, cuicuimodi eſt*, & Lipſius in membranis, quas laudat eximie bonas, & nos in binis haudquaquam malis invenimus. Significat, qualiſcumque eſt. Lib. 13, 21. *Ac ne id quidem prætermittendum puto, cuicuimodi eſt.* Sic in unis & nos; in duabus *cuimodi.* Lib. 18, 3. *eandem illam ſententiam diſerti viri, cuicuimodi poſſet, verbis dicere.* Id eſt, quibus quibus vel qualibuſcumque poſſet. Lib. 20, 1. *Quoniam ſatis eſſet invalido cuicuimodi vectabulum.* Sic recte Carrio: etſi noſtræ tantum *cuimodi.* Cicero de finibus 3, 9. *his tamen omnibus eos antepono, cujuſmodi ſunt, qui ſummum bonum in animo atque in virtute poſuerunt.* Lambinus, *cujuſcujuſmodi ſunt*: Giſanius retinet vulgatum. At in membranis bonæ notæ reperi, *cuimodi ſunt:* neque aliud ſignificat ille apud Gruterum mutilus, quem ait habere tantum, *eos ante potuimodi ſunt:* eliſum enim tantum *No.* Ergo ſcribe, *cuicuimodi ſunt.* Quo Ciceronem pro Sex. Roſcio uſum teſtis locuples Priſcianus in

Καὶ πολλὰ μὲν αὐτῷ βιβλία συγγέγραπται· λεξιθηρεῖ δὲ ἐν αὐτοῖς, καὶ ποιητικὰς παραμίγνυσι λέξεις. Quod ex eodem repetit Suidas in Σισίννιος. Sed repugnat analogia, quæ ὁ λεξιθήρας nominandi caſu requirit & λεξιθηρᾶν. Hic ergo nodus ut ſolvatur, cogitandum erat; non temere pronuntiandum auctore carere, quod certum ac præſentem habet. Quid dicemus igitur? nempe τὸ λεξίθηρ eſſe ἀποκεκομμένον ex λεξίθηρος vel λεξιθήρας, quemadmodum λίπα pro λιπαρὸν, κάρα pro κάρηνον, δῶ pro δῶμα, ῥᾶ pro ῥᾴδιον· λεξίθηρος & λεξίθηρ placuiſſe, ut μάρτυρος & μάρτυρ, διάκτορος & διάκτωρ, & ſimilia: & ab hoc eſſe formatum λεξιθηρέω, non à θηράω. Sic τιμάω, at φιλοτιμέομαι à φιλότιμος· ſic τολμάω, at ἀτολμέω ab ἄτολμος. Tale eſt & σκιοθηρεῖν apud Heſychium; Φρέαρ ὀρύττειν, σκιοθηρεῖν· οἱ γὰρ ἀπὸ τῶν μαθημάτων εἰώθασι τοὺς μεσουρανοῦντας λαμβάνειν καὶ σκιοθηρεῖν ἐκ τοῦ φρέατος.

Cap. x. *Ut pluribus gradibus in eandem*] Reg. Lincoln. Rot. *in eadem*. Lege, *in ædem conſcenderetur*, id eſt in ipſum Capitolium, ut prodidit Salmaſius ad Solin. p. 1211.

Qua in area ſub terra eſſent] Colerus *ſubterrea* vel *ſubterna*. Quid opus? Proprie non area magis quam atrium intelligitur niſi locus ſubdivalis. At poterant ciſternæ, cellæ, cryptæ ipſa in æde ſub pavimento eſſe: non erant hæ tales, ſed in area ædis ſub terra. Nempe area eſt non modo ſuperficies, ſed omne illud, quod à ſolido emunitum eſt: cujus partem aliquam neceſſe eſt eſſe ſuperficiariam & conſpicuam, partem ſub terra tectam.

Quædam religioſa donariis conſecratis] Editiones antiquæ: *religioſe donariis conſecrata*. Rott. *religionife donis conſecratis*. Regius, Fulv. Lincoln. *religioſe donis conſecratis*. Scribe, *religioſa e donis conſecratis*, ut præcepit Salmaſius.

Æditui Capitolini uterentur ad cuſtodiendum] MSS. *æditui Capitolii uterentur ad cuſtodiendas*. Et poſterius quidem antehac vulgo edebatur: neque aſſequor, quare vel Carrio vel Stephanus mutaverint.

Cap. xi. *Plus quam credi debeat, ſtrenuum*] Reg. *credi queat*.

Populi militaria dona habuit] Nihili ſunt illa *militaria dona populi*. Regius & Rot. ignorant τὸ *dona*. Vaticanus *ſpolia* pro *populi*. Forſan ergo: *Spolia militaria habuit multijuga*. Nec me fugit etiam τὸ *militaria* delere Salmaſium. Sed cur non dixerit *ſpolia militaria* quæ Valerius Maximus *ſpolia ex hoſtibus*, Solinus *ex hoſte ſpolia*? Puto tam conſtare, licet additum non eſſet, *ex hoſtibus* ea fuiſſe ſpolia, quam conſtat bellica vel *militaria* fuiſſe.

fuiſſe. Spolia etiam ſunt, quæ latro abſtulit. Quin & juſtorum ſpoliorum non unum genus: alia certe *opima*, alia *provocatoria*: ut *militaria* poſſis accipere tralaticia in eo genere virtutis, quæ vulgo milites, fortes viri, capiunt.

Cap. XII. *Arma caperentur pugnareturque*] Hæc periodos poſtrema quum verbis legitimis & ex perſona legem ferentis terminetur, quam indecorum eſt eam oratione obliqua & ex perſona narrantis incipere? præſertim cum τὸ *inquit* nuſquam interponatur, quod hujuſmodi tranſitiones ſolum excuſat. Opportune igitur quatuor codices, *capientur pugnabiturque*: indicio directam omnem & ſibi ſimilem orationem fuiſſe, & quidem hoc modo: *Si ob diſcordiam diſſenſionemque ſeditio atque diſceſſio populi in duas partis fiet, & ob eam cauſam irritatis animis utrimque arma capientur pugnabiturque.*

Non alterutræ parti ſeſe adjunxerit] Hanc Carrionis eſſe conjecturam reor: nam & ſcripti & antehac editi: *alterutra parte.* Quod vereor, ne fuerit olim, *ad alterutram partem*, quemadmodum & paullo poſt loquitur, & ſæpe mavult Cicero. Ut famil. 1 ep. 8. *ad ejus me rationes adjungo.* ep. 9. *ad eorum cauſam me adjungerem.*

Tenuit nos gravis quædam in principio admiratio requirentes] Quatuor membranaceis credo auctorem ſcripſiſſe, *requirens.* Sic Juſtinus 12, 6. *& in locum iræ ſucceſſit exiſtimatio modo perſonam occiſi, modo cauſam occidendi conſiderans, pigere eum facti cœpit.* Regius quoque, *gravis admodum in principio admiratio.*

Uſum ac ſententiam legis inſpexerat] Rot. *introſpexerat.* Regius, *introſpexerant*, & mox *dicebant.* Satis placet.

Populumque partium & amentem non deterruerit, ad alterutram partem diviſi] Hic late gangræna ſerpſit. Primum Reg. Lincoln. Rott. *pepulum*, ſine particula copulativa. Dein Reg. & Rott. *percitum*, ut & Palat. apud Elmenhorſtium in Appulejano indice, & ante Carrionem editi. Plautus Caſina 3, 5. *ne quid in te mali faxit ira percita.* Cicero pro Milone: *ſive illud animo irato ac percito feciſſet, ut incenſus odio trucidaret inimicum.* Ciceroni *percitus & iratus*, qui Plauto *ira percitus*: ſic Gellio *percitus & amens*, qui Appulejo *percitus rabie.* Super hæc pro *deterruerint* iidem *deruerint*, quod ſupereſt, ni fallor, de *deſeruerint.* Poſt quod verbum excidit adverſativa particula. Denique *dividi* tres pro *diviſi*, ſignificantes *dividui*: neque enim *dividus*, opinor, ut *promiſcus*, dixerunt. *Nam*, inquit, *ſi boni omnes, qui in principio coercendæ ſeditionis impares fuerunt, populum percitum & amentem non deſeruerint, ſed ad alterutram partem dividui ſeſe adjunxerint.* *Deſerunt* enim *populum*, qui ſeſe medios gerunt,

gerunt, & ab ejus civili pugna procul removent. *Dividui* autem, eligentes alii hanc, alii alteram diſſidentium partem. *Fuerunt* etiam, non *fuerint*, Rottendorfianus.

Eoque partes ab iis] MSS. *aque*, vel *eque*. Scribe, *eaque partes*.

Adverſarios ſervatos magis cupiunt] MSS. *ſanatos*, ut edidit recte Carrio. Nam quemadmodum ſeditioſi & qui res novas moliuntur, *inſanire* ac *furere*, ſic ex pœnitentia *ſanati* & *ad ſanitatem rediiſſe* dicuntur. Tabulæ Duodecim: *idem juris ſanatibus quod fortibus*. i. ut Feſtus interpretatur; *qui cum defeciſſent à Romanis, brevi poſt redierunt in amicitiam quaſi ſanata mente*. Cæſar 5 Gall. *nihil hunc ſe abſente pro ſano facturum arbitrabatur, qui præſentis imperium neglexiſſet*. Et ibidem. *plebemque ad furorem impellit, ut facinore admiſſo ad ſanitatem reverti pudeat*. Auctor libri 8. *neque ad ſanitatem reliquorum deditione eſſe perductos*. Frontinus Strateg. 1, 9. *L. Sulla, cum legiones civium Romanorum pernicioſa ſeditione furerent, conſilio reſtituit ſanitatem efferatis*.

Pleraque, inquit, pars utriuſque amici] Conjecturam Carrionis eſſe cenſeo. Rot. certe ac reg. ut olim editum: *plerique, inquit, partis utriuſque amici*. Mox τὰ *&* *relinquunt* Rottendorfianus ignorat.

Cap. XIII. *Id quoque nos cum in complurium*] Scribe ex Reg. & Rot. *Idque nos cum in complurium*. Alioqui moleſta τῷ *quoque* repetitio eſt.

Gracchus domo cum proficiſceretur] *Proficiſcebatur* ſcripti, atque ex illis ſic puto ediđiſſe Anton. Auguſtinum in Fragmentis veterum hiſtoricorum.

Orare cœpit, ut ſe defenderent] Ant. Auguſtinus: *Orare quidem cœpit id, ut ſe defenderent*. Non temere: nam reperit aliquid in MSS. quod ſic reddendum eſſe cenſeret, quamquam haud attigerit ſcopum. Reg. & Rot. *Orare cœpit id quidem, ut ſe def.* Uterque *quid* cum κεραίᾳ ſuper τῷ *D*, ut ſolent τὸ *quidem* ſignificare. Ne putes, ſolum *quid*, unde fingi *Quirites* poſſit, in Regio reperiri. Credibile eſt autem ſcripſiſſe Gellium *orare cœpit, inquit, ut ſe defenderent liberosque ſuos*. Neque offendat quemquam, quod τὸ *inquit* ſupervacuum videtur, quia ſtatim ante præcedit τὸ *ſcripſit*. Nam ſic paſſim noſter. Inter alia lib. 10, 23. & lib. 11, 12. & lib. 13, 12.

Quem virilis ſexus tum in eo tempore] Reg. & Rot. *virile ſecus*. Quæ non modo antiqui moris ac certæ veritatis lectio eſt, ſed etiam nota bonitatis horum exemplarium. non enim niſi præſtantiſſima & ex talibus tranſlata eam ſcripturam vocabuli hujus ſervant. Vide ad Livium. Dein Fulvius Urſinus τὰ *in eo tempore* cenſet

cenſet inducenda, credo quod nihil ſignificent aliud quam *tum* præcedens. Suſpicabar: *eumque, quem virile ſecus unum in eo tempore habebat, produci juſſit.* Vel *unum eo tempore.*

Cap. XIV. *Scriptum quidem ſic erat*] Nullus hic uſus τῦ *quidem.* Tranſmove igitur auctoribus membranis: *ſcriptum ſic erat, Quid ſi vadimonium capite obvoluto ſtitiſſes? Recte ille quidem ſtitiſſes.*

Cap. XV. *Colebantur ad deum prope & parentum vicem: atque in omni*] Haud ſcio, ubi Carrio ediderit *celebrabantur*, quo delectatur Gebhardus 1 Antiq. 10. Scripti omnes *colebantur*, & tentandum non eſt. At iidem *atque omni in loco.*

Seniores à minoribus domum deducebantur] Var. Reg. Rot. *à junioribus.* Et placet, quia altero jam abuſus eſt.

Major rerum omnium honos majori ætati] Reg. & Rot. *major omnium rerum honos ætati majori,* non ſine quodam auctu dignitatis in oratione. Sempronius Aſellio infra 5, 18. *Omnium rerum hoc interfuit.* Lib. 17, 18, *quæ duo verba obſervanda præceperit omnium rerum longe ſalubria.* Lincol. etiam *major omni rerum.*

Sic capite ſeptimo legis Juliæ] Reg. Rot. Lincoln. *Sicuti Kap. VII. legis Juliæ.*

Sed ſi par utrique numerus] Quidam manu exaratus. *Quod ſi par.*

Cap. XVI. *Nam ſi hic Silvius, ut in omnium*] Fulv. Reg. Rot. *Silvius ita ut in omnium.*

Prænomen ei impoſitum fuit] Reg. & Rot. *prænomen ei Poſtumo fuit.* Sic, inquam, non *Poſthumo,* uterque; & ut quiſque alius, in quo id nomen occurrit, vel fide vel antiquitate præcellit codex: ſic nummi & æra: ſic marmora, *Poſtumus* & *Poſtuminus.* Sic & Græci Πόϛυμος, non Πόϑυμος. Quamquam exploſum jamdudum eſt ludibrium diſtinguentium, quaſi *poſtumus* eſſet ultimus, *poſthumus* humato patre natus. Neque aut ratio dari ulla aut analogia oſtendi poteſt compoſiti ex hujuſmodi ſimplicibus tali ſignificatione provenientis. *Poſtprincipia, poſtliminium, poſtſcenia, poſtierganeus* dixere. Sed quid his & iſtis ſimile? Tirones ſic habeant. *Poſterus, poſterior, poſterrumus* antiquis fecit: hoc *poſterrumus* duobus modis contraxerunt, *poſtumus* & *poſtremus,* velut *extumus* & *extremus*: nec differens ab initio fuit ſignificatio. Deinde uſus, cujus eſt quantumvis generalia vocabula & formulas certis rebus ac materiis adſignare, obtinuit ut *poſtumi* dicerentur mortuo patre nati. Εὔφημον enim in hanc rem vocabulum habere, in quo neque mortis neque ſepulcri fieret mentio: & neceſſario hi liberorum ultimi erant, neque poſt eos alii eodem patre liberi creari poterant. Et hæc delecta

notio

notio adeo prævaluit, ut nativa pœne interiret: niſi quod hic eam Virgilius conſervavit, & homines docti ſequioris ætatis revocarunt. Vide Cujacium 3 Obſerv. 4. Guil. Canterum 2 Novar. 10. Voſſium 2 de anal. 25. Cum autem κύριον eſt τὸ *Poſtumus*, eo differt ἀπὸ τοῦ *Poſtumius*, quod hoc gentis eſt, illud antiquiſſimis prænomen, poſtea & cognomen fuit. Sic *A. Poſtumius Albinus*: ſic *Poſtumus Cominius Auruncus*: ſic *M. Agrippa Poſtumus.* Hoc diſcrimen dumtaxat fuit ante tempora Cæſarum. Nam quod *Poſtumius* cognomen facit And. Schottus, aut id pertinet ad inferiora tempora, quæ omnia miſcuerunt; aut fucum ſibi factum in alios propagat. *Actiis* tribuit *Poſtumiorum* cognomen, auctore ſcilicet M. Seneca controv. 21. Sed *Actius Poſtumus* nunc ille in libris vocatur. *Cejoniis* ex Julio Capitolino, qui *Cejonium Poſtumium* Clodii Albini patrem nuncupat. *Juniis* ob *Junium Poſtumium* ex triginta tyrannis apud Trebellium Pollionem, ex corruptis opinor libris. Nullus enim in triginta tyrannis neque Junius neque Poſtumius: ſed *M. Caſſius Labienus Poſtumus*, & filius ejus, qui *Poſtumus Junior* interdum nominatur. *Liviis* ex Nonarum Caprotinarum fabula, in qua commenticius Fidenatium dictator *Livius Poſtumius* inducitur apud Plutarchum in Romulo & Macrobium: qui tamen ſi exſtitit, nihil ad gentes Romanas nominumque differentiam attinet, quippe ſic *Livius Poſtumius* foret, ut *Octavius Mamilius*, *Pontius Herennius*, *Decius Magius*, de quibus ad Livium diximus. *Pontiis* ob mulierem, quæ Tacito 13 annal. *Pontia*, 4 hiſtor. *Pontia Poſtumia* appellatur. *Rabiriis* propter illum, quem *C. Rabirium Poſtumum*, non *Poſtumium*, repetundarum reum defendit Cicero. *Sejis* ob *Q. Sejum Poſtumum* (ut Manutius & meliores libri) quem veneno ſublatum à P. Clodio, ut ædibus ejus potiretur, ſuſpicio erat, teſte Cicerone in oratione pro domo.

Auctorem nullum idoneum nominat] Reg. & Rot. *auctorem idoneum nullum nominat.* Et mox: *in quis Cæſellium reprehendit.* non *in quibus.*

Cap. XVII. *Indoctus dicimus brevi*] Sic & in Rot. conſpicio. At apud Ciceronem ipſum exhibetur *inclitus.*

Compoſuit, concrepuit, confecit] Et ſcripti & editi antehac auctius, *compoſuit, conſuevit, concrepuit, confecit*: ut & ipſum apud Tullium legere eſt. Et merito; duo enim utriuſque generis exempla poſuit, breviter pronuntiati, *compoſuit* & *concrepuit*; producte *conſuevit* & *confecit.*

Quare cur ita. ſe dicent juvari] Scripti cum prius vulgatis: *quare cur ita ſit? dicent juvare.* At apud Ciceronem datur: *quare, cur? ita ſe dicent juvari.*

Quæ prima eſt in verbo Felix] MSS. cum editis antehac: *in verbo Fecit.*

Non enim ſalva συναιρέσει] Fulvian. Rot. Reg. *ſalva id ἀναλογίᾳ dicitur à verbo, quod eſt cogo.*

Cap. XVIII. *Habuiſſeque in philoſophiæ diſciplinis*] Suavius in regio, *aluiſſeque in philoſophia diſciplinis.* Ut *ingenium alere.* Sed & *alumni* pro diſcipulis. Cicero 4 de finib. *Quid ait Ariſtoteles reliquique Platonis alumni?* Ad Dolabellam: *te florere laudibus quaſi alumnum diſciplinæ meæ.*

Ex libertate in ſervitutem venum ierat] Vir ſummus in Floribus Sparſis ad tit. de jure Perſonarum, ſcribit jure Romano neminem directe ſemetipſum vendere potuiſſe: quod licuerit apud Græcos, & inde hic Diogenem *ex libertate in ſervitutem venum iſſe* dici. Aliter Laërtius Diogenes: Φησὶ δὲ Μένιππος ἐν τῇ Διογένους πράσει, ὡς ἁλοὺς καὶ πωλούμενος ἠρωτήθη τί οἶδε ποιεῖν. Et clarius infra: Καὶ πρᾶσιν ἤνεγκε γενναιότατα· πλέων γὰρ εἰς Αἴγιναν καὶ πειραταῖς ἁλοὺς, ὧν ἦρχε Σκίρπαλος, εἰς Κρήτην ἀπαχθεὶς ἐπιπράσκετο.

Theophraſti Peripatetici ſervus Pompolus] Non enim *Philoſtrati*, ut apud Macrobium 1 Saturnal. 11 legitur. Et *Pompylos*, ut olim edi curavimus, non *Pompolos.* Vide Laërtium.

Demiratus emit & manumiſit] Rottend. & Regius, *manu emiſit.* Sed deeſt pronomen Scribe: *Eum Xeniades reſponſum ejuſdem miratus emit & manu emiſit.* Sic enim & Rott. ut edebatur olim, non *ejus demiratus.*

Ejus Epicteti etiam de ſe] Tota hæc προσθήκη una cum duobus diſtichis, neque in Regio neque in Rottendorfiano neque in Lincolnienſi neque Schefferiano comparet. Itaque Salmaſius omnino eam ſpuriam & ab homine inepto attextam & donatam noſtro judicat, in Epictetum & Simplicium. Quod ſi tamen auctoris eſt, haud dubie ſcribendum: *non omnimodo deos exoſos eſſe.* Noverat enim ille veteribus *exoſum* eſſe, qui infeſtus eſt, non qui inviſus; ut & *peroſum*, qui odit, non qui eſt in odio. Et ſic ipſemet utitur lib. 15, 20. *mulieres fere omnes in majorem modum exoſus fuiſſe dicitur.* Editiones ſuperiores, *non omnes modo diis.* Apud Macrobium, *non omnimodo diis:* & ſic Guilhelmius 3 veriſ. 13. *Omnes omnimodis diis* Carrionis eſt.

Cap. XIX. *Quibus eadem præpoſitio Re imponitur*] Rottend. *quibus eadem præpoſitio præponitur.*

Dicimus; itidem reſcire] Reg. & Rott. *neque ut reſcribere, relegere, ſubſtituere dicimus, itidem dicimus reſcire.* In τῷ *ſubſtituere*, quod & Lincoln. habet, manifeſtus librariorum error.

Quæ aut occulto conſilio latuerint] Rot. & Regius, Romana Venetaque editiones, *conſulto conſilio.* id eſt, de induſtria, ſtudioſe;

id

id agentibus, quorum intereſt. Paulus 1 Recept. Sent. 9: *Qui ſciens prudenſque ſe pro minore obligavit, ſi id conſulto conſilio fecit, licet minori ſuccurratur, ipſi tamen non ſuccurretur.* Noſter 6, 17. *non ſponte neque opera conſulta.*

Vel proſperis vel exſpectatis] Multis libris abeſſe ſe videre verbum *exſpectatis*, & pro eo ſubſtitutum *inſperatis*, injuria & vi, queritur Chr. Colerus Parerg. cap. 20. Ego nullum librum tractavi, cui deeſſet *exſpectatis*: ſed poſt Carrionem ubique deſidero *vel inſperatis*: quod antea & editiones habebant & confirmant ſcripti, hoc modo: *vel adverſis vel proſperis vel inſperatis vel exſpectatis*. Nempe τὸ *inſperatis* refertur ad τὸ *adverſis*, ſicut τὸ *exſpectatis* ad τὸ *proſperis*.

Naviùs in Triphallo] Ita MSS. Sicubi *tiphallo* illuſit oculis, inde factum, quod κεραία ſupra *T* literam ſignificans *R*, diſparuerat, aut non animadverſa eſt. Romana, Veneta, Aldus, *in tryphalo*. Aſcenſius *in Ithyphallo*, ſecutus Baptiſtæ Pii conjecturam, quæ & Stephano in fragmentis veterum Poetarum placuit. Sed intercedit Tibullus in carmine ad Priapum: *At o Triphale ſæpe floribus novis Tuas ſine arte deligavimus comas.* Quare ſuus quoque Varronianæ Satiræ apud Nonium Marcellum relinquendus eſt index, *Triphallus* ἢ περὶ ἀῤῥενότητ☉. Soſipater Chariſius lib. 1. *Calamiſtros Cicero in Oratore maſculine dixit, & Varro de ſcenicis originibus hunc calamiſtrum: ſed idem in Triphallo calamiſtra.* Et ſe prodit error Auſ. Popmæ, qui legit *Triphalus*, quia φαλὸς ſit apex galeæ cui criſta innititur, ſive conus, argumentum, ut ait, in milite virilis animi & vigoris; unde *Triphalos* ſit hæc Satira laudans in viris habitum gravem & ſeverum, contraque mollem & effæminatum vituperans. Τρίφαλ☉, ut τρίδεχης. ſed vis primæ ſyllabæ ad ſignificandum, quæ in τρικυμία, *trifurcifer*, & ſimilibus. Sic Ariſtophanes Comœdiam ſcripſit Τριφάλης Harpocrationi, Athenæo, Polluci, Heſychio, Suidæ memoratam. φάλης idem qui φαλλός.

Si unquam quicquam] Vatic. *Unquam ſi quicquam.*

Sumpſiſſe mutuum, Extemplo illo] Recte Fruterius 2 Veriſim. 11. *ſumpſe.* Recte opinor etiam, *Extempulo*: & videntur confirmare membranæ, habentes L literæ adjunctam notulam, quam in *ſiml* & *poplo* eadem ſcriptura mediæ vetuſtatis oſtendere ſolet, quum ſignificat *ſimul* & *populo*. Sed quis eſt ille locus, *ubi non deſpuitur*? Fruterius jubet videri, an hoc poſtremum aliquam lucem accipere poſſit a Feſto, cum ait: *Doliola locus in urbe ſic vocatur, quia inuadentibus Gallis Senonibus urbem ſacra in eodem loco defoderunt, ubi ſpuere alicui non licebat.* Actum agit: nam eodem nos ablegaverat Baptiſta Pius Annotat. po-

D ſter-

ſter. 11. quanto luculentius, tanto minore ſpecie profectus aut veritatis. Interpretatur enim ad rotam figularem, ut multo ibi labore vexarentur. *Ubi non deſpuas*, inquit, id eſt ad Doliola: *dolia* autem ſignificant figulinam. Ego vero ſimplicisſime intelligo, quod ſervi Plautini nominari nolebant, niſi deſpuendo deteſtarentur: ipſum ſcilicet piſtrinum. Ibi deſpuere non poterant molentes, capiſtrati propter παυσικάπην. Pollux lib. 7 cap. 4. Τόγε μὴν τοῖς οἰκέταις τοῖς ἔνδον δεσμευομένοις ὑπὲρ τοῦ μὴ κάπτειν τῶν ἀλφίτων περιτιθέμενον, παυσικάπην ὀνομάζουσι. τροχοειδὲς μηχάνημα ὂν, τοῦ τραχήλῳ περιαρμοζόμενον, ὡς ἀδυνατεῖν τῷ στόματι τὰς χεῖρας προσάγειν.

Cap. XX. *Omnia ſepta affiicta ædificia villæ quæ ſunt*] Sic in Stephanica Carrio. Priores cum MSS. *omnia ſepta ædificia villæ*. Apud Varronem lib. 3 cap. 2. *omnia ſepta affiicta villæ quæ ſunt*.

Quæ autem leporaria Varro dicit] Particulam *autem* jam Aldus Badiusque admiſerunt; non Romana, non Veneta, quemadmodum nec ſcripti. Sed majori laborat incommodo locus: non enim videtur facturus fuiſſe Gellius, ut vocem, quam non modo uſurpaverit Varro, ſed & tritavis notam fuiſſe pronunciarit, in dubium vocaret, eamque apud vetuſtiores exſtare palam negaret. Augent ſuſpicionem membranæ, in quibus ſpecto: *Vivaria a. quæ nunc vulgus quos Græci appellant gr. quæ leporaria Varro dicit, haud uſquam m. ap. antiquiores ſcriptum*. Unde conjicio: *Vivaria autem, quæ nunc vulgus, quos Græci appellant* παραδείσους, *quæque leporaria Varro, dici haud uſquam memini* &c. Ita in vulgus, quemadmodum inceperat, ſtringitur hæc cenſura, non in Varronem.

Cultos & villas expolitiſſimas] Reg. & Rot. *cultos atque villas*. Deinde, *excelſiſſimo locorum mu ſtatuere*. Ita prorſus, *non locorum murum*. Putes librarium, quem ſecuti ſunt, qui utrumque exemplar effecerunt, cum per errorem tres poſteriores literas vocis *murum* ante tempus ſcripſiſſet, reliquas, quas prætermiſerat, deinde tamen ſubjeciſſe: ut fuerit, *excelſiſſimo loco murum*, quemadmodum Romæ & Venetiis jam ediderunt. Niſi malis *turrim*, ut ſpeculam ſignificet. Lincoln. *locorum muro ſtatuere*.

Lacus vero & ſtagna quæ piſcibus] Reg. Rot. Lincoln. *Lacus vero aut ſtagna piſcibus*. ſine τοῦ *quæ*. Forte, *ſtagna piſcibus coercendis clauſa*.

Cap. XXI. *Tum quiſpiam ex iis qui eodem in numero*] Magnum vitium huic loco additum Carrio, dum demere laborat, aggravavit. Tres voculæ, *quiſpiam ex iis*, etſi exſtent omnibus in editis, tamen nec in Regio nec in Rot. nec in Lincoln. ſunt conſpicuæ. At τὸ *non accidant* allevit Carrio, ubi editi habebant:

bebant: *cum & quædam alia ſcite tum iſta omnia ac perite diſſerebat.* In quibus τὸ *tum* jam a male curioſa manu eſt, nec apparet in ſcriptis. Nunc cognoſcas licet, quam levi brachio reddatur auctori ſuum, qui ſcripſerat: *Tum qui eodem in numero Græcas res eruditi erant, quid ἄμαξα eſſet* &c. *quamobrem Homerus ſolam eam non occidere dicat, tum & quædam alia, ſcite iſta omnia ac perite diſſerebant.* Nihil hic quod non ſit membranarum: præterquam quod *cum* in *tum* vertimus, & unicam literam adjecimus, *diſſerebant* pro *diſſerebat* exhibendo. quod qui non animadverterant neceſſarium eſſe, totum illud, *quiſpiam ex iis*, interpoſuerunt: quaſi non ſit ſatis paullo poſt id legi.

Sed quid hoc totum, quod ſeptemtriones] Vatic. *quid etiam hoc.* Quaſi dictet: *ſed etiam quid hoc totum.*

Qui ſe ad literas memoriasque veteres dediderant] Et hoc parum prudenter Carrio. Scripti cum prius editis, *dediderat.* Ex iis puta Romanis quos Opicos vocaverat, nonnemo, qui ſe dediderat illis ſtudiis.

Quod quinquatrus dicimus] Scripti, ut antea editum, *dicamus.*

Ruſtico certo vocabulo] Fulvianus, Lincoln. Reg. & Rot. *ruſtico cætero vocabulo.* Forte *cætera*, vel *cæteroqui*: aut τὸ *cætero* ea ſignificatione, qua iſta, accipiendum eſt.

Stellæ triones appellatæ ſint] Regius *appellativæ ſint.* Numquid *appellitatæ.* ut cap. ſequenti.

Subtilius elegantiusque viſum eſt] Fulv. Reg. Rott. *elegantiuſque eſſe viſum.*

Ut ea forma eſſe triquetra viderentur] Edebatur: *ut ea forma eſſet, ut triquetra videretur.* Rot. *ut forma eſſet ut triquetra v.* Regius, *ut forma eſſent ut triquetra viderentur.* Fortaſſis, *ut forma eſſet, quæ triquetra videretur.*

Cap. XXII. *Quæſitum eſt quis hic ventus*] Scripti, ut editi antea, *quæſitumque eſt*: neque aut neceſſitati aut ornatui ſervit ablata copula.

Exortum, occaſum, meridiem, ſeptemtrionem] Fulvianus, Lincoln. Reg. & Rot. *ſeptemtriones.* ut ſtatim & ter capite præcedenti. Sæpenumero enim ſic maluiſſe dicere animadvertas. Cicero lib. 2 de natura deorum: *Inflectes ſol curſum tum ad ſeptemtriones tum ad meridiem.*

Qui appellatur ἰσονύκτιος aut ἰσημερινός] Regius ignorat τὸ *ἰσονύκτιος aut*, Et ea certum habeo inculcaſſe aliquem male ἑλληνίζοντα Ut enim Græci *æquinoctium* voce non ἀπὸ τῆς νυξ declinata ſed *ἰσημερίαν* appellant, ita & ſatis habuerunt *æquinoctialem circulum ἰσημερινὸν κύκλον* dicere.

Quæ ſunt θεριναὶ τροπαὶ καὶ χειμεριναί. Item] Regius: *quæ ſunt χειμεριναὶ τροπαὶ item cadit.* ſine τοῦ *θεριναὶ καί.* Unde ſuſpicor

ea vocabula interpoſuiſſe iſtic; qui alia parte excidiſſe ea non animadverterant; & ſcripſiſſe auctorem: *aut ſolſtitialis, quæ* θερινοὶ, *aut brumalis, quæ ſunt* χειμερινοὶ λεγόμενοι:

Ut iſti ἐτυμολογικοὶ *ajunt*, ἀπὸ τοῦ ἕω ῥέων] Reg. Ετυμολόγοι. deinde, ut & Fulvianus: τοῦ ἠοῦς. Scribe: *ut iſti* ἐτυμολόγοι *ajunt* ἀπὸ τοῦ ἠοῦς ῥέων.

Απηλιώτης] Regius, ἀφηλιώτης. & utrovis modo recte ſcribi volunt.

Tertius ventus, qui ab Oriente hiberno ſpirat: Vulturnum] Sic & ſcripti, niſi quod *Volturnum.* ut & mox; *aquilo, volturnus, eurus.*

Is adverſus Vulturnum flat] Scripti: *is adverſus Volturnum facit.* notiſſima & Ciceroni quoque uſitatiſſima loquendi ſuavitate: ut *facere cum aliquo*, vel *facere ab aliquo* dicimus, qui ſentit idem, aut ſtat a partibus iiſdem. Horatius: *Et ſapit & mecum facit & Iove judicat æquo.* Sic *adverſus aliquem facere.*

Unum meridionalem ventum] Rot. quoque *meridialem*, quod ex Regio jam produxit & probavit Salmaſius ad Solin. p. 1248.

Quas quaſi primas nominavimus] Regius, *nominabimus.* Scribe igitur: *quos quaſi primos nominabimus*, ut voluit & Salmaſius. Nam de ventis loquitur, non de partibus cœli: & illa, *Verſus Homeri ſunt* cum duobus ſubjectis verſibus includenda ſunt parentheſi. Quippe continens oratio eſt: *qui ſolos quatuor ventos noverit, eurum, auſtrum, aquilonem, favonium, a quatuor cœli partibus: quos quaſi primos nominabimus, oriente ſcilicet atque occidente latioribus, non tripertitis.*

Inter hos quatuor in media loca] Verba in vulgatis editionibus corruptiſſima corrigere ſeſe atque ex veſtigiis antiquæ lectionis reponere *tertios quatuor* præfatur ὁ πάνυ ad Solinum p. 1248. Recte ille quidem: ſed oſtentationis minus eſſe poterat. neque enim opus fuit difficili & moroſo examine veſtigiorum priſcæ lectionis, cum Regius plane atque aperte, ut & Rottend. Fulvianuſque, quod jam Mureto indicatum, præferant *tertios:* Lincoln. *faciant ternos quatuor.* Sed quid eſt *cum meridie ſeptemtriones*? nam hic quidem quo ſenſu hæc ponantur, haud facile quemquam demonſtraturum puto. Hac ergo parte aliquid e veſtigiis priſcæ ſcripturæ eruendum eſt: nam Fulvianus, Reg. Rott. *cur meridie.* Scribe: *Partim autem ſunt, qui pro octo duodecim faciant; tertios quatuor in media loca inſerentes circa meridiem & ſeptemtriones.* Duos ſcilicet circa auſtrum, & duos ab dextro & ſiniſtro aquilonis latere. *Faciant* autem ſcripti, melius quam *faciunt.*

Locorum vocabulis in quibus colunt, aut ex aliqua] *Pollent*, quod e Pal. refert Gebhardus 1 Antiq. 10, erat vulgatarum ante

Car-

Carrionem: ſed ſcripti meliores adfirmant & *colunt.* At non male Regius: *aut ex alia qua cauſa*

Japyga ex ipſius Apuliæ ore proficiſcentem eodem & ipſi nomine] Hæc ſine dubio contaminatiſſima ſunt. Superiores editiones poſt & *proficiſcentem* additum habebant *quaſi finibus*: id ſuſtulit Carrio. Regius *Iapigia ipſius ore proficiſcente quaſi finibus Apulia eodem quo ipſi ſunt nomine.* Neque aliter Rottendorfianus, niſi quod *Iapiga ipſius.* Ex Fulviano *Apuli eodem quo ipſi ſunt nomine* produxit & Muretus. Lincoln. *ipſius ore proficiſcente apulia eodem quo ipſi.* Salmaſius conjectat: *Iapygiæ ſinus ore proficiſcentem, qui eſt Garganus, Apuli eodem*: quandoquidem apud Apulejum (ubi propemodum deſcribit hunc locum) legitur in libello de mundo: *Appuli Iapygem vero ex Iapyge ſinu, id eſt, ex ipſo Gargano venientem.* Apulejum, quæ Favorino accepta refert, à diſcipulo ejus mutuatum facile conceſſero: ſed ea ſua fecit ſummas rerum perſecutus, verborum liber. Nec vero ſi Apulejus dicere potuit, *ex Iapyge ſinu, id eſt, ex ipſo Gargano*, ideo licuit & Gellio Favorinoque dicere, *ex ore ſinus Iapygiæ, qui eſt Garganus.* Nam illud Madaurenſe leporem habet, qualem illud Flori, *Senatus, id eſt, Pompejus.* Vide ad Livii epitomen 87. Per quandam ſimilitudinem ſignificat ex Gargano deferri in ſinum, & dominari quidem in ſinu, ſed præcipitari ex monte. At quam belle ſonat *ſinus, qui eſt mons*, vel *os ſinus qui eſt mons?* Quos ſic facimus ſcribere, eos facile poſtea eſt reprehendere & pugnis pectere. Sed tamen prodigioſum hoc ulcus eſt, nec poteſt a nimium ſollicita manu curari. Vide an accipere poſſis? *Japygiæ pro terræ prætendentem quaſi finibus Appuli eodem, quo ipſi ſunt, nomine Japygem dicunt.* Illud *quaſi* oſtendit ſermone figurato uſum: & *prætendere* verbum e militia petitum ſatis hic locum tutatur. *Prætendentem*, excubantem quaſi in ſpecula & vigilias agentem. Frontinus 2 Strateg. 3. *equites deinde in æquum procedere ac velut prætendere peditibus.*

Et videtur adverſus Eurum flare] Regius: *& videtur exadverſum eurum flare.* Ut Cornelius Nepos in Themiſtocle: *Quo factum eſt, ut ab Artemiſio diſcederent & exadverſum Athenas apud Salamina claſſem conſtituerent.* Sic & ipſi in MSS. deprehendimus. Noſter notat e Terentio lib. 7 cap. 7.

Κακῷ ἐφ' ἑαυτὸν ἕλκων] Regius Ελκων εφ εαυτον ως κεγκιας. Scribe: Ελκων ἐφ' αὑτὸν ὡς ὁ Καικιας νέφος. Et ſic quoque apud Apulejum & Ariſtotelem meteorol. 2, 6 ſcribendum. Quod ſi placet retineri & κακῷ, is finis erit verſus præcedentis. Idem Mureto viſum in Fulviano cum legiſſet: λεκων φεαυτον ὡς ο καικιας νεφος. Apud Plutarchum in Πολιτ. Παραγγ. ponitur: εἶτα ἤδη πάντα τὸν ἄλλον βίον Ελκων ἐφ' ἑαυτὸν, ὡς τι Καικίας νέφη.

Venti commenticii ſuæ quiſque regionis] Lege cum Regio: *venti commenticii & ſuæ quiſque regionis indigenæ.*

Qui Eteſiæ & Prodromi appellantur] Fac ex Reg. & Rottend. *appellitantur.*

Quia plus paullo adbibi effudiſſem] Reg. *effuſiſſem.* Rot. *effuſſiſſem.* Recte Gebhardus *effutiiſſem*, 1 Antiq. 15. quo verbo noſter & lib. 5 cap. 1 utitur.

Ex alia atque alia parte cœli ſpirant] Nonnemo e ſcriptis: *proſpirant.* Neque enim ſine auctore. Apulejus in Apologia: *Ea namque tabes ſi foras corporis proſpiravit.*

Sunt in his regionibus] Reg. Rot. Lincoln. *ſed* pro *ſunt.* An fuit? *Stricturæ in his regionibus ferrariæ.* Id enim verbum ei rei proprium. Vide infra.

Quantum demas, tantum adcreſcit] Rott. *adorreſcit.* Reg. *adoreſcit.* Videtur velle *adoleſcit.* Plinius 6, 32. *arborum ibi proceritatem ad* 114 *pedes adoleſcere.* Idem 7, 16. *adoleſcit in tria cubita triennio.*

Quod ſupra autem dixi] Non ipſe dixerat, ſed Favorinus. Numquid igitur? *Quod ſupra autem dixit eteſias ex alia atque alia cœli parte flare, haud ſcio an ſecutus opinionem multorum temere dixerit.* An vero, *dixi*? nempe in perſona Favorini.

Eteſiæ & auſtri anniverſarii] Lege ex Reg. & Rot. *Et eteſiæ & auſtri.* Quod autem Gellius conſiderandum ait, quid ſit *ſecundo ſole*, quid aliud ſignificat quam ignorantiæ confeſſionem, inquit Salmaſius, & oſtendit ita dici, ut *ſecundo amni defluere*, in Solin. p. 1261. Recte, ſed poſt Ioh. Iſacium Pontanum Analect. 1, 10.

Cap. XXIII. *Menandro ac Poſidio aut Apollodoro*] Sic Aldina. Ro. & Ven. *Poſodio.* Rot. *Poſidonio.* Forte, *Poſidippo*, quem Comicum nobilem fuiſſe conſtat. Et ſic habet Badiana.

Atqui cum legimus eas, nihil ſane diſplicent] Lege ex tribus membranaceis: *Neque cum legimus eas nimium ſane diſplicent.* Hoc eſt, & cum leguntur ſolæ, non valde diſplicent, vel aliquo modo placere poſſunt. Eſt enim admiratione Græcorum paullo iniquior Romanis ſuis, & hoc nomine jam aliquoties, forte nec immerito vapulavit. Lincoln. quoque, *neque tamen legimus.*

Quantumque mutare a Menandro] Sic MSS. ſic Romana & Veneta. Aldus, Badius, Gryphius exhibendo *nutare* occaſionem dederunt Palmerio Mellero illud revocandi in 14 Spicilegiorum. Et notum Catulli: *tantum abhorret ac mutat.* Quin & noſter lib. 13, 3. *neceſſitudinem & neceſſitatem mutare longeque differre.* Regius tamen *quæcumque.* Itaque non poſſum quin ſuſpicer edidiſſe Gellium: *quantum ſtupere atque frigere, quæcumque mu-*

tuatur a Menandro, *Cæcilius viſus eſt*. Nempe ſtupere ac frigere in illis, quę mutuatur.

Diomedis hercle arma & Glauci] Quid ſibi volunt, cum in voce notiſſima tritiſſimaque vacillant codices? τὸ *arma* nuſquam integrum. Regius *herclea merca & Glauci*. Rott. *hercleamerca & Glauci*. Scheff. *hercle amecta & glauci*. Lincoln. *hercle amerta & Gl.* Eſt præterea qui *hercle armamenta*. Aliquid latet. Cogitabam, *Diomedis hercle ἀμοιβαῖα & Glauci non diſpari magis pretio æſtimata ſunt*. Sic enim, non *exiſtimata*.

Facie non inliberali] Plautus Epidico: *forma lepida & liberali*. Perſa 4, 3. *adduxit ſimul Forma expetenda liberalem mulierem*. Terentius Eunucho: *honeſta facie & liberali*. Tamen e quodam veteri libro Lipſius, *inlætabili*. Noſtræ aves non addicunt.

Nihil dicam ego, quantum differat verſus utriusque eximius.] Non nauci hæc oratio. Quod facile ſenſit Janus Guilelmius 2 Veriſimil. 24, & non incommode ſubjicit: *quantum differant. Verſus utriusque eximios ſit ſatis.* Ἄλλῳ tamen δρυῒ βαλανιστέον. Primum, *quantum differat* mutari metuit. intelligendum enim, *inter eos*. Cicero act. 1 in Verr. *At vide quid differat inter opinionem meam & tuam*. Lib. 1 de nat. deor. *Si enim nihil inter deum & deum differt*. Deinde Rot. & Regius & Lincoln. *utriusque eximius ſi & aliis ad judicium faciundum exponi*. Scribes igitur: *Verſus utriusque eximi juſſi, & aliis ad judicium faciundum exponi*. Loquitur ut ſolebant veteres in ſtudiis adjutore anagnoſta vel librario utentes. Similiter lib. 1, 23. *Ea Catonis verba huic prorſus commentario indidiſſem, ſi libri copia fuiſſet id temporis, cum hæc dictavi.* Lib. 5 cap. 18. *Verſum quoque Laberii, in quo id vocabulum poſitum eſt, notari juſſi.* Horatius lib. 1 Sat. ult. *I puer atque meo citus hæc ſubſcribe libello.*

Ἐπ' ἀμφοτέρων ὕ' ἐπίκληρος] Miſere adhuc habiti verſus: ſed juſti ſunt jambici ſenarii & facile in numerum redigendi, niſi ubi valde corrupti ſunt. Nihil vetat tentare, quod utcumque cadat, conatus laudabitur:

> Ἐπ' ἀμφότερα νῦν χ' ἡ 'πίκληρος ὕαζε
> Μέλλει καθευδήσειν, κατεργάσαται μέγα
> Καὶ περιβόητον ἔργον. Ἐκ τῆς οἰκίας
> Ἐξέβαλε τὴν λυποῦσαν, ἣν ἐβούλετο.
> Ἵν' ἐπιβλέπωσι πάντες εἰς τὸ Κρωβύλης
> Πρόσωπον· ἥ γ' εὔγνωστος εἶχέ με γυνὴ
> Δέσποινα καὶ τὴν ὄψιν, ἣν ἐκτήσατο,
> Ὄνος ἐν πιθήκοις ἐστὶ δὴ τὸ λεγόμενον.
> Τοῦτ' οὐ σιωπᾶν ἐστιν, εἰ καὶ βούλομαι.

Βδελύττομαι τὴν νύκτα τὴν πολλῶν κακῶν
Ἀρχηγόν· Οἴμοι Κρωβύλην λαβεῖν ἐμὲ,
Καὶ δέκα τάλαντα. Γυναῖκα ὕζα πηχέως
Οἵη 'στὶ τὸ φρύαγμα, πῶς ἀνυπόστατος·
Μὰ τὸν Ὀλύμπιον κ' Ἀθηνᾶν οὐδαμῶς.

Ἐπ' ἀμφοτέραν] Intelligi poteſt ἀκοήν. Sed parum conſtant ſequentia. nam ὢν ἐπίκληρος ᾖ, ſonat, *ut ſit ex aſſe bonorum patriorum hæres*, vel *dotata*, *locuples*. Tum etſi ſignificet, *quandoquidem eſt*, ut tranſtulerunt, id nihil ad rem faceret. non enim Μέλλει (ſic enim pro Μέλλω legimus) καθυβρίζειν, quia locuples eſt, ſed ipſa locuples ſecura omnes contemnet ob rem ex ſententia geſtam. Νύ χ' eſt Homericum νύ κε.

Ἰν' ἄγνωστος] Dixerat omnium eam in ſe converſuram oculos. Ab eo lepide deflectit ad formam vituperandam. Et eſt illa uxor domina ſatis conſpecta etiam ob vultum, quem ſortita eſt, (ideo ἣν ἐκτήσατο, non ἦν) Aſinus inter ſimias eſt, ut vulgo dicitur, hoc eſt, deformiſſima inter turpes.

Εἶτ' ἐστὶ τὸ φρύαγμα] Fecimus, Οἵη 'στὶ τὸ φρύαγμα, Muliercula vix cubitum implens ſtatura, qualis eſt faſtu, ut intolerabilis.

Δία τὸν Ὀλύμπιον] Lego, Μὰ τὸν τ' Ὀλύμπιον.

Ab hoſte captus libere ſervio] Recte Carrio, *Ad hoſtes*, & ſic ſcripti. Propertius: *ad veſtros ſedeam captiva penates.* Sed etiam legendum: *liber ſervio*. Ego, qui liber ſum, ſervio, & id ſalva republica, quæ præſtat libertatem civibus.

Eo privatum vin me ſervatum?] Nihil hic ſani. Tentabam: *eo privatum it vi me ingratiis.*

Uti eam Venumdarem] Reg. & Rott. *eam uti.*

Quæ veſtrum fuit Integra ætatula quæ hoc itidem] Reg. & Rot. *Quis veſtrarum fuit integra ætatula quæ hoc idem.* Optime. Nam & *Quis* quo genere & numero declinarent, antiqui non obſervabant, ut notat Donatus. Terentius Eunucho 4, 4 introducit ancillam loquentem: *hunc oculis ſuis Noſtrarum nunquam quisquam vidit, Phædria.* Habes & *veſtrarum* pro *veſtrum* aſſertum. Vetus Poëta apud Varronem: *Quis tu es mulier, quæ me inſueto nuncupaſti nomine?*

Nequaquam potuit, ne quidem conatus eſt] Sic Carrio, cum ederetur: *& quidem conatus eſt.* Sed male cohæret oratio. Scripti *nequa potuit qui conatus eſt.* Lege: *neque potuit, neque conatus eſt enarrare.*

Et neſcio quæ mimica inculcavit.] Sic jam Romana, ſic Badius. Ven. & Gryphius: *inimica.* Guilelmius 2 Veriſ. 24 ait olim lectum,

lectum, *quaſi mimica*; unde facit: *neſcio quæ ab ſe mimica*. Illud *quaſi* unius eſt Aldi. Scripti ut prima editio, utque Carrio reſtituit.

Οὐκ εἰρηνή ζοι. Τοῦτ' ἐχὶ κυρίαν] Diſtingue: Ἔχω δ' ἐπίκληρον, Λαμία. (οὐκ εἰρηνή ζοι Τοῦτ', ἐχὶ) κυρίαν τ᾽ οἰκίας.

Ἐχρῆν δ' ἀφ' ὅλων χαλεπῶν] Vat. ἔχρῆν Ἀπόλλων ὡς χαλεπῶν.

Ac ſedi, extemplo ſavium Dat tejuna anima] Guilelmius, *aſſedi, extemplo ſavium Datat jejuna anima*. Idem, *Ut evomas*, volt. Et *datat* quidem etiam veteres editiones.

Ea res clam patre fuit] Reg. & Rot. *clam patrem*.

Καὶ παιδοποιεῖ· ὡς αἰλόσις] Hoc fragmentum adſcivit & Stobæus ſub titulo Ὅτι οὐκ ἀγαθὸν τὸ γαμεῖν, inſeruitque ſuo Florilegio H. Grotius, qui corrigit hic παιδοποιεῖται, & ait hoc poſtulare verſum. Vellem, non ita paucis præcidiſſet. Neque enim hoc oraculum intelligo, & jambos metiri propemodum ſcio.

Ὃς μήτι φυλακὴν τ᾽ ἀναγκαίων ἔχει] Interpretantur: *Qui neceſſarias quoque res non cuſtodit*: *Qui neque neceſſariarum ſtudium rerum gerit*: *Qui neque præſidia in præſens habet*. Tolerabilius hoc poſtremum: tamen abeſt aliquid, quod deſiderat auctor Græcus; & additum eſt, quod ille non deſiderat. Nam τ᾽ ἀναγκαίων eſt ab ὁ ἀναγκαῖος neceſſarius, amicus. Φυλακὴν τ᾽ ἀναγκαίων, *præſidia neceſſitudinum*, *præſidia ab amicis*. Eaque ſignificat illa Cæciliana *factio* in illo: *Nam opulento famam facile occultat factio*. Quod mihi quidem dictum videtur, ut nihil melius, quicquid faſtidiat Gellius noſter.

Εἰ μήτι ἀνάλίζειν] Scribe cum Stobæo & Grotio: Μήτ' ἂν ἀτυχίζοις. Stobæus quoque εἰς τὰ λοιπά. Placet ſatis εἰς τὰ κοινὰ τ᾽ βίω. Cicero Lælio: *quæ ſunt in uſu vitaque communi*. Lib. I de oratore: *Aliud eſt eſſe artificem cujuſdam generis & artis, aliud in communi vita & vulgari hominum conſuetudine nec hebetem nec rudem*. Eodem *communium temporum graves caſus*. Hoc cum videret ὁ πάνυ, aſpernareturque ἐν λοιπά, cur in ſuperiorem verſum addidit *in præſens*? Sane cum hoc faceret, nondum videtur ἐν κοινά potius habuiſſe.

Ἐπιμφιάζει δυνάμει] Stobæus, Ἐπιμφιάζει. nec video cur alteri poſtponatur.

Ἀλλ' ἐν ἀναγκάζουσα] Peſſime. Legendum e Stobæo, Ἀλλ' ἐν ἀγκαλύπτῳ. Βίος ἀγκαλυπτὸς, *vita obnoxia* vel *opportuna* Romanis.

Χειμαζόμενος ζῆλος μὲ ἀπαρὸν δ' ἔχων τὸ μίζον] Ex eodem:

Χειμαζόμενος ζῇ, τὸ μὲν ἀνιαρῶν ἔχει τὸ μέρος ἀπάντων, τοῦτο δ' ἀγαθῶν.

Ἀγαθῶν οὐ δυνάμενος] Suſpectum. Numquid οὐ γελοίμενος?

Ὑπὲρ γὰρ ἑνὸς ἀλλίσων] Hic verſus in Stobęo non eſt. Grotius ἀλγῶν.

Fortuna & res eſt, ut continuo pareat] MSS. *cui fortuna & res ut eſt continuo patet.* Unde fecerunt in prima ed. *cui fortuna & res eſt ut continuo pateat.* Videtur autem ſcribendum fuiſſe: *cujus fortuna tranſverſis continuo patet.* Hic eſt ille βίος ἀκύλυντος, quę vox ſatis oſtendit alienum eſſe Carrionium *pareat.* Cicero Bruto: *cujus in adoleſcentiam per medias quaſi laudes quadrigis vehentem transverſa incurrit miſera fortuna reipublicæ.* Seneca de vita beata 15. *morbos dico, funera, debilitates, & cætera ex transverſo in vitam humanam incurrentia.* Idem epiſt. 117. *quibus animum labantem ſtudiis firmem; quemadmodum quæ me ex transverſo ferunt aguntque, procul a me repellam.*

Cap. 26. *In Capitonis Ateji conjectaneis*] Rom. & Ven. *commentariis.* Aldus, Badius, Gryphius, *collectaneis.* Rottend. plane *conjectaneis*, ut edidit Carrio, & ita legendum monuit Fulvius Urſinus in appendice Trielinii Ciaceoniani.

Mutitarent, id eſt, mutua inter ſeſe dominia agitarent] Sic Romana & Veneta. Aldus, Badius, Gryphius *convivia.* Ea occaſio fuit Fulvio, quo dictum eſt loco, & Lipſio 1 Saturn. 19 teſtituendi *dominia.* Et ſic Rottend. Regius *domina.* Sed ubique *mutitarent*, non *mutuitarent* placitum Turnebo, Fulvio, Stephano, vetantibus & ſcriptis lib. 18 cap. 2 & Ovidio 4 Faſtorum: *Quod bene mutarit ſedem Berecynthia, dixit, Captant mutatis ſedibus omen idem.*

Argenti plus pondo quam libras centum] Scribo, *plus pondo libras centum*, extrito τοῦ *quam.* quod plurimum in tali loco omittere ſolent ac ſubaudire malunt; utique non τοῖς *pondo* & *libras* interponere conſueverunt.

Ludis Romanis item ludis plebejis & Saturnalibus] Rottendorf. faſtidit repetitum *ludis.*

Hanc Lucilius poeta legem ſignat.] Rot. Lincoln. Reg. *legem ſignificat cum dicit Fami centuſſis miſellos*, ſine copulativa. Nempe *s* litera more vetuſtiſſimorum eliditur. Nam *centuſſe miſello* luſit Janus Douſa, dum vitrea fracta conglutinabat. Pudenter autem Gellius, *hanc legem ſignificat.* Audacius, ſed ut excuſari poſſit, Macrobius, *a Lucilio feſtivitatis ſuæ more centuſſis vocatur.* At non ferendus jam Pighius, quum ad annum 595, quam legem, inquit, Lucilius poeta feſtive *Famii centuſſim* appellavit. Nam *Fannii centuſſis miſelli* vel *Fannii centuſſis miſellum*, ſunt centeni æris, quos lege Fannia impendere permiſſum.

Nu-

Nuptiis ducenos indulſit.] Ex Regio notatum, *nuptus*. Intueor Rott. ibi vero, ne qua ſit dubitatio, *nupt9*. Et auctore noſtro dignum cenſeo. *Nuptus* enim idem quod nuptię. Statius Pietate Abaſcantii: *Illa quidem nuptumque prior tædasque marito Paſſa alio.* Aurelius Victor in Hoſtilio Mancino: *Eo die Numantini forte ſolenni nuptu filias locabant. Dies nuptûs* eſt dies nuptiarum. Sic ergo noſter: *quæ cum certis diebus, ſicuti Fannia, centenos æris impendi permiſiſſet, nuptus ducenos indulſit, cæterisque diebus ſtatuit æris tricenos.* Perinde eſt, ac ſi dixiſſet, *nuptiarum ducenos indulſit.* Intelligimus enim *nuptus diebus* vel ex pręcedenti vel ex ſubſequenti membro.

Conſtituerit: ſi quicquam eſſet natum] Editiones priores: *ſed quicquid.* MSS. *conſtituit ſed quicquid.* Lege: *cumque & carnis aridæ & ſalſamenti certa pondera in ſingulos dies conſtituiſſet, quicquid eſſet natum e terra, vite, arbore, promiſce atque indefinite largita eſt.* Macrobius 2, 13 *ne amplius apponeretur quam carnis aridæ pondo tria & ſalſamentorum pondo libra, & quod ex terra, vite arboreve ſit natum.* Feſtus: *Centenariæ cœnæ dicebantur, in quas lege Licinia non plus centuſſibus, præter terra nata impendebantur.* In ſcriptis pro *aridæ* eſt *autem* vel *a.* quod ſignificat *autem* (numquid *aſſæ?*) *tamen* pro *natum.*

Lævius poeta meminit in Erotopægniis] Quęrunt, quis iſte *Lævius*, quę *Crotopægnia?* & tentant *Livius.* Sero: debuiſſent enim ſcire ex Scaligeri Auſonianis 2, 27 Lęvium Alceſtidem & Erotopęgnia ſcripſiſſe.

Hædum, qui ad epulas fuit allatus] Reg. & Rot. *fuerat.*

Pecuniamque ſuam prandiorum gurgitibus proluiſſent] Reg. & Rot. *prandiorumque.* Unde Salmaſius: *familiam pecuniamque cœnarum prandiorumque.*

Kalendis, Idibus, Nonisque, diebus ludorum] Lineoln. Ro. Ven. Ald. *noniſque diebuſque* Reg. & Rot. *Kalendis, Idibus, Nonis, diebuſque ludorum.*

Poſtremo lex Julia ad populum] Reg. & Rot. *Poſtrema lex Julia.* Omnino melius. Vide Obſervat.

Et aliis quibusdam feſtivis trecenti; nuptiis autem & repotiis] Reg. & Rot. *feſtis* ut cenſuit olium & Fulvius Urſinus. Dein Rot. *nupt9 autem & repni.* Ex Regio notatum *reponi.* Lincoln. *& reponiſent milies.* An fuit, *nuptus autem & repotii ſeſtertium mille.* nam verba antiquaria in ipſa formula legum ſic concepta fuiſſe videri poſſunt.

Aduſque duo millia ſumptus] Reg. & Rot. *aduſque duo SS ſumptus.*

Cap. 25. *M. Varronis ad Ciceronem de lingua*] Prępoſitio *ad* neque in Regio neque in Rot. admiſſa eſt. Nec caret gratia vel quod

quod is, ad quem ſcribitur liber, doceri dicitur, vel inflexa ſic & vermiculata oratio.

Itaque in omnibus pœne verbis] Si quinque mem branis fides, legendum: *docet, inque omnibus pœne verbis conſuetudinem dominari oſtendit.*

Et ab adſtringor tamen & extergeor & lavor, adſtrinxi]. Sic Carrio, cum eſſet, *& adſtringor*. Reg. & Rot. *& a deſtringor tamen & extergeor & lavor deſtrinxi & exterſi & lavi.*

Alii raro dicunt, alii rarenter] Tres membranę, *alii rariter.*

Cap. 16. *Simplices iſti & ruſi & virides colores*] MSS. *iſti rufus & viridi colores.* Lege: *ſimplices iſti, rufus & viridis, colores.* quod neſcio unde acceptum jam prodidit Badius. Ante quem vulgo, *iſti ruſi & virides.*

Aliter oſtrum, aliter crocum] Bene Carrio *crocum* διὰ τοῦ *Crocus*: & Rot. Regiusque confirmant. Sed videtur excidiſſe, *aliter aurum*, propter verba ſequentia, *& croceum & oſtrinum & aureum.*

Appellatione, cum tamen ex ipſis rebus vocabula colorum mutuetur] Scripti *mutuatur*, & ignorant τὸ *tamen*. Lege, *has ſingulas ruſi varietates Latina oratio ſingulis propriisque vocabulis non demonſtrat, omniaque iſta ſignificat una ruboris appellatione; tantum ex ipſis rebus vocabula colorum mutuatur, & igneum aliquid dicit.*

Nihil a vocabulo ruſi differunt, neque proprietates] Salmaſius ad Solinum p. 1155 ex veterum librorum auctoritate diſtinguendum ac legendum ait: *nihil a colore ruſi differunt neque p. o. e. d.* Ξανθὸς *autem &* ἐρυθρὸς *&* πυῤῥὸς *&* φοῖνιξ *habere quasdam*: haud dubie properans & memorię nimis confiſus: qui duo ſolennes morbi tantum virum ſępenumero peccare juſſerunt. Nuſquam in vett. lib. *a colore ruſi differunt*, ſed Reg. & Rot. *a vocabulo ruſi dicuntur neque*. Lincoln. *nihil a vocabulo ruſi dicunt neque.* Dein regius: ξανθος *autem &* ερυθρος *&* πυρρος *&* πυρρος *&* φοινιξ *habere quasdam* ſine τοῦ *ſed*: & hoc recte meminerat Salmaſius. Rot. quoque licet hic mutilus: ξανθος *autem*.Gr. *&* φοινιξ *habere quasdam.* Diximus τὸ Gr. notam eſſe Gręci vocabuli aut plurium, quę pingere ſupra captum librarii hujus eſſet. Sed ex iſtis colligimus auctorem ſcripſiſſe: *Ruſſus enim color & ruber nihil aliud vocabulo ruſi dicunt; ut neque proprietates ejus omnes declarant:* ξανθὸς *autem &* ἐρυθρὸς *&* πυῤῥος *&* κιῤῥὸς *&* φοῖνιξ *habere quasdam diſtantias coloris ruſi videntur.* Illud *aliud vocabulo*, ut Horatius *alium ſapiente bonoque*, & *alius Lyſippo duceret ære.* Adjecimus κιῤῥὸς, neque enim fruſtra liber optimus *&* πυρρος *&* πυρρος. Heſychius: κιῤῥὸν πῦῤ, ἐρυθρὸν, ξανθόν. Varinus Favorinus: Κιῤῥὸς, κίτρινος,

ος; Κιῤῥὸν εἶδος χρώματος, τὸ κοινῶς κιῤῥινόν. Etiam hinc patet nulla veteris codicis auctoritate defendi illud *a vocabulo rubei*, quod e Gellio adducit vir doctus de lexicis pag. 37.

Lingua Græca, quam tu videre legiſſe] Quid eſt *legiſſe*? utrum ἀνεγνωκέναι, an ἑλεῖν? Neutrum profecto commodum. Scribe: *quantum videor legiſſe*. Sic modeſte de ſemetipſo loquitur Fronto. Quantum legendo percipere potui, agnoſco Græcam linguam uberiorem eſſe.

Quibus modo dixiſti, deſignandis] Rotten. quoque *denominandis*, & Fulvianus apud Muretum. Immo & Romana Venetaque editiones. Quod vero apud Macrobium lib. 1. cap. 16. *Dies autem poſtridianos ad omnia majores noſtri cavendos putarunt, quos etiam atros, velut infauſta appellatione damnarunt*. hic, inquam non ego *denominarunt*, ſed *atrorum* ſcribi cenſeo. Nam *damnarunt* eſt quæſitæ elegantiæ, ut quod ex Lucano Florus: *hunc diem faſtis Roma damnavit*. Sic Plinio 18, 12 *faba in cibis Pythagorica ſententia damnata*. Potius igitur dixerit Macrobius: *quos etiam atrorum velut infauſta appellatione damnarunt*. Ut tranſlatio mollior eſſet adjecit *velut*; utique propter verbum *damnarunt*.

Quam quæ producta abs te Græca ſunt] Carrionis eſt *producta*: ſed MSS. ut editi prius: *quæ dicta abs te*.

Aut acuentes eum quaſi incendentes] Lege, *quaſique incendentes*: vel, *& quaſi incendentes*.

Quem tu Græce φοινικοῦν dixiſti] Reg. & Fulvianus: φοίνικα, ut ſupra Φοῖνιξ pro φοινικοῦς. Quod ſequitur, *noſter eſt*, ejurant ſcripti: mox iidem *exſuperantiam* pro *exuberantiam* (ut lib. 4, 18 *fiduciæ atque exſuperantiæ ingentis*.) & *ſignificant* pro *ſignificat*: denique *ſpadici & phœniceo* pro *ſpadicis & phœnicei*. Præterea *factus Græce noſter* nullo ſenſu dicitur. Quibus omnibus diligenter exactis ſedit reſcribendum eſſe: *Nam phœniceus, quem tu Græce φοίνικα dixiſti, & rutilus & ſpadix phœnicei συνώνυμος, qui factus e Græco noſter eſt, exſuperantiam ſplendoremque ſignificant ruboris; quales ſunt fructus palmæ arboris non admodum ſole incocti, unde ſpadici & phœniceo nomen eſt*. Septem genera coloris rufi annumeravit, de quibus ſingulis deinde narrat aliquid proprium: hic de tribus *phœniceo, rutilo, ſpadice*; eos excellentiam quandam & aliquid ſplendidum rubens ſignificare, quod antea dixerat acuere & quaſi incendere colorem. *E Græco Romanum* ait factum, qui *ſpadix* appellatur: eſt enim nulla litera mutata Græce σπάδιξ. Quod quia de phœniceo non dicit, quaſi ea vox a Græca idem ſignificante eſſet remotior, vereor ne *pœniceus*, pro *puniceus*, (ut *Pœnicum bellum* pro *Punico* ſolet efferre). hic, ubi ea vox occurrit, enuntianda ſit. Adde ad

de ad lib. 3 cap. 9. Jam illa, *ſpadici & pœniceo nomen eſt*, placuiſſe ante alia, quibus idem ſignificatur, monuimus ad Livium.

Rufus atrore & nigrore multo mixtus] Gebhardus e Pal. offert *atriore nigrore & multo mixtus*, 1 Antiq. 10. Fulvianus, Lincoln. Reg. & Rot. *Rubidus autem eſt rufus atrior & nigrore multo inuſtus.* Forſan, ut *inuſtæ maculæ*, *inuſta ſtigmata*. *Panis rubidus*, *ampulla rubida* apud Plautum & Feſtum.

Luteus contra rufus color eſt dilucidior] Rot. & Regius, *dilucio.* Nempe *dilutior*, ut Salmaſius ad Solin. p. 256. poſt Gebhardum tamen 1 Antiq. 10. hic quoque poſt Muretum, qui ex Fulviano id profert. Neqve aliter Lincolnienſis. Statim iidem codices tres *unde ei quoque nomen*, non *ejus*. Ut paullo ante *ſpadici & pœniceo nomen.*

Non ergo, inquit, mi Favorine] Reg. & Rot. *Non igitur, inquit, Favorine.*

Pluribus ab illis, quam a nobis, vocabulis] In Reg. Rot. Lincoln. non apparent *ab illis quam.* Has tres voculas inſeruerunt rudi illa emendandi ratione, qui cum haberent *pluribus a nobis*, non viderent τὸ *nobis* corruptum eſſe ex *vobis.* Sic enim tres illi ſpectati libri: *Sed ne viridis quidem color pluribus a vobis vocabulis dicitur.* *A vobis*, id eſt, a Græcis, quorum tu perſonam ſuſtines & cauſam agis.

Noſtris autem Latinis veteribus] Ocius dele τὸ *Latinis*, quod mala manus interpoſuit, neque eſt in Regio aut Rott. aut Fulviano. Sic ſolet loqui, *veteres noſtri.* Vide ad lib. 1. cap. 10.

Absque te, inquit, uno forſitan lingua profecto] Suſpicor ſcripſiſſe auctorem: *Absque te, inquit, uno foret, lingua profecto Græca longe anteiſſet.* Neque enim in hac formula verbum omittunt. Terentius Phormione: *Absque te eſſet, recte ego vidiſſem mihi.* Perſa: *Absque me foret & meo præſidio, hic faceret te proſtibilem propediem.*

Καὶ νίκην ἐπ᾽ ἀρίστῃ] Ex Homero hauſit Iliados ψ verſu 382.

Καί νυ κεν ἢ παρέλασσ᾽ ἢ ἀμφήριστον ἔθηκεν.

Sed paullulum inflexit ſcribendo παρέλασσας & ἔθηκας. Prorſus enim ſic codex Regius:

Καί νυ κεν ἢ παρέλασσας ἢ ἀμφήριστον ἔθηκας.

Quod ſuſpicatus etiam fuerat Stephanus. Nam *facis* a Carrione noſtri confirmant, nec neceſſe eſt *feciſti.*

Flavus color viridi & albo] Reg. & Rot. *colore.* Fac: *Flavus color e viridi & albo mixtus.*

Spumas virentis maris flavo marmore appellavit] Reg. & Rot. *ſpuma virentis maris flavo marmor appellavit.* Vatic. *flavum marmor.*

mor. Lege: *ſpumam virentis maris flavum marmor appellavit.*

Cap. 27. *T. Didio imperante.*] Sic & Rot. Lincoln. regiusque, Fulvianus, *imperatore.*

Magno uſu bello Marſico] Notum eſt, *Venatu invigilant.* Quia tamen Rot. & Lincoln. *uſi*, ſuſpicor fuiſſe *magno uſui, bello Marſico, paratu militum & armorum fuit.*

Deinde per invidiam ſcriptorum] Sic quidem libri. Placet tamen Lipſii 4 Epiſt. Quæſt. 4. *per invidiam proſcriptorum.* Eſt enim *invidia* non tantum invidentis, ſed etiam illorum, quibus ea conflata eſt. Salluſtius ipſe in bello Catilin. *qui invidiam Ciceronis, quæ poſtea orta eſt, leniri credebant atrocitate ſceleris eorum, qui pœnas dederant*

Quæ eminus facie ſua oſtentabat] Romana: *Cominus faciem ſuam oſtentabant.* Ven. *Cominus faciem ſuam oſtendebant* Aldus: *quæ eminus faciem ſuam oſtentabant.* Reg. & Rot. *quæ vivus faciem ſuam oſtentabat* Lipſius: *Cominus faciem ſuam oſtentabat.*

T. Caſtritius cum penſitaret] Reg. & Rot. *De utriuſque his verbis T. Caſtritius cum iudicaret.*

Cum gaudio efferventiore eventu rerum expetitarum.] Ro. *animi gaudio efferventiore eventu rerum expetitarum.* Aldus addidit τὸ *cum.* Carrio detraxit τὸ *eventu.* Rot. *animi gaudio efferveſcentiore eventum.* Reg. *animi gaudio efferventior eventum.* Scribe: *Lætitia dicitur exſultatio animi gaudio efferventis ob eventum rerum expetitarum.*

Sincerus & humanis magis rationibus conveniens] Sic Carrio, cum fuiſſet, *& humanius magiſque omnibus conveniens.* Scripti: *ſinceruſque & humanis magis communibus conveniens.* Lege: *quanto illud ſinceriuſque & humanis magis conditionibus conveniens.*

Fortunæ producendos daret] Sic quidem libri, ſed id ſignificat haud dubie *prodigendos*, ut Aldus, Badius, Gryphius jam reddiderunt. Juvat Lincoln. qui *prodicendos.*

Quæſtu atque compendio gloriarum] Rott. & Reg. *atque compendio atque gloriarum.* Lege *quæſtu atque compendio auctuque gloriarum.*

Cap XXVIII. *Oporteat cum terra movet*] Sic fecit Carrio, quod erat ſatis inepte: *Cum terra movetur viribus.* Accipimus, quod dedit 1 Emend. 11. ſed hoc amplius cenſemus Gellium ſcripſiſſe: *cum terra movit.* Sic enim infra ipſe hoc capite, & lib. 4, 6. *Ut terram moviſſe nuntiari ſolet.* Suetonius Claudio: *obſervavitque ſedulo, ut quoties terra moviſſet, ferias advocata concione prætor indiceret.*

Quamobrem terræ motus fiant] Reg. & Rot. *terræ mores.* Lege, *terræ tremores*, ut præcepit Salmaſius. Suetonius Nerone cap. 48. *ſtatimque terræ tremore & adverſo fulgure pavefactus.* Galba 18. *Urbem quoque & deinde Palatium ingreſſum excepit terra tremor & aſſimilis quidam mugitui ſonus.*

Com-

Compertum non eſt, ſed ne inter] Reg. Lincoln. Rot. ablegant τὸ *non eſt*: ut ſit, *non modo his communibus hominum ſenſibus opinionibuſque compertum, ſed ne inter phyſicas quidem philoſophias ſatis conſtitit.* Obſervatum eruditis *non modo* ſæpe ſuffeciſſe antiquis pro *non modo non*: & reſtituimus Livio lib. 25, cap. 26. defendimus Senecæ de providentia cap. 1.

Undantium fluctibus pulſibuſque] Reg. & Rot. *pulſibuſque fluctibuſque.* Scribe *pulſibus fluctibuſque.*

Neptunum ἐννοσίγαιον & σεισίχθονα] Regius ignorat ἐννοσίγαιον &. Vatic. *unum* ἐνοσίχθονα.

In omnibus aliis vitæ officiis] Scripti, *in omnibus vitæ officiis aliis.*

Piaculoque ob hanc rem opus eſſet] Lipſii conjectura certa, cum ſcripti & editi *remotus eſſet. Si deo, ſi deæ* non modo ſcriptorum, ſed & Romanæ, Venetæ, Aldinæ, Badianæ editionum eſt. In Gryphiana, *ſive deo, ſive deæ*: quod corrigendum monuit Carrio. Cæterum pro *immolabat*, Rot. & Regius *immolabant*. Recte: nam τὸ *ſi quis* pro collectivo eſt.

Sed de lunæ motibus ſoliſque defectibus] Quaſi lunæ proprii ſint *motus*, ſolis *defectiones*, & non utriuſque ſideris & *motus* & *defectiones*. Tolle igitur τὸ *motibus*, cui locus hic nullus, & ſcribe cum Reg. & Rot. *Sed de lunæ ſoliſque defectionibus.*

Incerta tamen & incurioſe ſuper] Reg. & Rot. *incerta tamen & incurioſe ſuper ea re opinatus eſt.* Cap. 31. *ſi quis non incurioſe legit.*

Cap. XXIX. *Non ſevere non imperioſe præcepit*] Reg. & Rot. cum Fulviano: *neque imperioſe præcepit.*

Habitat nidulaturque in ſegetibus] Sic omnes noſtri. *Habet* Schegkii nuſquam.

In ſementes conceſſerat tempeſtiviores] Hic vates Schegkius epiſt. 6 Præmeſſ. legens *congeſſerat*.. ex Virgiliano, *aeriæ quo congeſſere palumbes.*

Frumentis flaveſcentibus] Reg. *flaventibus*. Ut ſupra *effervescentis.*

Si quid ibi rei novæ fieret] Ita Rot. E Regio notatum. *ſi quid interea novi fieret.* Neutrum integrum cenſeo, ſed, *ſi quid interibi rei novæ fieret.* Plautus Captivis: *vos lavate interibi.* Et ſæpe. Noſter 3, 7.

Hæc ubi ille dixit, diſceſſit. atque ubi rediit] Reg. & Rot. *Hæc ubi ille dixit, & diſceſſit, atque, ubi rediit caſſita, pulli trepiduli circumſtrepere.* Res levis prima fronte, ſed non levis culpa inſcitiæ, quæ ſcabiem ſuam huic loco affricuit. Non enim tantum quid eſſet *atque*, ipſa non cepit, ſed & aliis quamvis eruditis, intellectum ejus abſtulit. Quo non minus hic delectatus noſter, quam Virgilius, cum caneret, *ſi brachia forte remiſit,*

remiſit, Atque illum in præceps. Vide 10, ult. & nos ad Livium 26.

Properet atque alium in locum.] Quinque membranacei: *properet inque alium locum ſeſe aſportet.*

Miſit qui amicos rogaret] Rott. & Fulvianus *roget.* Loquitur tanquam de re nondum perfecta, ſed quæ eſſet in pendenti.

Jubet eos a metu otioſos eſſe] Rottendorfianus *a motu*; ſed *jubet eos animo otioſo eſſe* Fulvianum Muretus olim, Regiumque habere nuper prodidit Lambecius. Placet admodum, & ſumpſit a Terentio Andr. 5, 2. *Animo jam nunc otioſo eſſe impero.* Nihil aliud volunt ambo, niſi quod poſt paullo dicit noſter, *ſine metu & ſine cura eſſe.*

Meſſem ad amicos] Lincoln. *meſſium.* Rot. *meſſim.*

Et fit nihil, & amici nulli erant] Plautus Curcul. 5, 3. *Velut decem minas dum ſolvit, omnis menſas tranſiit. Poſtquam nihil fit, clamore hominem poſco.* Cicero ad Trebatium 7, 18. *An hoc ſignificas, nihil fieri, frigere te?* Cæterum Reg. Lincoln. Rot. *& fit nihil & dies & amici.* Scribimus: *Sol fervit, & fit nihil: it dies & amici nulli erant.* Hoc poſterius membrum quaſi exegeſis eſt præcedentis. Plautus Pſeudolo 1, 2. *It dies, ego mihi ceſſo. i præ, puere.* Ovidius 1 met. *& euntem multa loquendo Detinuit ſermone diem.* Fulvianus quoque: *& fit nihil & dies amici.* Unde Muretus fere, ut nos.

Amici iſti, inquit, magnam partem] Editum ante hac, *magnam in partem.* Scripti: *Amici iſti magnam partem, inquit, ceſſatores ſunt. quin potius imus & cognatos adfines viciniſque noſtros oramus.* Illud *Quam potius* Carrionis. *Quin potius imus*, ut noſtri ſcripti & editi, eſt, Cur non potius imus? lib. 3, 19. Iidem codd. *temperi.* ut *pigneri.*

Ut ad laborem capesſendum nihil evocentur] Sic primus Aldus: neque aliter Vetus Etymologicon in membranis ex hoc noſtro, ut & Varrone, Feſto, Nonio &c. excerpta continens, bibliothecæ Academicæ. At Reg. & Rot. & Romana cæteræque editiones, *contentur*, vel *cunctentur.* Forte: *ut ad laborem capesſendum nihil evocati contentur.*

Operam quam dare mutuam rogati ſunt ſuperſedent] Reg. Rot. Fulv. *ſuperſederunt.*

Afferes prima luce falces duas] Regius *primo luci.* Hanc gemmulam ex putiſſimæ ac penitiſſimæ antiquitatis armariolis depromptam noſtro inviderunt οἱ κακόζηλοι. Terentius Adelph. 5, 3. *cæterum rus craſcum filio cum primo luci.* Varro lib. 5. *& ut in campo cum primo luci adſiet.* Idem Synephebo: *Hodie ſi poſſumus, quod debemus, populo, in foro medio, luci claro decoquere.* Et hoc ne Cicero quidem refugit.

Cuja eſt res] Reg. & Rot. *cuja res eſt.* Quod ſequitur, in iiſdem eſt, ut vulgo. Ex Fulviano notavit Muretus: *cuja eſt res, non aliunde petitur.*

Et propinquorum levi & inani] Rot. quoque, *levi plerumque & inani.* Nec Fulvianus aliter prodente Mureto lib. 2 epiſt. 6.

Sed quid aliud ſanctiores libri Philoſophorum monent quam ut in nobis] Omnino pro interrogatione hæc accipienda, nec poteſt tolli τὸ *quam*, niſi ut oratio omnis ac ſententia concidat. Nam ſi non interrogatur, τὸ *Sed quid aliud*, erit intelligendum, quaſi eſſet, *ſed aliquid aliud.* At non eſſe aliud vult auctor, quod monent graviores libri philoſophorum, aliud quod Æſopus ore fabellæ riſum movente prudens conſilium dat: ſed idem utroſque condocefacere. Igitur faciendum erat: *Sed nihil aliud:* & tum tamen abeſſe τὸ *quam* non poſſet.

Extraque animum noſtrum ſunt] Hoc quidem etiam monent philoſophi, præſertim qui alia quam animi bona non agnoſcunt. Sed hæc quæſtio non eſt hujus loci: illa tanguntur, quæ non ſunt animi tantum, ſed etiam operę manuſque, & in quibus licet agere vel non agere. Quare longe pręfero quod eſt in regio: *quæ extra nos extraque noſtrum arbitrium ſunt.* Epictetus: Τῶν ὄντων τὰ μέν ἐστιν ἐφ' ἡμῖν, τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Et mox. Καὶ τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐστι φύσει ἐλεύθερα, ἀκώλυτα, ἀπαραπόδιστα· τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἀσθενῆ, δοῦλα, κωλυτὰ, ἀλλότρια. *Extra noſtrum arbitrium ſunt* τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν & ἀλλότρια. Sic lib. 17, 1 diſtinguit, quę *de noſtra voluntate noſtroque conſilio* poſſunt fieri & quorum *nec conſilium ſit noſtrum nec arbitrium.* Lib. 19, 1. *Viſa animi non voluntatis ſunt neque arbitraria, probationes autem* eorum *voluntariæ ſunt, fiuntque hominum arbritratu.*

Cap. XXIX. *Undarum motibus qui in mari*] Sic Carrio. Priores, *motibus & quæ in mari.* Regius, *in undarum motibus quæ in mari.*

In undarum motu obſervatum eſt] Reg. Rot. Lincoln. negant hic noviſſe τὸ *obſervatum eſt*: negant item τὸ *quaſve.* Dein Rot. *& eadem* Lincoln. *ex earum.* Admodum igitur diffido integritati hujus loci. Neque erat neceſſe *aerem fluentem* interponi. Vide an fuerit: *Hoc ſæpe numero in undis notatum, quas aquilones venti, quaſque ex contraria cœli regione faciunt in mari auſtri atque africi.*

Maximi & crebriſſimi excitantur] Hoc undecumque arripuit Carrio: & ſubſcribit Lincolnienſis. Sed Reg. & Rot. *creberrimi.*

Et a vento quidem jamdudum tranquillæ ſunt] Gebhardus e Pal. *& a vento quidem jam tranquillæ ſunt dudum*, 1 Antiq. 2. Rot.

Reg. & Rot. *jamdudum tranquilla ſunt.* Quod valde probo: & perinde eſt, ac ſi dixiſſet, *iamdudum tranquillitas eſt.* Hoc enim κατ' ἐξοχὴν *tranquillum*, ut ad Livium 28, 27 notavimus.

Ejus rei cauſa eſſe conjectatur] Reg. & Rot. *cauſa eſſe hac conjectatur.*

Undaſque faciunt, non prorſus impulſas, ſed vi intus commotas] Lincoln. *ſed in intus.* Regius, *ſed initus* Rott. haud ambigue *ſed imitus commotas.* Quod pari felicitate reſtituit Lipſius, etſi adhuc non auditus, infra 17, 1. *fontes imitus ignis eructari*

Propelli ſuſum atque rurſum ſubiici] *Surſum prorſum* vel *rurſus prorſus*, vel *rurſus ac prorſus*, quid ſit ſcio: *ſurſum* quoque *deorſum* bene habet: ſed *ſurſum* vel *ſuſum atque rurſum* Carrionis unius commentum eſt. Quod tamen etiamſi recte diceretur, rei præſenti non congrueret. Scripti equidem *propelli rurſum atque ſubjici*, quod, credo, illum traxit in errorem: ſed illi nihil aliud ſignificant, quam quod antehac publicatum fuit, *propelli ſurſum atque ſubjici.* Ille putavit *rurſum ſubjici* eſſe decidere quod elevatum ac propulſum ſurſum eſſet. At *ſubjici* eſt id ipſum quod *propelli ſurſum*, intumeſcere & altius fieri. Sic Virgilius: *Quatum vere novo viridis ſe ſubiicit alnus.* Et alibi: *Parnaſſia laurus Parva ſub ingenti matris ſe ſubjicit umbra.* Vide ad Livium 6, 24

Sicut in alio loco] Rot. & Lincoln. *ſicut alio in loco.*

Cum Ariſtotelis libros problematum præcerpſimus] Lege ex Regio & Rot. *problematorum præcerperemus.* Vide ſupra, & infra 3, 6. *Præcerpere* dictum, ut *præflorare.* Ipſe lib. 14, 1. & Livius Apuleiuſque.

Ad Lib. III.

CAP. I. *Hieme jam diſcedente*] Corrige ex MSS. *decedente.* Virgilius ecl. 2. *ſol decedens duplicat umbras.* Primo Georg. *Gnoſſiaque auratæ decedat ſtella Coronæ.* Et in quarto: *Te veniente die, te decedente canebat.* Horatius lib. 1 epiſt. 6. *&* *decedentia certis Tempora momentis.* Curtius lib. 8. *noctem, quæ decederet.*

Apud balneas Sitias.] Sic & prima editio Romana. Rot. *ſtitias.* Reg. *Sticias.* Lincoln. *Scitias* Alius, *Scicias.* Numquid *Titias?* Martialis lib. 11 epig. 52. *Hic nullo comitante vel moleſto Thermis grandibus & ſuis lavatur. Anguſte Titius tamen lavatur.* Onuphrius quoque in augmento Aurelii Victoris ſub titulo, Quæ quo loco quave urbis regione reponerentur, non

liquebat, appellat *Balinea Titii, Sophonii Tigellini* &c.

Quid enim iſtuc ſit] Regius *ſit*. Forte: *Qui enim iſtuc fiat*.

Longe jam diu in eo ipſo quærendo fui] Rot. *Ego inquam longe diu nec ipſe*, ſine τοῦ *Et* a principio. Suſpicor: *Eo, inquam, longe diu & ipſe quærendo fui. Longe diu* eſt admodum diu vel valde diu. Ut apud Plautum, *Diu & longum, diu & multum*. Vulgaria ſunt *longe aliter, longe ſecus. Fui quærendo*, ut cap. 7. *eſſe exſpectando*.

Periphraſin poëtarum] MSS. *periphraſis*. hoc eſt periphraſes. nam ſemel id auſi non ſolent in uno ſiſtere. Et prægnantior hic numerus eſt.

Et quid haberet] Omnino, *ecquid*, ut olim editum. nam MSS. ubique fere hæc confundunt: eoque non illi, ſed ratio in his ſequenda eſt. Rot & Reg. *rogatus eo quid habet*. Vox ultima compendium ſcribendi eſt: quod non aſſecutus ſerior librarius audaciſſime reddidit *horum*, idque tranſpoſuit, ut in Lincoln. habetur: *& quid horum ſuper ea re diceret*, quemadmodum Pal. fere apud I. Gebhardum 2 Antiq. lect. 4. Lib. 14, 1. *an quod ita ſerio judicatoque exiſtimaret, non habeo dicere*. Lib. 17, 20. *habesne nobis dicere in libris rhetorum veſtrorum tam apte compoſitam orationem?*

Quos, inquit, avaritia minuit & corrumpit] Diu quæſiſſe ait Gebhardus, quid eſſet *minui avaritia*, ſubjicitque *inivit*. Ego eo verbo haudquaquam offendor. Sed Reg. & Rott. *Quorum inquit*. dein Reg. *avaritia tenuit & corrupit*: Rot, *avaritia attenuit & corrupit*. Scribe: *Quorum, inquit, avaritia ingenium corrupit*.

Seſe in quærenda undique pecunia] Præpoſitio neque in MSS. neque in editionibus vetuſtis Romana, Ven. Aldina, Vaſcoſani, Gryphii conſpectui eſt. Dein Reg. *ſeſe quærunda pecunia*, ſine τοῦ *undique*. Rot. *ſeſe quærunda undique pecunia*. Lege. *quique ſeſe quærundæ unice pecuniæ dediderunt*. Lib. 19, 2. *qui duabus iſtis belluinis voluptatibus ſeſe dediderunt*.

Negotiis ſe plerumque] Rot. *Negotiis qn ſplerumque*. Regius: *Negotiis enim ſe plerumque*.

Sicut & alia in his omnia] Præpoſitio videtur vacare. Bene autem Carrio vel Stephanus, *relictui ſit*, & confirmant ſcripti, ubi vulgo edebatur *relictum ſit*. Sicut alia ſunt his relictui & inſuper habentur, ita & labor.

Eoſdem cum corpore eſſe vegeto & valenti] MSS. *eoſdem tamen corpore eſſe vegeto ac valenti*. Eſt autem τὸ *tamen* & in ſuperioribus editionibus, neque mutaſſe operæ pretium eſt.

Eum teneri neceſſarium eſt] Rot. *neceſſe eſt*. Reg. *neceſſum eſt*. Atque ita reponendum.

Is vere dici poteſt effœminato eſſe] In Rot. video *tum denique id vere.* Neque aliter Regius, ſed hic præterea *effœminando.* Conjicio: *tum denique id vere dici poteſt effœminando eſſe animo & corpori, qui neque ſeſe neque aliud curet, niſi pecuniam.* Intelligendum, *animo & corpori ejus, qui.* Rot. etiam *eſſe corpore & animo.* Regius, *curent poſt pecuniam.* Rot & Lincoln. *curent niſi pecuniam* Quaſi τὸ *qui* plurativo numero velint ſignificare intellectum & *eorum.*

Plus quam potuit eam criminatus eſt] P. Scriverius malebat, *plus quam oportuit.*

Cap. II. *M. Varro dicat eorum*] In Regio non apparet vox *eorum*: neque opus 'ea eſt: ſed & ſæpe illam inculcarunt auctoribus invitis. Similiter ipſum principium: *qui noctis hora tertia quartave ſive alia nati ſunt, uter dies natalis haberi appellarique debeat.* Non enim putavit neceſſario ſibi dicendum eſſe, *dies natalis eorum.*

Qui dies noctem conſecutus eſt] Verbum ſubſtantivum non video in Rot. Et ſufficit: *is ne quem nox ea conſecuta eſt, an qui dies noctem conſecutus.*

Qui ex media nocte ad] Olim, *qui media nocte.* Sed e Macrobio, qui totum hoc caput deſcripſit, addiderunt præpoſitionem *Ex.* Reg. Lincoln. Rot. *qui in media.* Rot. amplius: *qui in media nocte naſcuntur ad proximam mediam noctem in his horis* XXIIII *una die nati dicuntur.* De particula nolim contendere, quam Macrobius ex meliori codice, quam nobis ſunt, hauſiſſe videtur.

Qui in ſex horis noctis poſterioribus naſcatur] Rot. *qui in poſterioribus* VI *horis noctis naſcitur.*

Quod quidem, inquit, nimis abſurdum eſt] Iac. Cujacius Obſerv. 15, 32 legit *minus abſurdum.* Et ſic editum Gryphio. *Nimis* haud dubie verum eſt. Abſurdum enim eundem duos proprie dictos habere natales. Id autem evenit hac Umbrica diei æſtimatione. Qui natus eſt Calendis matutino vel ante ſextam finitam, ejus natalis ſunt Calendæ. At idem dies poſt ſextam incipit cenſeri Quartus vel Sextus Nonas. Natus igitur videtur iſte & Calendis & quarto vel ſexto Nonas. Sed hæc mera cavillatio eſt, nam quod ait eum diem, qui poſt Calendas eſt, etiam videri debere iſtius natalem, id verum eſt de die naturali, non civili Umbrorum. Civiles enim Umbrorum Calendæ cum ſexta exierant. Itaque qui poſt ſextam naſcebatur, ejus natalis erat quartus vel ſextus Nonas, haudquaquam Calendæ.

Et Kalendarum dimidiatus] Reg. & Rot. *dimidiarum.* Tum Rot. *ante horam ejus diei ſextam.* Forte: *ante horam ejuſdem ſextam.*

Partim diurna, partim nocturna] A mala manu eſt. Noſter enim Salluſtiani moris æmulus ſcripſerat: *partim diurna, alia nocturna*. Sic Reg. & Rot. & Macrobius.

Quæ inter noctem fiunt] Sic MSS. non *internoctu*, ut fruſtra Lipſius & idem Livio ingerens Freinſhemius. Vide ad Livium 29, 14. & 32, 29

Qui proximus eam noctem illuceſcit] Sic ſane Plautus, Cicero, Livius. Rot. tamen *luceſcit*.

Auſpicantur & poſt exortum ſolem agunt] Sic advocat Lipſius, teſtatus tamen libros pleroſque veteres habere, *& poſt meridiem ſole magno*: unde ſe eorrigere: *& poſt meridiem ſolem agunt*. Apud Gryphium invenio illud *poſt exortum ſolem*: nam Rom. Ven. Ald. Vaſcoſ. *poſt meridiem ſole magno*. At Rot. & Reg. *& poſt meridiem ſolem agnum*. Unde quid poteſt eommodius fieri Lipſiano? Quod tamen non ſatisfacit Er. Puteano in Genialibus ſermonibus, qui multo cum honore magiſtri, fatetur recte reſtituiſſe Lipſium, ſed erraſſe vult Gellium, qui dicere debuiſſet, *poſt occaſum ſolem agunt*. alioqui licere interpretari Romanos, perinde ut Athenienſes, diem a ſole occaſo ad ſolem iterum occidentem pro die uno habuiſſe. Sed cum ſol occaſus ſuprema tempeſtas foret, quid erat, obſecro, quod magiſtratus publiee auſpicato poſt ſolem oecaſum agerent? Dein cum pluribus argumentis Gellius utatur, ſufficit hoc argumento demonſtrari, tempus a media nocte uſque poſt meridiem unius diei ęſtimationem non exeedere: atque ita nec Babyloniorum nec Umbrorum ſimilem Romano morem. Accedunt alia, quę ſatis aperte & ab Athenienſibus Romanos ſeparent. At Scioppius de ſtilo hiſtorieo, memorabilem vocat Lipſii ſolœciſmum *meridiem ſolem*, & poſt multa, ut mos hominis erat, acerba dicta impingit nobis, *poſt meridiem ſolum agunt*; vel *poſt meridie* vel denique *poſt meridiei ſolem*, omnia nugatoria. Non erat Lipſius tam ridiculus, neque pueriliter ſibi perſuaſerat, *τὸ ſol occaſus* diei ut *Urbs Roma*: & potius turpiſſimum eſt Scioppium neſeiviſſe, *meridiem ſolem* accepiſſe Gellium pro meridiano, ut *Pontus Scythes* pro Scythico apud Senecam, *Phryges luci* pro Phrygiis apud Statium, *amor advena* pro peregrino apud Ovidium, *Dialectus Doris* pro Dorica apud Suetonium, *ſtellæ errones* pro erraticis Nigidio, quod refert noſter hoc libro cap. 10.

Poſt meridiem ſolem agunt auſpicati] Manca & mutila hęc eſſe elamat Eryc. Puteanus, ſeque reſtituere: *cum poſt mediam noctem & poſt ex. ſ. agunt auſpicati*. Sed meliores editiones adhibuiſſe debebat. non enim Stephanus modo, ſed & Ro. Aldinaque eum MSS & Macrobius *auſpicatique*.

Egiſſe

Egiſſe ex eodem die dicuntur] Rot. *& eodem.* Sed neutra particula utilis, atque adeo abolenda: pręterea neque aut Regius aut Macrobius eam agnoſcit.

Quos nullum diem abeſſe Roma licet] Er. Puteanus ex Macrobio ſupplet, *nullum integrum diem.* Non ſubſcribunt manu exarati. Vide Cujacium 24 Obſervat. 16, & noſtrum 13, 12

Non dicuntur abfuiſſe unum diem quando] In Rot. conſpicor: *non videntur abſuiſſe unum diem, quoniam.* Ex Regio quoque mihi notarunt *quoniam.*

Partem aliquam illius in urbe Romana ſunt] Sic Aldus & Gryphius. Sed Regius, Rott. editioneſque Ro. Ven. Steph. *parte aliqua illius in urbe Roma ſunt.* Macrobius: *partem aliquam in urbe conſumunt.*

Q. quoque Mucium juris conſultum] Reg. & Rot. *jureconſultum.* Lib. 4, 2. *propterea quæſiverunt jureconſulti veteres.* Sic & Macrobius.

Dicere ſolitum legi] MSS. & Macrobius: *dicere ſolitum, lege.* Suſpicari liceat: *Q. quoque Mucium dicere ſcilicet, Lege non eſſe uſurpatam.* Quod nihil aliud eſt quam, *Q. quoque Mucius dicit ſcilicet.* Vide Obſerv. 3, 9

Non eſſe uſurpatam mulierem] Macrobius, *lege non iſſe uſurpatum mulierem.* Intellige cum effectu. *Lege non iſſe uſurpatum* eſt non legitimo more firmaſſe uſucapionem, vel uſum, quo fiebant juſtę nuptię. Ut conſtaret matrimonium uſu, trinoctium abeſſe matronam a viro juris erat. Quę itaque it uſurpatum a. d. IV Calendas Januarias, non implet trinoctium. Prima quidem nox inter quartum & tertium Calendas integra eſt. Secunda inter tertium & pridie Calendas, item ſolida eſt. At tertia non eſt integra, quia horę poſt meridiem noctis ſive poſt ſextam non ſunt diei pręcedentis, qui annum finit, ſed Calendarum Januariarum, quę novum annum incipiunt. Utrum adamabis, non inepte facies. *Uſurpatam eſſe* nempe a marito: non effeciſſe, ut uſurpata judicaretur, ut uſu uxor fieret. quemadmodum in lemmate: *quam maritus non jure uſurpaviſſet. Uſurpatum iſſe* ſi mavis, ſupinum ſumendum eſt παθητικῶς, nempe abnoctaſſe, ut a marito uſurparetur. quemadmodum mox, *uſurpatum eſſet*, & *uſurpandi cauſa.*

Iſthæc autem omnia] Reg. & Rot. *Iſte* & in utroque τὸ *Ad* deſideratur. Quid ſi fuerit: *Iſtas autem omnis de dierum temporibus & finibus obſervationes, diſciplinam antiqui juris continentis, quum in libris veterum inveniremus.*

CAP. III. *Atque contente lectitaverunt*] Rot. *lectitarunt.* Reg. *lectitarant.* Alius & Lincoln. *lectitaverant.* Mox priores duæ, *ambiguæ crediturum.* non credituros, Scribe: *qui pleraſque Plauti*

Comœdias curioſe atque contente lectitarit ; non indicibus Ælii &c. *ſuper his fabulis , quæ dicuntur ambiguæ , crediturum.*

Adductus ſtilo atque facetia] Rot. *philo atque*. ut tamen ſubjectis punctis τῷ P & τῷ H ſupra ſcribatur eadem manu F. Regius *filo*. Recte atque eleganter. Cicero in Lælio : *Nos autem a te potius : quamquam etiam ab iſtis ſæpe quæſivi & audivi : ſed aliud quoddam filum orationis tuæ*. de Oratore lib. 2: *Omnes etiam tum retinebant illum Pericli ſuccum , ſed erant paullo uberiore filo*. Lib. 3 ejuſdem operis : *Hæc formanda filo ipſo & genere orationis*. Oratore : *ſi tenues cauſæ , tum etiam argumentandi tenue filum*. Et in epiſt ad Dolabellam , *munuſculum levidenſe craſſo filo*. Noſter 16, 19. *Celeri admodum & cohibili oratione vocumque filo tereti & candido*. Sic Symmacho *elaboratam ſoloci filo cantilenam* reſtitutum virtute Scioppii, fruſtra ſibi vindicantibus aliis.

Ubi iſte monebat eſſe , niſi cum] Diſtinguendum & legendum cenſeo : *Ubi iſte monebat , eſſe , niſi cui nihil erat*. nam *eſſe* eſt edebant , veſcebantur.

Non eſt , niſi ſoli] Ro. Ven. Vaſcos. *non eſtur* , quod & ſenſus & modulatio carminis requirit. Reddidimus idem verbum Militi Plautino. *Epityro , ut apud illum eſtur inſane bene.*

Strateæ , ſcrupedæ , ſtrativolæ] Apud Varronem , *Scrantiæ ſcrupedæ ſtritabillæ , tantalæ*. Apud Feſtum *Scraptæ*. Apud Nonium *Scraptæ ſcrupedæ ſtrictivillæ ſordidæ*. Regius : *Scrattæ ſcripedæ ſtrittivillæ ſordidæ*. Rott. *ſtratte ſcr. ſtrittivillæ ſord.* Tertius, *Stracle ſtrupe deſtrati nilbe ſordidæ*. In antiquiſs. cod. Nonii. *eſtrate crupedæ ſtrictibellæ ſordidæ*. In quibus omnibus nihil ſani. Nos ad Plauti Caſinam tentavimus.

Quin & Plauti foret & omnium maxime] Priorem copulativam deleverunt nuperrimi. Reg. & Rot. *quin ea Plauti foret & omnium quidem maxime genuina*. Quidam *gemina*, alius *germana*.

Sed M. Acutici] Scriptus *M. Hatrutici*. Reg. & Rot. *M. Accii Titi*. Lambecius , *M. Aquilii*.

Non tamen dubium eſt] Reg. & Rot. *Neque tamen*.

Reſipiant dictum Plautinum] Cur receſſerunt a membranarum *ſtilum Plautinum* ? Ro. & Ve. *recipiant dictum Plautinum*. Aldus, Vaſcos. Gryphius *Recipiant ſtilum Plautinum*. Notavit & Juretus ad Symmachi lib. 1. ep. 26.

In mercationibus perdita] Reg. Rot. Lincoln. *in mercatibus*.

CAP. IV. *Barbam & genas radere moris fuit*] Sic Aldus, Vaſco. Gryphius. At Ro. Venetaque *;radere patrii moris fuerit*. Regius , *radere mos patrius fuit*.

Neque non candida veſte uti] τὸ *Non* videtur abundare. intelligitur enim ex præcedenti *deſiſſe*. Alioqui dicendum fuiſſet : *neque non candida veſte uſum*.

CAP. V. *Incorruptus tamen & caſtus & perinteger*] Po ſteriorem copulativam editiones priſcę agnoſcunt nullę. Vaſcoſ. ſatis audacter, *& caſtitatu integræ.* Fulvii codex. *caſtus & ſuper integer.* Reg. & Rot. *tamen & aſtu perinteger.* Puto utrobique conjunctionem] delendam: ut ſit: *qui incorruptus tamen, caſtus, perinteger dicebatur.*

CAP. VI. *Ariſtoteles in ſeptimo Problematum*] Fulvianus, Reg. & Rot. *problematorum*, ut ſupra 2, 30. Feſtus in *Naucum: Gloſſematorum autem ſcriptores fabæ grani* (putamen,) *quod hæreat in fabulo.* Soſipater lib. 1. *A litera terminata ſingularia neutra nulla inveniuntur, niſi peregrina, ut poema toreuma, emblema, de quibus dubitatur, quem caſum genitivum & ablativum habeant pluralem. Legimus enim toreumatum & toreumatorum: item toreumatis & toreumatibus.* Idem eodem: *Poematorum & in ſecundo & in tertio Varro ſæpe dicit, & his poematis, tamquam nominativo hoc poematum ſit, & non hoc poema. nam & ad Ciceronem undecimo, horum poematorum & his poematis oportere dici ait. Itaque Cicero pro Gallio poematorum & in Oratore poematis dixit. Sed & Q. Lælius ex principibus Grammaticis librū ſuum ita inſcripſit: De vitiis virtutibusque poematorum. Accius quoque Didaſcalicorum nono. Nam quam varia ſint genera poematorum, Bæbi, quamque longe diſtincta, ab aliis noſce.*

Supra palmæ, inquit] Reg. & Rot. *inquiunt*. Bene, nam & ad Ariſtotelem & Plutarchum refertur.

Nec intra flectitur] Saliſberienſis, *in terram flectitur*, ut notavit Chr. Colerus Parerg. 20. addito, Neſcio quam bene. Et videtur alterum ſcitius. nam *intra* eſt in ſeſe.

CAP. VII. *Verbaque ex Originibus M. Catonis*] Reg. *de Originibus*. Et obſervavi ſępius, ubi utrumque opportunum, hoc illo veteres maluiſſe.

Hoſtium circumſtantis. Maturum cenſeo] Fulvii margo dubium e ſcripto, an ab ipſius ingenio: *oſtendit exitium de loci importunitate & hoſtium circumſtantia maturum. Cenſeo, inquit, ſi rem ſervare vis, faciundum,* Et ſic etiam Scioppius de ſtilo hiſtorico. *Maturum*, propinquum, imminens. Cicero 2 de divin. *Edidit hæc Calchas, quæ jam matura videtis.*

Quadringentos aliquot milites] Hoc Carrionis vel Stephani. ſed MSS & ſuperiores editi, *aliquos*. nec fuit mutandum. Plautus Menęchmis 5, 5. *Elleborum potabis faxo aliquos viginti dies.* Ubi perperam Scaliger quoque *aliquot*. Lambinus] opportune addidit ex Varrone: *eſſe oportet braſſicam crudam ex aceto, & poſt aliqua folia quinque.*

Conſilium quidem fidum atque] Rot. ignorat τὸ *fidum*. Regius, *Conſilium quidem iſtud æque providens ſibi videri et.* quę vera lectio eſt.

Conſul tribuno gratias laudeſque egit] Reg. & Rot. *agit.*

Quorſum ire pergant, in exſpectando ſunt] Præpoſitio neſcitur a Regio. Sic ſupra hoc libro cap. 1. *Eo, inquam, longe diu & ipſe quærendo fui.*

Apparuit ad eandem verrucam] In Reg. & Lincoln. particula deeſt. Rot. quoque, *apparuit adem verrucam.* Lege, *Sed ubi apparuit ad eam verrucam.*

Peditatum equitatumque illos quos in exercitu] Pronomen *illos* in primo reperio Aldo. Romana & Veneta cum MSS id hinc arcent. Sed præterea Regius: *peditum equitumque quos.* Sic igitur ſcribe: *Mittit adverſum illos imperator Karthaginienſis peditum equitumque quos in exercitu viros habuit ſtrenuiſſimos.*

Quadringenti omnes tum una perfoſſi] Io. Pricæus ad 4 Apul. metam. recte judicavit locum eſſe corruptum, eoque tentat, *omnes ad unum.* Eruditius Reg. & Rot. *omnes cum uno perfoſſi.* Genus eſt loquendi, qualia notavimus obſervatorum in Script. Eccleſ. cap. 3. & Mantiſſa Pec. vet. cap. 1. *redire cum decimo, cum centeſimo aufugere, cum ſexageſimo capere.*

Conſul interibi dum ea pugna fit] Lincoln. *interibi dum ea pugna ſe.* Rot. *Conſul inter ibi dum ea puga ſe.* Reg. *Conſul interim dum ibi pugnatur ſe in locos tutos atque editos ſubducit.*

Verba Catonis] Hæc non ſunt in Rot. neque manu prima in Regio, ubi ad marginem poſita ſunt, unde ab imprudenti librario inſerta videntur.

Evenit cum ſaucius] Reg. & Rot. *Evenit ut cum.* Lege igitur: *evenit, ut cum ſaucius multifariam ibi factus eſſet, tum vulnus capiti nullum evenerit.*

Ægreque ſpirantem] Et hoc a Carrione vel Stephano. nam priores, *atque ſpirantem.* Scripti etiam *atque*, ſed ignorant τὸ *ſpirantem.* Subeſt haud dubie aliquid gravioris vitii. nam Rot. *defatigatum vulneribus atque quod ſanguen defluxerat.* Nec aliter Lincoln. niſi quod *ſanguinem.* Regius, *defatigatum vulneribus atque quod ſanguineis ejus defluxerat.* Ubi illud, *inter mortuos defatigatum vulneribus atque cognovere*, integrum & Catonis eſſe cenſeo quam quod maxime. *Atque* enim idem quod cito, celeriter. de quo ad Livii lib. 26, 39. & noſter lib. 10, 29. Qui etiam utitur lib. 17, 20. *Hæc verba ubi lecta ſunt, atque ibi Taurus mihi, Heus tu, inquit, rhetoriſce.* Sed his interjecta monſtrum alunt. Suſpicabar, *ut ſanguen ore ejus effinxerant.* Etſi enim caput ſauciatus non erat, tamen & ſuo & hoſtium cruore faciem poterat habere maculatam. *Effingere* autem ſic Catonianum verbum, de re ruſt. cap. 68 *fiſcinas ſpongia effingat.* Nec Ciceroni ſpretum, pro Sextio: *e foro ſpongiis effingi ſanguinem.* Et fortaſſis hic quoque Priſcus ille: *cumque inter mortuos de-*

fatiga-

fatigatum vulneribus atque, ut ſanguen ſpongia effinxerant, cognovere, eum ſuſtulere. Quando autem Stephanus edidit *defetigatum*, ne hoc quidem ſilendum puto, in Rot. eſſe *defetigatum*, ſed τῷ A priori ſubjecto punctulo ſupraſcribi *E.*

Benefactum in quo loco] Aldus, Vaſcoſ. Gryphius, *loco in quo ponas.* Regius & Romana: *quo in loco.*

Leonidas Lacedæmonius laudatur qui ſimile] Neque in Regio neque in Rot. conſpicuum eſt τὸ *laudatur.* Tum uterque, *Leonidas lacu qui ſimile.* Lego: *Leonidas Laco conſimile apud Thermopylas fecit.*

Q. Cæditii virtutem] Reg. & Rot. *Q. Cæditii tribuni virtutem.*

Nomen fuiſſe refert, ſed Valerio] Reg. & Rot. *fuiſſe ait ſed lauerio.* unde *Laberio* Ro. Ven. Ald. Vaſc. Gryphius. nec video quę potior auctoritas fuerit ſive Carrioni, ſive Stephano, ut ſupponerent *Valerio.*

CAP. VIII. *C. Fabricii & Æmilii*] Reg. *& q. Æmilii.* Lege, *& Q. Æmilii.*

Et unam atque alteram pugnam] Cur diſplicuit, quod eſt in ſcriptis: *& unam atque alteram pugnas proſpere pugnaſſet.*

Satiſque angerentur Romani] Uterque MS. *agerent*, ut olim Lipſius 1 Elect. 12. Lib. 19, 1. *complorantibus noſtris omnibus atque in ſentina ſatis agentibus.* Vide quæ ſcripſimus ad Plauti Bacchides 4, 3.

Pocula in convivio miniſtrarent] Facile fero. ſiquis tamen liber antiquus ablegaret τὸ *pocula*, non repugnarem. Juſtinus lib. 12. *Caſſandrum, qui cum fratribus Philippo & Jolla miniſtrare regi ſolebat.* hoc eſt, ut ipſe mox explicat, prægustare ac temperare regis potum. Tacitus 1 hiſtor. *Servili deinceps probro reſperſus eſt, tanquam ſcyphum aureum in convivio Claudii furatus. Et Claudius poſtera die ſoli omnium Vinio fictilibus miniſtrari juſſit.* Regius: *filius ſuus pocula in convivio miniſtraret.*

Quos tum habuerit reſtituiſſe & reddidiſſe] Lincoln. *habuerit neſciviſſe & reddidiſſe.* Reg. & Rot. *quos tum habuit veſtiviße & reddidiſſe.* Quod profecto male mutarunt: nam dona hujuſmodi, veſtimentorum ſcilicet, & olim, & hodie præcipue in Oriente frequentia. Sacræ literę meminerunt: & Ælianus inter Δῶρα τὰ ἐκ βασιλέως διδόμενα τοῖς παρ' αὐτὸν ἥκουσι πρεσβευταῖς refert στολὴν Μηδικὴν, lib. 1. ποικ. 22. Præterea homines ab hoſtibus capti detractis ſpoliis quam culti eſſe ac nitidi veſte ſoleant, nemo ignorat. Ut igitur gratius rex faceret munus ſuum, merito hanc eis injurię notam abſterſit.

Continuo animo ſtrenui commoti] Reg. & Rot. *animo tenui.* Vix audeo

audeo fateri, quod ſuſpicor, nimirum fuiſſe: *Nos pro tuis injuriis continuis animotenus commoti inimiciter tecum bellare ſtudemus.* Neque *animotenus* durius quam *pubetenus*, *capitetenus*, *oretenus* & ſimilia. *Animotenus commoti* foret imitus, penitus, toto pectore commoti.

Communis exempli & fidei viſum eſt] Omnes antea editi, ut Reg. & Rot. *communis exempli & fidei ergo viſum eſt.* Fuerit fors aliquis codex, in quo legeretur *fidei gratiâ*, aut etiam *fidei gratiâ ergo*: non propterea utrumque amovendum eſt: ut voluit God. Stewechius ad Arnobii ſextum, id quod ſtatim Carrio Stephanuſque ſunt ſecuti. Quos non minus peccaſſe puto, quum τὸ *armis* ſuſtulerunt, ubi MSS & editi, *quem armis vincere poſſemus.* Africanus apud Juſtinum lib. 31. captum ab Antiocho *armis ſe recepturum filium* dixit. Cicero Phil. 3. *in eam urbem rediit armis, e qua exceſſerat legibus.*

Qui ſibi pretium] Rot. & Reg. *præmium.* Quæ eſt, ubi indifferenter ponantur. Ut in C. Gracchi oratione apud noſtrum lib. 11, 10. *neminem noſtrum invenietis ſine pretio huc prodire.* Et mox: *Hi quoque petunt non a vobis bonam exiſtimationem, verum a Mithridate rei familiaris ſuæ pretium & præmium.* Eſt ubi alteri locus, alteri non ſit. Vide 2 Obſerv. 25

CAP. IX. *Magnitudine inuſitata*] Reg. *inviſitata.*

Colore phæniceo] Reg. *pœniceo.* quemadmodum infra quoque & hic & Rot. *pœniceum.* Vetuſtiſſima tabula ænea: *quei. eorum. in. ameicitiam. populei. Romanei. bello. Pœnicio. proxumo. manſerunt.* Muretus in Fulviano fuiſſe ait *puniceo.* Supra 2, 26

Flava & comanti juba] Rot. *flora & comanti juba*, ut & Regius: unde jam Salmaſius hunc locum emendavit ad Solinum p. 1330. De vocabulo præclare Servius ad Æneid. 12, 605. *Flavos Lavinia crines*] *Antiqua lectio FLOROS habuit, id eſt, florulentos, pulcros: & eſt Ennianus ſermo. Probus ſic annotavit: Neotericum erat FLAVOS. ergo bene FLOROS. nam ſequitur, ET ROSEAS LACERATA GENAS. Attius in Bacchis: Nam flori crines video ut propexi iacent? In iiſdem, Genas lanugo flora nunc demum irrigat.* Pacuvius Antiopa: *cervicum floros diſpergite crines.* Ita enim ibi legendum. Adde Colvium ad 8 Met. Apuleji. Muretus e Fulviano notat *florea.*

Poſſideretque, is cum omni domo] Sic quidem & Ro. Ven. Vaſcoſ. ſive Aſcenſii. At Aldus Gryphiuſque: *ut quiſquis haberet eum poſſideretque, ut is cum omni domo* &c. Et ſic MSS. Diximus de hac ejus particulæ iteratione ad Livium lib. 28, 9. Et occurret ea nobis iterum in noſtro lib, 6, 10. *Athenienſes caverant, ut qui Megaris civis eſſet, ſi intuliſſe Athenas pedem prehenſus eſſet, ut ea res homini capitalis eſſet.* Lib. 14, 1. *ut quoniam æſtus oceani*

cum

cum lunæ curriculo congruit, negotium quoque alicujus, &c. *ut exiſtimemus id negotium quaſi habena quadam de cœlo vinctum gubernari.*

Emiſſeque HS centum millibus] Sic Ro. & Veneta. Aldus, Vaſco. Gryphius cum MSS. *emiſſeque eum HS centum millibus.* Nec video cauſam, cur deleri pronomen meruerit.

Victus Parthis] Hoc in Ven. Ald. & cæteris reperio. At Romana & Vaſcoſani cum Regio: *victis partibus*, idque monere prævertit Lipſius 1 Elect. 7. Giſanium quoque monuerat Muretus ſic eſſe in Fulviano.

Colore exuberantiſſimo] Reg & Rot. *exſuperantiſſimo*, ut conjecit olim Colvius ad Apulejum de dogmate Platonis. Supra 2, 26.

Phœniceum Græce partim] Regius: *quem colorem nos, ſicuti dixi, pœniceum dicimus.* Forſan & malis Græci.

Cap. X. *Quem Græci ἑβδομάδα appellant*] Reg. & Rot. *ebdoma.* ut dubitare poſſis, ἑβδομάδα an ἐπτάδα voluerint.

Quas Πλειάδας vocant] Sic Aldus & Vaſc. & Gryphius. Ro. & Ven. *quas Græci Πλειάδας vocant.* Regius: *quas Πλειάδας Græci vocant.*

Atqui neque ipſe Zodiacus] Lincoln. Ro. & vetuſtiores editi: *At neque.* Regius, *Ac neque.* Et vix videtur adverſativæ locus eſſe.

Quod ejus vitile fetus futurum eſt] Lege cum Lipſio, *virile ſectus.* ſic enim plane regius codex. Vide etiam, ni grave eſt, quæ ſcripſimus ad Livium lib. 26, 47.

Graviſſima quæque fieri adfirmat ſeptenarius] Regius & Lincolnienſis *graviſſimos quosque*, tum *ſeptenarios.* Quam ob rem Salmaſius in libro de annis climactericis corrigit: *Periculi quoque vitæ fortunarumque hominum quos climactetas Græci appellant.* Sed quid opus facere κλιμακτῆρας *periculi*, cum ipſa pericula ſint κλιμακτῆρες, & κλιμακτῆρες pericula, ut ipſe ibidem docet. Quid clarius verbis Valentis: Καὶ νόσους ἐπισφαλεῖς ἰδίως κλιμακτῆρας ἢ κινδύνους. Nimirum turbavit illum mutatio generis, cum *graviſſimos quosque ſeptenarios* non reſponderet τῷ *pericula.* Sed hæc noſtri elegantia eſt: quum enim vel ad prius *pericula*, vel ad poſterius *climacteras*, poſſet referre, quod dicendum reſtabat, poſterius elegit, tanquam minus vulgare. Quintilianus lib. 5 Inſt. 9. *Unde Sp. Melii Marcique Manlii popularitas ſignum affectati regni eſt exiſtimatum.* In Rot. major pars hujus capitis deſideratur.

Quaſi jam mundo ſeneſcente] Non temere eſt, quod Reg. & Rot. *mundum ſeneſcentem.* Vide an abolendum ſit bis verbum ſubſtantivum, ut habeamus: *niſi, ut Homerus, opinatus eſt va-*

ſtiora

ſtiora prolixioraque corpora hominum antiquorum, & nunc quaſi jam mundum ſeneſcere rerum atque hominum decremento.

Qui conficiuntur ex numero ſeptenarii] Reg. *ſeptenario.*

κρισίμους cuique videri] Vetuſtæ edd. *cuiquam.* Regius & Lincoln. tantummodo *cui.* Forte: *κρισίμους eis videri.* nempe medicis muſicis.

Nec non id etiam eſt ad vim.] Reg. *Neque non id etiam ſumit ad vim facultatesque ejus numeri augendas.* Varro ſcilicet.

Septem opera in orbe terrarum miranda] Reg. & Lincol. *in orbe terræ miranda.* nam Rot. finit hoc caput in verbis *rerum atque hominum decrementa ſunt.*

Ad oppugnandas Thebas duces ſeptem electos] Non invenio in editis ante Gryphium. Omnes enim ut Reg. & Pal. apud Gebhardum 2 Antiq. 4. *delectos.*

Ex quibus aliquàntum, quum proſcriptus] Ro. Ven. Ald. Vaſcoſ. Gryph. *aliquàmdiu.* Optime Regius: *aliquammultos.* Cicero lib. 4 in Verr. *Sunt veſtrum, judices, aliquammulti, qui Piſonem cognorunt.* Et reſtituendum id vocabuli quoque cenſeo Apulejo lib. V. *Sed antequam multum viæ laboranti veſtigio pererraſſet, inſcio quodam tramite delabente accedit quamdam civitatem.* Florentinus: *Sed aliquammultum.* Lege: *Sed cum aliquammultum viæ.*

Cap. XI. *Uter natus ſit prior*] Numquid *natu.* Ut mox: *per quæ oſtendi putat Heſiodum natu priorem.* Sic enim Reg. & Rot. non ſolum *oſtendit.*

Idque ex epigrammate oſtendit] Reg. & Rot. *oſtendi*. pendet enim ex ſuperiori, *Varro dicit.*

Niſi ab Heſiodo jam dictum videretur] Rot. & Lincol. *videret.*

Heſiodi carminibus vulgatum eſſet] Reg. & Rot. *invulgatum.* Verbum, quod neſciremus a Cicerone noſtrum accepiſſe, niſi exſtaret ad Atticum lib. 2, 1. *quo die Allobroges involgarunt.* Noſter & in præfatione: *non aſpernentur, quaſi nota invulgataque.* Lib. 4, 9. *reverenda & reformidanda ſunt magis quam invulganda.* Lib. 18, 1. *decreti cujuspiam ex philoſophia perperam invulgati purgatio.*

Ex inſula Io natum] Τὸ *natum* amandant Reg. & Rot. quorum ille *ex inſul' cho*: alter, *ex inſul' co.* Scribe: *ſunt qui Ægyptium dicant fuiſſe, Ariſtoteles tradit ex inſula Io. M. Varro in libro &c.*

Quod ara Ietæ mortuo] Vett. edd. *Quod ariete.* Reg. *Quod aciete.* Rot. *Quod acietem.* Unde belle Salmaſius: *Quod hac Ietæ.* nam & in Rott. primæ literæ τοῦ *acietem* ſuperpoſita eſt aſpiratio. Stephanus: Ἴος, νῆσος τῶν Κυκλάδων ἀπὸ Ἰώνων οἰκησάντων. ὅθεν ἡ Ὁμήρου μήτηρ. Ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Φοινίκη ἡ Ἴος. Ἔστι καὶ Λυδίας. Ὁ πολίτης, Ἰήτης καὶ Ἴτης.

Ἑπτὰ πόλεις διερίζουσι] Ante Aldum ἐρίζουσι. Reg. & Rot. his

his Græcis carent. E Pal. profert Gebhardus 2 Antiq. 25. ἐρίζουσι κλυτοῦ περὶ, conjicit autem ἐρίζουσι. Poſſet legi ἐριδαίνουσιν aut, ſi retines τὸ κλυτοῦ, quando in editionibus priſcis adjecerunt Latine, de ſtirpe inſignis Homeri, placeat, Ἑπτὰ πόλεις ἐριδαίνουσι κλυτοῦ περὶ ῥίζαν Ὁμήρου. Solent enim τῷ Δ ἀντὶ τοῦ Ζ abuti.

Cap. XII. *Propemodum abſurdo vocabulo*] Regius: *Largum atque avidum bibendi P. Nigidio doctiſſimo viro nova & prope abſurda vocabuli figura biboſum dictum.*

Biboſus dictum etiam nuſquam reperi] Rot. *biboſum etiam nondum dictum usquam inveni.* Reg. *biboſum dictum nondum etiam uſquam inveni.*

Laberius in mimo vel primo] Sic jam Ro. & Veneta. Aldus, Vaſcoſ. Gryphius, *in mimo libro primo.* Reg. & Rot. *Laberius in mimo, qui Salinator inſcriptus eſt.* Recte igitur Phil. Rubenius ea verba cenſet adtexta a ſcriptore hæſitanti *primo* ſcriberet an *mimo.* Electorum lib. 2, 22.

Cap. XIII. *Compluriſque populos concurrentes*] Hen. Stephanus & Guil. Ranchinus 1 Var. 3. corrigunt, *complureſque e populo concurrentes.*

Percunctatur ejus rei cauſam] Reg. & Rot. *percontatur.*

Orator in republica fuit.] Reg. *oratorum unus fuit.*

Cap. XIV. *In duas partes disjectus ſit*] Lege vel invitis ſcriptis cum Vaſcoſano, *diſſectus.*

Diſſerit ac dividit ſubtiliſſime] Reg. & Rot. *diſſeritque ac dividit ſubtiliſſime.* Jungit enim particula hæc verba cum eo, quod præceſſit, *dici exiſtimat.*

Pars quæ deeſt ei vaſi] Editiones priſcæ & Lincoln. *deeſt a vaſe.* Reg. & Rot. *ei vaſo.* Recte omnino & antique. Cato apud noſtrum 13, 22. *Neque mihi ædificatio, neque vaſum, neque veſtimentum ullum eſt manu pretioſum.* Soſipater lib. 1. *Vaſi. Genitivo ſingulari I finita nomina genitivo plurali RVM ſyllabam capiunt vaſorum. Et nominativus erit hoc vaſum.* Cledonius: *Antiqui rectius dicebant vaſum, quomodo ſcamnum.* Caper de verbis dubiis: *Vas, alii vaſum.*

Et horæ Dimidio, tribus] Reg. Lincoln. Rot. *Dimidio & tribus confectis.* Item poſt paullo, *nam quum obvium eſſet dicere, Dimidia & tribus confectis*, iidem.

Attente verbum non probum mutavit] Reg. & Rot. *vitavit.* nam unde ſciri poterat Lucilium prius verbum non probum poſuiſſe, & deinde correxiſſe?

Plautus in Bacchidibus] Scripti, *Plautus quoque in Bacchidibus.*

M. Cato

M. Cato in libro quem] Hic iterum ſcripti : *M. etiam Cato.*

Eo crebro terram inſternito dimidiatum digitum. Iam id bene] Quæ nunc tractamus exemplaria Catonis, preferunt. *Eo terram cribro incernito, altum digitum transverſum. eam terram tabula aut pedibus complana.o*, Cap. 49. Utcumque autem quędam horum non inſpecto libro ex memoria fallente facile ſic edidiſſe auctor poſſit videri, tamen Reg. & Rot. oſtendunt eum non mutaſſe, *Eo cribro terram incernito.*

His verbis ſecus, quam dixi, uſus] Parum intereſt : ſed tamen & Reg. & Rott. *ſequius quam.* Plautus Aulular. 3. 2. *quid diximus tibi ſequius quam velles.*

Cap. XV. *Polycritam nobilem fœminam*] Fulvianus *Polycritan.*

Ætate jam edita] Sic omnes libri. Lipſius cum fatetur ſe ignorare ab vocis *Edita* vis hæc ſit, & ſubjicit *exita*, paſſus eſt aliquid humani. Neque opus τῷ *media* Scioppii. Eſt enim *edita*, quæ Ciceroni *acta decurſaque, provecta & decrepita, confecta*, eidemque & Livio *exacta.* Sic *edere vitam* pro finire lib. 5. de finibus : *locum ubi Pythagoras vitam ediderat.* Philipp. 12. *libenter extremum vitæ ſpiritum ediderim.* Pro Sextio : *ſi tunc in templo Caſtoris animam, quam vix retinuit, edidiſſet.* Apulejus de Deo Socratis : *ubi vita edita remeandum eſt.* Lipſio videtur occaſionem corrigendi dediſſe Feſti : *Ad exitam ætatem, ad ultimam ætatem.*

Eodem Olympiæ die] Commodiori ordine verborum Reg. & Rot. *Vincere coronarique Olympiæ eodem die.* Iidem cum Fulviano & Lincoln. *eos omnes.* non *eosque.*

Ibi in ſtadio inſpectante populo] Quatuor MSS. *ibidem in ſtadio.*

Sed is mentius non verus fuit, atque is adoleſcens] Dele cum Regio poſterius *is.*

Cap. XVI. *Poſtquam mulieris uterus ſemen conceperit*] Hoc ordine verborum Reg. & Rott. ſed uterque præterea, *uterum.* Quod correxerunt, quibus obſervatum aut in memoria non erat, veteres *Uterum* & *Uterus* dixiſſe, ut ex Plauto & Turpilio notavit Nonius. Ille Aulularia : *Perii, mea nutrix, obſecro te, uterum dolet.* Hic Philopatro : *Diſperii miſera, uterum cruciatur mihi.* Poſſet igitur alicui naſci ſuſpicio apud Arnobium lib. 1, ubi legitur : *Nome alius hæc utria, alius dicitus hos utres? Cœlus & cœlum* &c. olim ſcriptum fuiſſe : *hæc utera, alius dicitis hos uteros.*

Nunquam octavo] Jo. Meurſius *nonnunquam*; Animad. miſcell. 4, 9. Scripti vulgatum confirmant. Eam enim opinionem vulgi ſcribit noſter, quam poſtea refutat.

Sæpe-

Sæpenumero decimo] Reg. Lincoln. Rot. *ſæpius numero*, ut Carrio fecit, & Stephanus edidit. Cujus etſi exemplum nunc in mundo non eſt, non tamen dubitamus, quin ex antiquiore aliquo hanc formam vocabuli hauſerit. Mox etiam ſcripſiſſe cenſeo: *eumque eſſe hominum gignendi ſummum finem.* Sic enim & alibi loquitur.

Decimo poſt menſe] Reg. & Rot. *Decumo.* Sic & infra Regius. *Nona, Decuma, morta.*

Pol nono, etiam] Reg. Rot. Lincoln. *Pol nonoque, etiam ſeptimo & octavo.*

Tam obſcure atque præciſe tamque adverſe] Reg. & Rot. *tanquam.* Sed id recte mutatum, & illa particula ab hoc loco prorſus aliena eſt. Cauſantur tamen non eſſe Gellii tam male de Hippocrate judicaſſe, quaſi ſibimet his in verbis parum conſtaret. Quaſi non æque liberi ſit judicii aliquid ab eo, ut præciſe atque obſcure dictum, accuſare. Sed non criminatur Coorum & medicinæ principem noſter: tantum de una ſententia pronuntiat, quod αἰνιγματώδη verba ſolummodo conſideranti & latentis ſub iis ſenſus ignaro cuivis in mentem veniret. *Eſt idem & non eſt*, quis neget obſcure atque ἀσυστάτως & inconſtanter dictum? At non hac ſtitiſſe Gellium, nec reprehenſionem illam veram putaſſe, ſubjecta Cœlii Sabini enodatio ænigmatis hujus demonſtrat.

Nomina Parcis tribus feciſſe] Quatuor MSS. *nomina Fatis tribus.* quod Salmaſius ad Solinum jam ex regio produxit. Nos eandem vocem reſtituimus Martiano Capellæ lib. 1. *Hæc mox, ut Fata conſpexit omnia, quæ gerebantur in Jovis conſiſtorio, ſubnotare, ad eorum libros & pugillarem paginam cucurrit.* Ita lege, quum edatur, *facta ſubnotari.* Sed ipſe antea dixerat. *Clotho vero, Lacheſis Atroposque, quoniam ſententias Jovis orthographæ ſtudio veritatis excipiunt, ut pote librariæ ſuperûm archivique cuſtodes, cum ſenatum curiamque contrahi & ipſum Tonantem exuviis induſiari publice cernerent, magiſtratus in acta cœleſtiumque conſultum ſtilos acuunt, ceraſque componunt.* Latinus Pacatus: *An ut illi majeſtatis tuæ participi Deo feruntur aſſiſtere Fata cum tabulis, ſic tibi vis aliqua divina ſubſervit, quæ, quicquid dixeris, ſcribat & ſuggerat.*

Factumque eſſe negotium] Videtur auctor ſcripſiſſe: *factumque ei negotium propter rationem temporis*, Quintilianus lib. 5 Inſtit. 12. *quando ſi negotium innocenti facit, liberet noxia, qui admiſerit.*

In decimo menſe gigni hominem] MSS. *in decem menſibus*, ut Carrio & Stephanus. Mox noſter: *pari eodemque jure eſſe in decem menſibus natos & in undecim.* Lib. 14, 1. *quum in decem menſibus proximis in lucem ederetur.* L. 29 pr. D. de liberis & poſt.

Si quis mihi ex eo nepos ſive quæ neptis poſt mortem meam in decem menſibus proximis natus nata erit. Quare Marcilius ad l. XII Tabb. legit etiam, *non in undecim.* Sed proxime ſequitur: *D. Hadrianum, cauſa cognita, decreviſſe in undecimo quoque menſe partum edi poſſe.*

In Satira M. Varronis] Reg. & Rot. *Hodie quoque in ſaturæ forte M. Varronis.* Et habent τὸ *forte* editiones ante Carrionem & Stephanum.

Proxime fini progreſſa] Sic Ro. Ven. Gryphii. At MSS. Aldus, Vaſcoſ. *proxime finem*, ut cap. 2. *proximus eam noctem.* Lib. 15, 16. *quercum vidit proxime viam.* Alia dedimus ad Livium & in Obſervationibus.

In Ciceronis oratione fuit quam]* Rot. *ſententiam Cicero in h' fuit quam.* Lincol. *ſent.. Cicero in hoc fuit.* Reg. *ſententiam Cicero in hoc fecit.* Fortaſſis: *Hoc verbum ad hanc ſententiam Cicero in hac poſuit, quam dixit de provinciis conſularibus.* Quis enim non intelligit, τὸ *in hac* requirere *oratione*? Niſi mavis *fecit*: nec *facere verbum* minũs videtur dici poſſe quam *facere verba.* Cogitabam etiam aliquando: *Cicero adhibuit, quum dixit.*

Καὶ ὅλου κατὰ μέρος] Apud Hippocratem exſtat: καὶ ὅλον καὶ κατὰ μέρος. Ut eodem libro: ταῦτα καὶ ὅλῳ καὶ μέρει. Et, ἡ μὲν ἐς ζωὴν καὶ ὅλου καὶ μέρεος. Pro iſtis autem, καὶ εἴπομεν δὲ καὶ πλείω πλεόνων καὶ ἐλάσσω ἐλασσόνων, illic habetur, οὐ πολλὸν δὲ πλείω καὶ ἐλάσσω.

CAP. XVII. *Quod tres libros Plato*] Carrio & Stephanus locupletius: *Id quoque eſſe a graviſſimis viris memoriæ mandatum, quod tres libros Plato.* Hoc ne quemquam offendat, ſciendum ſic legi in codice Regio.

Amicum ejus Dionem Syracuſanum] Lincol. *Syracuſum.* Reg. & Rot. *Syracoſium.* Virgilius: *Prima Syracoſio.*

Quem dixeramus tenui admodum pecunia familiari fuiſſe] Neque in Regio neque in Rot neque in Lincoln. viſuntur, *quem dixeramus.* Quare & illa, *tenui admodum pecunia familiari fuiſſe* cancellanda exiſtimo, tanquam per imprudentiam librarii, poſtquam iterum *Platonem Philoſophum* ſcripſiſſet, oculis in ſuperiorem partem aberrantibus repetita. qui quum litura maculare ſcriptum ſuum noluiſſet, & hæc ſupervacua reliquiſſet, ubi inculcaverat, ſecutus aliquis audaculus allevit quaſi ferrumen illud, *quem dixeramus*, ut viderentur commodius cohærere iis, quæ præcedunt, quæque ſequuntur. Nam *impenſo pretio* ſane Regius *immenſo*: ſed retinet *impenſo* Rottendorfianus: & id impendio elegantius eſſe quam alterum, neminem præterit.

Nobilem illum dialogum continuaſſet] *Concinnaſſet* Reg. Rot. Fulvii codex: & ita conjecit olim Io. Meurſius in Cretico Arnobi-

nobiano & Miſcellis. Tum

Εἶθεν ἀπαρχόμενος τοιαῦτα γράφειν ἐδιδάχθης.

Cap. XVIII. *Senatores nondum majoribus honoribus functos*] Poſtremum vocabulum nec in Regio nec in Rot. comparet. Neque adeo dubito, quin abeſſe poſſit, atque elegantius ſubaudiatur: & *Senatores nondum majoribus honoribus* ſit dictum, ut noſter defendit, *Ipſe Quirinali lituo*, lib. 5, 8. Statim Rot. *in ſatura Menippea*.

In ſenatum lecti erant, ſenatores quidem non erant] Non video cauſam, cur prius illud *erant* Carrio & Stephanus obtrudant nobis, quod neque in MSS. olimque editis extat, & manifeſte turbat orationem. Cæterum mirum eſt tantos viros in re, quam quotidie oculis uſurpabant, neque valde ardua & difficili lolio victitaſſe. Vix erat quiſquam, opinor, ſenatorum, qui non aliquando pedibus iviſſet in ſententiam. Numquid igitur omnes *pedarii*? Haudquaquam. Neque enim *pedarii* dicti, quotquot pedibus in ſententiam diſcederent, ſed qui tantum pedibus irent, aut rariſſime aliter; ſive ipſi fiduciam non haberent dicendi, ſive non rogarentur, ut qui eſſent in poſtremis ſcripti. Ut Brutus *accuſator* vocatus, non quod non alii omnes nobiles adoleſcentes idem officium reipublicę aliquando præſtarent, quantumvis invidioſum, ſed quod hic toties & quotidie & nonnunquam inſontibus periculum faceſſeret.

Uſi quidem erant] Tolle τὸ *quidem*, quod item non eſt in MSS. & inepte hic repetitur.

Et quia in poſtremis ſcripti] Lego: *& qui in poſtremis.* Duo enim genera ſunt diverſa, curulibus magiſtratibus functi, & in poſtremis ſcripti. hi enim conſequebantur locum per cenſores, illi per magiſtratum a populo mandatum.

Poſitum eſt notari juſſimus] Reg. & Rot. *poſitum & notarius ſumus*. Videntur velle: *Verſum quoque Laberii, in quo id vocabulum poſitum, enotari juſſimus*. Puta per anagnoſten vel librarium noſtrum. Loquitur enim, ut qui dictaſſet opus ſuum. Vide quę ſupra diximus ab lib. 2 cap. 23

In mimo, qui Scriptura inſcriptus eſt] Rot. *qſ t'e cure inſ. e.* Reg. *Stricturae inſcriptus eſt*. Sunt equidem *Stricturæ* ferri aut æris. Cæſar lib. 3 Gall. *Cujus rei* (cuniculorum agendorum) *ſunt longe peritiſſimi Aquitani, propterea quod multis locis apud eosærariæ ſtricturæ ſunt.* Plinius lib. 34, 14. *Differentia ferri numeroſa* &c. *Stricturæque vocantur eæ omnes, quod non ſit in aliis metallis, ab ſtringenda acie vocabulo impoſito.* Iſidorus tamen lib. 16 Or. 17. *In notitiam autem formarum metalla ita venerunt. Dum enim*

quacumque cauſa ardentes ſilvæ exeoquerent terram, ex calefactis venis fudit rivos cujuſcumque ſtricturæ. Sive igitur æs illud fuerat, ſive aurum. &c. Harum qualiſcumque mentio nomen mimo facere potuit.

Cap. XIX. *Quam ejus vocabuli cauſam putarit*] Reg. *quam eſſe ejus vocabuli.*

Servus aſſiſtens menſæ legere inceptabat] Reg. & m. p. Rot. *legere tentabat.* Forte, *legere cœptabat.*

Ad Lib. IV.

Cap. I. *Omnis fere ordinum multitudo*] Nimium hoc & quantum turbę ne Cæſareum quidem atrium capiat. Rectius Reg. & Rot. *Omnium fere ordinum multitudo.* Etenim, *omnis ordinum multitudo*, ſunt omnes, qui ſunt in tot ordinibus: *omnium ordinum multitudo*, eſt ingens hominum quovis ex ordine numerus. *Ordines* autem multi & varii; quin & plus quam unus *ampliſſimi.* Quod apud Suetonium viros ſummos Lipſium & Caſaubonum offendere non debuit. Veſpaſiano cap. 9. *Ampliſſimos ordines & exhauſtos cæde varia & contaminatos veteri negligentia purgavit.* Sic enim & Cicero pro Sulla: *ut inimicus eſſe ampliſſimis ordinibus, infeſtus bonis omnibus, hoſtis patriæ videretur.* Pro Milone: *ſi denique unquam locus ampliſsimorum ordinum delectis viris datus eſt, ubi ſua ſtudia erga fortes & bonos viros, quæ vultu & verbis ſæpe ſignificaſſent, re & ſententiis declararent.* De haruſp. reſponſis: *Injecta eſt fax fœda ac luctuoſa reipublicæ: petita eſt auctoritas veſtra & gravitas ampliſſimorum ordinum, conſenſio bonorum omnium, totius denique civitatis ſtatus.* Quæ ſi recte atque acute inſpicias, facile colligas, præter ſenatum, qui κατ' ἐξοχὴν *ordo* & *ordo amplisſimus*, hunc titulum datum Judicibus, in quorum numero & equeſtris & tribunorum ęrariorum decurię, qui non eſſent de ſenatu. Sic pro Sextio, *ordinum maximorum homines, quibus patet curia.* Poterant enim venire in ſenatum non lecti quidam a cenſoribus ſenatores. Hinc & pro Milone: Pompejus qui judicarent, *delegit e florentiſſimis ordinibus ipſa lumina*

Grammaticæ rei doctor] Quędam edd. *doctior*. Reg. & Rot. & Lincoln. *ditior.* Lege, *Grammaticæ rei ſcitior* id eſt, nonnihil ſupra vulgum peritus. Plautus Ciſtel. 4, 2. *Non ſum ſcitior, quæ hos rogem.* Ovidius 9 de Neſſo: *membriſque valens ſcituſque vadorum.* hoc eſt, guarus.

Et, jam, bone, inquit, Magiſter, quicquid eſt] Reg. cum Rottend. *& ambo inquit magiſter.* Lincoln. *& amabone inquit.* Forte: *&,*

Abun-

Abunde, inquit, magiſter, quicquid eſt nomen tibi, abunde multa docuiſti. Suavis enim & ἐμφατικὴ adverbii repetitio.

Si nemo id non nimis barbare fecerit] Reg. & Rott. membranæ, *fecerimus*, ut ſe ſcilicet una ibidem trahat. Poterat autem particula negans abeſſe: ideo Vaſcoſanus expunxit. Sed Græcos ſecutus eſt & Plautum, qui in Milite 5, 2. *Jura te non nociturum eſſe hominum hac de re nemini.* Πεπλεόνακε γὰρ τὸ Οὐ κατὰ Ἀττικὴν συνήθειαν, inquit Scholiaſtes Homeri.

Indigeo addiſcere quid ſit penus & quo ſenſu] Rurſus uterque codex cum Fulviano: *indigeo diſcere*. Sed & duo priores: *& quo fani.* Non temere eſt. Facile ſuſpicari, quod & Salmaſius exemplari ſuo adſcripſerat: *& qua fini id vocabulum dicatur.* hoc eſt, quouſque ſenſu ſeſe extendat & porrigat, quantum rerum complectatur.

Qui in venalibus Latine loqui tentant]. Ambo, *cœptant*. Fere autem venales e Dacia, Cappadocia, Syria, Ægypto, & hujusmodi regionibus remotis advehebantur, eoque Latini ſermonis erant ignari.

Et panicum & glans & hordeum penus eſt] Iidem ambo *glandem*. Lincoln. *glande*. Utrum ſcripſit *glandes*, an *glandis* nominativo ſingulari? Certe Nonius: *Glandis eſt plumbum in modum glandis informatum.*

Quid ſit penus. Quot ſint penus genera & quas differentias] Sic edebatur, quum Carrio fecit: *Quæ genera & quas differentias.* Scripti, *qui ſit penus, quod ſint penus & quas differentias.* Lege: *definire genere propoſito & differentiis appoſitis qui ſit penus. Quod tu, inquit, genus & quas differentias dicas, non hercle intelligo.* Nam & ubi vulgo *Tò inquit* ponitur, nempe poſt *hercle*, in MSS. non apparet.

Rem, inquit Favorinus, plane dicam. poſtulas quod non eſt difficillimum] Reg. & Rot. *dictam* ſine τελεία ὑποστιγμῇ, merito probante Lambecio. Quod ſequitur, Carrio fecit: nam Ro. Ven. Ald. Vaſc. Gryp. *quod difficilius eſt*. Quatuor calamo exarati: *quod difficillimum eſt.* Unde extrico, *Rem, inquit Favorinus, plane dictam poſtulas. (quod difficile non eſt) dici planius.* Cur enim difficillimum ſit, quod plane dictum eſt, alio modo & planius dici? Niſi εἰρωνικῶς locutum velimus. *Planius*, ἀμαθέστερον καὶ σαφέστερον.

Sed ſi item mihi præmandare] Eraſmus Deſiderius: *ſed ſi idem me tibi præmandere*, quod ſecutus Gryphius. Ios. Mercerus, *ſi id me tibi præmandere.* Neuter ſine magna ſpecie. Regius: *ſed ſiſte mihi præmandare.* Unde Salmaſius: *ſi iſta mihi præmandare.* In Rot. video; *ſed ſi te mihi præmandatate.* Alia excerpta: *ſi ita mihi præmandare.* Equidem *poſtulas te mihi præmandare* videtur eſſe Plautinum. Ut Aſinaria 1, 3. *maledictis te meam du-*

ſtare poſtulas. Caſina 1. *quod te poſtules Guſtare quidquam.* Et ibidem: *Nunc ne tu te mihi reſpondere poſtules.* Ejuſdem verbum *præmandare* Truculento 2, 4. *mater ancillas jubet, Quoniam jam decimus menſis adventat prope, Aliam alior ſum ire, præmandare & quærere Puerum aut puellam, qui ſupponatur mihi.* Sed id verbum hic quam vim habeat, parum aſſequor: vix & in Plauto. Sic quidem MSS. & retinent ſpretis conjecturis *pervenari* & *percomari*: qui explicet, nuſquam. Uno modo videtur tolerari poſſe, ſi accipias poſitum, quaſi ſupra non exſtet τὸ *jubet.* quemadmodum ſolent abrupta interjectis quibuſdam oratione verbum, quod jam adhibuerunt, repetere aut ipſum aut ejus συνώνυμον, de quo ad Senecam & Livium. Sic foret, *mater,* inquam, *ancillas præmandare* (i. præmandat ſive jubet) *aliam alior ſum ire & quærere Puerum aut puellam.* Nam quod ex Cicerone pro Plancio addunt: *Emiſſus aliquis e carcere, & quidem emiſſus (ut cognoſtis) neceſſarii hominis optimique adoleſcentis rogatu: idem poſtea præmandatis requiſitus*; miror eſſe quemquam, qui corruptum & omnis ſenſus expers eſſe non ſtatim animadvertat. Nec melius Manutianum *propere mandatis* aut *per mandata.* Qui ſic conjicere poteſt, eum non miror Turnebi, quod ſolum πάνυ, *prætoris mandato*, vel *mandatu*, rejicere. In Vatinii epiſtola eſt ſine dubio: *ego tamen terra marique ut conquireretur, præmandavi.* Et hoc ſatis aſſequimur. Sed & τὸ *quod ajunt*, proverbio quodam uſum ſignificat. Itaque ſubſcribam Eraſmo & ego legamque: *Sed ſi me tibi præmandere, quod ajunt, poſtulas.* Vidi qui tentaret: *Sed ſi idem εἰπεῖν ἀμαθίςερον, quod ajunt, poſtulas.* At ille nimium ſibi licere voluit.

Honoris tui habendi gratia] Hic idem *moris tui gerendi gratia.* neque enim *honorem habere* dixiſſe, nec voluiſſe Favorinum, ſed *morem gerere* potius. Cur non igitur, *moris tibi gerendi*? nam *alicui morem gerere* dicimus, non *alicuius.* Haud videtur tamen ſine cauſa hic offendiſſe: quamquam vocabulo *honoris* offendi non debebat. Redundat τὸ *habendi.* nam *honoris tui gratia* vel *cauſa* eo ſenſu quo dicimus alias *in tuam gratiam, ut tibi morem geram, ut te demerear*, Plauto, Ciceroni, Livio frequens ſatis.

Ut quid ſit penus dicas] Scripti uterque: *ut qui ſit penus, dicas,* quemadmodum ſupra.

Non ea re literas quoque alias neſcio] Quid voces *ea re* ſibi velint, non videre ſeſe ait vir doctus, & credere legendum *non propterea literas.* At volunt illæ idem quod apud Plautum Aulul. 4, 10. *Ea re repudium remiſit avunculus cauſa mea.* Et Ciceronem 4 Acad. Quæſt.. *Eſt hoc quidem rei illius ſignum aut argumentum, & ea re id ſequor.* Salluſtius 4 hiſtor. *Scio equidem tibi* ma-

magnas opes virium, armorum & auri eſſe: & ea re à nobis ad ſocietatem, ab illis ad prædam peteris.

Non ex noſtra magis eſt philoſophia, quam grammatica tua] Reg. & Rot, *quam ex Grammatica tua.*

Quid Virgilius dixerit penum inſtruere] Lib. 1 Æneid. *quibus ordine longo Cura penum ſtruere.*

Ut faciam æquiore animo ut ſis] Et hic deleverunt genus Plautinæ in loquendo feſtivitatis. Nam Reg. & Rot. *ut faciam te æquiore animo ut ſis*, pro, æquiore animo eſſe. Aulular. 4, 10. *Quem ego avum feci jam ut eſſes filiæ nuptiis.* Moſtellar. 2, 1. *Si ego advenientem ita patrem faciam tuum, Non modo ut introeat, verum etiam ut fugiat.* Epidic. 4, 2. *Exitiabilem ego illi faciam hunc ut fiat diem.* Perſa 5, 1. *ego omnes hilaros, lubentes, lætificantes faciam ut fiant.*

Ad demonſtrandum penum] Rot. *ad demonſtrandam penu.* Voluit fortaſſe mutare genus, ut eſſet aut *ad demonſtrandum penu*, aut *ad demonſtrandam penum.* quemadmodum juris conſultus, *De penu legata.*

Quod enim ipſius patrisfamilias] Particula cauſalis nec in Reg. nec in Ro. nec in Lincol. eſt. Dein Rot. *liberûm*, ut plerumque malebant. Rurſus Reg. & Rot. *patris familias ejus, quam circum eos.* Nec cerno, quid opus ſit, *eiusque familiæ*: quaſi religio eſſet dicere *pater familias ejus quæ*: & τὸ *familias*, quum effertur *paterfamilias*, ita foret tanquam glebæ adſcriptum, ut de eo nihil poſſit prædicari & affirmari, ſed tantum de patre. *Familias* utique nihil hic aliud quam *familiæ.* Scribe igitur: *Quod ipſius patrisfamilias aut liberum patrisfamilias ejus, quæ circum eum aut liberos eius eſt.*

Et opus non facit] MS. uterque: *& opus eorum facit*: quod ex altero jam laudavit Lambecius. Videntur negandi particulam ſubjeciſſe ex l. 3 π. 6 D. de penu legata: *Sed quod diximus uſus ſui cauſa paratum, accipiendum erit & amicorum ejus & clientium & univerſorum, quos circa ſe habet: non etiam ejus familiæ, quam neque circa ſe neque circa ſuos habet; puta, qui ſunt in villis deputati: quos Q. Mucius ſic definiebat, ut eorum cibaria contineri putet, qui opus non facerent. Sed materiam præbuit Servio notandi, ut textorum & textricum cibaria adjiceret et contineri: ſed Mucius eos voluit ſignificare, qui circa patremfamilias ſunt.* At Mucius verba illa tantum de villaticis facit, qui opus in villis & agris facerent. Eoque reſpiciunt etiam Baſilica. Καὶ ὅπερ ἐὰν διὰ τὴν χρῆσιν τῶν φίλων αὐτοῦ ἢ τῶν προσφύγων καὶ πάντων τῶν περὶ αὐτοῦ καὶ τῶν ὑπηρετούντων αὐτῷ καὶ τοῖς φίλοις αὐτοῦ καὶ τῶν ζώων. οὐ μὴν διὰ τὴν ἀγροικικὴν φαμιλίαν οὐδὲ διὰ τὰ ἐν ἀγρῷ ἐργαζόμενα ἢ μισθούμενα ζῶα. Ergo *qui opus eorum faci-*

faciunt, ſunt οἱ μὴ μισθώμενοι, qui non locantur.

In promptu ſint, ſed intus & penitus habeantur, penus dicta ſunt] Rot. *ex eo quod non in promptu eſt, ſed intus & penitus habeatur, penus dicta eſt.* Nec diſcedere ab hoc Regium & Lincoln. voluiſſe inde conjicio, quod ex eis excerptum video dumtaxat *in promptu eſt*. Fac igitur & *habetur*. Illud autem, *ea potius quæ* &c. *contrahuntur & reconduntur, penus dicta eſt*, elegans & antiquum. Terentius: *Amantium iræ amoris redintegratio eſt.* Ovidius de arte lib. 3. *Veſtes, quas geritis, ſordida lana fuit.* Seneca de vita beata cap. 21. *ſeculum illud, in quo cenſorium crimen erat paucæ argenti laminæ.* Ubi fruſtra Freinshemius ad Florum corrigit *erant*.

Sermones in genus communes] Scripti *commune*. Sed recte opinor Mercerus: *ſermones id genus communes.* Mox uterque: *quæ magis utile eſſet.*

Sejo Ælio placuiſſe] Ald. *Sejo Helio.* Ro. & Ven. *Saco helio.* Reg. & Rot. *Sato Aelio.* Sed *Sex. Cæcilium* poſcit l. 3 D. de penu leg. *Sex. autem Cæcilius etiam thus & cereos in domeſticum uſum paratos contineri legato ſcribit.* Et meminit ejuſdem lib. 20, 1. Vide Menagium cap. 23 Amœnitatum.

Maſſurius autem Sabinus in libro juris civilis ſecundo] Sic Carrio. nam priores editt. cum ſcriptis: *in juris civilis ſecundo*: excluſo τῷ *libro*. Et cur hoc auctori non permittamus?

Uſuaria in locis isdem eſſent, ea ſola eſſe penoris] Scripti: *Ex his autem, quæ promercalia isdem in locis eſſe, ea ſola penoris putat, quæ ſatis ſunt uſui annuo.*

Cap. II. *Uti ſcriptus ſit, curato*] Guil. Ranchinus 1 Var. 4. *curanto.* ſcilicet mangones ſive venaliciarii.

Cæcilius Sabinus in libro] Reg. & Rot. & Lincoln. *Cælius Sabinus*, quemadmodum Carrio & Stephanus ante annos LXXXV ediderunt. Adde Menagium cap. 22 Amœnitatum.

Veluti phthiſis aut febris, partis autem veluti cæcitas] Hæc quoque mutilari neceſſe non erat. Scripti *veluti ſit phthiſis.* dein, *veluti ſit cæcitas.*

Balbus autem, inquit, & atypus] L. 10 π. 5 D. de ædil. edict. *balbus & blæſus & atypus, isque qui tardius loquitur.* Gloſſarium vetus: *Atubus* μογιλάλος, μογῖος. Et rurſus: *Hatubus* μογιλάλος. Scaliger 2 Auſon. Lect. 9 *attubus* facit, & Auſonii epiſt. 22 legi vult: *Canus, comoſus, hiſpidus, trux, attubus.* Satis placet τὸ ἄτυπος.

Cui morbus eſt, id etiam vitioſum eſt] Sic Carrio. Priores, *is etiam vitioſus eſt.* Lincoln. *id etiam vitioſus eſt.* Reg. & Rott. *idem etiam vitioſus eſt.*

Ageretur, nequaquam, inquit, ita diceretur] Lege cum tribus membranis: *Quamobrem, cum de homine morboſo agetur, nequaquam, inquit, ita dicetur.* Quan-

Quanti ob id vitium minoris erit] Non male: ſed quia ſcripti, *quando*, videtur auctor reliquiſſe, *quanto ob id vitium minoris erit.*

Sues autem fœminas ſi ſteriles eſſent] Rot. & Reg. *Sues etiam fœminas.*

Putaſset neceſse non oportere ajunt Trebatium ei edicto appoſuiſse] Locus ſatis vexatus. Romę datum & Gryphio repetitum: *putaßet non oportere Trebatium ex edicto appoſuiſse.* Aldus, *putaſset neceſſe autem Trebatium ex edicto appoſuiſſe.* Vaſcoſanus & Aſcenſius: *putaſſet neceſſe ajunt Trebatium.* Fulvii quoque Urſini codex exſulatū mittit τὸ *non oportere*, & Lincoln. qui *neceſſe autem Trebatium*, Rott. & Reg. *putaſſet neceſſe eſſet Trebatium ex edicto apoſe.* Lege: *Trebatium contra Labeonem reſpondiſſe dicunt. nam cum redhiberi eam Labeo, quaſi minus ſanam, putaſſet, negaviſſe Trebatium ex edicto agi poſſe, ſi ea mulier a principio genitali ſterilitate eſſet.* In illo *negaviſſe* intelligimus ex ſuperioribus *dicunt*: itaque cur interjicerent τὸ *ajunt*, nihil erat cauſę. *Negaviſse* autem, ut mox: *Labeo in cauſa eſſe redhibendi negavit. Ex edicto agi poſſe*, i. redhiberi mulierem poſſe: ut paullo ante: *Sues autem fœminas, ſi ſteriles eſsent & venum iſsent, ex edicto ædilium poſse agi Labeonem ſcripſiſse. G enitali ſterilitate* Reg. Rot. nec non Fulvianus, ſine media prępoſitione *IN*, ut item ſupra: *ſi nativa ſterilitate ſit.*

Et περὶ νωδοῦ quoque diſſenſum] Sic Gryphius. Romæ & Venetiis: *Demum ope περὶ νωδῶν id eſt de edentulo quoque.* Aldus & Vaſcoſ. omiſerunt τὰ *id eſt edentulo quoque.* Sed in ſcriptis nec τοῦ & περὶ νωδοῦ ullum veſtigium eſt. Et ſane quæ ſequuntur, id additamentum ſpernunt ſegregantque: tantummodo enim de myope pronuntiantur: quum ſi junctim nominaſſet ambos & quaſi diviſionem dicendorum feciſſet, de priore ſic loquendum habuiſſet: *myopem vel luſcitioſum alii redhiberi debere.* Homo non indoctus quum ad marginem poſuiſſet exemplaris ſui περὶ νωδοῦ, hoc tanquam auctoris in id, quod parabat, exemplar retulit librarius.

Alii enim redhiberi omnimodis debere] A Carrione: olim enim *omnino.* Ego ut illud haudquaquam improbo, ita ex mera libidine inculcare antiquis incivile cenſeo. Regius, *alii eum.* & hoc quoque argumentum eſt τὰ περὶ νωδοῦ *quoque* ſuppoſita eſſe. Dein Reg. Rott. Lincoln. *omnimodo.*

Morbus cum acceſſu diſceſſuque fit] Ambo ſcripti *deceſſuque.* Cornelius Celſus lib. 3 cap. 3. *Aliæ diem noctemque acceſſione & deceſſione implent, aliæ minus, aliæ plus: aliæ cum decedunt, ſudorem movent, aliæ non movent.*

Qui non longe videt] Reg: Rot. Lincol. *Qui natura longe minus videt.* Scilicet *natura* eſt imbecillitate oculorum, ut ſupra lo-

F 5 qui-

quitur, nativa; non orta ex valetudine.

Cap. 3. *Quingentis fere annis*] Numero rotundo: ut Florus à Romulo in Cæſarem Auguſtum ſeptingentos computar. Neque aliter MSS. Cujacius tamen *ſexcentis* malit ex Tertulliani de Monogamia & Apologetico, 1. Obſerv. 39. Lambecius, *quingentis plus fere annis.*

Anno V. C. DXXIII] Scriptus uterque, *quingenteſimo vigeſimo tertio.* At lib. 17 cap. 21 eum annum edit quingenteſimum undeviceſimum. ad quem annum vide Stephanum Pighium in annalibus.

Liberum quærendorum gratia] Regius, *quærendum.* Rott. *quærundum.* Ut Ennius Andromeda: *Liberum quæſendum familiæ matrem ſuæ.* Creſphonte: *Ducit me uxorem liberum ſibi quæſendum gratia.*

Cariſſimamque morum ejus gratia habuiſſe] Chriſt. Colerus *morum ejus gratiam*, Parergorum cap. 20. Non videtur neceſſarium.

Probroſamque habitam eam quæ) Nec Regius nec Rott. nec Lincoln. τὸ *eam* utuntur.

Pellex aſam Junonis] *Aram* Carrio à Feſto in Pellices mutuatus eſt: *aſam* fecit ipſe, quod antiquiſſimos hanc pro canina litera tradatur adamaſſe. Cæterum ſcripti ambo, ut ſuperiores editi *aedem*: deinde *agnum*, non *arnum*, quod L. Fruterius in epiſt. ad Muretum finxit ex Feſti *Arnæ caput.*

Cap. 4. *Qui daturus erat, itidem ſpondebat daturum*] Non aliter Romana & Veneta. Aldus, Vaſcoſ. Gryphius ignorant τὸ *daturum.* Ignorant & Reg. & Ror. qui præterea cum tertio: *cui ducturus erat.* Lego: *cui daturus erat, idem ſpondebat.* Nam qui collocaret filiam pater aut puellam auctor, ſtipulabatur à proco ductum iri. Procus id ipſum, nempe ab ſeſe domum ductum iri, ſpondebat & repromittebat. Quod ſequitur, mancum & numeris defectum videtur: *Sed ſi poſt eas ſtipulationes uxor non dabatur aut non ducebatur, qui ſtipulabatur, ex ſponſu agebat.* Nam τὸ *non dabatur* reſpicit ſtipulantem, τὸ *non ducebatur* ſpondentem: non igitur nec ſtipulationes ſolas, nec ſolum qui ſtipulabatur, commemorari ſufficit; verum dicendum erat: *Sed ſi poſt eas ſtipulationes ſponſioneſque uxor non dabatur aut non ducebatur, qui ſtipulatus fuerat aut qui ſpoponderat, ex ſponſu agebat.* vel *agebant.* Sic ſequitur: *quamobrem data acceptave non fuiſſet uxor.* nam ita ſcripti, non *eſſet.* Item, *quanti que interfuerat eam uxorem accipi aut dari.* Denique: *qui ſpoponderat, quive ſtipulatus erat.* Sic enim ſcribo, quia τὸ *aut* in utroque ſcripto ἀόρατον.

Cap. 5. *Oppoſitu circum undique aliarum ædium*] Reg. *quem ſol oppoſitu circum montis aliarumque ædium nunquam illuſtraret.*

Cap. 6.

Cap. 6. *Quid item tempora præcidanea*] Lepidum hoc, ſed nuſquam lectum. *Subſeciva* novimus *tempora*, non *præcidanea*. Niſi putarunt, quia & feriæ temporis rationem habent, ut *feriæ præcidaneæ*, ſic & *tempora* dici *præcidanea*. Sed in hoc toto capite nihil de temporibus præcidaneis. Quid lectorem moror? Prima ſyllaba τοῦ *tempora* repetita eſt poſteriore vocis præcedentis. Gellius autem ſcripſit: *quid item porca præcidanea.*

Opus eſſet, Robigus accederet] Poſſis interpretari, præter Jovem & Martem cæteroſque deos, & Robigo, ne rûbigo, non ſolum frumenta & arbores, ſed nec haſtarum & armorum Romanorum ferrum, corrumperet adederetque, fieri voluiſſe Patres. Meminit ejuſdem lib. 5, 12. Sed Reg. & Rott. *robus ſucciderer.* quod præfert Salmaſius ad Solinum pag. 1359. & explicat acute ex Feſti, *Robum rubro colore & quæ ruſo* (corrigit *quaſi rufo*) *ſignificari, ut bovem quoque ruſtici appellant, manifeſtum eſt.* Ubi, ut ſæpe nimius & vehemens erat, nihil in his ſuccidaneis vidiſſe Gellium arguit: à *ſuccedendo* enim eas dici, non à *ſuccidendo*. Atqui utraque opinio ſubſcriptores priſcos habuit. Feſtus: *Succidanea hoſtia appellabatur, quæ ſecundo loco cædebatur, quod quaſi ſuccideretur, dicta. Quidam à ſuccedendo, non à ſuccidendo dictam putant.* Et quam facile in SC. poteſt ſcriptum fuiſſe, *robus ſuccideretur*? Nec videtur ab alia origine hoſtia *ſuccidanea* deduci quam *præcidanea*, de qua non dubitant, quin à *præcidendo* dicatur. Feſtus: *Præcidanea agna, quæ ante alias cædebatur. Item porca quæ Cereri mactabatur ab eo, qui mortuo juſta non feciſſet, id eſt, glebam non objeciſſet: quod mos erat eis facere priusquam novas fruges guſtarent.* Ruſus: *Præcidere, ante cædere, id eſt, ante immolare.* Nonius Marcellus: *Præcidaneum eſt præcidendum.* Varro de vita Po. Romani lib. 3. *Quod humatus non ſit, hæredi porca præcidanea ſuſcipienda Telluri & Cereri: aliter familia pura non eſt.* Denique vix eſt in talibus aliquid pro explorato decernere. At ὁ πάνυ quam intelligenter, quum advocat: *ſatis habendum cenſuerunt ſi quid ſuccidaneis*? nam tria illa prima vocabula non ad hoc membrum, ſed ad præcedens pertinent, hoc modo: *uti procuraſſet, ſatis habendum cenſuerunt.* Idque eo ſenſu, quo apud Livium lib. 22 in ſacro vere voto: *Qui faciet, quando volet, quaque lege volet, facito: quoque modo faxit, probe factum eſto* &c. Ita ſibi cavebant à piaculis.

Ante fruges captas] Feſtus: *priuſquam novas fruges guſtaſſent.* Itèm, *antequam novam frugem præciderent.* Forſan igitur, *ante fruges carptas.* Virgilius tertio Georg. *Sed frumenta manu carpes ſata.*

Dicun-

Dicuntur E litera per morem] Reg. & Rott. *dicuntur aliter per morem.* deinde, *in literam nam quaſi*, ſine τῷ *commutata*: ut & Lincoln. Forte: *Succidaneæ autem hoſtiæ videntur A & E literis per morem compoſiti vocabuli in I literam verſis, quaſi ſuccaedaneæ appellatæ.*

Id, opinor à vulgo remotum eſt] Vide ut magni viri oblivifcantur interdum pudoris & gravitatis ſuæ, dum inſultant aliis, & nimis volunt plus ſcire videri. Scaliger ad locum Feſti, cujus meminimus: Si Gellius conſideraſſet *præcidaneum ſacrum* dici, nunquam miratus eſſet *præcidaneas* etiam *ferias* dictas fuiſſe. At, o bone, ubi miratur Gellius *ferias* fuiſſe dictas *præcidaneas*? Ille vero non hoc miratur, ſed, ut ſibi ſatis, vulgo minus notum, non ſibi tantummodo credi vult, ſed & Atejo Capitoni, atque ita operam dat, ut alii mirari deſinant.

Compoſuit, ſcripſi. Ibi Coruncanio] Sic in Aldo primo reperi, Romæ & Venetiis dederunt: *ſcripſi Lib. Cornucario.* Reg. & Rott. & Lincoln. *ſcripſit ibi Coruncanio.* Emenda: *propterea verba Ateji Capitonis ex quinto librorum, quos de pontificio jure compoſuit, adſcripſi. Ti. Coruncanio pontifici maximo feriæ præcidaneæ in diem atrum inauguratæ ſunt.*

Non habendum religioni] Sic loquitur & M. Tullius 2 de Officiis: *Nec tamen, ut hoc fugiendum eſt, ita habendum religioni contrarium, nocentem aliquando defendere.* Lib. 1 de divinat. *nec eam rem habuit religioni, objecto ſigno, ut peritis videbatur, ne committeret prælium.* Feſtus; *Salinum cum ſale in menſa ponere figulis religioni habetur.* Convenit autem hoc decretum Pontificum cum illo Livii lib. 22. *Si atro die faxit inſciens, probe factum eſto.*

CAP. VII. *Circumflecteret ut teſtis eſt epiſtola ejus*]. Reg. & Rott. & Lincoln. *circumflecteret ut eſt epiſtola*, ſine vocabulo *teſtis*. Scribendum eſt: *ita pronuntiabat, ut pœnultimam circumflecteret, teſte epiſtola ejus ſcripta ad Marcellum.*

Circumflexa ponatur, numerus claudus eſt] Reg. & Rott. *circumflexe promatur.* Lege: *niſi tertia ſyllaba de Hannibalis nomine circumflexe pronuntietur.* Dein uterque idem liber: *numerus clauſurus eſt.* Rectiſſime. Sic enim dixit pro *claudicaturus.* Placuiſſe autem *claudere* & producta media & correpta pro *claudicare* copioſe ad Livium diſputavimus. Lincoln. eodem alludit exhibendo *clauſus eſt.*

CAP. VIII. *Manu quidem ſtrenuus & bellator bonus*] Regius, *manus quidem ſtrenuus.* quod forte non adſpernabile.

Militariſque diſciplinæ admodum peritus fuit] Sic Carrio & Stephanus. Priores, *militarique diſciplina peritus admodum fuit.*

Rott.

Rott. *militariſque diſciplina præditus admodum fuit.* Non poſſum dedignari olim vulgatum, quod & in Regio eſſe ſuſpicor. Sic enim Suetonius Claudio 42. *Quum utroque, inquit, ſermone noſtro ſis peritus.* Ubi etiam nonnulli infuſcare voluerunt, *paratus* fingendo. L. 19 D. de inſtr. & inſtrum. *arte fabrica peritus.*

Cui eſſet inimiciſſimus] Subjungitur ſtatim, *quem hoſtiliter oderat*: quorum alterumutrum non poteſt non eſſe ſuſpectum. Sed prius MSS. habet auctores: poſterius an habuerit, ambiguum reddunt exemplaria, quibus utimur, hic mutila. Regius enim & Rott. *quod hominem avarum, cui eſſet inimiciſſimus, creari compilet quam hoſtis vendat. Hunc Rufinum* &c. Lincoln. *creari complet quam hoſtino vendat. Hunc Ruf.* Schefferi: *creari cuperet quem hoſtino dat hunc Rufinum.* Numquid fuit: *crearit conſulem; Malo, inquit, me inimicus compilet, quam hoſtis vendat.*

Quod decem pondo argenti factitaret] *Pondo libras argenti* recte Carrio & Stephanus. Sic enim & Regius Rottendorfianuſque ac Lincolnienſis: & genus loquendi in Pecunia vetere illuſtravimus. Sed *factitaret* nihili eſt, pro quo recte Freinshemius ad Flori 1, 18 *facti haberet.* Quod autem Varronis fragmentum e lib. 2 de vita po. Romani nobis conſervavit Nonius: *Nihilo magis propter argenti facti multitudinem miſerat furandum, quod propter cenſoriam ſeveritatem nihil luxurioſum habere licebat*: ei præclare conſuluit Ioſ. Mercerus, ſcribendo, *iis erat furandum.* Senſus, quem vir doctiſſimus requirit, hic eſt. Hodie, quando *Unde habeas, quærit nemo, ſed oportet habere*, & niſi expoſito argento abacos rumpas, ſordidus & μικρόψυχος audis, neceſſario furandum eſt viris nobilibus, ſi bono modo nimias opes invenire non potuerunt. Felicius agebant majores noſtri, quibus furandi (hoc eſt rempublicam depeculandi, privatos aut fraudandi aut concutiendi) nulla erat neceſſitas: quippe quos luxuriæ inſtrumentum, propter quod infames divitiæ petuntur, poſſidere cenſoria notio atque animadverſio non pateretur.

Ita ut in pleraque hiſtoria eſt] Scripti, *uti in pleraque hiſtoria ſcriptum eſt.* Sed & τὸ *Scriptum* omnes editi ante Stephanum: qua auctoritate vel ipſe vel Carrio id delerint, ignoramus.

Quod ejus gratiam dedignatus non eſſet] Genus loquendi non reprehendimus. Plautus Captiv. 5, 3. *mos eſt oblivіſci hominibus, Neque noviſſe, cujus nihili ſit facienda gratia.* Cicero pro Plancio. *Neque enim ad negligendam meam gratiam debet valere, quod dixit idem vos nec nocentes nec litigioſos eſſe.* Rurſum

ſum Plautus Curcul. 2, 3. *Scires velle gratiam tuam*; *noluit fruſtrarier*. Livius lib. 6. *quod ex errore gratiam potius ejus ſibi quàm ſuam gloriam petiit*. Sed tres ſcripti codices: *quod ejus dedignatus eſſet*: ſine τῶ *gratiam*, ſine adverbio negandi. Lambecius igitur: *quod ejus gratia deſignatus conſul eſſet*. Idem ex Fulvii Urſini libro notatum habeo: ſed & hujus conjecturam eſſe ſuſpicor. Prior vox, fateor, aut aliqua idem ſignificans, abeſſe non poteſt: poſterior facile intelligitur, & perinde, ut prior, manum antiquam non habet ſuffragantem. Sit igitur, *quod ejus gratia deſignatus eſſet*. Sive malis, *ejus ſtudio, beneficio, opera*.

Verba Ciceronis hæc ſunt] Horum uſque ad finem capitis in MSS. nullum veſtigium eſt: & dubito, an auctor adſcribenda ea judicarit.

CAP. 9. *Cujus autem id carmen ſit, non ſcribit*] Rott. *non refert*. neque abſurde id verbum repetitum videtur.

Nummoſus ſignat copiam.] Prima vox neque in Reg. neque in Rot. conſpicua eſt: dein uterque, licet parum interſit, *ſignificat*.

Quorum laus immodeſta eſt] Lege cum Reg. & Rott. *quorum laus in modo ſtat*. id eſt, quæ laudantur, ſi modica & pauca ſunt, quorumque cumulus in vituperationem cadit.

In commentariis, quos de indigenis compoſuit] Lipſius mallet *de indigitamentis*, 1 Elect. 7.

Cum caſtitate cerimoniaque adeunda] Rott. *adeundem*, ſed penultimam literam *V* ſuperpoſita ſignificans corrigendam. Regius etiam & Lincoln. *adeundum*. *Quæ adeundum* docte atque antique, ut *pœnas in morte timendum*. Varro de re ruſti. 1, 17. *Præfectos alacriores faciundum præmiis*. Et mox: *de operariis, qui præſtabunt aliqui, communicandum quoque cum iis, quæ facienda ſunt, opera*. Eodem lib. cap. 20 de bubus: *quos rudes neque minores trimos neque majores quadrimos parandum*. Adde ſi lubet 1 Obſerv. 7. Dices numquid ergo & *reverendum & reformidandum*, tum *involgandum*. Potuiſſet utique ſic etiam hæc efferre: tamen quia vulgatis hic ſcripti conſentiunt, nihil mutem, & crediderim utroque loquendi genere adhibito ludere auctorem voluiſſe, præſertim cum τὸ *Quæ* ſit ambiguum, & commode ad τὸ *adeundum* caſu quarto, ad ſequentia primo accipi poſſit.

Facta ſua ſpectari oportere, dicta non] Quid opus naturalem ordinem orationis inverti, cum ſcripti *non dicta*?

Quamquam hæc quoque incrementum] Reg. & Rott. & Lincoln. *hæc cum incrementum*. Forte: *Cur, inquam, iſta omnia nunquam in*

culpam, ſed in laudem dicuntur, quamquam æque incrementum ſui nimium demonſtrent?

Verba ſi perpetua atque infrunita] Et ſcripti & antehac editi: *perpetua atque infinita.* quod omnino neceſſarium eſt. ἀπεραντολογίαν enim ſignificat. Si roges Carrionem, cur *infrunita* maluerit, nihil habebit reſpondere, quam quia minus vulgare vocabulum eſt, etſi ad mentem auctoris nihil faciat.

Quanto majora auctioraque ſint, etiam tanto] Rott. *ſunt m ito etiam tanto.* Reg. *into etiam tanto.* vel *iuito.* Scribe: *ſed quanto majora auctioraque ſunt, multo etiam tanto laudatiora ſunt.* Plautus Menæch. 5, 2. *ſi ille quid deliquerit, Multo tanto illum accuſabo, quam te accuſavi amplius.* Sticho 2, 2. *Nimio impertior multo tanta plus quam ſperes.* Apulejus Apolog. *Accipe aliud pari quidem ſtulticia, ſed multo tanto vanius & nequius excogitatum.*

CAP. 10. *Ex conſulari loco ſententiam*] Hinc colligit vir ὁ τυχὼν primum ſententiam rogatum conſularem, qui quod plures conſulatus geſſiſſet, primæ ſententiæ fuerit, & *Princeps ſenatus* appellaretur, tum *princeps ſententiæ*, teſte Cicerone de haruſpicum reſponſis. Atqui non tradit Gellius *principem ſenatus* dictum, qui plures conſulatus geſſiſſet; neque id verum eſt, ſed princeps ſenatus habebatur, qui primus à cenſoribus eſſet in ſenatum lectus. Rurſum Cicero non docet iſtum talem *principem ſententiæ* appellatum: nihilque ibi reperio, quod huc pertineat, niſi ſenatum aliquid ſtatuiſſe principe Cn. Pompejo ſententiam dicente. Quem tum primum rogatum facile conceſſerim: ſed is adeo non fuit princeps ſenatus, ut ne ſenator quidem fuerit. *Principes ſententiarum* alicubi nominari memini eos, qui primi aut in primis ut plurimum rogarentur. Neque aliter Cicero 3 de Orat. *ab eo viro quem quærimus auctorem publici conſilii & regendæ civitatis ducem & ſententiæ atque eloquentiæ principem, in ſenatu, in populo, in cauſis publicis eſſe volumus.* Quemadmodum apud Juſtinum & alios *princeps Thebanorum* Iſmenias, *princeps Eliorum* Hellanicus, id eſt, unus è primoribus. Sed quemquam unum & ſolum perpetuo fuiſſe ac dictum eſſe *principem ſententiæ*, ut erat per quinquennium & appellabatur *princeps ſenatus*, nuſquam ad hoc traditum obſervavi.

De officio ſenatoris] Operarum errorem in Carrionis & Stephani editione cenſeo, quum & in ſcriptis & antiquitus impreſſis ſit *ſenatorio.*

Rem quam conſulebatur] Colerus ad Valerium Maximum corrigit, *quam conſulebat.* Quid opus? Sed Reg. & Rott. *quæ conſulebatur.* Cicero 10 famil. 22. *propter tarditatem ſententiarum moramque rerum cum ea, quæ conſulebantur, ad exitum non pervenirent.*

nirent. Pro Muræna: *Quæ conſuluntur autem, minimo periculo reſpondentur.*

Ejus rei gratia ducendæ] Colerus expungit τὸ *ducendæ.* Injuria: eſt enim ut *ducere comitia, ducere bellum, ducere judicium.*

Quicquid vellet alii rei] Jo. Meurſius Anim. Miſc. 4, 9, tentat *ali rei*, tanquam ab *alis* pro *alius.* Sed ſcripti plane: *quicquid vellet aliæ rei.* Quod mutandum non fuit. Cælius apud Priſcianum lib. 6. *nullius aliæ rei, niſi amicitiæ cauſa.* Noſter 9, 4. *emoriantur repente hæc omnia nulli aliæ cauſæ obnoxia.*

Prehendi loquentem] Scripti *prendi*

Cap. 11. *De Pythagoræ memoriæ commendavit*] Reg. *memoriæ mandavit.* Et id ſufficere puto, ut cap. 13 hujus libri.

Opinio vetus falſa] Reg. *Opinio vetus & falſa.*

Ἔχειν ἀνιάντον ἰδέσθαι] Tentaveram ἀμίαντον· ut eſſet ἀπέχειν ἰδέσθαι κυάμων χεῖρας ἀμίαντον. Sed forte melius H. Stephanus, ἔχειν καὶ ἄνεμον ἰδέσθαι.

Quod habet inflammationem magnam is cibus] Editiones antehac: *quæ res habet inflationem magnam. is cibus tranquillitatem mentis quærentibus conſtat eſſe contrarius.* Ex Ciceronis, quæ nunc exſtant, exemplaribus videtur mutationem ſumpſiſſe Carrio: quamvis ibi quoque ſit, *tranquillitati mentis quærenti vera.* In ſcriptis nihil video ab editis olim diſtans, niſi quod *contrariam* Rot. quoque Reg. & Lincoln. non *contrarius.* Itaque ſuſpicor, ſi non apud ipſum Tullium, apud Gellium dumtaxat fuiſſe: *ne faba veſcerentur, quæ res habet inflationem magnam, tranquillitatem mentis quærentibus contrariam.* Nam illud, *quæ res*, non eſt plebejum, ſed alibi & ipſius Ciceronis, ut notavimus 3 Obſerv. 24. Ad Atticum 4, 10. *Ego hic paſcor bibliotheca Fauſti. Fortaſſe tu putabas his rebus Puteolanis & Lucrinenſibus. ne iſta quidem deſunt.* Vix eſt ut non horum verborum explicatio ſit *is cibus.* quo in contextum recepto ab imprudenti librario malus aliquis medicus interjecit & *conſtat eſſe*, ac barbare fecit *contrarius* ἀντὶ τοῦ *contrariam.* Quid eſt autem, cum triumphet Stephanus *inflammatione* pro *inflatione*, quam tenent omnes libri, ſubjecta? Vide Lud. Nonnium de re cibaria 1, 9

Ariſtotelis philoſophi auditor] Reg. *Ariſtoteli.* Ut poſt paullo *carmina Empedocli.* Sic enim etiam hujus terminationis vocabula in caſu patrio inclinabant. Et *Sophocli, Eurupidi, Oreſti*, ſimiliaque noſter alibi.

Verba iſta Ariſtoxeni ſubſcripſi] Regius *ipſa.*

Κινητικόν τι γᾶ εἶναι καὶ ἀλλοτριωτικόν] Gebhardus notavit in Palatino

latino κωλυτικὸν τι γὰρ εἶναι· neque aliter Romana & Veneta editiones. Aldus mutavit, &, puto, jure.

Cognoviſſe ex Xenophilo] Lenius ſcripti : *e Xenophilo.*

Comœdia quæ Pythagoræ Vita inſcribitur] Rot. *pythagoruua inſcribitur.* Reg. & Lincoln. *pythagoræ via.* Cum βίος Πυθαγόρου hiſtoricus, non comicus, titulus videatur, & Athenæus lib. 3 laudet Alexin Πυθαγοριζούσῃ, Gellium quoque edidiſſe, quæ Πυθαγορίζουσα inſcribitur, probabiliter cenſet Th. Reineſius 3 Var. 3.

Qui diſciplinas Pythagoræ ſecutus eſt] Rutgerſius 4 Var. 19 *quo.* Secutus ab Aldo eſt & firmant ſcripti. Ro. & Ven. *ſectatus.*

Κύαμον *legumentum vulgo dici*] Rot. *cianius.* Lincol. *ciamus.* Dein Rot. *legumentum dicitur.* Lincol. *legumentum a vulgo dicitur.* Regius, *legumentum dicitur a vulgo dicitur.* Nimirum legendum : *Opinati enim ſunt plerique* Κυάμους (puta in verſu Empedoclis) *legumentum dici, ut a vulgo dicitur.*

Qui diligentius anquiſitiuſque) Et hoc Carrionis : nam ſcripti & editi veteres, *diligentius ſcitiuſque.* Alludit Lincoln. qui *ſatiuſque.*

Quia ſint εἰς τὸ κυεῖν δεινοὶ καὶ αἴτιοι τοῦ κυεῖν] Rot. *quod ſint Gr. & genituræ.* Reg. *quod ſint* αἴτιοι τοῦ κυεῖν *& genituræ humanæ vim præbeant.* illa εἰς τὸ κυεῖν δεινοὶ καὶ non agnoſcit. Lincoln. *quid ſint.*

Iccircoque in Empedocli verſu] Hoc ab Aldo eſt. Ro. Ven. Gry. *Iccircoque Empedoclem.* Scripti, *iccircoque in Empedoclem*, vel *in Empedocle.* Lege : *iccircoque & Empedoclem verſu iſto, non a fabulo edendo, ſed a rei venereæ proluvio voluiſſe homines deducere.* Nam in minuta ſcriptura, quoties compendia ſectatur, inter præpoſitionem iſtam & conjunctionem parum intereſt.

Piſcibus nonnullis abſtinere Pythagoricos Plutarchus] Reg. & Rot. *piſcibus mullis*, Lincoln. *piſcibus nullis.* dein nomen philoſophi Chæronenſis neſcit hic Rot. atque id ſane poteſt integro ſenſu abeſſe. Sed neque de *nonnullis* neque de *mullis* Plutarchus. Locus eſt 8 συμποσ. ubi legis, ὅτι δὴ μάλιστα τῶν ἰχθύων ἀπείχοντο. Et, ἀλλὰ μέν ἐστιν ὅτε μετρίως προσφερομένοις, καὶ νὴ Δία θύουσιν, ἰχθύος δὲ μὴ γεύσασθαι τὸ παράπαν ἱστορούμενον. Et, ἡ τῶν Πυθαγορικῶν πρὸς τὸν ἰχθὺν ἐχεμυθία. Numquid igitur fuit : *piſcibus nullis non* : aut *piſcibus* μάλιστα *abſtinere.*

Cui nomen fuerit Alce] Non incommoda vox Ἀλκή, Lincoln. tamen *alio* : Reg. & Rott. *Alco*, quaſi fuerit Ἀλκώ, ut Ἀκκώ.

Cap. XIII. *Proditum hoc a pleriſque eſt*] Reg. & Rot. *Creditum.* Melius, nam *proditum* & *memoriæ mandatum* ſenſu nihil

 diffe-

differunt. Lib. 9, 7 *Vulgo & ſcriptum & creditum eſt folia oleærum* &c. Ibidem verbum ſubſtantivum mihi ſuſpectum.

Iſchiaci cum maxime] Liber uterque *iſchia eum maxime.* Scribe, *iſchiacis, cum maxime.* ut referatur ad τὸ *minui dolores.*

Viperarum morſibus tibicinem] Lincoln. *tibicinum.* Reg. & Rot. *tibicinium ſcite modulateque adhibitum mederi.* Haud dubie ſuavius. Apulejus in Floridis: *Marſyas cum in artificio patriſſaret tibicinii.* Et de Antigenida: *cum eſſet in tibicinio apprime nobilis.* Eadem vox forſan reſtituenda Frontoni apud Soſipatrum in *Duum* lib 1. *Veſtrorum duum principem & gnarum modulorum & tibicinii.* Vulgo *doctum* & *ɣavum* & *tibicinum.* Vſus quoque noſter lib. 1 cap. 37.

Refert etiam idem Democriti liber] Τὸ *idem* Carrionis eſt emblema. nam priores omnes, *Refert & Democriti.* Scripti, *Refert etiam Democriti.* Adjectum illud *idem*, ut ſanarent vitium, quod luxando periodos & male diſtinguendo, verboque *eſt* interponendo contraxerant. Sic igitur omnia concipe: *Creditum hoc a pleriſque & memoriæ mandatum, iſchiacis, cum maxime doleant, tum, ſi modulis lenibus tibicen incinat, minui dolores, ego nuperrime in libro Theophraſti ſcriptum inveni. Viperarum morſibus tibicinium ſcite modulateque adhibitum mederi, refert etiam Democriti liber.*

Περὶ λοιμῶν ἢ λοιμικῶν κακῶν] In utroque ſcripto hæc Græca deſunt. Ro. Ven. Ald. Vaſc. Gryph. ἢ λογικῶν καιρῶν. Vnde Hier. Magius ἢ λογικῶν κακῶν (quod & Gryphii margines habent) reprehenſum Reineſio 2 Var. Lect. 1. Carrio, an Stephanus, fecerunt, quod editur. P. Lambecius e Diogene Laërtio: περὶ λοιμῶν κακῶν ᾱ β′ γ′.

Plurimis hominum morſibus medicinam fuiſſe] Ab Aldo *morſibus* eſt: nam Ro. Ven. Vaſc. *morbis*, Regius cum Rottendorf. *plurimis hominum morbidis.* Recte omnino: affectos intelligit, ægrotos. Varro 3 de re ruſt. 16. *cum ſunt apes morbidæ propter primores vernos paſtus.* Plinius lib. 8 cap. 26. *atque ita profluvio ſanguinis morbidum alias corpus exonerat.* Sed & utræque membranæ, *medicinæ fuiſſe*, ut Plinio toties *remedio eſſe.* Quod cur ſpernamus, nihil eſt cauſæ.

Tanta prorſus eſt adfinitas corporibus.] Parum refert, ſed quæ libido mutandi vetera? Scripti enim hoc ordine verborum: *Tanta prorſus adfinitas eſt corporibus hominum, mentibuſque & propterea vitiis quoque aut medelis animorum & corporum.*

Cap. XIV. *De Hoſtilio Mancino ædili & Mamilia*] Reg. *Mancino edulium &.* Numquid *ædili, ut & Mamilia.*

Et in hanc ſententiam] Rot. Regiuſque, *& in hac ſententia.* Delenda præpoſitio, quæ inſerta eſt ab aliquo dubitante,

te, *ET* an *IN* nota compendii duarum literarum in minutis characteribus ſignificaret.

Diem ad populum dixit, quod de ambulacro] Scripti: *dixit & quod & ambulato.* Lege: *Is Mamiliæ meretrici diem ad populum dixit eo quod de tabulato ejus noctu lapide ictus eſſet.* Iuvenalis: *tabulata tibi jam tertia fumant.* Noſter 15, 1. *inſulam quandam occupatam igni, multis arduiſque tabulatis editam.* Prævertit hoc monere Salmaſius ad Solinum p. 1218. Statim uterque: *vulnuſque ex eo lapide oſtendebat.* non *oſtentabat.*

Eum ſibi fas recipere non fuiſſe in æde ſua] Carrionis, opinor, eſt: nam τὸ *fas* & ſcriptis & editis prius exſulat. In marginibus Gryphii alii *viſum non fuiſſe*, alii *non voluiſſe*. P. Scriverius, *Animum* *ſibi recipere non fuiſſe.* Quæ omnia non intellecto exquiſito ſermone, de quo diximus 4 Obſervat. 8. Magis autem foret ex uſu loquendi, *in ædes ſuas.* etſi Rott. *cum ſibi recipere non fuiſſe æde ſua.* ubi ſi poſſis admittere *ædes ſuas*, dictum foret, ut *recipere domum.*

Cap. XV. *Verborumque facundia & novandi ſtudium*] Reg. & Rot. *Verborumque findi.* Monſtrant, *verborumque fingendi & novandi ſtudium.* id eſt, verborum fingendorum & novandorum, vel verba fingendi & novandi. Sic enim loquebantur. Plautus Captiv. 4, 2. *Nominandi tibi iſtorum erit magis quam edundi copia.* Varro 2 de r. ruſt. 1. *ſive enim aliquod fuit principium generandi animalium.* Cicero Phil. 5. *Agitur utrum M. Antonio facultas detur opprimendæ reipublicæ &c. urbis, agrorum ſuis latronibus condonandi.* Noſter lib. 16, 8. *ſui magis admonendi quam aliorum docendi gratia.* Ad rem pertinet, quod Pindarus Ὀλυμπ. θ' optat εἶναι εὑρησιεπὴς ἀναγεῖσθαι πρόσφορος ἐν Μοισᾶν δίφρῳ. Scholiaſtes, λόγων καινοπρεπῶν εὑρετὴς ἐπὶ τὸ διηγεῖσθαι.

Atque ibi non primum cauſam ſed querelas] Reg. Lincoln. & Rot. *ibi cum primam cauſam.* Corrupta hæc certum habeo: ut commode inſtaurentur, ambigo. Niſi forte: *Atque ibi poſt primam cauſam pro ſecunda querelas dicit.*

Eam rem dicendam magis ajunt quam arduam] In ſcriptis ignoratur particula *magis*, nota veterum elegantia.

Non opinionis alienæ erroribus] Rot. *aliæ.* ut hoc ipſo libro reſtituimus *aliæ rei.* Nec pejore ſenſu *opinionis aliæ error* dicitur quam *diverſæ opinionis error.* *Opinio diverſa* & *opinio alia*, eſt alius opinio, adverſantis aut diſſentientis ſententia.

Quod Græci δυσχερὲς *aut* χαλεπὸν *appellant*] Neuter ſcriptus habet δυσχερὲς *aut.* Rott. *quod Græci Xalepon appellant.* Vterque autem *intractabile*, ut olim edebatur, non *intrectabile.*

Cap. XVI. *Romani generis diſertiſſimos*] Carrionis & hoc.

Scripti & olim editi *doctiſſimos*. Hæc laus illis convenientior. Lib. 3, 12. *a P. Nigidio doctiſſimo viro.* Hoc lib. 4 cap. 9 *Nigidius Figulus, homo, ut ego arbitror, juxta Varronem doctiſſimus.* Lib. 17, 7. *P. Nigidius civitatis Romanæ doctiſſimus.*

Non aliter locutos eſſe & ſcripſiſſe] Rott. *elocutos.* Lib. 5, 9. *planeque & articulate elocutus eſt.*

Cauſa quæ eſt mortua] Reg. & Rott. *quæ eſt emortua.*

Dativus ſingularis litera finitus I] Rott. *Dativus ſingularis I litera finitus.*

Cum igitur, inquiunt, in caſu] Verbum neſcit Rott.

Non victui & anui] Rot. *non victui nec anui.*

In Dolabellam actionis III. Ibi iſti] Carrionis fœtus. Romana, *actionis illubuiſti.* Aliæ, *actionis illibuiſti.* Reg. & Rott. *actionis in libuſti.* Scribe: *Item in Dolabellam actionis III lib. 1. Iſti, quorum in ædibus faniſque poſita & honori erant & ornatu.* Quemadmodum Ciceronis duæ ſunt actiones in Verrem, & poſterioris libri quinque.

Cap. XVII. *In hoc quoque prima verbi præpoſitio*] Carrionis manus. Ante illum: *In hac quoque prima verbi præpoſitione ob eandem cauſam producunt.* In quo nihil aliud mutari jubent membranæ quam *producitur* in *producunt* & *prima* in *primi*, Scilicet quod inchoat verſum Lucilii. Nam quod de præcedente verſu vulgo additur *& jam*, nec in Reg. nec Rot. nec Lincoln. viſitur. Intelligimus autem *producunt* literam O: quemadmodum paullo ante, *Objiciebat O litera producta.*

Hinc humilem & ſufferctus poſteriorem] Scripti *huic.* *non hinc.* Deinde Ro. Ven. Ald. Gryph. *ſuffercatus poſteriorem.* Vaſcoſ. & Aſcenſius *ſuffectus.* Gryphi margo, *ſuffractus.* Vulgatum Carrionis eſt, ut puto, & ſequitur Fr. Douza: etſi nihil tinniat ſufferti. Reg. & Rott. *ſuffer citus.* Fortaſſe: *Subjicit huic humilem & Sufes catus poſteriorem.* Exemplum aut hiſtoriolam Carthagine petit, & Magiſtratum Punicum ait prudenter in locum neſcio cujus nobilis & contumacis aut ignavi ſuffeciſſe hominem humilem & fortunæ inferioris, ſed ſtrenuum atque idoneum.

Et præteritum non icit ſed jecit] Reg. & Rott. verbo auctiores: *& præteritum non Icit facit, ſed Iecit.* Neque aliter Ro. & Veneta. Aldus delevit primus; eum alii ſecuti.

Sed reddit eam poſitu longam] Videtur eſſe, quam alioqui *poſitione* longam dicunt. Rott. tamen & Lincoln. *pro ſitu*, quod etiam in Palatino ja. Gebhardus notavit 2 Antiq. l. 4.

Ut quod apud Virgilium] Reg. Rot. Lincoln. ignorant τὸ *quod.* An igitur & τὸ *invenimus* delendum?

Metri cauſa protendat] Iidem tres, *metri gratia.*

Deum

Deum ſublimes ſubices] Feſtus: *Subices Ennius in Achille pro ſubjectis poſuit, cum dixit: nubes * Per ego deum ſubices humidas Unde oritur imber ſonitus aerio ſpiritu.* Reg. Rottendorfianuſque, *ſublimas ſubices humidas*: ut & apud Nonium. Non enim tantum *Sublimis* antiqui dicebant. Attius Phinidis: *Aut ſæpe ex humili ſede ſublima avolant.* Salluſt. 3 hiſtor. *ſublima nebula cœlum obſcurabat.* Idem probarunt & Ioſ. Mercerus & Ger. Io. Voſſius. *Spiritu* e Feſto Carrionem ſumpſiſſe puto: nam ſcripti & ante illum editi: *Sonitu ſævo & ſtrepitu.*

Pacuvius item in Anchiſe] Rott. quoque, *in Chryſe*. quod ex Regio jam prompſit & merito laudavit Lambecius. Lincol. *in chiſe.*

Cap. XVIII. *Quam fuerit altus animo atque magnificus*] Scribe cum Reg. & Rott. *altus animi*, Vt *egregius animi*, *felix curarum* & ſimilia.

Conſcientia nixus pluribus rebus] Ante Carrionem editi cum ſcriptis: *conſcientia ſubnixus.* Quod male truncatum, quum ſit idem quod confidens, elatus, in utramvis partem. Livius lib. 4. *ubi illi patricii ſpiritus, ubi ſubnixus & fidens innocentiæ animus.* Silius lib 4. *Subnixus rapto plebeji muneris oſtro.* Dein Rott. *plurimis rebus quæ dixit quæque fecit declaratum eſt.* Ubi τὸ *rebus quæ* debetur Carrioni, & defenditur iis, quæ notavimus 3 Obſerv. 2. nam priores, *quas dixit quaſque fecit.* Alterum ſancit & Regius. Lincoln. *quæ dixerit quæque fecit.*

Quædam item alia crimini daret] Non male. Livius lib. 1. *Crimini maxime dabant in Numitoris agros ab his impetum fieri.* Sed tres ſcripti *criminą.* Numquid *crimina jaceret?*

Eamus nunc protinus] Reg. & Rot. *hinc.* Forſan tota oratio ſic conſtitit: *Ne igitur ſimus adverſum deos ingrati, cenſeo relinquamus nebulonem hunc, & eamus hinc Jovi optimo maximo gratulatum.* Habes autem hic verbum *gratulari* ea proprietate, de qua diximus 2 Obſerv. 19.

Quæ ad ſententiam de Scipione dicendam]. Superiores cum ſcriptis: *ad ſententiam de Scipione ferendam.* Et hoc magis judiciale verbum, quum alterum ſenatorium ſit. Cicero pro Cluentio: *ſua illum ſententia, quam palam omnes laturi eſſent, condemnatum iri.* Lib. 4 in Verrem: *de quo vos ſententiam per tabellam feretis.*

Petillius quidam tribunus plebei]. Reg. & Rott. *Petillii quidam tribuni*: deinde *comparati ineum atque immiſſi deſiderabant.* ut obſervavit Salmaſius ad Solinum pag. 1222. Sed quod ille *Petillios* dictos vult pro *Petillio*, ut apud Græcum illum, Ἐξῆλθεν Ἐκλεῖς τε καὶ Σαρπηδόνες. fefellit ſummum virum memoria. Livius lib. 38. *P. Scipioni Africano, ut Valerius Antias*

auctor eſt, duo Q. Petillii diem dixerunt. Valerius Maximus lib. 3 cap. 7. *Diem ad populum M. Nævius tribunus plebis, aut, ut quidam memorant, duo Petillii dixerant.* Ex Livii verbis etiam poſſis ſuſpicari noſtrum ſcripſiſſe: *Petillii Quinti tribuni plebei*, pro eo quod eſt *Petillii quidam* Lincoln. *petunt quidam tribuni* &c. *comparati i e. a. immiſſi deſiderabant*

L. Scipioni Aſiatico fratri] Rott. *Aſiaco fratri.* Regius, *Aſiacum fratri.* Lincoln. *Aſiacum fratre.* Prorſus puto Gellium ſcripſiſſe: *L. Scipioni Aſiageni.* quod cognomen ei & apud T. Livium reſtituimus.

Allatum, ut palam recitaretur] Et hoc Carrionium. Ro. & cæteræ: *Ille tum ut palam.* Scripti, *illatum.* Repone: *Illi tum* (ſc. Petillii tribuni plebei poſcere vel deſiderare) *ut palam recitaretur & ad ærarium deferretur.*

Cui ſalus imperii ac reipub. accepta ferri deberet] Veneta, *accepta fieri.* Et hoc malo. Norat enim Gellius auctores, quos ille in ſcribendo ſectabatur *acceptum referre* quam *ferre* dicere maluiſſe. Vide quæ ad majorem Plinium annotavimus.

Ab eo ratio pecuniæ prædaticiæ poſceretur] Scripti ejurant τὸ *ab eo*, & pro *ratio* habent *ratione.* Recte igitur Carrio: *rationem pecuniæ prædaticiæ poſceretur*, niſi *rationes* malis, ut *rationes in eo ſcriptas eſſe. Poſci aliquid*, ut *doceri aliquid*: quia & *poſcere aliquem aliquid*, ut *docere aliquem aliquid*, dicimus. Sic *exigi portorium*, de quo noſter alibi.

Cap. XIX. *Advertimuſque hinc elici tarditatem*] Rott. *a due ternits que aut eluci tarditatem.* Quod addo, ut agnoſcatur fides librarii, quod non intelligebat, corrigere religioni habentis, & ut literas adſequi poterat, reddentis, quamquam diſcerptis vocibus. Nihil enim aliud vult quam quod e Regio docte collegit Salmaſius ad Solinum p. 1280. *hebetiores fieri ad veterni uſque aut eluci tarditatem.* Feſtus: *Elucum ſignificat languidum ac ſemiſomnum, vel, ut alii volunt alucinatorem & nugarum amatorem.* Ex Gellio apparet affectum potius quam perſonam ſignificare, ut ſit languor & marcor ſemiſomni. Sic & libro 16, 2 *elucum* interpretatur *tarditatem quandam animi ac ſtuporem.* Neque hinc abeſt Tertulliani de corona: *Liberum apud Ægyptios Oſirin Harpocration induſtria hederatum interpretatur, quod hedera natura ſit cerebrum ab eluco defenſare.* Intelligit enim, quam inter ebrietatis incommoda refert Seneca epiſt. 83, illam *ignorationem ſui, vertiginem capitis, tecta ipſa mobilia velut aliquo turbine circumagente totam domum.*

Capys aut de liberis educandis] Ioſ. Mercerus correxit *Catus*, ut

ut apud Nonium perſæpe liber hic appellatur, & Gellio ipſi lib. 20, 10. Idem animadvertit Gerh. Io. Voſſius in Originibus adverſus Auſonium Popmam, qui voluit Cato.

CAP. XX. *Inter cenſorias ſeveritates*] Scriptus uterque *Intercesſorum.* Ergo lege: *Inter cenſorum ſeveritates.*

Cenſor agebat ſolemne de uxore] Scripti *acebat.* Legendum, *adigebat* Lib. 7, 18. *Hos, priuſquam proficiſcerentur, jusjurandum adegit.* Lib. 16, 4. *Cum delectus antiquitus fieret & milites ſcriberentur, iusjurandum eos tribunus militaris adigebat.* Seneca epiſt. 96. *deinde facile cætera exiguntur mandanturque jusjurandum adactis.* Sic & Fulvius Vrſinus, immo P. Ciacconius ad Cæſarem lib. 1 de bello civili. Dein ſcripti, *de uxoribus*, quemadmodum & editi ante Carrionem. Sed & Rott. *Verba erant ita concepta*, cum Aldo & Vaſcoſano: nam Ro. & Ven, *Verba hæc erant ita concepta.*

Et canicula] Probabiliter Lipſius: *& canalicola*, 2 Elect. 3. Feſtus: *Canalicolæ, forenſes, homines pauperes dicti, quod circa canales fori conſiſterent.* Iuvat Plautus in Curculione.

Is locum esſe ſibi joci dicendi ratus] Lincoln. *joci dici ratus.* Rot. *ſibi oci dicunt ratus.* Regius: *joci dicunt iratus.* Palam monſtrant, *joci dicundi ratus.*

Cenſor dixiſſet, Tu ex animi tui ſententia] Sic Carrio. priores *Et tu*, quemadmodus ſuperius quoque. Scripti rurſus, *cenſor dixiſſet, Ut tu ex animi tui ſententia.* Hæc enim particula huic rei propria eſt. Vide 4 Obſerv. 14.

Sed non ex animi tui ſententia] Quæ vero cauſa eſſet cenſori invidendi matrimonio hominis? Recte ſcriptus uterque: *Habeo equidem, inquit, uxorem, ſed non hercle ex animi mei ſententia.* Vbi peccavit etiam vel Carrio vel Stephanus, quum τὸ *hercle*, quod priores editiones ſalvum habebant, ſuſtulit.

Atque inibi prope, ut plecteretur, fuit] Non putarunt impleri ſententiam, niſi *prope* ſuo inculcato. Tu vero auctoribus membranis id dele, & veterem ſcripturam non aliter intellige, parum ſcilicet abfuiſſe, quin plecteretur.

Vagi animi foret & allucinantis] Reg. & Rot. *alucinantis*, ut id verbum ſcribendum eſſe diſputavit Salmaſius.

Sed cum ille dejeraſſet] Reg. Rot. Lincoln. *dejurasſet.*

Populum adhortaretur] Acceſſio Carrionia. nam ſcript. & olim editi *hortaretur.*

Masſurius in ſeptimo memoriali] Reg. *in ſeptimo memorum memoriali.* Rott. *in ſeptimo memor memoriali.* Neuter *memorabilium.* Lincol. quoque *memoriali.*

Equum Statius meus ſervus] Reg. & Rott. plane: *Equum Sta-*

tius nihil ſervos. Lege : *quoniam , inquit , ego me curo ; equum Statius nihili ſervos.* hoc poſtremum terminatione antiqua pro *ſervus.* Sic lib. 17, 6. *quod eum ſervus nihili petendæ pecuniæ cauſa compellaret.* quem paullo ante dixit *nequam & nulli pretii.* Plautus Menæch. 5, 6. *Recordetur* (bonus ſervus) *id, qui nihili ſunt, quid iis pretii Detur ab ſuis heris.*

AD LIB. V.

CAP. I. *Muſonium philoſophum ſolitum dicere accepimus*] Et Reg. & Rottendorfianus & Lincolnienſis τῷ *dicere* nuntium remittunt. Aliquid latet. Forte : *Muſonium philoſophum locutum accepimus.*

Si clamitant etiam ſi vocum] Et calamo propagati & typis ante Stephanicum : *ſi clamitant etiam ſi geſtiunt ſi vocum.* Vbi τὸ *geſtiuntſi* induxerunt, quia id verbum paullo poſt adhibetur. Suſpicor pro illo *geſtiunt* alterutro loco fuiſſe *exſiliunt.* Hoc enim quoque faciebant. Quintilianus Inſtit. 2, 2. *Minime vero permittenda pueris , ut fit apud pleroſque asſurgendi exſultandique in laudando licentia.* Et mox : *At nunc proni atque ſuccincti ad omnem clauſulam non exſurgunt modo , verum etiam excurrunt , & cum indecora exſultatione conclamant.*

Quibuſdam quaſi frequentamentis] Sic & lib. 1 cap. 11. *ſi , ut planipedi ſaltanti , ita Graccho concionanti numeros & modos & frequentamenta quædam varia tibicen incineret.* Scriptus tamen uterque *fretamentus.* unde Salmaſius conjiciebat *irritamentis.*

Scias & qui dicit & qui audit] Alii , *audivit.* Reg. & Rot. *audiunt.* Dicit enim unus , audiunt multi.

Neque illic philoſophum loqui] Membranacei ambo : *neque illi philoſophum loqui.* Hoc quoque Plautinæ indolis. Amphitruonis prol. *Quæ illi ad legionem facta ſunt.* Captivis 2, 2. *Me ſaturum ſervire apud te ſumptu & veſtitu tuo Potius , quam illi , ubi minime honeſtum eſt , mendicantem vivere.*

Animus is , inquit , audientis philoſophum] Scripti neſciunt pronomen ; nec ſane , quid huc faciat , apparet.

Si quæ dicuntur utilia] Conditionalem particulam inſeruit Carrio. Scripti & prius editi , *philoſophum quæ dicuntur.* Igitur Lipſius 2 Elect. 3 tentat : *quæ dicundo utilia.* Malim : *Animus , inquit , audientis philoſophum dicentem , quæ utilia ac ſalubria ſunt.*

Prolixe profuſeque laudandi] Sic membranæ utræque. non *profundeque*, quod venditat e Palat. Gebhardus 2 Antiq. lect. 11.

Sueto-

Suetonius Nerone : *A quibuſdam ex his rogatus , ut cantaret ſuper cœnam , exceptuſque effuſius , ſolos ſcire audire Græcos ait.* Plinius lib. 6 epiſt. 26. *Amo quidem effuſe , judico tamen.*

Attonitos & quaſi obſtipidos] Quid voluit Carrio cum ſuo *obſtipidos*? niſi occaſio præbenda fuit bono Schegkio , ut *obſtitos* juxta in ſubjiceret. Recte ſcripti & editiones priſcæ , *obſtupidos*. Plautus Milite 4, 6. *Quid ſtas , obſtupida ? quare non pultas ?*

Vocis permanantibus] Regius addit ὡς φα· quod indicium videtur Græca quædam ſuis attexuiſſe Gellium , quæ perierunt. Sed facile poſſunt reſtitui ex Ὀδυσ. N principio :

> Ὣς ἔφατ᾽, οἱ δ᾽ ἄρα πάντες ἀκὴν ἐγένοντο σιωπῇ
> Κηληθμῷ δ᾽ ἔσχοντο κατὰ μέγαρα σκιόεντα.

C AP. II. *Qui Bucephalus appellatus eſt*] Regius *Bucephalas*. Et mox in ipſa narratione : *& capite & nomine Bucephalas* , non modo Reg. & Rot. ſed etiam Ro. Ven. Aldina editiones. Vaſcoſanus mutavit. Et ſic in optimis fere libris id vocabulum terminatur : ſic Strabo , Curtius , Oppianus. Sic etiam Plinius lib. 8 cap. 42, etſi vulgo id non appareat : *Bucephalan eum vocarunt.* Ita MSS. etiam vulgares.

Æris noſtri ſumma eſt HS CCCXII] Reg. & Rot. expreſſis literis : *ſeſtertia trecenta duodecim.*

Ab alio niſi a rege] Reg. *niſi ab rege.*

Vulneribus alte in cervice] Scripti *altis*. Seneca Troadibus : *Alto nefandum vulneri ferrum abdidit.*

Et deinde jam ſuperſtitis ſecurus q. cum ſ. h ſolatio exſpiravit] Scripti , Romana , Veneta ; *& domini jam ſuperſtitis ſecurus , quaſi cum ſenſus humani ſolatio , animam exſpiravit.* Quæ mens Aldo fuit , ut hoc, quemadmodum fecit , interpolaret ? Quæ Carrioni aut Stephano , ut una cum Vaſcoſano & Gryphio interpolanti aurem præberent ? τὸ *domini* e Palat. etiam protulit Gebhardus 2 Antiq. Lect. 1. *Animam* autem *exſpirare* dixit & lib. 3, 15. *cognito repente inſperato gaudio exſpiraſſe animam.*

Atque ob equi honores] Scripti *idque*. Dein *Bucephalon* & illi quidem : vix tamen eſt , ut non *Bucephalen* ſcripſerit Gellius , quod & Salmaſio viſum ad Solin. p. 893. etſi ſint , qui & iſto modo appellant.

CAP. III. *Libro illi ſuo inclito*] Quis neget operæ pretium feciſſe Carrionem & Stephanum , quum ſic maluerunt quam cum ſcriptis editiſque ante ipſos , *libro ſuo illi inclito* ? Reg. Rot. Lincoln. *ſcripſit* pro *inſcripſit*.

Quod genus Græci βασάζοντας *vocant*] Excogitatum ab aliquo,

in cujus exemplari Græca vox deerat. Præclare Regius : *quod genus Græci* ἀχθοφόρυς *vocant.*

In Abdera oppidum] Ternæ membranæ ſine præpoſitione : *rure Abderam oppidum.* Dicebant autem τὰ Ἄβδηρα. Ergo ſcribendum : *Is de proximo rure Abdera in oppidum, cujus popularis fuit*, &c. *Abdera in oppidum* ut apud Tacitum, *Capreas in inſulam ſe abdidit.* Vide ad Livii librum 28, 42. Auctor bello Africano : *Itaque poſtquam caſtris non potuerant potiri, Uticam ſe in oppidum conjecerunt.* Valerius Maximus lib. 1 cap. 1. *Atque in id Virgines, & ſacra impoſita omiſſo cœpto itinere, Cære in oppidum pervexit.* Vbi non agnoſco, quod agnoſcit ex uno libro Colerus lubens, *Cære oppidum.*

Vincturam poſituramque ligni] Carrionis hoc. Plinius 16, 37 de ſalicis generibus : *aliæ* (pariunt) *virgas ſequacis ad vincturas lenticiæ.* Scripti tamen & ſuperiores editiones, *junEturam.*

Cap. IV. *Et Iulius Paullus vir*] Omnes ante Stephanum : *Paullus poëta vir memoria noſtra doctiſſimus.* Nec ſecus ſcripti. Hunc titulum Paullo cur inviderint, ipſi viderint. Certe noſter & lib. 16, 10. *Iulium Paullum poëtam memoriæ noſtræ doctiſſimum.* Lib. 19, 7. *Iulius Paullus poëta vir bonus & rerum literarumque veterum impenſe doctus.*

Doctiſſimus conſederamus] Scriptus uterque, *conſiderámus.* Et ſic interdum malebant. Cicero 3 de Orat. *in ſilvam venitur, atque ibi magna cum audientis exſpectatione conſiditur.* Lib. 2 de Legib. *ſed ſi videtur, conſidamus in umbra.*

Fabii annales, bonæ atque ſinceræ vetuſtatis libri] In omnibus exemplaribus ſic interpunctum video. At aut tollendum comma poſt *annales*, aut alterum addendum poſt *vetuſtatis*, ſi mentem auctoris aſſequi volumus. Non enim ille dicit Fabii annales, qui eſſent libri bonæ & ſinceræ vetuſtatis, ſed libros annales Fabii, qui bonæ & ſinceræ vetuſtatis eſſent. Et ita gaudet loqui cum Sempronio Aſellione, ex quo advocat hoc libro cap. 18. *Annales libri tantummodo, quid factum quoque anno geſtumque ſit, ea demonſtrabant.* Item, *neque ſegniores ad rem perperam faciundam annales libri commovere quicquam poſſunt.*

Ni in una nuſpiam litera delictum eſſet] Et ſcripti & olim editi : *ſi in una uſpiam litera.* Carrio alterum de conjectura feciſſe videtur, ex eo, quod Pithæus, Briſſonius, alii monuerunt ſponſiones fere particula *Ni* conceptas fuiſſe. Neque immemor hujus formulæ potuit eſſe noſter, qui lib. 7, 11, ex verbis Africani minoris ter repetitum ponit : *ni hoc ita eſt, quis ſpondet mille nummum?* Et lib. 14, 2, ex oratione M. Catonis : *ni vir melior eſſet Gellius quam Titius.* Sed illud *nuſpiam* meliori

ætate

ætate ſermonis Latini nuſquam : nec Gellium id dedicare voluiſſe credibile eſt. Aut igitur faciamus *nuſquam*, aut, *ni in nulla uſpiam litera delictum eſſet.*

Alio quoque loco ita ſcripſit] Vix eſt, ut hic non ſit aliquid mutili & defecti. nam ſcripti τὸ *alio quoque loco* ignorant. Præterea hoc ipſum exemplum non Fabii annalibus, ſed Varronis humanarum rerum lib. 16 acceptum refert Nonius Marcellus : etſi vulgo ibi *duodevice ſimo*, ſed *duoetvice ſimo* legendum eſſe jam monuit Ioſias Mercerus.

Cap. V. *Cujuſmodi joco cavillatus ſit Antiochum*] Vetuſtiores : *ſit in Antiochum*. Regius : *joco incavillatus ſit Antiochum*.

At ſatis eſſe credis Romanis] Rott. *credo*. Regius, *credam*. Quod foret, jubeſne me confidere ? auctorne es, ut credam ?

Cap. VI. *Hæ antiquitus e lauru erant*] Rott. *antiquitus laurea*. Forte : *Hæ antiquitus laureæ erant*.

Quod in eo loco generatum eſſet] Reg. & Rott. *gnatum*. Lib. 7, 11 ex Q. Claudio affert : *qui adprime ſummo genere gnatus erat*.

E fronde querna, quoniam cibus victuſque antiquiſſimus quernus capi ſolitus ſit] Quatuor ſcripti *quernea*. Reg. & Rott. etiam *cinus* mutatione literæ frequenti librariis: uterque item *fuit*. Tum pro *quernus* Reg. *quercus* : ſed neutra vox in Rott. habeturque *antiquis ſolitus fuit capi*. Poſſis conjicere : *e fronde quernea, unde cibus victuſque antiquis ſolitus, fuit capi*. Aut etiam, *quoniam cibus victuſque antiquis e quercu carpi ſolitus fuit*.

Quod appareret tam inique] Olim edebatur, *appareret e tam iniquo*. Scripti Reg. & Rot. *appareret & tam iniquo*. Lincoln. *apparet & tam*.

Ciceronem conſulem donari e republica cenſuit] Vetuſtiores Carrione, *a republica* : neque aliter ſcripti. Et ſenſu non deficitur. Nam *cenſere*, apud Latinos ſæpe ſic ponitur, ut ei præſens infinitivi pro gerundio jungatur. Juſtinus lib. 13. *Perdicca cenſet Roxanes exſpectari partum*. Plinius lib. 23, 1. *his nucleis ad purgationem non cenſuerim uti*. Sic ergo *cenſuit a republica donari* eſt cenſuit vel pro ſententia dixit eſſe donandum a ſenatu populoque Romano.

Armatus vi tranſilivit] Reg. & Rot. *tranſiluit*.

Ovalis vero corona] Neuter ſcriptorum codicum habet τὸ *vero* : neuter ut nec Lincoln. mox τὸ *autem*: & ſunt hæ particulæ, quibus quaſi hiantem orationem connectere ſe male ſeduli putabant. Sed & vocabula tranſpoſuerunt. Hæc enim manus priſca : *Ovalis corona murtea eſt. ea utebantur imperatores, qui ovantes urbem introibant, Ovandi ac non triumphandi cauſa eſt.*

Im-

Impulverea, ut dici ſolet, victoria] Volunt hoc ipſum ſcripti exhibendo, *quibus in pulvere aut dici*. Neque inepte tamen Chriſt. Colerus Parergon cap. 20 ſuſpicatur, *impulvere, ut dici ſolet, victoria*. Sed juxta bene *impulvereus* formatur ἀπὸ τ *pulvereus*, quam *impulvis* ἀπὸ τ *pulvis*; quemadmodum a *cœna* fit *incœnis*, a *cœnatus incœnatus*. Nam *invulnerea*, quod homo doctus libro ſuo adſcripſerat, ludibrium eſt.

Nam principio quis vidit] Membranarum ξυμφεὶς. *Jam principio*.

CAP. VII. *Collectam coactamque vocem & magis*] Rott. *vocem ciet magis*. Reg. *vocem ciet magisque*. Fiat igitur: *vocem ciet magis, magisque claros*. Sed præterea legendum: *quæ non vaga*. nempe via emittendæ vocis. non *quod*, ut vulgo: non *quoniam* ut Carrio licet cum ſcriptis maun. *Ciet vocem*, movet, rumpit, emittit, incitat.

CAP. VIII. *Nihil deeſſe animadvertimus*] Reg. & Rott. *animadverterimus*.

Et quaſi Roſcius hiſtrio] Sic Carrio, quum eſſet: *atque Roſcius hiſtrio*. Sed ex ſcriptis legendum, *& Q. Roſcius hiſtrio*. ut notavit Lambecius.

Statua grandi capite erat] Utraque membrana: *Fatua grandi capite erat*. Quando mentionem fecit Pici, non mirum eſt addere aliquid de nuru ejus Fauni uxore. Juſtinus lib. 43. *Fauno uxor fuit nomine Fatua, quæ divino ſpiritu impleta, velut per furorem futura præcinebat*. Bonam deam putatam ſcribit eandem Plutarchus in Cæſare.

Ex illo Homerico verſu] Scripti quatuor, *Homerico verbo*. Mutatum opinor, quia duo verba ſunt & initium verſus. Sed *verbum* etiam dictum ſignificat complurium vocum. Suetonius Julio: *Verbum M. Catonis eſt, unum ex omnibus Cæſarem ad evertendam rempublicam ſobrium acceſſiſſe*.

CAP. IX. *Cum vero in patrem ejus*] Hic quoque fulcrum labanti orationi ſe ſupponere crediderunt per τὸ *vero*, quod neque in Regio eſt, neque in Rottendorfiano neque in Lincoln. primus etiam caret præpoſitione *In*. Dicimus autem utrumque *invadere aliquem* & *in aliquem*. Potius erit aliquid demi: nam pro *deducto* legendum videtur *educto*, & verbum ſubſtantivum removendum, hoc modo: *Mutus adeo & elinguis diu habitus, quum in patrem ejus, bello magno victum, & urbe, in qua erat, capta, hoſtis gladio educto, regem eſſe ignorans, invaderet*. Poſſemus quoque τὸ *Et* tollere: ſed maneat, licet accipiatur pro Etiam.

Nomen illi fuit Αἴγλης] Rott. *fuit etlaoys*. Regius *fuit exλoys*. Forte *nomen ei fuit* Ἐξάδι☉.

Seſe

Seſe videre quid faceret] Reg. & Rott. *videre ſeſe quid facevet.*

Cap. X. *Eſſe vitium videtur eorum quæ*] Quatuor ſcripti: *longe maximum eſſe vitium videtur, quæ ἀντιστρέφοντα Græci dicunt. ſine* τοῦ *eorum*, quod inſulſiſſe cenſeo, qui mirabantur nihil eſſe, quo referrent τὸ *quæ*. At eſt id ex genere ſcitamentorum, de quibus diximus ad lib. 4, 1. *ea quæ reconduntur, penus dicta eſt.*

Controvertique poteſt in eum, a quo dictum eſt & utrumque] Scripti & editi ante Stephanum, *convertique in eum poteſt.* quorum mutandi unde libido vel ipſi vel Carrioni exſtiterit, haud ſane intelligo. Melius autem Reg. & Rot. *& utrimque pariter valet.* nempe & à parte actoris in reum aut unde petitur, & hinc adverſus illum.

Eloquentiæ diſcendæ cauſarumque orandi cupiens] Rectius Sareſberienſis *cauſasque orandi*, inquit Colerus cap. 20 Parergon. Immo pejus. eſt enim, quale *verborum fingendi*, quod aſſeruimus lib. 4, 14

Quo primo die cauſam apud judices oraſset & vicisſet] Reg. primum. Forte: *quo primam die cauſam.* Apulejus in Floridis: *Ait enim vinco, & judicio dimittor; aut vincor & pacto abſolvor, ex quo non debeo mercedem, ſi hanc primam cauſam fuero penes judices victus.* Mar. Becichemo puerilis in his verbis error videtur ita corrigendus, *hac prima cauſa*: & ſic ajunt Florentiæ legi. At ego *victus cauſam* Apulejo dignum helleniſmum puto, quam qui maxime: & tam molliter dici *cauſam vinci* quam *cauſam vincere*, *judicium vincere*, *Olympia vincere*, *Pythia cantare & certare*: quæ omnia certos auctores habent, Ovidium, Tullium, Ennium, Horatium, Apulejum ipſum. Etenim in omnibus his intelligitur præpoſitio *Per*. At, quod ſequitur, etſi, quod ſciam, diſſimulent omnes, correctione indiget: *Ita me omnimodo liberat, ſi vinco, conditio; ſi vincor, ſententia.* Plane contrarium verum eſt: nam vincentem ſtringebat conditio, non liberabat; ut & victum ſententia cogebat ſolvere. Scribendum igitur: *ſi vincor, conditio*; (pactus enim erat, ne daret, ni viciſſet) *ſi vinco, ſententia*, ſcilicet judicum lite ſecundum me data. Et hoc ex Flor. ſtatim recipere debuerunt.

Petere inſtituit ex pacto] Sic & Rottendorſianus. Sed Regius cum prius editis, *inſtitit.*

Utroque id modo fore ut reddas] Scriptus uterque cum editionibus ante Stephanum, *uti reddas.* In Regio deeſt τὸ *id.*

Potui, inquit, huic tuæ tam ancipiti] Sic Rott. non *Opto*, ut Regius adverſus auctoris mentem. nam ſi alio patrono uteretur, id ſignum eſſet ipſum ſibi diffidere, atque ideo necdum

ſatis didiciſſe. At illud, *majus mihi in iſta victoria prolubium eſt*, ita prorſus Rott. ut Regius, atque ex eo Lambecius. *Majus* quoque Ro. & Veneta. Aldus primus *magis*.

Utroque modo fieri, ut non reddam, quod petis] Rott. *utroque modo fore*, ut ſupra.

Magiſter diſciplinæ eloquentiæ inclutus] Regius & Rottendorfianus vocem *diſciplinæ* nulli agnoſcunt.

Captionis verſutæ excogitatu fruſtratus fuit] Rott. cum editis antiquitus, *verſute excogitatæ*. Colerus Saresberienſis ſcripturam & hic minime tegendam monet *verſute & cogitate* Stephanus equidem Carriove injuria.offenſi ſunt genere loquendi *fruſtrari captionis*, quòd eſt, ut Plauti *falli ſermonis*. Regius, *verſutæ & excogitatæ*. Quod maxime probo. Suetonius Caligula: *Templum etiam numini ſuo proprium & ſacerdotes & excogitatiſſimas hoſtias inſtituit*.

Cap. XI. Ἤτοι καλὴν ἕξεις ἢ αἰσχρὰν] Ab Aldo provenit hoc. Romana Venetaque, Ἤτοι καλὴν ἄξεις· & mox: Εἰ μὴ καλὴν ἄξω. quæ laudat etiam è Pal. MS. Gebhardus 2 Antiq. Lect. 23

Neque juſtum disjunctum eſſe ait] Reg. *neque juſtum disjunctivum eſſe ait*. Rott. *neque juſtum dijunctivum ait eſſe*. Statim Reg. & Rot. *quoniam non neceſſum ſit*. Lincoln. *quoniam non eſt ſit*.

Cujus rationem proſpectumque Bias non habuit] Regius *perſpectumque*. Inde Salmaſius conjiciebat *reſpectumque*.

Media forma quædam eſt] Hac ſerie vocum ſcripti.

Et ſummo deformitatis odio] Immo *ſummæ*, ut tres membranæ.

Cap. XII. *Dijovis & Vejovis*] Non diſſimulandum videtur in quatuor calamo exaratis eſſe, *Dijovis & vedijovis*. neque hic modo, ſed & mox, *ædes vedijovis*: tum *vedijovem appellaverunt*. denique, *ſimulacrum igitur dei vedijovis*. Sane *Vedius* etiam appellatur Marriano Capellæ, & Papiæ in Gloſſis: *Vedius Pluto vel Orcus, id eſt malus divus*: ut ad illum notavit H. Grotius.

Eorum nominum rationem] Regius, *Quorum*.

Nam quod eſt in eliſis aut immutatis] Regius exploſa præpoſitione: *Nam quod eſt eliſis aut immutatis quibuſdam literis Iuviter*.

Item, Iovis Dieſpater] Ambo ſcripti: *itemque Iovis Dieſpiter*.

Quoſdam, ne obeſſent, placabant] Iidem ambo, ut & olim editi: *quoſdam ut ne obeſſent, placabant*.

Et utroqueverſum dicantur; veſcum, vehemens] Reg. & Rott. cum Fulviano: *dicantur; veluti veſcum, vehemens*.

Quam Græci στερητικὸν μόριον dicunt] Regius: *quam Græci κατὰ στέρησιν dicunt*. Heſychius: Α φιλούμενον στέρησιν δηλοῖ. Etymologi-

logicon magnum in Λαχής. ἢ τὸ ἀθέραυστον κατὰ στέρησιν. Noſter lib. 2, 6. *nam ſicut inlaudatum* κατὰ *laudis* στέρησιν, *ita inamabilem* κατὰ *amoris* στέρησιν *deteſtatus eſt.*

Sagittas tenet, quæ ſunt videlicet paratæ] Earum inſtar videre eſt in nummis gentis Cæſiæ & Liciniæ

Immolaturque illi ritu humano capra] Τὸ *illi* neque in Regio neque in Rottend neque in Lincoln. conſpectui. Suſpicor autem ſcribendum quod & Ant. Thyſio viſum, *ritu Romano.*

Verſus Virgilii hi ſunt] Reg. Rot. Lincol. τὸ *hi* dant commeatum.

Vii mala a nobis vel a frugibus natis amoveantur] Lege cum Reg. & Rott. *amoliantur.* nempe illi ipſi dii. Petronius: *jamdudum enim cupiebam amoliri cuſtodem moleſtum.* Tacitus 3 hiſtor. *Eaque confeſſione, ſive aptum tempori mendacium fuit, invidiam crimenque agnoviſſe & a partibus Vitellii amolitus videbatur.* Noſter 19, 1. *His tunc verbis Stoicus divitem illum Aſiaticum a ſeſe amolitus eſt.* Cæterum pro *Averruncus* Reg. Rot. Lincol. *Aurungus.*

CAP. XIII. *Alios alii anteferre, non conſtabat*] Regius & Lincoln. *conſtituebat.* Rott. *conſatuebat.* Sed quodcumque horum admiſeris, ſi attendas, apparebit orationem parum conſtare. Quin ego duas illas voces qualeſcumque improba manu inſertas cenſeo, poſtquam *cumque quæreretur*, per errorem ſyllaba repetita, pro *cum quæreretur*, feciſſet antiquus librarius. Quid enim, quæſo, conſummatius hoc ſermone? *diſputatio quædam fuit præſente & audiente me de gradu atque ordine officiorum, cum quæreretur, quibus nos ea prioribus potioribuſque facere oporteret, ſi neceſſe eſſet in opera danda faciundoque officio alios aliis anteferre.*

Quod majores ſanctius habuere defendi pupillos] Lud. Aurelius ad tertium Taciti annalem tentat: *Quid majores ſanctius habuere, quam defendi pupillos? quam clientem non fallere?*

Adverſus cognatos pro cliente teſtatur] Quis? nempe patronus. ſed id ſic intelligi durum. Malim M. Catonem ſcripſiſſe: *Ad-*

Adverſus cognatos pro cliente teſtamur.

Patrem primum, deinde patronum] Magnum vero ἀνδραγάθημα Carrionis & Stephani, qui *deinde* ſubjecerunt, ubi priores editiones cum ſcriptis *poſtea*. Sic enim illi: *patrem primum; poſtea patronum*.

De qua cauſa feminæ viris potiores ſunt habitæ] Verbum ſubſtantivum tres expellunt membranæ.

Pupillariſque tutela muliebri prælata] Reg. *mulieris lata*. Rottend. *mulieri prælata*. Guilhelmus Ranchinus divinat *pupillarique tutela muliebris prælata*, lib. 1 Var. lect. 4.

Ejus filii tutores relicti] Reg. & Rot. *filiis tutores relicti*.

Clarum iſti rei teſtimonium perhibet] Hoc ordine verborum ſcripti.

Defugere hoc munus Mumi non potui] Sic edebatur. Carrio & Stephanus maluere *M. V. non potui*. Reg. *M. vince non potui*. Rott. *M. unite n. p.* Lineol. & quartus. *M. Vincere*. Num fuit, *M. Vinici*? id certe nomen gentis Romanæ. Viſumque idem Ant. Thyſio.

Quibus etiam a propinquis noſtris opem ferre] Videtur dixiſſe Cæſar, *ante propinquos noſtros*.

Cap. XIV. *Fortaſſe a vitio ſtudioque oſtentationis*] Rot. & Reg. *fortaſſean vitio*. Quod conjectura olim deprehendit Euſtat. Suartius Analect. 3, 3. Habet etiam auctor lib. 7 cap. 3. lib. 11 cap. 9. & reſtituemus eum Deo volente lib. 17, 5.

Eſt enim ſane quam in prædicandis doctrinis] Hic non ita felix Suartius: cauſatus enim neſcio quid horridum & moleſtum auribus ordinem ſonumque faciens, corrigit: *Eſt enim ſane nequam*. Aliter viſum veteribus. M. Cœlius ad Ciceronem lib. 8 famil. ep. 1. *Sane quam eos ſermones repreſſit*. Epiſt. 5. *Sane quam in quodam incili jam omnia adhæſerunt*. Epiſt. 6. *Appium a Dolabella reum factum, ſane quam non ea, qua exiſtimaveram, invidia*. Epiſt. 10. *Sane quam literis C. Caſſii & Dejotari ſumus commoti*. Ut alias *mirequam*, *valdequam*, *Nimisquam*, *Oppidoquam* adhibere ſolent.

Sævientes feræ magnitudine beſtiarum excellentes] Lege cum memb. *ſævientes feræ*, *magnitudines beſtiarum excellentes*. Sic Cicero lib. 3 de orat. *diſtributione partium ac ſeparatione magnitudines ſunt artium deminutæ*. Et ſic legendum conjecit Pricæus ad 4 met. Apuleji.

Omniumque inuſitata aut forma] Vterque *inviſitata*, ut & Pricæus ibidem advocat, contempta invidia Luſinini, cui moribus ſunt inviſis, qui ubique pœne *inuſitata* in *inviſitata* permutant.

Terrificoque fremitu ac ſonoro] Sic & vett. libri: neque eſt, cur

cur aſpernere. Poſſet tamen aliquis ſuſpicari fuiſſe : *terrifico fremitu ac ſonore.* Lucretius lib. 1. *quæ belle tangere posſunt Aures & lepido quæ ſunt fucata ſonore.* Sæpiuſque idem & alii.

Oculoſque omnium in ſe convertit] Quanto melius hoc eo, quod libido Carrionis immutavit. : *in ſeſe converterat.* Sic ſcripti, ſic ante illum editi.

Maximus populi clamor excitatur. accerſitur] Et hic ſibi multum Carrio permiſit. Romana editio : *maximos populi clamores excitatos dicit arceſſitumque a Cæſare Androdum , quæſitum cauſam , cur ille atrociſſimus leonum uni parcisſet.* Similiter aliæ vulgares , præter quæ ex Aldina *quæſitam* adoptarunt. Nec ſcripti ſecus , niſi quod nomen *Androclum* reddunt , de quo monuit Lipſius. *Quæſitum* Regius , *quæſitamque* Rott. ut tamen alteram lectionem , foveat in margine. Poteſt videri auſum dicere , *quæſitum cauſam* Androclum , ut *interrogatum ſententiam* dicimus. Denique Regius , *leo uni parſiſſet* ; Rott. *leoni parſiſſet.* Scribe : *cur illi atrociſſimus leo uni parſiſſet.*

Tum ſole , inquit , medio] Scriptus uterque : *Tum ſole medio , inquit.* Eodemque ordine verborum hæc ſuis inſerit Priſcianus lib. 6 Fulvii codex *meridiano.* Parum abeſt, quin ſuſpicer auctorem noſtrum ſcripſiſſe , *ſole meridie.* Quod ſequitur , *& arido & flagranti,* habet Priſcianus : unde Lipſius *ardido* 2 Elect. 3. Noſtræ membranæ , *rapido & flagranti.* Puto non aliter febrim dici *rapidam* lib. 12, 12. Et igneam ſignificat. Quippe ignis ἐν μάλιςα αἰθεσώτατον ϗ ὀξύτατον, ut ait Maximus Tyrius diſſert. 38.

Mitis & manſuetus acceſſit] Quare hoc maluerunt , quam quod habent binæ membranæ , & ſine dubio quicquid eſt meliorum : *mitis & manſues acceſſit.* Attius Meleagro : *Nunc ſi me matrem manſues miſericordia capſit.* Varro Ονῳ λύρᾳ. *Non vidiſti ſimulacrum leonis ad Idam eo loco , ubi quondam , eum ſubito cum vidiſſent quadrupedem , Galli tympanis adeo fecerunt manſuem , ut tractarent manibus ?*

Sole meridiano toſta edebam] Carrionis. Edebatur , quod & boni adfirmant codices : *torrens edebam.*

Scripta circumlataque tabella populo declarat] Vellem : *eaque omnia ſcriptâ circumlatâque tabellâ populo declarata.* nempe tradit Apion. Ejuſmodi tabula eſt, cujus meminit Suetonius in Claudio : *Quum esſedario , pro quo quatuor filii deprecabantur , magno omnium favore indulſisſet rudem , tabulam illico miſit , admonens populum , quantopere liberos ſuſcipere deberet, quos videret & gladiatori præſidio gratiæque esſe.*

Spargi leonem , omnes fere ubique obvios dicere] Lincoln. *leonem , ubique omnes obvios dicere.* Regius , *leonem. Omnes ubi-*

que

que obvios dicere. Rotten. *leonem. Omnes undique obvios dicere.* Nuſquam τὸ *fere.* Olim & copulativam adjecerant.

Cap. XV. *Corpuſne ſit vox an incorporeum*] Sic & Rott. At Regius *an incorpora.*

Significare volens Lucretius ita ſcripſit] MSS. Reg. & Rott. *Lucretius poeta ita ſcripſit.*

Plaga ipſa atque percuſſio vox eſt] Tres membranæ auctiores vocula : *ſed plaga ipſa atque percuſſio, id vox eſt.*

Cap. XVI. *Sed & hic ea quæ diſſerimus imaginandum*] Sic Romana cæteræque, niſi quod Gryphiana omiſit τὸ *ea.* Regius & Rott. *ſed hæc eaque non diutius muginandum.* Ergo conjicit vir doctus : *ſed neque hic diutius immorandum.* [illegible] conſulere licet ſcribendo : *ſed hæc quoque non diutius muginandum.* De verbo habes apud Feſtum & Nonium Marcellum. *Et mugari*, inquit ille, *& tarde conari.* Dixit autem, *mug*[illegible] *eſt hæc.* ut illa, de quibus ad lib. 4, 9 egimus.

Cap. XVII. *In quarto de Verborum ſignificatione*] Reg. & Rot. *ſignificatu.* ut & capite ſequenti editur.

Tanquam inominalem diem] Regius *nominalem.* Vnde Salmaſius *ominalem*, hoc eſt, ominoſum, de Climacter. p. 824.

Nihil ſuper ea re ſcriptum invenimus] Membranæ ambæ : *Nihil nos ſuper ea re.* Mox item : *ante diem quartum nonas Sextiles.*

Cap. XVIII. *Verrius Flaccus refert in libro de ſignificatu verborum quarto*] P. Scriverius ad marginem exemplaris ſui notaverat : *in libro de ſignificatu verborum VIII.* hoc eſt, litera H. ubi de Hiſtoria tradiderat, etſi nunc de illa nihil ſit in fragmentis ſuperſtitibus. Singulos autem libros Verrii ſingulæ conſtituebant literæ. Inde capite præcedenti : *Verrius Flaccus in quarto de Verborum ſignificatione.* hoc eſt, Litera D. egit enim ibi de Diebus atris.

Quod factum quoque anno geſtum ſit, id demonſtrabant] Regius *geſtumque ſit.* Idem cum tribus aliis : *ea demonſtrabant.* Hanc mutationem numeri ferre non quiverunt. Atqui quod geſtum quoque anno factumque eſt, non unum eſt, ſed multiplex, ſed multa, ut merito eis plurale pronomen reſpondeat.

Id eſt eorum quaſi qui diarium ſcribunt] Tres iterum membranæ non tolerant τὸ *eorum.* Quid ſi deleamus inſuper τὰ *qui* & *ſcribunt* ? Longe quidem commodius vulgato videtur : *Id eſt quaſi diarium, quam Græci* ἐφημερίδα *vocant.*

Ad rempublicam defendendam] Rot. *defundam.* Reg. & Lincoln. *defendundam.* Sed graviore morbo hæc verba laborare videntur. Qui enim cognita facta majorum, vel nuda, nullam vim habent alacrioribus commovendis ad rempublicam de-

deſcendendam? habent profecto & quavis in re ἐνδεῶς τοῖς καὶ αὐτοὶ ὀτρύνονται. Dein quid eſt *ſegniores ad rem perperam faciendum commovere?* ut ne ſcilicet nimis ad peccandum ſegnes ſint & cunctabundi? At quo quiſque ad hoc ſtrenuior & promptior eſt, eo nequiorem putabam. Voluit, opinor, dicere, ſimplicem illam narrationem actorum non reddere alacriores, qui per ſe non ſint alacres & ingenerata ignavia marcent ac torpent; nec ſegniores ad flagitia & ſcelera facere, quos ab iis inſitus non revocat pudor. Hoc quomodo dixerit, videndum.

Et quomodo confectum ſit] Regius: *& quo confectum ſit.* nempe etiam conſule. Aurigatur eodem Rott. in quo eſt: *& quoquo confectum ſit.*

Quis triumphans introierit & quæ eo in bello geſta ſint] Sic Carrio, quum propagaretur: *introierit exque eo libro quæ in bello.* Regius & Rott. *introierit ex eo libro quæ in bello.* Emenda: *& quis triumphans introierit ex SC. quaque in bello geſta ſint iterare.* Nam τὸ *libro* adjectum, poſtquam τὸ *ex SC.* degeneravit in *ex eo.* Livius lib. 5. *de Patribus, non de hoſtibus, conſules triumphare velle. nunquam ante de triumpho per populum actum. ſemper æſtimationem arbitriumque ejus honoris penes ſenatum fuiſſe.*

Cap. XIX. *Comitia arbitris etiam pontificibus*] Reg. & Rott. omittunt *etiam.* neque in ea particula hic eſt ἐμφάσις.

Filius ſibi ſiet quam ſi] Quatuor ſcripti condemnant τὸ *ſibi.* & quid eo eſt opus, quum dictum ſit *L. Titio?*

Uti patri endo filio eſt] Edebatur antea; *uti pariendo*, quod ſe putat aſſerere Ioh. Livinejus ad 1 Propertii eleg. 3. explicando, qui partu editus eſt: alterum ait eſſe Fr. Hotomanni. Et eſt ejus, nec poſt hanc frugem inventam glans quærenda eſt. Porro non apice uno plus minuſve ſcripti.

Quæ in parentis poteſtate non eſt] Sic utraque membrana: & ex ſuis, opinor, edidit Carrio: atque ita etiam legendum monuit Hier. Aleander ad Cajum. Ante Carrionem particula negandi aberat.

Si juris iſta antiquitas ſervetur] Lipſius, *juris tantum æquitas*, 1 Elect. 21.

Filium adoptivum tam prodeſſe] Sic perperam Carrio vel Stephanus pro eo, quod in ſcriptis & prius editis eſt *procedere.* Et id quam eleganter dictum ſit, monuimus ad Livium lib. 5, 49.

Ut ad cenſum nemini neceſſe ſit venire] Scripti, *neceſſum*, quod & ſupra etſi parum referat, iiſdem auctoribus repoſuimus.

Cap. XX. *Quod vocabulum Latinum ſolœciſmo fuerit Capitoni*

Sinnio] Sic Carrio. Romana, Veneta, Gryphii *ſolœciſmo fecerit Capito Aſinius*. Aldus, *ſolœciſmo fuerit Capitoni Aſinio*. Vaſcoſanus: *ſolœciſmus fuerit Capitoni Aſinio*. Scribendum: *Quod vocabulum Latinum ſolœciſmo fecerit Capito Sinnius*. Eoque alludit Regius, qui *capit ſinnius*.

Solœciſmus a Sinnio Capitone] Et hic mutilatum a Carrione an a Stephano, quod habent & ſcripti & editi ſuperiores: *Solœciſmus Latino vocabulo a Sinnio Capitone* (ſic ſcripti; editi *ab Aſinio*) *eiuſdemque ætatis aliis Imparilitas appellatus*.

Quaſi ſterobiligo quædam] Membranæ *ſtrobiligo*. Reſpicit enim τὸ ςϱόβιλ☉.

Neque in Græca neque in Latina ſolœciſmus probe dicetur] Sic Stephanus. Priores, *neque in Græco neque in Latino*. Scripti planiſſime: *neque in Græca neque in Latina Lingua*.

Cap. XXI. *Non barbare dici ſed Latine.*] Quod hoc cacoethes omnia in pejus mutandi? Ro. Ven. Ald. Vaſcoſ. *non barbare dicere*, ut & Regius. Gryphius apud me primus *dici*: & hunc ſecutus eſt Stephanus: deinde inventus, qui ſubjiceret *dicit*.

Non hercle ſtudio oſtentandi] Scripti, Ro. Ven. Ald. Gryphius, *ſtudio ferens oſtentandi* Vaſcos. *ſtudio fervens oſtentandi*. Forte, *ſtudio ſemet oſtentandi*.

Cum adortus quemque fuerat] Perſuaſi mihi Gellium ſcita tmeſi dixiſſe: *quem adortus cumque fuerat*. Horatius 1 od. 16. *Quem criminoſis cumque voles modum Pones Iambis*. Sic in præfatione noſter: *in quas res cumque inciderant*.

Neque rationem verbum hoc neque auctoritatem habere] Membranæ Reg. & Rott. *auctoritates*. Vt mox, *Tibi habeas auctoritates iſtas*. Sic apud Ciceronem fecerant SC. *auctoritas* pro *Senatus conſulti auctoritates*.

Abſolutum eſſe ſive ſimplex] Reg. Rot. Lincoln. *abſolutum eſſe & ſimplex*.

Ad Lib. VI.

Cap. I. *Homines feciſſe dicatur*] Hic liber non eſt in Rottendorfiano. contexitur enim fini libri quinti ſtatim initium ſexti, uſque ad capitis XX locum e Catullo adductum: *Inger mi calices amariores*: reliquum ejus voluminis magno noſtro malo periit. In Regio liber hic ſeptimo poſtponitur. Principium primi capitis ubique deeſt.

Si non eſſent ibidem mala] Sic ſane MSS. Editiones ſuperiores

res non ſine magna ſpecie *itidem.* Vt & in fine hujus ſectionis.

Vtraque neceſſarium eſt] Angl. & Scheff. *neceſſe* : Regius, *neceſſum.*

Et quaſi mutuo adverſo quæque] Regius *adverſo quoque.* Lege, ut jam editum Gryphio : *mutuo adverſoque fulta niſu.*

Nullum adeo contrarium ſine] Sic Carrio. Priores, *contrarium eſſe ſine.* Reg. Angl. Scheff. *Nullum adeo contrarium eſt ſine contrario altero.*

Quid item fortitudo &c. *quid continentia*] Sic equidem & noſtri. Verius tamen olim editum : *qui item fortitudo intelligi poſſet, niſi ex ignaviæ oppoſitione? qui continentia* &c. Hæc poſtulat, quod ſequitur *quo modo.*

Conſideratque dignumque eſſe id quæri] Lib. 7, 17. *& affers ea, quæ digna quæri tractarique ſunt.* Regius tamen *conſiderationeque.* Fortaſſe : *tractat conſiderationeque dignum & quæſitu putat*

Cap. II. *Quo itidem modo & vim*] Lege *idem*, nempe Chryſippus.

Eſſe tamen in nobis conſilii judiciique noſtri arbitrium] Tò *noſtri* ſupervacuum eſt & inconſpicuum in optimo codice.

Græci πεπρωμένην *vel* εἱμαρμένην] Secundum & tertium vocabulum nec Regius nec Schefferi codex agnoſcunt.

Volvens ſemet ipſa ſeſe & implicans] Tolle ſupervacaneum *ſeſe.*

Εἱμαρμένην *eſſe dicit* φυσικὴν σύνταξιν] Regius & Schefferi : φυσικήν τινα σύνταξιν. Deinde & poſterior : ἢ κατὰ πολύ.

Non ſuſtentanda neque condicenda] Aldus & Gryph. ut Britannici duo & Schefferi 1 *non ſuſtentanda neque inducenda.* Sed quid eſt *ſuſtentanda?* Priſcæ Editiones Ro. Ven. Aſcenſii, non *ſubſiſtenda, neque condicenda*, cui ſi faverent calamo exarati, controverſiam non referrem : acciperem enim, ut apud Livium *ſubſiſtere feras.* Sed Regius, *ſuſcenſenda.* Solent autem ſcripti *ſuſcenſere* pro *ſuccenſere* exhibere. Videntur autem hæc verba ſimillima illis, quæ exſtant lib. 7 cap. 3 propius finem : *interim autem facta ſola cenſenda dicit atque in judicium vocanda, ſed voluntates nudas maneſque neque legibus neque pœnis fieri obnoxias.* Itaque parum abeſt, quin aut hic quoque ſcribendum decernam, *delicta non cenſenda*, aut ibi *facta ſola ſuccenſenda*: & hoc potius. nam quod ibi dicit *in judicium vocanda*, pro eo hic ponit *condicenda.* Sic in jure *ſtatus condictus dies.* Et apud Livium : *Quarum rerum, litium, cauſarum condixit pater patratus populi Romani Quiritium.*

Vt ratione quadam principali neceſſario coacta] Sic & Ro. Ven. Vaſ. niſi quod tranſpoſitis voculis *ratione principali quadam.* Al-

dus & Gryp. *ratione quadam neceſſaria principali & coacta.* Verùm Reg. tollit copulativam. Lincoln. *ut ratione quadam neceſſario & principali coacta.* Schefferi; *ut neceſſario ratione quadam & participali coacta.* Numquid, *ut neceſſaria ratione quadam & participatu coacta atque connexa ſint fato omnia.* Capitolinus Vero: *participatu etiam imperatoriæ poteſtatis indulto.* Spartianus Iuliano: *Claudium Pompejanum e Tarracinenſi ad participatum evocavit.*

Et in errores ruunt] Regius, *& in erro reſerviunt.* Scribe: *in aſſidua delicta & in errores ſe ruunt.* Sic enim amant interdum. Plautus Trinum. 4, 1. *Imbres fluctuſque atque procellæ frangere malum, Ruere antennas, ſcindere vela.* Terentius Adelphis: *cæteros ruerem.* Horatius 2 Sat. 3: *Unde Divitias ærisque ruam, dic augur, acervos.* Ovidius lib. 12. *Cedentemque ſequens inſtat turbatque ruitque.*

Neceſſaria rerum conſequentia] Non videtur ſpernendum, quod eodem ſenſu, ſed exquiſitiùs, Regius: *naturalis illa & neceſſaria rerum continentia.* ab ea ſignificatione *continens*, quæ vicinum, contiguum, applicitum ſignificat. Ut ſit idem quod nexus, adhæſus, conſequentia, participatus, continuatio. Cicero: *Si omnia antecedentibus cauſis fiunt, omnia naturali colligatione conſerte contexteque fiunt.* Idem: *futura, quorum cauſas natura ita contineret, ut ea fieri neceſſe eſſet.*

Eſt enim genere ipſo quaſi fatale & conſequens] Suſpicor Gellium Ciceronis voce uſum ſcribendo: *quaſi confatale & conſequens.* De fato: *At ſi ita fatum ſit, Naſcetur Oedipus Lajo, non poterit dici, ſive fuerit Lajus cum muliere, ſive non fuerit. copulata enim res eſt & confatalis.* Et mox: *Hæc, ut dixi, confatalia ille appellat.* Chryſippus Συνειμαρμένα.

Hujus deinde rei exemplo] Reg. Lincoln. Schef. *deinde fieri exemplo.* mox Regius *illepido.* Lego: *Hujus deinde figuræ exemplo, non hercle nimis alieno neque illepido, utitur.*

Spatia terræ prona atque deruta] Meurſius in Critico Arnobiano & in Miſcellaneis *derupta*, ut & in quibusdam eſt olim editis, in aliis *dirupta.* Ciceronis eſt ad Atticum, *deruere de laudibus cumulum.* Itaque non facile moverim. Alioqui ſimplicius foret *prona atque declivia.* Sed *deruta* quoque ſunt complanata, qua tumuli, verrucæ, colliculi fuerant, deruenda terra declivitatem nacta.

In culpa & in maleficio revicti ſunt] Gebhardus ex Pal. mem. *revincti* 2 Ant. Lect. 11. Scio jam olim ſic editum, ſed Carrio & ſenſum & meliores libros ſecutus mutavit. *Revicti* ſunt comperti & convicti.

Tanquam in aliquod fati aſylum] Hæc ſcriptura quomodo vel

Car-

Carrioni vel Stephano manum adierit, difficile dictu eſt. Reſtitue oeius e prioribus & ſcriptis: *in aliquod fani aſylum.* Ecquis eſt medioeriter doctus, qui ignoret plerisque templis jus aſyli fuiſſe? Salluſtius ad Cæſarem: *quam multi mortales poſtea ad Pompejum diſceſſerint, eoque per omne tempus belli, quaſi ſacro atque inſpoliato fano, debitores uſi.*

Primus autem Homerus] Regius alia parte uberius, alia reciſius: *Primus hoc Homerus ſapientiſſimus ille & antiquiſſimus poetarum dixit hiſce verſibus.*

Intricatur hoc modo] Lud. Carrio vult aut τὸ *hoc modo* deleri, aut pluribus Ciceronis verbis auctorem uſum 1 Emend. 13

Cap. III. *De ſerpente inuſitatæ longitudinis*] Regius, *inviſitatæ magnitudinis.* Neque aliter mox idem: *inviſitatæ immanitatis.*

Serpentem illic ſtabulantem.] Sic Carrio & Stephanus. Noſtri ſcripti eum prius editis, *ſerpentem in illis locis ſtabulantem.*

Romam miſiſſe] Nempe Regulum Atilium. Tamen propter interpoſita, *eamque oppugnatum*, commodius foret *miſſum.*

Cap. IV. *Quid idem Tubero novæ hiſtoriæ*] Edebatur *Tubero in hiſtoriis.* Sed illud reſtituit Carrio. Neque ſane aliter Regia & Schefferi membranæ: Regia quoque *memoriæ* pro *literis.* Conjiciebam: *Quid idem Tubero nona hiſtoria de Atilio Regulo à Carthaginienſibus capto memoriæ mandaverit.* Genus loquendi notæ ſuavitatis pro nono hiſtoriarum libro.

Graſſante ſenſim veneno cor tabeſceret] Muretus ad Tacitum, *contabeſceret.* Quemadmodum & Regius. Idem quoque *veneni*, quaſi exciderit τὸ *vi.*

Cap. V. *In verbis interpretandis erraverit*] Scripti cum editis antehac *erravit.* Ut paſſim in his lemmaſi Gellius.

Alfenus juriſconſultus] Scripti cum Romana & Aldina *jureconſultus.*

Quotquot annis populo] Sic Aldus jam, Vaſcoſanus, Gryphius. Et habet ſuam venerem. Varro lib. 4 de L. L. *Ager fundus quod fundat quotquot annis multa.* Eodem: *Ager reſtibilis qui reſtituitur ac reſeritur quotquot annis.* Nec longe: *Quod in agris quotquot annis rurſum facienda eadem, ut rurſus capias fructus, appellata rura.* Ubi mens igitur aut memoria Gebhardo, cum turpe hoc mendum & Latino juriſconſulto indigniſſimum pronuntiaret; & quod Popma laudaverit eum locum ad Catonem tanquam purum, revinci eum mem. Pal. auctoritate, in quibus ſit *quotannis* lib. 2 Ant. L. 20. Atqui ſic olim Romæ ac Venetiis editum fuerat, neque ab eo Aldus ſine membranarum auctoritate abſceſſit. Et tamen, vel ſi repugnarent omnes codices, nec turpe nec Latino ſcriptore indignum vocitandum erat, quod ſi non meminerat Varro-

nem familiare habuiſſe, à Popma didiciſſe poterat.

Quid eſſet argentum purum putum] Gebhardus notat in Pall. abeſſe τὸ *argentum*: ut & in Lincoln. & Scheffen membranis.

Purum putum valde purum] Fruſtra contra noſtrum & Badæum ſemetipſe coronat Fr. Luiſinus 1 Parerg. 26. Scimus *purum argentum* eſſe nonnunquam ſine ſignis & emblematis. Sic Juvenalis Sat. 9. *argenti vaſcula puri*. Et alludit aliud tamen ſignificans Martialis lib. 4 epigr. 39. Sed de eo inſubidum eſt hic cogitare. Nec *purum putum* aliter dictum quam per ἐπεξήγησιν, ut *ſacroſanctum*, ut *ſartum tectum*, ut *pranſus paratus*, ut in arbitrio rei uxoriæ *quæ melius æquius*, in precibus *volens propitius*.

Cap. VI. Et *Cn. Mattium*] Sic recte Scaliger in Conjectaneis. nam libri fere *&* *trimatium*. Verſus Homeri Ιλ. α. [illegible] δαίμων Ἄμμες ἀλεξοίτην, δὴν δ' ἐπιεργίζη [illegible].

Erucio Claro] Sic feliciter Lipſius, ex lib. 13, 16. nam *Lucio Claro* codices. Lapidis exſtat titulus à ſacro Pæaniſtarum ordine poſiti. ΣΕΞΤΩΙ. ΕΡΟΥΚΙΩΙ. ΚΛΑΡΩΙ. Β. ΓΝΕΩΙ. ΚΛΑΥΔΙΩΙ ΣΕΒΗΡΩΙ. ΚΩΣ. quibus annum aperientibus Severum Septimum natum teſtis Spartianus.

Cap. VII. *Id verbum eſt ipſius legis Horatiæ*] Sic reſtituimus Plinio lib. 35, 6. *Non præteribo C. Octavium ob unum Senatusconſulti verbum.*

Cap. IX. *Cn. Flavium Annii F.*] Hoc quoque apud Plinium lib. 31, 1, patris prænomen editur. Sed non ſine ratione Pighius, *Cn. F.* ut apud Ciceronem & Livium ſcribitur. Schef. *Anii.*

Eam in limine appoſuit] Potius *oppoſuit*. Huic verbo iniquior, quem minime vellem; orta tamen à librariis injuria, quorum non tanta fuit hic habenda ratio quam ſententiæ ac rei, quæ agitur. Paſſim enim inculcarunt illi *apponere & appoſitus*, ubi *opponere & oppoſitus* auctoribus placuerant. Nec difficile diſcrimen. nam ubicumque ſignificatur aliquid objectum, obtentum, adverſum, obſtans, impediens, obvium, ibi *opponere & oppoſitus* ſcriptitarunt: ubi vicinum, propinquum, adjacens, additum, ibi *apponere* atque *appoſitus*. Sic, *Menſibus antiquis appoſuitque duos*, item *hoc noſtris appone libellis*, bene habent. At etiam bene, *Oppoſitæ frondes velleraque alba tegunt*, & *frondem cunis oppoſuiſſe*, & *Partibus o. oppoſuiſſe manus*, & *oppoſita texit ſua corpora myrto*, & *oppoſita velatur janua lauro*, & *oppoſita lumina veſte tegit*, & *foliorum oppoſitu p. velatus*, & *ante oculos oppoſuitque manum*: quæ profecto ἀμείνω mihi [illegible] καὶ τοῖς γνησίοις ἐγγράψαι, quicquid promiſcui codices dederent. Omnia enim hæc objecta, prætenta, obtenta intelligimus,

ut

ut prohibeant videri, quod poſt ea latet; non tantum juncta vel contigua. Pariter, *in oppoſita lumina fixus humo* eſt enim adverſa & objacens oculis. Quemadmodum etiam ſuavius, *in oppoſiti nemoris ſubiere latebras*, opinor, & eſt obvii, oblati. Nam *ſeras opponi*, *oppoſita janua fulta* vel *firma* vel *dura ſera*, & *dempſerat oppoſitas inſidioſa ſeras* ſine contatione recipio, nec quemquam veterum in his *apponi* vel *appoſitas* tolerâviſſe cenſeo: atque id ſatis evincere in eadem re aut ſimili frequentata *obex*, *obdere*, *obſerare*, *oppilare*, *obturare*, *obſtruere*. non enim applicatio nuda & conjunctio exprimenda eſt, ſed adjunctio obſtaculi, moræ, impedimenti. Procris etiam meo judicio *oppoſitas agitato corpore frondes Movit*: non enim tantummodo juxta erant, ſed eam quoque operiebant, ut à Cephalo videri non poſſet nec agnoſci. Etiam *oppoſitis vincitur vitibus ulmus*, quas non tantum junctas habet, ſed etiam circumfluentes atque obvolutas. Tale & Nigidii apud auctorem noſtrum 7, 9 *Serpens ſi momordit, gallina deligitur & opponitur*. Plautus Vidularia: *Oppoſita eſt claxendix: at ego dicam quid ſigni ſiet.* Varro lib 4 de LL. *Ocrea quod opponebatur ob crus.* Bellum vero & hic noſtri *oppoſuit*, ſive januam reſpicias, quam pro fore obſidens claudebat; ſive nobiles adoleſcentes, quorum adverſa imminensque invidos & invitos feriebat oculos.

Cap. X. *Super Euclide Socratico*] Regius *Euclidas*. Videtur ingerere: *ſuper Euclida Socratico*.

Eſſet, ea res homini] Sic Carrio non modo in editione Stephani ſed etiam 1 Emendat. 3. At omnes & editi & ſcripti: *eſſet, ut ea res*, idque mutandum non fuiſſe ad 3, 9, monuimus. Idem ait in membranis extra ordinem correctum ſe reperiſſe, *capital eſſet*. Quæ vereor, ne fuerint Buſlidianæ, unde tales extra ordinem correctiones, interdum non bonas, hominem adſciviſſe ſupra notavimus. Sed & ipſe vulgatam ſe non mutare teſtatur, quum & calamo exarati libri eam defendant nec meminerit uſquam legi *eam rem capital eſſe*. Lincol. *prenſus eſſet ut ea res*.

Cap. XI. *Ad officium gravitatis dignitatiſque vitæ decentia*] Reg. & Schef. *ducentia*. Haud dubie melius.

Cn. Manlium tribunum plebei] Lincol. C. *Mallium*. Schef. C. *Manilium*. ſed C. *Mamilium* legi ſuadet Pighius in annalibus à V. C. 643.

Cap. XII. *Alterum à ſacro diminutum*] Reg. *imminutum*.

Cap. XIII. *Quæ ſympoſiacæ vocantur*] Non male, ſed mutandum non erat, quod in Regio eſt & Scheffeꝛiano: *ſympoticæ*.

Abſurde atque ridicule dixeris] Sic apud me primus Aldus. Romana & Veneta cum Regio & Scheff. *ridiculoſe*. Hen. Ste-

phanus in Pſeudocicerone negaverat *ridiculoſus* Latine dici. Quod arguit Lo. Ladiſlaus apud Scioppium 4 Veriſim. 14. nam in Sticho Plautina 2. 2. ſc. 1. *Advexit ſecum paraſitos ridiculoſiſſimos.* Imitatus Rufinus hiſtor. Eccleſ. 10,17. *Tunc [illegible] ridiculoſus pudor habere cœpit, quod tam facile, tacente reo, facti compoſiti criminis patuiſset.* Sic enim pro *docente eo* reſtituit ex Mſ. Gebhardus.

Cap. XIV. *Tantum duarum ex his meminerit*] Auget Regius, *meminerit, non trium.*

Cum pœna adhibetur] Ut remedium, curatio, fomenta. Si quis tamen bonæ fidei codex præferret *inbibetur*, non repugnarem. Vide ad Livium.

Cujus exemplo necesſariò metu ſuccurrendum ſit] Niſi ſcripſit *occurrendum.* Nam *occurritur exemplo*, quod prævenitur, ac prohibetur, ne fiat. Cicero act. 1. *Nunc id, quod facimus, ea ratione facimus, ut malitiæ illorum conſilio noſtro occurramus.*

Cap. XV. *Cincii & Satyri*] *Sinnii*, opinor, *& Santræ* voluerunt docti viri. Recte poſterius, & juvant hactenus ſcripti, ut referant *Satire.* Hujus Santræ *de verborum antiquitate* advocat Nonius Marcellus. Feſtus quoque ſæpius ejus & Soſipater & Scaurus meminere. Sed & *Cincius de verbis priſcis* Feſto compluries memoratur, & nonnunquam ubi & Sinnii Capitonis meminit. Inventus eſt tamen, qui Satyros interpretaretur deos nemorum in Latio haud aliter ac Faunos celebratos.

Cap. XVI. *Notatum verbum*] Ante Carrionem, *Notum verbum*, In Regio utraque vox abeſt: neque illas magnopere requirimùs.

Quo signo? quasi non totidem] Sic Joſ. Scaliger conſtituit ex vetuſtis Gellii exemplaribus, quorum ſe penes ait eſſe deſcriptionem. Prius habebatur: *Cui ego quasi eadem totidem.* Lincoln. & Schef. *Quo signo quas in totidem ea deprecor illam.* Sane τὸ *quas in* mirum non eſt pro *quasi non* poni. *Totidem* e ſubrepſiſſe videtur pro *totidem mala.* Ut integrum ſit:

> *Quo ſigno? quaſi non totidem mala deprecer illi*
> *Aſſidue. verum diſpeream, niſi amo.*

De verbo ſic ſentio, Compoſitum valere pro ſimplici, & *deprecor* nihil hic aliud eſſe quam *precor*: ut ſæpius apud Juſtinum. Eſt autem & *precor* ambiguum, ut non tantum *bonæ & piæ preces* ſunt, ſed etiam *malæ, iratæ, Thyeſteæ, Oedipodiæ.* Cicero in Piſonem: *Neque vero ego, ſi unquam vobis mala precarer, quod ſæpe feci, in quo dii immortales preces meas audiverunt, morbum aut mortem aut cruciatum precarer. Thyeſtea [illegible] exſecratio eſt.* Valerius Maximus lib. 4, 3. *pro monſtro eam vocem accepit; continuoque Pyrrho & Samnitibus iſtam ſapientiam*

de-

deprecatus eſt. At in iſtis, quæ hinc componit Gellius, eſt equidem aliquid notatu dignum, non idem tamen, quod apud Catullum. Nam *deprecari vitam*, *deprecari ſe*, quæ proprie ſunt precari, ut vivere, ut impunito eſſe liceat, efferuntur iſtic cum effectu pro eis, quæ ſunt ſalvum præſtare ratis & admiſſis precibus, deprecatione auferre atque eripere periculo. Dein audacior fit translatio, ut ſolo eventus intuitu, etiam ſine illa precum via, *deprecari* ſit periculo alicujus intercedere, periculum avertere ac depellere; ſic *ſervitutem deprecari* alicui, *letum deprecari*, *invidiam deprecari*, *odium & crimen deprecari*. i. ab his omnibus liberare, ſecurum atque inoffenſum reddere. Et hoc eo modo, quo, quæ propria ſunt oris & ſententiæ, ad factum ſignificandum converti. Sic *negare* pro non cedere, *revocare* pro referre aut revincire, *jubere*, *conſulere*, *ſtatuere*, pro facere, *excuſare*, pro purgare rebus & facto ac talia plurima. Sic pro excuſare & purgare accipit ipſe noſter 7, 3. *legatosque Romam miſerunt, qui temeritatem quorumdam popularium ſuorum deprecarentur.* Quod ſi quis malit *deprecer illam*, ἀντικλαίω vetuſta, vel, ut *bene Meſſalam ſua quisque ad pocula dicat*, & *maledic illam verſibus*, facile concedam.

Hic vitam à Sulla] Lincoln. Schef. Excerpta bibliothecæ publicæ: *vitam ſit à Sulla.* Legendum: *quam multorum hic vitam eſt à Sulla deprecatus.* ut apud ipſum Ciceronem habetur cap. 26

Propulſabat invidiam] Rom. & Ven. *propulſabat & defendebat invidiam.* Aldus, Vaſcos. Gryp. *propulſabat & defenſabat injuriam*, quod Scheff. & Lincoln. affirmant.

Item pro A. Licinio] Schef. *paulo cēna.* Lincoln. *paulo cenua.* Scribe *pro A. Cæcina.* nam in ea oratione cap. 11 exſtant hæc verba.

Quærens veniam quod & malediceret] Schef. *que res qui & malediceret.* Lincol. *quæ res viam q. & maled.* Demonſtrant opinor: *Sic igitur Catullus eadem ſe facere dicit, quæ Lesbiam, qui & malediceret ei palam* &c.

AD LIB. VII.

CAP. I. *Admiranda quædam de P.*] Regius ignorat τὸ *quædam.*

Atque in lecto, cum abſente marito cubans ſola obdormiſſet] Editi ſcriptique *in lecto mulieris*; quod cur truncarint Carrio aut Stephanus, ipſi rationem reddant. Dein Reg. & Rot. *ſola*

con-

condormiſſet, verbo Plautino & minus vulgato: ideo mutandum fuit. Milite 3, 2. *qui libitum eſt illi condormiſcere?* Rudente 2, 7. *da mihi aliquid, ubi condormiſcam, loci.* Sc. l. c. *ubi vis, condormiſce.* Moſtellaria 2, 2. *Abimus omnes cubitum, condormivimus.* Tum Reg. & Rott. *viſum repente eſſe juxta eam.*

Elapſum evenire nequiſſe] Scripti editique ante Stephanum, *non quiſſe.* idque potius interdum viſum antiquis monuimus ad Plinium.

Fore ut liberi generentur] Sic Carrio: nec mihi excidit Lucretii, *extra corpus durare genique.* Sed Reg. Rot. & quicquid eſt noſtrum, *gignerentur.*

Mulierem concepiſſe: concepti fœtus] Reg. & Rot. *mulierem cepiſſe.* Indicant nimirum: *mulierem cepiſſe concepti fœtus ſponte atque ſenſum pati.* quod nec fugit Lambecium.

Æditiuos ejus templi] Reg. & Rott. *æditumosque.* de quo ipſe diſputat parum accurate 12, 10. Non enim *æditumus* dictum ut *finitimus*, *legitimus*, nec ex *æditumus* κατὰ συγκοπὴν extrita litera M factum eſt *æditiuus*, ut volunt Etymologicon ſcriptores, ſed quum eſſet formatum *æditiuus* ab æde tuenda, δίφωνιας gratia litera *M* interpoſita. Id mihi ſatis probat ipſum Lucretii *æditientes.*

Id oppidum procul videbatur] Rot. & Reg. *viſebatur.*

Cap. II. *Ennium in tertio decimo libro annalium*] Reg. & Rot. *in* XIII *annali cor dixiſſe.* perinde ut mox in verbis Cæſellii, ubi admiſit Carrio.

Verſus Ennii duos] Reg. & Rot. *duo.* Recte atque antique. Vide ad Livii lib. 35 cap. 21

Cum pectore dehortatur] Scribendum utrobique *dum pectore de me hortatur*, docuit primus Jacobus Schegkius. Et poſteriore loco ſic omnino exhibent Regius & Rottendorfianus.

Æqualem cor putat habere me ei] Carrionium eſt *æqualem.* quaſi ſenſum, quem Cæſellius Ennii eſſe putavit, non poſſet exprimere Gellius, niſi & cum Cæſellio ſolœciſmum faceret. Omnes *æquale.* Scribo: *ecquale cor putat habere me? &* *quam ſtultum eſſe credit?* Scribendum eſſe *&* pro *ei* vidit & Phil. Rubenius.

Ραθυμότερον ῥοῆ iſta verborum] Sic primus Aldus. MSS. *rathimoteron junctura iſta*: alii *rhathimoteron id eſt junctura iſta.* Ro. & Veneta: *ῥαθυμότερον. deſidioſius ῥαφῇ i. junctura iſta.* Bene opinor Aldus.

Quaſi ad cor referatur] Scribe cum melioribus, *referretur.* Schef. *refertur.*

Cap. III. *Quod Tullius Tiro*] Reg. *Quod Tiro Tullius.* Ut hoc ipſo

ipſo capite : *Tiro autem Tullius M. Ciceronis libertus.* Et inferius : *His argumentis Tiro Tullius.* Et amaſſe ſic cognomen interdum nomini præponere notavimus alibi.

Et operum nobilitate] Schef. *notabilitate.* Reg. & Rot. *nobilitatibus.* Nec juſtius numero ſunt offenſi quam apud L. Senecam ad Polybium cap. 36.

Ea Rhodienſis civitas] Scio lib. 9, 13. *Ei Manlio cognomentum factum* Reg. & Rot. *Ea civitas*, absque voce media.

Perſa tunc Philippi filio] Reg. & Rot. *Perſa tamen.* Recte: nam τὸ *cum* interdum ea vi ponitur, qua *Quamvis*, *Etſi.* Cicero lib. 4. in Verr. *Cum omnia illa victoria ſua profana feciſſet, tamen religione impeditus non attigit.* Lib. 1 famil. ep. 9. *Qui cum illa ſentirent in republica, quæ ego, me tamen non ſatisfacere Pompejo gaudere ſe ajebant.*

Bellumque eo illis faciendum] Lincol. & Schef. *eos illis.* Reg. & Rot. & *eo* & *eos* aſpernantur.

Intenti infeſtique erant] Reg. Rot. Schef. *infenſique.* Forte, *intenti incenſique erant.*

Et in quinto Originum libro ſcripta eſt] Scheff. & Lincoln *Originis.* In Rot. verſiculus hic deerat. Reg. *& in quinto Originis libro ſcripta eſt.* Elegantius. nam ut *prima Origo*, ſic & *primæ Originis liber* eſt primus Originum liber.

Quam tum ille reprehendit Catonem] Vetuſtiores editi, *reprehenderit.* Τὸ *tum* ignorat Schefferianus. Reg. & Rot. *cum ille reprehenderit Catonem.* Recte : nam hæc ipſa cauſa eſt, cur impetrabilior apud quosvis venia Gellio ſit reprehenſi Tironis, quod Tiro Catonem reprehendere non ſit veritus.

Rerum geſtarum proſpere] Reg. & Rot. *rerum proſpere geſtarum.*

Animum excellere, ſuperbiam atque ferociam] Hoc Carrionis eſt. Prius, *excellentem atque ſuperbiam.* Rot. & Reg. *animum excellere atque ſuperbiam atque ferociam.*

Quia hæc res tam ſecunde proceſſit] Antea, *quod hæc res tam ſecunde proceſſerit.* Reg. Rot. Schef. *quod hæc res tam ſecunde proceſſit.*

Majore opere edico ſuadeo] Quid opus τῷ *edico*, cum ſcripti perinde ut antehac publicari *dico*?

Perſa quoque rege victo] Schef. Lincol. Rot. Reg. *Perſe.* qua inclinatione utitur ſæpius Cato, etſi utraque legitima ſit.

Ita uti infra ſcriptum eſt] Verbo *eſt* carent Reg. & Rot.

Non Rhodienſes id modo voluere] Reg. & Rot. *noluere.* nempe nos ita depugnare, uti depugnatum eſt &c.

Quem vereremur & quidquid luberet] Τὸ *&* Carrionis eſt, ſcriptis editisque olim ignotum. Scribe : *ſi nemo eſſet quem vere-*

rere-

veremur, quodque luberet, faceremus. i. & quod luberet, facere-mus.

In ſervitute noſtra eſſent] Rot. *ſunt*. Rot. *nre ſunt*. Aliquid latet. Forte: *ne ſub ſolo imperio noſtro in ſervitute juſta eſſent.* id eſt, plena & mera.

Cogitate quanto nos privatim cautius] Hoc Lipſii eſt. Romana, Veneta, Ald. Gryp. *quanto nos noſtri nativi.* Vaſcos. vel Aſcenſii: *quanto nos conſternati vi cautius.* quæ & Gryphianæ cujuſdam margini allinitur. Reg. & Rot. *quanto nos inter noſtrivatim.* Ex quo facillime conſit: *quanto nos inter nos privatim.*

Nihil ad eos ſimul periculi vel emolumenti] Quo illud *ſimul*? Rot. & Reg. *adeo Sil emolumenti.* Τὸ *ſil* quod acceperunt pro *ſimul* (ſolet enim hoc ſic ſcribi virgula per literam l ducta) leviter corruptum eſt, & exſtitit ἐκ τ͂ *ad eos ut* etiam cum virgula per L ducta, quod ſignificat *vel*. Sic enim ſcripſit Gellius *nihil ad eos vel periculi vel emolumenti redundaturum eſt.*

Propitiandos laudabiliter ac placabiliter] Rot. & Reg. τὸ *laudabiliter ac* non agnoſcunt.

Aut fieri jam cœpto differendum eſt] Scripti omnes *deferendum*. Sed *occurrendum* auctor edidiſſe videtur.

Quod cum & utiles illi eſſent & vellent regi, nihil tamen] Duplex hic peccatum Carrionis; & addidit enim aliquid & detraxit, ſecus atque oportebat. Adjecit, quod nobis obvium nuſquam, τὸ *illi*; detraxit *eſſe factum*, quod ubique. Sic enim edebatur: *quod cum & utiles eſſent & vellent regi eſſe factum.* Adeone igitur longe aut vile Terentianum Adelph. 5, 7. *Dii tibi, Demea, bene faxint, cum te video noſtræ familiæ tam ex animo factum velle?* Guidetus ex Donati quibusdam ad hunc locum verbis τὸ *bene* ſubaudiri ait. Immo, *quicquid* vel *quod optamus.* Hoc eſt enim *factum alicui velle*, cupere ut eveniant, procedant, rebus & facto contingant, quæ deſiderat optatque. Et ominis certioris cauſa *factum* potius quam *fieri* alicui *velle* dixerunt. Appulejus de Philoſophia, ubi de triplici Patonis amore: *Illas vero,* (animas amantium) *facetas & urbanas ſcilicet animas* (non corpora τ͂ ἐρωμένων) *bonorum deamare & ſtudere illis factumque velle; uti quamplurimum potiantur bonis artibus, & meliores præſtantioreſque reddantur.* Ita legi ſuadet oratio proxima, cum vulgo ſit: *illæ vero facetæ & urbanæ ſunt.* Eodem libro infra: *Quare ſuadendum eſt fundatoribus rerumpublicarum, ut uſque ad id locorum plebes ſuas taliter augeant, ut ad eundem rectorem noti eſſe poſſint, nec ſibimet incogniti. ſic enim fiet, ut omnes una mente ſint invicemque ſibi factum velint.* Et hic locus vulgo mire fœdatus, quem ſic haberi partim jubent, partim ſignificant ſcripti. Amat & Symmachus, ad cujus lib. 1 ep. 71 hoc quoque ex Gellio advocat Juretus. Simile

apud

apud Plautum, *Factum volo*, quod eſt non Comica magis formula, ut ajunt, quam tranſlaticiæ humanitatis. quod eſt, Cupio tibi fieri, quod vis, & quantum in me eſt, ut fiat, operam dabo. Aſin. 3, 3. *Videbitur. factum volo. redito huc conticinio.* Bacch. 3, 3. *Serva tibi ſodalem & mihi filium.* Mn. *Factum volo.* Tam certum hoc tibi jam eſſe volo ac ſi factum ſit. Vicinum etiam in Andria, *Factum puta.* Subeſt tamen aliquid vitii, quod leviori ἀφαιρέσει curabitur hoc modo: *quod cum id utile eſſet & vellent regi eſſe factum, nihil tamen adjuvandi ejus gratia fecerint.* *Id* puta, ut adjuvarent regem.

A quibus ante nos non caverimus] Supervacuum τὸ *nos* arguunt Reg. & Rott.

Recte, inquit, hoc vitio dat Lucilius Poetæ Euripidi] Rot. *Recteque, inquit.* Bene omnino. Dein Reg. & Rot. *Euripide.* quaſi voluerint *Euripidæ* prima declinatione. Sed & uterque. *quod ipſe ante de nece ejus conſilium cepiſſet, Meropa fratris uxor hiſce ad eum verbis eluſerit.* quamquam Rot. m. p. *illuſerit.*

Εἰ γάρ τι ἔμελλεν] Scribendum: Εἰ γάρ τ' ἔμελλεν, ὡς σὺ φῄς. Et ſequenti, ὡς χρόνος δῆθεν παρῆν, duabus vocibus tranſpoſitis, ne verſus ſit vitioſus.

Quam niſi feceris pati poſſis] Cauſalis requiri particula videtur, *quod*, vel *quia*, vel *quoniam*, pro *quam.*

Tantum aberat a po. Romano] Male & hunc locum ἐκολόβωσε Carrio: nam meliores cum editis olim: *a populi Romani manſuetudine.*

Ac non viri ejus, qualis fuit] Reg. & Rot. *viri & qui alio fuit.* Fortaſſis: *ac non viri, ſi quis alius, gravis, ſed vafri, ac fallacioſi & quaſi Græcorum ſophiſtarum ſolertiis.* Infra in contrarium: *Nihil prorſus hac compellatione dici poteſt neque gravius neque munitius.*

Negavit pæne & ignoſci popoſcit, quia id non] Editiones: *negavit pæne ſed ignoſci popoſcit quia*: præter Aſcenſianam, cui eſt, *non negavit plene ſed ignoſci popoſcit quia.* Lipſius: *nec negavit plene ſed ignoſci popoſcit.* Reg. Rot. Schef. Lincoln. *negavit pene ſed ignoſci quia.* ſine τοῦ *popoſcit.* Forte: *nec negat & poſcit ignoſci, quia.* Infra: *interdum, quaſi deliquiſſe eos concedat, ignoſci poſtulat.*

Neque ad veritatem magis quam ad captiones] Scripti *veritatis* aut *veritates.* & hoc quidem optimi.

Et quis tandem eſt qui noſtrorum] Scripti meliores. *Et quis eſt tandem qui veſtrorum.* tum *attineat.* & omnes ſine τοῦ *quemquam.* Lege: *Ecquis eſt tandem veſtrorum, qui, quod ad ſeſe attineat, æquum cenſeat pœnas dari ob eam rem.* Mox: *Ecquæ tandem lex eſt.* nam vetus ſcriptura eadem, ſive *Et, quis* vel-

lent, ſive *Ecquis*, quæ tamen ſenſu differunt.

Mille nummis dimidium] MSS. *mille minus*, alii *nummis*. Scribendum: *Mille nummei*, vel, ut olim editum, *Mille nummum, dimidium familiæ, mulcta eſto*. Formula in eis adhiberi ſolita, in quibus, quæ per ſe peccabat paterfamilias, mille nummis ei luendum erat; ſi per quem e familia, quinquagenis.

Tantum damni eſto] Anglicanus, *tantum damnum eſto*. Reg. & Rot. *damna*. Ingerunt ſcilicet: *tantum damnas eſto* SC. apud Frontinum de aquæductibus: *Si quis adverſus ea commiſiſſet, in ſingulas res in dena millia damnas eſſet.*

Omnia plura habere volumus] Operarum Stephanicarum errorem credo: nam omnes alii cum ſcriptis, *Volumus*. quod res poſtulat.

Rhodienſibus tale erit] Fulvianus, *male erit*. ſed non ſecundant alii. Vir doctus corruptam & mutilam cauſatus poſteriorem hujus ἐπιλογῆς partem legendum cenſuit: *nec Rhodienſibus uberit*. Caute, e veſtigiis MS. nam in ipſo codice τὸ *nec* non reperitur: eſt autem, ut & in Rot. *tamen*: *Rhodienſibus aberit* vel *taberit*. Vnde recte fecit *oberit*. Sed negatio addenda non eſt, cum ſit per interrogationem pronunciatum: *Rhodienſibus oberit* &c?

Voluiſſent, etſi maxime] Reg. Rot. Schef. cum omnibus ante Henricum editis, *& qui maxime*. Scribe. *quod hoſtes quidem eſſe populi Romani voluiſſent, at cummaxime non fuiſſent.*

Præcaviſſe juſtum eſt magis quam] Carrioni expungenti τὸ *magis* ſubſerviunt omnes ſcripti: & genus loquendi ſatis probatum eſt.

Non nimis frigide neque ſane inaniter] Sic quidem ſcripti. At editi olim, *non minus frigide ſane quam inaniter*. Quam ego quidem Gellii mentem eſſe cenſeo, ſed verba ut propius abſum a veteri ſcriptura, legerem: *non minus frigide atque ſane inaniter*.

Quin omnium ſententiarum] Reg. & Rot. *omni ſententiarum via*. Sic apud Tullium 4 famil. 13. *certe omnes vias perſequar, quibus putabo ad id, quod volumus, perveniri poſſe*. Ad Quintum: *Græci omnes vias pecuniæ norunt*.

De modo agri præfinito] Edebatur *de domino* aut *de dominio*. Scripti meliores *de domo*. Vnde ante 80 annos Carrio & Stephanus *de modo*. Itaque ſero venit, qui nuper ſic corrigendum pronuntiavit. At idem homo bonus numero in Appulejo: *Avus illi modum reliquerat*. nam *modus agri* quid ſit & *modicum relinquere*, eſt unde diſcas: ſed *modum relinquere* quid eſt? aut unde noſces?

Eas

Eas res contulit ſeorſum miſcuitque cum eo] Schef. *ſe uſum inſtituitque*. Reg. & Rot. *ſenſim miſcuitque*. Nihil certius. Paullatim enim molliterque ac tacite oratorem eo devenire ſignificat: Lib. 10, 22. *proinde tamen accipienda ſunt, quæ dicuntur, ut nos ſenſim moneri intelligamus*. ut meminerimus tacito nomine de nobiſmet ipſis fabulam narrari.

Id ſolum ſumma ope nititur] Scripti publicatique antehac, *ex ſumma*. Et a Plauto ſumptum. Milite 3, 1. *Eaque expetere te ex opibus ſummis mei honoris gratia*. Mercatore 1, 2. *Ex ſummis opibus viribuſque uſque experire, annitere*. Symmachus lib. 7 epiſt. 128. *Amor in te meus ex ſummis opibus annititur, ut in dies ſingulos bonorum tibi cultus accedat*. ex reſtitutione Gaſp. Scioppii.

Quod mihi a liberis meis dici minime velim] Cur *a liberis* potiſſimum? Majore vi diceret, *a libertis meis*. nedum ſcilicet a civibus. Sed Regius & Scheff. & olim editi, *e liberis*: idem Reg. caret τῷ *dici*, quo nec opus eſt, cum intelligatur *objectari*. Lambecius igitur, *quod mihi & liberis meis minime velim*.

Diſtincte nimis nimiſque compte] Sic Carrio & Stephanus. Priores, *diſtincte nimis ac compte*, ut & Scheff. Sed Regius & Rott. *diſtincte nimis atque compte atque modulate*. Τὸ *atque* ſic iterare ab ipſo Catone didicit. Sic hoc libro cap. 19. *Pulcrum atque liberale atque magnanimum factum Ti. Gracchi*.

Nunc tanquam ſi innocenter purgaret] Scripti cum prius editis, *purgat*. Lege, *nunc, tanquam ſint innocentes, purgat*, ut eſt omnino in Rot.

Numeroſiuſque ac comptius fortaſſean dici potuerunt] Bene Carrio *fortaſſean*: ſic enim & ſcripti omnes: ſed iidem etiam *potuerint*: relegantque τὰ *ac comptus*.

Quibus Tullio Tironi reſpondi modo, exiſtimabit] Reg. & Rot. *reſpondimus, exiſtimabit*.

Cap. IV. *Sed oculis jam perciperent*] Reg. & Rot. *præciperent*. puta ante legem venditionis expoſitam.

Coronis inducta venibant] Immo *induta*, ut ſcripti cum editis. Perſius: *& illum Heſterni capite induto ſubiere Quirites*.

Eſt autem alia rationis hujus opinio] Nuſquam in MSS. τὸ *hujus*. Lege: *Eſt autem aliæ rationis opinio*. nam & ſic ſolet πλανυλίζειν. Lib. 9, 4. *nulli aliæ cauſæ obnoxia*.

Quod ſupra dixi, Cato quoque in libro] Reg. & Rot. addunt prænomen, *M. Cato*.

Cap. V. *Eum luctum cum ſatis viſus eſt eluxiſſe*] Reg. & Rot: τὸ *eſt* inducunt.

Qui per vim exſtinctus] Horum quatuor vocabulorum nec

vola nec veſtigium in ſcriptis eſt, ſed tantummodo: *interitum ejus exiſtimatur.* Forte: *commiſereaturque interitum ejus exiſtimatum.* hoc eſt, falſo creditum.

Dolor accitus eſt] Operarum mendum in Stephanica putabam: ſed video ſic exaratum eſſe & in codice Schefferi. Priores, *actitatus eſt.* Reg. & Rot. *actus eſt*, ut conjecit Thyſius.

Cap. VI. *Quos Græci* ὄψιν, ἀκοὴν, γεῦσιν, ἀφὴν, ὄσφρησιν *appellant*] Sic Stephanus, cum eſſet: *quos Græci* αἰσθήσεις, ὄψιν, ἀκοὴν &c. Scheff. *quos Græci* αἰσθήσεις *appellant*, nihil præterea. Reg. *quas Græci* αἰσθήσεις *appellant*. Rot. *quas Græci aiſteſeis appellant.* Vbi τὸ *quas* plane pro Gelliano habeo: nam cum utrovis modo loqui liceat, elegantiores tamen conſequenti reſpondere pronomen quam antecedenti malunt.

Inora inauritavê] Nonius Marcellus: *Inauditum, quod non audiat, in veteribus prudentibus lectum eſt: quædam animalium aliud alio carent, & a natura gignuntur aut inodora aut inaudita.* Vbi Ioſ. Mercerus non dubitat, quin *veteres* iſti *prudentes* ſint ipſe Gellius, & in hoc inde reſtituendum: *aut inodora aut inaudita.* Quod admodum probabile eſt. Atque adeo etiam *inodora* conjecit Badius Aſcenſius.

Nullum autem gigni animal] Reg. & Schefferi: *Nullum autem ullum gigni.* Videntur velle: *Nullum autem unum gigni animal.*

Cap. VII. *In Plauti Ciſtellaria*] Potius *Clitellaria*, ut jam viderunt, qui fragmenta fabularum Plauti amiſſarum collegerunt.

Aliorum eſt affatim &c. *Me volo*] Optimi: *Aliorum affatim eſt, qui faciant. ſane ego Me nolo fortem.* Eſt enim ſermo hominis, qui non metuit timidus vocari.

Sed hanc particulam, ad, cum intentionem] Superiores editi: *ſed hanc particulam, ad, ſemper cum intentionem.* Carrio vel Stephanus omiſerunt τὸ *ſemper*. At ſcripti hoc retinent, negligunt autem τὸ *ad*: optimi etiam interponunt τὸ *ſi*, hoc modo: *Sed ſi hanc particulam ſemper, cum intentionem ſignificaret, acui putavit; non id perpetuum videtur.*

Ibi denique vir ſummus] Reg. *ibid'que.* Rot. *ibidemque.* Conabar etiam aliquando *ſummis*: ut eſſet, ſummis proximus vel apud ſummos longe primus.

Cap. VIII. *Amatores flagrantiſſimi quidam delphinorum*] Rom. Ven. Gryp. *flagrantiſſimi delphinorum quidam.* Aſcenſ. *amatores flagrantiſſimi delphini cogniti.* Etiam Aldus caret τῷ *quidam*, ut & omnes, quibus utimur, ſcripti. Cenſeo, reponas: *amores flagrantiſſimi delphinorum cogniti compertique ſunt.*

Καὶ αὐτὸς δ' οὖν εἶδον] Hæc in Schefferi membranis rubrica notata ſic ſonant: Αὐτὸς δ' οὖν εἶδεν περὶ Δικαιαρχείας Ταχυτ...

ἐγχ-

ἐκαλεῖτο πολ᾽ εἰσεπλοημένον δελφῖνα πρὸς παιδικὴν ψυχὴν πληρούμενος αὐτὸς ὥστε ἀκάνθας περιστέλλειν ἵνα μὴ τοῦ ποθουμένου χρωτὸς ἀμύξῃ φειδόμενος ἱππηδὸν περιβεβηκότα μέχρι διακοσίων ἀγῆγε σταδίων. ἐξεχεῖτο δὲ οὖν Ῥώμη καὶ πᾶσα Ἰταλία τῆς Ἀφροδίτης ξυνορῶντες νεοχύμενον ἰχθὺν. Vbi ſunt quædam vulgatis elegantiora & quæ ad rem pertinere videntur; etſi quædam etiam deſiderentur. Itaque vide an ex utriſque ſic poſſit inſtaurari locus: Καὶ αὐτὸς δ᾽ οὖν εἶδον ἐρῶντα παιδὸς (Ὑάκινθος ἐκαλεῖτο) καὶ ἐξεπλοημένον δελφῖνα πρὸς παιδικὴν φωνήν. Ἀτὰρ οὖν καὶ προσηνχόμενος ὁ ἰχθὺς ἀνεδέχετο τὸν παῖδα ἐπὶ τῶν νώτων πτερούμενός τε καὶ τὰς ἀκάνθας περιστέλλων, ἵνα μὴ τοῦ ποθουμένου χρωτὸς ἀμύξειε φειδόμενος, ἱππηδὸν ἐπιβεβηκότα μέχρι διακοσίων ἀγῆγε σταδίων. Ἐξεχεῖτο δὴ ἄρα Ῥώμη καὶ πᾶσα ἡ Ἰταλία τῆς Ἀφροδίτης ξυνορῶντες νεοχύμενον ἰχθὺν. Quis non videt exquiſitius eſſe Ῥώμη καὶ πᾶσα ἡ Ἰταλία ξυνορῶντες quam θεάσονται? Ælianus de animal. 6, 49. Ὁ δῆμος οὖν μαθόντες ταῦτα. LXX Deut. 21. Καὶ καταβιβάσουσιν ἡ γερουσία τῆς πόλεως ἐκείνης δάμαλιν. Cap. 22. Καὶ ἐροῦσιν ἡ γενεὰ ἐπίερα. Tum melius eſt, νεοχεύμενον *vectorem pueri*, quam νηχόμενον; τῆς ἀφροδίτης (puta ἴυγγα) quam ὑπ᾽ ἔρωτος;

Ad hæc adjicit rem non minus mirandam] Omnes ſcripti, *Ad hoc.* meliores etiam carent negandi particula, quæ tamen neceſſaria eſt. Forte: *Ad hoc adjicit non minus mirandum.* vel *miranda.*

Ille puer delphino amœnus] E Fulviano notant *amatus.* Rot. *delſineromenos.* Reg. *delphineromenos.* ut monere occupavit Salmaſius in Addendis ad Solinum. Ερώμενος & Ερωμένη, deliciæ. Diomedes lib. 1. *Amicus, amicarius*, ἐρωμενοπάροχος, ἐρωμενοπώλης, ἐρωμεναγωγικής. Adelphino ſimiliter lib. 6, cap. 15. A cane, a graculo lib. 1 cap. 6. ab aſpide lib. 4, 54 de animal. ab anſere lib. 5, 29 pueros amatos refert Ælianus.

Cap. IX. *Popoſci & momordi*] Reg. *Pepoſci & memordi, pepugi, ſpepondi & cecurri.* prorſus ut editi ante Stephanum, niſi quod *occecurri.*

Doctiores bujuscemodi verbis utuntur] Omnes ſcripti *hujuſce ſine* τῷ *modi.* Lege: *atque ita nunc omnes ferme doctiores hiſce verbis utuntur.*

At ſi me canis memorderit] Non aliter apud Nonium legitur, qui deſcripſit hæc in *Memordi.* niſi quod ibi membranæ antiquiſſimæ, *ut ſi.* Reg. & Rot. *ac ſi me canis.*

Tribunus plebei perduellionis ei diem dixit] Reg. & Rot. *tribunus plebi perduellionem ei diem dicit.* Scheff. *tr. plebis perduellionem ei dum dicit.* Sed & editi omnes uſque ad Stephanum, *perduellionem*, haud dubium argumentum hæc aliquid monſtri alere. Quod illud? Suſpicor auctori fuiſſe: *Licinius tribunus plebi perduellionem ei judicavit, & comitiis diem.* Neque enim ſolus, opinor, Livius dixit lib. 1. *P. Horati, tibi perduellionem judico.* Sed & ſcripti, *a M. Marcio.*

Libro historiarum XII] Reg. & Rot. *XXII.*

Ratio autem dictionum] Scripti, ut & editi ante Stephanum: *Ratio autem iſtarum dictionum.*

Aquila ita, uti prædicant] Rurſum ſcripti & editi: *ut hi prædicant.* nempe poetæ.

Cap. X. *Vſuſcapio* &c. *eadem vocabuli forma dictum eſt*] Schef. *Vſucapio*. Regius, *dictum eſſe*. Lego: *Vt uſucapio & copulate & recto vocabuli caſu dicitur, ita pignoriſcapio conjuncte & eadem vocabuli forma dictum eſſe.* Cur enim *uſuſcapionem* diceret, quæ eſt *uſucapio*? Et comparatio eſt in eo, quod utraque vox eſt compoſita, utraque recto caſu ſimiliter exit. Sed & in principio capitis Regius: *Vt hæc uſucapio.*

Iunctæ ſunt partes & productæ dicebatur] Sic Stephanus, Olim, *productæ dicebantur*. Scripti nullas hic ferunt *partes*. Forraſſe *ita pignoriscapio juncte A producta dicebatur.* Vt antea, *A litera in eo tractim pronunciata.*

Cap. XI. *Proinde quaſi lenitatem*] At *lenitas* in vitio non eſt. Sed quia leves ait dictos, qui vulgo viles appellantur, credibile eſt etiam levitati comparaſſe *vilitatem*, ut cenſuerunt olim ſcribendum Chr. Colerus & Guil. Ranchinus.

Ασωτον ἢ ἀκόλαςον ἢ ἀχρεῖον ἢ ἄχρηςον ἢ κακότεχνον ἢ μιαρὸν dicunt] Scheff. *quod genus Græci fere ἄσωτον ἀκόλαςον dicunt.* Regius: *quod genus Græci fere ἄσωτον vel ἀκόλαςον dicunt.* Nihil amplius.

Ne in libris nimis remotis quærat] Parum intereſt, ſed ſcripti conſenſu: *ne in libris nimium remotis.*

Hæc & alia ejuſmodi] Optimi, *Hæc aliaque ejuſdemmodi.*

Iſta dedecora hoc vitio] Poſſis dubitare, annon ſcripſerit, *hoc convicio.*

Omnem ſe amorem abjeciſſe illim] Et hoc Carrionium. Apud Ciceronem editur *illinc*. Scripti omnes Gellii, *illi*. Verum puto, quod ab Romana uſque ad Stephanicam obtinuit: *omnem ſe amorem abjeciſſe illius.*

Vt ex non & volo nolo fit] Sic habetur & apud Varronem lib. 9 extremo. At quos cummaxime verſamus, ſcripti omnes: *Vt ex non & ex volo nolo fit.*

Inſtrumentum fundi in cenſum dedicaviſti] Hinc reſtituendus notabilis locus Varronis lib. 4 de L. L. *Ædes ab aditu, quod plano pede adibant. Itaque ex ædibus efferri indictivo funere præco etiam eos dicit, qui e tabernis efferuntur, & omnes in cenſu villas inde dicimus ædes.* Dion. Gothofredus notavit in V. fuiſſe *inde dicamus*, uti edidit Gaſ. Scioppius. Dionyſius allevit; Id eſt, conſecramus, unde dicatio. At tu mihi crede Varronem ſcripſiſſe: *& omnes in cenſu villas dedicamus ædes.* nam *τῷ inde*

de quis ibi locus? *Dedicamus* idem quod *deſerimus*, de quo in Pecunia Veteri. Cicero pro Flacco: *At hæc prædia etiam in cenſu dedicaviſti.* Sive mavis *in cenſum*.

Perdidiſti atque abſumpſiſti in flagitiis] In Rot. video, *perdidiſti atque ſumpſiſti in flagitiis.* Nec ſpernere auſim vel ob Plauti Mil. 3, 1. *In mala uxore atque inimico ſi quid ſumas, ſumptus eſt. In bono hoſpite atque amico quæſtus eſt, quod ſumitur. Et quod in rebus divinis ſumas, ſapienti lucro eſt.* Atque adeo quia & ſuperiore membro eædem membranæ, *majorem pecuniam ab inſumpſiſti*, ſuſpicor & τὸ *ab* & τὸ *in* eſſe inſiticia, & ibi quoque ſcribendum: *in uno ſcorto majorem pecuniam ſumpſiſti.*

Cap. XII. *Veſtem longe lateque diffuſam decorem*] Sic Stephanica, quam ſecutæ *decoram*. MS. Schefferi Ro. Ven. Vaſc. Gryp. editiones, *indecorem.* unde Lud. Aurelius conjecit, *ut decoram*. Rot. *diffuſam incedere.* Reg. Lincoln. Aldina *indecere.* Lego: *fœminiſque ſolis veſtem longam lateque diffuſam decere exiſtimaverunt.* Cauſa mali neſciiſſe librarios aut non meminiſſe Plautina in Amphitr. *Ornatum capiam, qui potis decet*: &, *Iſtuc facinus, quod tu inſimulas, noſtro generi non decet.* Noſter 9, 5. *arrogantius & elatius quam ætati ejus decebat.*

Qui adoleſcentulus cum amatore] Lego *adoleſcentulo*, inquit Gonſalius ad Petronium. Immo ipſum Sulpicium Gallum, olim adoleſcentulum, cum amatore, non opinor adoleſcentulo, ſed cum robuſto aliquo pædicone jacuiſſe, atque ab illa deteſtabili conſuetudine, quamvis grandiorem, exſuere mollitiem non quiſſe ſignificat.

Cum chiridota tunica inferior accubuerit] Hæc verba vir doctus ad Appuleji Apologiam, ut ipſe loquitur, aliquantillum emendans & gloſſemate expurgans fere ad hanc faciem componenda putat: *qui in conviviis adoleſcentulus cum amatore in chiridota accubuerit*: & operam neque ſe neque lectorem hic luſiſſe ſperat deprehenſurum, quiſquis locum inſpexerit. Et opinio & ſpes hominem mire fruſtrata eſt. Thracii enim potius ruſtici ſic graſſari, quam boni vinitoris. Si *chiridota* appellata otioſum eſt addere *tunica*, quî patimur Tullium 2 Catilin. dicere, *manicatis & talaribus tunicis*? quare Plautum, *Manuleatam tunicam habere hominem addecet*? Si *in tunica* melius eſt quam *cum tunica*, cur Cicero in Bruto: *ſacrificium publicum cum lena faceret*? cur auctor ad Herennium: *Venit iſte cum ſago, gladio ſuccinctus*? Quantum autem demat ſententiæ, qui tollit τὸ *inferior*, nulla re alia opus eſt, quam ut intelligas, quid ſit *inferiorem accumbere.* de quo Salmaſius ad Solinum p. 1295.

Cap. XIV. *Nominaque eis fecerunt apponi ἀδεῶν*] Quis non offendatur hic τῷ *apponi*? Henr. Stephanus conjecit *appoſita*,

Regius codex & vulneris occaſionem & remedium monſtrat. Sic enim ſcriptum habet : *nominaque his fecerunt apponixnon mecon.* ubi vides deſiderari primam vocem Græcam, duas alias partim Latinis literis exaratas; atque τὸ *appon* factum eſſe pro ipſo ἀδρὸν. nam quæ vulgo vocalis ei adhæret, ſequentis vocis ἰσχνὸν principium eſt. Tuto igitur refingas licet: *nominaque eis fecerunt* ἀδρὸν, ἰσχνὸν, μέσον. Statim idem Regius : *Nos quoque quem.*

Squallentes & jejuni dicti pro uberibus] Rot. Lincol. Scheff. *dici.* Sed potius neutro eſt opus, & ita dictant membranæ Regiæ : *ſquallentes & jejuni pro uberibus.*

Uti mulctam remitterent quam fecerant propter] Regius, *quam feceratis.* Repone : *quam fecerant iis.* id eſt, injunxerant. Lib. 11, 1. Cato : *Imperator noſter, ſi quis extra ordinem depugnatum ivit, ei mulctam facit.* Et ita ſe legiſſe ſatis indicat, qui ſublegit hoc, Macrobius lib. 1 Saturn. 5. *quos Athenienſes quondam ad ſenatum legaverunt impetratum, uti mulctam remitteret, quam civitati eorum fecerat propter Oropi vaſtationem.*

Interprete uſi ſunt Cæcilio] C. *Acilio* fecit auctore Plutarcho Lipſius 2 Elect. 3. Et ſignificat Regius exhibendo *Cacilio.*

Ante ipſi ſeorſum quoque quiſque] Τὸ *quoque* nobis in ſcriptorum nemine apparuit.

Cap. XV. *Furti damnatum eſſe*] Applaudant alii τῷ *damnatem* Scaligeri. Mihi non videntur hoc ferre, quæ præcedunt, *acria & ſevera judicia de furtis habita eſſe. Damnatus* igitur judicio & rebus, qui fecerat; non *damnas* ſolum declaratus lege dicitur, ſi quis faceret.

Cap. XVI. *Grues Melicæ*] Aves *Melicas* Latio Mediam paſcere cecinit olim Lutetiæ Fruterius, ut tradit Scioppius 3 Veriſim. 8. ſed gallinas puto ex Varrone de re ruſt. 3, 9. Ἐρίφων ἐκ Μήλου inter τὰ ἀδόκιμα ἐδεσμάτων refert Pollux 6, 10. Rot. *Mellicæ.* Schef. *Melite.* Et eſt, qui in fertili ac vicina Coſyræ Melita grues has quærat. An invenerit dubium. rara enim cogitationibus hominis fides.

Scari Cilices] An ex Petronio, ubi *Siculo Scarus æquore merſus*, corrigendus ſit Gellius, quærit Pricæus ad Apologiam Appuleji. Parum autem abeſt, quin ipſe ſibi reſponſarit, cum addit ex Archelao σκάρον ἐν παραλίῳ Καρχηδόνι τὸν μέγαν.

In ſuccos inſuetos inquirentis] Gebhardus, qua in MS. deerat τὸ *in*, tentat : *& ſuceos inſuetos anquirentis* 1 Ant. Lect. 15. At noſtri omnes præpoſitionem retinent, non omnes τὸ *inſuetos.*

Cap. XVII. *Tam linguæ Latinæ ignarus eſt, qui neſciat*] Scripti omnes, *quin ſciat.* Et hoc videtur commodius.

Noceri poteſt ei, qui habeat] Scribe omnino : *incommodari & noceri poteſt ; & qui habeat aliquem noxæ, id eſt, culpæ ſuæ con-*

conſcium: quod & vidit Acidalius ad Stichum Plauti.

Et cætera, inquam, vir doctiſſime & graviora remotioraque] Optimi: *Et quæ cætera, inquam, vir doctiſſime, remotiora gravioraque ſi diſcere & ſcire debuero.* Nec ſupervacuum vel *ſi* vel *quæ*. Perinde eſt enim ac ſi dixiſſet, *& ſi quæ cætera.*

Quia dixi ſæpe Obnoxius & quid dicerem neſcivi] Rot. *quî dicerem.*

Vt res eſt, Plautus homo linguæ] Reg. & Rot. *ut res eſt, Plautus quoque homo linguæ.*

Videtur vobis pervulgatius eſſe] Rot. *nobis pervulgatiusque eſſe.* Significat quod edit Regius: *videtur notius pervulgatiuſque eſſe*, Lambecio jam notatum.

A tua ſententia diverſe his verſibus] Reg. & Rot. *diverſe in his verſibus.* Vt paullo poſt quoque loquitur.

Aliæ res obnoxiæ] Acidalius cum conjecit *obnoxioſæ*, acu rem tetigit. Sic enim prorſus in Regio & Rot. legitur. Idem vero *obnoxium* & *obnoxioſum*, ut *ridiculum* & *ridiculoſum.*

Significationem quoque ejus varietatemque recenſere] Rot. *veritatemque.*

Cap. XVIII. *Argumentum eſſe poteſt. Prælio Cannenſi*] Lincoln. & Scheff. *Cannenſe.* Reg. & Rot. *prælium Cannenſe.* Probabile igitur voluiſſe auctorem: *& hoc quod dicemus, ei rei non tenue argumentum eſt. Poſt prælium Cannenſe Hannibal.* quod animadvertit etiam Lambecius.

Dari argenti pondo libram S.] Olim *darent argenti pondo ſcilicet & ſelibram.* Stephanus jactat in ſua editione particulam *ſcilicet* librorum veterum auctoritate omiſſam. Verum hoc deprehendimus. Sed *darent*, ait, retineri potuit. Et debuit noſtris quidem auctoribus, in quibus conſtanter: *darent argenti pondo libram & ſelibram.* De *libra S.* vix auſim contradicere Carrioni, etſi non faveant illi membranæ. Sunt nummi ſexcenti, denarii centum quinquaginta. Lipſius non ultra *pondo libram* vult, tria ſequentia vocabula ὑποβολιμαῖα ratus 1 Elect. 25. Ante Cannenſe prælium *convenerat inter duces Romanum Pœnumque, ut quæ pars plus reciperet, quam daret, argenti pondo bina & ſelibras in militem præſtaret*, teſte Livio. Conſentit Plutarchus: εἰ δὲ πλείους οἱ ἕτεροι γίνοιντο, διδόναι δραχμὰς ὑπὲρ ἑκάστου τῷ κομιζομένῳ πεντήκοντα καὶ διακοσίας. De hac aliquid Hannibalem ſumma remiſiſſe poſt victoriam ad Cannas & viliori licuiſſe, quibus abundabat, captivos mirum non eſt. Livius tamen auget pretium, qui narrat equiti eum ſtatuiſſe quingentos, pediti trecentos, ſervo centum quadrigatos nummos.

Hos priuſquam proficiſcerentur, jurjurandum adegit] Et hic potuiſſe retineri *jurejurando adegit* cenſet Henricus. Potuit, ſed non

non debuit, quia illud in ſcriptis, & multo ſolennius. Nec potuit autem nec debuit ſubſtitui, quod ille ſuſpicatur, *ad jusjurandum adegit*, quia vix Latinum eſt. Sed præterea ſcripti omnes: *Hoc priuſquam proficiſcerentur iusjurandum eos adegit.* Quid dicemus? Num *hoc jusjurandum* eſt hac formula jusjurandum? An faciendum. *Hos*, ut ſit pleonaſmus, qualium exempla damus 1 Obſerv. 23 extremo? An denique, *Hoc priuſquam proficiſcerentur?*

Contempti vulgo diſpretique ſunt] Exſultat in hac lectione Stephanus. Sed Lipſii conjectura eſt. Omnes ſcripti & editi antehac, *diſcerptique* quod ille falſum pronuntiat. Certe, ſi intelligas, manibus: at quid ſi oratione, ſenſu, judiciis, ſannis, ſibilis? Falſum, eodem modo ſi accipias, quod Vellejus lib. 2. *tribunus Canutius continua rabie lacerabat Antonium.* Quid cum Cicero pro domo: *uxor mea, quam vexaviſtis, raptaviſtis, omni crudelitate laceraviſtis?* Cælius ad Ciceronem: *Quod dixi Curionem frigere, jam calet: nam ferventiſſime concerpitur.* Sic in diverſam partem *diripi* dicitur, quem omnes appetunt prenſantque, ut ad L. Senecam monuimus.

Quod facturos dictitaverant] Priores, *quod ſe facturos.* Omiſſum pronomen veterum librorum auctoritate ait Stephanus. Recte: ſed præterea Fulv. *pejuraverant.* Rot. *quod facturos degeraverant.* Regius: *quod facturos dejeraverant.* Sic igitur emenda. Lib. 11. 6. *In veteribus ſcriptis neque mulieres Romanæ per Herculem dejerant neque viri per Caſtorem.*

Cap. XIX. *Omnibus accitis* &c. *irrogavit prædesque ob eam*] Scripti perinde ut olim editi: *hominibus*, ut in interdicto apud Ciceronem pro Cæcina: *hominibus coactis armatisque.* Dein iidem omnes: *irrogaverit prædesque eum ob eam rem.*

De ea re noſtrum ſententia omnium data eſt] Reg. Fulv. Rot. *ſententia omnium ea eſt.*

Prædes non dantem prehendi] Reg. & Rot. *prendi.*

Hoſtium duces in carcerem conjectaverit] Reg. & Rot. *conjectarit.*

Ob Antiochenam pecuniam] Reg. & Rot. *Antiochiam.* Sic Cicero de Academicis ſuis quædam vocat Ἀντιόχεια lib. 13 ad Atticum ep. 12. & *Antiochios*, qui ſectam Antiochi philoſophi ſequerentur, 4 Academ.

Cap. XX. *Ad aures ſit, quam Nola, Ora*] An non etiam ad aures ſuavius eſt, *ad aures ſit Ora quam Nola?* Sic enim Reg. & Rot.

Quæ appareat novata eſſe, non fortuita] Reg. Fulv. Rot. *navata.* id eſt, conſulto & de induſtria poſita.

Cap. XXII. *In tam immodicum luxuriaſſet exuberaſſetque*] Sic Car-

Carrio & Stephanus : ſed ſcripti & editi , *in tam immodicum modum.* Quod tenendum mordicus , quando a Catone Priſco id accepit noſter. Sic ille : *ne Romani Perſe quoque rege victo , ad ſuperbiam ferociamque & immodicum modum inſoleſcerent. Exuberasſet* (ſi tamen id tentare licet) neque delendum neque *exſuperasſet* faciendum , ſed forte *extuberasſet.* Plinius lib. 19 , 2. *nec utique extuberante loco , ubi gignuntur aut rimas agente.* Lib. 21 , 16. *Helxine rara viſu eſt , neque in omnibus terris. a radice folioſa. ex ſativa media veluti malum extuberat , contectum ſua fronde.* Sic membranaceus Voſſianus. Lib. 37 , 12 de gemmis : *Cavæ aut extuberantes gemmæ viliores videntur æqualibus.* Sed cur mutemus vulgatum , quod a Virgilio ſumpſiſſe auctor videtur lib. 1 Georg. *At ſi luxuria foliorum exuberat umbra.* Verbis ſacris , ἐλιπάνθη , ἐπαχύνθη , ἐπλατύνθη , *luxuriavit & uberavit.*

AD LIB. VIII.

CAP. XV. *Ignominiatus tractatusque*] Stephanus conjicit, *Quibus modis ignominiæ tractatus.* vel , *Quam ignominioſe tractatus.* Alii , *ignominia notatus & taxatus.* Sed *ignominiatus* , quin ipſius auctoris ſit , & quidem ab aliquo vetuſtiorum , quo caremus , acceptum , nullus dubito. *Tractari* vero eadem ſignificatione defendimus Plauto Milite a. 2 ſc. 6. *Meamne hic in via hoſpitam Tractatam & ludificatam , ingenuam & liberam.*

AD LIB. IX.

CAP. I. *Mittas , hoc intereſt. nam neutrum*] Non bene videntur jungi τὸ *hoc* & τὸ *nam.* Si prius placet , ſufficere videtur : *deorſum an ſurſum mittas , hoc intereſt. neutrum poteſt deorſum verſum recte mitti.* Sin poſterius , & ſit , *deorſum an ſurſum mittas , intereſt. nam neutrum poteſt deorſum verſum recte mitti* , nihil requiras.

Hoſtis defendebant facillime] Regius & Voſſianus adjiciunt vocabulum *funditore.* Ex qua ſcriptura in Badiana Vaſcoſani fecerunt *funditores.* Sed non de his ſolis Claudius. Forte : *a pinnis hoſtis defendebant facillime fundis & arcu.*

De omni fere miſſili telo] Poſtremam vocem Giſelini abfuiſſe codici notat Lipſius 5 epiſt. q. 8. At non abeſt Regio , Petavianis , Voſſiano , aliis. Et Virgilius 10 Æneid. *telum quod miſ-*

ſile libro. Livius lib. 30. *telorum maxime miſſilium vis ingens congeritur.*

Præcipitantia ipſa & pondere] Voſſianus, *præcipitantia lucumque ipſa.* Regius, *præcipitanti aliiсunque ipſa.* Forte: *præcipitantia plerumque ipſa & pondere cadentis teli opprimitur.*

Manum & oculos conlinees] Ita ſcribendum, non *coulines*, quod nuper invaſit: non *conlimes* aut *connives*, ut olim vulgo. nam ſcripti meliores *conlinies* aut *collinies*, ut monuit primus Lipſius. Dicitur autem à *linea.* Cicero lib. 3 de finibus. *Ut enim ſi cui ſit propoſitum collineare haſtam aliquo aut ſagittam.* Et, *ſic cere omnia, quæ poſſit, ut collineet.* Ita & Victorius & Manutius e vett. ſcriptis. Lib. 2 de divin. *Quis eſt enim, qui totam diem jaculans non aliquando collineet?* Triplex in his uſus verbi. *Collineare haſtam*, dirigere ac mittere ex deſtinatione & arte. *Collineare*, aliquando ſcopum attingere ac ferire. *Collineare manum & oculos*, intendere ad mittendum certius & felicius. Στοχάζεσθαι σκοποῦ, Græci. Ælianus lib. 8 de animal 10. οἱ μὲν ἄνθρωποι δεξιὰ ἰσχυρὰ λόγχαις ἀφιᾶσι στοχαζόμενοι αὐτῶν. Ita legendum. Vulgo λέσχας. Geſnerus, καὶ λόγχας.

Quod autem ait idem] Reg. Petav. Voſſ. Lincol. Schef. exterminant τὸ *autem.*

Significat ἐμποδὼν ἔχειν alterum] Omnes item noſtri: ἐμποδὼν ἔχειν, *id eſt, incurrere aliquid & incidere, alterum* ἐκποδὼν ποιεῖσθαι (quidam, ποιεῖν) *id eſt, avertere atque depellere:* ut Vict. Giſelini codex apud Lipſium.

CAP. II. *Æs ſibi dari* εἰς ὄψον *id eſt, ad panes emendos ſcilicet*] Sic Romana & Veneta. Aldus, & ab eo Vaſcoſ. & Gryph. εἰς ὄψον *emendos ſcilicet.* Hic quoque duo poſtrema vocabula juſſu codicis ſui delevit Lipſius 3 epiſt. q. 6. Subſcribunt omnes noſtri. Voſſianus, *dari ei capto ic tum Herodes.* Vides illud εἰς ὄψον Latinis literis deformatum. Cicero in Verrem: *Solere ajunt barbaros reges Perſarum ac Syrorum plures uxores habere: his autem uxoribus civitates attribuere hoc modo: Civitas hæc mulieri redimiculum præbeat: hæc in collum, hæc in crines.* Herodotus lib. 2. Ταύτην ὁ μὲν Ἄνθυλλα ἐοῦσα λογίμη πόλις ἐς ὑποδήματα ἐξαίρετος δίδοται τοῦ αἰεὶ βασιλεύοντος Αἰγύπτου τῇ γυναικί. Athenæus lib. 1 de eadem: ἃς τοὺς φόρους οἱ τότε βασιλεῖς Αἰγύπτιοι τε καὶ Πέρσαι ταῖς γαμεταῖς ἐδίδοσαν εἰς ζώνας. Quibus tamen non commoveor, ut quod apud Athenæum eſt lib. 8 cap. 10 dictum Stratonici, οὔπω Μυσῶν ἐσπεῖν εἰληφέναι τέλος τοὺς Ἕλληνας ἅπαντας, παρ᾽ ὧν προςῆκε μισθὸν λαμβάνειν, corrigere velim cum ingenti viro Caſaubono, tanquam magna lux tenebricoſo loco accedat, ſi ſcribatur εἰληφέναι εἰς τέλος. Contra ut multo ſuavius Latine dicitur *accepiſſe Græcos vectigal* κατ᾽ ἐπεξήγησιν quam *in vectigal* aut *ad vectigal*, ita & Græce εἰληφέναι τέλος τοὺς Ἕλληνας quam εἰς τέλος.

Qui-

Ovidius : *Ars illi ſua cenſus erat.* Ælianus de animal. 9, 7. Καὶ ὁ τοῦ Μενάνδρου Θήρων μέγα φρονεῖ, ὅτι ῥινῶν τοὺς ἀνθρώπους φάτνην αὐτοὺς ἐκείνους εἶχε.

Tum Herodes interrogat] Regius, *capto Hic tum Herodes.* Sed illud *Hic* enatum eſſe ex duabus poſtremis literis τοῦ ἄρτους, altera corrupta, cum ſcriberetur ΑΡΤΟΙC, potes meminiſſe Voſſiani codicis ex ſcriptura, quam dedimus. Deinde omnes ſcripti & editi ante Carrionem : *quiſnam eſſet.*

Interibi quum aliquot &c. *dicerent & nullius rei*] Quicquid eſt ſcriptorum & olim editorum ſine τοῦ *quum*, item *dicere*, non *dicerent.* Quibuscum profecto & Stephano & Carrione ſepoſito legimus: *Interibi aliquot ex iis, qui cum Herode erant, erraticum eſſe hominem dicere.* At *nulli rei*, quod primus Lipſius promſit, Reg. Pet. Voſſ. Lincol. certatim confirmant. Ut & , *Atque ibi Herodes*, e quibus τὸ *Atque* Carrio & Stephanus male ſuſtulerunt.

Cuiuſmodi eſt] Rad. Fornerius 2 Quotid. rer. 2, recte ſibi videri ait legi, *cujuscujuſmodi eſt* : quamquam ſit in editione Stephani, *cuicuimodi eſt.* Tanto vilius iſtud alterum. Debuit enim ſcire vir optimus, τὸ *cuicuimodi* non temere inoleviſſe, ſed deberi membranis & veterum auctoriſque noſtri mori, & Lipſio, cum Reg. Putav. Voſſ. faciunt ſecundas.

Animalia ſpurca atque probra] Sic Rom. Ven. Ald. Gryph. Badiana Vaſcoſani *probroſa*: unde Lipſio alterum revocandi occaſio, &, Vide, inquit, ne veteres ita dixerint. Viſum aliis *probra* dici hos homines, ut *ſcelus* Terentius hominem ſceleſtum appellat. Quod facilius tolerarem, ſi tantum probra dicerentur, nec præponeretur *animalia ſpurca atque.* Quare ſuſpicor aliquid aliud latere, ac fortaſſe, *animalia ſpurca atque inebra.* Id eſt, inauſpicata, mali ominis, quæ obvia viri boni vota & conſilium impediant. Feſtus : *inebræ aves, quæ in auguriis aliquid fieri prohibent : & prorſus omnia inebra appellant, quæ tardant & morantur agentem.* Propius literis foret *proebra* ejuſdem originis, ſi eo ſignificatu valeret : ſed id amuletum Varro & Feſtus interpretantur. Quid ſi tamen *animalia ſpurca ac reproba.* Neque enim adeo diſtat a Tertulliani ſeculo Gellius, ut qua ille voce utitur, hic uti non potuerit. Is autem dixit in Apologet. *ſanguinem reprobi bovis mori optantis*, palam irridens probationem victimarum. Sic *reprobum animal* foret, quod Varroni *rejiculum.*

Cap. III. *Amyntæ filius terræ Macedoniæ rex, cujus virtute induſtriaque Macedones*] Scaliger Auſonianarum 2, 3, ex veteri ſcriptura, ut ait, omittit τὸ *filius*, mutatque *terræ Macetiæ*, dein *Macetæ.* Cautior & pudentior Lipſius 3 epiſt. q. 6,

Scidæ,

Scidæ, inquit, *Macet* : & id tu, Scaliger, nos docuiſti. Quaſi diceret , quæ ultra molitur ὁ πάνυ, non habere ſe pro docendis. Et certe vir in omnibus vehemens ſcalmo reperto navigium ſe reperiſſe prætulit. nam *Macetæ* apud me quoque duo Petav. duo Voſſ. Lincoln. & Regius. omnes *terræ Macedoniæ* & *Amyntæ filius*: etſi aliquid huic poſtremo ſimile Tito Livio 28, 12, reſtituerimus. Sed in his arbitrariis conſenſui priſcarum manuum, non libidini, parendum. Juxta κανικὸν eſt Hen. Stephani, mirum ſibi videri, cur non, ſicut *Macedoniæ* illic dixerat, ita etiam *Macedones* hic, aut certe, cur non *terræ Macetidis* illic, ſicut hic *Macetæ* dixerit. Nemini facit injuriam, qui jure ſuo utitur. Nec Ovidium modo, ſed omnes utique attentius ſcribentes excepiſſe quædam adverſus tales judices, in quæ nihil illis liceret, cenſeo. Ælianus libro 14 de animal. cap. 1. Θήραν ἰχθύων Μακέται, inquit: & mox: Μακεδόνας ἐρεάζ λαΐον ἐστι. Miretur etiam , cur non aut prius Μακεδονικὴν aut poſterius Μακέτας dixerit.

Concioneſque vocificant] Sic Lipſius. nec temere, ſed auctoribus membranis, quibus, quicquid eſt noſtrarum, adſtipulantur. Oſtenditque non ſine exemplo doctiſſimi Quiritium ſic noſtrum loqui. Abeat igitur, cui οὐκ ἐστὶν ὅπως non ſuſpecta vox ſit: abeant *notificant* & *vociferant*: abeat omne Forſan.

Victoriiſque affectus] Plautus Amphit. *Præda atque agro adoreaque affecit populares ſuos.*

Ad commovendos parentum animos] Petav. memb. & duo Voſſ. *commonendos.*

Τῆς τῶν πραγμάτων] Scheff. τῆς τῶν ἡμετέρων πραγμάτων. Verſio auctoris videtur poſcere τῆς τούτων τῶν πραγμάτων. *Suſceptione* autem cum Lipſiano ſcripti omnes.

Cap. IV. *Exitioſis faſcinationibus*] Reg. Voſſ. Pet. Schefferi: *effaſcinationibus.* Plinius lib. 37, 10. *Contra effaſcinationes auxiliari magi volunt.*

Inauditæ, incredulæ] Si quid mutandum, (de quo tamen dubito) non *incredibiles* faciendum, ſed *incredundæ*. Neque enim fruſtra videtur hoc adamaſſe Appulejus, aut ſibi tantum debere. Lib. 1 met. *hiſtoriam magnam & incredendam fabulam.* In Apolog. *Magia duodecim tabulis propter incredundas frugum illecebras interdicta.* In Floridis, *cærimoniarum incredendas potentias.*

Et Polyſtephanus] Immo *Philoſtephanus.* Animadverſum Jonſio lib. 1 hiſtor. philoſop. cap. 2.

Libros plurimos ære pauco emo] Sic et Carrio & quicquid nobis ſubſervit. nam Lipſianus *multos.*

In iſtiuſmodi rerum auditiones reperiatur] Olim *auditionibus.* Sed

Sed Lipſius iſto modo ex Giſelini codice, & agnoſcere ſe ait phraſin veterem. Scimus, quo digitum intendat. Forſan & putavit, quale lib. 13, 15. *eruditionem inſtitutionemque in bonas artes.* Gebhardus interim 1 Antiq. 15 *rapiatur* legendum conjecit. Sed obſequendum Regio & Voſſiano: *inter iſtiusmodi rerum auditiones reperiatur.*

Singularis velocitatis] Meliores, ut Lipſianus, *ſingulariæ.*

Non, ut cæterorum hominum, proſpectantia] Reg. & Voſſianus: *hominum proſproſium petetant ſpectantia.* Scribe, *provorſum patentia aut ſpectantia.* Plautus apud Varronem lib. 6 de LL. *Vt transverſus, non proverſus, cedit, quaſi cancer ſolet.* Et explicat Varro: *Vt transverſus cedit, quaſi cancer; non proverſus ut homo.* Sive *prorſum* aut, quod habetur in Nigidii verbis lib. 10. cap. 4, *porroverſum* malis: eadē enim his omnibus vis. Sic *rurſum prorſum meare, rurſus, prorſus reciprocare.* Hoc lib. cap. 1. *ſi vel lapidem vel ſagittam ſurſum verſus jacias quam deorſum.* Varro de re ruſt. 2, 7. *ventre modico, lumbis deorſum verſum preſſis, ſcapulis latis.* Lib. 4. de LL. *quod ita flexum, ut redeat ſurſum verſus.* Eodem libro: *Clivus proximus a Floræ ſuſus verſus Capitolium vetus (vocatur;) quod ibi ſacellum Iovis, Iunonis, Minervæ; & id antiquius, quam ædis, quæ in Capitolio facta.* Ita legendum. Vulgo, *ad florales uſus.* Sed faciendum *ſuſus* pro *ſurſus* vidit Scaliger & recepit Scioppius, ſed male idem *a Flora.* niſi voluit, quod poſuimus. Lib. 8. *Omnes enim numeri a Duobus ſurſum verſus multitudinis ſunt, neque eorum quiſquam habere poteſt ſingulare compar.* De re ruſtica 1, 31. *Vicia dicta a vinciendo, quod item capreolos habet ut vitis, quibuscum ſurſum vorſum ſerpit ad ſcapum lupini.* Et lib. 2, 7. *ventre modico, lumbis deorſum verſum preſſis.* Quæ prodeſſe poſſunt Plauto in Amphitr. 5, 1. *Ego cunas receſſim rurſum vorſum trahere & ducere.* Male corrigunt, ſed nec bene tuentur. Non enim *receſſim* aliud eſt quam *rurſum* aut *rurſum verſus*, ſed omne hoc, *receſſim rurſum vorſus*, unum eundemque motum ſignificat. Nec fecit nunc hoc, nunc illud, ut volunt, ſed continenter unum fecit inque unam partem, ipſa ut ceſſim vadens cunas ab imminentibus anguibus ſe verſus loco moveret. *Patentia* idem, quod extenta & porrecta: ut *multum in longitudinem & latitudinem patere. Spectantia* debet Horatio.

Qui in pueritia caneſcant] Lipſius e Victoris libro profert *pueria.* Petav. & alter Voſſ. *puerta.* Vtrum fuit, *in juventa*, quemadmodum apud Plinium & Solinum, an potius, *qui impuberes caneſcant.*

Pecudes paſtu atque cultu optimas] Omnes quidem & noſtri ſic, ut Lipſianus, tamen ingratiis librariorum retineo *opimas.*

Qui

Qui monocoli appellantur] Non una modo Veneta *monomeri*, ſed ab Romana omnes uſque ad Stephanicam. Petav. in charta: *monoruri*. Lincol. *monocruri*. Regius, Voſſ. major, Schefferi, *monoculi*. Voſſ. minor *monocoli*. quod primus publicavit Lipſius: οὐδ᾽ ἀπόνητο Δωτίνας, dum haud dubie decernit emendandum, *monoſceli*, ut ſit apud Plinium. At noſſe poterat nec Græcum ſermonem tale vocabulum pati, & in antiquis MSS. Plinii, *qui monocoli vocantur* haberi docuiſſe jam Turnebum lib. 24. Adver. cap. 42. Quare gravius quoque feciſſet atque elegantius vir haudquaquam alienorum indigus, ſi non jactaſſet diu eſſe cum reſtituerit utrique auctori *monocolos*, quos eorum editores *monoſceles* hactenus nominarant: quum ab annis quinque & octoginta ſic omnes habuerint Gellii, & eandem lectionem ab annis non multo paucioribus oſtentent margines Plinii Dalecampiani.

Neque reſpuenda neque ridenda ſit] Sic Lipſius membro notat auctiorem e membranis ſe facere ſcripturam, quaſi vulgo deſit, *neque ridenda*. Addit ſic tamen etiam legi in Veneta. Immo & in Romana, Venetaque altera Phil. Pitu & Aldina & Badiana Vaſcoſani, & Gryphianis duabus, ut mirer, quo exemplari uſus fuerit.

IN-

INDEX

Rerum & Verborum quæ in his notis illuſtrantur.

A.

Abdera in oppidum. 106
Abſque te foret. 62
Ἀκάλυπτος βίος. 57
Acceptum referre. 102
Accuſator Brutus. 83
Ἀχθοφόροι. 106
Actio diviſa in libros. 100
Ad amuſſim. 16
Adeptus mortem, crimen. 35
Adeundum templa. 94
Adhibere pœnam. 122
Ad hoſtes ſervire. 56
Adigere aliquem jusjurandum 103. 136
Adjungere ſe ad partem. 44
Admiratio requirens. 44
Adoleſcit arbor, metallum. 54
Ædituus. 124
Æquabiliter. 31
Æquinoctium, ἰσημερία. 51
Æſtimatio officiorum. 14
Ætas prætextæ. 35
Afficere victoria. 140
Agere ex edicto. 89
Agere ſatis. 75
Alcibiada. 23
Alco. 97
Alere, alumnus, de diſcipulo. 48
Aliæ opinionis 99. *rei* 96. *rationis, cauſa.* 129
Aliquammulti. 78
Aliqui quadringenti. 73
Aliud vocabulo. 66
Alludiare. 19
Alta vulnera. 10[illegible]
Altus animi. [illegible]
Ἀμοιβαῖα *Diomedis & Glauci.* [illegible]
Amoliri mala, cuſtodem. 111
Ἄμυσος. 17
Ampliſſimi ordines. 84
Ἀναγκαίων φυλακή. 17
Anagnoſtes in ſtudiis. 55 *inter epulandum.* 32
Ἀναγκαῖος. 11
Ἀναφρόδιτος. 17
Animalia reproba. 139
Animam exſpirare. 105
Animi altus. 101 *ingenium.* 9
Animotenus. 76
Annales libri. 106
Antiochia pecunia. 136
Appellitare. 28. 54
Apponere & opponere diverſa. 120
Ἀπροσδιόνυσος. 17
Aptus mortem. 35
Apte ad ſchemata. 31
Argentum factum. 93
Argentum purum. 120
Ariſtophanæ vel *Ariſtophani.* 8
Ariſtoteli auditor. 96
Armis vincere, vindicare. 76
Aſiacus, Aſiagenes. 102
Atque. 64. 74 iteratum. 129
Atqui, at, in exordio ſermonis. 3
Atypus. 88
Auctoritates. 116
Auctus gloriarum. 63
Auditiones. 4
Augurium jus. 7. 25

B.

Bacchus ὑποφήτωρ ἀοιδός. 17
Bucephalas. 105

C.

Sex. Cæcilius. 88
A. Cæcina. 123
Cæcius Sabinus. 88
Canaliꞇola. 103

Cætera

Canoræ aquæ & aves. 10
Cantare Pythia. 109
Carptæ fruges. 91
Cantio veterum a piaculis. 91
Cenſuit donari, exſpectari. 107
Chiridota tunica. 133
Ciere vocem. 108
Κινδυνεύειν. 24
Cinnius & Santra. 122
Κιῤῥὸς color. 60
Citus, diviſus. 22
Clam patrem. 56
Claudere pro claudicare. 21. 92
Collineare. 138
Communis vita. 57
Comparare. 23
Completius. 22
Complures. 19
Concedere caſtris, vita, ſolio. 36
Concionarius. 23
Condicere. 117
Condormiſcere. 124
Confatalis. 118
Congerere, de avibus. 4
Conjectanea Atei Capitonis. 8
Confidere. 106
Conſignate. 36
Conſulitur res. 95
Conſulta res. 34
Conſulto conſilio. 48
Continari. 4
Continentia. 118
Corporis ingenium. 9
Titus Coruncanius. 92
Creditum eſt. 97
Crimini aliqua dare. 101
Cuicuimodi 139 & *cuimodi*, 41
Cum pro *tamen.* 125
Cum tunica, læna, ſago facere 133
uno omnes perfoßi. 74

D.

Damnare dies. 61
Damnas eſto. 128
Dare aliqua crimini. 101
De, pro, ex. 73
Deblaterare. 11
Decedens biems, ſol. 67
Decere alicui. 13[illegible]
Deceſſus morbi. 89
Decet veſtis, ornatus. 133
Dedere ſe alicui rei. 68
Dedicare ædes in cenſu. 132
Defectiones ſolis & lunæ. 64
Defetigatus. 75
Dejerare. 136
Delectatio liberalis in otio. 7
Δειλοσινερώμδρ⊚. 131
Deprecor illi mala. 122
Deruere. 118
Deſpuere in piſtrino nequibant. 50
Dico, ſuadeo. 125
Dictare libros. 83
Dies it. 65
Differt inter, eos. 55
Dijunctio. 41
Diogenes captus venditus. 48
Diſcernere. 14
Diſcerpi. 136
Diſcit cauſam judex. 39
Dividuus. 43
Doctißimus Romani generis. 102
Ducere rem. 96
Duo pro *duos.* 123

E.

Ea re. 86
Edita ætas, vita, anima. 80
Effaſcinationes. 140
Effingere ſanguinem. 74
Effutire. 59
Εἰς ἄρτυς *dare æs.* 138
Elegantisſimus verborum. 20
Eloqui. 100
Elucus. 102
Emittere manu. 48
Ἐμμέλεια λέξεων. 20
Epheſi templum Dianæ. 40
Ἐρώμδρ⊚. 131
Erotopægnia Lævii. 59
Eruditiones. 4
Erycius Clarus. 110
Eſſe, pro *edere.* 72
Eſſe medicina 98, *quærendo.* 68. 73
Ἡσυχάζοντες λόγοι. 12
Etiam, pro *adhuc.* 24
Euclida, abiat. 121
Eneipida. 127

Exadverſum. 53
Exoſus, peroſus, active. 48
Expavitus. 21
Ex SCto triumphare. 115
Exſiliebant in laudando. 104
Exſpirare animam. ibid.
Ex ſumma ope. 129
Exſuperantia. 61. 77
Excogitata captio. 110
Exiſtimatus, interitus. 130
Extra arbitrium noſtrum res. 66
Excuberare. 137
Exuberare. ibid.

F.

Faba, qua res. 96
Facere adverſus aliquem. 52. *alicui negotium.* 81. *mulctam* 134. *verbum.* 82
Facio te ut ſis. 87
Factum alicui velle. 126. *argentum.* 93
Fani aſylum. 119
Fannii centuſſis. 58
Fata tria pro Parcis. 81
Fatua uxor Pici. 108
Feria pracidanea. 91
Ferre ſententiam. 101
Filum orationis. 72
Fingendi verborum. 99
Fini 12. 15. *qua.* 85
Firmare corpus. 38
Cn. Flavius Cn. F. 120
Flava juba. 76
Fortaſſean. 112
Fraudes vitiorum. 11
Frequentamenta. 104
Fruſtrare captionis. 110

G.

Generandi animalium. 99
Generis mutatio. 77
Glandis. 85
Gloſſematorum ſcriptor. 73
Gnatus ſummo genere. 107
Gratiam ejus dedignari, nihili facere, negligere. 93
Gratulari Jovi. 101

H.

Habeo dicere 68
Habere religioni. 92
Hercle non cito. 22
Hiſtoria nona. 119
Hiſtrionius. 16
Honoris tui gratia. 86

I.

Iamdiu eſt, cum. 36
Id eſt. 53
Ietæ. 78
Ignominiatus. 137
Ignoſci poſcit. 127
Illi facta, philoſophum loqui, mendicantem vivere. 104
Imitus. 67
Impenſum pretium. 82
Impromiſcuus. 19
Impulverens. 108
Incernere. 80
Inclinari, de verbis. 29
In collum, crines, panes, præbere. 138
Incommodare. 36
Inconnivens. 38
Incredendus. 142
Incurioſe. 64
In decem menſibus gigni. 81
Induto capite. 129
Inebra animalia. 139
Inferiorem accumbere. 132
Infinita verba. 95
Inflatio. 96
Ingenium animi corporiſque. 9
Inibi eſſe, ut fiat. 103
Inludiare. 19
Inodora. 135
Inpurgatus. 18
Inquit, interpoſitum. 45
In quo dixi libro. 32
Inſcientia. 27
Inſperata. 49
Inſpirans litera. 39
Inſtitit. 109

Inſtruere penum. 87
Interibi. 64
Inter noctem? 70
Introſpicere. 44
Invadere aliquem & *in aliquem.* 108
Invidia, activum & paſſivum. 63
Inviſitata. 76. 112. 129
Inuſtus nigrore color. 62
Invulgare. 78
Iræ amantium eſt redintegratio. 88
Ἰσημερία æquinoctium. 51
Iſthæc verba. 28
Is dies. 65
Iudicare alicui perduellionem. 121
Iulius Paulus poëta. 106
Iureconſultus. 26. 71

L.

Lacunam ſolidare, explere, farcire. 12
Lævii Erotopægnia. 59
Laminæ arg. eſt cenſorium crimen. 88
Lamna. 13
Lautus paratus, ſupellex. 27
Λεξίθηρ, λεξίθηρος, λεξιθηρεῖν. 42
Liberalis facies, forma. 55
Libri annales. 106. *memoriales.* 5
Longe diu. 68
Luci primo, claro. 65

M.

Macetæ. 140
Magis omiſſum. 99
Magnitudines. 112
Mala ratio. 18
C. Manilius. 121
Mandare memoriæ 96
Manſues. 113
Maturum. 73
Medicinæ eſſe. 98
Melius æquius. 120
Memoriales, memorialia. 5
Mendum. 19
Menſum, a menſis. 36
Meridialis. 52
Meridies ſol. 70
Miniſtrare. 75
Miſcellus, miſcellus. 4
Miſſile telum. 137
Modus immodicus. 137
Mollis geſtatio. 10
Monocoli. 112
Morbidus. 98
Movit terra. 63
Muginandum eſt hæc. 114
Multo tanto. 95
L. Munacius Plancus. [illegible]
Mundi ingenium. [illegible]
Munimenta utilitatum. [illegible]
Munire rupem, viam. [illegible]
Μοῦσαι χορόι. 8
Mutare, neutrum. [illegible]
Mutitare. [illegible]

N.

Nactus morbum, febrim, languorem, malum. [illegible]
Nata e terra. [illegible]
Naturæ vis, dulcedo. [illegible]
Natura videre minus. [illegible]
Neceſſum fit. [illegible]
Negare, Ictorum vox. [illegible]
Negotium ei factum. [illegible]
Nemo non. [illegible]
Νεοχ[illegible]. [illegible]
Neque autem. [illegible]
Neque pro & *non.* [illegible]
Neque non ſunt. [illegible]
Ni, in ſponſionibus. [illegible]
Nihil fit. [illegible]
Nihili ſervus. [illegible]
Nimio multo. [illegible]
Nimium immenſum. 30 *quantum.* [illegible]
Nitidus. [illegible]
Nobilitates. [illegible]
Nomen eſt ſpadica. [illegible]
Nova hiſtoria. [illegible]
Non fuiſſe ſibi recipere. [illegible]
Non modo, pro *non modo non.* [illegible]
Non quiſſe. [illegible]
Noſtri antiqui. [illegible]
Nullus unus. [illegible]
Nupius. 53

O. *One-*

O.

Obnoxioſus. 135
Obſtupidus. 105
Occurrere exemplo, malitia. 122
Ὅλον κὴ μέρος. 82
Ominalis. 114
Omnia parendum. 46
Omnimodè. 89
Oportet judex divinet. 39
Opponere & *apponere* differunt. 120
Optatus n. p. 39
Orandi cauſarum. 169
Orcinus theſaurus. 35
Ordinum omnium multitudo. 84
Origo quinta. 125
Otioſo animo eſſe. 65

P.

Pacuvius Marcus. 36
Παρεῖσδεισοι, *vivaria.* 50
Paratus, pro *apparatus.* 26
Parcimonia. 37
Partim, alia. 70
Partim pro *quidam.* 5
Pater familias quæ. 87
Participatus. 118
Pedarii ſenatores. 83
Penum ſtruere. 87
Penus legata. 87
Percitus. 44
Perdere capitis. 12
Perduellionem tibi judico. 131
Peritus diſciplina, ſermone, arte. 93
Perſe rege. 125
Pesillii 101
Philoſtephanus. 140
Φοῖνιξ *color.* 61
Planius dici. 85
Poematorum. 73
Pœniceus. 61. 76
Pondo libras. 58. 93
Populus Romanus Quiritium. 25
Porca præcidanea. 91
Poſci aliquid. 102
Poſcit ignoſci. 127
Poſidippus. 54
Poſitus ædium, regionis, loci. 10
Poſtrema lex. 59
Poſtulas te facere. 85
Poſtumus. 46
Præcidaneæ feriæ. 91
Præcipere oculis. 129
Præ illo. 13
Præmandare. 85
Præminiſtrare 24
Præmium & *pretium.* 76
Præſtabilis. 12
Prætendere 53
Præter, adverbium. 34
Preces malæ. 122
Primam cauſam orare. 102
Primo luci. 65
Principes ſententiarum. 95
Problematorum 24 *libri.* 67. 73
Probroſæ appellationes. 16
Procedere pro *prodeſſe.* 115
Proebra animalia. 139
Profuſe laudare. 104
Promiſcus. 4
Proruere. 23
Proverſum. 141
Proxime finem, viam. 82
Purum argentum. 120
Purum putum. ibid.
Πυθαγορίζοντα. 97

Q.

Quadringenti aliqui. 73
Quærendum liberum gratia. 90
Quæſitus cauſam. 113
Quem adortus cunque. 116
Quindecim virum creari, eſſe. 14
Quin potius. 65
Quinta Origo. 125
Quis veſtrarum. 56
Quotquot annis. 119

R.

Rapidus ſol. 113
Rariter. 60
Ratio mala, inepta, honeſta. 18
Rebus qua dixit. 101
Receſſim rurſum verſus. 141
Recipere ædes pro *in ædes.* 99
Referre acceptum. 102
Religioni habere. 92
Reproba animalia. 139
Rerum omnium major honos. 46
Res, de faba & cibis. 96
Revictus. 118
Ridiculoſus. 122
Robus. 91
Ῥώμη καὶ Ἰταλία ξυνοροῦντες. 131
Rubidus panis, ampulla. 62
Ruere ſe in errores. 118

S.

Sæpius numerò. 81
Sagitta Vejovis. 111
Sanati, n. ab ſeditione. 45
Sanequam. 112
Santra & Cincius. 122
Satis agere. 75
Scatere moleſtiarum. 29
Scilicet dicere. 71
Scitior rei grammaticæ. 84
Scitius. 97
Secundarius. 8
Secus virile. 45. 79
Senatores magnis honoribus. 83
Senſim conferre, moneri. 129
Sententiam ferre. 101
Sententiarum principes. 95
Septemtriones. 51
Sequius quam. 8
Servus nihili. 104
Si, pro *an.* 30
Siculi tenuerunt Romæ locum. 30
Sincerus veſtitus, porcus, corpus. 16
Singularius. 141
Sinnius Capito. 116
Si quis immolabayt. 64
Σκιοθηρεῖν. 43
Solidare. 12
Sol meridies. 70
Sol rapidus. 113
Sonor. 113
Σωρείτης λόγος. [illegible]
Spadix e Græco Romanus. 6[illegible]
Spolia militaria. 43
Stare in modo. 94
Στέρησις. 1[illegible]
Stilum reſipere. 72
Strictura æraria. 83. *ferraria.* 54
Strobilizo. 1[illegible]
Subjici. 67
Sublimus. 1[illegible]
Subnixus conſcientia, oſtro. 1[illegible]
Subſiſtere feras. 11[illegible]
Succidanea hoſtia. [illegible]
Succuſſor. [illegible]8
Suſescatus. 1[illegible]
Sumere in flagitiis, ſcorto pecuniam. 13[illegible]
Supra eſſe. 3
Surſum verſus. 14[illegible]
Sympotica. 1[illegible]
Syracoſius. 8[illegible]

T.

Tabella populo aliquid accurare. 11[illegible]
Tabulatum. 99
Talentum. [illegible]
Tamen. [illegible]
Telum miſsile. 1[illegible]
Tempeſtiva gratia. [illegible]
Terra Macedonia. 1[illegible]
θηρῶδεις λέξεις. [illegible]
Theorematis ablativ. plural. 1[illegible]
Tibicinium. 25. [illegible]
Tiro Tullius. [illegible]
Titiæ balneæ. [illegible]
Tractatus. [illegible]
Tranquilla ſunt. [illegible]
Tranſverſis patens vila, [illegible]
Tremor terræ. [illegible]
Tria fata. 8[illegible]
Triangula meta. [illegible]
Triphallus. 4[illegible]
Triumphare ex Scto. [illegible]
Tunica [illegible] 1[illegible]

V.

Vacefit. 4
Vacivus, vacuus. 33
Varronis rerum divinarum XIV liber. 29
Vaſum. 79
Vedius Iupiter. 110
Velle factum alicui. 156
Venaleſe Dacia, Cappadocia &c. 85
Veneres. 17
Verba infinita. 95
Verba oris propria converti ad factum. 127
Verborum elegantiſſimus. 2[illegible]
Verbum Homericum. 108
Verbum legis, Scti. 120
Verrii Flacci librorum de verborum significatu ratio. 114
Veſcus. 7
Veſtes fuit lana. 88
Veſtimentorum dona. 75
Via ſententiarum, pecunia. 128
Victoria afficere. 140
Victus cauſam. 109
M. Vinicius. 112
Vinctura. 106
Umbrica diei ratio. 69
Unam atque alteram pugnas. 75
Vocificare. 140
Volturnus. 52
Uſui eſſe. 63
Uſurpata uxor. 71
Uterum & *uterus.* 80
Utilius exque republica. 34
Ut, iteratum. 76
Ut tu, in formula jurandi. 1[illegible]3
Vultus ingenium. 10

IN-

INDEX

Auctorum, qui in his notis emendantur vel illuſtrantur.

A.

Ælianus correctus. 138

Æ. Appulejus correctus. 21. 78. 126. *defenſus.* 128

Arnobius tentatus. 80

Arrianus correctus. 12

Athenæus defenſus in dicto Stratonici. 138

C.

Cicero correctus. 41

Cicero firmatus. 7. 86

F.

Feſtus defenſus 24 *tentatus.* 25

Frontonis fragmentum correctum. 98

M.

Macrobius correctus. 48. 61

Martianus Capella correctus. 81

Mucii verba inſpecta. 87

N.

Nonius correctus. 29

P.

Pacuvius correctus. [illegible]

Plautus defenſus & explicatus 1[illegible]

Plinius correctus. 105 [illegible]

T.

Terentius explicatus. 126

Theorica Geometria MS. 31

V.

Valerius Maximus defenſus. 126

Varro correctus 132. 141. *explicatus* 93 *tentatus.* [illegible]

F I N I S.